

3 1761 07974570 9

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

LL
Q78 dei S. 2

M. FABII QUINTILIANI

DE

INSTITUTIONE ORATORIA

LIBRI DUODECIM

AD CODICUM VETERUM FIDEM

RECENSUIT

ET

A N N O T A T I O N E

EXPLANAVIT

GEORG. LUDOVICUS SPALDING A. M.

GYMNASII BEROLINO-COLONIENSIS PROFESSOR.

VOLUMEN II.

CONTINENS LIBROS IV—VI.

LIPSIAE, 1803.

SUMTIBUS SIEGFRIED LEBRECHT CRUSH.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

233
7/6/1900

EDITOR

LECTURIS S.

Beneficio celeberrimi Heynii contigit mihi usurpanda princeps editio scriptoris mei a Campano curata (anni 1470) de cujus desiderio vanas egi tragoedias in prioris voluminis praefatione. Debebat sperari liber, ubi et repertus est, in beatissima Georgiae Augustae copia. Contendi eum, quam quidem diligentissime potui, cum editione Gesneriana, nec vereor ne parum frequentem ejus mentionem fecisse censear in notis. Quae inde praesidia peti possunt prioribus libris Institutionum, ea in fine totius operis maxima cum fide exhibebuntur.

Ioannensis Codicis interiorem notitiam conciliavit mihi vir juvenis, eleganter doctus, Georgius Butlerus, Universitatis Cantabrigiae alumnus et sodalis. Impetravit mihi is manu doctissimi Porsoni perscriptam codicis hujus collationem in iis quidem locis, quae a Gibsono negligenter essent tractata. Eodem

auctore accuratam lacunarum Ioannensis codicis designationem proponere contingit:

„Incipit a CONSTARET 1, 2, 3. pergit ad „QUODAM 1, 2, 10. abscissa superiore folii parte „rursus incipit a VALET HOC UT 1, 2, 16.

„5, 7, 37 folium definit in QUIS NUME: sequens „amissum est. MS. incipit rursus in PARTEM CON- „VENIT 5, 10, 15.

„5, 14, 12. Deficit in MUNDUS IGITUR ANI- „MAL. Sequuntur, nullo lacunae indicio, 8, 3, 64. „EX HIS QUAE NON DICTA SUNT.

„8, 6, 17. deficit in SIMILITUDINE, rursus „incipit 67, SUPERJECTIO.

„9, 3, 2. deficit in ESSET ENIM OMNE, rur- „sus incipit, nullo lacunae indicio, 10, 1, 107 HU- „JUSMODI NULLA CONTENTIO.

„11, 1, 71. deficit in CUR ITA SIT PAULO. „rursus incipit 11, 2, 35 UT DUPLICI MOTU.

„12, 10, 45 MS. definit in verba, CUM DE- „BEAT DELECTARE.

Immortales gratias non magis ego debeo, quam et posteris habebunt Ulrico, Turicensi, qui taedium diligentissimae collationis non est gravatus in Codice, patriae suae magno thesauro. Misit enim ad me vir humanissimus sua manu notatam totius operis Quintilianei variantem scripturam, in qua studium eius literarum promovendarum singularemque suscepti laboris fidem et dexteritatem saepe admirari et exosculari subiit. Ulro

agnoscent periti, quantum profit hic liber reliquiis Quintilianeis, sinceram scriptoris manum toties servans in prima sua scriptura, cum reficta illa, quae saepe ibi legitur, soleat incidere in reliquorum librorum omnium fere sordes. Haec primae Turicensis manus praestantia mire tamen decoxit in loco Coeliano 4, 2 extr.

Quem superiore volumine posui meorum criminum libellum, eo sane non brevior potero et hic subicere, si praesertim retractare libuisset, quae interjecto non exiguo tempore et aliis et me ipso admonentibus didici. Cum tamen vix possit sperari, nihil jam erroris in posterum mihi compariturum, satius erit hanc emendationem perfecto operi coronidis loco imponere. Aliqua interim licebit delibare, quae praesentem prae aliis medelam flagitare videantur. Et primus quidem voluminis maculam eluere cupio eam, quae ingeniosissima jam pridem conjectura absterfa fuit, me quidem ignaro. Nempe paratior mihi, opinor, venia est quam Burmanno, Icto (qualem peritiam jactat aliquoties in ridendo adversario suo, Theoiogo). Posita est, in Schultingii Jurisprudencia Ante-Justiniana p. 748, emenda-

tio loci 1, 4, 9 „qua tamen — quaesivimus“
 eruta illa a Petri Pithoei sollertia, et quidem
 ejusmodi, ut commendare eam peritis sit
 eorundem iudicio injuriam facere: „*qua tam*
 „*carere potuimus quam PSI non quaerimus.*“
 Unam literam *P* de suo addidit Pithoeus,
 cetera in scriptura Codd. reperies omnia.
 Ad 3, 6, 93 oblitus sum Asc. Pediani, qui me-
 morat Bruti orationem pro Milone p. 193.

Jam ad loca quaedam hujus voluminis
 accedo, quae periculosius laborant. Reliqua
 tardiores illam curationem, ut quidem spero,
 opperiri poterunt.

4, 2, 29. Debebat poni locus ex Declamm. ed.
 Bip. p. 304. Vol. 4. *Jure facinus illud — ut narre-*
mus in iisdem declamationibus et contradictiones ponamus
etiam a petitore. ubi haec est Aerodii nota:
 „Neque hic locus absque illo restitui in Institutio.
 „lib. 4. cap. 2. neque ille absque hoc facile intelligi
 „potest. Ait enim eum morem esse Declamatoribus,
 „ut statim post exordium narrationem subjungant.
 „*Inde his etiam alia libertas, ut in eadem declama-*
 „*tione primum suo, secundo quasi partis suae loco*
 „*narrare videantur. — Neque id fit non recte.* Ita enim
 „lego.“ Redit eodem duplex negatio et, quam nos
 in textu tenemus, simplex affirmatio.

4, 2, 63. e Codd. inseruimus *cum*. Habes idem
 laudato Declamm. loco: „illi *cum* prooemio commune
 „est“ p. eadem.

5 extr. Sic debebat ordinari textus ex ipsis Codd.
 vestigiis ibi positus: „*Is tamen habendus istis mo-*
 „*dus.*“

6, 5, 78. De L. Varo Epicureo securius exposui, nullam mentionem injiciens eorum, quae disputant VV. DD. ad Virgillii eclogam 6. Tenet enim sententia non paucorum, hunc ipsum esse, quem et Virgilius, ibi aliisque Bucolicorum locis, celebravit et Horatius Carm. 1, 13. Epod. 5, 75. Erudita in primis de homine narratio est I. H. Vossii ad Virgilium. Hic quidem omnibus veterum Grammaticorum locis diligenter comparandis eo rem deducit, ut agnoscatur apud Virgilium Alfenus (sive Alfinius) Varus, dux copiarum Octaviani dividendo agro Mantuano praefectus, nec negare sustinet eundem designari et nostro loco et infra 10, 5, 8, quanquam tenuia apparere vestigia. cf. eundem ad Ecl. 9, 27. Varietas scripturae non est valde notabilis: in posteriore Vari mentione Turic. et Camp. consentiunt cum recepta, Guelf. dat *Variis*, Voss. *r*, et Colbert. *Varrus*. Ruhnkenius ad Vellej. 2, 38, 1 hunc Varum ducem malit agnoscere interfectorem Cassii Parmensis, quam Varium poëtam Tragicum. Heynius (Excurs. ad Virg. Ecl. 6.) incertis hisce Grammaticorum rumoribus quidquam tribui posse negat. Jam nostram de Varo, Cassii Severi adversario, conjecturam dissidere paulum a Vossianis cogitatis ultro apparet. Si quid enim recte erui, occasionem joci fuisse in causa Asprenatis oranda, vix fuerit alius gentis hic Varus quam Quintiliae. Alfenus quidem legitimam gentilium nominum formam non habet; quare malis fortasse probare alteram scripturam *Alfinius*. Nam ut Alfenum cognomen facias superadditum Varo, minus tutum videtur in nimis frequenti ejus mentione, nullo alio adjuncto gentili. Vicissim, si quaeratur de Horatiano Varo, hunc non sine specie conjungas cum Quintiliano; quae est Massoni in vita Horatii opinio. Juniorem Virgiliano facile suspiceris, ex iisdem notis quibus tempora Quintilii Vari, rem male gerentis contra Germanos, et Alfeni Icti excluduntur; cumque Horatius asperrime infectetur Cassium (cf. nos ad 6, 1,

43.) belle congruit amicitia Horatii et ejus, quem oderat Cassius (vide et Proculejum Cassio iniquum § 79). Neque enim leves aut parum diuturnas fuisse inimicitias Varum inter et Cassium statuam, si ortum habuerunt ex accusatione Asprenatis, quem quod reum viderit, vitam sibi gratulatur Severus. vid. Qu. 11, 1, 57. Restat nota sectae, quae communis est Virgiliano Varo cum Quintiliano (nam Epicureum Virgilii Varum plane mihi persuadet Vossius); quam tamen in diversis hominibus eandem nullo negotio agnoscas.

Scribebam Berolini die 29. Januarii 1805.

M. FABII QUINTILIANI
ORATORIAE
INSTITUTIONIS
LIBRI XII.

ARGUMENTUM LIBRI IV.

Novam diligenter praecipienda causam accessisse delegatam scriptori a Domitiano sororis suae nepotum curam. Prooem. — 6. Ipsum operis ordinem jam majora imponere; prooemii, narrationis, probationis, refutationis, perorationis praecepta, de quibus singulis quosdam complura volumina edidisse — Cap. 1. Prooemii etymon et finitio, cum notatione vitiosi scholarum moris — 4 hujus erroris origo et similitudo in foro — 5. Prooemio auditorem praeparari i. e. reddi benevolum, attentum, docilem, a persona — 7 agentis, tanquam viri boni, modesti timidique — 11 patroni partis adversae, in bonam malamque partem — 12 Celsi opinio refellitur — 13 a persona litigatoris, adversarii, judicis — 20. Domo allatam judicis opinionem tractandam, terrendo — 23 favorabilia ex causa decerpendo, cum prudentia et modo — 25 quod utile in primis in causa duriore — 28. Prooemii et epilogi differentia, in miseratione maxime movenda — 30. Praeparari judicem et ab iis, quae adjuncta sint personis et causis, quorum utrorumque species — 32 an ab oratione? — 33. Sollicitudine agentis judicem reddi benevolum, sed et attentum docilemque — 34 item brevitatem promittendo et rei summam indicando; facilius quidem a respondente quam a proponente — 37. Nunquam non attentum faciendum judicem; cujus rei varias quidem esse species, unam tamen et constantem naturam — 40. Genera causarum a plurimis constituta quinque — 42. Prooemii species, principium et insinuationem, quarum alteram varie pro re nata tractandam — 45 facilius advocato quam litigatori — 47. Quid declamantibus faciendum — 49. Urbanitate, occupatione contrariorum argumentorum utendum — 50. Apollodoreos censere plus quam triplici modo judicem praeparari; frustra — 52. Se non solum quid, verum

etiam quomodo quidque, faciendum, ostensurum — 53. Grati-
 am exordio contingere extemporalitatis specie, modestia,
 artificii dissimulatione — 60. Memoriam in eo posci firmis-
 simam — 61. Modum esse pro causa — 62. Apostrophe,
 aliaeve figurae, an vitiosa — 71. Recte tradita proemii vitia
 — 72. Proemio utrum semper utendum — 76. Transcundi
 ad narrationem ratio — C. 2. Se jubiles narrationis divi-
 siones transcursurum — 4. Non semper narrandum — 9.
 Nec tamen utique narrationem supprimendam a reo negante;
 quamquam nulla ipsius causae narratio contingat — 20. Inter-
 dum et rem, quam iudex noverit, narrandam — 24. Non
 utique subiiciendam proemio narrationem — 28. Morem
 scholarum male translatum in iudicia — 31. Narrationem
 oportere esse lucidam, brevem, verisimilem — 36. Lucida
 quomodo fiat — 40 brevis — 44 non nimis corripendam
 esse — 48. Longitudinis minuendae artificia — 52. Verifi-
 milis — 54. Probationem narratione praeparandam esse — 61.
 Magnificentiam, quartam narrationis virtutem, falso addi
 — 63 item jucunditatem, evidentiam — 65. Ridicule praeci-
 pi, narrationem praetereundam in re, quae sit contra nos
 — 67. Res duras, pro generibus causarum, varie tractan-
 das — 75. In causa conjecturali utique narrandum, sed cum
 arte — 82. Aliquando narrationem dividendam, singulisque
 partibus subjungendas probationes; ordinem factorum inver-
 tendum; plus semel narrandum — 88. Falsarum exposi-
 tionum quae ratio — 94. Colores in narrando — 101. Quid
 faciendum si partim pro nobis partim contra nos sit narra-
 tio — 103. Non recte proscribi ab omni narratione excur-
 sionem — 106 apostrophen, prosopopoeiam — 108 argu-
 menta — 111 affectus — 116. Omni gratia et venere exor-
 nandam narrationem; in parvis causis — 120 in majoribus
 — 125. Auctoritatem narrantis magis, quam nunc vulgo
 fiat, conservandam — 128. Repetita narratio — 129. Unde
 narrationis initium, ubi finis — C. 3. Excursiones post nar-
 rationem sine discrimine causarum vulgo fieri — 4. Nec tamen
 in univrsam importunas — 9. Praeparationem ante quaestio-

nam frequenter utilem — 12. Egressiones per totam causam posse fieri, sed ex media breviores — C. 4. Propositionem non semper necessariam — 3 nonnunquam valde utilem — 5. Propositiones simplices et multiplices — 8 nudas, ratione subiecta, nostras, adversarii, conjunctas — 9. Finem narrationis locum propositionis interdum obtinere — C. 5. Partitionem utilissimam plerumque, nec tamen nimiam — 4. Quando sit omittenda — 10. Ciceronis exempla — 13. In qualitatis et conjecturae conjunctis statibus — 18. Promittendam meliorem probationem, dum minus grata judici utimur; simulandam, diversam a nostra, litigatoris voluntatem — 22. Quid utilitatis habeat partitio — 24. Hortensii exemplum; etiam nimii in partiendo — 26. Lucidam, brevem, integram esse oportere partitionem.

M. FABII QUINTILIANI
DE
ORATORIA
INSTITUTIONE
LIBER QUARTUS.

PROOEMIUM.

Perfecto, Marcelle Victori, operis tibi de-²⁹⁶
dicati tertio libro, et jam quarta fere laboris
parte transacta, novae insuper mihi diligentiae

1. *Marcelle Vict.* Guelf. *Marci V.* cum Jenf. (tac. Gesn.) nisi quod hic T pro C. Edd. ante Ald. meae *Marce V.* cum Goth. (tac. Gesn.) qui (ut et Camp.) *M.* literam praefert solam. Tarvis. tamen bonam habet scripturam. Jensonianae errorem natum suspicor ab eo qui *Marti victori* jungeret, qualis solet esse imperitia librariorum, universam orationem nequaquam attendentium. Inde propagata sunt Guelf., denique reliquorum vitia. Sed in priimi quoque libri prooemio § 6. Goth. (tac. Gesn.) cum Camp. *M.* ubi tamen edd. verum nomen tuentur. In libri 6. initio edd. meae (praeter Camp. qui *M.*) ante Ald. omnes *Marce* (de Jenf. tac. Gesn.) pro quo *Marcelle* legi debere monet in notis Badius. Nomen omittit Aln. In fine operis itidem *Marce* meae (praeter Camp. qui *mi*) ante Ald. (exc. Jenf. et Tarv.) Cod. autem Guelf. *M.* repositum in membrana rafa, recentiore atramento. Goth. ibi majusculis literis manifeste *Marcelle*.

1. *novae — diligentiae.* Miror in nullo libro ostendi *novae — dil.* quod mollius videatur et sanius; nisi forte hoc jam est in *insuper*, ut elegantius fuerit ipsi *diligentiae* suum dari attributum.

causa, et altior sollicitudo, quale iudicium hominum emereret, accessit. Adhuc enim velut studia inter nos conferebamus: et, si parum nostra institutio probaretur a ceteris, contenti fore domestico usu videbamus, ut tui meique filii formare disciplinam satis putaremus. Cum vero mihi Domitianus² Augustus sororis suae nepotum delégaverit

sollicit. quale — emereret. Sic Codd. Camp. At ed. Jenf. (tac. Gefn.) *f. quam quale — emeret.* cum Loc. Venet. (recedit Rusc. dans *f. quam male — emeret*) in quibus emendandis frustra laborat Regius, cum Badius Aldinam scripturam, quae est nostra, etiam Vallenfi auctore, reponat. Hanc dat Tarv. quoque cf. 3, 11, 19. *nostra institutio.* Turic. *contra inst.* *contenti fore.* Guelf. *c. fere,* cum Voss. sec. (Goth. non addicit.) *male.* *formare disciplinam.* Guelf. *informari disciplina.* Edd. (de Jenf, tac. Gefn.) *meae ante Bas. omnes disciplinam formari* (exc. Bad. qui Regium dare narrat *disc. formari satis putaremur*, quorum postremum equidem in solo Rusc. invenio sed in Vallae Cod. utrobique activum esse et Cerv.). Codd. reliqui *formare*, ut videntur, omnes. Sed transposuerunt haec duo vocabula a Stoerio inde recentiores, cum et edd. et Cod. Goth. dent.: *disc. form.*

2. *sororis — nepotum.* Sunt hi filii Flavii Clementis et Domitillae neptis Vespasiani, alterius Domitillae sororis Domitiani et ignoti mariti filiae: vid. Sueton. Domit. c. 15. item Dio Cass. p. 1112 ed. Reim. ejusque nott. cf. et praef. nostram p. 32. 33. Inanis est dubitatio Harduini, ullam Domitiani sororem fuisse vix credentis (vid. ejus Hist. Ang. ex nummis antt. Gr. et L. p. 740 in ejusdem Opp. Select. Amstelod. 1709. F.) cum diserte memorat eandem

Suetonius Vespas. c. 3. Nempe hoc erat Pyrrhonem agere contra locupletissimos auctores, ecclesiae mancipium fieri, quae fuit vecordia, an malitia, hujus hominis. Revincit ejus commentum summus Spanhemius (De Us. et Pr. Num. Vol. 2. p. 285. 86. cd. Lond.) ex lapide literato ipsisque nummis, quanquam minus indubitatis iis. Nicolaus Antonius in Bibl. Hispana vetere idem, quod Spanhemius, jam docuerat.

curam, non satis honorem judiciorum coelestium intelligam, nisi ex hoc quoque oneris magnitudinem metiar. Quis enim mihi aut mores excolendi sit modus, ut eos non immerito probaverit sanctissimus censor? aut studia, ne fefellisse in his videar principem, ut in omnibus, ita in eloquentia quoque, emi-

2. *judiciorum coelestium*. Eodem adulationis colore Vellejus Tiberium dicit „innutritum „*coelestium* praeceptorum dis„cipulis“ 2, 94 item „*coelestissima* ejus opera“ 2, 104 et Augusti „animam *coelestem* „coelo redditam“ 2, 123 extr. Dominum et Deum appellatum a se ipso Domitianum vide apud Suetonium, Dom. c. 13 ibique interpretes. Martialis quoque adest: „Edictum „*Domini Deique* nostri“ 3, 81 cuius eum poenituit postea 10, 72, 3. 12, 15, 9. 10. cf. Barth. ad Stat. Sylv. 1, 1, 62.

3. *sanctissimus censor*. (Δομιτιανός) τιμητής — διὰ βίου πρώτος ἐὼ καὶ μέγας (cf. Casaub. ad Suet. Caes. 76. Aug. 27.) καὶ ἰδιωτῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἐχειροτονήθη. Dio Cass. l. 67 p. Reim. 1104. unde in plurimis ejusdem nummis *Censor perpetuus*. Hinc obnoxia scriptorum adulatione occasionem captavit ejus hoc potissimum titulo demerendi. Vid. Spanhem. de U. et Pr. Num. Vol. 2. p. 478 ed. Lond. qui recte videtur eo respicientem agnoscere Plinium in panegyri. 45, 6 „Nam vita „principis *censura* est, eaque

„*perpetua*.“ Sed bene notat *sanctissimum censorem* Juvenalis Sat. 2. v. 29—33. In Quintiliano maxime displicet, quod vir gravissimus etiam suos ipsius mores, suaeque studia impensius quam adhuc factum sit debere excoli dicit, ut Domitiani de se iudicium comprobetur. Frustra enim hoc ad oratoris illius, quem in hoc opere instituit, mores retuleris, quoniam subjicitur „ut eos non immerito probaverit“ „ne fefellisse — videar.“ De „*modo excolendi*“ vid. 3, 8, 67.

in omnibus — in eloquentia. De affectata a Domitiano laude poetices cf. 10, 1, 91 et aliquot Statii loca. Dolendum est et ingemiscendum, etiam Quintilianos potuisse eo delabi turpitudinis ut tanto *ἀλάστορι* palparentur. Neque enim per Suetonium, Tacitum, Dionem ignorare nobis licet, cuiusmodi esset praeclarum istud poetices studium et Germanicus ille triumphus, unde cognomen ascivit. Vid. Tac. Agric. c. 39, 2. Hist. 4, 86 extr. Suet. Domit. 2. 20. Dio Cass. p.

297 nentissimum? Quod si nemo miratur poëtas 4
 maximos saepe fecisse, ut non solum initiis
 operum suorum Musas invocarent, sed pro-
 vecti quoque longius, cum ad aliquem gra-
 viorem venissent locum, repeterent vota et
 velut nova precatatione uterentur: mihi quo-5
 que profecto poterit ignosci, si, quod in ini-
 tio, quo primum hanc materiam inchoavi,

5. *in initio.* Sic Turic. a sec. manu (cum prima dedisset *initium* cum Alm.) et Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. Loc. Rusc. Ald. utr. Ceteri omittunt *in*. Sed aptius videtur poni id, quoniam *initium* hic dicit pro *prooemio* sui operis, non quovis initio. Ita satius fuerit etiam modo (§ 4.) ad „*initiis operum*“ inferi *in*, quanquam in libro nullo legitur. cf. 1. § 5. „*quia initiis*“ ubi addunt *in* Jenf. (tac. Gesu.) et omnes ante Gryph. meae. Codex quidem, quod sciam, nullus. cf. tamen de *in initio* Drakeub. ad Liv. 4, 7, 11. Oudend. ad Suet. Caes. c. 4 qui *in* proscribunt sere. *quo primum.* Ita Guelf. (nisi quod *q. primo*) Turic. (ex pr. coll.) Joann. Bal. Voss. 1. 3. Bern. Goth. Camp. Jenf. (tac. Gesu.) cum Andr. et meis ante Gryph. exc. Venet. Bad. Cerv. Hae enim cum recentt. *cum primum*, quod corrigendo invexit Regius, obsequente prima Veneta (cf. not. crit. ad 1, 6, 26 *nulla — an praedura*). Equidem verius puto *quo*, ut minus jejunum quam si *initium* animadvertit esse tum, cum aliquis *inchoat*. Etiam hic robustior sit sententia si ad *initium* cogitamus de ipso Quintiliani *prooemio*, ubi *quo* convenientius esse quam *cum* facile apparet: De *quo* et *cum* cf. 2, 15, 6. Fateor autem, si recte collatio Turic. posterior

Reim. 1103. Vide tamen quae pro Domitiani facultate poëtica disputat ingeniosissimus senex Merianus ad Claudiani raptum Proserpinae Franco-gallice versum p. 36. An, cum Gesnero, excusabimus Quintilianum eo, quod prodit Dio l. c. ὅτι — ἀμφοτέρους ὁμοίως ἤχρηστο Δομιτιανῶς, καὶ τοῖς θεραπεύουσι, καὶ τοῖς μὴ. τοῖς

μὲν, ὅτι θεραπεύειν, τοῖς δὲ, ὅτι καταφρονεῖν ἐδόκειον? Sed *necessitatem* ipse deliberationibus exemit 3, 8, 22. 23.

4. *repetere vota.* cf. Iliad. 2, 485. 761. 11, 218. 14, 508. 16, 112. Aeneid. 6, 641. 9, 77. 10, 103.

quo primum. cf. not. crit. extr.

non feceram, nunc omnes in auxilium deos ipsamque in primis, quo neque praesentius aliud, neque studiis magis proprium numen est, invocem: ut, quantum nobis expectationis adjecit, tantum ingenii aspiret, dexterque ac volens assit, et me qualem esse credit, faciat. Cujus mihi religionis non haec sola ratio, quae maxima, est; sed alioqui sic

tacuerit varietatem Cod. ut credi possit is dare *cum pr.* (qualis et Alm. scriptura videtur) praeferre me primam illam Turic. manum *quod* (i. e. quale) *initium, cum pr. feceram.* Sic Turic. Guelf. Goth. Alm. Voss. 1. 2. et edd. (praeter Camp.) ante Gryph. neae omnes. Probat Gesnerus, sed servavit recentiorum *fecerim.* *proprium.* Ita Turic. (alt. coll.) cum Alm. Goth. Voss. 2. 3. Bern. et edd. (de Jenf. tac. Gesn.) ante Ald. omnibus meis, exc. Tarv. Badius in pr. ed. in margine ponit *propitium*, quod deinceps tuentur omnes. *credidit.* Una mearum Tarv. *credit.* cf. 5, 5, 8. *sed alioqui.* Sic Turic. (a prima manu, a secunda *f. alia quia* vel *f. alia qua*, hoc enim in alt. coll.) Guelf. Goth. cum Alm. Bal. Voss. 2. Bern. Vallenf. et edd. meis ante Gryph. Recentiores *sed alia qua.* Ante Ald. ab edd. (praeter Camp.) aberat *sed.* Badius in pr. ed. *alioqui: sed sic*, sine auctore. Nostrum probat ipse,

5. *expectationis.* Aliorum, qui, post hanc ab Augusto tributum mihi honorem, oculos in me convertunt.

dexter ac volens. Solennis formula in Deorum pace exposcenda, quam hoc nostri loco ut multis aliis illustrat Briffonius de formulis l. 1, 117. Frequentius etiam junguntur *volens propitius* vid. eundem c. 114. Egit de eadem formula Burm. ad h. l. item ad Val. Flacc. 2, 524. qui ablegat ad Servium in Aeneid. 1, 737 repetentem hoc e disci-

plina Etrusca. *Dexter* autem est *propitius.* vid. Serv. ad Aen. 8, 302. Virgil. Georg. 2, 41 Maecenatem ipsum quoque *volentem* expetit, quam scripturam recte tenet Vossius in versione et Commentario.

6. *Cujus — religionis* h. e. quarum precum, actus religiosi; ne forte quis h. l. interpretetur in genere *diligentiam*, sine respectu ad deos.

alioqui, i. e. praeterea cf. 2, 15, 9. 5, 6, 4. 12, 10, 17. 63.

procedit ipsum opus, ut majora praeteritis ac magis ardua sint, quae ingredior: Sequitur enim, ut *judicialium causarum*, quae sunt maxime variae ac multiplices, ordo explicetur: quod *prooemii* sit officium; quae *ratio narrandi*; quae *probationum* sit *fides*, seu *proposita* confirmamus, seu *contra dicta* dissolvimus; quanta vis in *perorando*, seu resicienda brevi repetitione rerum memoria est iudicis, sive affectus (quod est longe potentissimum) commovendi. De quibus partibus 7 singulis quidam separatim scribere maluerunt, velut onus totius corporis veriti, et sic quoque complures de unaquaque earum libros ediderunt: quas ego omnes ausus contexere, prope infinitum mihi laborem prospicio, et ipsa cogitatione suscepti muneris fatigor. Sed durandum est, quia coepimus: et, si viribus deficiemus, animo tamen perseverandum.

qui recentiores sequitur, Gesnerus. cf. not. exeg. Obrechtus *f. alia quia*, fortasse ex Argent. quocum consentiat Turic.

6. *procedit*. Turic. a prima manu *procredit*, in margine *progredditur*, quod ipsum dat Andr. *prooem. sit off.* Jenf. (tac. Gesn.) et edd. meae ante Basil. omnes, exc. Ald. omitunt *fit*, quod placet. Codd. tamen verbum dare videntur omnes.

7. *infinitum mihi*. Turic. Guelf. *finitimum* cum Voss. 5. Errore proclivi, qui tuctur mihi, quod cum aliquot codd. omisit Obr. *deficiemus*. Bodl. *deficiemus* cum Tav. Ald. (non Venet. ut narrat Gibl.). Praefero tamen passivum in structura adjecti ablativi cf. 5, 7, 25 *deficietur numero* (quanquam et illic Goth. et Turic. *deficiet* Voss. 1. 3.

proposita. cf. 3, 9, 5 ubi
propositio.

7. et sic quoque. cf. 2, 10,
14. item 1, 5, 42.

I. Quod *principium* Latine vel *exordium* 298 dicitur, majore quadam ratione Graeci videntur προοίμιον nominasse: quia a nostris initium modo significatur; illi satis clare partem hanc esse ante ingressum rei, de qua dicendum sit, ostendunt. Nam, sive propterea, quod οἴμις *cantus* est, et citharoedi pauca illa, quae, antequam legitimum certamen inchoent, emerendi favoris gratia canunt, *prooemium* cognominaverunt: oratores quoque ea, quae, priusquam causam exordiantur, ad conciliandos sibi iudicum animos prae loquuntur, eadem appellatione signarunt:

deficit.) 3, 6, 83. 3, 8, 23. Alia ratio loci 11, 3, 175., *deficientis dolore.* vid. Drakenb. ad Liv. 22, 49, 1. Camp. *defecerimus.*

1. *quia a.* Displicet sonus cf. 1, 4, 12. 3, 6, 32. Turic. a sec. manu quod a et sic dedit Obr. Ex Argent. profecto. Guelf. quo. Andr. quo a cum Sich. Permutantur in MSS. quo et quod vid. Drakenb. ad Liv. 36, 33, 3. item quod et quia. id. ad 58, 36, 4. (nos ad 6, 1, 32.) Expungas etiam a, vel pro quia scribas quoniam, nam et haec confusio obnoxia id. ad 40, 13, 7. Camp. quis nostris ex errore puto pro quod a nostris nam qui saepissime hic ponit pro quod cf. 5, 6, 64.

2. *cognominaverunt.* Sic Codd. ut videtur, omnes, quod in Vallenfi diserte memorat Badius. Vocaverunt pro eo dant edd. Jenf. (tac. Gesn.) et meae ante Basil. omnes, exc. Camp. quo accedit Gryph. Item *carmen* in nullo est Codice, quod paulo ante pro *certamen* invexit Philander, foedissime compilatus et inquinatus a Turnebo vel potius eo qui magni viri nomen e mentitus est. Rectissime *certamen* tuctur Gesnerus ex Graeco ἀγών. *Carmen* ex meis sola dat Basil. aliae tamen in margine.

signarunt. Turic. *signaturi* cum Alm. miro erroris consensu. cf. 3, 6, 63.

1. *quia a.* vid. not. crit. Recte ad Aristot. Rhet. 3, 14,
2. *citharoedi* — *prooemium.* 1. ablegat Philander.

sive, quod οἶμον iidem Graeci *viam* appellant, 3
 id quod ante ingressum rei ponitur sic
 vocare est institutum: certe *prooemium* est,
 quod apud iudicem, priusquam causam
 cognoverit, profit. vitioseque in scholis faci-
 mus, quod exordio semper sic utimur, quasi
 causam iudex iam noverit. Cujus rei licen- 4
 tia ex hoc est, quod ante declamationem illa
 299 velut imago litis exponitur. Sed in foro
 quoque contingere istud principiorum genus
 secundis actionibus potest; primis quidem
 raro unquam, nisi forte apud eum, cui res

3. *quod ap. jud. priusquam — profit.* Sic Vallensis refe-
 rente Badio, et reliqui Codd. Jenf. (tac. Gesn.) *q. a. j. dici*
p. — possit cum edd. ante Basil. exc. Camp. quo accedit Gryph.
 Bad. tamen pr. et Ald. *profit* pro *possit*, Tarv. autem *poscit*.

4. *decl. illa.* Turic. et Guelf. *d. illam* cum Alm. et edd.
 Jenf. (tac. Gesn.) et (exc. Camp.) meis ante Bad. qui e Val-
 lensi reposuit nominativum. cf. 3, 8, 45 a quo loco ut vindici-
 catur nominativus in pronomine, ita e nostro auctoritatem
 illic habet *velut pro vel.* Etiam Bern. *illa.*

raro unquam. Sic Turic. et Alm. Sed Guelf. Goth. Voss. 2
raro nunquam cum edd. ante Stocrium meis omnibus, nisi
 quod Ald. et Basil. dant *raro vel nunquam*, Cod. quidem auctore
 nullo. Nostram defendere videntur Codd. Britt. et Arg.
 cf. 5, 7, 22 ubi omnes libri consentiunt, quanquam in Basil.
 margine et ibi *raro aut fere nunquam.* Gesnerus veterum edd.

4. *illa velut imago.* Signifi-
 cat *thema*, quod praenittitur
 declamationi, velut in Sene-
 cae et Quintilianeis, continens
 omnem causae expositionem.
 cf. 4, 2, 28. 7, 1, 4.

secundis actionibus. Ejusmo-
 di sunt libri secundae actionis
 contra Verrem, ubi, cum se-
 mel non potuisset ad finem

perduci iudicium, triduo post
 (unde *comperendinatio* dicta)
 interrogatis testibus et defenso
 reo, iterum accusationem in-
 tendit Cicero. Quanquam eo-
 rum nihil revera accidit, sed
 ficta solum a Cicerone fuit
 haec secunda actio. *Primas*
actiones habes 12, 9, 16. *Alia*
ratio est 5, 10, 113.

5 aliunde jam nota sit, dicimus. Causa principii nulla est alia, quam ut auditorem, quo fit nobis in ceteris partibus accommodatior, praeparemus. Id fieri tribus maxime rebus, inter auctores plurimos constat, si *benevolum, attentum, docilem* fecerimus: non quia ista non per totam actionem sint custodienda, sed quia initiis praecipue necessaria, per quae in animum iudicis, ut procedere ultra possi-
 6 mus, admittimur. *Benevolentiam* aut a personis ducimus, aut a causis accipimus. Sed *personarum* non est (ut plerique crediderunt) triplex tantum ratio, *ex litigatore, et adver-*

scripturam revocavit; parum recte. Similis nostrae locutioni nemo unus vid. Drakenb. ad Liv. 3, 12, 4. et raro alias ad 3, 69, 1.

5. non quia — non. Sic. Codd., ut videntur, omnes, quod in Vall. memorat Bad., et ed. Camp. Ceterae ante Ald. *quin* pro *quia*, amandato non post *actionem*. Bad. sec. et Cerv. omittunt negationem, qui si cum vet. *quin* haberent pro *quia* existeret structura Ciceroni in primis familiaris. Sed et nostra non raro apud eundem legitur et ipsa est in Quintiliani 1, 6, 19. Non Camp. et Ald. nobiscum habent post *ista*, aptissimo loco; Reliqui ante Stoerium post *actionem*.

6. *triplex tantum rat.* Omittunt *tantum* Tur. Guelf. Goth. Bern. et edd. meae ante Leid. omnes praeter duas Basill. Aegre tamen eo careas. Badius in notis: „subauditur *tantum* aut „*praecise*.“

6. *triplex — ratio.* Aristot. Rhet. 3, 14, 7. λέγεται (τὰ προσίμια) ἐκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκούοντος — καὶ τοῦ ἐναντίου. Ad quem locum Victorius (p. 700) animadvertit aut non dirigi in Aristotelem Quintiliani reprehensionem aut sine causa improbeque invadi philosophum, qui

dicentis nomine non *reum* tantum sed *actorem* etiam appellaverit, ut fortasse Cicero quoque intellexerit (de Or. 2, 79). Cf. Cic. De Or. 2, 43 unde itidem apparet quo significatu *reum* dixerit Victorius, videlicet pro *litigatore*. Ex superiore Ciceronis loco colligas, etiam ipsum potuisse respici a

sario, et iudice. Nam exordium duci non-7
 nunquam etiam ab actore causae solet. Quan-
 quam enim pauciora de se ipso dicit et par-
 cius, plurimum tamen ad omnia momenti
 est in hoc positum, si *vir bonus* creditur.
 Sic enim continget, ut non studium advo-
 cati videatur afferre, sed paene testis fidem.
 Quare in primis existimetur venisse ad agen-
 dum, ductus officio vel cognationis, vel ami-
 citiae; maximeque si fieri poterit, reipubli-
 cae, aut alicujus certe non mediocris exempli.

7. *etiam* — *enim pauc.* Interjecta *rei* etiam et *pauc.* omit-
 tunt Alm. et Tur. cf. ad Praef. nostr. p. 45. *Etiam* cum Goth.
 et Voss. 2 omittit Camp. *Quaquam* — *dicit.* Guelf.
Q. — *dicat.* *continget.* Turic. *contingit* cum Alm. et
 edd. Camp. Obr. *existimetur* — *ductus.* Turic. *existi-*
mentur (a sec. manu) — *ducti* cum Camp.

Qu. Expressus enim fere ibi
 est Aristoteles.

7. *advocati* — *fidem.* 5, 13,
 10. 6, 2, 4. *Advocatus* saepe
 apud nostrum est is ipse, qui
 causam orat. cf. § 45. 46. 11, 1,
 19. 12, 3, 6. 12, 7, 4. Diversa
 est significatio 12, 8, 5. Senten-
 tiam ipsam repetiit 10, 1, 111.

alicujus — *exempli.* *Exem-*
plum futurum intelligitur, non
 praeteritum. Sic Livius 2, 44,
 2 „in praesentia re ipsa, exem-
 plo in perpetuum.“ Vellej.
 2, 47. 25. *facto* et *rei* oppo-
 nit *exemplum.* Et Plinius de
 ipsis, quas patronus suscipere
 debeat, causis Epistol. 6, 29, 2
 (ubi *refert* videtur mutandum
 in *referret*) *pertinentes* videli-
 cet ad *exemplum* (it. Epist. 9,

13, 25 „interest *exempli*“).
 App. Metam. 5 p. Pric. 44
 „*exemplo* — profutura.“ Si
 minus igitur reipublicae of-
 ficio ductus videri possis in
 hac ipsa, quam agis, causa,
 utpote ad reipub. non perti-
 nente neque satis momenti ha-
 bente; restat ut doceas ad ex-
 emplum causam pertinere. Sic
 et noster mox §. 53. „res —
 pertinens ad *exemplum.*“ Haec
 interpretatio fuit retinenda,
 quae a Turnebo illo assertur,
 cum Gesnerus cogitet de ex-
 emplo alicujus magni oratoris,
 qui olim similem causam susce-
 perit, et quo se tuatur is, qui
 nunc agit. Ei rationi magno-
 pere repugnat *officii* vocabu-
 lum, cujus nulla vis est in re

Quod sine dubio multo magis ipsis litigatoribus faciendum est, ut ad agendum magna atque honesta ratione, aut etiam necessitate, accessisse videantur. Sed ut praecipua in hoc dicentis auctoritas, si omnis in subeundo negotio suspicio sordium, aut odiorum, aut ambitionis absuerit: ita quaedam in his quoque commendatio tacita, si nos infirmos et impares agentium contra ingeniis dixerimus, qualia sunt pleraque Messalae prooemia. Est enim naturalis favor pro laborantibus: et iudex religiosus libentissime patronum audit, quem iustitiae suae minime timet. Inde illa

8. *auctoritas si.* Guelf. *a. fit f.* Turic. superscriptum habet hoc *fit*, quod est praeterea in omnibus edd. meis ante Bad. quo accedit Ald. sec. Badius auctore Vallensi omisit, recte; omnibusque reliquis, ut videtur, Codd. astipulantibus; velut Goth. *sub. negotio.* Guelf. *sub. negotium.* Bad. et Cerv. *f. negotia.* *absuerit.* Turic. a prima manu *asuerit* cf. Drakenb. ad Liv. 24, 41, 11. et Oud. ad Suet. passim.

ag. contra ingeniis. Hunc ordinem, qui est in Codd. meis et edd. ante Gryph. praetuli posteriorum *ing. cont. ag.* Edd. Jenf. Loc. Ven. Rusc. *e contra* dant, quod recte improbat Regius. Bad. et Cerv. *e contrario.* Turic. et Alm. haec turbant (pro *imp. — ing.*): *in partes a. c. ingentes.* 9. *quem — minime timet.* Camp. *q. timere — minime videt.* Praepostere.

acta, quae nullo nostro facto possit vel effici vel vitari. Sed ubi *exemplum* est utilitas, vel damnum, quae redundant hinc in posterum, ferri potest. Nec est quod graveris usum ejus, quod, etsi minus proprium *exemplo* quam *cogn. am. reip.*, tamen potuit subijci hisce nominibus rerum, quibus imposita quasi est persona. *Duci officio* dicitur orator etiam 12,

1, 12. 12, 7, 1. Similem de *exemplo* locum habes 6, 1, 22.

8. *Sed ut praecipua.* Immutavi directionem Gesneri, qui hanc § ab *Quod sine dubio* ordiebatur. Sed referuntur illa ad praecedentia, hinc novum argumentationis momentum explicatur „*sine dubio*“ intellige *sane* (cf. 1, 6, 12), neque tamen conjunge cum „*Sed*“ hujus §.

veterum circa occultandam eloquentiam simulatio, multum ab hac nostrorum temporum jactatione diversa. Vitandum etiam,¹⁰ ne *contumeliosi, maligni, superbi, maledici* in quenquam hominem ordinemve *videamur*, praecipue eorum, qui laedi, nisi adversa judicam voluntate, non possunt. Nam in¹¹ judicem ne quid dicatur, non modo palam, sed quod omnino intelligi possit, stultum erat monere, nisi fieret. Etiam partis adversae patronus dabit exordio materiam: interim cum honore, si eloquentiam ejus ac gratiam nos timere fingendo, ut ea suspecta sint judici, fecerimus: interim per

10. *praecipue*. Sic Turic. Goth. Voss. 2. cum edd. ante Gryph. omnibus exc. Ald. Ceteri *praecipueque* cf. 3, 1, 15.

adversa — voluntate. Sic Turic. et Guelf. cum Alm. Goth. Voss. 2 Bern. et edd. ante Gryph. omnibus. Basil. in margine ponit *aversa — v.* quam scripturam a Gryphio inducunt omnes edd. Malui veterum fidem sequi, cum *adversam voluntatem* etiam aliis locis severi critici defenderint. cf. Drakenb. ad Liv. 1, 46, 2. ubi id maxime est documento, et *aversam* et *adversam* voluntatem pro re nata dictam esse a veteribus, quod in Livii lib. 6 c. 40, 14 oppositas videmus *adversas secundis* auribus. Neque enim illo loco quisquam malit *aversus*, quanquam et has alibi recte tuemur, velut Liv. 24, 26, 10. Ut *secunda* et *adversa fortuna*, sic etiam *voluntas, secunda* vel *propensa* opponitur *adversae*. Cf. Gronovii Observ. p. ed. Platn. 771. *Adv.* et *Av.* saepissime confundi exemplis probat inter multos alios Drakenb. ad Liv. 2, 31, 6.

non possunt. Turic. n. *possint* cum Bern. et Ald.

11. *Etiam part. adv.* Guelf. *Et enim p. a.* cum Voss. 1, 3. Bern. Joann. Vall. et edd. meis ante Bad. sec. omnibus exc. Camp. et Ald.

9. *veterum*. Cujus potissimum aevi sint *veteres* h. l. ap-

contumeliam; sed hoc perquam raro, ut Afinius pro Urbiniae heredibus Labienum adversarii patronum inter argumenta malae causae¹² posuit. Negat haec esse proemia Cornelius⁵⁰ Celsus, quia sint extra litem. Sed ego cum auctoritate summorum oratorum magis ducor, tum pertinere ad causam puto, quidquid ad dicentem pertinet: cum sit naturale, ut iudices iis, quos libentius audiunt, etiam¹⁵ facilius credant. Ipsius autem litigatoris persona tractanda varie est. Nam tum dignitas

12. *etiam facilius.* Hoc ordine Turic. Goth. (tac. Gcsn.) omnesque meae ante Gryph. quem revocavit Obr. accedit Guelf. per errorem dans *ea fac.* Recentiores *fac. etiam* in quo est affectatio ab hoc loco aliena.

11. *Afinius pro Urbin. hered.* De Afinii Pollionis et Labieni inimicitii cf. 1, 5, 8. Causa haec Urbiniana, quantum cognosci potest e duobus, quibus praeterea tangitur, locis (7, 2, 5. 26.) huiusmodi fere fuit. Iis, qui vel ex testamento, vel cognationis jure, cernere vellent hereditatem Urbiniae cujusdam, opposuit se Clusinius Figulus, qui se mortuae filium dicebat, cum heredes eum servum esse contenderent, nomine Sosipatrum. Hunc igitur sive Figulum sive Sosipatrum eo ipso in invidiam vocare studet Pollio, quod cum tantae nequitiae homine, qualis esset Labienus, consuetudinem contraxerit. cf. de re ipsa in uni-

versum 12, 1, 13. Si tertius ejusdem nominis Labienus intelligi possit, historicus (quod ob longam, quae Pollioni contigit, aetatem a veri similitudine non abhorret, et haec ratio probatur a Bondamo ICTo in Varr. Lect. (Zutph. 1759. 8.) p. 373.), habebimus hominem hac Pollionis asperitate dignum, quoniam ejus, ut Seneca pater narrat (p. Bip. 360) „erat summa infamia, summum odium.“ Orationis hujus meminit Dialog. de orat. c. 38. ubi nomen *Urbiniae* docte reposuit Lipsius. Item Charisius apud Putsch. p. 59 ubi Bondamus (l. l. p. 22.) pro *provinciae heredibus* egregie emendat *Urbiniae h.*

ejus allegatur, tum commendatur infirmitas. Nonnunquam contingit ratio meritorum, de quibus verecundius dicendum erit sua, quam aliena, laudanti. Multum agit sexus, aetas, conditio, in feminis, senibus, pupillis, liberos, parentes, conjuges allegantibus. Nam sola rectum quoque judicem inclinatur¹⁴ miseratio. Degustanda tamen haec proemio, non consumenda. / Adversarii vero persona prope iisdem omnibus, sed e contrario ductis, impugnari solet. Nam et potentes sequitur invidia, et humiles abjectosque contentio, et turpes ac nocentes odium: quae tria sunt ad alienandos judicum animos potentissima. Neque haec dicere satis est,¹⁵ quod datur etiam imperitis: pleraque augenda, aut minuenda, ut expediet. Hoc enim oratoris est, illud causae. Judicem con-

13. *in feminis.* Turic. *ut fem.* cum Alm. et Camp. Postiores edd. meae ad Stoerium usque utrumque dant *ut in f.* cum Goth. et Voss. 2. Nostra scriptura sola vera, quam tuentur Guelf. et reliqui, ut credibile est, Codd.

14. *non consumenda.* Sic Codd. (quod in Vall. disertè memorat Bad.) item Camp. Ed. Tarv. *n. consumanda* cum Ald. Bas. Bad. Cerv. At Jenu. (tac. Gesn.) Loc. Ven. Rusc. *consummanda* sine *non*, quod de conjectura inserit Regius. A Gryphio inde meae edd. nostrum dant.

15. *illud causae.* Turic. et Guelf. *illa causae.* cum Voss. 1. 5. Bern. Camp. Nostrum, quod in reliquis edd. et Codd.

13. *allegatur — commendatur.* Attende opposita. *Allegatur* enim id, quod sua gratia reliqua potest tueri, *commendatur* quod ipsum auxilio eget. cf. 3, 8, 46.

verecundius — sua, cum litigator pro se ipse dicit.

15. *illud causae.* Cf. not. crit.

16 ciliabimus nobis, non tantum laudando eum,
 (quod et fieri cum modo debet, et est tamen
 parti utrique commune) sed si laudem ejus
 ad utilitatem nostrae causae conjunxerimus,
 ut allegemus *pro honestis* dignitatem illi
 suam, *pro humilibus* justitiam, *pro infelici-*
bis misericordiam, *pro laesis* severitatem, et
 17 similiter cetera. Mores quoque, si fieri
 potest, judicis velim nosse. Nam prout
asperis, lenes, jucundi, graves, duri, remissi
 erunt, aut assumere in causam naturas eorum,
 qua competent, aut mitigare, qua repugna-
 18 bunt, oportebit. Accidit autem interim hoc
 quoque, ut aut nobis *inimicus*, aut adverfa-
 rio sit *amicus*, qui judicat: quae res utrique 30
 parti tractanda est, ac nescio an ei magis,
 in quam videtur propensior. Est enim non-

Goth. Britannicis tribus et Voss. 2. si recte tacuerunt conferen-
 tes, habet aliquam difficultatem, cum non sit manifestum
 prorsus, quo referas neutrum singulare; in plurali *illa* intelli-
 gas *potentiam, humilitatem, turpitudinem* adversariorum. In
 Turic. a sec. manu est: *illa causa*.

16. *ad utilitatem — conjunxerimus.* Voss. 1. 3. a. u. —
adjunxerimus. Vossiana scriptura emendantem librarium sapit,
 neque rem conficit. Paulo insolentior, quam hic animadver-
 timus, structura iterum comparet 8, Prooem. 33 „laude *ad*
 „dignitatem *conjuncta.*“ *dign. illi suam.* Guelf. post
dign. inferit illaesan, cum Camp. et marg. Bas. praeposita
 similitum literarum repetitione.

18. *in quam.* Jenf. Tarv. Loc. Ven. Rusc. *in quem,* quod
 et conjecit Francius. Sed Badius diserte monet, se reponere

16. *ad utilitatem — conjun-* verbo curae et sollicitudinis
xerimus. vid. not. crit. significatio, qualis solet esse
 18. *an ei magis.* *Magis* medicorum aegra membra con-
 h. l. valet cautius, circum- tractantium. cf. 5, 12, 7. 5,
 spectius. Inest ipsi *tractandi* 13, 24. 6, 1, 24.

nunquam pravis iudicibus hic ambitus, adversus amicos, aut pro his, quibuscum similitates gerant, pronunciandi, faciendique injuste, ne fecisse videantur. Fuerunt etiam quidam rerum suarum iudices. Nam¹⁹ et in libris observationum, a Septimio editis

quam, quod deinceps est in omnibus meis. Nec Cod. video qui recedat. Equidem pariter ac Gesu. quem non graver.

pravis iudicibus. Alteram vocem omittunt Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Voss. 1. 2. 3. Bern. edd. ante Basil. meae omnes, ad quarum rationem redeunt Gryph. Stoer. Chonet. Solus quidem Aldus praeter omissum *jud.* scribit etiam *pravus*. Ea quae est Codd. septem multarumque edd. constitutio loci possit placere, modo consuet *prorum*, masculino genere sic fuisse dictum, ut *malum*, quod ego nolim sane affirmare. Aldina ratio maxime blanditur in quam et conjectura incidi, conjuncta praesertim cum *iudicibus*. Haec tamen vox au ullo vetere Codice nitatur, quaeri debet; quanquam si Gibsoni silentio standum est, habemus tres Britannicos Codd. cum Andreama auctores hujus scripturae, sed hic in tribus saltem edd. conuivebat. Neque is, qui Alm. excussit, rectum vidisse putandus est. Interim fortasse scripturam Aldinam ipsam rectissime tenebimus. *Pravi iudices* ut bene dicantur, magnopere vereor. In Aldina constitutione possit durum videri quod *gerant* et *videantur* non habent proprie, quo referantur. Sed hoc facile subaudias ex superioribus „*qui iudicat*,“ ut leni correctione effingas *gerat*, *videatur*; quod tamen ne ipsum quidem necessarium. Sed pro *gerant* Camp. et Obr. dant *gerunt*; neque hoc displicet, si pluralis in hoc verbo retinetur. cf. de omissio *iudicibus* 3, 7, 24.

pravis iudicibus. vid. not. crit.

19. *libris observ.* — *Septimio.* De hoc Septimio, ejusque opere, hic memorato, nihil praeterea prodi videtur a scriptoribus, nec refert singulos, qui hoc nomine fuerant, per censere, cum nota in nullo

eorum certa possit inveniri, quare ei tribuantur libri observationum. *Causa talis*, cui affuerit Cicero, non poterit esse ex iis, quas ipsi novimus, velut Ligarii, Deiotari, Marcelli (eas enim orationes memorat Turnebus h. l.), ubi causa fuerit Caesaris ipsius,

affuisse Ciceronem tali causae invenio: et ego pro Regina Berenice apud ipsam causam

19. *Berenice*. Haec est scriptura Codd. et vetustissimarum itemque recentiorum edd. Sed Jenf. (tac. Gesn.) et reliquae usque ad Bad. sec. dant *Beronice*, exc. Ald. pr. Hoc etiam Gryph. revocavit, et sic multi multorum scriptorum Codd. praeferebant nomen, sicuti receptum est etiam apud Plutarchum Quaest. Graec. p. 292 E. Hinc natum corrupte *Veronica*. Sed unice sanam nostram esse rationem apparet ex vocabulo graeco *Ἐσπερίνος* (apud Pindarum v. c.) quod, Macedonica dialecto prolatum, est nostrum ipsum. *apud ipsam causam*. Sic Goth. Voss. 2. et edd. meae ante Stoer. omnes. Recentiores *ap. eam ipsam*. Habent eae auctores Codd. Gneff. et Turic. qui dant haec *ap. ipsam eam*. Alm. *ap. eam* solum habere narratur. Ceterorum nulla mentio. In meorum Codd. scriptura *eam* per errorem scriptum esse pro *causam* (*cām*), ipsa collocatione verborum apparet; neque opus est *eam* si *ipsam* positum fuit; quae geminatio sapit recentioribus linguis assuetum

apud quem orationes illae sunt habitae; quoniam Qu. ex solo Septimii opere hoc totum rescivit.

Regina Berenice. Haec est, quam Titus amatam a se, etiam nuptias pollicitus, ab urbe dimittit invitam (Sueton. Tit. c. 7); Agrippae majoris, regis Judaeae, filia, Herodis, patris sui, Chalcidis in Syria regis, vidua. Quae cum bis Romae sit commorata, primum regnante Vespasiano, deinde redierit Titi jam imperatoris amorem resuscitatura, potuit variis modis in litem incidere, de qua tamen ab aliis nihil proditum invenio. Id maxime advertit legentem, quod regina ipsa suae causae disceptatrix fuisse dicitur.

Narrat Dio Cassius, sive Xiphilinus, vulgi rumoribus impetitos fuisse Titum et Berenice, inter aliosque Diogenem et Heram, Cynicum utrumque, in theatro probris eos onerasse, quorum alter flagris caesus fuerit, alter etiam capite plexus (l. 66. p. Reim. 1089). An forte, hisce ut poenam statueret Regina ab iis laesa, Titus deperiens eam a patre impetravit? „Nam „Vespasiano quoque seni regi- „na Berenice, florens aetate „formaque, magnificentia mu- „nerum grata“ erat. Taciti verbis utor Histor. 2, 81. *Causam dicere* tamen vulgo in *defendendo* usurpatur, ut rea fuerit regina. Racinii tragodia nobilitatus est Berenices et Titi amor.

dixi. Similis hic quoque superioribus ratio est. Adversarius enim fiduciam partis suae jactat, patronus timet cognoscentis verecundiam. Praeterea detrahenda vel confirmanda²⁰ opinio, si quam praecipue domo videbitur judex attulisse. Metus etiam nonnunquam³⁰⁵ est amovendus, ut Cicero pro Milone, ne arma Pompeji contra se disposita putarent, laboravit: nonnunquam adhibendus, ut idem in Verrem facit. Sed adhibendi modus alter²¹ ille frequens est et favorabilis, *Ne male sen-*

librarium. Gryph. *apud eam causam*, minus bene quam *ap. ipsam c. causam dicere* habes 5, 11, 39. 7, 4, 3. *causam et eam* millies confusa vid. apud Drakenb. ad Liv. 38, 58, 11.

super. rat. est. Adversarius enim. Miro consensu verba haec *rat. est. Adv.* omittunt Tur. Guelf. Alm. Voss. 1. 3. Pro *rat. est* Camp. *ratione*, frequenti errore, pro *enim* Guelf. cum.

20. *putarent.* Camp. *pugnarent* per errorem. Pluralem in verbo habent Tur. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) et edd. meae ante Stoer. omnes. Unus Obr. *putarentur*, *perperam*. Recentiores a Stoerio inde *putaret*, exc. Capp. et Gesn. Male.

20. *praecipue*, prae altera: cum tamen integer debuisset et medius utriusque partis in judicium venire.

Metus. Recte hic ad 6, 1, 13 ablegat Almelovenius.

putarent, iudices.

idem in Verrem. Actione prima in Verrem, quae tota est prooemii loco, sicuti appellatur etiam ab Alconio Pediano; praemissa testium interrogationi. Hanc rectissime designat Gesnerus, quanquam vel

in primo secundae actionis libro simile fere est prooemii argumentum. *Asper et rarus* metus adhibetur Capite hujus orationis 12. 13. 17. *favorabilis* saepe apud nostrum aliosque sub Caesaribus dicitur idem fere qui *gratiosus* apud priores. Sed eam significationem vocabuli usurpavit jam Vellejus, primus ni fallor 2, 34. 40. Livianum locum 22, 26, 4 vix defendas. Metus ille *favorabilis* est Cic. pro Quintio c. 1. extremo.

tiat populus Romanus, Ne judicia transferantur; alter autem asper et rarus, quo minatur corruptis accusationem, et id quidem in consilio ampliore utcumque tutius; nam et mali inhibentur, et boni gaudent: apud singulos vero nunquam suaferim, nisi defecerint
 22 omnia. Quod si necessitas exigit, non erit jam ex arte oratoria: non magis quam appellare, etiamsi id quoque saepe utile est; aut, antequam pronunciet, reum facere. nam et minari et deferre etiam non orator potest.
 23 Si causa conciliandi nobis iudicis materiam dabit, ex hac potissimum aliqua in usum principii, quae maxime favorabilia videbuntur, decerpi oportebit. quo in loco Virginius fallitur, qui Theodoro placere tradit, ut ex singulis quaestionibus singuli sensus
 24 in prooemium conferantur. Nam ille non hoc dicit, sed ad potentissimas quaestiones iudicem praeparandum. in quo vitii nihil erat, nisi in univ[er]sum id praeciperet,

populus Romanus. Gneff. *praetor* cum margine aliquot edd. Irequentissima confusio, quae in hac ipsa re est apud Cic. Act. pr. in Verr. c. 3. extr. cf. Drakenb. ad Liv. 31, 10, 4. it. Ruhnk. ad Vell. 2, 61, 3.

21. *consilio.* Sic Turic. Alm. Bern. Camp. Basil. Reliqui omnes *concilio.* Sed quis de iudicibus unquam usurpavit *concilium?* cf. 11, 3, 127. it. 12, 10, 52.

utcumque. Goth. et Camp. *utrumque*, male.

23. *Virginus.* Turic. *Virginus* ut et supra 3, 1, 21.

21. *consilio.* int. iudicium. 23. *Virginus.* vid. 3, 1, cf. not. ex. ad 3, 3, 2. 21.

quod nec omnis actio patitur, nec omnis causa desiderat. Nam protinus a petitore primo loco, dum ignota iudici lis est, quomodo ex quaestionibus ducemus sententias? nimirum

24. quod nec omn. act. pat. nec omn. Tur. et Guelf. omit-
tunt nec — pat. cum Alm. Male, et ex errore non nisi semel po-
nendi nec omn. Buřm. etiam paulo supra nihil erat omittere
Alm. narrat; quod tamen in Turic. non desideratur. Camp. pro
omnis actio dat rationis.

24. nec — actio — nec —
causa. Quare actio quaedam
non patitur hac ipsa § docet,
quare causa non desideret § 25.
non desiderat h. l. cave inter-
preteris: non necesse habet,
non indiget, verum intellige:
reformulat, recusat, ut Fran-
cogalli dicunt „elle ne l'eu
„soucie pas.“ Similis ad sen-
tentiam locus 4, 2, 61 „magui-
„scentia neque in omnes cau-
„sas cadit — neque semper est
„utilis.“ cf. desiderandi ver-
bum 4, 2, 86. 4, 3, 2. Hoc
demum modo si accipias, apta
sunt, quae subjiciuntur, ubi,
haec praeparandi ratio si adhi-
beatur in duriore causa, non
supervacua ostenditur, sed iu-
tilis. Actio non patitur, quid-
quid pro ipsius conditione ne
fieri quidem potest; causa non
desiderat, quidquid nociturum
est. Exemplum nunc solum
succurrit Columell. 12, 52, 13
„Minime desideratur vapor
„ignus.“ i. noxius est, quod
ostendit Gesn. in Thes. qui et
ad ipsum locum non opus esse
pro noxium esse dici a Cice-

rone (ut pro Cluent. c. 50
extr.) et aliis docet. Quod
ipsum quidem a Celeb. Schnei-
dero eripitur nobis, eruenta
haec e scriptura Cod. San-
germ: „ut — minime deside-
„retur.“ Licet tamen adhuc
dubitare de veritate scripturae.
Minus fortasse vicero, haec
sententiam inesse verbis Cice-
ronianis de Orat. 2, 18 init.
„neque — aetas id mea“ (Ca-
tuli senis, praeceptis instrui)
„desiderat.“ Aptius tamen hoc
interpretari videor: *refugit*
aetas mea, quam non requirit.
cf. § 39.

primo loco i. e. Si prius,
quam adversarius dicimus. Se-
cundo enim loco (cf. §. 4)
etiam a petitore (h. e. pro
actore; petitor h. l. accusato-
rem quoque comprehendit
vid. ad 3, 10, 4) sententias
prooemii ducat aliquis ex
quaestionibus, quando ex
oratione adversarii iudici jam
nota lis est cf. notam ad 4,
2, 28.

res erunt indicandae prius. Demus, aliquas (nam id exigit ratio nonnunquam), etiamne potentissimas omnes, id est totam causam? ²⁵ sic erit in prooemio peracta narratio. Quid vero? si (ut frequenter accidit) paulo est durior causa; non benevolentia iudicis petenda ex aliis partibus erit, sed non ante conciliato ³⁰⁴ eius animo nuda quaestionum committetur asperitas? Quae si recte semper initio dicendi tractarentur, nihil prooemio opus esset. ²⁶ Aliqua ergo nonnunquam, quae erunt ad conciliandum nobis iudicem potentissima, non inutiliter interim ex quaestionibus in exordio locabuntur. Quae sint porro in

indicandae. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Bodl. Bal. Camp. et aliquot praeterea edd. *judicandae*, male. *exigit.* Turic. a pr. manu *exigat*, cum Alm. non male.

^{25.} *est durior causa.* Turic. et Guelf. omittunt *durior* cum Voff. 1. 3. Fons quidem erroris non apparet.

non ante. Guelf. *non nisi ante*, quod inferi volebat Regius, cum Bad. sec. (prior in marg.) Cerv. Basil. Gryph. Stoer. Chouet. et aliquot Burmanno memoratis; pessime. *Non cave jungas verbo finito*; pertinet ad participium, quod est casu tertio positum.

^{26.} *Quae sint.* Turic. *Quod sint* a sec. manu *quot s.* cum Camp. Non male. Sed Aln. *quod.*

Demus aliquas. Cave accusativum ex *demus* pendere credas. *Potentissimae* quaestiones sunt in quibus maxime vertitur causa. cf. 3, 6, 21.

^{25.} *paulo — durior causa.* Burmannus recte ad partes vocat Horat. Serm. 1, 10, 26 ubi *dura causa* itidem, quae difficile possit obtineri; cuiusmodi fuisse causam illam Petil-

lianam alio etiam loco ostendit Horatius Serm. 1, 4, 94, ubi vide Scholia. Sic noster 4, 5, 5 „*dura* propositio.“

non ante conciliato. Vide not. Crit. si tanti.

^{26.} *interim.* Ne intellige Quintiliano more usurpatum adverbium. Is sensus est in „*nonnunquam.*“ cf. 3, 8, 6.

causis favorabilia, enumerare non est necesse, quoniam et manifesta erunt, cognita cujusque controversiae conditione, et omnia colligi in tanta litium varietate non possunt. Ut autem haec *invenire* et *augere*, ita quod²⁷ laedit, aut omnino *repellere*, aut certe *minuere*, ex causa est. Miseratio quoque aliquando ex eadem venit, sive quid passi sumus grave, sive passuri. Neque enim sum in hac²⁸ opinione, qua quidam, ut eo distare prooemium ab epilogo credam, quod in hoc praeterita, in illo futura dicantur: sed quod in

26. *favorabilia*. Guelf. *favorabiles* cum Voss. 1. 3. Sine sensu, quoniam sequitur *manifesta omnia*.

quoniam. Guelf. *quae* cum Goth. Voss. 3. Bern. „Elegant, ter“ ait Harles V. C. Sed tum opus est ut in initio hujus sensus legatur *Quot*, non *quae*. Turic. *quum*.

27. *quod laedit*. Turic. *q. legit* cum Alm. cf. ad § 7.

28. *Neque enim*. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *Nec e.* cf. ad 3, 11, 20.

28. *in hoc — in illo*. Qui sint ii, quorum sententiam probare se negat, nondum reperio. Neque enim de hac maxime prooemii et epilogi differentia, quidquam proditum est ab Aristotele, Cicero, aliisque vel aequalibus vel recentioribus. Aliam tangit Hermogenes p. 31 (Sturm. in Partitt.) qui cum prooemia pariter atque epilogos ad movendos auditorum animos induci dixerit (πάθους — ἕνεκα — οἷον Φέβου ἢ Ἐργῆς, ἢ Ἑλέου ἢ Θούου ἢ Πυρος τοιούτου) discrimen statuit in-

ter ea hoc intercedere τὰ μὲν προοίμια παρασκευάζειν πρὸς τὸ δέξασθαι ἢ ἀποδέσθαι τὸδε τι πάθος· τοὺς δὲ ἐπιλόγους ἢ αὖξιν ἢ μειῶν διὰ τῶν κεφαλαίων, τὸ (sic lego pro τῷ) τε ἤδη τέλει ἐξάγειν. In hac nosira auctorum hujus opinionis ignorantia, ipsa quoque qualis fuerit, potest dubitari. Si vulgarem usurpandi pronomina *hic* et *ille* regulam sequimur, voluerunt ii, quos improbat Qu., in epilogo *praeterita*, in prooemio *futura* dici; et ita accepit haec verba Pseudo-Turnebus. Neque ta-

ingressu parcius et modestius praetentanda est
judicis misericordia; in epilogo vero liceat

praetentanda est. Turic. *pertemptanda est* cum Alm. et
Camp. qui tamen *peritent*. Sed hic error est frequentior quam
in quo haereas. Altera inest menda, qua nullus meorum liber
caret, quod *est* legitur, pro quo ratio poscit *sit*. Quis enim
ferat: „non sum in hac opinione, ut eo distare prooemium cre-
dam, quod — *dicantur*: sed quod praetentanda *est* (?) — in
epilogo vero *liceat*?“ Si forte, quod ipsum in oratione ob-
liqua (ut *credam*) minus placet, post *sed*, quoniam suam ipsius
sententiam promit, indicativo usus est Qu., cur protinus in
conjunctivum relabatur: *liceat*. Malim igitur resingere *sit*,
quam *licet*. Neque adeo inauditum est, confundi a librariis
est et *sit*. Cf. 3, 8, 22, ubi *sit*, exquisitior scriptura, ab uno
Guelferhytano est mutatum pinguiori illo *est*. 4, 6, 52 *dic. sit*
Goth. *d. est* (tac. Gesn.) 4, 2, 27. *des. est.* Turic. *sit.* 4, 2, 46
Guelf. *etiamsi sit* rell. *e. est.* 6, 3, 37. *ser. est*, editi *sit.*
7, 1, 9 *dictum sit.* Guelf. Goth. Camp. *d. est.* Reliqui
veteres omittunt *sit*, a Badio inde recepta obtinet, quae
sane placet, neque omni Cod. auctore caret. 7, 2, 18 *si* —
manifestum est. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *si* — *sit* (et
sic necessario scribi docet, quod in eadem oratione sequitur,
neget). Reliqui *mei est*, praeter Obr. omittentem *si* (minus
bene) et dantem *sit*, quasi pendens ab *ut*. cf. Oudend. ad Suet.
Cal. 50 not. 4 extr.

men sponte quis talem commi-
niscatur rationem. Si in proe-
mio movenda est miseratio,
convenit profecto, ut haec
petatur ab earum injuriarum
significatione, quibus exagi-
tatus in iudicium venit litiga-
tor; quae vero manent eum,
si causam non tenuerit, in-
commoda, ea, post expositam
litem, iudicibus longe clarius
possunt ob oculos poni in epi-
logo et sic Cassiodorus apud
Pith. p. 333. Neque obstant ea,
de quibus dixi pronomina; in
hoc ad prooemium, etsi remo-
tius, optime refertur, quo-

niam id ipsum est, quod pro-
prie nunc tractatur, in illo ad
epilogum, qui foris arcessitur
ad hanc disputationem, illu-
strandam causa. cf. ad 3, 10, 1.
et mox § 36 *hic* — *illic*, ma-
nifestum in primis exemplum.
vid. 6, 1, 9. Occurrit igitur Qu.
ei, quicumque, quod *passuri*
simus, in prooemio dici vetet,
ex pervulgato illo praecepto.
Sic et mox (§ 29) „miserabi-
lem, si viuamur, exitum“
qui est futurus, memorat. cf.
6, 1, 23.

praetentanda est. Vid. not.
crit.

totos effundere affectus, et fictam orationem induere personis, et defunctos excitare, et pignora eorum producere: quae minus exordiis sunt usitata. Sed haec, quae supra dixi,²⁹ non movere tantum, verum ex diverso amoliri quoque prooemio opus est. Ut autem nostrum miserabilem, si vincamur, exitum: ita adversariorum superbum, si vicerint, utile est credi. Sed ex iis quoque, quae non³⁰ sunt personarum nec causarum, verum ad-
³⁰⁵ juncta personis et causis, duci prooemia solent. Personis applicantur non *pignora* modo, de quibus supra dixi, sed *propinquitates*, *amicitiae*; interim *regiones* etiam, *civitatesque*, et si quid aliud ejus, quem defendimus, casu laedi potest. Ad causam³¹

minus exord. Turic. (a pr. m.) m. in ex. cum Aln. Camp.

^{30.} *casu laedi potest.* Sic Guelf. nisi quod *ledi* dat. Accedit Bern. leviter discrepans *casu leni potest.* Longius absunt

pignora eorum. Defunctorum igitur; sed quidni ipsorum potius, quorum res agitur? Malim igitur, quanquam invitis libris omnibus, reponi *reorum* pro *eorum*. Confusio ea non infrequens est apud librarios cf. Drakenb. ad Liv. 26, 3, 10. Sed ecce ipsum hoc, quod conjeci, dantem e Qu. Cassiodorum in rhetoribus Pithocanis p. 333.

^{29.} *quae supra dixi.* Suspicor respici ad § 27 ubi *favorabilia* tanguntur; nam proxima ad epilogum pertinent, non

ad prooemium. Obversatur tamen maxime miseratio. *Movere* (pro quo est *commovere* 6, 4, 6 in loco gemino) cum sit in plurimis libris, nihil aliud nisi glossa est quod, hujus verbi loco, praeferunt quaedam editiones *tentare*, ex Regii nota arreptum.

^{30.} *de quibus supra.* Haec, quoniam ipsum vocabulum ponit, *pignora*, ad § 28 referri credo, non ad § 13, quae est Gesneri ratio.

casu laedi potest. Casum h.

extra pertinet *Tempus*, unde principium pro Coelio; *Locus*, unde pro Dejotaro; *Habitus*, unde pro Milone; *Opinio*, unde in Verrem: deinceps, ne omnia enumerentur, *Fama iudiciorum*, *Expectatio vulgi*. nihil enim horum in causa est, ad causam tamen per-

Turic. *causale dici p.* cum Bodl. (Sed Alm. *causa indici p.* dare narratur) et Voss. 1. qui haec praefert *Tale dici p.* Prorsus conspirare cum nostro videtur Voss. 3 qui siletur. Nec aliter Ald. Bas. Stoer. Chouet. Leid. Contra Goth. et Voss. 2 *causa dici p.* et haec plurimarum edd. est scriptura, ut ex meis Camp. Loc. Ven. Rusc. Bad. Cerv. Gryph. Gifs. Obr. Burm. Capp. Gesu. quo accedit Andr. cum aliquot ab aliis citatis. Consentunt Jenf. et Tarv. nisi quod pro *dici* habent *duci*, quod in suis exemplis inventum correxit Regius. Plurimarum, et ante nos receptam, scripturam defendere possunt videri Codd. Vall. Ioann. Bal. Arg. Sed sensus magno opere friget, nec quisquam syllabae *le* rationem reddidit, quae in tot bonos libros forte irrepere profecto non potuit, cum vicissim *ci*, postquam *di* seorsim positum conspicebatur, a librariis ultro adjiceretur. *Causale* autem, quod male iungebant pro *casu lae*, placere debebat ejusmodi ingeniis, universae sententiae plerumque securis.

31. *enumerentur*. Turic. *enumerem* cum Alm. Camp. reliquisque ante Ald. Sed redeunt ad sing. pr. perf. Bad. (qui tamen Vall. *enumerentur* dare narrat) Cerv. Obr. Et sane placet magis.

l. accipe calamitatem, ut non raro dicitur a scriptoribus v. c. 6. Prooem. 4. 6, 1, 19. Tac. Ann. 2, 26. Cic. ad Div. 4, 13 ubi vide Manut. ad Qu. Fr. 1, 4. Pro Coelio extr.

31. *extra pertinet*. Variata est locutio pro eo, quod modo dicebatur *applicari*, quo cum confer Senec. Quaest. Nat. 5,

16. „ceteri (venti) — his *applicantur*.“

Coelio — *Verrem*. Pro Coel. c. 1. „miretur — quod *diebus* „festis“ cet. Pro Dejot. c. 2. „Moveor etiam *loci* ipsius in „solentia.“ Pro Mil. c. 1. „haec novi iudicii nova *for-* „na.“ In Verr. Act. pr. c. 1. „Inveteravit enim iam *opi-* „nio.“

tinēt. Adjicit Theophrastus ab oratione³² principium, quale videtur esse Demosthenis pro Ctesiphonte, ut sibi dicere suo potius arbitrio liceat rogantis, quam eo modo, quem accusator actione praescripserit. Fidu-³³cia ipsa solet opinione arrogantiae laborare: faciunt favorem et illa paene communia, non tamen omittenda, vel ideo, ne occupentur, optare, abominari, rogare, sollicitum agere: quia plerumque attentum quoque judicem facit, si res agi videtur nova, magna, atrox, pertinens ad exemplum: praecipue tamen, si iudex aut sua vice, aut reipublicae commovetur, cujus animus spe, metu, admo-

32. Adjicit. Goth. *abducit* cum Voss. 2 solo; perperam. cf. praef. nostr. p. 42. oratione. Sic Tur. Guelf. cum Codd. quotquot collati sunt omnibus (nisi quod siletur Bern. quem tamen trahit Guelf.) et Camp. meisque ante Aldum omnibus, quo accedunt Bad. Cerv. Primus Aldus dat *actione*, effectum sane ex eo, quod mox hoc ipsum vocabulum subjicitur. Ego tot auctoribus contra ire non sustinui, neque video in recepta quidquam magnopere reprehendendum. Goth. 5, 7, 6 pro *actio* dat *oratio*. praescripserit. Sic Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 1. 2. et edd. meae (exc. Camp.) ante Bad. omnes, quo accedunt Ald. sec. Gryph. Stoer. Chouet. Reliquae praescripserat, quod quare de industria pro nostro reponi voluerit Regius, non assequor. Tur. et Voss. 3 praescripseris mira erroris communiōne.

32. Theophrastus ab oratione. cf. de Theophr. 3, 1, 15. Principium ab oratione videtur fieri tum, cum de ordine orationis suae aliqua praefatur, qui causam dicit. vid. not. Crit.

quale — Demosthenis. cf. 3, 6, 3. Contendit a iudicibus orator μή τὸν ἀνιδίκον σύμβουλον ποιήσασθαι περὶ τοῦ πᾶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ.

33. paene communia. cf. 3, 3, 5.

nitione, precibus, vanitate denique, si id
 34 profuturum credemus, agitandus est. Sunt
 et illa excitandis ad audiendum non inutilia,
 si nos neque diu moraturos, neque extra cau-
 sam dicturos existiment. Docilem sine dubio
 et haec ipsa praestat attentio: sed et illud, si³⁰
 breviter et dilucide summam rei, de qua
 cognoscere debeat, indicaverimus: quod Ho-
 merus atque Virgilius operum suorum prin-
 35 cipiis faciunt. Nam istius rei modus est, ut
 propositioni similior sit, quam expositioni:
 nec quomodo quidque sit actum, sed de qui-
 bus dicturus sit orator, ostendat. Nec video,

35. *vanitate*. Sic mei libri omnes. Ioann. Voss. 1. 3.
novitate. Sed saepe permutantur haec a librariis vid. Drakenb.
 ad Liv. 5, 1, 7. Et poterat tali confusione, frequentissima, se
 defendere Almelov. conjectura *varietate*, nisi sensu exclude-
 retur. *agitandus*. Guelf. *adhortandus*, solus, puto.

34. *indicaverimus*. Turic. *indicarimus* (a pr. manu) cum
 Alm. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. quo acc. Ald.
 sec. Rectius puto. Guelf. et Voss. 3 *indicamus*.

vanitate h. e. mendacio, ut
 recte interpretatur Capper.
 cum Badius, Rollinus, Gedoy-
 nus, patrii sermonis intem-
 pestive memores, ambitionem
 iudicis accipiant, quibus miror
 Gesnerum ipsum accedere. Si
 quis 11, 2, 23 *vanitatem* ita
 usurpatam crediderit, is illo
 quoque loco nostram significa-
 tionem teneri posse admonitus
 facile sentiet. Hanc Nonius
 Marcellus (c. 4 voce *Vanum*)
 astruit locis e Cicerone pro-
 ductis, de Offic. 1, 42, 4

Tuscul. 3, 1. cf. *vana* 7, 1 11.
 2, 34. 9, 2, 33. Potest autem
 haec *vanitas* non una ratione
 se ostendere, velut ostentando
 vid. Cic. Lael. c. 15. cf. et
 Vellej. 2, 60, 8. Quomodo
 oratorem suum in hac *vanitate*
 virum bonum possit tueri Qu.,
 ipse viderit.

35. *Nam — modus*. Con-
 junctionem refer ad „brevi-
 „ter“ et *modum* intellige men-
 suram. De *propositione* vide
 3, 9, 5.

quod hujus rei possit apud oratores reperiri melius exemplum, quam Ciceronis pro A. Cluentio. *Animadverti, judices, omnem ac-36*
cusatoris orationem in duas divisam esse par-
tes: quarum altera mihi niti et magnopere
confidere videbatur invidia jam inveterata
judicii Juniani; altera tantummodo consuetu-
dinis causa timide et diffidenter attingere
rationem veneficii criminum, qua de re lege
est haec quaestio constituta. Id tamen totum
 respondententi facilius est, quam proponenti:
 quia hic admonendus iudex, illic docendus
 est. Nec me, quanquam magni auctores, in 57
 hoc duxerint, ut non semper facere attentum
 ac docilem iudicem velim: non quia nesciam,

35. *pro A. Clu.* Omittunt A Guelf. Goth. et edd. meae ante Ald. omnes, quo acc. Bad. Cerv. Gryph.

36. *proponenti.* Turic. et Guelf. *ponenti* cum Alm. Camp. Nihil praesidii est in hac scriptura, si quis haereat in *proponendo* quod proprie hujus loci non videtur. Nam et *ponere* dicitur pro *exponendo*, *narrando* velut 4, 2, 86 quod ipsum hinc est alienum.

36. *proponenti*, i. e. prius agenti. Hoc enim solet respondendo opponi velut 4, 2, 28. 5, 13, 2. Alioqui proponere est illius qui indicit quae jam sit probaturus (vide modo *propositionem*). Sed hoc ipsum illius maxime est, qui prior dicit. Alter prioris argumenta convellit potius, quam sua propovit.

37. *quanquam magni.* Describitur Aristoteles, cujus

auctoritate videntur multi Quintiliani aequales male usi. Recurrit enim haec socordiae, pro prudentia venditae, objurgatio in narrationis praecipis 4, 2, 64 sqq. cf. et 5, 13, 9. Locus Aristotelis est Rhet. 5, 14, 7. (p. 375) οὐ γὰρ ἀεὶ συμφέρει ποιεῖν προεπιτιμῶν. Adversus quem locum, ut ait ibi Victorius (p. 702) „Quintilianus accu-
 „rate disputavit.“ De id quod cf. 3, 6, 1.

id quod ab illis dicitur, esse pro mala causa, qualis ea sit non intelligi: verum quia istud non negligentia iudicis contingit, sed errore. 38 Dixit enim adversarius, et fortasse persuasit: nobis opus est ejus diversa opinione: quae mutari non potest, nisi illum fecerimus ad ea, quae dicemus, docilem et attentum. Quid ergo? Imminuenda quaedam et elevanda, et quasi contemnenda esse consentio, ad remittendam intentionem iudicis, quam adversario praestat: ut fecit pro Ligario 30 39 Cicero. Quid enim agebat aliud ironia illa, quam ut Caesar minus se in rem, tanquam

38. *doc. et attentum.* Turic. et Guelf. *d. e. intentum* cum Alm. Bern. Camp. *Quid ergo? Imm.* Turic. et Guelf. *Q. e. est imm.* cum Alm. et Ald. Recte amandat Burm. ad 2, 5, 7 ubi designavit 2, 10, 5 aliaque aliorum loca, in quibus similis, rogandi forma, nec tamen negavit alicubi addi *est*. Mihi absque *est* ratio magis probatur. *elevanda.* Turic. et Guelf. *levianda* cum Alm. Edd. meae ante Bad. *sec. omnes levanda*, quo redit Basl. cum Cod. Ioann. Voss. Bern. et Goth. (tac. Gesn.) *lenienda* Voss. 1 quod est et in aliquot edd. margine. Neque tamen dubito quin verum sit nostrum.

39. *minus se in rem.* Turic. et Guelf. omittunt *se* cum Alm. Camp. Obr. cf. not. crit. ad 3, 6, 11.

38. *ejus — opinione.* Intellege „iudicis“ ἀπὸ κρίσεως, quanquam intervenit „adversarius“.

39. *ironia illa.* cf. § 70. Dubitatum fuit, verene inesset ironia initio Ligariae, qua de re vide Voss. Institutt. Rhet. P. 2. p. 154 qui testem citat Aquilam Romanum, agnoscentem hanc figuram p.

Ruhnk. 149. Nec quisquam, qui diligenter legat, ignoret illam accusatoris irrisionem, qui cum notissima quaeque et protrita objecerit reo, tamen velit capitale quid et singulare protulisse videri. Erat illud artificium Ciceronis, quo verum crimen dissingeret inverteretque, quod non in solo Pompejanarum partium studio arguisset Tubero.

non novam, intenderet? Quid pro Coelio, quam ut res expectatione minor videretur? Verum ex iis, quae proposui, aliud in alio genere causae desiderari palam est. Genera⁴⁰ porro causarum plurimi quinque fecerunt, *honestum, humile, dubium vel anceps, admirabile, obscurum*: id est, ἐνδοξον, ἄδοξον, ἀμ-

proposui. Turic. et Guelf. *proposuimus* cum Alm. Voss. 1. Camp. 40. ἐνδ. — διαπαραξ. Guelf. ἐνδ. ἄδ. ἀπορον ἀμφ. τ. δ. Qui ita scripsit librarius videtur Latino *dubium* graecam vocem reddere voluisse cum *anceps* esset ἀμφίδ. cf. 3, 6, 35 ubi perperam ἀπορον pro *dubium*. Goth. non ἐνδοξ. omittit (ut ait Gesn.) sed ἄδοξ. cuius loco ponit παραδ. quod mox omittit.

pro Coelio. cf. § 31. Cum nulla in Coelianae prooemio sit ironia, placet supra „*ironia* „*illa*“ accipere sexto casu, ut hic quoque *agebat* subaudiamus, cuius subjectum sit ipse Cicero.

quae proposui. Quibus tanquam prooemii argumentis uti praecepi. Desiderari pro „*conducere, prodesse*“ dicitur. cf. § 24.

40. *Genera causarum.* Spectant haec ad *judiciale genus*, cuius haec ipsa quinque genera sunt species, quas et Cicero agnoscit de Inv. 1, 15. Fortunatianus p. Pith. 60. Sulpic. Victor p. ib. 243. quorum postremi iisdem graecis quoque utuntur appellationibus. Hermogenes ἄδοξον habet (p. 7. ed. Sturm.) cuius quod affert exemplum nostro sane loco

conveniat, nisi quod annumerat τοῖς ἀσυστάτοις i. e. iis quae ne admittuntur quidem in iudicium. Reliqua apud hunc quidem non invenio. Capponnerius, ad locum Fortunatianii supra positum, ablegat ad Graecos Rhetores Aldi, quorum secundo, quod designatur, volumine caremus in hac urbe; nec quidquam de horum doctrina reperio in Lexico Ernestino. Solet his moveri Quintiliano, quod cum 3, 3, 15 *genera causarum* dixisset alio intellectu, hic in dissimili loco eodem usus sit vocabulo. Sed non ejus haec est culpa verum ipsius antea Ciceronis, quem operose defendit Marius Victorinus p. Pith. 122, unde sua hauserunt Regius et Pseudo-Turnebus. Sed revincit eum apud Badiam Valla. vid. 5 Pr. 5.

Φίδοξον, παράδοξον, δυσπαρακολούθητον. Sunt, quibus recte videatur adjici *turpe*, quod alii
 41 *humili*, alii *admirabili* subjiciunt. *Admirabile*
 autem vocant, quod est praeter opinionem
 hominum constitutum. In *incipiti* maxime
 benevololum judicem, in *obscuro* docilem, in
humili attentum parare debemus. Nam *honestum*
 quidem ad conciliationem satis per se
 valet: in *admirabili* et *turpi*, remediis opus
 42 est. Et eo quidam exordium in duas divi-
 dunt partes, *principium*, et *insinuationem*, ut
 sit in principiis recta benevolentiae et atten-
 tionis postulatio: quae quia esse in turpi cau-
 sae genere non possit, insinuatio surrepat ani-
 mis maxime ubi frons causae non satis

41. in *admirabili*. Turic. omittit in cum Alm. Camp. Obr. Placet.

42. *quidam exord.* Turic. et Guelf. *quidem e.* cum Goth. Voss. 2. Bern. Camp. et aliquot praeterea edd. In Guelf. hoc quoque animadvertendum, quod inter haec duo verba vacuae chartae spatium est relictum, sufficiens versibus, quales sunt in isto Codice, 24 et dimidio. *Exordium* orditur versum integrum, et litera *E* minio est picta. Nihil tamen hinc excidisse existimo.

in *principiis*. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. in *principio*. Placet.

quae quia esse. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *quia* cum Voss. 2. 3. Camp. Gryph. (1536). Sed Turic. et Alm. *quae est*. Error negligendi *quia* post *quae* proclivis erat. *frons*. Turic. et Guelf. *fors*

41. *praeter op. hom. constitutum.* Constitutum dixisse videtur, dum menti obversatur *judicium*, quod *constitui* dicitur proprie (velut § 36 et 4, 2, 10. *questio const.* et 3, 10, 3 *judicia const.*). Genus causae enim proprie non *constituitur* quanquam Cic. in Verr. 5, 1.

causa constituitur. cf. 7, 1, 14. item 5, 13, 34.

42. *principium et insinuationem.* Cf. ad Her. 1, 4 — 8. Cic. de Inv. 1, 15. ad eum Marins Vict. p. Pith. 124. Cur. Fortunat. p. 60.

frons — facie. Non diffiteor molestiam mihi videri

honesta est, vel quia res sit improba, vel quia hominibus parum probetur: aut si facie quoque ipsa premitur, vel invidiosa consistentis ex diverso patroni, aut

eum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Ald. Sed Goth. et Vall. (ref. Badio) receptam, et sic Camp. quoque cum reliquis edd.

aut si facie. Turic. omittit si cum Camp. Placet.

invidiosa consistentis. Ita Guelf. cum Bodl. Ioann. Voss. 2. 3. Bern. Goth. Ahn. Turic. (nisi quod postremorum uterque dat etiam *consistens*) et edd. meis ante Bad. sec. omnibus, quo acc. Ald. sec. Praeter recentiores edd. restant igitur vindices receptae scripturae quae sic habet, *invidia c.*, Codd. Bal. Voss. 1. Hos vel mutilos h. l. vel male collatos facile suspiceris. Sed ne stare quidem potest recepta. Quis enim ferat vel praemissum nunc substantivo *invidia*, nunc adjectivo *miserabilis* (eo enim casu scribitur hoc vocabulum in omnibus ante me libris)? Quod si *miserabilis* pendet ab *invidia*, debebat vel poni post eam vocem. Deinde quid est *invidia patroni*? Dure profecto dicta pro ea *invidia*, quem vel actori vel litigatori conslet patronus; nam proprie accipies talem, qua laboret ipse (ut 4, 2, 113 *invidia caedentis*). In nostra constitutione (quae est tota codicum, una abrasa litera S in *miserabili*, facile irrepente ob sequens *senis*)

hanc faciei a fronte discernendae affectationem, cum in impropria qualis haec est, oratione fere soleat utraque significare externam rei speciem. Et *facies* succedit *fronti* in eadem locutione apud ipsum nostrum 9, 2, 25 (sed ex Calvo) „Perfrica frontem“ tum 11, 3, 160 „Perfricare faciem.“ Etiam 11, 1, 61 ubi plane similia his tractantur, *frontem* ponit noster. Cogimur tamen in *facie* h. l. agnoscere speciem paulo interiorem quam est *frons*, quanquam nec ipsam veritatis indicem certam. Badius „Frons,“ ait, „causae

„est, qua ipsa primum apparet, facies qua agnoscitur.“ In Indicativo „hon. est“ non est haerendum, etsi convenientior videbatur conjunctivus. Illum, cum tamen ferri posset, praetulit ob nimiam conjunctivorum frequentiam. Alia est conditio § 28.

vel *invidiosa* — vel *miserabili*. Patronum cave h. l. accipias caudicum. Patroni hujus *cliens* est vel actor, vel litigator cf. 11, 1, 66. „Eadem pro libertis adversus „patronos observantia.“ ubi modo dixerat *patronum* (§ 65) pro *advocato*.

patris, vel miserabili, senis, caeci, infan-
 43 tis. Et quidem quibus adversus haec mo-
 dis sit medendum, verbosius tradunt, mate-
 riasque ipsi sibi fingunt, et ad morem actio-
 num persequuntur: sed haec, cum oriantur

invidiosa adjectivum, sexto casu, junges substantivo *facie*, unde d'inceps pendebunt genitivi, et quo itidem referetur *miserabili*. Sic 2, 15, 6. *facies miserabilis*. Jam si contortam judicas locutionem: *premitur causa facie invidiosa patroni ex diverso consistentis*, reminiscere, quaeso, quoties, contra recentiorum linguarum usum, veteres *habere* usurpent, ubi dicunt rem aliquam habere id, quod circa eam versatur. (cf. v. c. 6, 2, 10. 7, Praef. 1.). Neque enim dure dicas „haec causa habet „patronum ex diverso consistentem,“ quorum loco hic paulo licentius est „hujus causae facies habet“ cet. Quo in genere verbo *habere*, in nominum structura, succedit genitivus ejus rei, quae habetur. Cetera, quibus offendaris in hoc loco, nata sunt ex studio brevitatis, quae cum *faciem* semel posuisset, nallet adjectivo ad nomen illud accommodando desungi apud intelligentes lectores, quam verbosius dicendo etiam tardis patere. Quod autem negavi *invidiam* dici id, quod *invidiam faciat*; haec non eo pertinet, quasi adjectivum non significet enim, qui *invidiam* commoveat alii. Haec enim propria ejus est potestas. vid. Gronov. et Drakeub. ad Liv. 9, 29, 7. Uno desungar exemplo in primis manifesto Ovid. Metam. 5, 513 (Ceres) Ante Jovem passis stetit *invidiosa* capillis. it. nostri 11, 1, 63.

43. Et quidem. Goth. Voss. 2. E. *quidam* quod suavit Regius. Meliores Codd. Alm. Turic. Guelf. nostram habent. Quibus accedere videntur reliqui. Ex vett. edd. Camp. Tarv. Rusc. Ald. *quidam*. Praestat *quidem*, ut difficilinus et majori auctoritate firmatum. Similis usus est Sueton. Jul. c. 62. item infr. 5, 10, 95. 9, 4, 79, ubi nulla varietas, nisi quod priore loco Voss. 3. *quod quidem*, perverse. cf. 5 Pr. 1. 6, 1, 38. ad morem. Turic. et amorem. Camp. et morem sine praepos. Pristinum errorem et ad mortem, quem corripuit Regius, ante Venet. omnes praeterea vett. meae.

persequuntur. Codd. praeter Goth. nullos video qui non dent *prosequuntur*. Sed nostram rationem et hic, cum edd.

45. Et quidem. vid. not. crit.

ex causis, quarum species consequi omnes non possumus, nisi generaliter comprehendantur, in infinitum sunt extrahendae. Quare⁴⁴ singulis consilium ex propria ratione nascetur. Illud in universum praeceptum sit, ut ab iis, quae laedunt, ad ea, quae profunt, refugiamus. Si causa laborabimus, persona subveniat; si persona, causa: si nihil, quod nos adjuvet, erit, quaeramus, quid adversarium laedat. nam ut optabile est, plus favoris mereri: sic proximum, odii minus. In iis, quae⁴⁵ negari non poterunt, elaborandum, ut aut minora, quam dictum est, aut alia mente facta, aut nihil ad praesentem quaestionem pertinere, aut emendari posse poenitentia, aut satis jam punita, videantur. Ideoque agere advocato, quam litigatori, facilius: quia et laudat sine arrogantiae crimine, et aliquando utiliter etiam reprehendere potest.

Camp. Jenf. (non enim illa *conf.*) Tarv. Ven. Rusc. aliisque recentioribus, et res ipsa commendat. Gesn. *prof.* cf. 1 Prooem. 25. item 6, 1, 5.

44. *Illud — praeceptum sit.* Turic. *Aliud — praeceperimus* cum Alm. Camp. Sed Guelf. Ald. Bas. *illud — praeceperim.* Voff. 1. 3. Bern. i. — *praeceperunt.* Nisi Codd. sunt vindices receptae, malim Aldinam rationem, ex qua per errorem repetendi *ut natum praeceperimus.* Magis enim Quintiliani ipsius proprium est praeceptum quam vulgo datum ab omnibus ut mox § 57. *refugiamus.* Camp. *conf. male.*

quid advers. Turic. a prima manu *qui a.* Malim *quod* ex quo corrupta Turic. scriptura (cf. 3, 7, 5.) et quod habet in marg. Vidov. et Bad. cf. 4, 2, 91.

44. *praeceptum sit.* vid. *quid adversarium laedat.* cf. not. Crit.

proximum. cf. 1, 1, 3.

46 Nam se quoque moveri interim finget, ut pro Rabirio Postumo Cicero, dum aditum sibi ad aures faciat, et auctoritatem induat vera sentientis, quo magis credatur vel defendenti eadem, vel neganti. Ideoque hoc primum intuemur, litigatoris an advocati persona sit utendum, quoties utrumque fieri potest. nam in schola liberum est: in fororarum, ut sit idoneus suae rei, quisque defen-

46. *dum — induat.* Goth. *d. a. f. facit — induit.* (De *facit* tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. a Jenf. inde ad Gryph. qui primus conjunctivos dat. Camp. tamen cum Turic. et Guelf. et ipse hos praefert. Hi manum mihi iniecerunt, quo minus reponerem indicativos, quos praestare arbitror, quia *dum* h. l. neque *dummodo* significat, neque *donec*. Vide Gronov. et Drakenb. ad Liv. 1, 40, 7 it. Gronov. ad 35, 8, 1.

aditum. Turic. *aditus.* cum Alm. Guelf. Bern. Voss. 3. Camp. Fortasse melius. Confer Gallorum vocem „les entrées“ et Aeneid. 4, 423. Tibull. 2, 4, 19. *intuemur.* Sic Codd., ut quidem videntur, omnes; etiam Camp. Mox vet. edd. usque ad Stoerium *intueamur*, quod sane aptius et repetiit Capp. Suspitor Qu. scripserit *intuebinur.* *nam in schola.* Sic Turic. cum Alm et Camp. it. Gryph. (1544) Obr. Inferit Guelf. *id* cum reliquis fortasse plerisque. Goth. et vet. edd. usque ad Basil. *illud.* Veterum morem magis sapit omisio pronominiis.

suae rei. Hoc ordine Tur. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum edd. ante Stoer. omnibus. Deinceps r. f. Hoc inconsulto haud dubie, quod Guelf. *sui rei.*

46. *moveri.* scil. iis, quae obijciantur suo clienti.

Pro Rab. Post. Rectissime Gesnerus designat hujus oratoris locum prae aliis c. 1. mox ab initio.

dum — induat. cf. not. Crit.

intuemur. cf. not. Crit.

quisque. Non erat quod in

hac voce haereret Gesn. qui malit *quisquam* quia *rarum* hoc dicatur. *Quisque* hic est quem Graece dicas τὸν αἰὶ δικάζόμενον. cf. 2, 15, 6. 3, 8, 42 (in loco Cic.) 5, 12, 13. 14. bis 5, 13, 57. 58. ubi saepe cum *sui* pronomine conjunctum videbis, ut hoc ipso loco. cf. not. crit. ad § 53.

309 for. Declamaturus autem maxime positus in⁴⁷
 affectibus causas propriis personis debet in-
 duere. Hi sunt enim, qui mandari non
 possunt: nec eadem vi perfertur alieni animi,
 qua sui, motus. His etiam de causis insinua-⁴⁸
 tione videtur opus esse, si adversarii actio
 iudicium animos occupavit, si dicendum
 apud fatigatos est: quorum alterum promit-
 tendo nostras probationes, et adversas elu-
 dendo, vitabimus; alterum et spe brevitatis,
 et iis, quibus attentum fieri iudicem docui-
 mus. Et urbanitas opportuna reficit animos,⁴⁹
 et undecunque petita iudicis voluptas levat
 taedium. Non inutilis etiam est ratio occu-

47. *perfertur*. Sic Tur. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum
 Camp. nisi quod hic *fertur*. Reliqui *perferuntur*. Minus pla-
 cet pluralis in *motus*, qui jam fuerat in *affectibus*, ut hic
 varietas aliqua magis deceret.

48. *occupavit, si*. Ita Tur. Guelf. Camp. Mox ad Obr.
 usque *occupaverit vel si*, quod repetierunt recentiores. Goth.
 (tac. Gesn.) non *vel* solum sed et *occ.* omittit. Conjunctivus
 in *occ.* ferri nequit. Nec vere videtur dici Alm. dare *occupavit*,
 et *vel* ipsum, etsi hoc, omissum ab Alm., servavit Obr., sapit
 correctorem. *eludendo*. Sic Tur. Guelf. Camp. Edd.
 reliquae vett. praeter Ald. *eluyendo* ut et Goth. et Voss. 2.
 (Quibus addunt Alm. in quo falli eos puto). Gryph. *elevando*,
 a correctore. Nostram veram esse docet, praeter multa Qu.
 loca, 5, 13, 27. ubi gemina fere nostris. Quanquam et isto
 loco idem Gothani error, ceteris non astipulantibus.

49. *iudicis voluptas*. Guelf. *judici v.* Non male, ut pen-
 deat dativus a *petita*.

48. *His etiam de causis.* iis -- *docuimus*. §. 33. 34.
 Pronomen cave referas ad Valde geminum nostro habes
 praecedentia. *Haec causae sunt,* locum Ciceronis de Inv. 1, 17.
si advers. cet. indicante Turnebo.

pandi, quae videntur obstare: ut Cicero dicit, *Scire se mirari quosdam, quod is, qui per tot annos defenderit multos, laeserit neminem, ad accusandum Verrem descenderit*: deinde ostendit, hanc ipsam sociorum defen-
 50 sionem; quod schema πρόληψις dicitur. Id cum sit utile aliquando, nunc a declamatoribus quibusdam paene semper assumitur, qui fas non putant, nisi a contrario, incipere. Negant Apollodorum secuti, tres esse (de quibus diximus) praeparandi iudicis partes: sed multas species enumerant, ut *ex moribus iudicis, ex opinionibus ad causam extra pertinentibus, ex opinione de ipsa causa*, quae sunt prope infinitae: tum iis, ex quibus omnes controversiae constant, *personis, factis, dictis, causis, temporibus, locis, occasioni-*
 51 *bus, ceteris*. Quas veras esse fateor, sed in

πρόληψις. Codd. mei et vet. edd. omnes latt. litt. dant. vocem. Nec male fortasse cf. 3, 6, 97. nec obstat quod 9, 2, 16 et 9, 3, 99 Graece fere scribitur.

50. tres. Goth. et Camp. tris quod erat in eo quoque Codice, unde descriptus est Turic. Hic enim pro *secuti tres* dat *secuturis*, mutatum a sec. manu in *secuturum*. cf. 1, 7, 17.

causam extra. Guelf. et Goth. (tac. Gefn.) inserunt et. male profecto.

49. Cicero. In divinatione in Q. Caecilium, statim ab initio. *defensionem*. Gefn. vult post hanc vocem esse aut poni aut certe intelligi. Nullus liber habet infinitivum, qui, etsi facillime poterat inseri, nequaquam est necessarius.

50. tres. §. 5.

opinionibus — extra pertinentibus. cf. § 31. monente Capp.

quae — infinitae. Pronomen cave cum Capp. referas ad *opiniones*, intelliguntur enim *species*.

personis — ceteris. cf. 3, 6, 25. it. 4, 2, 55.

haec tria genera recidere. Nam si *judicem benevolum, attentum, docilem* habeo, quid amplius debeam optare, non reperio: cum metus ipse, qui maxime videtur esse extra haec, et attentum judicem faciat, et ab ad-
 verso favore deterreat. Verum quoniam non⁵²
 est satis demonstrare discentibus, quae sint in ratione prooemii, sed dicendum etiam,
⁵¹⁰ quomodo perfici facillime possint: hoc adji-
 cio, ut dicturus intueatur, *Quid, apud quem, pro quo, contra quem, quo tempore, quo loco, quo rerum statu, qua vulgi fama* dicendum sit? *Quid judicem sentire credibile sit, antequam incipiamus?* tum, *Quid aut desideremus, aut deprecemur?* Ipsa illum natura eo ducet, ut sciat, quid primum di-
 cendum sit. At nunc omne, quod coeperit,⁵³

51. *haec tria gen.* Turic. omittit *tria* cum Alm. et Camp. reperio. Turic. *reperiam* cum Alm. et Camp.

52. *perfici.* Turic. *perspici* cum Alm. Voss. 3. Bern. At Camp. *percipi.* *incipiamus.* Turic. *incipimus* cum Alm. Guelf. Voss. 2. (An 1. vel 3?) Camp. Obr. Fortasse melius ad vitandum concursum conjunctivorum. cf. 3, 6, 1. it. 5, 8, 4. *Quid aut desideremus.* Turic. omittit *aut* cum Alm.

53. *quod coeperit.* Guelf. *coeperunt* cum Bern. Voss. 3. et Camp. Reliqui fere *coeperint*, ut et Gesu. Sed Goth. (tac. Gesu.) et Voss. 2. nostram dant. Hanc ego rationem praestare arbitror, cum *coepisse* transitive cum accusativo strui vix credam, citra antiquiorem latinitatem.

51. *metus ipse.* §. 20. seqq. Est affectatio aliqua in varian-

52. *deprecemur.* cf. 3, 6,
 13. *quid primum.* h. e. prooe-
 mii loco. dem non allequor, ut de ipsa
 scripturae veritate dubitare

53. *At nunc — exordium.* subeat. cf. not. ex.

prooemium putant, et, ut quidque succurrit, utique si aliqua sententia blandiatur, exordium. Multa autem sine dubio ex aliis partibus sunt, aut aliis partibus causae communia: nihil tamen in quaque melius dicitur, quam quod aequè bene dici alibi non
 54 possit. Multum gratiae exordio est, quod ab actione diversae partis materiam trahit; hoc ipso, quod non compositum domi, sed ibi atque e re natum, et facilitate famam ingenii auget, et facie simplicis suntuque e proximo sermonis fidem quoque acquirit: adeo ut, etiamsi reliqua scripta atque elaborata sint, tamen plerumque videatur tota extemporaris oratio, cujus initium nihil praeparatum
 55 habuisse manifestum est. Frequentissime vero prooemium decebit et sententiarum, et compositionis, et vocis, et vultus modestia:

prooemium. Cum mox recurrat *exordium*, quasi diversum ab hoc *prooemio*, malim hic pro ea voce legi *primum*, hac sententia: „omne quod coeperit primum putant“ h. e. quidquid aliquis primum dicat, id natura quoque primum esse, Cf. 3. 11, 28 ubi contraria est confusio.

succurrit. Ita Turic. Guelf. Bern. Camp. Reliqui *succurrerit*, parum idoneo conjunctivo.

blandiatur. Sic omnes mei, praeter Gesn. (imitantibus Bipp.) in quo videtur operarum vitium *blanditur*.

in quaque. Goth. (tac. Gesn.) *in quoque.* cum Voss. 2. et Jenf. Ex hac scriptura Regius effecit *quoquam*, quem secuti sunt Loc. et reliquae ante Leid. excepto Aldo. hic enim cum Camp. Tarv. et rec. nostram dat, quam Codd. ipsi tuentur, verissimam. Intelligitur *parte*, et ratio est qualis in *quisque* § 46.

54. *actione.* Agendi formula. Cf. 3, 6, 69 ibique notam. it. hoc cap. § 32. 55. *compositionis.* scil. numerorum cf. not. ad Pro. 8.

adeo ut in genere causae etiam indubitabili, fiducia se ipsa nimium exerere non debeat. Odit enim iudex fere litigantis securitatem: 311 cumque jus suum intelligat, tacitus reverentiam postulat. Nec minus diligenter, ne 56 suspecti simus illa parte, vitandum: propter quod minime ostentari debet in principiis cura, quia videtur ars omnis dicentis contra iudicem adhiberi. Sed ipsum istud evitare, summae artis est. Nam id sine dubio ab 57 omnibus, et quidem optime, praeceptum est: verum aliquatenus temporum conditione mutatur: quia jam quibusdam judiciis, ma-

55. *exerere.* Turic. *exercere* cum meis aliisque, puto, item omnibus et Camp. et vett. ante Venet. Correxerunt Regius frequentissimum errorem. Ald. et Bas. retinuerunt.

56. *illa parte.* Tur. *ulla p.* cum Alm. Guelf. Camp. Tarv. et recentioribus fere ante Burn. Inserunt praep. *in u. p.* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Rusc. Bad. Regii conjecturam *illa* cum praepositione dat Veneta (cf. not. ad 2, 21, 16), sine ea Bas., necessario, quidquid obloquitur Badius. *ulla p.* sphalma Bip.

ars omnis. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *a. omnino* cum Voss. 2. et edd. ante Bas. exceptis Camp. Ald.

57. *evitare.* Turic. et Camp. *curare.* Soli.

jam quibusdam jud. Sic Turic. cum Camp. Retinent *jam* Guelf. Goth. Bodl. (vel ut alibi p. odit Gibf., Bal.) edd. Andr. et omnes meae ante Stoerium. Recte ex fuga retraxit Gibf. quem Obr. et Roll. sunt secuti. Nec quidquam facilius excidebat quam *jam* post *quia*. Non memoratur Alm. qui tamen profecto cum Turic. facit. Inter *quib.* et *jud.* plerique inserunt *in*, praeter Tur. Alm. Camp. quos sequor.

jus suum. Locum Cicero- „(Aquilli) quod esset tuum
nis apto comparat Pithoeus. „*jus* — docuisses.“
Prò Quinct. c. 9. „nisi tu 56. *illa parte.* i. e. in pro-
oemio.

ximeque capitalibus, aut apud centumviros, ipsi iudices exigunt sollicitas et accuratas actiones, contemnuque se, nisi in dicendo etiam diligentia appareat, credunt: nec do-
 58 ceri tantum, sed etiam delectari volunt. Et est difficilis hujus rei moderatio: quae tamen ita temperari potest, ut videamur accurate, non callide, dicere. Illud ex praeceptis veteribus manet, ne quod insolens verbum, ne audacius translatum, ne aut ab obsoleta vetustate, aut poetica licentia sumtum, in prin-
 59 cipio deprehendatur. Nondum enim recepti sumus, et custodit nos recens audientium intentio: magis conciliatis animis, et jam calentibus, haec libertas feretur, maximeque cum in locos fuerimus ingressi, quorum na-

aut apud Centumv. Sic Turic. et Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. it. ed. Tarv. Reliqui omnes mei cum Guelf. ut a. C. quo errore liberavit locum Dan. Pareus, scribi iubens et a. C. sequente primo Rollino, sed sine auctore; atque deinceps recentioribus. cf. c. 2, 5. Muretus de Origine Juris (Ev. Ottonis Thes. T. 4. p. 164), capitis iudicia apud Centumviros exerceri solita credidit falsae scripturae ut pro aut. Sic et Pseudo-Turn. hic et ad 5, 10, 115. *ipsi iudices.* Guelf. i. quidem.

58. *temperari.* Turic. *temptari*, Camp. *tentari* errore nato e scriptura, qualis est in Turic. *aut poetica.* Sic Turic. Voss. 2. Goth. (tac. Gesu.) Camp. et edd. meae ante Stoer. omnes. Guelf. et pleraeque recentt. inserunt a. Ante *obsoleta* omittunt plerique ab, sed retinent Turic. et Goth.

57. *apud Centumviros.* cf. 3, 10, 3. Iudices diligentioris eloquentiae cupidos vid. et 4, 2, 122. 5, 10, 115.

58. *Difficilis hujus rei moderatio.* cf. 4, 1, 9. 12, 9, 5. *in locos.* cf. 2, 1, 11. 2, 4, 22.

turalis ubertas licentiam verbi notari circumfuso nitore non patitur. Nec argumentis⁶⁰ autem, nec locis, nec narrationi similis esse in prooemio debet oratio, neque tamen deducta semper, atque circumlata, sed saepe simplici atque illaboratae similis, nec verbis vultuque nimia promittens. Disimulata enim et, ut Graeci dicunt, ἀνεπιφάτος actio,

59. *ubertas.* Jenf. cum ceteris sic, non, ut refert Gesn., *libertas.* *notari.* Guelf. *notare* cum Goth. (tac. Gesn.)

60. *circumlata.* Voss. 2. dare fertur *circulata* (quod est in aliquot excusorum margine, et in Vallengi, correctione inductum, cum prius nostra esset) Gothiano non asipulante. Badii sec. *circumlita* in textu, quod in margine habet Bas.

atque illaboratae. Turic. a. *inlaboratae* (qui sane voluit *inelab.*) Guelf. ac *illaborati.* Vett. edd. ante Bas. ac *inelab.* excepto Camp. et Aldo, quorum ille nostram, hic *atque inel.* De *ac* ante vocalem vide 5, 2, 5.

ἀνεπιφάτος *actio.* Tarvis. Graecum omittit, nulla lacuna, ut possis suspicari ipsam vocem *actio* natam ex male intellecto Graeco extremo. (Recurrit tamen mox apud Tarv. ἀνεπιφάτος,

notari — non patitur. cf. locum geminum 4, 2, 117. it. 9, 4, 29.

60. *deducta — circumlata.* Prius cf. ad 3, 6, 59. not. ex. Hoc loco artificium singulare significat, nec sufficit quod Badius interpretando assert *tenuata*, etsi haec vis inest voci. Opponitur *deducto* operi illud, quod est *crasso filo* Cic. ad Div. 9, 12. quo Burmannus quoque nititur, loco supra citato. Alterum recte hic scribi numerus testium persuadet, nec dubiam quin pertineat ad scite structas oratorum περιόδους; nullo tamen

gemino loco potestatem hanc astruere datur.

60. *vultuque.* Hic improprie dictum, aliter ac supra § 55.

ἀνεπιφάτος *actio?* Vox graeca non adeo pervulgata. Potestas hic facile apparet, de qua vide in primis Schneiderum in Lexico Graeco. Maxime conspirat cum usu qualis est adverbii ἀνεπιφάτως apud Antonin. de se ipso 1, 9. *Actio* de pronunciatione hic quidem non videtur intelligendum, sed de universa oratione, dicendi forma. cf. not. prox.

melius saepe surrepit. Sed haec, prout for-
 61 mari animos iudicium expediet. Turbari
 memoria; vel continuandi verba facilitate
 destitui, nusquam turpius: cum vitiosum
 prooemium possit videri cicatricosa facies: et
 pessimus certe gubernator, qui navem, dum
 62 portum egreditur, impegit. Modus autem
 principii, pro causa. Nam brevius simpli-
 ces, longius perplexae suspectaeque et
 infames desiderant. Ridendi vero, qui
 velut leges prooemiis omnibus dederunt, 31.

eo loco, ubi debebat scribi ἀποστροφή.) Nam si omittis *actio*,
 sensus sibi constat et adjectiva referuntur ad id, quod praecessit,
oratio. Nimis tamen multa sine substantivo continuata. Etiam
oratio aliquoties confunditur in Codd. nostri cum *actio* ut 4, 1,
 32. 7, 10, 12. 11, 3, 96. Simplicissimum fuerit *actionem*
 hic dictam censere in genere pro *oratione*, tantum variandi
 causa. cf. not. ex. *animos*. Turic. Guelf. Camp. *ani-*
num cum Alm. Voss. 2. (non astipulante Goth., nisi ego
 Guelf. notavi pro Goth.) et edd. ante Gryph. omnibus. An
 melius?

61. *facilitate*. Ita Turic. (a sec. manu cum prior dedisset
facultate destitui, pro *destitui* post reducto) et Camp. it. vetus
 Codex in margine Basil. Acc. Goth. Voss. 2. Non memo-
 ratur Alm. Reliquae meae *facultats*, ut et Gesu. Si quid
 interest *facultatem* inter et *facilitatem*, quod est profecto, huius
 loco aptius *facil*. Cf. confusus aliquoties has voces in Codd.
 2, 14, 37. 2, 15, 30, 7, 2, 55. 10, 7, 18. 19. Tarv.
 et Ald. *difficultate* soli, nec scio unde, sed non sine sensu, quo-
 niam *destitui* hoc loco non sine gratia dicatur absolute cf.
 Ruhuk. ad Vell. 2, 69 et Dukerus ad Liv. 23, 10, 5.

62. *Ridendi* — *terminarentur*. Tale quid ab aequalibus
 in libris de arte proditum
 fuisse necesse est. Quod huc
 trahunt, quatuor partes prooe-
 mii ab Hermogene statui de
 Inv. l. 1. c. 5. alienum est.
 Item numerum partitionis
 praescribi vetat. 4, 3, 3.

ut intra quatuor sensus terminarentur. Nec minus evitanda est immodica ejus longitudo, ne in caput excrevisse videatur, et, quo praeparare debet, fatiget. Sermonem a per-⁶³sona judicis aversum, quae ἀποσποσθῆναι dicitur, quidam in totum a prooemio summovent; non nulla quidem in hanc persuasionem ratione ducti. Nam prorsus esse hoc magis secundum naturam confitendum est, ut eos alloquamur potissimum, quos conciliare nobis studemus. Interim tamen⁶⁴

62. ut — terminarentur. Haec duo verba omissis interjectis, continent Turic. Alm. Voss. 1. 3. Bern. A sec. tamen manu Turic. inserit cito, quod et ipsam habent Guelf. Camp. Paulo immutatum ut intra quatuor terminos cito term. Bodl. Bal. Andr. Orta profecto est praepostera scriptura ex omissione ista male emendata.

quo — fatiget. Guelf. q. praeparari d. f. cum edd. Jens. (tac. Getn.) et rell. ante Badium. Aldus praeterea fatigetur pro fatiget. Nostram esse in Vallenfi diserte movet Badius, quam alii quoque Codd. tuerentur. Fluctuat sententia, inopia subjecti. Badius pro quo conjicit quos, ut intelligantur iudices. Equidem nialim quod unde ipsam fiat subjectum. Nam orationem subaudire, ut modo ad videatur minus aptum fuerit.

63. quae — dicitur. Turic. ἀποσποσθῆναι ut dicitur quod vix potuit ita proficisci a Qu. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. cum Jens. cum edd. ante Stoerium qui — dicitur. Elegantior sane nostra ratio. cf. 2, 18, 1.

in caput excrevisse. Capiti enim prooemium comparatur. 3, 8, 10. Sed subjectum sententiae parum apparet, quod prooemium quidem esse nequit. Oratio potius intelligetur, quod vocabulum mallem expressum.

Tom. II.

quo — fatiget. Cf. not. Crit.

65. in totum. Cf. not. Crit. ad 3, 8, 58.

64. hoc prooemio. In hoc ipso, de quo jam agimus, prooemio. cf. not. Crit.

D

et est hoc prooemio necessarius sensus aliquis, et is acrior fit atque vehementior ad personam directus alterius. Quod si accidat, quo jure, aut qua tanta superstitione prohibemur dare per hanc figuram sententiae
 65 vires? Neque enim istud scriptores Artium, quia non liceat, sed quia non putant utile, vetant. Ita, si vincet utilitas, propter eandem causam facere debemus, propter quam ve-
 66 tamur. Et Demosthenes autem ad Aeschinem

64. *hoc prooemio.* Sic Turic. Guelf. Alm. Bodl. Bal. Camp. Andr. Jenf. et edd. ante Stoerium omnes, nisi quod Aldus cum quibusdam *necessarium*, ut *hoc* nominativo casu accipiatur. *hic* a Stoerio inde est in omnibus fere edd. auctore quidem nullo, praeter Gothauum, ex quo nihil varietatis notatur. *hic* sine prooemio Burmannus in Vallensi esse narrat. Ego nihil tale invenio apud Badium. Hanc scripturam, quae placet Gesnero, et ipse probarem, si auctor ostenderetur. Nunc in constanti vet. librorum ratione acquiesco, sententia non incommoda. cf. *hoc* 3 Prooem. 15.

65. *Neque enim.* Sic Turic. Guelf. Camp. Tarv. Reliqui *nec en.* cf. 4, 1, 28. *non putant.* Ita Camp. et edd. meae ante Basil. omnes, reliquae *n. putent* quod Codd. videntur tueri. Conjunctivus alienus. cf. 1, 2, 2.

Ita, si vincet utilitas. Haec verba omittuntur a Turic. Alm. Camp. Pessime.

66. *Demosth. autem ad.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) Omittunt *autem* Camp. Gryph. et recentt. nisi quod assumit rursus Leid. et Gibf. qui, dum tacet, Codd. suos secum ducit. Rectissime Badius monet non esse mutandum, quid-

sensus aliquis. Quod modo erat aliqua sententia § 52. et mox § 77. Ita et 9, 3, 74 *acres sensus.* De sententiis hisce vel sensibus de industria agit l. 8. c. 5.

qua tanta superstitione. Similis locutio 4, 2, 85.

65. *vincet utilitas.* Cf. mox § 70. item 4, 5, 7.

66. *Demosthenes — convertit.* Pro Cor. p. 228 (ed. Reisk.) extr. *κακοήθης δ' ὦν, Αἰσχίνῃ, τοῦτο παντελῶς εἶρησε ἡθῆς κ. τ. λ.*

orationem in prooemio convertit, et Marcus Tullius, cum pro aliis quibusdam, ad quos ei visum est, tum pro Ligario ad Tuberonem. nam erat multo futura languidior, si⁶⁷ esset aliter figurata. quod facilius cognoscet, si quis illam totam partem vehementissimam, cujus haec forma est, *Habes igitur, Tubero, quod est accusatori maxime optandum*, et cetera, convertat ad judicem; tum enim vere averfa videatur oratio, et languescat vis omnis, dicentibus nobis, *Habet igitur Tubero, quod est accusatori maxime optandum*.

quid non sit ad nostrum captum, ut h. l. *et cum autem*. Esse tamen *et* dictum cum respectu ad alterum *et* ante M. Tull. Burmannus minus caute gravatur conjunctionem, cui succedere malit *quidem*. Hoc Badius itidem jam proposuerat, e nostra mente scribendum. Sed omnia sana, nec nisi per ἀσύνδετον *autem* omitti potest, quo ipso jam a regula ad exemplum sit transitus. cf. 6, 3, 31. *cum pro aliis*. Sic Codd. mei et Camp. Sed Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. *tum p. a.* excepto Badio, qui diserte narrat, *cum* esse in Vall. cf. not. ex.

67. *averfa*. Guelf. *adversa* cum Goth. et Camp. cf. 4, 1, 10. Male.

cum — tum. Attende *cum* et *tum*, quorum posterius ad prioris latiore intellectum proprium quid et mirabilius addit. cf. 4, 1, 12. 2, 114. 5, 10, 72. 106. 6, 1, 29. 9, 1, 20. 2, 5. 29. 59. 3, 71. 10, 1, 7. 65. 68. 84. 101. bis. 2, 13. 3, 26. 11, 1, 74. 11, 3, 40. 12, 1, 25. 2, 27. 3, 9. 7, 4. 9, 11. 10, 53. 45. 72. Accedere aliquem cumulum in ea parte cui *tum* praenittitur, apparet alia sed

simili forma 10, 2, 26. *praeter id quod — tum*. Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 23, 3. Oudend. ad Suet. Caes. c. 75. Claud. c. 30. Heusing. ad Cic. de offic. 1, 8, 1. it. not. Crit. Quod attinet ad alia ἀποστροφῆς exempla cf. monente Capper. pro Rabirio perduell. pro Murena. item pro P. Sulla.

67. *vsre averfa*. Ludit in nomine ἀπεστροφῆς. *Aversa* a recto et vero, *perversa* sit oratio.

68 Illo enim modo pressit atque institit; hoc tantum indicasset. Quod idem in Demosthene, si flexum illi mutaveris, accidet. Quid? non Sallustius directo ad Ciceronem, in quem ipsum dicebat, usus est principio, et quidem protinus, *Graviter et iniquo animo maledicta tua paterer, Marce Tulli?* sicut et Cicero fecerat in Catilinam, *Quousque tan-*
 69 *dem abutere patientia nostra?* Ac, ne quis apostrophem miretur, idem Cicero pro Scauro ambitus reo, quae causa est in commentariis,

68. *Sallustius — Ciceronem.* Recte negat Gesnerus hoc loco itemque altero nostri 9, 3, 89 manifeste defendi *γρηγοριότητα* ejus, quam vulgo legimus ad calcem Sallustii, orationis, cum potuerit declamator, qui hanc nomini ejus supponeret, ipsis hisce fragmentis abuti, a Qu. servatis. Nam quod Cortius haec verba apud Qu. utroque loco interpolata credit a manu sedula glossatoris, id quidem specie omni caret. Sed altiorum haec poscere investigationem cognovimus, postquam Wolfius novavit status illam quaestionem quatuor orationibus Ciceronianis olim a Marciano motam. Hunc librum cum unumquemque legisse consentaneum sit, qui haec nostra curet, nolo jam longius esse in isto loco tractando. Habet quod offendat, tantam imputare Fabio et reliquis *ἀγροσίαν*, ut passi sint sibi falsis orationibus Ciceronianis et

Sallustianis imponi; habet scrupulum et suspicio tantae astutiae in falsariis istis, ut haec velut frustra verarum orationum suis commentis inseruerint. Equidem non dissiteor hanc calliditatem mihi etiam minus probabilem fieri, quam illam securitatem. Qu. meum non adeo magnum criticam expertus mihi videor.

69. *pro Scauro — eundem defendit.* Commentarios (cf. 3, 8, 58) Ciceronis vel ab ipso editos, vel a notariis exceptos (cujusmodi quid memoratur ab Asconio Pediano in argumento Milonianaee p. 194 ed. Lugd. B. 1675.) extitisse colligit ex h. l. Gesnerus, eisdemque a Diomede Grammatico laudari, dum dicat *Cicero causarum XIII* p. Putsch. 365. Sed ipsius Ciceronis manu factos commentarios agnoscimus ex nostro 10, 7, 30. et Asconio Pediano p. 147 „cui sunt commenta-

(nam bis eundem defendit,) *profopopeïa* loquentis pro reo utitur; pro Rabirio vero Postumo, eodemque Scauro reo repetundarum, etiam *exemplis*; pro Cluentio (ut modo ostendi) *partitione*. Non tamen haec, quia⁷⁰ possunt bene aliquando fieri, passim facienda sunt; sed quoties praeceptum vicerit ratio: quomodo et similitudine, dum brevi, et translatione, atque aliis tropis (quae omnia cauti illi ac diligentes prohibent) utemur interim: nisi si cui divina illa pro Ligario

70. *translatione*. Turic. *relatione* omissa et cum Camp. cf. 3, 6, 23. item 5, 13, 8. A pr. manu ille *relatione* cum Alm.

Interim nisi si cui. Turic. omittit *nisi* cum Goth. Guelf. Voss. Bern., Camp. origine erroris manifesta. Si omittunt Jenf. (tac. Geln.) et multae edd. cf. 3, 10, 2.

„rii Ciceronis suarum etiam „defensionum.“ Subjicit Qu. eam, de qua nunc agat, pro Scauro orationem non extare scriptam, ne forte quis confundat cum altera, notiore illa et edita, pro Scauro repetundarum reo. Hoc est quod dicit, *nam bis*, quoniam multi illam *pro ambitus reo* poterant ignorare, non editam. Est autem damnatus Scaurus, quamvis deprecaute plebe. vid. Appian. B. Civ. 2, 24. Cic. de off. 1, 39, 3.

profopopeïa loquentis. Inducit aliquem in prooemio loquentem pro reo, quae est figura etiam audacior, quam

apostrophe. Commentarius huius orationis totus intercudit.

reo repetundarum. Scaurus filius, ob praeturam Sardiniae, repetundarum accusatus a Triario, defensus est a Cicerone. Hujus orationis argumentum et fragmenta servavit Asconius p. 168 — 178. Verbum ex ea promitur a nostro 1, 5, 8.

exemplis. Videmus hoc ipsi in oratione pro Rab. Post. c. 1. extr. *Exemplorum* igitur hanc mentionem magis etiam recedere a communi prooemiorum more putat Qu. quam apostrophen.

ut modo ostendi. § 36.

ironia, de qua paulo ante dixeram, displicet.
 71. Alia exordiorum vitia verius tradiderunt.
 Quod in plures causas accommodari potest,
vulgare dicitur. id, minus favorabile, ali-
 quando tamen non inutiliter assumimus:
 magnis saepe oratoribus non evitatum. quo
 et adversarius uti potest, *commune* appella-
 tur: quod adversarius in suam utilitatem
 deflectere potest, *commutabile*: quod causae
 non cohaeret, *separatum*: quod aliunde tra-
 hitur, *translatum*: praeterea quod *longum*,
 quod *contra praecepta* est: quorum pleraque
 non principii modo sunt vitia, sed totius ora-
 72. tionis. Haec de *prooemio*, quoties erit ejus
 usus. non semper autem est. nam et superva-
 cuum aliquando est, si sit praeparatus satis etiam

72. *est si fit*. Sic Turic. cum Alm. Camp. Guelf. Aliter
 Goth. inserit enim post *est* non quidem *et*, quod narrat Gesn.
 sed *ut*. Ita et Vallensis et a Badio inde edd. ante Obr. omnes,
 excepta Aldina sec. Sed jam antea Rusc. ex conjectura Regii
 profecto. Jenf. (tac. Gesn.) *est ut fit*, quod inveniebat Regius.
 Tarv. Loc. Ven. *est ut si praep.*

70. paulo ante. § 39.

71. *vulgare*. vid. ad He-
 renn. 1, 7. extr. Cic. de Inv.
 1, 18 item 5, 15, 34.

commune. cf. 3, 3, 5. 4,
 53. 4, 2, 99. 5, 9, 11.
 12, 5. 13, 29. 7, 5, 26.
 it. loca ad Her. et Cic. de Inv.
 modo citata. ubi et reliqua
 invenies, quae hic enumeran-
 tur, exordiorum vitia.

praeterea quod — est. Haec
 cum antecedentibus non pror-
 sus coeunt. Expectabas enim,

quo modo appellaretur quod
longum esset, vel quod *contra*
praecepta. Nec potest sanari
 locus, in quo nulla librorum
 varietas, omittendo *quod*
 priore loco. Vix enim potuit
longum appellari a rhetoribus,
 quod *contra praecepta* esset.
 Cujus appellationis nullam vi-
 deo causam. Restat, ut reli-
 quorum, quae vulgo recense-
 bantur, vitiorum nomina sub-
 jecerit Qu. structuram praee-
 dentium nihil moratus.

sine hoc iudex, aut si res praeparatione non egeat. Aristoteles quidem in totum id necessarium apud bonos iudices negat. Aliquando tamen uti, nec si velimus, eo licet, cum iudex occupatus, cum angusta sunt tempora, cum major potestas ab ipsa re cogit incipere. Contraque est interim prooemii vis etiam ⁷³ non exordio. Nam iudices, et in narratione nonnunquam, et in argumentis, ut atten-

egeat. Turic. *eget* cum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) et edd. a Jenf. (tac. Gesn.) ad Badium usque. Camp. *indiget*, mire. Cum modo constans vett. librorum scriptura fuerit *fit*, conjunctivo modo, hic minus congruit indic. *eget*. Videtur tamen non nisi corrigendo invecus conjunctivus *egeat*.

^{73.} *non exordio.* Sic Tur. Guelf. Edd. quidem ante Leidensem meae omnes inserunt *in*, quibus auctores sunt plurimi iique praestantes Codd. *Alm.* inter hos recenseri miror. Male legi praepositionem, sponte apparet.

^{72.} *Aristoteles.* Rhet. 3, 14, 8. p. Buhl. 374. Δεῖ δὲ μὴ λαθάνειν, ὅτι — τὰ τριαῦτα πρὸς Φαῦλον ἀρχατὴν· ἐπεὶ, ἂν μὴ τοιοῦτος ἦ, οὐδὲν δεῖ προσιμίον. cf. 12, 10, 52.

major potestas. Si princeps v. c. quaesitor fuerit. *Potestas* enim dicitur pro *magistratu*, hoc maxime aevō. cf. 4, 5, 10. 5, 2, 5. 7, 1, 32. Item apud alios multos, Plinium in primis in H. N. Sueton. Claud. c. 23.

^{73.} *non exordio.* Junge hoc, tanquam unum vocabulum. Sic Ciceronem Academ. 1, 11. *non corpus* et *ICTos* in Digestis *non dominum*, *non possessorem* dixisse docent Le-

xica. Minus quidem aperte haec forma, sed inest tamen locis hisce nostri 2, 15, 17. 4, 1, 22. 12, 10, 29. Ad sententiam quod attinet Gesnerus recte ad partes vocat Aristotelem Rhet. 3, 14, 9. ubi etiam illud de Prodicō tangitur, ut locum Quintiliano obversatum appareat. Victoriū ad eum ipsum Aristotelis locum animadvertit, non iudices, ut attenderent ac faverent, excitasse Prodicum, sed discipulos, cum otiose oscitanterque verba ipsius acciperent, vigilantiores reddidisse. Quare si illud significare voluerit Qu., profusum lapsū esse. p. 705. cf. not. ad 3, 6, 49.

dant, et ut faveant, rogamus: quo Prodicus velut dormitantes eos excitari putabat. quale
 74 est, *Tum C. Varenus, is qui a familia Anchuriana occisus est.* (Hoc, quaeso, iudices, diligenter attendite.) Utique si multiplex
 31
 causa est, sua quibusque partibus danda praefatio est: ut, *Audite nunc reliqua;* et,
 75 *Transeo nunc illuc.* Sed in ipsis etiam probationibus multa funguntur prooemii vice, ut facit Cicero pro Cluentio, dicturus contra censores; pro Murena, cum Servio se excusat. Verum id frequentius est, quam

74. *quale est: Tum.* Sic Tur. Guelf. Alm. Goth. Vall. Edd. meae ante Gryph. omnes cum pro *tum*, quibus accedit Guelf. Gryphius autem eoque posteriores inter *est* et *Tum* inserunt *Ciceronis*, quod ut per se minime est contemnendum, ita sine auctore inseriri non debet. Loco huic gemino 9, 2, 56 in idem sine auctoris mentione afferuntur haec verba.

Varen. is qui. Pronomen omittunt omnes mei et scripti et excusi ante Gryph. Cum tamen altero, quem indicavi, loco in omnibus compareat libris, vel hic retinere malui, quoniam facile sane excidebat.

75. *Murena.* Turic. *muna.* Per *E*, non *Ae*, vel contra libros scribendum docent Oudend. ad Suet. Tib. 3. Fulv. Urif. Fam. Rom. p. 135. *Servio se.* Tur. *se Servio* cum Guelf.

74. *C. Varenus.* cf. 4, 2, 26 item 9, 2, 56. ubi idem locus ponitur. Quantum quidem ex paucissimis fragmentis deperditae hujus orationis Ciceronianae potest colligi, reus erat L. Varenus caedis in C. Varenio et Salario patratae, in Cn. Varenio tentatae. Cicero hoc crimen ab ipso in servos C. Ancharii Ruffi (haec enim est familia Anchuriano) avertit (7, 2, 10); nec tamen causam

tenuit, sed damnatus est L. Varenus. 7, 2, 36. Fragmenta sunt apud Ern. p. 1040.

multiplex causa. cf. 3, 10, 1. 4, 2, 85.

75. *pro Cluentio.* c. 42. *pro Murena* c. 3. addit Gesn. c. 2. 29. ubi Catoni etiam se excusat: quorum locorum posteriorem huc proprie pertinere, quoniam non est in initio orationis.

ut exemplis confirmandum sit. Quoties au-76
tem prooemio fuerimus usi, tum, sive ad
expositionem transibimus, sive protinus ad
probationem, id debet in principio postre-
mum esse, cui commodissime jungi initium
consequentium poterit. Illa vero frigida et77
puerilis est in scholis affectatio, ut ipse
transitus efficiat aliquam utique sententiam,
et hujus velut praestigiae plausum petat: ut
Ovidius lascivire in Metamorphosei solet,

76. *debebit.* Turic. *docebit.* cum Camp. An *decebit?* cf. 3,
9, 8. *consequentium.* Turic. *sequentium* cum Guelf.
Goth. et Bad. Reliquae edd. meae, inter quas Camp. *consequ.*
quod facile poterat usitatioe mutari, et, praeterquam quod
sono commendatur, Ciceronis quoque exemplum magis exprimit
loco, quem dixi in not. ex. ubi est *consequens.*

poterit. Hoc a Regii Codice aberat, qui de suo addit *pos-*
sit. Omittunt Jenf. (tac. Gesu.) Loc. Regianum *possit* habet
Veneta (cf. 1, 2, 26.), Rusc. *possit.* (cf. 1. Pro. 4.)

77. *affectatio.* Turic. *adfectio* cum Guelf. Goth. (tac.
Gesu.) et edd. aute Loc. nisi quod hi *aff.* Talia nullo negotio
corriguntur cf. 3, 8, 62. *metamorphosei.* Sic scripsi e
Bernensi nisi quod ille male addit *n* in fine. Turic. Camp. *meta-*
morphosin. Guelf. *Metamorphoseos*, quae scripturae ostendunt,
aliquid superfluisse in antiquissimo Codice post syllabam *si.*
Nostram formam ab Heinsio defendi in limine Commentarii
Ovidiani recte monet Colomesius. cf. Seneca in Ludo de morte

76. *expositionem.* cf. 3,
9, 7.

id debebit — postremum esse.
Locum Ciceronis huic nostro
similem designat Pseudo-Tur-
nebus: De Orat. 2, 80. Hunc
ipsum observatum esse Quinti-
liano vix dubitem.

77. *petat.* Hunc ego singu-
larem confidenter contra omnes

libros mutem in pluralem *pe-*
tant, ne cogar *praestigiae* ac-
cipere secundo casu singularis.
hujus tunc recte retuleris ad
transitum.

Ovidius lascivire — solet.
Magnam igitur in hoc artifi-
cio virtutem non agnoscebat
Qu.

quem tamen excusare necessitas potest, res
 diversissimas in speciem unius corporis colli-
 78 gentem. Oratori vero quid est necesse
 surripere hanc transgressionem, et iudicem
 fallere, qui, ut ordini rerum animum inten-
 dat, etiam commonendus est? Peribit enim
 prima pars expositionis, si iudex narrari non-
 79 dum sciet. Quapropter, ut non abrupte
 cadere in narrationem, ita non obscure
 transcendere, est optimum. Si vero longior
 sequitur ac perplexa magis expositio, ad eam
 ipsam praeparandus erit iudex: ut Cicero sae-
 pius, sed et hoc loco fecit, *Paulo longius*
exordium rei demonstrandae repetam, quod,

Cl. Caesaris. ed. Bip. 4, 385. „eamque rem ad μεταμορφώσεις
 „Ovidii adjiciendam.“ Jam vulgo Graeca usurpabantur hoc
 aevo. cf. 3, 1, 12. 4, 10. Reliqui *metamorphosi*. Apud Appul.
 de dogm. Plat. p. Elm. 7 *aplunest* vid. Oud. ad *Metam.* p. 104.

excusare — potest res. Turic. e. — *post tres.* Camp.
excusat — tot res. Hoc non omnino male.

79. *sequitur.* Guelf. *sequetur* cum Voss. 1. Bern. Goth.
 Jenf. (tac. Geln.) et edd. ante Stoer. At Tur. et Camp.
 nostram tuentur. *sed et hoc loco.* Ita Turic. Guelf.

Camp. cum Alm. At Goth. Jenf. (tac. Geln.) *sed hoc loco* cum
 edd. ante Badium. Hic primus omisso *et de suo* inserit *prae-*
cipue cujusmodi aliquid addi debere jam dixerat.

demonstr. repetam. Goth. Jenf. (tac. Geln.) inserunt *gratia*
 cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnibus meis. Vide et hic
 sequioribus edd. obtemperantes Goth. et Voss. 2. cf. § 32. At
 Camp. caret hac pustula.

78. *surripere.* Burmannus *gressionem*“ dicit a prooemio
 recte comparat Graecorum ad narrationem, quoniam alio
κλέπτειν, pro eo quod laten- loco fortasse laudem mereatur
 ter fiat. Similiter sed minori tam latens transitus.
 audacia *spiritus surripiendus* 79. *hoc loco.* Pro Cluentio
est 11, 3, 39. „hanc trans- c. 4. extr.

quaeso, judices, ne moleste patiamini: principis enim cognitis, multo facilius extrema intelligetis. Haec fere sunt mihi de exordio comperta.

II. Maxime naturale est, et fieri frequentissime debet, ut, praeparato per haec, quae supra dicta sunt, iudice, res, de qua pronuntiaturus est, indicetur. Ea est *narratio*. In qua sciens transcurram subtiles nimium divisiones quorundam, plura ejus genera facientium. Non enim solam volunt esse illam *negotii*, de quo apud iudices quaeritur, expositionem, sed *personae*, ut, *M. Acilius Palicanus, humili loco, Picens, loquax*

1. *frequent. debet.* Sic Codd. mei tres et quotquot undecunque ostenduntur, omnes, nisi quod Ioannensis nulla mentio; item edd. ante Gryph. meae omnes, et ut quaeque antiquissima et praestantissima ab aliis inspecta est Gryph. eoque recentiores uno excepto Obrechtio inferunt *solet ac.* Res ipsa adversatur huic emblemati, nec video quare diutius feratur, auctoritate nulla subnixum. Nam Burmanni ratio, qua solennem et frequentissimam esse formulam urget *ut solet*, quantum valeat, sponte apparet.

2. *Ea est.* Turic. *at haec est.* Guelf. et Camp. *haec e.*

M. Acilius Palicanus. Turic. cum Alm. omittit praenomen et nomen, ceteri tamen Codd. daat omnes. Edd. post Camp. fere *Atilius P.* Sed nostrum e Vallenti quoque affert Badius; neque video quare *Lollium* malint pro *Acilio*. In locorum saltem eorum, ubi mentio sit nostri, nullo video ex-

2. *M. Acilius Palicanus* — c. 62, 6. dicit *aptiorem auribus imperitorum.* cf. et Valer. Max. 3, 8 Rom. 3. Ascon. Ped. p. 19. 61. ad Cic. Div. c. 3. et Act. in Verr. pr. c. 15. Cic. ad Att. 1, 1. 18.

facundus. Ex Gellio 1, 15. docetur, non sine specie, haec verba deprompta esse ex historis Sallustii deperditis. Qui significatur iis homo, idem profecto est, quem Cic. Brut.

magis, quam facundus; Loci, ut, Oppidum est in Hellesponto Lampfacum, iudices; Temporis, ut,

*Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur;*

Causarum, quibus historici frequentissime utuntur, cum exponunt, unde bellum, seditio, pestilentia. Praeter haec, alias *perfectas*, alias *imperfectas* vocant: quod quis ignorat? Adjiciunt, expositionem et *praeteritorum* esse temporum, quae est frequentissima; et *praesentium*, qualis est Ciceronis de discursu amicorum, Chryfogonus postquam est nominatus; et *futurorum*, quae solis dari vaticinantibus potest. nam ὑποτύπωσις non est habenda narratio. Sed nos potioribus vacemus. Plerique semper narrandum putaverunt: quod falsum esse, pluribus coarguitur. Sunt enim ante omnia quaedam tam

pressum Lollii nomen. Nam quod Asc. Ped. p. 102 ad Verr. 1, 47. M. Lollium Palicanum designat, id alio pertinet. Praenomen sola litera M. scripsi ex usu legitimo, et MSS. meorum et excusorum auctoritate. cf. 5, 9, 13.

3. vaticinantibus. Goth. (tac. Gesn.) vaticinationibus cum Voss. 2.

Oppidum — iudices. Cic. in Verr. 1, 24.

Vere novo. Georgic. 1, 43.

3. *perfectas — ignorat.* Manifestiora sunt haec nomina quam ut debeant explanari. Quod ad universum hoc discernendi negotium respicit. cf. 3, 10, 4.

Chryfogonus postquam. Cic. Pro Rosc. Am. c. 22.

ὑποτύπωσις. cf. 9, 2, 40. item Cic. de Orat. 3, 53.

4. *Plerique — putaverunt.* Litis hujus inter Rhetoras agitatae, utrum semper narrandum sit, mentionem habet Seneca

breves causae, ut propositionem potius habeant, quam narrationem. Id accidit aliquando utrique parti, cum vel nulla expositio est, vel de re constat, de jure quaeritur: 519 ut apud centumviros, *Filius an frater debeat esse intestatae heres? Pubertas annis, an*

5. ut apud Cent. Turic. aut a. C. male. cf. c. 1, 57.

intestatae. Turic. *intheftatae*, a sec. manu *intestati*. Et sic etiam Guelf. cum Camp. et edd. ante Bad. meis excepto Ald. qui habet *intestatae* cum Voss. 1. 5. Hi quidem *intestate* vitiosa scribendi ratione, unde nata fortasse, quae mox obtinuit, scriptura *intestati*. Femininum unice verum esse, facile intelligas; nec dubito quin plurimi Codd., diligentius inspecti, hoc ipsum sint daturi. A Badio inde edd. fere praeferunt *intestato*, quod Goth. quoque vindicat. Femininum tuetur Pithoeus ad Decl. Qu. 279 p. Leid. 405. ratione quidem adjecta nulla.

pater p. 149 ubi discimus Apollodorum semper narrare voluisse, Theodorum noluisse.

ante omnia. Haec forma frequens est in enumerandis argumentis vel capitibus, cum primum ponitur. cf. 1, 2, 3, 2, 15, 1, 4, 2, 40. 52. 9, 1, 23. 10, 2, 4. Non erat igitur quod haec verba proscriberet h. l. Francius.

propositionem. cf. hujus libri c. 4. item 3, 6, 76. et 4, 1, 55.

5. apud Centumviros. cf. c. 1, 57.

Filius — heres. Ulpiani fragm. 26, 7. apud Schult. p. 667. „Ad liberos matris „intestatae hereditas ex lege „duodecim Tabularum non „pertinebat: quia feminae

„suos heredes non habent:
„sed postea imp. Antonini
„et Commodi oratione, in
„senatu recitata, id actum est,
„ut sine in manum conven-
„tione,“ (cujusmodi nuptiae
his Quintiliani temporibus vix
nullae fiebant) „matrum legiti-
„mae hereditates ad filios
„pertineant, exclusis confan-
„guineis, et reliquis agnatis.“
Hic locus, quem indicavit
mihi Hugo ICTus Gottingensis
celeberrimus, satis docet quare
de successione filii dubitatum
sit; neque tamen vicissim a
ratione abhorret, jam ipso
Quintiliaui aetate non paucos
ICTos filii vindicasse matrum
hereditates, quorum sententia
tandem sub Antonino consecuta
est vim legis.

Pubertas — aestimetur.

habitu corporis, aestimetur? Aut cum est quidem in re narrationi locus, sed ante aut iudici nota sunt omnia, aut priore loco recte exposita. Accidit aliquando alteri, et saepius ab actore: vel quia satis est proponere, vel quia sic magis expedit. Satis est dixisse, *Certam creditam pecuniam peto ex stipulatione: Legatum peto ex testamento.* Diver-

in re. Guelf. *jure* cum tot Codd. quos designant Burm. et Gesu. acc. Camp. et edd. ante Ald. omnes; it. Basil. Badius nostrum praefert, quod correctione in Valleng. invectum narrat. Ald. et reliqui ante Obr. omittunt haec; ad sensum quidem non male. Sed nostra scriptura est in Turic. cum Alm. Bad. et Obr. ex Argent. fortasse.

6. *alteri et.* Turic. *u. alter et.* a ser. manu *a. aliter et.* Camp. *a. alter et.* Guelf. *aliter et.* In Vallengi post *alteri* crasum aliquid esse narrat Badius, quod nunc legi nequeat. Alm. dare fertur *alter et.* Veram esse vulgatam censeo, nec in istis *alter vel aliter* nisi aberrantis librarii manum agnoscendam. *ab actore: vel.* Sic. Turic. Guelf. Goth. Camp. cum Bodl. Ioann. Voss. tribus. Bern. Ex Alm. assertur *ab actore.* Edd. a Jenf. usque ad Ald. *ad actorem causae vel.* Hoc correxit Regius *ab actore c. v.* Vox *causae* quae unde sit, non apparet, a Stoerio primo meorum omittitur. Sed ab Aldo inde pro *ab actore* dant *actori*, sine auctore.

Quaerebatur de hac re inter ICTos veteres, cum Cassiani habitu corporis, Proculejani (de his ICTorum sectis vid. Digest. 1, 2, 2, 47) annis finirent pubertatem. vid. Ulpiani fragm. Tit. XI. § 28. p. 604 Schulting. Iurispr. Ante-Justin. cf. et Pithoens atque Aerodius ad Qu. Decl. 279 p. Leid. 405.

4, 1, 24. idem enim hic significatur.

6. *alteri.* opponitur ei quod antecessit §. 5. *utriusque.* cf. 1, 4, 24. 5, 10, 69 cf. var. lect. 5, 10, 81.

ab actore. i. e. pro actore. cf. 4, 1, 24. *actor* hic est qui petitur, vel accusator. cf. mox § 7. et 8. ubi *actor* et reus opponuntur. item 5, 7, 20.

priore loco. cf. *primo loco*

fae partis expositio est, cur ea non debeantur. Et satis est actori et magis expedit, sic⁷ indicare, *Dico ab Horatio sororem suam interfectam.* Namque et cum propositione iudex crimen omne cognoscit, et ordo et causa facti pro adversario magis est. Reus⁸ contra tunc narrationem subtrahet, cum id, quod objicitur, nec negari, nec excusari poterit, sed in sola juris quaestione consistet: ut in eo, qui, cum pecuniam privatam ex
 20 aede sacra surripuerit, sacrilegii reus est,

non deb. Sic omnes mei, nec nisi operarum vitium videtur *nondum deb.* apud Burn. quod propagarunt Capp. Gesn. Bip.

7. *et cum propos.* Sic Goth. et Jenf. cum edd. meis ante Stoerium omnibus, qui primus omittit *cum* sequentibus recentioribus. Turic. *cum et prop.*, a sec. manu *tum ex prop.* quod et Guelf. et Camp. Priorem Turic. scripturam habet Alm. quoque, et hanc ortam puto e nostra quae unice vera videtur. Badius Vallengem *namque ex prop.* dare narrat, sed praefert et ipse nostram, quam elegantia repetendi et commendari dicit, et praepositionem esse comitis iudicem. Solum casum sextum, sine praepositione, recte hic jungi cum *cognoscit* nemo facile dicat, qui totam locutionem diligenter attenderit.

8. *subtrahet — poterit — consistet.* Futura haec sunt in Turic. et Camp. Ald. omnia. Posteriora in Guelf. aliisque. Reliqui praesentia ponunt, minus bene.

ut in eo. Goth. (tac. Gesn.) u. i. *eum* cum Voss. 2. et Vall. itemque edd. a Jenf. ad Rusc. quod male contra Regium defendit Badius, et ipse revocavit.

ex aede. Etiam Turic. et Camp. cum Alm. *ex sede.* De confusione hac Burn. ablegat ad Broukhustium in Tibull. 1, 11, 18. it. Heinf. in Claud. Rapt. 1, 200.

7. *ab Horatio — interfectam.* *cum* praepositio hic est super-
 cf. 3, 6, 76. vacua.

cum propositione, dum pro- 8. *pecuniam privatam.* cf.
 positionem audit. Neque enim 3, 6, 49.

confessio verecundior, quam expositio, *Non negamus, pecuniam de templo esse sublatam; calumniatur tamen accusator actione sacrilegii, cum privata fuerit, non sacra: vos autem de hoc cognoscetis, An sacrilegium sit admissum.*
 9 Sed ut has aliquando non narrandi causas puto, sic ab aliis dissentio, qui non existiment esse narrationem, cum reus, quod objicitur, tantum negat. in qua est opinione Cornelius Celsus, qui conditionis hujus esse arbitratur plerasque caedis causas, et omnes
 10 ambitus ac repetundarum. Non enim putat esse narrationes, nisi quae summam criminis, de quo iudicium est, contineant: deinde

verec. quam. inferunt est Guelf. (sed hic et *verecundius*, male) Camp. Goth. Voss. 2. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Stoeurium. Necessarium non puto, neque elegans post pauca vocabula repetitum. Abest a Turic. *fit adm.* Transponunt Turic. et Camp. quorum prior a prima manu omittit etiam *fit*.

9. *aliqua non narrandi causae.* Turic. cum Alm. a. *non narrandi non mirandi c.* Guelf. et Camp. a. *narrandi non mirandi c.* Voss. 1. 3. *al. non mutandi causae.* Nihil sub his monstris latere nisi librarii oscitantiam, mihi persuadeo: aliisque forte locis, qui suspectiores esse possunt, hinc medelae exemplum peto. *non exist. esse narr.* Hic ordo est apud Turic. Guelf. Camp. Reliqui *exist.* transponunt post *narr.* Pro *narrationem* dant *narrandum* Goth. Voss. 2. cum edd. meis a Jenf. ad Gryph. male, nec addicit Camp. cf. 4, 1, 79.

10. *narrationes — contineant: deinde.* Hic aliquid sum ausus. Turic. Alm. Voss. 3. Camp. *narrationis* dant, Guelf. *narrationes*, quae vera esse scriptura prae vulgata *narrationem* docetur ipso illorum vitio; quo acc. Voss. 1. *orationis.* Mox *continent* unus praefert Guelf. cum Basil. in reliquis omnibus

9. *existiment.* Hujus, quem crit. ad 4, 1, 65. An forte in libris quidem omnibus reperio, conjunctivi idoneam significat: „negant scexiti- „mare“ vel „volunt existi- „causam video nullam. cf. not. „mare“?

fatetur ipse, pro Rabirio Postumo narraſſe Ciceronem: atqui ille et negavit perveniſſe ad Rabirium pecuniam, qua de re erat quaestio conſtituta: et in hac narratione nihil de crimine expoſuit. Ego autem, magnos¹¹ alioqui ſecutus auctores, duas eſſe in judiciis narrationum ſpecies exiſtimo; alteram ipſius cauſae, alteram rerum ad cauſam pertinentium, expoſitionem. *Non occidi hominem*,¹² nulla narratio eſt. *convenit*: ſed erit aliqua, et interim etiam longa, contra argumenta

continet. Turic. Alm. Guelf. c. aut deinde. Camp. c. ut de. Bern. c. et de. Goth. Jenſ. (contra quam narrat Geſu.) omitunt conjunctionem, cum Voſſ. 1. 2. et edd. meis ante Gryph. Hic at inferit, alii plerique ac. Equidem propter pluralem in narr. ſatis firmatum, et neceſſitatem conjunctivi in oratione obliqua (cf. not. ex. 1, 2, 2.) ex vett. librorum *continet aut excuſpli contineant*, abjiciens conjunctionem ſupervacua et inutili.

atqui. Scripli hoc pro *atque* de conjectura Regii et Geſneri, quam multi jam editi praefervant, Burmanno memorati, et mei a Baſil. ad Leid. cf. 4, 2, 80. 4, 5, 15. 6, 2, 4. 12, 11, 9. De confuſione hac agit Drakenb. ad Liv. 5, 4, 1. cf. nos ad § 30.

12. *eſt. convenit: ſed.* Geſu. omiſit *convenit*, ex errore operarum, quem propagarunt Bipontini.

contra arg. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal.

10. *nihil — expoſuit.* Narrat Cicero, quare et quo modo in aulam Ptolemaei pervenerit Rabirius, ſuae videlicet, quam regi ante crediderat, pecuniae recuperandae cauſa; non exponit, quare cogitari nequeat, ullam corruptionis illius, quae Gabinio obiciebatur, partem perveniſſe ad Rabirium.

eſt illa, de qua egimus ad 4 Prooem. 6. cf. 2, 1, 4. 4, 2, 74. 12, 10, 17. 63. Praeter ſuae rationis evidentiam, eorum, quos ſequitur, auctoritatem allegat legenti. Refert igitur ad *ſecutus* particulam, non ad *magnos*. Similis fere forma in alia Celsi reprehentione 4, 1, 12.

12. *contra argumenta.* Narratur aliquid quo argumenta

11. *alioqui.* Vis particulae

ejus criminis, de anteacta vita, de causis, ³²¹ propter quas innocens in periculum deducatur, aliis, quibus incredibile id, quod ob-
 13 citur, fiat. Neque enim accusator hoc tantum dicit, *Occidisti*; sed, quibus id probet, narrat: ut in tragoediis, cum Teucer Ulixem reum facit Ajacis occisi, dicens, *Inventum eum in solitudine, juxta exanime corpus inimici, cum gladio cruento*; non id modo Ulixes respondet, non esse a se id facinus admissum, sed sibi nullas cum Ajace inimicitias fuisse; de laude inter ipsos certatum.

Voss. 5. Andr. Ald. aliisque apud Burm. Reliqui circa arg. male. Confundi vulgo has particulas docent Drakenb. ad Liv. 37, 15, 7. et Ruhnk. ad Vellej. 2, 76. Vide mox § 19, 106.

aliis quibus. Sic Turic. Alm. Guelf. Goth. et edd. meae ante Basil. nisi quod Ald. inserit *causis*, cum recentiores de Regii conjectura dent *aliisque q.* quod recte improbat Badius, sicut et *causis*.

13. *Neque enim.* Sic Turic. Guelf. Camp. alii. Vulgo *Nec e.* cf. 4, 1, 65. *reum facit.* Turic. r. *faciat* cum Camp. non quidem sine sensu.

esse a se id. Turic. Camp. *esse id* cum Alm. male.

inter ipsos. Mira est Turic. et Alm. scriptura *i. omnes.* Argumenti loco est, nihil inimicitiarum versatum inter eos, qui id fecerint, quod inter omnes vulgo factum fit. Nec tamen certo praetulerim hoc vulgatae, quoniam peculiare erat inter eos de Achillis armis certamen.

criminis, prolata ab actore, convellantur; vel ut ipse ait „incredibile — fiat.“ cf. mox § 14 „argumentis — resistendum.“

13. *Teucer Ulixem.* Nos quidem nihil tale in iis, quas

tractamus adhuc, ¹ tragoediis legimus; quarum Sophoclea, quae est hujus fabulae, amicum Teucro Ulixem ostendit. Eandem causam tractat Cornif. ad Her. 2, 19.

inter ipsos. cf. not. crit.

deinde subjungit, quomodo in eam solitudinem venerit, jacentem exanimem sit conspicatus, gladium e vulnere extraxerit. His subtexitur argumentatio. Sed ne illud¹⁴ quidem sine narratione est, dicente accusatore, *Fuisti in eo loco, in quo tuus inimicus occisus est: Non fui.* dicendum enim, ubi fuerit. Quare ambitus quoque causae et repetundarum hoc etiam plures hujusmodi narrationes habere poterunt, quo plura crimina; in quibus ipsa quidem neganda sunt, sed argumentis expositione contraria resistendum, interdum singulis, interdum universis. An reus ambitus male narrabit, quos paren-¹⁵tes habuerit, quemadmodum ipse vixerit, quibus meritis fretus ad petitionem descenderit? Aut si quis repetundarum crimine insimulabitur, non et antea vitam, et quibus de causis provinciam universam, vel

14. *hujusmodi.* Sic scripsi pro *ejusmodi* cum Turic. Guelf. Camp. *resist. interdum.* Inserunt et Turic. Goth. Bern. Camp. cum edd. ante Gryph. meis. Hoc natum ex eo, quod debebat scribi, *est.* Hoc autem post *sunt* fortasse melius exprimebatur quam intelligebatur.

15. *Aut si quis.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal. Andr. aliis. Reliqui *Aut qui.*

rep. crimine insim. Inserunt *crimine* Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Bodl. Bal. aliquot edd. Ceteri omittunt.

non et. Sic Turic. Guelf. Voss. 1. Bern. Addicunt Alm. *non est* et Goth. Voss. 2. *nonne dantes* (sine *aut* quod ponit Getu.) cum edd. ante Basil. exceptis Camp. qui *num et* et Ald. qui *nostram* praefert. Reliqui *num et.*

quibus de causis prov. Sic Turic. Camp. Ald. Ceteri fere *q. d. c. per prov.* quod ex Alm. quoque asserri miror. A Badio inde pro *per* ante *prov.* immittunt *vel.* de Regii conjectura. Non est necessaria iteratio conjunctionis cl. 1, 6, 22. 3, 4, 15.

accusatorem aut testem offenderit, non inu-
 16tiliter exponet? Quae si narratio non est, ne
 illa quidem Ciceronis pro Cluentio prima,
 cujus est initium, *A. Cluentius Habitus*.
 Nihil enim hic de veneficio, sed de causis,
 17quibus ei mater inimica sit, dicit. Illae quo-
 que sunt pertinentes ad causam, sed non
 ipsius causae, narrationes: vel exempli gra-
 tia, ut in Verrem de L. Domitio, qui pasto-
 rem, quod is aprum, quem ipsi muneri
 obtulerat, exceptum esse a se venabulo con-

3, 6, 33. 6, 3, 1. et *per* natum ex errore bis ponentis pri-
 mas in *prov. literas*. De post quibus mei habent omnes ante
 Storerium. Hic et recentiores omittunt, sed revocavit Obr.
 cf. 4, 1, 48. *non inutiliter*. Sic Turic. Guelf. Goth.
 Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. aliisque et edd. meis ante Gryph.
 Hinc *n. utiliter* ut et Camp. quae scriptura respondet ei quae
 supra dat *num* pro *non*, quare Camp. ibi *nam* operarum vitium
 credo pro *num*.

16. *Habitus*. Sic fere libri, nisi quod Camp. *Abitus* quod
 propius abest a scriptura in Ciceronis Codd. obtinente *Abitus*.
 Quintilianeos libros ad Ciceronianos immutari, in re incerta,
 non est necesse.

17. *Illae*. Guelf. cum solis Voss. 1. 3. Bern. (cf. ad praef.
 nostram p. 44) *Duae*, quod, retinens *Illae*, subjicit pronomi-
 ni Aldus. male haud dubie. Nec opus Gesneri mutatione
Aliae. *Sunt accipe*, non quidem solius copulae loco, sed pro
 eo, quod barbare hodie dicimus, *dantur*. Sic 5, 13, 51 *Est*
 et *illud vitium*.

16. *A. Clu. Habitus*. vid. *de L. Domitio. Verr. 5, 3.*
 Cic. pro Clu. c. 5. De cogno- *Obtulerat* mutandum censet
 mine vid. not. crit. Burm. in *obtulerant*, leni sane

17. *Illae quoque*. „*Illae* emendatione quia apud Cice-
 „*quoque* narrationes, quae ronem nulla sit mentio ipsius
 „*sunt* vel exempli gr. vel pastoris hoc munus offerentis.
 „*disc.*, sunt pertinentes cet.“

fessus esset, in crucem sustulit: vel discu-¹⁸
tiendi alicujus extrinsecus criminis, ut pro
Rabirio Postumo, *Nam ut ventum Alexandriam est, judices, haec una ratio a rege pro-*
posita Postumo est servandae pecuniae, si
curationem et quasi dispensationem regiam
suscepisset: vel augendi, ut describitur iter
Verris. Ficta interim narratio introduci¹⁹

18. *discutiendi.* Sic ex Alm. et Obr. (qui profecto hic sequebatur Argent. suum) Gesnerus. Accedit tertius testis locupletissimus Turic. Reliqui omnes *excutiendi*,

18. *pro Rab. Post. C.* illius orationis 10. Crimen extrinsecus objectum Rabirio versatur in vestitus mutatione, cum pallium pro toga fuisse.

Alexandriam est. Apud Ciceronem inferuntur haec duo vocabula: *ad Auletem.* Absunt a Q. libris, et potuit memoriter, ut saepe, referre locum.

iter Verris. In Verr. 1, 16. extr. et 17.

19. *Ficta — narratic.* Qua ratione *fictae* potuerint appellari hae *narrationes*, de Chryso-goni amicis certe et de Cepasius, nequaquam assequor. Altero quidem loco 6, 1, 41 „circa Cepasios *fabula*“ dicitur, sed hoc ad vincendum, fictionem hic esse versatam, non sufficit. Neque „*fictas* „alienarum personarum orationes“ 6, 1, 25 huc traxeris. Ibi enim vere aliquid fugitur, in narratione non

item. Est praeterea hujus ipsius capitis locus, *falsarum expositionum* mentionem habens, qui longe alia tractat, quam in quibus nunc versamur, quique etiam majorem de veritate nostrae scripturae dubitationem mihi injicit. § 88. Pendet nostri loci explanatio et ipsa quoque constitutio ab alterius scriptura quae parum est explorata: Lib. 6, 3, 39, utrum *falsa* legatur an *falsa* (cf. not. crit. 5, 10, 87). Obtinet quidem posterior ratio apud recentiores ante Burmannum, sed bonis auctoribus defenditur ea quam Burm. restituit. Quae si vera est, ut suo loco excutiemus, ne hic quidem *ficta* locum tueri potest. Subiit igitur reponere: *Faceta*, quod commendari eis, quae disputantur libro sexto l. c., mecum facile agnosces. (Lenitatem mutationis commendat *facti* pro *faceti* 6, 3, 20.) Vide mihi in primis

solet, vel ad concitandos iudices, ut pro Roscio circa Chryfogonum, cuius paulo ante habui mentionem: vel ad resolvendos aliqua urbanitate, ut pro Cluentio circa fratres Cepasios: interdum per digressionem decoris

19. *circa Chryf.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Bodl. Bal. Andr. Obr. Nulla mentio Alm. cf. § 12. item mox hac ipsa. Reliqui *contra.* *resolvendos.* Sic Turic. quoque et Camp. cum iis quos habet Burn. *solvendos* habet Guelf. et h. Voss. 3. *resolv.* cf. ad § 17. Rem dirimit § Prooem 12 ubi consentiunt omnes in hanc scripturam. Harles V. C. per errorem optimos Codd. nostrae scripturae ademit auctores.

circa fratres. Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Alm. Obr. Vall. Voss. 1. Camp. quorum extremus paulo ante cum vulgo *contra.* Reliqui *contra* cf. 5, 13, 23. 6, 1, 41.

interdum. Goth. cum Voss. 2. *interim.* Hoc loco vulgata malim, ob rationem in not. ex. redditam. Neque raro nosser probo vocabulo utitur pro suo *interim* ut modo § 14. cf. 1, 1, 8.

§. 42 c. 3. Non me fugit, illam de Chryfogoni amicis discursantibus narrationem minus recte *facetam* videri appellatam, cum praesertim *concitandis* iudicibus interserviat. Si quis tamen per se ipsam considerare velit, aptum hoc ei vocabulum inveniet. Hoc quoque displicet, quod artis vocabulum h. l. requiritur, neque tamen alibi *facetam* narrationem sic dictam invenio. Quidquid autem hujus difficultatis est, in eo magis acquiescendum puto, quam in vulgata omnium librorum scriptura. vid. mox ad hanc § not. 7 main.

paulo ante. § 3.

resolvendos. cf. § Prooem.

12 ubi eadem locutio. *Resolvi* dicuntur iudices sine reprehensione, cum *solvere* in hominibus noster fere usurpet de luxu et mollitie.

circa fratres Cepasios. Cic. pro Clu. c. 20. 21.

interdum. Adverbium non respicit ad superius *interim*, sed tertiam causam inducit narrationis adhibendae post *vel, vel.*

decoris gratia. Ad *decorem* conciliandum; ne forte quis corripiat penultimam, vel extremam literam abradendam censeat. cf. 1, 8, 17. sed magis ad nostrum locum 3, 8, 35. 5, 11, 16. 5, 12, 6. 6, 3, 20 multaques praeterca.

gratia, qualis rursus in Verrem de Proserpina, *In his quondam locis mater filiam quaesisse dicitur.* Quae omnia eo pertinent, ut appareat, non utique non narrare eum, qui negat, sed illud ipsum narrare, quod negat. Ne hoc quidem simpliciter accipiendum, 20

illud ipsum — quod neg. Turic. i. i. — *q. quae neg.* (a sec. manu — *quodque neg.*) cum Alm. Haec unde turbata sint, apparet scriptura Campani: *illa ipsa narrare quae negat.* Hanc ego praestare credo, sed nusquam praeterea invenio. Nec opus est Turnebiana emendatione, quam satis leviter in textu posuit Capper. non narrare.

rursus — Proserpina. In Verr. 4, 48. *rursus* spectat eo, quod tertio nunc ad partes vocat libros Verrinos. cf. § 17. 18. Hanc quidem de errore Cereris, filiam quaerentis, narrationem recte dicat aliquis *fictam*, quo id quoque tendit quod 4, 3, 13 eadem memoratur, ubi agebatur modo de *expositione quarundam rerum gestarum vel etiam fabularum.* Ferri tamen potest et in hac *facetiae* appellatio, quod vocabulum *decoris* esse ipse noster putat 6, 3, 20. Saltem quo modo fictio ulla poterit versari in istis de Chryfogoni amicis et Cepasii narrationibus nulla animi contentione exputo. Impudentissima profecto fuit vanitas ea mentiendi, quae ipsi iudices vidisse et audisse dicuntur a Cicerone.

In his — dicitur. Nullus, quod sciam, interpres animad-

vertit, haec ipsa verba apud Ciceronem non inveniri. Nisi igitur sunt antiquitus ascripta ab aliquo qui tractaret Codicem Qu. (sunt autem in omnibus, quos vidi, libris), ipse noster ea, fallente memoria, pro Ciceronianis attulisse putandus est. cf. § 18. Attendenti apparet; structuram iis ita non indigere, ut etiam melius absint.

illud ipsum — quod. vid. not. crit. Quo modo autem id ipsum, quod aliquis negat, possit narrari, hisce, quae adhuc tractavit, videmus exemplis: narrantur videlicet, unde falsa objici appareat. Est vero sententia, ex illis acribus et acutis (cf. 2, 4, 31), in hisce verbis Quintiliani *narrare quod negat.*

20. *simpliciter.* Ἀπλῶς, sine exceptione, ut recte Pithoeus. *positum* vero est § 5.

quod est a me positum, supervacuum esse narrationem rei, quam iudex noverit. quod sic intelligi volo, si non modo, factum quid sit, sciet: sed ita factum etiam, ut nobis
 21 expedit; opinabitur. Neque enim narratio 525
 in hoc reperta est, ut tantum cognoscat iudex, sed aliquanto magis, ut consentiat. Quare, etiamsi non erit docendus sed aliquo modo afficiendus, narrabimus cum praeparatione quadam, *Scire quidem cum in summam quid acti sit, tamen rationem quoque facti*
 22 *cujusque cognoscere ne gravetur.* Interim propter aliquem in consilium adhibitum nos repetere illa simulemus; interim, ut rei, quae ex adverso proponatur, iniquitatem omnes etiam circumstantes intelligant. In quo genere plurimis figuris erit varianda expositio, ad effugiendum taedium nota

21. *summam quid acti.* Hoc ut exquisitius assumi pro vulgato *summo quid actum* ex Turic. Guelf. Camp. Alm. Ad *quid acti* addicunt etiam Goth. et Obr. (cf. § 128. 7, 1, 50) ad *summam* Voss. 1. Bern. De genitivo vid. Oudend. ad Suet. Aug. 44. 65.

22. *quo genere plur.* Turic. Camp. omittunt *genere cum* Alm. male. *taedium nota audientis.* Omittunt *nota* Colbertinus Cod. Vall. Alm. Bad. aliique apud Burm. editi. Turic. non memoratur quidquam mutare a vulgata, quae a Gryphio inde obtinet. Jenf. (tac. Gesn.) aliique ante Bad.

21. *aliquanto magis.* cf. 3, 8, 59.

22. *in consilium.* Iudicium intellige. cf. 4, 1, 21. not. erit.

plurimis figuris. Ex hoc genere est Demosthenis locus,

quanquam in probando positus, non in narrando: δέδοικα μὴ σφῶδρα ἀκριβῶς δεικνύσαι πειρώμενος διανοχλῶ, πάσαι τοῦτο αὐτοῦς ὑμᾶς εἰδότας. ὁμῶς δ' οὖν ἔτι καὶ τόδε ἀκούσατε. De falsa leg. p. Rsk. 446 extr.

audientis: sicut: *Meministi; et, Fortasse supervacuum fuerit hic commemorari; Sed quid ego diutius, cum tu optime noris? Illud quale sit, tu scias;* et his similia. Alioqui,²³ si apud iudicem, cui nota causa est, narratio semper videtur supervacua, potest videri non semper esse etiam ipsa actio necessaria. Alterum est, de quo frequentius quaeritur,²⁴ An sit utique narratio prooemio subjienda. quod qui opinantur, non possunt videri nulla ratione ducti. Nam cum prooemium iccirco comparatum sit, ut iudex ad rem accipiendam fiat conciliator, docilior, intentior; et probatio, nisi causa prius cognita, non possit adhiberi: protinus iudex notitia rerum instruendus videtur. Sed hoc quoque²⁵ interim mutat conditio causarum. nisi forte

t. cum sint nota audienti. male. Equidem nota refidere ex illa glossa existimo, quod fortasse ne in Turic. quidem sit.

commorari. Camp. commemorari non quidem sine sensu.

sit tu scias; et. Camp. omittit tu scias, unde bona oritur structura: cum tu optime noris illud, quale sit.

23. ipsa actio. Turic. ipsa acti cum Alm. sine sensu. Sed artae necessitudinis index error communis cf. 4, 1, 17.

24. videri nulla. Guelf. vid. non nulla. In hac ratione superius non ante possunt omitti debet; et habet sane majorem gratiam ejusmodi locutio, cui valde similis 4, 1, 65.

docilior intentior. Inferunt vulgo et quod omittunt Turic. Camp. cum Alm. et Obr. cf. ad 1, 11, 14 praef. nostr. p. 79.

protinus iudex notit. Inferunt iudex quod abest a vulgata, Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Basil. optimisque apud Burm. Codd.

tu scias. Subjunctivus alienus, nisi forte dicas potentialem esse. cf. not. crit.

et his similia. cf. ad 1, 7, 17 p. 78 praef. nostrae. it. hoc cap. § 52.

Marcus Tullius in oratione pulcherrima, quam pro Milone scriptam reliquit, male distulisse narrationem videtur tribus praepo-³² sitis quaestionibus: aut profuisset exponere, quomodo insidias Miloni fecisset Clodius, si reum, qui a se hominem occisum fateretur, defendi omnino fas non fuisset; aut si jam praepudicio senatus damnatus esset Milo; aut si Cn. Pompejus, qui propter aliquam gratiam iudicium militibus armatis clauserat,

25. *praepositis.* Guelf. *propositis.* non spernenda scriptura cf. 7, 10, 12. *praepudicio senatus.* Omittunt *senatus* Gibl. et Obr. ex prioris sphalmate nisi fallor.

propter aliquam gratiam. Turic. *p. aliam gr.* cum Alm. Bern. Addicit et Guelf. sed et *praeter* dans pro *propter.* Camp. *p. alicujus gr.* In loci obscuritate subiit *causam* scribere pro *gratiam*, quae vocabula solent confundi a librariis, quanquam hoc adhuc ibi tantum est animadversum ubi praecedit genitivus et significatio est utriusque eadem. vid. Drakenb. ad Liv. 36, 10, 13. Sic § 128 Voss. 3. *invid. causa* ubi reliqui *i. gratia. propter aliam causam* dictum pro eo: „non quod adversus „esset Miloni.“ Nisi forte vetus est glossa omne hoc, quo facile carebamus.

25. *tribus — quaestionibus.* Recensentur mox haec quaestiones, de defendendo eo, qui hominem a se occisum fateatur; de praepudicio senatus; de Pompeji mente. Quas quidem tractat Cic. a tertio inde capite ad octavi finem. cf. 3, 6, 12.

propter aliquam gratiam. Quid hisce verbis significetur, fateor me latere. Novimus praesidia armata in foro omnibusque fori templis collocata fuisse a Pompejo ad quietem

iudicio praestandam, nec a scriptoribus proditur in cuiusquam hoc gratiam factum. Quanquam enim Vellejus, Asconius, Plutarchus, Appianus, Dio Cassius longe infensiores Miloni ostendunt Pompejum, quam videri eum vult Cicero, tamen nullam disponendorum militum causam memorant, nisi turbas datas in testium interrogatione, ob quas Domitius quaesitor praesidium a Pompejo poposcerit. vide not. crit.

tanquam adversus ei timeretur. Ergo hae²⁶ quoque quaestiones vim prooemii obtinebant, cum omnes iudicem praepararent. Sed pro Vareno quoque postea narravit, cum objecta

ei timeretur. Contorta et parum tersa oratio pro hisce in vulgata existimaretur, in quam vetustissimi quique consentiunt. Optime Ald. nostrum dat, quod recepit Bad. Prope accedunt Guelf. Voss. 1. 3. dantes. *aestimaretur* (cf. § 17). Quoties enim pro hoc veteres libri: *extimaretur!* in quo latet vera scriptura.

26. *obtinebant — praepararent.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *obtinebunt — praeparaverint.*

Sed pro Vareno. Sic Codd. septem cum edd. Camp. Andr. aliisque apud Burm. Reliquis editis, qui pro *Vareno* habent *L. Murena*, addicere videntur quatuor: Alm. Ioann. Arg. Bern. Horum Alm. discrete hoc dare narratur, ceteri silentur. Quantopere abhorreat a reliqua Turic. et Alm. similitudine tam insignis diversitas scripturae, sponte apparet. Puto cum, qui aliam Alm. varietatem notare vellet, secure posuisse nomen *Murenae*. Versatur ea in hoc, quod *aliter* vulgo inferitur inter *Sed* et *pro*, quod abesse ab Alm. ostendi debebat. Neque est *aliter* in ullo MS. praeter Bal. et Voss. 2. unde excitant discrete, et Vall. quem dare narrat Bad. Sed loco motum: *quoque aliter postea.* Voss. 2. deferere suum Goth. vix est credibile. Ipsum autem quid sibi velit adverbium, non assignor. Jam *Murenam* pro *Vareno*, nonnisi a recenti manu inductum, ferri diutius nolui. Nihil est in oratione *Murena*, quod tantam mutationem flagitet, et quidni acquiescimus in ejus orationis mentione, quae intercidit; cum praesertim alio transferendi criminis mox injiciatur mentio, quod ipsum pro *Vareno* factum est a Cicerone (cf. nos ad 4, 1, 74.)?

26. *vim prooemii.* Possunt hae quaestiones videri etiamnum pertinere ad prooemium, quoniam id praestant, quod est prooemii. Quod si tenes, jam vel in ipsa *Miloniana* prooemio protinus subjicitur expositio.

pro Vareno. Exemplo hoc desitnimur cum interciderit oratio. cf. 4, 1, 74.

postea narravit, cum. Sponte succurrit, quod Capper. monet, legendum videri *postea quam.* Liber quidem vetus nullus ita. Et si autem *postea —*

diluit. Quod fiet utiliter, quoties crimen non repellendum tantum, sed etiam transferendum erit, ut, his prius defensis, velut initium sit alium culpandi narratio: ut in arminorum ratione antiquior cavendi, quam ²⁷ictum inferendi, cura est. Erunt quaedam causae (neque id raro) crimine quidem, de

Quod enim Voss. 1. 3. omne nomen proprium eximunt loco, haec dantes: *Sed reo quoque postea narrabit*, id ex errore natum arbitror, quamquam Pithoeus etiam non inspecto hoc MS. tale quid conjecit, ut fieret generale praeceptum pro exemplo. Eo traxeris Turio. quoque auctoritatem dantis item *narrabit* pro *narravit*, tralatitio librariorum vitio *b* pro *v*. Peccatum in Vossianis a conferente videri potest, cum Guelf., fere geminus illis, haec praeferat: *Sed pro Vareno reo quoque*. Hi autem tres si talem scripturam habent, trahunt ipsum quoque Bern. quartum pro *Vareno* testem. Supervacua vox *re* in aliquot etiam edd. comparet. Ceterum *quoque* ante *postea* revocavi auctoribus Codd. meis Camp. aliisque multis vet. libb. Vulgo enim *post qu.*

quoties — ut. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *qu. non repellendum* (sic Turic. ceteri etiam pejus *repetendum*) ut, cum plurimis apud Burm. MSS. Possunt tamen, quae sententia flagitat, satis firmata videri Codd. Britannicis et Arg. qui habent ea profecto.

alium culp. Accedit Alm. suo Turic. *alium* dans quod recentiorum primus Gesn. recepit pro *aliud* plerorumque. Sed *alium* et post Jenf. edd. meae ante Basil. omnes. Camp. *aliud*.

ictum inferendi. Guelf. *scriendi ictum*.

²⁷. *crimine.* Sic Turic. Camp. Goth. Voss. 2. Alm. Vall. nisi forte, ut suspicatur Bad., correctum ex *crimini*. Vulgo *crimini*.

cum non raro legitur apud scriptores, hinc alienum est, quia nihil antecedit quo referatur *postea*; qualis ratio est in praecepto Catonis, quod offert Turf. p. 684 *Postea, ubi incipiet fervere. Posteaquam*, ita discerpi solitum ab

optimis quibusque scriptoribus, poterat fraudi esse librario, ut saepe fuit profecto.

non repellendum — *transferendum erit*. Id factum est in causa Vareni cf. 7, 2, 10.

²⁷. *neque id raro.* Neutrius pronominis genus ad

quo cognitio est, faciles ad diluendum; sed multis anteactae vitae flagitiis et gravibus
 325 oneratae: quae prius amolienda sunt; ut propitius iudex defensionem ipsius negotii, cuius propria quaestio est, audiat: ut, si defendendus sit M. Coelius, nonne optime patronus occurrat prius *conviciis luxuriae*,

cognitio est. Hoc e Codd. unus si rectum vidi Guelf. Nam Turic. et Alm. falsum vero admiscent, dantes haec: *de quo cognitio est cognitum est fac.* Reliqui quidem Codd. plerique (nam Britannici silentur) *cognitum est.* Camp *est cognitum.* Nostrum reposuit conjectura Regius. A Gryphio inde in meis est.

fac. ad diluendum. Sic Turic. Guelf. Goth. Vall. Camp. cum meis ante Stoer. excepta Basil. Haec prima, quod Stoe-rius et posteriores retinuerunt *fac. diluendo.* Silentur quidem apud Burm. aliquot Codd. quos dicas habere *diluendo.* Equidem non credo. Habet sane speciem elegantiae *crimini — faciles diluendo.* Sed gemino alibi exemplo careo, neque ipsa logica magnopere probat hanc locutionem. Quam recepi optimorum certe librorum auctoritate se tuetur, et, quanquam contortam esse non dissiteor, sententia elicitur probabilis, non ringente logica.

gravibus oneratae. Sic Turic. Guelf. Goth. Camp. cum Alm. et Voss. 1. 2. 3. Edd. fere inferunt *criminibus* quod, quam sit inelegans, sponte apparet.

amolienda. Turic. *amovenda* cum Guelf. Camp. Alm. Colb. Bern. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Nisi tamen plane dormitavit Gibl, praeter Goth. Voss. 2. et 1 (hic dat *admo-lienda* 3. autem *ad movenda*) etiam Britannici et Andr., viadices sunt receptae, quam quidem Regius conjectura praetulit, ipsa exquisitioris vocabuli laude commendandam. Burm. recte confert 5, 13, 11.

defend. sit. Sic malui scribere cum Turic. Alm. Camp. Obr. quam quod reliqui dant: *def. est.* cf. 4, 1, 23. item 4, 5, 4.

rem spectat. Similis forma 6, gino proponitur: *neque hae*
 11, 3. Non igitur necessaria *rarae.* cf. 1, 10, 35. item hic
 emendatio quae in Bas. mar- § 3.

petulantiae, impudicitiae, quam veneficii? in quibus solis omnis Ciceronis versatur oratio: deinde tum narret de bonis Pallae, totamque

impud. quam venef. Goth. omittit *quam*, cum Voss. 1. 2. 3. Bern. Nisi tamen dormitavi, Guelf. tuetur *quam*, quod si abest, longe alia sit omnis Coelianae causae conditio; nec talis, cujusmodi eam cognovimus ex oratione Ciceronis. Reliqui mei omnes retinent *quam*. *veneficii.* Jenf. (tac. Gesn.) *veneficiis* cum meis ab ipso inde ad Basil. excepto Aldo.

omnis. Turic. *omnibus* cum Camp. et Alm.

Pallae totamque de vi. Hanc quam primus Burm. dedit scripturam habes ipsam in Camp. nisi quod *dein* est pro *de vi*, inevitabili paene errore, qui; post modo positum *deinde*, diu debebat corrigi ab eo, qui aliquem nasum haberet. Turic. ipsum verum dat, sed a sec. manu pro *Pallae totamque* hoc;

quam veneficii. Regius in suo libro inveniebat *veneficiis*, pro quo conjecit *veneficii*, quod nunc legitur in plerisque libris et sane auctores videtur habere omnes Codd., cum edd. vett. multae retineant dativum pluralis. Sed alienum dicas *veneficii convicia* appellari, cum hoc „*ipsum sit negotium*,“ in causa Coeliana, „cujus propria quaestio est.“ Et ipse Cicero, in oratione, haec de pudicitia diserte „non crimina“ appellat „sed voces maledictaque.“ c. 3. „aliud est maledicere, aliud accusare.“ ibid. „maledictio — si petulantius jactatur, *convicium*.“ ibid. „Adulter, impudicus — *convicium* est, non accusatio.“ c. 13. Neque tamen *veneficiis*, etsi defendere conatur Badius, aptum. Inconcinnum enim

conviciis luxuriae occurrere, et *veneficiis* (ipsis) occurrere. Excidisse dicas *crimini vel accusationi*.

in quibus solis — oratio. *Solis* eo dicit, ut significet narratione omnem Ciceronis orationem caruisse. Et ita res se habet. *In quibus* autem tam ad *convicia* illa spectat, quam ad *veneficii* crimen. Neque enim negare voluit Qu. quidquam praeter *veneficium* a Cicerone tractatum esse; ut videbatur Capperonnero.

deinde tum. Hanc particularum geminationem, non sane elegantem, si per se spectes, adhuc in uno praeterea Varronis exemplo cognovi, quod avertit Turfell. p. 207.

de bonis Pallae. cf. Cic. pro Coel. c. 10. Nihil praeterea nobis cognitum de ista re.

de vi explicet *causam*, quae est ipsius actione defensa? Sed nos ducit scholarum consue-²⁸ tudo, in quibus certa quaedam ponuntur, quae *themata* dicimus, praeter quae nihil est diluendum. Ideoque *narratio* prooemio semper subjungitur. Inde libertas declamatoribus, ut etiam secundo partis suae loco narrare videantur. Nam cum pro petitore di-²⁹ cunt, et expositione, tanquam priores agant, uti solent; et contradictione, tanquam respondeant: idque fit recte. Nam cum sit

paullatimque. Gothi. plane conspirat cum Camp. *Pallae* habet Guelf. sed mox, pro *totamque*, *paullatimque*.

29. *priores*. Sic Turic et Camp. cum Colbert. Cod. (non Alm.) Goth. Voff. 2/ et edd. meis ante Basil. Reliquae *prius*.

idque fit recte. Sic Turic. et Camp. cum Bodl. Alm. et edd. mearum solis Bad. et Capper. Reliqui libri *idque fit non*

de vi. In occidendo legato Alexandrinorum Dione. cf. l. c. et c. 21. 22.

ipsius actione. Nam se ipse quoque defendit Coelius in hac causa. cf. 11, 1, 51. item Suet. de clar. rhet. c. 2.

28. *certa — themata*. cf. 4, 1, 4.

secundo — narrare videantur. Dicendi locus, quem operosius et perperam interpretati sunt VV. DD., nihil aliud est, nisi *ordo orandi*, qui unicuique patrono assignatur. Neque enim certum erat et definitum in foro, ut accusator prius diceret, responderet defensor. cf. 7, 1, 37. Dicebat igitur secundo loco, cuicumque alte-

rius orationi respondere mandatum erat, sive is petebat, sive defendebat. Jam in scholis quidem ejusmodi ordo erat nullus, ubi nunquam respondebatur. 5, 13, 50. 7, 1, 38. Hinc, ut et ex iis, quae mox subjiciuntur, intelligimus, quare *videantur* modo *narrare*, non *re vera narrent*, *secundo loco* declamatores. De *priore* et *secundo loco* cf. § 5.

29. *contradictione*. Sua adversus ea, quae ab altera parte dicta sunt. *Respondeant* vides hic plane esse pro eo: secundo loco dicant. Aliter *contradictionem* vide 3, 8, 27.

idque fit — exerceat. cf. 5, 13, 45 — 50.

declamatio forensium actionum meditatio,
 cur non in utrumque protinus locum exer-
 ceat? Cujus rationis ignari, ex more, cui
 assuerunt, nihil in foro putant esse mu-
 30 tandum. Sed in scholasticis quoque non-32
 nunquam evenit, ut pro narratione sit pro-
 positio. Nam quid exponet, quae zeloty-
 pum malae tractationis accusat? aut qui

recte Codd. et edd. ante Stoerium; ab hoc inde *id quod fit non recte*, pejus etiam propter *id quod*, et hoc retinuit Capper. cf. de hoc 3, 6, 1. Negationem rectissime proscripfit de conjectura Regius, quem sequendum esse recentiorum quidem solus vidit Capperonnerius. Rem dirimit locus geminus 5, 13, 50. Non insertum an omissum cum ingens faciat momentum, juvat apponere exempla aliquot hujus particulae in nostro scriptore a librariis turbatae: 1, 10, 14. 3, 4, 14, 5, 5, 10. 4, 2, 128. 5, 13, 56. 8, 2, 19. 10, 1, 96. 10, 7, 32. 11, 1, 53. 11, 3, 61. 76. 179. 12, 1, 40 bis 12, 10, 46. Prudentissimum est decretum Galeni (Commentar. II. in libr. sec. de morbis vulgg. p. 471. Tom. V.) εἰ δ' ἔξειστι προστιθέναι τοῖς καταφατικῶς εἰρημένοις ἀποφάσεις, ἅπαν οὕτω τις διαφθερεῖ δόγμα, καὶ γνώμην εὐδεμίαν φιλάξει τῶν παλαιῶν βεβαίαν. Hunc locum debeo Villosono in Prolegg. cf. Drakenb. ad Liv. 21, 10, 1. Interpp. ad Plin. Epist. 1, 8, 14. item nos ad 6, 2, 11. *non in utrumque*. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. et Capper. solo. cf. 5, 13, 50. Reliqui om. in. *assuerunt*. Turic. *adsuerunt*. Camp. *assuerunt*. Alm. *assuerunt* et sic editi mei ante Ald. Reliqui *assueverunt*. cf. 5, 11, 22. et Oudendorp. ad Sueton. Caes. 73 extr. Aug. 93.

30. *quae zelot*. Sic Turic. Guelf. Bern. Goth. Jenk (tac. Gesn.) et omnes meae ante Leid. Vulgo *qui zelot*. Turbatum est aliquid in Camp. quae pro hisce receptis *quid exponet qui*

30. in *scholasticis*. *Scholastica* substantive dicitur. vid. Senec. patr. p. 63. „Hoc „vero alterum nomen Grae- „cum quidem est, sed in La- „tinum ita translatum, ut pro „Latino sit, *Scholastica*. Con-

„*troversia* multo recentius, „sicut ipsa *declamatio*.“ Aliis nostri locis additur substantivum ut § 92. 97. 11, 1, 82. In loco 7, 1, 57 dubia scriptura. *propositio*. § 4.

Cynicum apud censores reum de moribus facit? cum totum crimen uno verbo in qualibet actionis parteposito satis indicetur. Sed haec hactenus. Nunc, quae sit narrandi ratio, subjungam. *Narratio est rei factae, aut ut factae, utilis ad persuadendum expositio; vel (ut Apollodorus sinit) oratio docens auditorem, quid in controversia sit.* Eam plerique scriptores, maxime qui sunt ab Isocrate,

zelot. dat: quae exponet zelot. Uxorem, cujus nomine agitur, intelligi recte monet Gesu.

31. aut ut factae. Ita Turic. et Camp. cum Vall. Goth. Voss. 2. Bad. Obr. Capper. Gesu. Reliqui, ut et Guelf., a. non f. maximo qui. Turic. Guelf. Camp. maximeque qui.

Cynicum — reum facit. Vide, inter Declamationes Quintilianeanas a Pithoeo editas, 283 inscriptam: *Cynicus disertus filius.* Ad hanc Aero-dius haec ipsa nostri verba affert. Huc in primis pertinent ex ista controversia: „Ceteros — quos abdicant patres, sine narratione culpae abdicare non possunt: in hoc filio“ (Cynico, quem propterea quod hujus sectae est, abdicat pater) „fatis est ad odium, habitum ostendere.“

qualibet — parte. Non proprie in narratione.

31. Narratio — expositio. Perulgata apud veteres definitio. cf. Cornif. ad Herenn. Cic. de Inv. Theonem in Pro-gymn. Hermogen. in Pro-

gymn. Aphthon. in Prog. Ad Ciceronis Rhetoricos 1, 19 haec commentatur Marius Victorinus: „*Gestiarum rerum* „expositio est, negotiorum „civilium, et historiarum. *Ut* „*gestiarum rerum* expositio est, „comoediarum, fabularum et „thematum, quae in auditu- „rio dicuntur.“ vid. Rhetoras Pitkoeanos.

qui sunt ab Isocrate. Ab aliquo esse dicuntur, qui hunc duce[m] sectantur, qui ab eo praecepta accipiunt. Recte confert Burmannus Cic. pro Mur. c. 30. „Nostri illi a Platone „et Aristotele, moderati ho- „mines et temperati.“ Id. Tuscul. disp. 2, 3. „qui sunt „ab ea disciplina.“ De Finibus 4, 3 „Zeno et ab eo, qui „sunt“ quem locum male

volunt esse *lucidam, brevem, verisimilem*. Neque enim refert, an pro *lucida* perspicuam, pro *verisimili* probabilem credibilemve dicamus. Eadem nobis placet divisio; quanquam et Aristoteles ab Isocrate parte in una dissenferit, praeceptum brevittatis irridens, tanquam necesse fit, longam aut brevem esse expositionem, nec liceat ire per medium. Theodori quoque solam relinquunt ultimam partem, quia nec breviter utique nec dilucide semper sit utile exponere.

33 Quo diligentius distinguenda sunt singula, ut, quid quoque loco profit, ostendam. Narratio est aut tota pro nobis, aut tota pro adversariis, aut mixta ex utrisque. Si erit

Neque en. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *Nec en.* cf. § 13.

32. *praecept.* — *tanq.* Turic. *praec. veritatis irr. inferens tanq.* cum Camp. et multis Codd. inferentibus praepostere illud *inferens.* *brevem esse exp.* Turic. omittit *esse* cum Guelf. Camp. et edd. meis ante Badium. Accedunt plurimi Codd. Inter *brevem* et *expof.* facillime excidebat *esse*, quod hoc loco est necessarium.

33. *adversariis.* Sic Turic. Camp. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum plerisque Codd. et edd. meis ante Gryph. Hic primus *adversario* ut reliqui.

solicitat Ernestus. Convenit Graecorum locutio *οἱ ἀπὸ τῆς στοᾶς, οἱ ἀπὸ τοῦ περιπάτου.*

Aristoteles — *parte in una.* In una harum, quas modo proposuit, partium; ne forte quis putet, significari rarum Aristotelis ab Isocrate dissensum.

32. *praeceptum* — *irridens.*

Aristot. Rhet. 3, 16, 4. Hic Isocratem irrideri ab Aristotele satis est probabile, quod quidem se didicisse e Quintiliano fatetur is, qui nostro non magnopere favet, Victorius in Rhet. Arist. p. 719. Negat Aristoteles τὸ εἶναι fieri τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως. Hoc potuit sumere e Platonis loco Phaedr. p. 267. b.

tota pro nobis, contenti simus his tribus partibus, per quas efficitur, quo iudex facilius *intelligat, meminerit, credat*. Nec quisquam reprehensione dignum putet, quod proposuerim eam, quae sit tota pro nobis, debere esse verisimilem, cum vera sit. Sunt enim plurima vera quidem, sed parum credibilia, sicut falsa quoque frequenter verisimilia. Quare non minus laborandum est, ut iudex, quae vere dicimus, quam quae fingimus, credat. Sunt quidem hae, quas supra retuli, virtutes aliarum quoque partium. Nam et per totam actionem vitanda est obscuritas, et modus ubique custodiendus, et credibilia esse oportet omnia, quae dicuntur. Maxime tamen haec in ea parte custodienda sunt, quae prima iudicem docet: in qua si acciderit, ut aut non intelligat, aut non meminerit, aut non credat, frustra in reliquis laborabimus. Erit autem *narratio aperta atque dilucida*, si fuerit primum expo-

his tribus. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *his tr.* cf. 3, 8, 32. item hic § 132.

34. *vere dic.* Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voff. 3. Bern. Reliqui *vera d.*

36. *narrat. aperta.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) cum edd. ante Gryph. qui primus *aperta narr.* in

34. *falsa — verisimilia.* intervallo repetitum verbum, cf. 1, 10, 59. Exemplum huiusmodi proponit Plato Phaedr. in quo tamen nulla de veritate scripturae est dubitatio. cf. in p. 275. b. eadem reprehensione mox

35. *custodiendus — custodienda.* § 37. *dispositae — compositi.* Displicet tam exiguo

sita verbis propriis et significantibus, et non fordidis quidem, non tamen exquisitis, et ab usu remotis; tum distincta rebus, personis, temporibus, locis, causis, ipsa etiam pronuntiatione in hoc accommodata, ut iudex, quae dicuntur, quam facillime accipiat.

57 Quae quidem virtus negligitur a plurimis, qui ad clamorem dispositae, vel etiam forte circumfusae, multitudinis compositi, non ferunt illud intentionis silentium: nec sibi disertis videntur, nisi omnia tumultu ac vociferatione concusserint: rem indicare,

quo affectationis aliquid hic quidem supervacuae. Tur. et Camp. *ac pro atque*, quod ipsum malim. Sed non est tanti.

37. *ferunt*. Turic. *fecerunt* (pro quo nostrum conjectura reposuit Regius) cum Jenf. (tac. Gesn.) aliisque ante Ald. Narrat Badius Vall. praefere *ferunt*, et sic mei duo.

36. *significantibus*. cf. 3, 6, 65.

37. *ad clamorem dispositae*. *Clamorem* esse plaudentium recte monet Gesnerus, et nostri aliorumque locis conrincit. cf. 2, 2, 12. (*fragorem* quoque appellat noster 8, 3, 3.) item Plinii Epist. 2, 14, 6. 4, 5, 1. 4, 19, 3. 9, 13, 8. Tacit. Hist. 3, 83. Cicer. de Orat. 1, 33. Orat. c. 30. pro Sextio c. 56. ad Quint. frat. 3, 1. p. Ern. 1105. Brut. c. 95. Apposite ad nostrum de *silentio*, quod non ferant, locum, Burmannus laudat Plin. Epist. 2, 10, 7. „quae „admiratio te, qui *clamor*, „quod etiam *silentium*, ma-

„neat. Quo ego, cum dico „vel recito, non minus quam „clamore delector; sit modo „silentium acre et intentum et „cupidum ulteriora audiendi.“ cf. Cic. Brut. c. 22 „*silentio*“ sine plausu. *Dispositam multitudinem* intellige de subornatis et conductitiis laudatoribus orantium, quales perstringit Plinius Ep. 2, 14 citante item Gesnero. Quod subjungitur *forte circumfusae multitudinis* mentio, in eo est anticlimax, qua significatur, ne ei quidem laudi, quae petatur a fortuitis plausoribus, etsi minus turpi quam sit illa pretio redempta, multum tribui debere ab oratore.

sermonis quotidiani, et in quemcunque etiam indoctorum cadentis, existimant: cum interim, quod tanquam facile contemnunt, nescias, praestare minus velint, an possint. Neque enim aliud in eloquentia, cuncta³⁸ experti, difficilius reperient, quam id, quod se dicturos fuisse omnes putant, postquam audierunt: quia non bona judicant esse illa, sed vera. Tum autem optime dicit orator, cum videtur vera dicere. At nunc, velut³⁹ campum nacti expositionis, hic potissimum et vocem flectunt, et cervicem reponunt, et brachium in latus jactant, totoque et rerum et verborum et compositionis genere lasciviunt: deinde (quod sit monstro simile) placet actio, causa non intelligitur. Verum haec omittamus, ne minus gratiae, praeci-

indoctorum. Sic Turic. cum Alm. Jenf. (tac. Gefn.) et meis ante Gryph. Reliqui, ut et Camp. Vall. (ref. Badio), *indoctorum*. Positivus hic comparativo robustior videtur. Non qui inter doctos minus est eruditus, sed qui plane rudis est, videtur posse fundere talem orationem.

38. *vera dicere.* Turic. *vere d.* cum Alm. solo. Alioqui vel hic praeferam, ob id quod antecedit *optime*. cf. 34.

39. *deinde (quod.* Guelf. *d. idque.* Edd. a Basl. ante Obr. *d. id quod,* quae scriptura latet in Guelf. Nec displiceat cf. 3, 6, 1.

39. *cervicem reponunt.* Dum *sensae — mereamur.* Videtur sibi placent. Sic Cic. Verr. aequales describere, qui hoc 3, 19. „tamenne putamus pa- genere peccarent. *Mereri* at- „tronum tuum in hoc cri- tende dictum pro *consequendo*. „mine *cerviculam* jactaturum cf. § 77. 125. 5, 1, 1. 6, 1, „et populo se ac coronae 45. item Dial. de oratoribus c. 9 „indulgentiam — *mereri*.“ „datum?“ Plin. Epist. 1, 8, 14 et passim.

minus gratiae — quam of-

piendo recta, quam offensae, reprehendendo
 40 prava, mereamur. *Brevis erit narratio ante
 omnia, si inde coeperimus rem exponere,
 unde ad iudicem pertinet; deinde, si nihil
 extra causam dixerimus; tum etiam, si reci-
 derimus omnia, quibus sublati, nec cogni-
 tioni quidquam, nec utilitati, detrahatur.*
 41 Solet enim esse quaedam partium brevitatis,
 quae longam tamen efficit summam. *In por-
 tum veni, navim prospexi, quanti veheret
 interrogavi, de pretio convenit, conscendi,
 sublatae sunt anchorae, solvimus oram, pro-
 jecti sumus.* Nihil horum dici celerius
 potest, sed sufficit dicere, *E portu navigavi.*
 Et, quoties exitus rei satis ostendit priora,
 debemus hoc esse contenti, quo reliqua intel-
 42 liguntur. Quare, cum dicere liceat, *Est
 mihi filius juvenis, omnia illa supervacua,
 Cupidus ego liberorum uxorem duxi, natum
 sustuli, filium educavi, in adolescentiam*

41. *convenit.* Sic et Turic. et Goth. cum Ioann. et Bodl. Reliqui fere *conveni* ut et Guelf. et Camp.

profecti. Sic Turic. Camp. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Badio e Vall. item Alm. Reliqui *provecti.* pro quo nostrum con-
 jecit Regius. Frustra obloquitur Burm. Opus est pervulgato
 vocabulo, quo magis appareat rem quotidianam narrari.
 Exempla, quibus utitur Burm., aut sunt poetica, aut habent
 necessitatem aliquam verbi nautici usurpandi. Hic ne exitum
 quidem habere videatur ista tam verbosa brevitatis, si *provecti*
 modo essent, non *profecti.* cf. 6, 3, 9. Neque mihi persuadet
 Burm. hunc locum e scriptore aliquo desumptum esse a Qu.
 Finxit haud dubie, ut mox de filio suscipiendo.

40. *ante omnia.* cf. § 4.

41. *solvimus oram.* cf. Epi-
 stol. ad Tryph. § 3.

perduxi. Ideoque Graecorum aliqui aliud circumcisam expositionem, id est σύντομον, aliud brevem putaverunt: quod illa supervacuis careret, haec posset aliquid ex necessariis desiderare. Nos autem brevitatem in hoc⁴³ ponimus, non ut minus, sed ne plus dicatur, quam oporteat. Nam iterationes quidem, et ταυτολογίας, et περισσολογίας, quas in narratione vitandas quidam scriptores Artium tradiderunt, transeo. sunt enim haec vitia non tantum brevitatis gratia refugienda. Non minus autem cavenda erit, quae ni-⁴⁴mius corripientes omnia sequitur, obscuritas: satiusque est aliquid narrationi superesse, quam deesse. Nam supervacua cum taedio

43. *refugienda.* Camp. *fugienda* cum edd. meis ante Stoer. et Goth. Nosstram tenent Turic. Guelf. cum Alm. Eadem structura 4, 5, 6 *refugienda* — *distinctio.* item Cic. pro Caecina c. 8.

42. *circumcisam* — *brevem.* Utramque Graeci isti in virtute posuerunt; *brevem* tamen illam solam appellarunt, quae aliquid cogitandum relinqueret auditori, necessarium quidem, sed facile ex reliquorum conjectura assequendum. Sic locutionis rationem reddere videor, per se quidem non satis apertae: „potest narratio brevis aliquid ex necessariis desiderare“ h. e. sine vitio omittit aliquid ex necessariis. Miror in hoc loco ad latinam vocem *brevem*, nullam subjectam esse Graecam, ut

modo in σύντομον factum; neque dicam tamen quo potissimum vocabulo usus fuerit. Βραχυλογία obversatam ei putat Ernestus in Lex. Rhetorico Graeco p. 60. sed opus est adjectivo ad *narrationem* accommodato. βραχεῖαν, βραχυλόγον διήγησιν hac maxime potestate, quae συντόμῳ opponeretur, nondum inveni apud Rhetoras Graecos. Σύντομον plane cum Quintiliano eandem constituit Anaximenes in Rhet. ad Alex. loco ab Ernesto allato, qui est c. 30, § 6, p. 120 Bubl.

dicuntur, necessaria cum periculo subtrahun-
 45 tur. Quare vitanda est etiam illa Sallustiana³³
 (quanquam in ipso virtutis locum obtinet)
 brevitatis, et abruptum sermonis genus: quod
 otiosum fortasse lectorem minus fallit, au-
 dientem transvolat, nec, dum repetatur,
 expectat: cum praesertim lector non fere sit,
 nisi eruditus; iudicem rura plerumque in
 decurias mittant, de eo pronunciaturum,
 quod intellexerit: ut fortasse ubique, in nar-
 ratione tamen praecipue, media haec tenenda
 sit via dicendi, *quantum opus est, quantum*
 46 *satis est.* *Quantum opus est* autem non ita
 solum accipi volo, quantum ad indicandum

45. *vitanda est etiam.* Sic Turic. et Camp. Reliqui *est*
 omittunt; quod contortum h. l. et a docendi simplicitate
 alienum videtur. *fallit.* Guelf. *fallat* cum Goth. et

edd. meis ante Stoer. excepta tamen Camp. Receptam cum
 boni auctores vindicent acquiescere in ea malui, quamvis blan-
 diretur conjunctivus. *ubique.* Turic. *ubicunque* cum
 Alm. Goth. Camp. Hoc quare restituerit Obr. quaeri potest,
 nisi forte magis ex huiusce aevi latinitate esse credidit.

satis est. Turic. et Camp. *sat est.* Placet, in prover-
 biali locutione. cf. 5, 13, 14.

46. *indicandum.* Sic Turic. cum Guelf. Goth. Jenf. (tac.
 Gesn.) et edd. meis ante Badium. Reliqui *judicandum* excepto
 Capper. qui bene restituit vetustissimam scripturam.

45. *nec — expectat.* Simi-
 lis Ciceronis locutio cf. 5,
 14, 17.

eruditus. cf. dicta ad 1, 5, 25.
 opponuntur *eruditi* et *qui ju-
 dicabant* § 86.

in decurias. Iudicum de-
 curias, quas quatuor con-
 stituit Augustus, quibusque

quintam addidit Caligula. Sin-
 gulae harum mille et pluribus
 constabant iudicibus, qui cum
 agros quisque suos plerumque
 colerent, nec nisi ad iudican-
 dum in urbem commearent,
 horridiores et illiterati fere
 erant. Decuriae sunt iudicio-
 rum publicorum, privatorum
 consilia centumvitalia.

sufficit: quia non inornata debet esse brevitatis, alioqui sit indocta. nam et fallit voluptas, et minus longa, quae delectant, videntur: ut amoenum ac molle iter, etiamsi est spatii amplioris, minus fatigat, quam durum aridumque compendium. Neque enim mihi⁴⁷
⁵¹ unquam tanta fuerit cura brevitatis, ut non ea, quae credibilem faciunt expositionem, inseri velim. Simplex enim et undique praecisa, non tam *narratio* vocari potest, quam *confessio*. Sunt porro multae conditione ipsa rei longae narrationes, quibus extrema (ut praecepi)

quia non inorn. Turic. et Camp. *qu. et n. i.* cum Alm. Non male. *aridumque.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bad. Alm. Voss. 1. 3. Bern. Reliqui *arduumque.* Et auctoritas librorum et praestantia scripturae mutationem receptae imperarunt. *molle — durum, amoenum — aridum.*

47. *Neque en.* Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *Nec en.* cf. § 31. *confessio.* Sic Turic. (a pr. manu, a sec. *confusio*) Guelf. cum Voss. 1. 3. Reliqui *confusio.* Videor justam rationem reddidisse scripturae quam praetuli. Recentiori librario oportebat illam displicere. *Confusio*, sic dictum pro concreto quod ajunt h. e. confusa oratione, redolet novitium sermonem.

47. *confessio.* Sicut ea, quae confitemur, coacti plerumque, quam paucissimis verbis esserimus, ut cito defungamur, ita omnis nimia brevitatis potest videri oratio expressa invito. Quidquid dices, siue accusabis, siue defendes, si narratio tua nimis erit correpta, videberis maluisse non loqui, et quae dixeris coactus quasi et cum metu *confitentis* protulisse; habebis speciem *confitentis*

rei, vel etiam testis. cf. § 109. „Neque enim narrandum est „tanquam *testis*, sed tanquam „*patrono.*“

ut praecepi. 4, 1, 79. *quibus* praestabit accipere casu sexto, ut in praepositio intelligatur; nam si *dativum* agnoscas, inest scabrities, quod mox insertur *ad intentionem*, quo pertinet *praeparandus*, magis quam ad *quibus* tertio casu.

prooemii parte ad intentionem praeparandus est iudex: deinde curandum, ut omni arte vel ex spatio ejus detrahamus aliquid, vel ex
 48 taedio. Ut minus longa sit, efficiemus, quae poterimus, differendo, non tamen sine mentione eorum, quae differemus: *Quas causas occidendi habuerit, quos assumerit conscios, quemadmodum disposuerit insidias, probatic-*
 49 *nis loco dicam.* Quaedam vero ex ordine praetermittenda, quale est apud Ciceronem, *Moritur Fulcinius: multa enim, quae sunt in re, quia remota sunt a causa, praetermittam.* At partitio taedium levat: *Dicam, quae acta sunt ante ipsum rei contractum; dicam, quae*
 50 *in re ipsa; dicam, quae postea.* Ita tres potius modicae narrationes videbuntur, quam una longa. Interim expediet expositiones brevi interfatione distinguere: *Audistis,*

49. *At partit.* Turic. et Camp. et part. cum Obr. Accedit Guelf. dans *Ac.* Mihi recepta potior. Inest oppositio ad haec: *ut minus longa* § 48. cf. § 47. *spatio — taedio.* vide § 75.

50. *interfatione.* Turic, *interfectione* cum Alm. Bodl. Bal. nisi quod hi sine errore *interfectione*; sed non erat quod hoc revocaret Obr., jejunum et elumbe, ante verbum *distinguere.* cf. 5, 7, 26 geminum nostro vocabulum „brevis *interlocutio.*“ Nostrium ipsum est apud Ciceronem.

49. *apud Ciceronem.* Pro Caecina c. 4.

contractum. Omne negotium dicitur *contrahi*, cum inicitur, et sic *contractus* dictus est pro initio. Sic per glossam apud Livium in aliquot

MSS. *coeptum* pro *contractum* vid. Drakenb. ad 5, 37, 3. Magis etiam proprie de liti- bus et proeliis *contrahendi* verbum usurpatur. De pactis et conventis non est cogitandum.

quae ante acta sunt; accipite nunc, quae in-
sequuntur. Reficietur enim iudex priorum
 sine, et se velut ad novum rursus initium
 praeparabit. Si tamen, adhibitis quoque his⁵¹
 artibus, in longum exierit ordo rerum, erit
 non inutilis in extrema parte communitio;
 quod Cicero etiam in brevi narratione facit:
Adhuc, Caesar, Q. Ligarius omni culpa
caret. domo est egressus non modo nullum ad
bellum, sed ne ad minimam quidem belli
³³²*suspicionem, etc.* Credibilis autem erit nar-⁵²
 ratio ante omnia, si prius consuluerimus
 nostrum animum, ne quid naturae dicamus
 adversum; deinde si causas ac rationes factis
 praeposuerimus, non omnibus, sed de qui-
 bus quaeritur; si personas convenientes iis,
 quae facta credi volumus, constituerimus,
 ut *furti reum, cupidum; adulterii, libidino-*
sum; homicidii, temerarium; vel contra, si
 defendemus: praeterea loca et tempora

51. *quoque his.* Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. Jenf.
 (tac. Gesu.) et edd. meae ante Stoer. exceptis Camp. et Basil.
 Reliqui *his quoque.* *Quoque* ad *adhibitis* spectat, non ad *his.*

etc. Guelf. et caetera. Reliqui nota utuntur. Vides et
 positum ante *cetera*, quod fere omissum malunt VV. DD. vid.
 Cic. Offic. 3, 10, 9 apud Heusing. cf. § 12. 5, 11, 12.

52. *vel contra si.* Turic. et Camp. *vel his contraria si cum*
 Alm. et Obr. Non placet. *loca et temp.* Sic Guelf.
 Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. meae ante Basil. exc. Camp. et
 Ald. Etiam Turic. et omittere videtur, quod abest a reliquis.
 Malui assumere cf. § 24.

51. Cicero. Pro Ligario cf. 2, 13, 14. 3, 8, 14. item
 c. 2 Memoriter retulit. Apud hic § 19. 121.
 Cic. enim pro caret est vacat. 52. ante omnia. cf. § 40.

53 et his similia. Est autem quidam et ductus rei credibilis, qualis in comoediis etiam, et in mimis. Aliqua enim naturaliter sequuntur et cohaerent, ut, si bene priora narraveris, iudex ipse, quod postea sis narraturus, expectet. Ne illud quidem fuerit inutile, femina quaedam probationum spargere: verum sic, ut narrationem esse meminerimus, non probationem. Nonnunquam etiam tamen argumento aliquo confirmabimus, quod proposuerimus, sed simplici et brevi: ut in veneficiis, *Sanus bibit, statim concidit, livor*

et his similia. Sic Turic. et Camp. Reliqui omittunt *his*. cf. § 22.

53. *quidam et ductus.* Sic Turic. et Camp. Dicitur Alm. dare *quid. ductus.* Sic autem Guelf. Edd. meae a Jensonio inde etiam. Memorabile quod Menaechmi illi Goth. et Voss. 2. soli dant *quid. conductus* novitio vocabulo (cf. § 9.), quod respondet Francogallico *conduite*. Id quidem maxime convenit rei hic indicandae. *La conduite du récit, la maniere d'amener les faits.* Ernestus in Lex. Rhet. Lat. reddit Graeco *εὐνάφεια*. *comoed. etiam et.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Voss. 3. Bern. et edd. meis ante Basil. omnibus. Reliqui omittunt *etiam*.

54. *etiam tamen argum.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Voss. 1. 2. 3. Reliqui omittunt *tamen*. Malim quidem transponi, ut factum est ab Obr., sed non sum ausus. *Tamen* non est supervacuum, quia modo probationem fieri vetuit.

53. *ductus.* cf. not. crit.

„ubique *resperfa*.“ Sulpitius Victor ap. Pithoeum p. 248.

54. *femina — probationum.*

„Probabilis erit (narratio) si

„argumentorum et quaestio-

„num *femina* quaedam fuerint

etiam tamen. cf. not. crit.

quod proposuerimus. cf.

§ 30.

ac tumor confestim est infecutus. Hoc faciunt 55
 et illae praeparationes, cum reus dicitur ro-
 bustus, armatus, sollicitus, contra infirmos,
 inermes, securos. Omnia denique, quae pro-
 batione tractaturi sumus, *personam, causam,*
 53 *locum, tempus, instrumentum, occasionem,*
 narratione delibabimus. Aliquando, si desti- 56
 tuti fuerimus his, etiam fatebimur, *Vix esse*
credibile, sed verum, et hoc majus habendum
scelus; nescire nos, quomodo factum sit, aut
quare; mirari, sed probaturos. Optima 57
 vero praeparationes erunt, quae latuerint,
 ut a Cicerone sunt quidem utilissime prae-
 dicta omnia, per quae *Miloni Clodius, non*
Clodio Milo infidiatus esse videatur: pluri-
 mum tamen facit illa callidissima simplicitatis
 imitatio: *Milo autem, cum in senatu fuisset*

infecutus. Guelf. *consecutus* cum edd. meis ante Basil. exc.
 Camp. et Badio, qui e Vallenti dat nostrum.

55. *arm. sollicitus contra.* Omittunt *sol.* Tur. Guelf. Camp.
 cum edd. meis ante Basil. et Codd. plurimis. Si silentio con-
 ferentium standum est, dant vocem hanc Bodl. (gravis pro-
 fecto testis) Voss. 2. (sed Goth. desiderat) Bern. Neque tamen
 dubitari nequit, quin sit vera et necessaria. Velim nosse quis
 unde primus extuderit.

55. *Hoc faciunt.* Eleganter
 Gesnerus conjicit legendum
Huc faciunt. cf. 6, 2, 11.

personam — occasionem.
 vid. 4, 1, 50. De *instrumento*
 quod hic primum connumera-
 tur cf. § 88. 5, 6, 2, 5, 7,
 36. 5, 9, 1. 5, 10, 23. 51.
 94. 6, 4, 8. 17. 7, 1, 62,
 7, 2, 25. 45. 12, 8, 14. Ex
 hisce fere locis efficit *instru-*

mentum dici quidquid pertinet
 ad probandum factum aliquod,
 de quo est lis; interdum
 quidem ipsum organon v. c.
spiculum.

57. *praedicta.* ante, prius,
 quam cetera, dicta; non ante
 quam fierent. cf. 3, 6, 89.

Milo autem. Cic. Pro Mi-
 lone c. 10.

eo die, quoad senatus est dimissus, domum venit, calceos et vestimenta mutavit, paulisper; dum se uxor, ut sit, comparat, commoratus
 58 est. Quam nihil praeparato nihil festinato fecisse videtur Milo! Quod non solum rebus ipsis vir eloquentissimus, quibus moras et lentum profectiois ordinem ducit, sed verbis etiam vulgaribus et quotidianis, et arte occulta consecutus est: quae si aliter dicta essent, strepitu ipsum iudicem ad custodien-
 59 dum patronum excitassent. Frigida videntur ista plerisque: sed hoc manifestum est, quomodo iudicem fefellerit, quod vix a lectore deprehenditur. Haec sunt, quae credibilem
 60 faciant expositionem. Nam ne contraria aut 354 sibi repugnantia in narratione dicamus, si

58. *ad custod. patron.* Ita Turic. et Camp. Sed Guelf. *deinde patron.* cum aliquot Codd. et edd. meis ante Obr. exc. Ald. qui *ad custod. deinde patron.* Quod Obr. ajunt dare *iudicem dein patron.* manifestus error est. Is enim nostram ipsam praefert, nec Alm. a suo Turic. recedere credo, quem eandem Obrechtio scripturam habere narrant. Apparet, quam obnoxium errori esset ignotius *custodiendum*, unde arripuerunt *deinde*.

59. *hoc manifestum.* Ita Turic. et Camp. cum Alm. Reliqui inserunt *ipsum*, pro quo Obr. *ipso*.

faciant. Ita Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. meae ante Gryph. Item Alm. Colb. Voss. 2. 3. Reliqui, quibuscum et Camp. *faciunt.* cf. tamen 4, 3, 16.

60. *Nam ne contraria.* Turic. *Nam quod est neque contraria.* Alm. *Nam id quod est neque contraria.* Mire; et soli. An erat glossa in margine: *id quod est traditum?*

58. *ad custodiendum.* cf. 4, 1, 59. Malim tamen pro *ipsum iudicem* legi *ipso* (ad strepitu) *iudicem*, ut et Rollius suadet.

59. *hoc — quod.* Prius accipe casu sexto et ante *quod* subaudi *id*, ut *quod* pronomen sit, non conjunctio.

cui praecipendum est, is reliqua frustra docetur: etiamsi quidam scriptores Artium hoc quoque, tanquam occultum et a se prudenter erutum, tradunt. His tribus narrandi⁶¹ virtutibus adjiciunt quidam *magnificentiam*, quam *μεγαλοπρέπεια* vocant, quae neque in omnes causas cadit (nam quid, in plerisque judiciis privatis, de certa credita, locato et conducto, interdictis, habere loci potest supra modum se tollens oratio?), neque semper

reliqua. Turic. *re quae* a sec. manu *neque.* Alm. *reque.* Guelf. *aeque* cum Camp. et edd. meis ante Ald.

61. *de certa credita.* Sic Turic. a pr. manu (a secunda *decerto cred.*, cetera a conferente non adduntur) cum Alm. qui conjunctim *decerta credita*, item Voss. 1. 3. (et si transponendo peccant: *Decreta credita.*) Guelf. *de certo credito* cum Camp. Reliqui *de re certa credita.* *Re* vix credo in bonis MSS. inveniri, quanquam fere silentur a conferentibus et Goth. dat manifesto. Geminus nostro est locus 12, 10, 70. ubi Codd. Turic. Guelf. Goth. omittunt *re*, cum edd. meis ante Ald. nisi quod Campani nullam a Gesnero diversitatem notavi, meo profecto errore. Sic adductus sum, ut per ellipsin, cujus nullum praeterea exemplum in promptu habeo, scriberem *certain creditam* pro *pecuniam cert. cred.* quod ipsum habemus § 6 et 8, 3, 14; cf. 4, 4, 6. *mutuam.* quo minus suspectum habere debebat Gesnerus *certa*, quod satis frequens in hac re apud ICtos. Neutro genere, *certo credito* quod ostenditur in Guelf. et aliquot aliis, uti nolui, cum originem erroris apertam viderem in hac ratione, in altera, quam secutus sum, nullam. Sed librarius imperitior, qui nostram scripturam inveniret, paene necessario inferebat *re*, quod non vereor ut recte proseripserim. cf. errorem Camp. ad 5, 10, 66 ostendentem, hanc formam librariis pervulgatam fuisse.

neque semper. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *nec. f.* Nostrum concinnius.

61. *de certa credita.* Intel. *interdictis.* cf. 2, 10, 5. *lige pecunia*, et cf. not. crit. 3, 6, 71.

semper est utilis, ut vel proximo exemplo
 62 Miloniano patet. Et meminerimus, multas
 esse causas, in quibus confitendum, excu-
 sandum, summittendum sit, quod exponi-
 mus: quibus omnibus aliena est illa magnifi-
 centiae virtus. Quare non magis proprium
 narrationis est *magnifice dicere*, quam *miser-*
rabiliter, invidiose, graviter, dulciter, ur-
bane: quae, cum suo quaeque loco sint lau-
 dabilia, non sunt huic parti proprie assignata,
 63 et velut dedita. Illa quoque, ut narrationi
 apta, ita cum ceteris partibus communis, est

ut vel. Turic. *velut* cum Alm. Sed Camp. *veluti*. Recepta
 robustior. cf. 5, 9, 16.

62. *summittendum.* Sic Goth. (tac. Gestn.) et Camp. cum
 plurimis recentt. Reliqui *subm.* Quare illos sequamur, in
 praef. nostra ratio redditur. vid. et 6, 1, 2.

cum suo quaeque loco. Turic. *cum suo loco* cum Alm.
 Guelf. Camp. et edd. meis ante Basil. exc. Aldo qui dat *c. quo-*
que loco cum Goth. et Voss. 3 (An 2?). Cod. Voss. 1. dare
 narratur *c. s. quoque l.* plerumque faciens cum Guelf. Sed his
 auctoribus, *quaeque*, quod profecto multam habet elegantiam,
 retinendum iudico contra bonos libros.

dedita. Camp. *debita* cum Roignio (1541) et Gryph.
 (1544). Haec arridet scriptura. Centies permutata vocabula
 vid. Drakenb. ad Liv. 8, 12, 10.

63. *apta ita cum ceteris partibus.* Sic Goth. Ald. Gryph.
 Omittunt fere recentiores *cum*, quod vindicant tamen Jensch. et
 reliquae edd. ante Stoer. exc. Basil. Turic., cum Alm., lacuna
 laborat dans *Illam quoque partibus.* Guelf. pro *ita* dat *itque*,

61. *Miloniano.* Duriuscu- ad Aquilam Romanum in ed.
 lum est, quod exemplum ip- Rutilii Lupi p. 144. dum pro
 sum dicitur *Milonianum*, cum *in Gallia a qua* reponit *in Gal-*
 sit Ciceronianum. Malis *liana qui.* Cicero ipse Orat.
Milonianae. Sic loquuntur vete- c. 49. „nostra — — in Mi-
 res, cf. Ruhnkenium eleganter loniana.“
 Eugraphii locum emendantem .62. *dedita.* cf. not. crit.

virtus, quam Theodectes huic uni proprie dedit; non enim magnificam modo vult esse, verum etiam *jucundam* expositionem. Sunt, qui adpiciant his *evidentiam*, quae ἐνάργεια Graece vocatur. Neque ego quenquam de-⁶⁴ ceperim, ut dissimulem, Ciceroni quoque plures partes placere. Nam, praeterquam *planam* et *brevem* et *credibilem*, vult esse *evidentem*, *moratam*, *cum dignitate*. Sed in oratione morata debent esse omnia cum dignitate, quae poterunt. *Evidentia* in narratione, quantum ego intelligo, est quidem magna virtus, cum quid veri, non dicendum, sed quodammodo etiam ostendendum est: sed subjici perspicuitati potest. quam quidam etiam contrariam interim putaverunt, quia in quibusdam causis obscuranda veritas esset, quod est ridiculum. Nam, qui obscu-⁶⁵

Voss. 3. itaque. Camp. omittens quoque post illa, idem inferit inter *et. et part.* Equidem *cum*, quod unice convenit loco, latere puto in istis post *ita* adjectis literis in Guelf. et Voss. Vett. fere edd. *apta* omittunt, sine sensu. cf. structurae causa 2, 21, 11.

64. *veritas esset.* Sic Turic. Camp. cum Alm. (etsi hic *essent* dare narratur) et Obr. Reliqui *est.* cf. 1, 8, 5.

63. *Theodectes.* cf. 3, 1, 14.

proprie dedit. Francius recte videtur reponere *propriam d.* Contrariam corruptelam vidimus 3, 7, 7. *Proprie* invecum fortasse primum ab eo, qui dativum vellet *uni* respondentem, *propriae.*

64. *Ciceroni — plures partes placere.* vid. de Orat. 2, 80. Topic. c. 26. ubi pro *moderatae* quod est in libris Cic. debet profecto ex Qu. reponi *moratae.* Partitt. Orr. c. 9.

subjici. cf. 3, 3, 6. *contrariam* i. e. noxiam cf. 5, 11, 31, 5, 13, 30. 9, 2, 81.

rare vult, narrat falsa pro veris: et in iis quae narrat debet laborare, ut videantur quam
 66 evidentissima. Et quatenus etiam forte quadam pervenimus ad difficilius narrationum genus, jam de his loquamur, in quibus res contra nos erit: quo loco nonnulli praetereundam narrationem putaverunt. Et sane nihil est facilius, nisi prorsus totam causam omnino non agere. Sed si aliqua justa ratione hujusmodi susceperis litem; cujus artis est, malam esse causam, silentio confiteri? nisi forte tam hebes futurus est iudex, ut secundum id pronunciet, quod sciet narrare te
 67 noluisse. Neque infitias eo, in narratione,

65. *veris: et in iis quae narrat debet.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum tot Codd. et edd. quos recenset Burm. Meorum primus Stoerius *veris: in quo debet*, nullo, quantum video, auctore. Sunt tamen hunc deinceps omnes secuti.

Et quatenus. Sic Turic. et Alm. Reliqui quidem, quos vidi, omnes *Sed qu.* cf. 9, 2, 81.

65. *forte quadam.* Sic Vali. Voss. 1. 3. conjoiante etiam, vel ut sui libri scripturam ponente Pithoeo, cum edd. plerisque vett. quarum tamen Camp. non posui. Turic. omittit vocem *forte*, Alm. *forte* dare narratur, et haec plerorumque recentiorum est scriptura. *Sorti.* cum figurate dicitur, non inest significatio fortuiti, sed proprietatis. cf. Liv. Drakenb. 1, 4, 4. Florum Duk. 4, 10, 6. Nostrium vide 7, 3. 36. Senec. Qu. Nat. 1, 13 *fors aliqua.* Appul. Met. p. Pric. 52 *Forte quadam.*

66. *te noluisse.* Turic. *teloninse*, a sec. manu *te voluisse*, et sic Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliquae edd. nostram dant. cf. 2, 12, 5.

65. *praetereundam narrationem.* cf. 5, 13, 9.

66. *quatenus pro quoniam* vid. apud Oudeind. ad Suet. Claud. c. 26,

cujus artis est. cf. 5, 13, 16. „nullius est artis,“ tantundem enim est in interrogatione.

secundum. cf. 3, 8, 34.

ut aliqua neganda, aliqua adjicienda, aliqua mutanda, sic aliqua etiam tacenda: sed tacenda, quae tacere oportebit, et liberum erit. Quod sit nonnunquam brevitatis quoque gratia, quale illud est, *Respondit, quae ei visum est.* Distingnamus igitur genera⁶⁸ causarum. Namque, in quibus non *de culpa* quaeritur, sed *de actione*, etiam si erunt contra nos themata, confiteri nobis licebit: *Pecuniam de templo sustulit, sed privatam: non ideo sacrilegus est. Virginem rapuit: non tamen optio patri dabitur. Ingenuum⁶⁹ stupravit, et stupratus se suspendit: non tamen ideo stuprator capite, ut causa mortis, punietur; sed decem millia, quae poena stu-*

67. *quae ei.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. n. eae ante Basil. acced. Obr. cum Codd. aliquot Burm. Reliqui *quod ei.* Obr. cum Camp. *ei* omittit.

67. *Respondit — est.* Dicas usitatam hanc fuisse, reticendi quae supervacua essent, formulam. Sic Caesar in epistola, quae inserta est Ciceronis ad Atticum tertiae decimae lib. 9. „*quae visa sunt, respondi.*“

68. *de actione.* In statu translativo cf. 3, 6, 11. Exemplum furti, non sacrilegii, ad jus i. e. ad actionem tractum vide et 5, 10, 38. cf. et hic § 3.

themata. In genere hic dictum pro *causis*, live scholasticis, live forensibus; quamquam nunc sere non nisi scholastica proponuntur exempla. cf. 5, 10, 9 „*velut thema.*“

optio patri. „Stupratae datur optio eligendi mortem raptoris aut nuptias. Sed patri hic nihil tribuunt leges“ Gesnerus. Huc pertinent, quas memorat Dialogus de orat. *vitiatarum electiones* c. 35. cf. 7, 3, 4.

69. *stuprator — decem millia.* cf. 7, 4, 42. Scatinia, vel Scatinia haec lex fuit. Pugnare alia veterum loca cum hoc Quintiliani in poena stupri definienda, ostendit Bachius in Hist. Jurispr. Rom. l. 2. c. 2. § 29. p. Stohm. 144. Eandem poenam in stuprata quoque faciunt Quintilianae declamationes 252 et 370.

pratori constituta est, dabit. Verum in his quoque confessionibus est aliquid, quod ex invidia, quam expositio adversarii fecit, detrahi possit, cum etiam servi nostri de
70 peccatis suis mollius loquantur. Quaedam enim quasi non narrantes mitigabimus: *Non quidem (ut adversarius dicit) consilium furti in templum attulit, nec diu captavit ejus rei tempus: sed occasione et absentia custodum corruptus, et pecunia, quae nimium quam in*

70. *mitigabimus.* Goth. (tac. Gesn.) *negabimus* cum Voss. 2 solo. En par nobile fratrum cf. § 53.

in templum. Turic. i. *templo* cum Guelf. Camp. et Codd. fere quotquot ostenduntur omnibus, item edd. ante Ald. Regius correxit. Britannici Codd. fortasse probam scripturam vindicant.

nimum quam. Turic. omittit *quam* cum plurimis Codd. et edd. ante Ald. meis. Guelf. *nimirum sine quam.* cum Jensch. (tac. Gesn.) Loc. Venet. Basil. (quarum postrema mox, ut sensus constet, inter *hominum* et *potest* inserit *plurimum*, nullo auctore). Hoc correxit Regius abradens *R*, quam scripturam praefert Rusc. Camp. *nimis sine quam*, vitiose. Poteramus sane acquiescere veteri illa ratione *nimum in*; neque tamen dictu facile, unde se insinuarit *quam*, quod ignarum quidem et oscitantem librarium non sapit. Debat tamen scribi *quantum*, quod ipsum cum *quam* sexcenties confunditur. Aldus, qui primus ostendit *quam* post *nimum*, non sine Codice hoc novasse est putandus. Locutio *nimum quantum* plurimos et gravissimos habet auctores, et est huic sententiae in primis apta. cf.

etiam servi — mollius. Exemplo ostendit, quam facile sit, eadem quae adversarius narrando, tamen elevare culpam factorum, quod vel rudes servi consequantur.

fert loci conditio, plane esset pro *nimum quantum*, adhuc in nullo scriptore inveni. Nam quod Plantum appellant Bacchid., 1, 2, 13 *nimum quam* apud eum est potestate adverbii, hic pronominis accusativus desideratur. cf. not. crit.

70. *nimum quam.* Hanc locutionem, quae quidem, ut

animis hominum potest, victus est. Sed quid refert? peccavit, et fur est. nihil attinet id defendere, cuius poenam non recusamus. Interdum quasi damnemus ipsi: *Vis te dicam* 71 *vino impulsus? errore lapsus? nocte deceptus? vera sunt ista fortasse: tu tamen ingenuum stuprasti, solve decem millia.* Nonnunquam propositione praemuniri potest causa, et deinde exponi. Contraria sunt 72 omnia tribus filiis, qui in mortem patris conjurarant; fortiti nocte singuli per ordinem cum ferro cubiculum intrarunt, patre dormiente. cum occidere eum nemo potuisset, excitato omnia indicarunt. Si tamen pater, 73 qui divisit patrimonium, et reos parricidii

Cic. Orat. c. 26 „sales — in dicendo nimium quantum „valent.“ *Sed quid refert.* Turic. et Camp. omittunt *Sed cum Alm. Non male.* *et fur est. nihil.* Turic. e. f. e. et n. Camp. e. f. e. sed n. Neutrum placet. Malim autem abesse a vulgata et.

71. *Interdum.* Turic. et Camp. *Interim* cum Alm. et Obr.

71. *propositione.* cf. § 54. Est ea proprie „confirmatio- „nis“ sive probationis „initium“ (vid. cap. 4. libri hujus, initio) quo et hic pertinet. Debet enim causa, quae inter narrandum minus sit placitura, sic statim a limine defendi ut eam, quidquid factum fuerit, vincibilem ostendamus. Id a patre sit in exemplo. Praemittitur id argumentum, quod, quidquid accidit, parricidii omne nomen amolitur a reis; deinde tuto

narratur, cum excusationes illae, quae si solae debuissent reos defendere, minus fortasse validae essent visae, libentius admittantur ab iis, qui legem reo totam favere intellexerunt. Sic *proponere* § 78.

73. *qui divisit patrimonium.* Pater hic jam iis ipsis, qui insidiati ei erant, filiis patrimonium dividerat, cumque accusarentur parricidii ab agnatis patris (quae est scita Turnebiani interpretis conjectura) haereditatem adituris, si filii

defendit, sic agat: *Quod contra legem sufficit, parricidium obicitur juvenibus, quorum pater vivit, atque etiam liberis suis adest. ordinem rei narrare quidem nihil necesse est, cum ad legem nihil pertineat: sed si confessionem meae culpae exigitis, sui pater durus, et patrimonii, quod jam melius ab his administrari poterat, tenax custos; deinde subicitur, Stimulatos ab iis, quorum indulgentiores parentes erant; semper tamen eum*

75. *quidem nihil.* Turic. et Camp. *quid* solum. cum Alm. Proba scriptura. Pro *nihil* Jenf. (tac. Gesn.) *mih*, in qua constitutione Regius pro *quidem* verissima conjectura reposuit *quid*. Nostra ab Aldo inde est in editis, et auctores sunt Vallengis, Colbertinus, Guelf., Goth. cum iis qui silentur.

sed si. Turic. *f. qui* cum Camp. et Alm.

exigitis, sui. Sic Turic. Camp. His solis auctoribus malui omittere reliquorum omnium *ego* quod inserunt. Habet enim alienam ab hoc loco opponendi affectationem, quae si desideratur, abunde est in *meae culpae*.

administrari. Turic. et Camp. *ministrari*.

parricidae fuerint probati, ipse etiam filiis suis adest in iudicio. Structura hujus loci non prorsus est expedita. Neque enim apparet, unde ordiendae sit apodosis. Equidem in hac maxime ratione acquiesco, ut protasis pertingat ad verba *eximi voluerit* (§ 74), apodosis faciant: *Omnia haec usque ad mollita.* Ne sic quidem bene procedit, quod in protasi junguntur haec. Si — *agat* — *deinde subicitur*; male coeuntibus conjunctivo cum indicativo; activo cum pas-

sivo. Obrechtus quidem *agit* dat pro *agat*, quo alter eximitur scrupulus; sed auctorem habere videtur nullum, nec distinctione sua ostendit, se ad meam rationem direxisse sententias. Possis etiam *subicitur*, leni profecto mutatione, resingere in *subjicit*, vel *subjiciat* adeo. In longiore verborum comprehensione solent dormire librarii; potuit tamen et ipse scriptor seriem orationis minus religiose tenere.

habuisse animum, qui sit eventu deprehensus, ut occidere patrem non possent. Neque enim jurejurando opus fuisse, si alioqui hoc mentis habuissent; nec sorte, nisi quod se quisque eximi voluerit: omnia haec qualiacunque placidioribus animis accipientur, illa brevi primae propositionis defensione mollita. At cum 75 *quaeritur, An factum sit? vel, Quale factum sit? licet omnia contra nos sint, quomodo tamen evitare expositionem salva causae ratione possumus? Narravit accusator, neque ita, ut, quae essent acta, tantum indicaret; sed adjecit invidiam, rem verbis exasperavit, accesserunt probationes, peroratio incendit, et plenos irae reliquit. Expectat naturaliter* 76 *judex, quid narretur a nobis. Si nihil exponimus, illa esse, quae adversarius dixit, et talia, qualia dixit, credat necesse est. Quid ergo? eadem exponemus? Si de qualitate agetur, cujus tum demum quaestio est, cum de re constat, eadem, sed non eodem modo: alias causas, aliam rationem dabo. Verbis* 77 *elevare quaedam licebit: luxuria hilaritatis, avaritia parsimoniae, negligentia simplici-*

74. *neque enim.* Sic Turic. Camp. Guelf. Reliqui *nec en.* cf. § 47.

75. *neque ita.* Sic Turic. Camp. Guelf. Reliqui *nec ita.* cf. 3, 11, 24. item mox § 93.

75. *At cum quaeritur.* Re- Liv. 22, 2, 11. Potest tamen
 ipicit *At* ad § 67. 68. cf. § 49. ferri tamen ob id quod prae-
quomodo tamen. Malim cessit licet.

tandem, quae est frequens 77. *luxuria — lenletur.*
confusio. vid. Drakenb. ad cf. 3, 7, 25.

tatis nomine lenietur. Vultu denique, voce, habitu, vel favoris aliquid, vel miserationis merebor. Solet nonnunquam movere lacrimas ipsa confessio. Atque ego libenter interrogem, Sint illa defensuri, quae non narra-
 78 verint, necne? Nam si neque defenderint, neque narraverint, tota causa prodetur: at si defensuri sunt, proponere certe plerumque id, quod confirmaturi sumus, oportet. Cur ergo non exponamus, quod et dilui potest, et, ut
 79 hoc contingat, utique indicandum est? Aut quid inter *probationem* et *narrationem* interest, nisi quod narratio est probationis continua propositio, rursus probatio narrationi congruens confirmatio? Videamus ergo, num expositio haec longior demum esse debeat, et paulo verbosior praeparatione, et quibusdam

77. *sint illa*. Sic Turic. cum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Gryph. Reliqui *sintne* i. hoc etiam in Goth. et Voss 2. Correctorem olet. Guelf. Camp. it. sec. manus in Turic. aliique apud Burm. *si sint illa*, ne ipsum quidem spernendum cf. 3, 1, 5.

79. *num*. Goth. Camp. margo Gryphii (1536) et Bas. unde. Mero errore, ut videtur.

merebor. cf. § 59.

79. *Videamus — esse debeat*. Huiusmodi, quae adversarii narrationi opponitur, expositio tantum abest, ut omitti possit ac debeat, ut longiorem etiam solitis narrationibus esse oporteat. Hanc augendi vim inesse adverbio *demum* recte monet Gesnerus. Sic supra

quoque § 12. *longam narrationem* urget, ubi nullam volebat Celsus. *Videamus num* quod plerumque poni solet, cum, id quod quaerimus, eventurum non credimus (cf. Wolfius ad Ciceronem suppositum Pro Domo § 14.), hic vicissim usurpatur. Praevidet enim Qu., saepe *longam* desideratum iri narrationem.

argumentis (argumentis dico, non *argumen-*
 39 *tatione*), cui tamen plurimum confert fre-
 quens affirmatio, *Effecturos nos, quod dici-*
mus: non posse vim rerum ostendi prima expo-
sitione: expectent, et opiniones suas differant,
et bene sperent. Denique narraudum est uti-80
 que, quidquid aliter, quam adversarius ex-
 posuit, narrari potest, aut eo etiam prooe-
 mia sunt in his causis supervacua: quae quid
 magis agunt, quam ut cognitioni rerum
 accommodatiorem judicem faciant? Atqui
 constat, nusquam eorum esse majorem usum,

argumentis (argumentis dico. Turic. Camp. Guelf. Goth.
 Alm. et edd. ante Basil. exc. Aldo non nisi semel ponunt *argu-*
mentis, qui error si vel omnes occupasset Codd. tamen confi-
 denter erat corrigendus. *et bene sperent.* Turic. omit-
 tit *bene* cum Alu.

80. *aut eo etiam.* Turic. omittit *eo* cum Alm.

Atqui. Turic. Guelf. Vall. Goth. Jenu. (tac. Gefn.) et edd.
 ante Ald. *atque.* Camp. *At quae*, quod est idem. Nec credo
 ullum Cod. aliud dare. Recte tamen secuti recentiores Regium
 de conjectura reponentem *atqui.* cf. § 10. 4, 3, 17.

constat. Turic. Camp. Guelf. Goth. et edd. ante Bad. *con-*
stabit cum Alm. Vall. Voss. 1. 3. Nostra est ex Regii emenda-
 tione, quam velim confirmari Britannicis Codd. Et tacet sane
 Gibsonus, sed de Veneta quoque et Aldina. Neque fortasse erat
 mutanda antiqua scriptura. Futurum eo sensu potuit dici:
constabit, ubi quaesiverimus. cf. 6, 3, 34. *Constare* tamen
 cum de iis dicatur, quae omnes simul agnoscunt, convenien-
 tius saepe est praesens.

argumentis dico. cf. § 54. tivo, quod non male Cap-
 108. Ablativum autem et peronnerius monet.
 hunc et alterum *praeparatione* 80. *eo etiam.* Eandem ob
 cave pendere putes a compara- causam. cf. 4, 1, 42., 4, 2,
 119. 4, 3, 3.

quam ubi animus iudicis ab aliqua contra nos
 81 infita opinione flectendus est. *Conjecturales*
 autem causae, in quibus de facto quaeritur,
 non tam saepe rei, de qua iudicium est,
 quam eorum, per quae res colligenda est,
 expositionem habent. Quae, cum accusator
 suspiciose narret, reus levare suspicionem
 debeat, aliter ab hoc atque ab illo ad iudicem
 82 perferri oportet. At enim quaedam argu-
 menta turba valent, diducta leviora sunt.
 Id quidem non eo pertinet, ut quaeratur,
An narrandum? sed, *Quomodo narrandum*
sit? Nam et congerere plurima expositione
 quid prohibet, si id utile est causae, et pro-
 mittere? sed et dividere narrationem, et

82. *Nam et cong.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum aliis
 Codd. et edd. meis ante Leidens. Reliqui omittunt et quod
 spectat ad alterum: *et prom.* *plurima.* Ita Turic.
 Camp. cum Alm.-Reliqui *plura.* cf. 2, 13, 15. 3, 6, 20. item
 hic § 83. 92. *quid proh.* Tur. Guelf. Camp. *quis*
proh. cum plurimis Codd. et edd. meis ante Stoer. Heinsius
 (citante Barin.) ad Heroid. 10, 88 plurimis locis vindicat *quid*;
 addicit frequentatissima Graecorum locutio *τί κωλύει*, ubi nun-
 quam *τίς*.

82. *turba valent.* Hoc ali-
 quoties recurrit apud nostrum.
 4, 5, 7. 5, 13, 12. 6, 1, 1.
 Habet hic locus difficultatem
 intelligendi, quo modo possit
 haec sententia eo valere, ut
 in causa duriore non sit nar-
 randum. Injicitur enim tan-
 quam adversa iis, quae praeci-
 pit Qu., argumentatio, quod
 apparet particulis *At enim.*
 Nempe, qui hoc objiciunt,

significant, narrationem ha-
 bere diducta argumenta, quae
 possunt nocere tali causae, cum
 conferta et cumulata in proba-
 tione fuerint abreptura iudi-
 cem.

promittere, probaturos nos;
 vel etiam singulatim narratu-
 ros, quoniam nunc congeri-
 mus. cf. §. 123. 4, 5, 6.

probationes subjungere partibus, atque ita transire ad sequentia? Nam ne iis quidem⁸³ accedo, qui semper eo putant ordine, quo quid actum sit, esse narrandum: sed eo malo narrare, quo expedit. Quod fieri plurimis figuris licet. Nam et aliquando excidisse simulamus, cum quid utiliore loco reducimus: et interim nos reducturos reliquum

probationes. Sic Turic. Guelf. Camp. cum multis Codd. et edd. meis ante Gryph. Reliqui *probationem*.

85. *malo narrare quo.* Ita Turic. Camp. cum Alm. Sed Guelf. *modo n. q.* cum plurimis Codd. et edd. meis ante Bad. sec. Hic primus omittit *narrare*, quod deinceps omnibus abest. *Malo* reponit Obr. *Narrare* in Ioann. quoque esse doceor a Porsono. *plurimis.* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *pluribus* cum Colb. Voss. 2. et edd. ante Stoer. meis. Vides ex meis deteriores Codd. solos stare cum edd. cf. 82. 118.

figuris. Turic. Guelf. *signis*; per errorem vid. not. ex Alm. *figuris* dare narratur.

83. *licet.* Si probe attendas hunc sensum, intelliges id quod fieri liceat esse hoc, ut „narret aliquis eo ordine, quo „expedit.“ In hac ratione *licet* cum passivo structum (nam *facere* pro *fieri* malis profecto) non convenit magno-perē, neque aptum est, quod subjunguntur mera praesentia: *simulamus, reducimus, testamur* (quo magis quod sit significatur, quam quod potest fieri) ubi *futura* expectabas. Quanquam hoc levius. *Fieri* dicitur pro *fieri* posse, vulgo *fieri*, contingere. Jam, opinor, necum censebis aptius futurum *liquet* pro *licet*. Libri quidem nulli hoc ostendunt;

sed confusio harum vocum ut sponte credibilis ita nec inandita cf. 5, 10, 14 not. crit., item Morel Elémens de Critique p. 87. et de permutatione literarum *qu* et *c*, in qua vertitur hic error, Drakenborch. ad Liv. 9, 2, 15. *Figurae* hic quidem non artis vocabulo usurpantur, sed generatim dicuntur pro omni flexu, ductu cf. § 53.

reducimus. Posterius, quam debebat narrari, ponimus factum aliquod, et hoc *reducere* potest appellari, quia id, quod modo erat omissum, nunc quasi repetitur.

reducturos reliquum ordinem. Iteratum tantulo intervallo

ordinem testamur, quia sic futura sit causa
 84 lucidior: interim re exposita, subjungimus
 causas, quae antecesserunt. Neque enim est
 una lex defensionis, certumque praescriptum:
 pro re, pro tempore intuenda, quae profint,
 atque ut erit vulnus, ita vel curandum pro-
 tinus, vel, si curatio differri potest, interim
 85 deligandum. Nec saepius narrare duxerim
 nefas, quod Cicero pro Cluentio fecit: est-
 que non concessum modo, sed aliquando

84. *Neque enim.* Sic Turic. Camp. Omittit enim Guelf.
 dans *Neque est.* Reliqui *Nec. e.* cf. § 74.

85. *duxerim.* Turic. Camp. *dixerim* cum fat multis Codd.
 et edd. ante Leid. Nostram tamen tuetur Guelf.

reducendi verbum non placet. Sed haec videtur Quintiliani ipsius negligentia. cf. § 35. *Reliquum* ab ipso positum sit necne, major est dubitatio. Unus Aldus, in utraque ille quidem editione, *relictum* dat pro *reliquum*, sensu longe praestantiore. Is qui suae partis utilitati prospiciens, aliqua prius narranda serius ponit, aut *simulat* sibi antea excidisse, aut *testatur* (h. e. diserte fateatur et indicit) se velle, perspicuitatis causa, id quod jam narraverit (*relictum*, h. e. quem jam emensus erat, ordinem. Ita *relicti cursus* apud Horatium) repetere, in qua retractatione mox ea inserit, quae antea consulto omiserat; nisi forte *relictum* dicas esse omissum (quod ipsum frequentissimum) hac sententia: velle

se, quae modo omiserit, nunc perspicuitatis causa reducere h. e. serius narrare. *Reliquus* et *relictus* sepe permutantur a librariis vid. Drakenb. ad Iav. 21. 61, 4. In recepta, quae est omnium, ut videtur, Codicum, sententiam non assequor; neque enim agitur de eo, cum aliquid *prius*, quam debebat, narratur, sed omnes hae figurae (quae sunt tres) sunt narrandi serius.

84. *subjungimus causas.* Ne hic quidem figuras aliquas, quales designat Capperonn. apud Rutilium Lupum positas p. (Ruhk.) 1 et 133, agnosco, quoniam in narratione sola versamur, et causae, quae subjungi iubentur, non brevi quadam sententia comprehenduntur, sed et ipsae narrandae explicantur.

etiam necessarium; ut in causis repetundarum, omnibusque, quae simplices non sunt. Amentis est enim, superstitione praeceptorum contra rationem causae trahi. Narrationem⁸⁶ ideo ante probationes ponere est institutum, ne iudex, qua de re quaeratur, ignoret. Cur igitur, si singula probanda aut refellenda erunt, non singula etiam narrentur? Me certe, quantacunque nostris experimentis habenda est fides, fecisse hoc in foro, quoties aliqua ita desiderabat utilitas, probantibus et eruditis, et iis, qui iudicabant, scio: et (quod non arroganter dixerim, quia sunt plurimi, quibuscum egi, qui me refellere possint, si mentiar) fere ponendae a me cau-

86. *quaeratur. Turic. et Camp. dicatur.*

quot. aliqua ita def. Ita Turic. a secunda manu (a prima q. at ita d. cum Alm. (cf. § 23) nisi quod inde excitat tru, pro ita, Burm., se intelligere negans) et Camp. et Obr. Accedunt Goth. Voss. 1. 3. inferentes receptae aliter. Reliqui q. ipsa def. *mentiar. Turic. Camp. mentior cum Alm.*

85. *repetundarum — simplices non sunt. cf. 4, 1, 74. 4, 4, 4.*

Amentis — causae trahi. cf. 4, 1, 64. 65. 4, 5, 7.

86. *quantacunque. cf. 2, 17, 12. Adde Cic. de Orat. 2, 28. Liv. 30, 10, 20. Quo minus Francio indigebamus reponente quantulacunque. cf. et Wollium ad Leptineam p. 258.*

quod non arroganter dixerim. In antecessum deprecatur arrogantiae invidiam, eadem for-

ma qua usurpatur: praefiscire dixerim. Quo minus est scendus Obrechtus, expungens non, quasi arroganter cum laude dictum sit. cf. not. crit. ad § 29.

quibuscum egi. Ut Cicero cum Hortensio et Bruto vid. Cic. Brut. c. 51. 94. Huic autem, homini fervidiori, peroratio assignabatur, cum expositio Quintiliano.

ponendae — causae. i. e. narrandae, exponendae. Sic Seneca pater p. 149. „objecit

87 saepe officium exigebatur. Neque ideo tamen ³⁴
 non saepius facere oportebit, ut rerum ordi-
 nem sequamur. Quaedam vero etiam turpi-
 ter convertuntur: ut si *peperisse* narres,
deinde concepisse; *apertum testamentum*,
deinde signatum: in quibus si id, quod
 posterius est, dixeris, de priore tacere opti-
 88 mum. Sunt quaedam et falsae expositiones,
 quarum in foro duplex genus est: alterum,
 quod instrumentis adjuvatur; ut Publius Clo-
 dius fiducia testium, qua nocte incestum Ro-
 mae commiserat, Interamnae se fuisse dicebat:

87. non saepius — oportebit. Turic. non ipse prius facere
 at (a sec. manu alia) re oportebit. cum Alm. in quo nulla se-
 cundae manus, ut in Turic., emendatio, et pro prius ponitur
 apud Burm. pius. Guelf. secundam Turic. manu dat, cum
 Basil. ed. sola quantum video. Camp. Voss. 2. Goth. Jenf.
 (tac. Gefn.) n. s. f. alias o. cum edd. ante Ald. quem Badius
 expuuxisse ait alias quod redundet propter saepius ante posi-
 tum. Burmannus ulcus latere monet. Mihi scriptura ipse
 prius (magis etiam Alm. illa ipse pius) nata videtur ex errore
 male dirimentis se pius (pro saepius) et alia re, vel at re pro-
 9fecta ex male repetitis literis verbi facere, quod ipsam
 rudiori librario h. I. insolens videri debebat. cf. § 86 item
 4, 5, 3. optimum. Sunt. Sic Turic. Guelf. Camp.
 cum Voss. 3. Reliqui inferunt est.

88. genus est. Ita Codd. et editi mei (de Goth. Jenf. tac.
 Gefn.) ante Gryph. Hic et reliqui est genus. Inest affectatio,
 quae ad necessitatem et ornatum reservanda erat. cf. § 128.

quod instrumentis. Turic. quod (a sec. manu quo) instru-
 mentum. Alm. quod instrumentum. Camp. quo instrumentum
 cum Bodl. Bal. Andr. In tot bonis libris nil nisi error.
 cf. 5, 9, 13.

„Syriaco quod causam non
 „posuisset.“ Simile quid apud
 nostrum 7, 2, 55. cf. not. crit.
 ad 4, 1, 36.

88. falsae expositiones. cf.
 § 19.
 Interamnae. Cic. pro Milone
 c. 17. „C. Cassinius — cujus

alterum, quod est tuendum dicentis ingenio. Id interim ad solam verecundiam pertinet, unde etiam mihi videtur dici *Color*: interim ad quaestionem. Sed utrumcunque erit, 89 prima sit curarum, ut id, quod fingemus, fieri possit: deinde, ut et personae, et loco, et tempori congruat; et credibilem rationem et ordinem habeat; si continget, etiam verae

mihi videtur. Prius omittunt Turic. Camp. Non male.

89. *utrumcunque.* Hoc quod in quibusdam exemplaribus legi narrat Regius pro *utrumque*, quod est in Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. etiam Codd. mei habent et Camp. item Vall. referente Bad.

curarum. Nimia inesse videtur affectatio, et malim *cura*. cf. 1, 1, 3. *fingemus.* Ita Turic. cum Alm. et Obr. Reliqui *fingimus*. cf. § 3.

continget. Turic. Camp. *contigerit.* Alm. *continget gerit.* Non referre credo.

„jam pridem testimonio Clo-
„dus eadem hora Interamnae
„fuerat.“

ad *solam verecundiam* — ad *quaestionem*. Cum dicat *inde*, quod ad *verecundiam* pertineat, dici *colorem*, videtur a rubore *verecundi* oris petiisse vocabuli etymon quod rectius tamen profecto agnoscitur in pigmento, quo illinitur quidquid natura non satis est speciosum. Non equidem censeo, operosa explicatione indigere, qualis sit hic, qui memoratur, *color*, cum noster maxime locus vocabuli hujus, apud veteres rhetoras frequentissimi, significationem aperiat. Si quis tamen plura simul eo pertinentia scriptorum loca inspicere cupit, eum

ad doctissimas I. C. T. Ernesti disputationes in utriusque rhetorices Lexicis propositas ablegabo, quas quidem excerpti hoc loco supervacuum duco. Nostri exempla haec fere sunt 3, 6, 92. 3, 8, 44. 4, 2, 90. 94. 95. 97. 100. 7, 1, 40. 53. 9, 1, 18. 11, 1, 81. 85. 12, 1, 55. 12, 8, 6. Reliqua loca, ubi *color* usurpatur, non tam proprie videntur hujus esse potestatis. Quod autem dicit falsam expositionem, nunc ad *solam verec.* pertinere nunc ad *quaestionem*, id eo interpretor, ut partium omnium invidia asperiorum et rerum et verborum amoveatur, partium ipsa causa melior fiat hoc, quod fingimus.

89. *curarum.* cf. not. crit.

alicui rei cohaereat; aut argumento, quod sit in causa, confirmetur. Nam quae tota extra rem petita sunt, mentiendi licentiam 90° produunt. Curandum praecipue, (quod fin-54° gentibus frequenter accidit) ne qua inter se pugnent. quaedam enim partibus blandiuntur, sed in summam non consentiunt. praeterea, ne iis, quae vera esse constabit, ad- 91° versa sint: in schola etiam, ne color extra themata quaeratur. Utrobique autem orator meminisse debet actione tota, quid finxerit, quoniam solent excidere, quae falsa sunt: verumque est illud, quod vulgo dicitur, 92° mendacem memorem esse oportere. Sciamus autem; si de nostro facto quaeratur, unum nobis aliquid esse dicendum: si de alieno, mittere in plurimas suspiciones licere.

quod sit in causa. Turic. omittit *sit* cum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Alm. Voss. 1. 2. 3, Bern. Camp. qui pro *causa* dat *causis*. *confirmetur.* Turic. *confirmemur.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *confirmatur.* Camp. *firmatur.*

90. *accidit.* Turic. Guelf. Voss. 1. Bern. *excidit*, sed a sec. manu relictum ad nostram in Turic.

quaedam enim part. Omittunt enim Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Alm. Voss. 2. 3. Narrat Burm. et a Vallae Cod. abesse, quod unde rescierit, nescio: apud Badium enim nihil ejusmodi.

91. *quid finxerit.* Camp. *quod finx.* cf. 4, 1, 44.

92. *aliquid esse.* Turic. *aliquem e.* cum Alm. Vall. a prima manu (ne hoc quidem de Vall. referente Badio cf. § 90.) Guelf. Voss. 1. 3. Bern. *mitt. in plurimas susp.* Sic Turic. Camp. cum Alm. et edd. a Stoerio inde Guelf. omittit in plu-

92. *mittere in plurimas sus-* cf. 4, 5, 14. 7, 2, 12. 9.
spiciones. Elegans locutio. 2, 75.

Est tamen quibusdam scholasticis controversiis, in quibus ponitur, aliquem non respondere ad quae interrogatur, libertas omnia enumerandi, quae responderi potuissent. Fingenda vero meminimus ea,⁹³ quae non cadant in testem. sunt autem, quae nostro dicuntur animo, cujus ipsi tantum conscii sumus: item quod a defunctis;

rimas. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *m. in plures s.* cum edd. ante Stoer. cf. §. 83. *Est tamen quibusdam schol.* Turic.

omittit *quibusdam* cum Camp. et Obr. Inferit Guelf. in post *tamen*, quod placet. Camp. pro *Est* habet *Et*, quasi dare voluerit *Fit.* Quibusdam proferbere non ausim; reque enim in genere hoc de omnibus controversiis scholasticis dici potest.

ad quae interrogatur. Turic. *quae adinterrogatur.* Guelf. *qui interrogatur* cum Goth. (tac. Gesn., sed in hoc in margine repositum *ad quae i.*) et Voss. 1. 3. Bern. Mox edd. a Basil. ad Gibf. *quae int.* cum Vall. referente Badio.

^{93.} *cadant.* Ita Turic. Camp. cum Alm. Voss. 1. et Obr. Reliqui *cadent.* cf. § 60. Guelf. omittit *non ante cad.* Male. cf. 6, 2, 11.

in quibus ponitur — non respondere. Thema tale est, ut contumaci silentio aliquis omnia, quae interrogantur, repellat vel alia causa respondendo excludatur. Quanquam enim in scholasticis nulla solet introduci responsio (cf. § 28), hoc tamen in universum de declamationibus dici nostro loco, non credo. cf. not. crit. De structura *ponitur aliquem* cf. 1, 10, 35.

^{95.} *quae nostro dicuntur animo.* Desiderant hic Burm. et Gesn. praepositionem, quorum ille *ex*, hic *de* inseri ma-

lit. Burm. etiam *ducuntur* suadet pro *dicuntur*. Non videtur tuta emendatio. Solus ablativus sufficit ad sensum efficiendum, qui inesse potest unus, etiam si addatur praepositio. Nam *de animo nostro* ut dicatur latine sicuti *de consilio* vel *super consilio* nostro, magnopere vereor. *dicuntur* interpretes *dicta promuntur*, et sic acquiescam in ablativo. cf. 5, 13, 3.

a defunctis. Haeret in hisce, quasi abrupte et parum concinne prolatis, Gesnerus quo addi debuerit *factum* aut simile parti-

nec hoc enim est, qui neget: itemque ab eo, cui idem expediet; is enim non negabit: ab adversario quoque; quia non est habiturus in
 94 negando fidem. Somniorum et superstitionum colores ipsa jam facilitate auctoritatem perdiderunt. Non est autem satis in narratione uti coloribus, nisi per totam actionem consentiant: cum praesertim quorundam probatio sola sit in *asseveratione* et *perse-*
 95 *verantia*: ut ille parasitus (qui ter abdicatum a divite juvenem, et absolutum, tanquam suum filium asserit) habeat quidem colorem, quo dicat, et paupertatem sibi causam exponendi 34

93. *nec hoc enim est.* Guelf. *ne hoc est.* Camp. *nec enim est.* Goth. Jous. (tac. Gesu.) *nec enim hoc est* cum edd. ante Stoer. Malim nostro loco *neque h. e. e.* cf. § 75. Mox tamen § 104 constanter omnes *nec unq.* it. § 111.

cipium. Compara tamen locutionem *solvere ab aliquo pro*, ex ejus arca. "Mihi sufficit frequens nostro forma: *ab actore, a defensore*, ubi intelligitur non solum *pro eo*, sed et in genere *respectu ejus*. cf. § 6. 7. 1, 38.

nec hoc enim. Nec h. l. valet *ne* — *quidem*. cf. 5, 10, 36. Malim *haec* ut et modo *quae pro quod*.

94. *Somniorum et superstitionum colores.* Cum quis nocturno viso incitatus, vel aliqua religione constrictus aliquid fecisse vult videri.

95. *abdicatum* — *est absolutum*. cf. de *abdicatione* 3, 6,

96. Hoc loco fingitur totum negotium in judicio transactum, nec debet *ter abdicatus* aliter accipi, quam ut *ter* voluerit eum abdicare pater dives, quod per iudices ei non licuit. Propterea filius dicitur *absolutus* i. e. a iudicibus in paterna domo remanere iussus. Jam toties spe clusus dives subicit parasitum quem domi habet, qui filium hunc, patri invidiosum, sibi asserat, ut haec tandem fraude domo exturbetur juvenis. Leges et iudicia in causa abdicationis quaquam re vera sunt nulla, tamen esse finguntur in schola.

fuisse; et ideo a se paratiti personam esse susceptam, quia in illa domo filium haberet; et ideo illum innocentem ter abdicatum, quia filius abdicantis non esset. Nisi tamen omnibus verbis et amorem patrium, atque hunc quidem ardentissimum ostenderit, et odium divitis, et metum pro juvene, quem periculose mansurum in illa domo, in qua tam invivus sit, sciat: suspicione subjecti petitoris non carebit. Evenit aliquando in scholasticis controversiis, quod in foro an possit accidere dubito, ut eodem colore utraque pars utatur, deinde eum pro se quaeque defendat. ut in illa controversia: *Uxor marito dixit, ap- pellatam se de stupro a privigno, et sibi constitutum tempus, et locum: eadem contra filius detulit de noverca, edito tantum alio tempore, ac loco: pater in eo, quem uxor praedixerat, filium invenit; in eo, quem filius, uxorem: illam repudiavit: qua tacente, filium abdicat.* Nihil dici potest pro juvene, quod non idem sit pro noverca. Ponentur tamen etiam communia: deinde ex personarum comparatione, et indicii ordine, et silentio repudiatae, argu-

97. quaeque. Ita Turic. Camp. cum Goth. Voss. 2. Reliqui quisque.

99. indicii ordine. Guelf. Camp. iudicii o. cum Bodl. Ioann. Alm. Andr. Voss. 3. Basil. Gryph. (1544) et marg.

96. subjecti petitoris. cf. 5, 7, 12. utrum posse hoc accidere in foro credat Qu. necne. cf. 2,

97. an possit — dubito. 17, 3.

Hic quidem non facile dicas, 99. communia, cf. q, 1, 51,

100 menta ducentur. Ne illud quidem ignorare
 oportet, quaedam esse, quae *colorem* non re-
 cipiant, sed tantum defendenda sint. qualis
 est ille dives, qui statuam pauperis inimici
 flagellis cecidit et reus est injuriarum. nam
 factum ejus modestum esse nemo dixerit:
 101 fortasse, ut sit tutum, obtinebit. Quod si
 pars expositionis pro nobis, pars contra nos
 erit; miscenda sit an separanda narratio, cum
 ipsa causae conditione deliberandum est.
 Nam si plura sunt, quae nocent; quae pro- 54
 sunt, obruentur. Itaque tunc dividere opti-

Steph. Lubrica sane disputatio critica de talibus, nec valde
 miror nullam hic positam Turicensis varietatem. Cum tamen
 repudium hoc non fiat in iudicio, etiamsi abdicatio fieri singitur,
 nullus iudiciorum ordo hic cogitari potest, ut prius de repu-
 dio, deinde de abdicatione iudicatum fuerit, quo fortasse
 defendat aliquis Codd. scripturam. cf. 7, 4, 38.

100. *tantum defendenda.* Ita Turic. Guelf. Goth. (tac.
 Gesn.) cum Alm. Voss. 2. et aliquot edd. Reliqui tamen d.
 cf. 5, 13, 10. *cecidit, et.* Ita Turic. Camp. cum
 Alm. Obr. Capp. Reliqui omittunt et.

101. *tunc.* Guelf. nunc cum Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern.
 et edd. (praeter Camp.) ante Ald. quo acc. Bad. pr. Male.

100. *tantum defendenda.*
 Fit tunc ἀρχαίως declamatio,
 ubi sola v. c. lege aliquis se
 tuetur, vel deprecatione, in
 qua tamen ipsa poenitentia
 aliquem *colorem* habet cf. 11,
 1, 31.

statuam pauperis. Bene hoc
 illustrat Badius afferendo loco
 Pauli Digest. 47, 10, 27. „Si
 „statua patris tui in monu-
 „mento posita saxis caesa est,
 „sepulchri violati agi non

„posse, injuriarum posse, La-
 „beo scribit.“ Simile quid in
 statua Theagenis athletae, nar-
 rat Pausanias 6, 11 extr. p. 166
 Vol. 2. ed. Facii V. C. qui
 non debebat in oraculo
 mendum metricum reducere
 ex Codd. Θσαγ. pro Θεσαγ.

modestum. cf. 1, 2, 4.

101. *cum ipsa — delibe-
 randum est.* Elegans forma
 cf. 3, 7, 16.

mum erit, et iis, quae partem nostram adju-
 vabunt, expositis et confirmatis, adversus
 reliqua uti remediis, de quibus supra dictum
 est. Si plura proderunt; etiam conjungere ¹⁰²
 licebit, ut, quae obstant, in mediis velut
 auxiliis nostris posita, minus habeant virium.
 quae tamen non erunt nuda ponenda, sed,
 ut et nostra aliqua argumentatione firmemus,
 et diversa cur credibilia non sint, adjiciamus:
 quia, nisi distinxerimus, verendum est, ne
 bona nostra permixtis malis inquinentur.
 Illa quoque de narratione praecipitur, ne ¹⁰³
 qua ex ea fiat *excursio*; ne *avertatur* a iudice
sermo; ne *alienae personae* vocem demus;
 ne *argumentemur*: adjiciunt quidam etiam,
 ne utamur *affectibus*: quorum pleraque sunt
 frequentissime custodienda: immo nunquam,
 nisi ratio coegerit, mutanda. Ut sit exposi- ¹⁰⁴

^{102.} *mediis velut.* Ita Turic. Camp. cum Alm. Turbant
 hic multa. Goth. (tac. Gesn.) *licebit q. o. ut i. medio.* cum
 Voss. 2. At Guelf. *licebit q. o. sint i. medio.* Edd. quidem
 omnes meae *medio*, praeter Camp. et Capp. Pessime. Hic ta-
 men male *ut* post *obstant* amandavit. Regius *mediis* conjectura
 est affecutus.

remediis — *supra.* Omui
 hac, de causa difficili, dispu-
 tatione a § 65 inde. *Remedia*
 sic dicuntur et 4, 1, 41.
 5, 2, 5.

^{102.} *etiam conjungere.* Non
 satis apparet, quo *etiam* spectet
 h. l. Malim *jam*, ut et male
 repetitum sit ex postremis prae-
 cedentis verbi literis. cf. 2,

7, 3. *Jam* respicit ad tunc
 (§ 101).

quae tamen. Cave *quae*
 referas ad ea sola quae obstant;
 ad utraque pertinet.

ne bona nostra — *inquinen-*
tur. cf. 2, 5, 24.

^{103.} *ne avertatur* — *sermo:*
 cf. 4, 1, 63.

tio perspicua et brevis, nihil quidem tam raro poterit habere rationem, quam *excursio*: nec unquam debebit esse, nisi brevis, et talis, ut vi quadam videamur affectus velut recto
 105 itinere depulsi: qualis est Ciceronis circa nuptias Salliae, *O mulieris scelus incredibile, et praeter hanc unam in omni vita inauditum! O libidinem effrenatam et indomitam! O audaciam singularem! non timuisse, si minus vim deorum, hominumque sanam, at illam ipsam noctem, facesque illas nuptiales? non limen cubiculi? non cubile filiae? non parietes denique ipsos, superiorum testes nuptiarum?*
 106 *Sermo vero averfus* a iudice et brevius indi- 34: cat interim, et coarguit magis. qua de re idem, quod de prooemio dixeram, sentio, sicut de *prosopopeia* quoque: qua tamen non Servius modo Sulpicius utitur pro Aufidia,

105. *Salliae*. Turic. Guelf. *Sosiae* cum Basil. Camp. *Sasiae* cum omnibus ante Gryph.

non timuisse. Turic. Guelf. Camp. *Nonne t.* cum plerisque Codd. quorum aliquot videntur neglecti a conferentibus, et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr.

106. *Sermo vero averfus*. Ita Turic. Guelf. Camp. cum multis optimisque Codd. et edd. Alii ut Gesn., omittunt *vero*. Jenf. (tac. Gesn.) *Sermo versus* cum edd. ante Bad. sec.

106. *Servius* — *pro Aufidia*. Ser. Sulpicius Ciceronis amicus, celeberrimus Ictus, qui Murenam ambitus accusavit et ad M. Antonium legatus in bello Mutinensi obiit, pro Aufidia dixisse non hic solum narratur veram et 10,

1, 22. Quo vexatior est locus alius 6, 1, 20 ubi ejus *contra* Aufidiam oratio memoratur. Cognoscimus item ex nostro 10, 1, 116. 10, 7, 30. tres modo ejus extare orationes, quarum duas in una causa contrarias fuisse non est credi-

Somnone te languidum, an gravi lethargo putem oppressum? sed M. quoque Tullius circa nauarchos (nam ea quoque rei expositio est), *Ut adeas, tantum dabis*, et reliqua. Quid? pro Cluentio, Staleni Bulbique collo-¹⁰⁷quium nonne ad celeritatem plurimum et ad fidem confert? Quae ne fecisse inobservantia quadam videatur, quanquam hoc in illo credibile non est, in Partitionibus praecipit, ut

circa. Guelf. contra cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. exc. Camp. quod Regius jam correxit. cf. § 19.

^{107.} *celeritatem.* Sic et Codd. mei et Camp. cum edd. ante Bad. qui ex praepostera nec latinae Regii mutatione *credulitatem* edidit, quod revocavit Capper. (cum eiecisset Obr.) merito irrisus a Burmanno in Epistola p. 90.

ad fidem. Praepositionem *ad* iterum ponunt Turic. et Camp. cum Alm. Omittere videntur reliqui omnes libri, ut et Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Restituit primus ex recentt. Burm. quem deinceps sunt secuti. cf. 2, 21, 22. item 2, 1, 2. mox §. 122. vid. et Oudend. ad Suet. Caes. c. 80. Tib. c. 5.

inobservantia. Sic Turic. cum Alm. et edd. ante Ald. Reliqui omnes *sine observantia*, nisi quod aliquot *f. observatione.* Vocem praeter hunc nostri locum vide apud solum Sueton. Aug. c. 76. in quo ipso prope erat, ut oblitteraretur. Est similis Francogallorum *inadvertence.* cf. *inconsiderantiam* Suet. Claud. c. 39 ibique Oudend.

praecipit. Turic. Camp. *praecipit* cum Alm. cf. 3, 6, 38.

bile. Ipsam causam Aufidiae nullo alio vetere auctore novimus.

circa nauarchos. In Verr. 5, 45.

nam ea — expositio est. h. e. Nam is quoque locus orationis Ciceronianae ad narrationem pertinet.

celeritatem h. e. brevitatem Sic Arist. 3, 16, 4. ταχέϊαν διήγησιν dicit pro βραχεία. Eupolis in notissimo fragmento Pericli tribuit orationis τάχος Plin. Epist. 1, 20, 17. *celeritas* et *fides* respiciunt ad § 106 brevius indicat, coarguit magis. cf. 10, 1, 102 *velocitatem.* item 3, 4, 16.

^{107.} *pro Cluentio.* c. 26.

Partitionibus. c. 9.

habeat narratio *suavitatem, admirationes, expectationes, exitus inopinatos, colloquia*
 108 *personarum, omnes affectus. Argumentabimur*, ut dixi, nunquam: argumentum ponemus aliquando; quod facit pro Ligario Cicero, cum dicit, sic eum provinciae prae-
 fuisse, ut illi pacem esse expediret. Inferemus expositioni et brevem, cum res poscet,
 109 *defensionem, et rationem factorum. Neque enim narrandum est tanquam testi, sed tanquam patrono. Rei ordo per se talis est, Q. Ligarius legatus in Africam cum C. Con-*
sidio profectus est. Quid ergo Marcus Tullius? Q. enim, inquit, Ligarius, cum esset nulla belli suspicio, legatus in Africam cum

108. *Argumentabimur ut.* Sic Turic. Guelf. Goth. Camp. cum Alm. Voss. 2. 3. Bern. Reliqui inserunt *in narratione*. Potest abesse, nec temere fides habenda est conferentium silentio quasi in multis bonis sit Codd. Quod Alm. Turic. dant *argumentarimus* ad ipsorum facit conuersum cf. § 86 ad rem nihil.

109. *Neque en.* Sic Turic. Guelf. Camp. Basil. *Non en.* Voss. 1. 3. Reliqui *Nec en.* cf. § 84.

legatus — prof. Turic. Guelf. *legatus c. confidio prof.*, omittentes *in Africam cum*, cum Voss. 1. 3. Bern. praeter alias horum in singulis verbis varietates. Ex reliquis nihil memoratur.

esset nulla. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 3. Bern. Reliqui inserunt *adhuc*, quod a Ciceronis quoque loco abesse docent meliores libri vid. Ern. p. 1418 Nota 3. Pro *enim* dant *igitur* edd. a Jenf. (tac. Gesn.) ad Burm. Sed et hic et 11, 3, 162 *enim* mei dant et omittunt *adhuc.*

Afric. cum C. Etiam hic Turic. omittit *cum* ut et Bern. Praeter hoc et C. Guelf.

108. *ut dixi.* § 79. 103. *pro Ligario.* c. 2.

109. *Q. enim — Ligarius.* c. 1. *Alibi.* mox c. 2.

C. *Confidio profectus est.* Alibi, *Non modo*¹¹⁰ *nullum ad bellum, sed ne ad minimam quidem suspicionem belli.* Et cum esset indicaturo fatis, Q. Ligarius nullo se implicari negotio passus est, adjecit, *Domum spectans, et ad suos redire cupiens.* Ita, quod exponebat, et ratione fecit credibile, et *affectus* quoque implevit. Quo magis miror eos, qui non¹¹¹ putant utendum in narratione affectibus. Qui si hoc dicunt: non diu, neque ut in epilo- go, mecum sentiunt. effugiendae sunt enim morae. Ceterum cur ego judicem nolim, dum

110. *modo nullum ad.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *nullum* cum Alm. Volf. 3. Faëit hoc ad structuram *non modo.* vid. Turf. p. 579. § 63. In Ciceronis libris est *nullum.*

spectans et ad. Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et omittunt cum edd. ante Basil. Apud Cic. quidem est.

111. *putant — affectibus.* Sic Codd. mei et edd. omnes ante Gryph. Hic primus *put.* in narratione esse utendum *aff.*

neque ut. Sic Turic Guelf. Camp. Reliqui *nec ut.* cf. 93. 5, 7, 28. *dum eum.* Turic. Guelf. Camp. *dum ego.* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *cum ego* cum edd. ante Bad. *Eum* conjectura reposuit Regius, necessaria illa. *Ego* et *eo* permutantur cf. Drakenb. ad Liv. 2, 18, 6 et post *cum*, quod perperam accipiebat librarius, pro *eum* emendare sibi visus est *eo.* Etiam carere possis pronomine objecti. *Dum* primus reposuit Obr. Narratur Alm. dare *eum.*

110. *affectus.* Nihil varietatis hic invenio in ullo libro meo; nec tamen facile acquiescam in hac scriptura. Genitivus (qui solus debet agnosci in hac voce; nam de accusativo cogitare inelegans fuerit) alias cum verbo *implendi* non firmitur a Qu. neque aliis aequalibus, quanquam § 75 *plenos iras.* cf. 9, 3, 1.

Mox § 114 *lacrimis.* Delendam igitur ceuseo literam S. *Affectum* quo hoc, quod exponebat, implese dicitur Tullius, recte Gesn. monet misericordiam esse judicem, sortem Ligarii dolentium. Fortasse tamen et pietas Ligarii demonstratur.

111. *non putant — affectibus.* cf. § 103. item 4, 1, 28.

112 cum doceo, etiam movere? Cur, quod in summa parte sum actionis petiturus, non in primo statim rerum ingressu, si fieri potest, consequar? cum praefertim etiam in probationibus faciliore sim animo ejus abufurus, 113 occupato vel ira, vel miseratione. An non Marcus Tullius circa verbera civis Romani omnes brevissime movet affectus, non solum conditione ipsius, loco injuriae, genere

movere. Sic Turic. Bad. sec. (fortasse ex typographi errore) Obr. Reliqui *moveri*. Genera verbi in infinitivis frequentissime permutantur (cf. § 115.), nec video, cur ad ipsum, qui agat, *moveri* minus pertineat quam *docere*. Mentio hic nulla Alm., negligentia conferentis, opinor.

112. *animo — occupato*. Turic. *animum — occupatum* cum Alm.

112. *petiturus — consequar*. Attende eleganter opposita *petendi* et *consequendi* verba. *summa pars* et alibi pro *peroratione* 10, 1, 21. *ingressus* alias quidem pro *exordio* ut 4, 1, 28 sed hic addendo *rerum* significatur initium *narrationis*. In omnibus quidem meis libris reperio contortam hanc nec Quintiliani simplicitate dignam structuram *parte sum actionis* pro *parte actionis sum*. Aliquoties tali stribligini, affectationem prae se ferenti, licuit per Codd. mederi ut § 88 (vid. not. Crit.) quae tamen longe tolerabilior nostra. Similis et pejor etiam trajectio est apud Plinium H. N. 19, 48 „Grato menta mentas

„odore percurrit.“ 16, 1. „dubium — terrae sit an parte „in maris.“

abufurus. Significationis hujusmodi in hoc verbo sors est, quod alio deflectitur ejus rei usus, qua *abutimur* quod nequaquam semper cum reprehensione dicitur. cf. 5, 3, 9. 5, 10, 6. Nostro quidem loco id maxime spectatur, quod paratam jam antea rem in usus nostros convertimus, provisas opes aliquo conferimus, quo primum non quae-rebantur eae. cf. Vellej. Pat. 2, 105, 2.

113. *civis Romani*. vid. Cic. in Verr. 5, 62. seq.

verberum, sed animi quoque commendatione? Summum enim virum ostendit, qui, cum virgis caederetur, non ingemuerit, non rogaverit; sed tantum civem se Romanum esse, cum invidia caedentis, et fiducia juris clamaverit. Quid? Philodami casum nonne ¹¹⁴ cum per totam expositionem incendit invidia, tum in supplicio ipso lacrimis implevit, cum silentes non tam narraret, quam ostenderet, patrem de morte filii, filium de patris? Quid ulli epilogi possunt magis habere miserabile? Serum est enim, advocare iis rebus affectum ¹¹⁵ in peroratione, quas securus narraveris. assuevit illis iudex, jamque eas sine motu

113. *verberum*. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *verborum* cum edd. ante Aldum. Badius narrat in Vallensi *verberum* esse et citari in Verr. l. 3. (falso igitur), quorum utrumque sibi Regium sumere cf. ad praef. nostr. p. 67. Veram vocem dat Turic. et ut videtur Alm. neque tamen omnes credo quos tacent Gibl. et Burn. *se*. Omittunt Turic. et Camp.

115. *magis hab. mis.* Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. Camp. cum edd. ante Gryph. Hic primus *hab. mis. magis*. Contorte cf. not. ex. 1 ad § 112. *advocare*. Turic. Camp. *advocari* cum Alm. et Jenf. (tac. Gesn.) item edd. ante Bad. Hic narrat Vall. dare nostram, quocum faciunt Guelf. Goth. cf. § 111. 5, 5, 4. *narraveris*. Turic. Guelf. Camp. *narraverit* cum Vall. Voss. 1. 3. (Goth. *narravit*) et edd. ante Gryph. Regius de conjectura reposuit nostrum. Necessarium credo, neque enim procedere videtur Badii ratio, qui jubet intelligere *quemque*. Alia est conditio 2, 15, 12.

114. *Philodami casum*. In Verr. 1, 30.

cum — tum. cf. 4, 1, 66.

non tam — ostenderet. Sic *ἐνάργεια* sinierat § 64.

115. *serum*. Manifesta in primis significatio nimii. cf. 2, 17, 7 (ubi in nota pro 3, 5, 3 leg. 2, 5, 3.) item 2, 27, 12.

mentis accipit, quibus commotus novis non est: et difficile est nobis mutare habitum
 116 animi semel constitutum. Ego vero (neque enim dissimulabo iudicium meum, quamquam id, quod sum dicturus, exemplis magis, quam praeceptis ullis, continetur) narrationem, ut si ullam partem orationis, omni, qua potest, gratia et venere exornandam puto. Sed plurimum refert, quae sit natura
 117 eius rei, quam exponimus. In parvis ergo, quales sunt fere privatae, sit ille pressus, et velut applicitus rei cultus: in verbis summa

commotus novis. Turic. c. nobis a. sec. manu c. a nobis et sic Camp. Sed Goth. c. novus cum Vall. et Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Gryph. Hoc recepta mutaverat conjiciendo Regius, male reprehensus a Badio. cf. 8, 5, 12. Guelf. haec tuetur.

est nobis mutare. Sic Turic. Camp. cum plurimis apud Burm. Codd. et edd. ante Gryph. Hic primus omisit *nobis*, neque habet Guelf. Inest oppositio eius cui assueverit *iudex*, et quod sit *nobis* difficile.

116. *ut si ullam* Ald. omittit *ut*, Camp. pro eo *ac. venere.* Turic. *vere* cum Alm. cf. § 108.

117. *fere privatae.* Turic. (a sec. manu, nam a prima etiam corruptius *ferrei priv.*) Guelf. Camp. *f. rei p.* non nisi per errorcm.

116. *ut si ullam.* Quam Regius expungendam, ut supervacua, putat particulam, parum apte defendit Burmannus exemplo 3, 8, 12 ubi est *ut quae.* Neque enim in illa forma redundat *ut.* Veram tamen credo structuram, (etli exemplo alio adhuc destitutor) propter constantiam librorum, quorum nullus, praeter Aldum, omittit.

117. *privatae.* cf. 61, 5.

ille — pressus. *ille* dicitur, quem nollis cf. § 17. *pressa* autem oratio saepe apud Ciceronem opponitur luxuriosae. Sic et noster 4, 3, 2. 3, 3, 13. 9, 4, 134. item Seneca pater p. 131. *pressam et civilem* (cf. Qu. 3, 8, 59.) *orationem* opponit *elatori.*

applicitus rei cultus. A vestibibus petita translatio, quae

diligentia, quae in locis impetu feruntur, et circumjectae orationis copia latent; hic expressa, et, ut vult Zeno, *sensu tincta esse* debebant: compositio dissimulata quidem,

tincta. Turic. lacunam praeferre videtur pro hoc vocabulo. Ex Alm. asserunt *uncta* pro quo bene Capper. reponit *uncta*.

non fluant, nec sinu et rugis turgescant, verum singulis corporis membris applicentur.

in locis. cf. 4, 1, 59. Loci autem hic non quidem toti narrationi opponuntur ut quod mox occurrit hic fit in ipsa narratione, sed magis *parvarum rerum* intelligenda expositio, quae locos nullos admittit, cum in majoribus saepe vel eorum fit occasio. Usus vocabuli sine adjectivo *communis* vide praeterea 5, 13, 27. 42. 59. 8, 4, 14. 9, 4, 83. 138.

expressa. cf. 2, 4, 6. 9, 4, 138. Elegantem locutionem *circumjectae* — *latent* cf. cum 9, 4, 29.

Zeno. Significatur haud dubie Citiensis. Hunc scripsisse *περὶ λέξεων, περὶ λόγου* refert Diog. Laërt. 7, 4. 39. 40. Recte Turnebus vel quisquis tandem est ad partes vocat Sulpicium Victorem, Rhetorem ex Pithoëanis, qui se Zenonis maxime praecepta persecutum ait p. 240. Quod vero idem narrat Ciceronem de Finibus l. 4. (c. 3. neque

enim alium locum invenio huius libri) aride et exiliter scriptos de rhetorica libros ejus memorare, falso dicit, cum Zenonis scribentis ibi nulla sit mentio. Nostro sane loco ne hoc quidem apparet, utrum in narratione proprie *sensu tincta* verba desideravit Zeno, an in universum, ita ut, vel extra artis rhetoricae tractationem, hoc poneret. Bene comparant dictum vulgo de Aristotele, apud Suidam T. I. p. 328 τῆς Θύσεως γραμματεὺς ἦν τὸν κάλαμον ἀποβρέχων εἰς νοῦν, et Isidorum Orig. l. 2. c. 27. p. (Gothofr. anni 1585) 878 „Aristoteles, quando perihermenias scriptitabat, calamum „in mente tingebat.“ Manifestum est designari verba, quae nihil habeant, quod non significet.

compositio — *dissimulata.* cf. 2, 5, 9. *Dissimulatur* ea quidem, ne nimis manifesta arte, quae maxime cernitur in compositione, suspecta fiat narratio, in parvis utique causis. 9, 4, 134.

118 sed tamen quam jucundissima: figurae, non illae poëticae, et contra fidem loquendi auctoritate veterum receptae (nam debet

118. *fidem*. Sic Goth. Ioann. Voss. 1. 2. 3. Camp. Andr. Rollin. Mox edd. Jenf. (neque enim ea *fidem*, ut narrat Gesn.) et reliquae ante Rollinum *rationem*; unde, ignoro. Hoc ipsum revocavit Capper. frustra loquax in probando. *Fidem* Andres et Blallius reposerunt, secuti profecto Gesneri rationes, quae non sunt rectae quanquam in bona causa. *Finem* dant Turic. Alm. Bal. Guelf. (nisi quod *finem* per err.) Obr. Burm. Gesn. (hic tamen praeferebat *fidem*). De confusione τῶν *fidem* et *finem* vid. 2, 18, 2. mox § 119. pro *fidem* edd. Jenf. et ante Ald. *finem*. *Finem* nihili esse hoc loco, vel eo apparet, quod parum latina, in hac potestate vocabuli, foret oratio. cf. not. ex. ad 2, 15, 6.

118. *figurae*; grammaticae magis quam rhetoricae. Verfantur enim in immutatione vocabulorum. 9, 1, 12. 9, 3, 2. 3. 22. 9, 4, 117. Sic apparet, quare mox *puritas sermonis* hisce figuris corrupti significetur. Ejusmodi figura est *merere* pro *mereris* vid. 1, 5, 42.

contra fidem loquendi. Quid sit *loqui* h. l. cognosce ex locis geminis 12, 6, 5. 2, 3, 6. 11, 3, 45. In rerum parvarum expositione non *magna flare*, sed *loqui* debet orator; quod facere ne credetur quidem si insolitis vocabulorum flexibus (*poëticis* figuris, quae a *loquendo* abhorrent) sippet orationem: perdet igitur *fidem loquendi*. cf. 9, 4, 17. „neque illud in Lybia dicendi „textum tenue atque rarum „laetioribus numeris corrumpendum erat. Perdidiſſet

„enim *gratiam* — perdidiſſet „*fidem* quoque.“ item 9, 4, 143 „amittit — *fidem*.“ 8, 3, 18 *sermonem* opponit *orationi*. Suet. Claud. c. 4 *loquatur* — *dicere*, ubi malim abesse *quae dicenda sunt*.

auctoritate veterum. Hic quidem cum de figuris vocabulorum parum usitatis agatur, *veteres*, qui appellantur, facile intelligas Catones, Gracchos, Ennios, Lucilios, quales recensuimus ad 1, 5, 21. 1, 8, 8. Alias lubrica est disputatio et impedita, quibus maxime terminis contineatur ea, quam noster usurpat aliquoties, scriptorum et oratorum *vetustas*. Nam ut rudes illi ante Ciceronem audiunt ei *veteres*, velut 4, 1, 9. 12, 9, 5 ita et ipse Ciceronem cum *veteribus* conjungit 9, 3, 1 „omnes veteres et *Cicero* „*praecipue*.“ Simile quid

esse quam purissimus sermo), sed quae varietate taedium effugiant, et mutationibus animum levent: ne in eundem casum, similem compositionem, pares elocutionum tractus

sed quae — effugiant — levent. Ita Turic. Camp. cum Alm. quod post Regii conjecturam primus reposuit Obr. Nam edd. Jenf. (tac. Gesn.) et reliquae ante Bad. *et qui a — effugiat — levet.* Bad. cum reliquis ante Obr. *et qui — effugiat — levet*, quod et Guelf. praefert. Bern. dare narratur: *sed qui.* *compositionem.* Sic Turic. Guelf. Camp. Mox edd. ante Ald. et ipsi Codd. ut Goth. Vall. Colb (hic videtur interdum cum deterioribus facere cf. § 83.) *expositionem.*

habes 8 Prooem. 26. cf. et not. ad 1, 6, 42. Item 11, 3, 137. haec Ciceronis aetatem agnoscam cum Aldo nepote (in Graevii Thesaurio Vol. 3. p. 1197.) etli 11, 3, 143 huic numero assignatur Plotius (cf. 2, 4, 42.) nam et ipse Cicero. Alio loco 11, 3, 183 nihil certi definias. Ordinem actuum oratoriarum habes 12, 10, 10 unde tamen nihil proficias ad constituendam vocabulorum potestatem. Ciceronis in hac re usum ad Quintilianum tuto non potes transferre. vid. Orat. c. 50. de Orat. 3, 10. De rudibus enim hic agit. De industria hunc locum tractat Aper apud scriptorem de causis corr. el. c. 17 et 18. qui dum queritur male veteribus accenseri Ciceronem, ostendit, quid tum fieri solitum sit. Cassium Severum (c. 19.) primum faciebant novorum. Sed et mox noster Ciceronis tempora inter vetera

cenfere videtur, a recentiore luxuria aliena § 122. cf. Wolfius in quaes. ad Marcelianam p. 22. not. l.

eundem — tractus incidamus. Similitudinem casuum variari figuris aliquoties ingerit Qu. Vide loca designata ad primam hujus § notam. Haec varietas igitur grammaticam spectat, altera numeros, postrema orationem. Nec est opus mutando, ut vitia exsistant haec tria ὁμοιοπρωτων (in eundem casum) ὁμοιοτέλετων (similem positionem; ita enim vocem mutare velit Regius, ut *positio* significet *desinendi modum*, quae ipsa vocis potestas probari nequit; *positio* enim nihil aliud nisi casus vid. 1, 5, 65.) ἰσὲκωλον (pares eloc. tractus). Nunquam inter vitia haec ponuntur a rhetoribus, nisi quod Gorgiae in hisce adhibendis intemperantiam improbat Cicero in Oratore c. 52.

incidamus. Caret enim ceteris lenociniis
 expositio, et, nisi commendetur hac venu-
 119 state, jaceat necesse est. Nec in ulla parte
 intentior est iudex: eoque nihil recte dictum
 perit. Praeterea, nescio quomodo etiam
 credit facilius, quae audienti jucunda sunt,
 120 et voluptate ad fidem ducitur. Ubi vero
 major res erit, et atrocia invidiose, et tristia
 miserabiliter dicere decebit: non, ut confu-
 mantur affectus, sed tamen velut primis
 lineis designentur: ut plane, qualis fu-
 121 tura sit imago rei, statim appareat. Ne
 sententia quidem velut fatigatum intentione

ceteris lenociniis. Turic. *cet. cujus* cum Alm. (vid. § 108).
 Guelf. *et ejus lenoc.* cum Voss. 3. Bern. (vid. § 25).

119. *recte dictum.* Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Goth. (tac.
 Gesu.) *rectum* cum Vall. Voss. 1. 2. 3. Bern. male.

120. *decebit.* Guelf. Ioann. *licebit* cum Ald. et edd. meis
 deinceps ante Obr. exc. Bad. sec. Hoc cum Regius inveniret,
 nostrum conjiciendo reposuit; non utique necessario. Sed op-
 timi sane libri defendunt.

sed tamen. Ita Camp. et Turic. a sec. manu, a prima enim
ut tamen cum Alm. Reliqui fere *sed ut tamen.* Malui expun-
 gere *ut*, alioqui nimis geminatum in hoc loco.

121. *quidem* — *quidem br.* Posterius *quidem*, cum iis quae
 praecedunt, omittunt Turic. Camp.

119. *voluptate ad fidem du-*
citur. Hoc aliquoties recur-
 rit. 4, 1, 12. 5, 14, 35.
 6, 2, 5. 8, 3, 5.

120. *major res.* Respice
 § 117. Hic quidem effusio-
 rem ornatam permittat modo,
 an exigat etiam, ex ipso ora-
 tionis tenore parum apparet;
 quamobrem, utae mox le-

gendum decebit an licebit, vix
 affirmes cf. not. crit. Gedoynus
 exprellit posterius.

invidiose. Vim hujus for-
 mae vide in not. crit. ad 4, 1,
 42. Sic modo § 81. *suspi-*
ciose erat, *moveado suspi-*
cionem.

121. *sententia.* cf. 4, 1, 64.

stomachum iudicis reficere dissuasero, maxime quidem breviter injecta, qualis est illa, *Fecerunt servi Milonis, quod suos quisque servos in re tali facere voluisset*: interim paulo liberiore, qualis est illa, *Nubit genero socrus, nullis auspiciis, nullis auctoribus, funestis*

breviter injecta. Sic Ioann. (tac. Gibl.) Vall. Bern. Ald. Adverbium habent et Guelf. Goth. Voss. 2. sed in participio *interjecta.* Turic. et Camp. *brevi interjectione.* cum Alm. Bodl. sed Jenf. *brevi injectione* (non *interj.* ut Gesn.) cum Loc. et Venet. Correxerunt Regius *brevi interjectione* et hoc recepit Rusc. (cf. § 70) cum Bad. sec. Basil. et aliquot. Bad. pr. voluit quidem dare nostram sed operae deduxerunt *breviter interjecta.* A Gryphio inde omnes deinceps *brevi interjecta.* Hanc ego structuram non credo latinam, ut participium continuetur adjectivo (quanquam vide Cic. de Or. 2, 60 init. sed ibi continuo praecedit *imitatione*); adverbium contra rectissime asciscit. *interjecta* autem minus placuit ob sonum insuavem „*breviter* „*interjecta.*“ Neque est quod dubites *injivere* dici in hac forma eodem significatu quo *interjivere.* Voss. 1. dans *videtur injecta* nostram firmat; *videtur* corruptum est ex *breviter.* Non totum me permisi optimorum librorum auctoritati in hoc loco, quia facillimus erat error *breviter in* mutandi in *brevi inter.* *Fecerunt servi.* Recte monet Burm. apud Cic. inferi *id,* quod equidem in nullo Qu. libro reperio. Apud Ciceronem sane non spernenda est Ernesti *ἡγίστις servi Milonis* tanquam glossam proscribentis. In illa enim structura locum vix tueatur; quanquam, si ejiciuntur verba haec, decedit aliquid sententiae acumini, jam minus coartatis iis, quae sibi invicem opponuntur: „*servi Milonis — suos quisque servos.*“ Quintiliano saltem necessarium erat, sic, ut fecit, excitare locum; et potuit, cum memoriter referret (cf. §. 51. not. ex. it. § 152.), aliquantum concedere et consilio suo, et ipsi quoque aetatis suae studio ejusmodi acumina captanti. Mox Quintiliani hic error fortasse offecit libris Ciceronianis. Cic. porro *in tali re pro in re tali.* *est illa Nubit.* Guelf. omittit *illa.* *auspiciis.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Bern. et Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. Addi-

Fecerunt. Cic. pro Mil. *Nubit.* Cic. pro Cluent.

s. 10. extr. cf. not. crit.

c. 5. cf. not. crit.

122 *ominibus omnium.* Quod cum sit factum iis quoque temporibus, quibus omnis ad utilitatem potius, quam ad ostentationem, componebatur oratio, et erant adhuc severiora iudicia: quanto nunc faciendum magis, cum in ipsa capitis aut fortunarum pericula irrupit voluptas? Cui hominum desiderio quantum dari debeat, alio loco dicam. Interim aliquid indulgendum esse confiteor. Multum confert adjecta veris credibilis rerum imago, quae velut in rem praesentem perducere audientes videtur: qualis est illa M. Coelii in Antonium descriptio, *Namque ipsum offendunt temulento sopore profligatum,*

cunt Ciceronis ipsius libri, ad quem vide Ern. Reliqui *auspiciis.* *ominibus omnium.* Turic. Guelf. *hominibus o.* sed prior a sec. manu nostram dat. *omnibus o.* praeter Jenf. etiam Venet. Rusc. fortasse ex sphalmate, sed Loc. rectam praefert. Ernestus in Cicrone e vett. edd. dedit *ominibus omnium omnibus*, quae sane, ut ipse ait, efficacissima est scriptura. Graevii quoque ratio, *omnium* abjicientis, (quam Capper. et hic, obstantibus libris omnibus, est secutus) habet quo se commendet. Fateor, aut addi *omnibus*, aut omitti *omnium* quoque, satius mihi videri. cf. not. crit. ad 5, 12, 16.

122. *quam ad ostent.* Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. cum Alm. Voss. 3. omittunt *ad.* cf. § 107. 6, 1, 25.

faciendum. Ioann. (tac. Gibl.) *faciendum.* cf. 3, 7, 8. item hic § 128.

123. *offendunt.* Camp. *offenderunt.*

122. *irrupit voluptas.* Similes temporum suorum notationes a nostro factas iudicat Gesnerus 4, 1, 57, 4, 3, 2.

alio loco. Rollinus et Gesnerus putant respici Prooem. l. 8. item 8, 3, 6 seqq. Fortasse et huc traxeris 12, 9, 5.

123. *M. Coelii.* vid. 1, 6, 29. it. Valer. Max. 4, 2, R. 7. *offendunt* — *geminare.* *Offendunt* Antonium centuriones, hostium ei adventum in-

50 *totis praecordiis stertentem, ructuosos spiritus geminare, praeclarasque contubernales*

stertentem ructuosos sp. Turic. *sternentem ructuosus sp.* fed a sec. manu repositum nostrum. Casp. Barthii codex Basileae tractatus inter *ruct.* et *sp.* lacunam habet manifestam sufficientem voci alicui inferendae. Voff. 1. 3. *stectentem f.* Bern. *sternentem f.*

dicaturū. Non erat quod contra omnes libros Gallaeus vellet reponi *geminantem* et nihil agit, reliquis praeterea duobus infinitivis. Neque enim structura infinitivi post verba videndi, reperiendi, ignota est veteribus. vid. Terent. Heautontimorumen. 1, 1, 16. *conspicer fodere.* Ovid. Metam. 8, 714. 15. *frondere — conspexit.* Plin. II. N. 21, 105 *furere — aspici se volunt.* Fortasse talia etiam affectavit Coelius, cujus sermonem a puritate Ciceroniana alienum, et Catoniani horroris aemulum plus semel notare accidit Manutio in Commentario libri octavi Epist. Cic. ad Div. Eodem *offendendi* significatu utitur Coelius Epist. ad Div. 8, 1.

contubernales. Dicuntur cum irrisione *imperatoris* Antonii. Nec dubito quin hic sit C. Antonius, Ciceronis in consularu collega (cf. ad 3, 7, 2. it. 9, 5, 94.), Antonii triumviri patruus, cujus nummus est apud Valentem Famam. Romm. T. 1. Tab. 15 Antoniae gentis 3. Hunc enim a Coelio

adolescuntulo accusatum fuisse, multis et bonis novimus auctoribus. vid. in primis Cic. pro Coelio c. 7. et 31. Memorat idem Cic. tres Coelii accusationes (Brut. c. 79.), quarum cum singularum satis exploratae sint causae nulla in M. Antonium, triumvirum cadit. Illa autem C. Antonii causa, qua ipso Cicerone defendente damnatus est, cum crimen haberet Catilinae conjurationis, exasperata fuit male in Macedonia gestarum rerum infamia. vid. Dion. Cass. 53, 10. p. Reim. 156. Haec igitur ejus ignavia paruit tanta Coelii asperitate (cf. 10, 2, 25.) perstringi. *Imperator* inmerito est appellatus C. Antonius cum ipse morbum causatus per M. Petrejum legatum Catilinam sudisset. Dio Cass. 37, 49 p. 157. Perditae fuisse luxuriae hominem Antonium, eo quoque apparet quod Catilinae favisse dicitur propter vim aeris alieni. Plutarch. in Cic. p. 866. E. Galae et penus foeditatem videmus hereditarium in illa gente regnum. Quivis enim, nisi alia

ab omnibus spondis transversas incubare, et reliquas circumjacere passim: quae tamen exanimatae terrore, hostium adventu percepto, excitare Antonium conabantur, nomen inclamabant, frustra cervicibus tollebant, blandius alia ad

spondis transv. Barthianus Cod. inserit *versas*, nullo sententiae vel acuminis emolumento.

et r-reliquas circ. Barth. Cod. *e. reliquias temulentiae circ.* Barthius ablegat ad Rutil. Lup. ubi simile quid p. Ruhnk. 112. Addere licet nosir. 8, 5, 66 coll. Aquil. Rom. p. 145 in Ruhnk. ed. Rut. Lup. it. Senec. pat. p. 276. *temulentas reliquias sumtuosissimae coenae.* p. 284 *temulentas ebriorum reliquias.* Neque tamen quidquam agitur omnibus hisce exemplis ad sollicitandam receptam.

124. *quae tamen.* Goth. (tac. Gefn.) *q. tum* cum Vall. Voss. 2. et ed. Steph. nec male. Barth. Cod. *haec tamen.*

Antonium. Barth. Cod. *hominem.*

conab. nomen inclamabant. Barth. Cod. *c. haec n. inclamabat.* Gebh. Cod. Pal. item *inclamabat.* Ioann. (tac. Gibl.) *c. et n. i.*

frustra. Turic. *frusta*, a sec. manu nostrum. Barth. Cod. ante nostram vocem inserit *haec.*

tollebant. Barth. Cod. *tollebat*, cum Gebh. Pal. Cod.

obstarent, id quod fecit Casp. Barthius et reliqui, ut videntur, VV. DD. nostrum eundem agnovisset in hac descriptione, quem in publico vomentem nobis exhibet Cicero in secunda Philippica. cf. ipsius imaginis causa 8, 5, 66.

ab omnibus — incubare. Concubinae suum quaeque in illo triclinio lectum relinquentes accurrunt ad imperatoris, eique transversae incubant; quem tamen mox, ipsae lascivia sua per timorem excussae, ne expergescere quidem pos-

sunt, dum, quidquid agunt puellae, excitamenta nequitiae interpretatur praeclarus dux, neque aperit oculos, sed auditu et maxime tactu rem gerit. Hac totius loci sententia plane est acquiescendum, neque in singulis varietatibus scripturae haerendum, quae ex uno quidem codice afferuntur plurimae vid. not. crit. Transversarum illam incubationem nequiore significato accipere alienum fuerit. cf. Brunk. ad Aristophan. *Lysistr.* v. 60. Ruhnken. ed. Rutil. Lup. p. 260.

aurem invocabat, vehementius etiam nonnulla feriebat. quarum cum omnium vocem tactumque noscitur, proximae cujusque collum amplexu petebat; neque dormire excitatus, neque vigilare ebrius poterat; sed semisomno sopore inter manus centurionum concubinarumque

invocabat. Turic. *invocabant.* (sed a sec. manu nostrum) -
 eum Alm. Bern. Ioann. (tac. Gibl.). *nonnulla.* Turic.
non ulla. cf. 3, 6, 98. *feriebat.* Goth. (tac. Gesn.)
feriebat. Voss. 1. Ioann. (tac. Gibl.) *feriebant.*

cum — noscitur. Turic. (a sec. manu, a prima enim nostrum) *c. o. voce tactumque noscitur.* cum Obr. Sed Camp. *et cum voce tactumque noscitur* cum Andr. Cod. Bodl. etiam dante *noscitur.* Barth. Cod. *c. o. v. t. dignoscitur* quod malebat Gallaeus, nescio an inspecto jam hoc Cod. Jenf. (tac. Gesn.) *c. o. v. tractumque n. cum* edd. ante Ald. Nihil agunt, etsi inter eos est P. Victorius Varr. Lect. 22, 5, qui commendant scripturam *voce tactumque noscitur.* Est sane *noscitur* temulentorum cf. 8, 3, 66. Cic. pro Milone c. 21. Sed longe acrior est securitatis ebriosae notatio, si clausis oculis singulas contubernales suas agnoscere dicitur Antonius, prout quaeque notam vel vocem vel manum ei accommodat. Et *agnoscere* ipsum est *noscitur* cf. Drakenb. ad Liv. 2, 23, 4. *Dignoscitur* utrum legatur in ullo scriptore, non ego dixerim. Attende receptam eamque bonam scripturam prima manu positam esse in Turic. cum in reliquis varietatibus secunda ejus manus soleat meliora dare. *petebat.* Gebh. Cod. Pal. *appetebat,* quod itidem suadebat Gallaeus; improbante Burmanno, qui appellat Nic. Heinsum Ovidio (Heroid. 14, 69) reddentem *petis amplexu* et (Metamorph. 6, 605) *Amplexuque petit.*

vigilare. Camp. *evigilare.* *centurionum.* Gebh. Cod. Pal. *centurionum* qui calami error portentosa Gebhardi loquacitate non indigebat, quam vide, si tanti, in ejus Crepundiis 2, 15. repetitam a Pareo, et in Burm. et Capper. edd. ad nauseam lectorum recoctam. In toto hoc Coelii loco, qui plurimos a literis renatis VV. DD. exercuit non sane immerito, videtur animadvertendum, quam exigua sit nostrorum, et quidem optimorum, Codd. varietas, cum Barthianus ille Basileensis, hic repente prolatus, cum aliqua mentione ad 1. Prooem. 16. 20. 1, 1, 20. 1, 2, 3. 6, nec deinceps usquam recurrens, miram ostendat scripturae discrepantiam; Subit

jactabatur. Nihil his neque credibilius fingi, neque vehementius exprobrari, neque ma-
 125festius ostendi potest. Ne illud quidem praeteribo, quantam afferat fidem expositioni narrantis auctoritas: quam mereri debemus ante omnia quidem vita, sed et ipso genere orationis; quod quo fuerit gravius, sanctius, hoc plus habeat necesse est in affirmando
 126quoque ponderis. Effugienda igitur in hac praecipue parte omnis calliditatis suspicio (neque enim se usquam custodit magis iudex): nihil videatur fictum, nihil sollicitum. omnia potius a causa, quam ab oratore,
 127profecta credantur. Sed hoc pati non possumus, et perire artem putamus, nisi appareat: cum desinat ars esse, si apparet. Pendemus ex laude, atque hanc laboris nostri ducimus summam. Ita, quae circumstan-
 352tibus ostentare volumus, iudicibus prodimus.
 128Est et quaedam *repetita narratio*,

profecto succensere homini alioqui doctissimo, qui neque diligentiam probat, tantulam impertiens vetusti, quod vocat, exemplaris notitiam, neque iudicium, scripturas receptis sero deteriores in coelum ferens.

125. *Ne illud*. Turic. Camp. *neque illud cum Alm.* Sed Jeps. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. (exc. Aldo) *Ne id.*

127. *nisi appareat*. Turic. Joann. (tac. Gibl.) Guelf. Camp. *n. apparet cum Alm.* Vall. Voss. 5.

128. *Est et quaed. rep.* Turic. Guelf. Joann. (tac. Gibl.) Goth. (tac. Gesn.) Camp. *Est q. r. cum Alm.* Mox Jeps. (tac. Gesn.) *Est q. et r. cum edd. ante Bas.*

125. *mereri*. cf. § 77.

membra. *Ostentandi* verbum hoc modo usurpatum, cum

127. *circumstantibus* — *prodimus*. Lepidissime opposita

aliqua etiam sententiae similitudine, vide 12, 9, 6.

quae ἐπιδήγησις dicitur, sane res *declamatoria* magis, quam *forensis*; ideo autem reperta, ut, quia narratio brevis esse debet, fufius et ornatius res posset exponi: quod fit vel invidiae gratia, vel miferationis. Id esse raro faciendum iudico, neque sic unquam, ut totus ordo repetatur. licet enim per partes idem consequi. Ceterum, qui uti ἐπιδήγησις volet, narrationis loco rem stringat, et contentus indicare, *quid facti fit; quo fit modo factum*, plenius se loco suo expositurum esse promittat. Initium narrationis quidam uti- 129

ἐπιδήγησις. Turic. ἐπιθεσις cum Alm. Sed Bern. ἐπιθεσις. Ioann. (tac. Gibl.) ἐπιδηγησις. *posset*. Turic. Camp. *possit* cum Alm. sequente male Obr. cf. 6, 3, 12.

Id esse raro. Sic Turic. a sec. manu; nam a pr. *I. est r.* et mox *iudicio*, pro quo item reponitur verum. Sed plane ut prima Turic. manus etiam Alm. Accedit proxime Camp. *I. esse faciendum* (cf. § 122) *raro iud.* Guelf. *I. enim raro*. Ald. Basil. *Idem raro*. Goth. (tac. Gesn.) *I. est raro* omisso mox *iudicio* cum Ioann. (tac. Gibl.) Vall. et Voss. 2. ceteri omisso in hoc non memoratur. Voss. 1. *I. raro fac. est.* Bern. *Id est non* (cf. § 29.) *raro faciendum*. Reliqui *Id raro* quod a Gryphio inde est in omnibus. Tot supra positus documentis apparet aliquid interfuisse vocabulis *id* et *raro*; neque tamen displiceat, si pro *esse* reposueris *ego*.

ἐπιδήγησις. Turic. ἐπιλήσει a sec. manu *epithesi*. Ioann. (tac. Gibl.) ἐπιδητησει. *loco rem*. Necessaria videtur Francii emendatio quam expressit Gesn. transponendi haec vocabula, quae in meis quidem omnibus libris leguntur *rem loco*; excepta Gryphii ed. ubi omittitur *loco*. An hoc ex sequentibus inductum, ut sic constitui debeat scriptura: *narratione rem?* Sed saepissime transponendo peccatum est a librariis. cf. § 88. it. 5, 3, 2. *facti fit*. Sic Turic. Camp. Ioann. (tac. Gibl.) cum Alm. Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. Omittit Guelf., et ipse genitivum dans, praeterea *fit*. Modo pro *quid* Turic. Alm. cum iisque Obr. dant *quod*; minus bene. Reliqui *factum f.* De genitivo cf. § 21.

que faciendum a persona putant: eamque, si nostra sit, ornandam; si aliena, infamandam statim. Hoc sane frequentissimum est, quia personae sunt, inter quas litigatur. Sed hae quoque interim cum suis accidentibus ponendae, cum id profuturum est, ut, *A. Cluentius Habitus fuit pater huiusce, Iudices, homo non solum municipii Larinatis, ex quo erat, sed regionis illius et vicinitatis, virtute, existimatione, nobilitate princeps: interim sine his; ut, Q. Ligarius cum esset:* frequenter vero et a re; sicut pro Tullio

129. *orn. si al.* Gesneri operae per errorem omiserunt si, quem repetierunt Bipontini. Est conjunctio in omnibus libris.

130. *Habitus.* Turic. omittit cum Alm. cf. § 16.

sed. reg. Sic Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. (exc. Aldo) ante Basil. et Codd. Voss. 2. 3. (miror in Goth. nihil notatum) Reliqui e Cicrone inferunt *etiam.* cf. 6, 3, 7.

nobil. princeps. Sic Turic. Guelf. Vall. Ioann. (tac. Gibf.) cum Goth. Voss. 2. 5. Bern. et edd. Jenf. (tac. Gesn.) reliquisque ante Aldum. Regius e Cicrone inferi iussit *facile*, quod habent reliqui libri. cf. prox. not. Nec necessario, quoniam memoriter fere Qu. laudat. cf. § 121. et mox in loco Ligarianae. Camp., nisi forte neglexi varietatem, habet *facile*.

130. *cum suis accidentibus.* cf. 3, 6, 36. 56.

A. Cl. Habitus. Cic. pro Cluent. c. 5.

131. *Q. Ligarius.* Cic. pro Ligar. c. 1. Nemo hic enim inferit e Cicrone cf. not. crit. ad *nobil. princ.*

pro Tullio Cicero. Fragmentum est orationis deper-

ditae, cujus paucissima supersunt. Alterum vide 5, 13, 21. Tullium hunc passum esse damnatum a familia Fabiana, et rem gestam hominibus armatis, discimus ex aliquot praeterea fragmentis ap. Ernesti. Vol. 4. P. 2. p. 1039. Corradus in *Quaestura* ex Io. Ger. Vossius (De Analog. 2, 3 p. 667.) cur Tullium

Cicero, *Finulum habet in agro Thurino M. Tullius paternum*: Demosthenes pro Ctesiphonte, Τοῦ γὰρ Φωκικοῦ συστάντος πολέμου. De sine narrationis cum iis contentio est, qui ¹³² perduci expositionem volunt eo, unde quaestio oritur: *His rebus ita gestis, P. Dolabella praetor interdixit, ut est consuetudo, de vi, hominibus armatis, sine ulla exceptione: tantum ut, unde dejecisset, restitueret. restituisse*

131. *Thurino.* Turic. Goth. Jenf. (tac. Geln.) *turino* cum Alm. et edd. ante Gryph. exc. Camp. quae dat nostrum; id quod ab Obr. inde recentiores. Reliqui, inter quos Ioann., *Tigurino*, quod ipsum in fragmentis legitur, sed ex hoc solo Quintiliani loco petitum. Φωκικοῦ. Sic Guelf. Goth. (tac. Geln.) cum Bern. (quauquam ex hoc Burm. Φοσικοῦ) et Ald. Bad. pr. At Loc. cum edd. ante Ald. Φωκικοῦ quod mox Bad. sec. et a Gryphio inde recentiores omnes receperunt contra historiam et fidem librorum Demosthenis. Turic. et Camp. ipsi videntur dare pravam scripturam. Poterat admonere Aquila Rom. p. Ruhnk. ed. Lup. 155. *Phocense* reddens, non *Phocaeense*.

132. *iis.* Sic Turic. Alm. Jenf. (tac. Geln.) et edd. ante Bad. exc. Rusc. Reliqui *his* (cf. § 32. 4, 3, 3.). Camp. *illis*. *contentio est qui.* Turic. Camp. omittunt *est* cum Alm.

Dolabella. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Geln.) cum edd. ante Gryph. exc. Ald. et Bad. sec. *Dolobella.* cf. Ruhnk. ad Vellej. 2, 43, 3. *restit. restit. se dixit.* Turic. Camp. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Geln.) Ioann. (tac. Gibl.) cum Voss. tribus et

hunc interpretentur M. Tullium Deculam, Cn. Cornelii Dolabellae in consulatu collegam anno U. C. 675. in neutram partem ullum video idoneum argumentum. Mentionem huius orationis habet Dialogus de Oratt. sive de causis corr. el. c. 20 ubi *inmensi voluminis* dicitur, et coniungitur cum illa pro Caecina.

Demosthenes. Orat. pro Corona p. Reisk. 230 extr. ubi Taylorus ponit rhetoras, qui eodem exemplo Demosthenico utantur.

132. *eo unde quaestio oritur.* cf. 4, 4, 2.

His rebus. Cio. pro Caecina c. 8.

se dixit. Sponsio facta est. hac de sponsione vobis iudicandum est. Id a petitore semper fieri potest, a defensore non semper.

III. Ordine ipso narrationem sequitur *confirmatio*. Probanda sunt enim, quae propter hoc exposuimus. Sed priusquam ingrediar hanc partem, pauca mihi de quorundam opinione dicenda sunt. Plerisque moris est, prolato rerum ordine, protinus utique in aliquem laetum ac plausibilem locum, quam maxime possint favorabiliter, ² excurrere. Quod quidem natum ab ostentatione declamatoria, jam in forum venit, postquam agere causas non ad utilitatem litigatorum, sed ad patronorum jactationem reperturn est: ne, si pressae illi (qualis saepius desideratur) narrationis gracilitati conjuncta argumentorum pugnacitas fuerit, dilatis diu-⁵⁵ tius dicendi voluptatibus oratio refrigescat.

edd. ante Gryph. exc. Aldo *restit. deinde restituisse dixit.* cf. § 121. Potuit enim et hic memoriter citare Qu. postea a VV. DD. e Cicerone correctus.

2. *declamatoria — ad util.* Quae his inferuntur, desiderata et suppleta jam a Regio, absunt a Jenf. (tac. Geln.)

a petitore — a defensore. cf. § 6. ne forte quis praepositionem conjungat cum verbo passivo.

1. *plausibilem.* Potestas vocabuli fere quae in *favorabili*. cf. 4, 1, 20 sed hic usus jam Ciceroni notus vid. v. c. Divin. in Caecil. c. 3 ubi

populare atque plausibile plane sic junguntur ut a nostro 12, 10, 75.

2. *pressae — gracilitati* cf. 4, 2, 117.

refrigescat. cf. 2, 12, -6. item 5, 7, 26. 31. 6, 1, 37. 39. In his locis ea *frigoris* apparet potestas, ut non

In quo vitium illud est, quod, sine discrimine causarum atque utilitatis, hoc, tanquam semper expediat, aut etiam necesse sit, faciunt: eoque sumtas ex iis partibus, quarum alius erat locus, sententias in hanc congeruunt, ut plurima aut iterum dicenda sint, aut quia alieno loco dicta sunt, dici suo non possint. Ego autem confiteor, hoc expatiandi genus non modo narrationi, sed etiam quaestionibus, vel universis vel interim singulis, opportune posse subjungi, cum res postulat, aut certe permittit; atque eo vel maxime illustrari ornarique orationem: sed, si cohaeret

3. *eoque sumtas.* Sic Turic. Alm. Camp. Goth. (tac. Gefn.) prius vocabulum cum Colb., non autem Loc. Ald. ut refert Burmannus qui compendium τῆς quod male accepit pro *que*. Nostram et Obr. Reliqui *eo quod desumtas.* Malui simplex verbum, cum *d* videretur natum ex male accepto *que* (pro *quod*) quod reduxit Obr. *iis.* Sic Camp. cum edd. ante Basil. Reliqui *his.* cf. 4, 2, 132. 4, 5, 20.

quia alieno. Turic. Guelf. Goth. Camp. inserunt *alia* cum Alm. Bal. Voss. 2. Vall. et edd. ante Aldum. inero errore.

loco. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. *modo* cum Vall. sed Turic. Alm. Bal. veram dant scripturam.

4. *Ego.* Turic. omittit cum Alm. Pro eo *Et* dat Obr. sed omisso *autem.* mox pro *confiteor* Guelf. *jateor.*

narrat. sed. Sic Turic. (quaquam a sec. manu, nam a prima narrationis *f.* quod sic dat Alm.) Guelf. Ioann. (tac. Gibl. quaquam *quod* pro *sed* cum Voss. 1. quem eo quoque refert, quod modo § 3 *aut quia* — *possint* omittit uterque) Obr. Reliqui inserunt *quidem*; nullo, quantum video, sensu.

solum risum significat, quem audientem imbuat quidquid debent ineptiae, sed etiam caret sale. languorem et oscitationem quo

et sequitur; non, si per vim cuneatur, et,
 5 quae natura juncta erant, distrahit. Nihil
 enim tam est consequens, quam narrationi
 probatio: nisi si excursus ille vel quasi finis
 narrationis, vel quasi initium probationis est.
 Erit ergo illi nonnunquam locus: ut, si ex-
 positio circa finem atrox fuerit, prosequamur
 eam, velut spiritu erumpente protinus in-
 6 dignatione. Quod tamen ita fieri oportebit,
 si res dubitationem non habebit: alioqui
 prius est, quod objicias, verum efficere,
 quam magnum: quia criminis invidia pro

cuneatur. Sic plane Turic. (a sec. quidem manu *conetur*; quocum facere putandus est Alm. quanquam asserunt ex eo *uneatur*) Vallens. (ref. Badio) Ioann. Quod habet Guelf. *caveatur* in eo nostra latet. Bad., prior nostram habet, quae a Gryphio inde obtinet in omnibus edd. quod narrare neglexit Burm. ut Gesn. crederet ab Obr. demum restitutam bonam scripturam. Camp. *conetur*, cum Bodl. Bal. et plerisque edd. nisi quod aliquot e Regii conjectura *conatus*, Ald. *continetur*, Goth. *contineat*. Non paucorum Codd. diversitas male tacetur.

5. *spiritu.* Guelf. Ioann. (tac. Gisl.) omittunt cum Goth. et Camp. si recte nunc interpreter quod ex hoc notavi. Turic., omisso antea *velut*, *sp̄m erumpentem* (et sic profecto Alm. ex quo asserunt *spin erumpente*) sed a secunda inauu reposta nostra scriptura.

4. *cuneatur.* Primus fortasse hoc improprio significato dixit Qu. (nam et apud Senecam proprie „Unus lapis — „qui latera inclinata *cuneavit*.“ Epist. 18 extr.), at quam praecclare! *sequi* dicitur quidquid facile sit cl. 2, 14, 1. 8 Prooem 18. 10, 2, 27.

attentum morari. Clarius quidem erat *indignatione*, *velut spiritu*, sed parum habebat roboris; inest tamen hic sensus solus. *Spiritus* intelligitur, ut monet Geinerus, retentus antea.

5. *velut spiritu.* Positus horum verborum potest minus apparet hoc loco Frugi est

reo est, priusquam probatur. difficillima est enim gravissimi cujusque sceleris fides. Idem 7 fieri non inutiliter potest, ut, si merita in adversarium aliqua exposueris, in ingratum inveharis: aut, si varietatem criminum narratione demonstraveris, quantum ob ea periculum intētetur, ostendas. Verum haec 8 breviter omnia. Judex enim, ordine audito, festinat ad probationem, et quamprimum certus esse sententiae cupit. Praeterea cavendum est, ne ipsa expositio vanescat, aversis in aliud animis, et inani mora fatigatis. Sed ut non semper est necessaria post narrationem illa procuratio, ita frequenter utilis ante quaestionem praeparatio: utique, si

7. *ob ea.* Sic Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. cum Alm. Voff. 1. 3. Obr. Reliqui *ab ea.* cf. Drakenb. ad Liv. 26, 1, 3.

8. *expositio.* Goth. (tac. Gesn.) *positio cum* Voff. 2. 3. At Ioann. (tac. Gibl.) *pō.* ex Voff. 1. assertur *ipō.* cf. § 4 (2). Hoc ipsum est *positio.* Quod alicubi legi et Schrevelius narrat. Male.

9. *Sed ut.* Turic. *Et ut* cum Alm.

utique — fav. Turic. *u. primam speciem jufferit* (a sec. manu *inserit*) *fav.* Apparet *specie minus erit* quam facile poterit corrumpi in *speciem jufferit* vel *inserit.* Et Guelf. *pro minus erit* dat *inufferit* ubi literae *u* imponuntur hae minusculae

Gesneri admonitio, Ciceronem „mane, tam acerbum credituri „sint.“

8. *ordine;* rerum gestarum i. e. narratione. Ita saepius Vellejus et noster mox § 8. 14. item 4, 2, 49. 51. 73. 128. 4, 4, 9. 5, 13, 28. 10, 6, 2. 10, 7, 9.

„Paene dicam, resper-
„sas manus sanguine paterno
„judices videant oportet, si
„tantum facinus, tam im-

prima specie minus erit favorabilis; si legem asperam tuebimur; aut poenarias actiones inferemus: est hic locus velut sequentis exordii, ad conciliandum probationibus nostris iudicem; mitigandum, concitandum.

in. Ioann. (tac. Gisl.) *u. si primam speciem iniusserit favorabit*, cum compendio in ultima litera. Hunc in modum igitur mutanda quae ex Alm. assertur scriptura: *u. p. s. iusserit erit fav.* Neque enim credo erit seorsim positum. Si tamen et post utique et ante legem omittit uterque, posteriore loco cum Guelf. Camp. Ioann. (tac. Gisl.) Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. 5. Etiam in Jenu. mea punctis debuit tolli posterius *si*. Pravae omnes profecto hae omissiones.

inferemus. Turic. *tuebimur* cum Alm. Supra *tuebimur* et ipsi dare videntur, sed Camp. eo loco omittit vocem et hoc nostro ponit *tuebimur* pro *inf.* quasi sufficiens unum verbum et legi *asperae* et *poenariis act.*

sequentis exordii. Turic. *s. exordia* (a sec. manu *s. exordium*) cum Alm. Sed sec. Turic. manu Goth. quoque dat, cum Bad. utraque ed. Steph. quam scripturam quare revocavit Obr. equidem non dicam. Camp. *sequens exordiam* cum Bodl. et Andr. malum et ipsum.

mitigandum, concitandum. Haec verba dant Turic. Guelf. Goth. Camp. et edd. meae ante Gryph. et plurimi apud Barm. scripti et excusi. Omittuntur in edd. a Gryphio et recentioribus. Absesse videntur ab Ioann. Lis collato, aliisque fortasse

9. *poenarias actiones inferemus.* cf. 7, 4, 20. Non delictum ipsum eruitur, sed poenae exiguntur ab eo, quem impune tulisse, quod deliquerit, querimus. Dicuntur alias *poenales* qua voce vide Brissonium de verb. signif.

est — exordii. Velim verbo est praenitti Et, quod facile excidebat, sine quo autem durior est continuatio sententiarum. *Sequens exordium* est

alterum, secundum cf. 1, 5, 25.

mitigandum, concitandum. Haec non sunt otiosa. *Conciliatur nostris probationibus iudex*, cum vel *mitigatur* dicenti, quem male accipiebat ob causae invidiam, vel *concitatur* in reum, cui ne faveret verendum erat. Quo minus de *mitigando* erga reum iudice accipiam, obstant exempla, quorum utrumque est ejus-

Quod liberius hic et vehementius fieri potest, quia iudici nota iam causa est. His igitur 10 velut fomentis, si quid erit asperum, praemolliemus, quo facilius aures iudicum, quae post dicturi erimus, admittant, ne jus nostrum oderint. Nihil enim facile persuadetur invi- 6 tis. Quo loco tamen iudicis quoque noscenda 11 natura est, juri magis, an aequo, sit appositus? proinde enim magis aut minus erit hoc necessarium. Ceterum res eadem et post

eti nec omnibus quorum nulla mentio. Voss. 1. iis carere suspicor cf. § 3. Videor debuisse restituere; neque enim sapiunt glossatorem.

Quod lib. hic et veh. Sic Guelf. cum Ioann. Colbert. Bern. (nisi quod hic est pro et.) Jenf. (tac. Gesn.) et edd. meis auto Obr. omnibus exc. Camp. nisi quod Rusc. omittit et. Turic. quod (a sec. manu quod quo) liberius hoc veh. Alm. et Andr. hoc ipsum dare narratur sed non omittere et. Bodl. quod quo l. hoc veh. Goth. omissis, ut testatur Gesn. et vehementius, retinet tamen hic, quod ille non memorat. Camp. quod quo l. hoc et veh. et hoc primum revocavit Obr. non omittens et, ut refert Burn. Haec jam est vulgata scriptura, habens inanem opponendi liberius et vehementius affectationem. Nostra bonis nititur auctoribus, neque vetustissimorum librorum ratio magnopere abludit.

10. *His igitur.* Turic. Hic i. Contrarium errorem vide 3, 6, 16. item 5, 10, 30. Camp. hic pro his. item 5, 14, 28.

11. *juri magis un.* Camp. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt magis cum Voss. 2. Sed Turic. post magis usque ad aut omittit cuncta haec, quo ipso apparet in vetere exemplo bis fuisse magis. Camp. aut inter mag. min. omittit.

modi ut iratum oratori, facilem puniendis reis, iudicem intelligas. Sic 12, 1, 14 „magna responsi invidia sub- eunda est, mitigandae sunt „prius aures.“ Mitigando au- tem opponitur concitare 6, 2, 12. Ceterum quod mox fomenta dicuntur, ipsum quoque facit ad commendandum mitigandi verbum, quocum fere solent conjungi fomenta.

12 quaestionem perorationis vice fungitur. Hanc partem *παρέκβασις* vocant Graeci, Latini *egressum*, vel *egressionem*. Sed hae sunt plures, ut dixi, quae per totam causam varios habent excursus: ut *laus hominum locorumque*, ut *descriptio regionum*, *expositio quarundam*
 13 *rerum gestarum*, vel etiam *fabularum*. Quo ex genere est in orationibus contra Verrem

vice. Turic. *vicem* quod dat Obr. cf. Oudend. ad Sueton. Aug. c. 36.

12. *voc. Graeci*. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Gryph. Reliqui *Gr. voc.*

rerum gestarum vel etiam fabularum. Hanc ego scripturam e Turicensi et Alm. recte eruisse videor; quorum ille dat *r. g. ut laetitia fabularum* hic *r. g. ut liticia fabulofarum*. Summae diversitatis est quod, pro Turic. *fabularum*, Alm. praefert *fabulofarum*. Substantivum praeterea comparet in Guelf. nec diffiteor, me parum acquiescere in Burmanniana illa Almelove-niani notatione. Adjectivum vulgo dant omnes et mei et aliorum. cf. 5, 10, 10. Recepta adhuc scriptura haec est: *r. non solum g. sed e. fabulofarum*. *Non solum*, tanquam necessarium inferi iussit Regius, obsequente diu solo Aldo, nisi forte hic e Codice, quod non credo: Absunt quidem particulae ab omnibus meis (etiam Ioann. [tac. Gibf.]) libris ante Basil. exc. Ald. Badius Vall. eas habere negans „nec necesse est“ ait „praeponere particulas.“ In Turicensi monstro *ut laetitia* cum manifesto contineatur (vid. *vel confusum cum ut Drak.* ad Liv. 36, 41, 2. item infra nosit. 5, 9, 16. hic praefertim sequente *l*; ex ipso autem *ut fiebat et, sed) etiam*, satis intelligere videor, unde natum *sed etiam* quod ante se flagitare credebatur *non solum*. Substantivum *fabularum* malui, ut difficilius et minorem glossematis speciem habens.

12. *παρέκβασις*. Etiam *διέξοδος* appellari hunc post narrationem excessum monet Curius Fortunatianus p. Pithoei 62.

per totam causam. Non solum post narrationem. ad ut dixi cf. § 4.

vel etiam fabularum. cf. 4. 2, 19.

compositis *Siciliae laus, Proserpinae raptus*;
pro C. Cornelio *popularis illa virtutum*

15. C. Corn. Sic Turic. Camp. Guelf. et edd. meae ante Gryph. omnes cum tot Burmannianis. Hinc L. Corn. usque ad Geln. In Alconii argumento (p. 122.) rescribere ocyus C. Corn.

13. *Sicil. laus — rapt.* cf. 3; 7, 27. not. ex. sed et locum modo citatum.

pro C. Cornelio. Hujus causae non nisi fragmenta supersunt, cum Alconii Ped. commentario servata. C. Cornelius trib. pl., legibus aliquot ferendis alienatus a Senatu, „promulgavit legem“ (C. Calpurn. Pisone, M. Acilio Glabrieone Coss. A. V. C. 687.) „qua auctoritatem senatus minuebatur, ne quis, nisi per „populum, legibus solveretur; quod olim in omnibus „S. C. quibus tunc aliquem legibus solvi placebat, adjici „erat solitum, ut de ea re ad „populum ferretur; sed paulatim ferri erat delictum, resque jam in eam consuetudinem venerat, ut postremo „ne adjiceretur quidem in „S. C. de rogatione ad populum ferenda; eaque ipsa S. C. per pauculos admodum fiebant.“ Afc. Ped. in argum. Cornelianarum. (Cum enim quadriduo Cornelium defendisset Cicero, eas actiones contulit in duas orationes.) Hanc Cornelii rogationem cum omnibus modis oppugnare laborarent potentissimi quique

ex Senatoribus, collega ejus P. Servilius Globulus trib. pl. inventus est, qui intercederet nec pateretur verba legis populo recitari a praecone, subjiciente scriba. „Tum Cornelius ipse codicem recitavit, „quod cum improbe fieri C. „Piso Consul vehementer quereretur, tollique ea re tribuniciam intercessionem diceret, gravi convicio a populo „exceptus est; et cum ille „eos, qui sibi intentabant manus, prendi a lictore justisset, fracti ejus fasces cuncti“ (An sunt?) „lapidesque etiam „ex ultima concione in consulem jacti.“ Idem. Postquam tribunatus Cornelii prope totus exactus est per contentiones natas ob leges complures ab eo promulgatas, quibus plerique collegae intercederent, sequente anno reus majestatis est factus. Qua accusatione per foedas operarum forensium turbas intercedente, mox altero anno (L. Aurelio Cotta, L. Manlio Torquato Coss. A. V. C. 689) defensus est Cornelius a Cicerone. Reus cum quaesitor fuisset Cn. Pompeji, contingebat patrono occasio ornandae et commendandae

Cn. Pompeji commemoratio: in quam ille divinus orator, velut nomine ipso ducis cursus dicendi teneretur, abrupto, quem inchoaverat, sermone devertit actutum. ¹⁴Παρέξβασις est (ut mea quidem fert opinio) *alicujus rei*, sed ad utilitatem causae perti-

Cn. Ioann. (tac. Gibl.) *Camp. Gn. male.* cf. 1, 7, 29. *actutum.* Turic. *Camp. ac tantum*, cum Alm., et quidem interpungentes ante. Badius se alicubi impressum vidisse *actutum* narrat, quod placeat; deinde recenset, satis lepide, in quibus hoc libris non legerit. Meorum oculorum acies si quid pollet est hoc ipsum in Rusc. ubi et recte diremtum; sed id in Locat. quoque. Guelf. habet veram vocem, Ioann. proxime accedit: *ac tutum*, continuans tamen sequentibus. Cetera varietas et nota est et sine fructu cognoscitur.

14. *alicujus.* Sic Turic. Guelf. Alm. Voss. 1. 3. Bern. Vall. *Camp. Goth. Jenf.* (tac. Gesn.) cum edd. ante Ald. Hic primus expressit Regianam conjecturam *alienae*, quam propter *sed*, quod sequitur, necessariam putavit auctor. Ioann. bis collatus potest videri cum his consentire. Reliqui Codd. vereor ut diligenter sint excussi. Nimium vocabulum est *alienae*; neque enim concedat Qu. *alienam* in ulla causa rem debere tractari.

dae per hujus laudes orationis. Aliud tribuni pl. Q. Caecilii Metelli Nepotis, suam legem recitantis ipsius, exemplum tradunt Plutarchus in Catone minore p. 772 D. E. citante Gesu. ad 10, 5, 15. item Dio Cassius 37 p. 158. Ex his, quae adhuc exposui, satis accipient lucis loca non pauca e Cornelianis allata a nostro. veluti 4, 4, 8. 5, 15, 18. 26. 6, 5, 10. 7, 3, 35. 36. 10, 5, 15. Conferendus de hac causa Cornelianus est insignis locus Ciceronis ipsius in Vatinium c. 2,

14. *alicujus.* Intellige *alius cujus*, quae potestas saepe inest voci. cf. 2, 15, 2. Ernest. in clave Cic. et ad Herenn. 1, 4, 2, 17. 4, 50. de Inv. 2, 13. in nota. Hinc fortasse expunxeris *alia* apud. Cic. de Or. 2, 9 „cum aliqua *alia* arte.“ it. de Inv. 2, 19 „assumta *alia* ali- „qua constitutione.“ 1, 11. „cum *aliud* aliquod *alicujus* „factum.“ Paucis vocabulis ante *aliquis* dici pro *alius* etiam Ernestus monet. Pro Sextio c. 24 „non *alio* aliquo, „sed eo ipso crimine.“ Mutationem tamen non admittit

nentis, extra ordinem excurrens tractatio. Quapropter non video, cur hunc ei potissimum locum assignent, qui rerum ordinem sequitur; non magis quam illud, cur hoc nomen ita demum proprium putent, si aliquid in digressu sit exponendum, cum tot modis a recto itinere declinet oratio. Nam¹⁵ quidquid dicitur praeter illas quinque, quas fecimus, partes, egressio est, *indignatio, miseratio, invidia, convicium, excusatio, conciliatio, maledictorum refutatio.* Similia his,

excurrens. Ita libri quidem omnes mei praeter Ioann. (tac. Gtbl.) Gryph. Roll. Capp. dantes *procurrrens*. Hoc esse in Alm. Voss. 1. (cf. § 9.) 3. refert Burm. et probat scripturam; voce, ut putat, ab usu militari repetita. Hujus similitudinis levem colorem cum et ipse agnoscam credamque vel auribus blandii *procurrrens* prae illo „*excurrens extra*;" miror tamen Turic. nullam referri varietatem.

hoc nomen ita. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Alm. Bodl. Voss. 2. et edd. ante Gryph. quo accedit Capp. Reliqui omittunt *nomen*, quod sponte desiderabam, quanquam carere eo potest locus. Omitti non dubito in Guelf. Ioann. Voss. 1. 3. Bern.

Cic. de Inv. 2, 26. „Sin aliud „quoque aliquod genus.“ Columellae (2, 9, 9) pro aliqua reddere *alia quae pefiis*, non quidem erat necesse vid. Drakenb. ad Liv. 5, 13, 4. item 6, 5, 8. cui non accedit Schneiderus. vid. Oudend. ad Suct. Tib. 47.

excurrens. vid. not. crit.

si — exponendum. Ultima vox est proferenda. Neque enim apparet quare in *narrando* solum sit *παρέμβασις*.

15. *illas quinque — partes.* cf. 3, 9, 1. 4 Prooem. 6. 5, pr. 5.

maledictorum refutatio. Quoniam *maledicta* sunt extra negotium cuius propria quaestio est. Sic Cic. pro Cluent. c. 23. „doce, in illorum iudiciis, „quid, praeter hoc venenum „Oppianici, non modo in „criminis, sed in *maledicti* „loco sit objectum.“ cf. 4, 2, 27.

quae non sunt in quaestione, omnis *amplificatio*, *minutio*, omne *affectus genus*: atque ea maxime jucundam et ornatam faciunt orationem: *de luxuria*, *de avaritia*, *de religione*, *de officiis*; quae cum sint argumentis subjecta similium rerum, quia cohaerent, egredi non videntur. Sed plurima sunt, quae rebus nihil secum cohaerentibus

15. *minutio*. Guelf. in *initio*. Turic. omittit cum Alm. *omne*. Turic. *omnis*. *de officiis*. Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) omittunt *de* cum Alm. male. cf. 4, 2, 122. item mox § 16. *cum sint*. Sic Turic. (a sec. manu, a pr. *sunt*) Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Leid. Omittere *sunt* dicitur Voff. 3. Reliqui *cum sunt*. male; cf. not. ex. *quia coh.* Camp. *quae coh.*

16. *Sed plur.* Turic. et *plur.* *nihil secum*. Guelf. *non secundum*. Ioann. (tac. Gibl.) *non s.* cum Voff. 3. Per errorem Rusc. et Bad. *n. se.*

in *quaestione*, vel *summa*, quae statum facit, vel *secundaria*. cf. 3, 6, 7.

atque ea maxime. Ipsos locos communes egressioni accensendos significat (cf. 4, 2, 117.). Sed scabritiem orationi inesse sensit recte, et si solus, Rollinus. Neque enim possunt intelligi *loci communes*, de quibus nunc primum facit mentionem in hac disputatione, nisi discrete memorati, quod non fit, dum ponitur *ea*, quod unusquisque referet ad praecedentia. Abrupta quoque est structura: „*ea* — *faciunt* orationem: *de luxuria*“ cet. Rollinus malit: „atque ea maxime *quae* jucun-

„*dam*“ cet. Equidem lenius emendem: *et quae maxime*, ut *et* abierit in *at*, quod sit sexcenties, *quae* autem discerptum fuerit in *que ea*; nisi forte malis *et quae etiam maxime*. Codices nulli adiuvant.

quae cum — *videntur*. Afferit causam, quare loci communes vulgo non soleant annumerari egressionibus. Sicut enim, inquit, ex eo genere argumentorum, quae petuntur a rebus similibus, eaque ratione saluunt apte *cohaerendo*. In hoc enim verbo laus est cf. § 4. 4, 2, 53. *Subjecta* accipio ea potestate, de qua egi ad 3, 3, 6.

inferuntur, quibus iudex reficitur, admone-
tur, placatur, rogatur, laudatur. Innumerabi-
lia sunt haec, quorum alia sic praeparata afferi-
mus: quaedam ex occasione vel ex necessitate
dicimus, si quid nobis agentibus novi acci-
dit, interpellatio, interventus alicujus, tu-
multus. Unde Ciceroni quoque in prooemio, 17
cum diceret pro Milone, digredi fuit necesse,

inferuntur. Gothi Jenf. *inferantur* cum Voss. 2. et edd.
ante Ald. nisi quod illae per errorē *miserantur*, quod correxit
Regius. Vallens. cum reliquis meis *inferuntur* cf. 4, 2, 60.
Habet in tali structura indicativum 5, 13, 9. 10, 1, 13.
11, 1. 82 consentientibus libris. vid. Oudend. ad Suet. Tib. 73.

sic praep. Turic. *sit praep.* (sed a sec. manu *sic*) cum Alm.
Ante Stoer. edd. (de Jenf. tac. Gesn.) *sicut pr.* quod repetie-
runt Roll. Capper. male. Ioann. (tac. Gibl.) *si pr.* cum
Voss. 1. 3. *vel ex necessitate.* Sic Gothi. cum Voss. 2.
Camp. et edd. (de Jenf. tac. Gesn.) ante Basl. exc. Aldo.
Reliqui omittunt *ex.* cf. § 15 not. 3.

16. *inferuntur.* cf. not. crit.

Innum. — *haec.* Minime

placet haec eorundem, cum
affectatione, iteratio. Eximi
saltem possunt haec verba,
sine ulla sententiae injuria.
Sed libri conspirant.

alia — *quaedam.* Vide et
confer opposita sibi *aliae* et
aut 3, 6, 41. 5, 13, 23.

dicimus. Malis sane *duci-*
mus, quod unus meorum Go-
thanus dat (tac. Gesn.), nullo
astipulante libro, nisi quod
Ioann. (tac. Gibl.) compen-
dium habet, unde aequē *du-*
ci-mus eruas, ac *dicimus*. De-
fendi tamen vel recepta potest
scriptura, si *ex* significat *pro*,
secundum.

17. *pro Milone* — *ipsa*

oratiuncula. „Cicero cum in-
„ciperet dicere, exceptus est
„acclamatione Clodianorum,
„qui se continere ne metu
„quidem circumstantium mili-
„tum potuerant: itaque nou
„ea, qua solitus erat, con-
„stantia dixit. Manet autem
„illa quoque excepta ejus ora-
„tio. scripsit vero hanc, quam
„legimus, ita perfecte, ut
„jure prima haberi possit.“
Asc. Pedianus in argumento
Milonianae. Quod in hac ora-
tiuncula, quam, ut Asconius,
ita Quintilianus etiam tracta-
vit, coactus fecerat, ejus ve-
stigium in scripta quoque ha-
bemus, iuitio. cf. 2, 20, 8.

ut ipsa oratiuncula, qua usus est, patet. Poterit autem paulo longius exire, qui prae-
parat aliquid ante quaestionem, et qui fini-
tae probationi velut commendationem adjicit.
At, qui ex media erumpit, cito ad id redire
debet, unde devertit.

IV. Sunt, qui narrationi *propositionem*
subjungant, tanquam partem judicialis mate-
riae: cui opinioni respondimus. Mihi au-
tem *propositio* videtur omnis confirmationis
initium: quod non modo in ostendenda
quaestione principali, sed nonnunquam etiam
in singulis argumentis poni solet, maxime-
que in his, quae ἐπιχειρήματα vocantur. Sed
nunc de priore loquimur. Ea non semper
uti necesse est. Aliquando enim sine propo-

17. *Poterit.* Turic. Guelf. Camp. *Potest* cum Alm.
Obr. *velut commend.* Turic. Guelf. Camp. *vel c.* cum
Vall. Voss. 3. Bern. cf. 3, 3, 45. Omittunt *velut* Jenf. (cujus
varietatem perperam reddidit Gesn.) et edd. ante Ald.

At, qui. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Ioann. (tac.
Gibf.) *atque* cum Alm. Voss. 1. 3. Hujusmodi exemplis discas
tanto confidentius *atque* reponere pro *atque*, ubi opus est.
cf. 4, 2, 80. 6, 29, 4. *erumpit.* Turic. Guelf.
Camp. *rumpit* cum Alm. sed hic et Turic. erroris fontem de-
monstrant *mediae* dantes pro *media*.

1. *poni.* Jenf. (tac. Gesn.) *proponi* cum rell. ante Gryph.
Idem Ioann. dare narrat Gibf., falso ille.

2. *non semper.* Turic. Camp. *ne s.* cum Alm. An fuit
nec s.? *semp. uti necesse.* Guelf. omittit *uti* cum

1. *propositionem.* cf. de hac *respondimus.* vid. 3, 9, 2. sq.
voce. 3, 9, 5. 3, 11, 27. ἐπιχειρήματα. cf. 5, 14, 14.
4, 2, 4. 6. 7. 71. 78. 5, 10, *de priore.* quod versatur in
70. 5, 13, 13. 14. 20. 35. quaestione principali, vel statu
46. 49. 5, 14, 1. 4. 32. causae.

sitione aliqua quoque satis manifestum est, quid in quaestione versetur: utique, si narratio ibi finem habet, ubi initium quaestio; adeo, ut aliquando subjungatur expositioni, quae solet in argumentis esse summa collectio: *Haec, sicut exposui, ita gesta sunt, Judices: insidiator superatus, vi victa vis, vel potius oppressa virtute audacia est.* Sed nonnunquam valde utilis est; praecipue,³ ubi res defendi non potest, de fine quaeritur:

Voss. 1. 3. Bern. Nosram dant omnes mei ante Stoer. Hic cum reliquis ante Obr. *semp. necessaria.* Quod dicas esse in Britt. ex Gibl. silentio. Sed moneor omitti *uti* in Ioann. ad Gesn. collato, ut Guelferb. scriptura vel in hoc esse videatur. Cum Voss. 1. consentientem aliquoties vidimus Ioann. cf. 4, 3, 14.

aliqua quoque satis. Sic Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Basil. Haec a. f. q. Gryph. omittit *aliqua* cum Turic. Capp. Roll. Sic legi volebat Regius, praeter necessitatem. Bern. *alia q. f.* Reliqui q. a. f.

3. *est. Sed non.* Dissido huic *sed*, quod abest a Turic. et Camp., in reliquis tamen omnibus videtur legi. cf. 6, 3, 7.

praecipue. Omittitur a Turic. Camp. Nec displicet quod abest. *fine.* Sic Turic. Camp. et edd. ante Ald. cum Bodl. Alm. Andr. Bad. Gryph. Obr. Roll. Capp. Gesn. Reliqui, inter quos Vall. referente Badio, *jure.* Probat nostrum Gronovius, vir summus, ad Decl. p. (ed. Leid.) 588. Aliquoties hoc *privatae pecuniae* exemplo utitur Qu. in tractatione status finitivi, ut 3, 6, 38, 49. (ubi vide et Aristotelem) 7, 3, 10, 21, 22. Sed ne altera quidem scriptura, *jure*, caret specie. cf. eum 3, 6, 33, 4, 2, 8, 5, 10, 39. ubi in eodem exemplo juris mentio. Cum *jus* appellatur in hisce, intelligitur status *translationis.* vid. 5, 6, 85, 84. ita tamen ut *jus* illud

2. *finem — initium.* cf. 4, 2, 132.

expositioni, quae. Cave relativum jungas proximo vocabulo, sed intellige *ea res quae.*

Idem in argumentis cum sit, est ἀνασφαλαίως.

Haec sicut. Cic. pro Milone c. 11.

3. *de fine.* vid. not. crit.

ut, pro eo, qui pecuniam privatam de templo sustulit, *Sacrilegii agitur, de sacrilegio cognoscitis: ut iudex intelligat, id unum esse officii sui, quaerere, An id, quod obicitur, 4 sacrilegium sit?* Item in causis obscuris, aut multiplicibus. nec semper propter hoc solum, ut sit causa lucidior, sed aliquando etiam, ut magis moveat. Movet autem, si protinus subtexantur aliqua, quae profint. *Lex aperte scripta est, ut peregrinus, qui murum ascenderit, morte multetur. peregrinum te esse certum est: quin ascenderis murum, non quaeritur: quid superest, nisi, ut te puniri oporteat?* Haec enim propositio confessionem adversarii premit, et quodammodo iudicandi moram tollit, nec indicat quaestionem, sed

magnam habeat cum *qualitate* cognitionem. In neutram igitur partem quidquam affirmem de hujus nostri loci scriptura *fine an jure.*

4. aut multipl. Goth. (tac. Gesn.) et m. cum Voss. 2. Jenf. (tac. Gesn.) ac m. edd. ante Stoer. exc. Aldo.

multetur. Omnes quidem libri mei praeter Ald. *multetur.* cf. 5, 11, 7. 7, 4, 43. Sed constantiam scribendi sequor. cf. 4, 2, 62. vide et Cellar. in orthogr. in hac voce.

quin. Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. *qui si.* Narrat Bad. Vall. dare *quin* et Ioann. ipse videtur.

sed adjuvat. Turic. *judici* cum Alm. pessimo consensu. cf. ad praef. nostr. p. 45.

4. obscuris — multiplicibus. „capite punitur.“ cet. cf. 7, cf. 4, 1, 4. 4, 2, 85. 6, 6, 6. 1, 8. *non quaeritur.* i. e. non est

Lex — scripta est. Indicat dubium. *Almeloventius leg. ult. Dig. 1, confessionem premit.* cf. 5, 8. „Si quis violaverit muros, 7, 1 in voce *premere.*

adjuvat. Sunt autem *propositiones* et *simpli-*5
ces, et *duplices* vel *multiplices*. quod accidit
 non uno modo. Nam et plura crimina jun-
 guntur; ut, cum *Socrates accusatus est*, quod
corrumpet juventutem, et novas superstitiones
introduceret: et singula ex pluribus colli-
 guntur; ut, cum *legatio male gesta* obi-
 citur *Aeschini*, quod *mentitus sit*, quod *ni-*
hil ex mandatis fecerit, quod *moratus sit*,
 quod *munera acceperit*. *Recusatio* quoque 6
 plures interim propositiones habet: ut con-
 tra petitionem pecuniae, *Male petis*, *procu-*
ratori enim tibi esse non licuit: sed neque illi,
cujus nomine litigas, *habere procuratorem*:
 sed neque *es heres ejus, a quo accepisse*

6. *petitionem*. Goth. (tac. Gesa.) Camp. *petitorem* cum
 Voss. 2. Steph. Roign. Gryph. (1544) Capp. Malim hoc pro-
 fecto. *procuratori enim*. Sic Guelf. Sed Turic. *pro-*
curatore e. ubi ommissus profecto apex in *e* finali. Goth. *procu-*
ratores cum Camp. qui *enim* omittit. cf. 7, 1, 19 ubi in eadem
 structura *procuratorem* dant omnes libri. Utitur septimi libri
 loco Dukerus ad Liv. 42, 56, 6. quocum cf. Ernestum in
 Clave Cic. voce *licet*. Voss. 1. et Ioann. dativum retinent,
 sed *enim* omittunt. cf. § 2. not. 2. Ut ad Livium Dukerus,
 ita hic ego *procuratorem* natum suspicor ex *procuratori enim*,
 male contractis.

5. *Socrates*. Xenoph. Memo-
 rabb. 1, 1. ἀδικεῖ Σωκράτης,
 οὗς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεούς,
 οὐ νομίζων, ἔτραα δὲ καὶ ἀ
 δαιμόνια εἰσφέρειν. ἀδικεῖ δὲ
 καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

obicitur *Aeschini*. Dem. de
 falsa leg. p. (Rsk.) 343 media.
 μηδὲν ἄληθές ἀπήγγελλε —
 μηδὲν ὧν προσετάξατε ἂν τῆ

προσθεῖα πεποιήκεν — ἀνήλωκε
 τοὺς χρόνους — πάντων τού-
 των δῶρα καὶ μισθοὺς εἴληθε.
 Ex pluribus hisce unum ali-
 quod crimen collectum est a
 Demosthene, cui nomen lega-
 tionis male gestae imposuit.

6. *procuratori* — *licuit*.
 cf. 7, 1, 19.

7 *mutuam dicor: nec ipsi debui* Multiplicari haec, in quantum libet, possunt, sed rem ostendisse satis est. Hae si ponantur singulae subjectis probationibus, plures sunt propositiones; si jungantur, in partitionem 8 cadunt. Est et nuda propositio, qualis fere in conjecturalibus, *Caedis agc, furtum obji-* 3 *cio: est ratione subjecta: ut, Majestatem minuit C. Cornelius: nam codicem tribunus plebis ipse pro concione legit.* Praeter haec utimur propositione, aut nostra; ut, *Adulterium obji-* 4 *cio: aut adversarii; ut, Adulterii mecum agitur: aut communi; ut, Inter me et adversarium quaestio est, uter sit intestato propior.* Nonnunquam diversas quoque jungimus, *Ego hoc dico, adversa-* 5 *rius hoc.* Habet interim vim propositionis, etiam si per se non est propositio, cum exposito rerum ordine subjicimus, *De his cogno-*

mutuam. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) *mutuum* cum edd. ante Leid. cf. 4, 2, 61. Codd. femininum videntur dare omnes.

8. C. Sic Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) Reliqui *Cajus.* cf. 3, 8, 47. 5, 11, 15. Haec ratio, diversa a reliquorum praenominum, etiam certior. *aut advers.* — *mecum agitur.* Haec verba absunt a Turic. et Alm. cf. § 4.

conjungimus. Turic. Camp. Ioann. (tac. Gibl.) *jungimus* cum Goth. et edd. Stoer. Chon. Leid.

9. *propositio, cum.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. edd. ante Basil. exc. Aldo. Hic, ut reliqui, inserit *ut*, quo perit structura; neque enim sic apparet sententiae subjectum, quod nunc est in eo ipso: *cum subjicimus*, hoc modo: *Habet ea res, cum subjic.* — *vim cet.*

8. C. *Cornelius.* cf. 4, 3. 9. *propositio, cum.* vide not. crit.

scitis; ut sit haec commonitio iudicis, quo se ad quaestionem acrius intendat, et, quodam velut tactu excitatus, finem esse narrationis, et initium probationis intelligat: et, nobis confirmationem ingredientibus, ipse quoque novum quodammodo audiendi sumat exordium.

V. *Partitio* est nostrarum aut adversarii propositionum, aut utrarumque ordine collata enumeratio. Hac quidam utendum semper putant, quod ea et fiat causa lucidior, et

iudicis. Abest hoc a Turic. et Alm. solis, opinor. cf. § 3. not. 2. Hic quidem aegre careas genitivo nominis tanquam ἀπὸ νοινού intelligendo. cf. 4, 1, 18.

quod velut. Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. *velut qu.* ordine minus elegante. cf. not. crit. ad 4, 5, 17. 1, 5, 8. Guelf. *vel quodam ut.* cum Bern. *velut quodam ut.* Ioann. (tac. Gibf.).

tactu. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (male referente Gesn. *jactu*) cum Voss. 2. et edd. ante Bad. quo acc. Gryph. Roll. hisque recentiores. Reliquae *jactu* cum Ioann. (tac. vel potius negante Gibf.) etiam Bodl. et Bal. dare nostrum ex Gibf. verbis conjicias. In voce *tactu* cf. 6, 5, 7.

nov. quodammodo. Elegantior hic ordo, quam qui est in Turic. Ioann. Camp. Jenf. et edd. ante Stoer. *quodammodo n.* Melius tamen Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. accedente Badio, omittunt *quoque*, insuave in hac compositione.

1. *aut utrarumque*. Inter haec vocabula lacunam ostendit Guelf. in sine versus, sufficientem aliquot verbis. cf. 4, 1, 42.

quod ea et fiat. Turic. Ioann. (tac. Gibf.) Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *q. de. e. f.* cum Alm. Voss. 1. 5. Bern. et edd. ante Bad. qui Regio, conjicienti hoc, concedit ut *et* ponat pro *de*,

velut tactu. i. e. quasi ejus humerum serias ad excitandam animi intensionem. . . . . juncta, non seorsim posita, ut singulis propositionibus suae subjiciantur probationes. cf. 4,

1. *ordine collata*. i. e. con- 4, 7.

judex intentior ac docilior, si scierit, et de quo
 2 dicimus, et de quo dicturi postea sumus. Rur-
 sus quidam periculosum id oratori arbitrantur
 duabus ex causis: quod nonnunquam et exci-
 dere soleant, quae promissimus, et, si qua in
 partiendo praeterierimus, occurrere. quod
 quidem nemini accidet, nisi qui plane vel
 nullo fuerit ingenio, vel ad agendum nihil
 3 cogitati praemeditatique detulerit. Alioqui
 quae tam manifesta et lucida est ratio, quam
 rectae partitionis? sequitur enim naturam

quae sit frequens librariorum Italarum confusio. Guelf. *q. et e. f.* Camp. *q. de e. et f.* Positus hic noster *ea et*, melior profecto, apud Stoerium primum. *si scierit.* Turic. *fascitetur* cum Alm. sed ille a sec. manu *sciscitetur.* Ioann. (tac. Gibl.) *si sciet* cum Voss. 1. (cf. 4, 4, 6. not. 2. item mox § 5.) 3. *sumus.* Turic. Camp. *simus* cum Alm. cf. § 8.

2. *praeterierimus.* Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. *praeterimus* cum Alm. Voss. 1. 3. Bern.

3. *quae tam — partitionis.* Haec structura, elegans profecto et tersa, est in edd. meis omnibus praeter Obr. qui cum turbatam orationem posuisset in libro, haec dat in emendationibus repetitae lectionis: *q. t. m. e. l. e. ut oratio, quum recta secatur partitione.* Turic. *q. t. m. e. l. e. ut oratio. q. recte p.* quibus secunda manus haec suffecit: *q. t. m. e. l. e. ut oratio q. recte sequatur partitionem.* Ex Alm. nil varietatis affertur nisi *ut oratio pro est ratio.* Guelf. *q. t. m. e. l. sunt quam ratio rectae partitionis.* Quod in secundam Turic. manum iurepsit *sequatur*, natum esse apparet ex illato mox *sequitur* quod Turic. continuat cum antecedentibus. Ejusmodi quid in Argentoratensi fuerit necesse est, quoniam Obr. prius inseruit *sequatur* quod mox ingeniose sed parum ad Quintiliani sobrietatem refinxit in *secatur.* cf. mox. § 6. item 5, 10, 90. Sed

2. *Rursus quidam.* Curio- Cicerone affert Gesnerus. Brut. nis patris et in hac parte et c. 60. Orat. c. 37. alias obliviosi mentionem o

ducem, adeo, ut memoriae id maximum sit auxilium, via dicendi non decedere. Quapropter ne illos quidem probaverim, qui partitionem vetant ultra tres propositiones extendere. Quae sine dubio, si nimium sit multiplex, fugiet memoriam iudicis, et turbabit intentionem: hoc aut alio tamen numero velut lege non est alliganda, cum possit causa plures desiderare. Alia sunt magis, propter⁴ quae partitione non semper sit utendum: primum, quia pleraque gratiora sunt, si inventa subito, nec domo allata, sed inter dicendum ex re ipsa nata videantur. unde illa non injucunda schemata, *Paene excidit mihi: et, Fu-*

ibi sine affectatione, quia inest reprehensio ut et mox § 6. *Oratio pro ratio* equidem non moror; sed *ut* unde natum sit, requiro. Guelf. constitutio sententiam quidem habet nonnullam, si *manifesta et lucida* accipis neutro genere; sed jejunam et parum elegantem. Acquiesco in vulgata, quae Goth. habet cognitorem et Ioann; et plures profecto in tanto conferentium silentio.

adeo ut. Turic. Camp. inserunt *quoque* cum Alm.

hoc aut alio tamen. Sic Obr. et Turic. a manu sec. A prima enim hic *h. ad* (cf. 4, 2, 87. not. 1. 5, 9, 3. not. 2.) *t.* Ex Alm. Burmannus affert *h. nat. t.* Camp. *h. autem alio t.* Reliqui omittunt *aut alio*, quod nequaquam est supervacuum.

4. *non semper sit ut.* Guelf. omittit *sit.* Goth. Jenf. (perperam *sit* omittere narrante Gesu.) *n. est f. u.* cum edd. ante Basil. Haec *n. f. est u.* cf. de *sit* et *est* 4, 1, 28. not. 6. 5, 7, 24.

3. *ultra tres.* Regius monet praecipui hoc a Cornificio ad Herennium. Locus est 1, 10. „(Enumerationem) plus „quam trium partium numero

„esse non oportet.“ ubi vide Ern.

4. *magis. i. e. potius,* cf. VV. DD. ad Gratii Cynege. v. 90. ubi Burm. ponit locum

gerat me: et, *Recte admones*. propositis enim probationibus, omnis in reliquum gratia novitatis praecerpitur. Interim vero etiam fallendus est iudex, et variis artibus subeundus, ut aliud agi, quam quod petimus, putet. Nam est nonnunquam dura propositio, quam iudex, si providet, non aliter praeformidat, quam qui ferrum

praecerpitur. Turic. *praecipitur* (a sec. manu *percipitur*) cum Palatino Gebhardi. male, cf. 1, 1, 20. Alm. *pcepitur*, proxime vulgatam, si recte retulit Burn.

5. *providet*. Guelf. *providit*. Ioann. *providerit*. cum Voss. 1. (cf. § 1. 5, 15, 8.) 5. Illa Guelf., folius ut videtur, ratio placet ob id quod sequitur *aspexit*.

praeformidat. Sic Jenf. (tac. Gesn.) cum Goth. Voss. 2. Camp. (quanquam per compendium) et edd. ante Gryph. Turic. *performidat* cum Alm. Bodl. Ioann. (tac. Gibf.) Voss. 1. 3. Item Guelf. *per formidat*. Reliqui *reformidat*.

Terentii Adelph. 4, 3, 15.
„accipiunt magis.“

Recte admones. De huiusmodi τοῦ ἀποσχεδίου simulatione erudite disputat Wolfius ad Demosth. Leptin. p. 301. alium locum indicans 9, 2, 61. ubi de industria agitur de hisce schematis.

probationibus. Non erat quod in hac voce, ab omnibus prope libris defensa, haereret Gesnerus, qui malit *partibus*, vel *partitionibus*. Nec attendi meretur Voss. 3^{ti} varietas *propositionibus*. Proponendo iudici probationes vidimus proximo capite. Cum qua *propositione* arto vinculo contineri *partitionem* itidem

ostensum est 4, 4, 7. 4, 5, 1. cf. hoc c. § 26. Tam *partiendo* igitur quam *proponendo* iudicibus in antecessum innotescunt *probationes*, quas si novas eorum auribus animisque asferre cupis, et *propositio* et species ejus *partitio* omittenda est.

5. *dura propositio*. cf. 4, 1, 25. item hoc capite § 16. 7, 1, 56.

non aliter. Hac comparandi formula in primis delectatur nosier. cf. mox § 22. 2, 5, 11. 5, 3, 1. 5, 12, 17. Alii quoque ut Plin. H. N. Vol. 2. p. 102. 128. Bip. ne memorem poetas.

medici prius, quam curetur, aspexit: at si, re non ante proposita, securum, ac nulla denunciatione in se conversum, intrarit oratio; efficiet, quod promittenti non crederetur. Interim refugienda non modo distinctio⁶ quaestionum est, sed omnino tractatio: affectibus perturbandus, et ab intentione aufeendus auditor. Non enim solum oratoris est docere, sed plus eloquentia circa movendum valet. Cui rei contraria est maxime tenuis illa et scrupulose in partes secta divi-

6. *perturbandus.* Turic. Guelf. Camp. Ioann. (tac. Gibl.) *turbationibus* cum Goth. et edd. ante Ald. omnibus, quo accedit Badii secunda quae hoc dat: *affectibus, perturbationibus est ab.* Alm. dare narratur *perturbationibus* ut et Voss. omnes et Bern. quod secus esse suspicor in consensu Turic. Guelf. Goth. Ioann. omittentium praepositionem. Oscitavit Gibl. in Britannicis suis, quos tacet. Quod suadet Gesn. *perturbatoribus*, est jam apud Vidov. Gryph. (1536); nec sane displiceat hoc, maxime si pro *et* scribitur *est*, quod, Regio jam suadente, jubet Gesu. Nostra est ab Aldo, pro qua propius Codd. scripturam Obr. *a. turbandus*. In tanto omnium MSS. consensu, *turbatoribus est* recipere religiosius erat fortasse, nescio tamen quam limata et ad unguem facta videtur Aldina ratio. Nec opus *est*, quod ex proximis commodissime repetitur.

secta. Sic Turic. Guelf. Camp. Ioann. (tac. Gibl.) cum Goth. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bad. Reliqui *sectae*. Nostra quin sit in Codd. omnibus non dubito; nec mutationis rationem reddit Badius. Alienum videri potest quod ipsa *diligentia* dicitur esse *secta*, et blanditur sane prae hoc *divisionis sectae diligentia*. Sed si vere post *illa* legitur *et*, quod a nullo abest libro, unde, quaeso, extundes nominativum adjectivi

medici. Hic quoque locus, Sic Juvenalis *Caeduntur tumidae medico ridente mariscue.* quod monet etiam Pseudo-Turnebus, ascribetur plurimis iis, ubi *medicos* appellatos a veteribus videmus *chirurgos.*

6. *secta — diligentia.* vide not. crit.

7 sionis diligentia eo tempore, quo cognoscenti
 8 iudicium conamur auferre. Quid? quod in-
 terim, quae per se levia sunt et infirma,
 turba valent? Ideoque congerenda sunt
 potius, et velut eruptione pugnandum: quod
 tamen rarum esse debet, et ex necessitate
 demum, cum hoc ipsum, quod dissimile
 8 rationi est, coëgerit ratio. Praeter haec in
 omni partitione est utique aliquid potentissi-
 mum, quod cum audivit iudex, cetera tan-
 quam supervacua gravari solet. Itaque, si
 plura vel objicienda sunt vel diluenda, et

vel participii, quem conjungas cum *tenuis*? nisi forte et hunc
 interpretaris genitivum, quod fieri vetat positus vocis. *Divi-
 sionis diligentia* junctim plane et unius vocabuli instar compre-
 henditur, ut, quidquid *divisioni*, etiam *diligentiae* tribui posse
 videatur. *cognoscenti*. Hoc ex sola Regii conjectura
 scribi videtur, verissima illa. cf. 5, 2, 2. Codd. quidem omnes,
 opinor, *cognoscendi* ut Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) cum
 Alm. Vall. Voss. 1. 2. 3. Qui non memorantur ut Bodl. Bal.
 a Gibl., a Gesnero nobisque etiam ipsis Goth., per errorem
 omitti videntur. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. autē
 Gryph. (exc. Badio) *cognoscendi*, quorum primus transponit
 etiam *jud. cogn.*

7. *hoc ipsum*. Hoc ordine Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp.
 Obr. Reliqui *ipf. h.*

6. *cognoscenti — auferre*.
Auferre eadem hic fere dicitur
 potestate, qua modo *aufe-
 rendus auditor*. Surripere co-
 namur iudici (is enim est
cognoscens cf. 5, 10, 1.) suffra-
 gium. vid. 2, 17, 28. 5, 14,
 29. 6, 1, 7. 6, 2, 5, 12, 1,
 36. 12, 10, 52.

7. *turba valent*. cf. 4, 2,
 82.

velut eruptione. Confer
 aliam similitudinem militarem,
 explicatiorem illam 12, 9,
 2. 3.

hoc ipsum — coëgerit ratio.
 cf. 4, 2, 85.

8. *potentissimum*. cf. 3, 6,
 8. 12. 5, 10, 103, 118.
 5, 11, 6. 37. 5, 12, 8.
 9. 14.

3 utilis et jucunda partitio est, ut, quod qua-
 que de re dicturi sumus, ordine appareat: at
 si unum crimen varie defendemus, superva-
 cua. Ut, si ita partiamur: *Dicam, non ta-9*
lem esse hunc, quem tueor, reum ut in eo cre-
dibile videri possit homicidium: dicam, occi-
dendi causam huic non fuisse: dicam, hunc eo
tempore, quo homo occisus est, trans mare
fuisse: omnia, quae ante id, quod ultimum
 est, exequeris, inania videri necesse est.
 Festinat enim iudex ad id, quod potentissi-10
 mum est, et velut obligatum promisso patro-
 num, si est patientior, tacitus appellat; si
 vel occupatus, vel in aliqua potestate, vel
 etiam si moribus incompositus, cum convicio
 efflagitat. Itaque non defuerunt, qui Cice-11

8. *quod quaque.* Sic Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.)
 Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 1. Bern. et edd. ante
 Gryph. exc. Badio, qui e Vallensi *quid* reposuit, male defen-
 dens in nota. Hunc reliqui exprimunt, retinentes indicativum
 in *sumus*.

9. *tueor reum ut.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal.
 Alm. et aliquot edd. Reliqui omittunt *reum*.

ut in eo cred. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) omittunt *in eo* cum
 Voss. 1. 3. Bern.

10. *si — incompositus.* Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) *sic — com-*
positus cum Bern. et edd. a Gryphio ad Obr. Male, ut docet
 Burm.

varie. vario probandi ge- „*potestate, non jure et legi-*
 nere. „*bus.*“ item 3, 10, 1. „*certa*

10. *promisso.* cf. 4, 2, 82. „*lege — principium.*

4, 5, 5.

potestate. cf. 4, 1, 72. *cum convicio efflagitat.* cf.
 Dial. de oratt. c. 19. „*Vi aut* Epist. ad Tryph. I.

ronis illam pro Cluentio partitionem improbarent, qua se dicturum esse promisit primum, *neminem majoribus criminibus, gravioribus testibus, in iudicium vocatum, quam Oppianicum*; deinde, *praejudicia esse facta ab iis ipsis iudicibus, a quibus condemnatus sit*; postremo, *iudicium pecunia tentatum non a Cluentio, sed contra Cluentium*: quia, si probari posset, quod est tertium, nihil necesse fuerit dicere priora. Rursus, nemo tam erit aut injustus, aut stultus, quin eum fateatur optime pro Murena esse partitum, *Intelligo, Iudices, tres totius accusationis partes fuisse, et earum unam in reprehensione vitae, alteram in contentione dignitatis, tertiam in criminibus ambitus esse versatam.*

ab iis ipsis. Turic. Camp. omittunt iis cum Alm. ipsoque Cicerone. *posset.* Guelf. *potest* cum Goth. et marg. Vidov.

11. *pro Cluentio.* capite 4. Recte Gesnerus ad vindicandum ab hac reprehensione Ciceronem monet, tertio probando inservire priora apud eum, id quod apparet in primis c. 23. „verisimilius tamen esset, eum potius corrupisse, qui metuisset, ne ipse condemnaretur, quam illum, qui veritus esset, ne alter absolveretur: deinde cum esset nemini dubium, quid iudicari necesse esset, eum certe potius, qui sibi aliqua ratione diffideret, quam eum qui omni ratione

„confideret: postremo certe „potius illum, qui bis apud „eos iudices offendisset, quam „eum, qui bis causam iis „probasset.“ Quod tamen negat Gesnerus Quintilianum sentire cum iis, qui vituperent Ciceronem, obstat quodammodo, quod mox legitur *Iursum*, in quo est illius notationis tacita quaedam confirmatio.

12. *pro Murena.* c. 5. *Contentio*, seu comparatio, *dignitatis* locum dat pulcherrimae illi iureconsulti et ducis comparationi c. 9. 10.

Nam sic et ostendit lucidissime causam, et nihil fecit altero supervacuum. De illo quo-¹³ que genere defensionis plerique dubitant, *Si occidi, recte feci: sed non occidi.* quo enim prius pertinere, si sequens firmum sit? haec invicem obstare, et utroque utentibus, in neutro haberi fidem. Quod sane in parte verum est, cum illo sequenti (si modo indubitabile est) sit solo utendum. At, si quid¹⁴ in eo, quod est fortius, timebimus, utraque probatione nitentur. Alius enim alio moveri solet: et, qui factum putavit, justum credere potest: qui tanquam justo non movebitur, factum fortasse non credet. Ut certa manus uno telo possit esse contenta, incertae

13. *fidem.* Abest a Turic. et Alm. folis. cf. 4, 4, 9. not. 2. 5 Pr. 1. *est cum illo.* Sic Aldus solus. Codd. quidem mei et MSS. et excusi pro *cum* fere dant *et*; nisi quod Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. *etiam* pro hoc habent. Hinc efficio Aldinam scripturam, ut librarii ex *est cum*, male repetendo corruerint: *est etiam.* Mox ponenda varietas magis hoc alruet. *est) sit solo.* Sic Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) Camp. Gothi. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. 3. et edd. ante Bad. Ex Voss. 1 refertur *e. si f.* Reliqui inter quos et Vall. omittunt *est*, et *sit* parenthesi assignant. Loc. Ven. Rusc. transponunt *sit est*; male.

14. *incertae.* Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) Gothi. (tac. Gesn.) Camp. *incerta* cum Alm. Vall. Voss. 1. 3. Major hic

13. *Si occidi — occidi.* quidem loco *movere* est, quod cl. 3, 6, 10. *sequens — illo sequenti.* *convincere.* In hac praeterea verborum comprehensione satis confidenter pro *putavit* cl. 4, 3, 9. item mox § 17. scribam *putabit*, quanquam 5, 7, 5. nullo libro addicente.

14. *moveri — movebitur.* Cave ad affectus hoc referas, qualis erat potestas § 6. Hoc

plura spargenda sunt, ut sit et fortunae locus
 15 Egregie vero Cicero pro Milone *insidiatorem*
 primo *Clodium ostendit*: tum addit ex abun-
 danti, *etiamsi id non fuisset, talem tamen*
civem cum summa virtute intersectoris et glo-
 16 *ria necari potuisse.* Neque illum tamen
 ordinem, de quo prius dixi, damnaverim:
 quia quaedam, etiamsi ipsa sunt dura, in
 id tamen valent, ut ea molliant, quae se-
 quuntur. Nec omnino sine ratione est,
 quod vulgo dicitur, *Iniquum petendum, ut*
 17 *aequum feras.* Quod tamen nemo sic acci-
 piat, ut omnia credat audenda. Recte enim

necessitas deferendi Codd. quam modo § 6 in *secta*, quanquam
 credibile est aliquos etiam MSS. nobiscum facere.

15. *primo.* Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. *pri-*
mo cum Alm. male. *abundanti.* Turic. *habundantia*
 Camp. *abundantia.* Altero loco in receptam consentiunt.
 cf. not. ex.

16. *quaedam etiam si.* Omittunt *etiam* Turic. Camp. cum
 Alm. Nec displicet. Vett. edd. fere *etsi*.

17. *audenda.* Turic. *audendum* cum Alm. quod recepit
 Obr. probante Burm. et ablegante ad Gronov. Observ. l. 1.
 c. 7. p. 56. Minus tamen placet in Qu. ab omni antiquitatis
 affectatione alieno.

15. *ex abundantanti.* Locutio
 recurrens 5, 6, 2 nec infre-
 quens apud hujus aevi scripto-
 res iisque recentiores, ICTos
 maxime. vid. Briffon de Ver-
 borum significatione h. v.

16. *illum* — *ordinem* qui
 est § 13 in illo *genere defen-*
sionis: Si occidi cet.

Iniquum — *feras.* A merca-
 toribus hoc jactari solitum

abiisse in proverbium putat
 Erasmus in Chiliadibus 2, 3,
 26, ubi suspicatur Senecam
 de Benef. 7, 22. huc respexisse
 dicentem „*quaedam praecipimus*“ (non *petimus*, ut Erasmus)
 „*ultra modum, ut ad verum*
 „*et suum*“ (pro quo *versum*
suum, Erasmus, ingeniose,
 sed auctoritatem desidero)
 „*redeant.*“

Graeci praecipiant, *Non tentanda, quae effici omnino non possunt.* Sed, quoties hac, de qua loquor, duplici defensione utemur, id laborandum est, ut in illam partem sequentem fides ex priore ducatur. Potest enim videri, qui tuto etiam confessurus fuit, mentiendi causam in negando non habere. Et illud utique faciendum est, ut, quoties 18 suspicabimur a iudice aliam probationem desiderari, quam de qua loquimur, promittamus nos plene et statim de eo satis esse facturos: praecipueque, si de pudore agitur. Frequenter autem accidit, ut causa parum 19 verecunda, jure tuta sit: de quo ne inviti iudices audiant et adversi, frequentius sunt admonendi, *secuturam defensionem probitatis ac dignitatis: expectent paulum, et agi*

non possunt. Turic. Guelf. n. *possint* cum Alm.

id laborandum. Camp. *id elaborandum.* cf. 2, 3, 6.

18. *susp. a iudice.* Turic. *susp. iudici* cum Alm. solo cf. § 13.

adversis. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Stoer. cum Alm. Voss. 2. 3. Reliqui *aversis*, cf. 4, 1, 10. 5, 12, 19.

17. *Graeci praecipiant.* Ad est proverbium ἀδύνατα θηράς apud Zenobium et Suidam, et Chiloni a Diogene Laërtio 1, 70 tribuitur: Μὴ ἐπιδομεῖν ἀδύνατων.

18. *praecipueque.* Malis sane abesse *que* cf. 5, 1, 15. 4, 1, 10. item 9, 4, 35. 10, 1, 20. Retinendum ta-

men 10, 1, 27. Codd. nostro quidem loco non variant.

de pudore. Pudor, ut faepissime apud veteres, est religio, innocentia, probitas: Gewissenhaftigkeit. cf. § 20. it. *verecundiae* 21. *modestiae* ib. item 1, 2, 4. Similia praecpta habes in narratione 4, 2, 79.

20 *ordine sinant.* Quaedam interim nos et invi-
tis litigatoribus simulandum est dicere; quod
Cicero pro Cluentio facit circa judicariam
legem: nonnunquam, quasi interpellemur ab
iis, subsistere: saepe avertenda ad ipsos oratio;
hortandi, ut sinant nos uti nostro consilio.
Ita surrepetur animo judicis, et, dum sperat
probationem pudoris, asperioribus illis mi-
21 nus repugnabit. Quae cum receperit, etiam
verecundiae defensionis facilius erit. Sic utra-
que res invicem juvabit, eritque iudex circa
jus nostrum spe modestiae attentior, circa
22 modestiam juris probatione proclivior. Sed,
ut non semper necessaria, aut utilis etiam
partitio est, ita opportune adhibita pluri-
mum orationi lucis et gratiae confert. Neque

20. *ab iis.* Sic Camp. cum Obr. Reliqui *a. his.* cf. 4,
3, 3. 5, 7, 3. *avertenda.* Turic. *aconvertenda*
(*a sec. manu ac convertenda*) cum Alm. cf. § 18. Camp. *con-*
vertenda cum Bodl. Andr. Obr. *adverta* per errorem dat Guelf.
pro *avertenda* quod est in Goth. et edd. ante Stoer. *avertenda*
verbum est legitimum cf. 4, 2, 103.

22. *aut utilis etiam.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Obr.
Reliqui *a. e. supervacua.* Nostrum quanto praestet, sponte
apparet. In vulgata debebat saltem esse prius: *aliquando non*
necessaria.

20. *pro Cluentio.* c. 52. sq.
„Poterat Cluentius corrupti
„iudicii accusatus, tueri se
„lege, quod senator non ef-
„set; lex autem de corruptis
„iudiciis ad senatores pertine-
„ret.“ Gesnerus.

quasi interpellemur. Ablegat
Gesn. ad 6, 4, 9 ubi vera tan-

gitur interpellatio litigatoris,
quam hic simulare suadet.

ad ipsos. i. e. litigatores.

21. *jus — juris.* Jus hoc
non est naturale, sed legiti-
mum cf. not. crit. ad 4, 4, 3.
n. 5.

22. *non — utilis.* i. e. no-
xia.

enim solum id efficit, ut clariora fiant, quae dicuntur, rebus velut ex turba extractis, et in conspectu iudicum positis: sed reficit quoque audientem certo singularum partium sine: non aliter, quam facientibus iter, multum detrahunt fatigationis notata inscriptis lapidibus spatia. Nam et exhausti²³ laboris nosse mensuram voluptati est, et hortatur ad reliqua fortius exequenda, scire quantum superfit. Nihil enim longum videri necesse est, in quo, quid ultimum sit, certum est. Nec immerito multum ex diligentia²⁴ partiendi tulit laudis Q. Hortensius:

solum id. Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Ioann. (tac. Gibf.). Reliqui *id sol.* Non videtur *solum* a suo *non* tanto intervallo distinctum; neque nomen adjectivum est *solum* sed adverbium.

²³. *voluptati est et.* Turic. *voluptatem et*, a sec. autem manu *voluptas est et*, quod ipsum dat Camp.

inscriptis lapidibus. Eleganter huc advocat Colomesius Rutilii Numatiani in Itinerarii l. 2. versus 7. 8. quos ipsos e Quintiliano adumbratos censet Wernsdorffius.

Intervalla viae fessis praestare videtur

Qui notat inscriptus millia crebra lapis.

²⁴. *Q. Hortensius — eludit.* vid. Cic. Brut. c. 88 ubi Corradus haec elutionis hujus velligia indicat: Cic. pro

Quintio c. 10. „Faciám quod
„te saepe animadverti facere,
„Hortensí: totam causae meae
„dictionem in certas partes di-
„vidam. Tu id semper facis,
„quia semper potes. ego in hac
„causa faciam, propterea quod
„in hac rideor posse facere.
„Quod tibi natura dat, ut
„semper possis, id mihi causa
„concedit, ut hodie possim.“
Divinat. in Caecil. c. 14
„Quid? cum accusationis tuae
„membra dividere coeperit“
(Hortensius) „et in digitis

cujus tamen divisionem, in digitos diductam, nonnunquam Cicero leviter eludit. Nam est suus et in gestu modus, et vitanda ut quae maxime concisa nimium et velut articulosa
 25 partitio. Nam et auctoritati plurimum detrahunt minuta illa, nec jam membra, sed frustra: et hujus gloriae-cupidi, quo subtilius et copiosius divisisse videantur, et supervacua assumunt, et, quae natura singularia sunt, secant: nec tam plura faciunt,

24. *suus et in gestu.* Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) *suus certus* cum Palat. Gebh. Voss. 1. 3. Bern. et edd. ante Gryph. nisi quod pleraeque harum *certus suus* quod revocavit Capper. A Gryph. inde *certus ejus*, ex conjectura Regii. Nostram dant Turic. (quantquam per errorem *f. et ingesta*) Camp. Goth. Voss. 2. (hic bene conspirantes cf. 4, 2, 9.) Alm. Obr. Burm. Gesn.

vit. ut quae max. Sic Turic. Stephan. Gryph. (1544) Obr. nisi quod Gr. *ev.* Camp. *r. quae m.* Jenf. (tac. Gesn.) *e. vit. utique m.* cum edd. ante Gryph. Mox Stoer. *ev. max.* cum Vall. et recentt. cf. 3, 8, 12.

„*suis singulas partes causae*
 „*constituere?*“ Fragmentum operis Ciceroniani, cui titulus: *De Philosophia, sive Hortensius* apud Nonium c. 4. voce *pressum*: „Quis te autem
 „est aut fuit unquam in par-
 „titiundis rebus, in definiendis,
 „in explanandis pressior?“

suus — modus. Quod gestum tangit, id respicit ad „divisionem in digitos diductam“ quibus verbis maxime locum Caecilianae (c. 14.)

supra positum designasse mihi videtur. Et, quod additur, significat, vel ipso gestu, citra reliquam rei evidentiam, apparere, quam facile displiceat nimia partiendi diligentia, cum et gestus ejus index saepius recurrens dedecere soleat. Hunc gestum habes etiam 11, 1, 5. 11, 3, 14 quantquam ibi *argumenta*, non *singulae partes causae*, in digitos diducuntur et digeruntur. Alius est gestus summorum index 1, 10, 35.

quam minora. deinde cum fecerunt mille particulas, in eandem incidunt obscuritatem, contra quam partitio inventa est. Et divisa²⁶ et simplex propositio, quoties utiliter adhiberi potest, primum debet esse aperta atque lucida (nam quid sit turpius, quam id esse obscurum ipsum, quod in eum solum adhibetur usum, ne sint cetera obscura?), tum brevis, nec ullo supervacuo onerata verbo. Non enim, quid dicamus, sed, de quo dicturi sumus, ostendimus. Obtinendum etiam, ne²⁷ quid in ea desit, ne quid supersit. Superest autem sic fere, cum aut in species partimur,

26. *Et divisa.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui omittunt *Et.* *adhiberi.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Bip. cum edd. ante Burm. qui quare *haberi* scripserit obscurantibus recentioribus, non assequor.

deb. esse. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. Reliqui *e. d.*

27. *quid dicamus.* Sic Camp. cum Bodl. Alm. Andr. aliisque non paucis ante Stoer. Prope accedit Turic. *quod dicamus.* Jenf. et edd. ante Ald. *de quo dicimus* cum Guelf. Sed a Stoerio fere *de quo dicamus* quod est in Goth. et Vallensi, ref. Badio. *dict. sumus* Sic Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. Reliqui fere *d. finus.*

26. *Et divisa — propositio* i. e. sive partitionem adhibes, sive simplici propositione uteris.

27. *quid dicamus — de quo dicturi sumus.* Priore loco conjunctivus proprie usurpatur, altero indicativus. Aliud

enim est ostendere quid dicas i. e. rem, quam cum maxime tractas, qualis sit, explicare, aliud ostendere id, de quo dicturus es i. e. indicere ea, quae mox tractabuntur. Illud probationis est, hoc propositionis.

ut si dicam. vid. not. crit.

quod in genera partiri sit satis; aut, genere posito, subjicitur species: ut si dicam de virtute, justitia, continentia: cum justitia atque
 28 continentia virtutis sint species. Partitio prima est, quid sit, de quo conveniat; quid, de quo ambigatur. In eo, quod convenit,

ut si dicam. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Gryph. exc. Bad. sed redit ad veterem scripturam Gifs. quocum facit Ioann. Alm. item Obr. Reliqui *ut: Dicam* e conjectura Regii, nullo, ut praestare ausim, MS. astipulante, quanquam multi silentur. In tanto Codd. consensu *si* omittere religio fuit. Ad ipsam quidem *partitionem* convenientius esse videtur si promittens inducatur orator: *Dicam* cet. Potest tamen non solum in proponenda partitione, sed in ipsa quoque partium tractatione reprehendi is, qui hoc vitio laboret. Nec latine satis, ad Quintiliani in primis sobrietatem, struitur hoc *ut: Dicam* i. e. *ut si quis ita partiatur: Dicam.*

28. *ambigatur, quae.* Libri et scripti et excusi mei ad unum omnes inferunt *quae dicturi sumus*, recentiores fere *simus*. Hoc alienum esse solus sensit Gesn. qui uncis inclusit. Unde natum, non adeo facile ostendatur. Nam quod supra § 26. paucis ante versibus legitur *quod dicturi sumus*, id poterat quidem repeti calamo oscitantis librarii, nec tamen plane idem est. Gesn. verba nostra glossam putat eorum quae sequuntur: *quae nostrae propositiones*. In Turic. pro *ambigatur* a prima manu scriptum est *ambigituri*. Poterat aliquis istis: *q. n. p.* superscribere i (scil. *id est*) *quae dicturi sumus*, quae mox ab ignaro librario praemitterentur iis quibus interpretamenti causa erant superscripta. Nolui locum diutius turbari hisce sordibus, quae nullis machinis in ordinem redigi possunt.

28. *Partitio prima.* Recte designat; quo minus mutatione indigebat locus, quam Pseudo-Turnebus ad partes vocat Cic. de Inv. 1, 22. Reginus suavit, ut legeretur *promit* vel *proponit* pro: *prima est*. Posterius aliquot edd. expresserunt, ut Aldus.

quid adversarius fateatur, quid nos: in eo, de quo ambigitur, quae nostrae propositiones, quae partis adversae. Turpissimum vero, non eodem ordine exequi, quo quidque proposueris.

vero non. Sic Turic. Camp. Ioann. (tac. Gibf.) Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bad. quo acc. Bas. Obr. Voff. 1. 2. *vero* etiam omittit Guelf. Reliqui inserunt *est*.

eodem. Sic Turic. Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Obr. Reliqui *eo*.

ARGUMENTUM LIBRI V.

*Aliquot praeceptores solum oratoris officium tradidisse DO-
CERE. Prooem. — 2. Plures praecipuum — 3. Unde
hunc librum maxime necessarium — C. 1. Probationes
inartificiales — C. 2. Praejudicia — 2. auctoritas pronun-
ciantium, similitudo rerum, quomodo refellantur — C. 3.
Fama quomodo tractetur in utramque partem — C. 4. De
tormentis generalia — 2. Propria cujusque litis — C. 5.
Tabulas non refelli solum, sed et accusari, tractis ex causa
argumentis, aut aliis probationibus aequae inartificialibus —
C. 6. Jusjurandum offerentibus quid obstet, quid profit
— 3. argumenta pro non recipientibus, deferentibus —
5. pro recusantibus — 6. Seniorum praecepta — C. 7.
Testimonia per tabulas data quomodo refellantur — 3. Et
pro praesentibus et contra eosdem aut actione aut inter-
rogatione confligi — 4. Loco communi contra genera, con-
tra singulos — 7. Donitium Afrum rectissime postulasse
interiorem causae notitiam — 9. Quomodo producendi
testes voluntarii — 12. Vitandas eorum insidias —
15. Ejus testis, cui denunciatum est, animum in reum si
norit accusator, iniquum — 17. propensum — 20. Si
ignoret — 22. Patronum erutam antea testis mentem et con-
ditionem quomodo tractare oporteat oratione continua —
24. causas laedendi rei exponendas, in generibus testium,
in singulis — 26. Patrono interroganti testem, primum est
nosse — 28. Tractandi singulos ratio unde maxime sumat-
ur — 29. Fortuna scite utendum in interrogando, et caute;
nec unquam fraude — 33. Diversa testimoniorum genera*

inter se contendenda — 37. Si qua defecerint, requirenda — C. 8. Artificiales probationes vulgo negligi — 4. Communia in omni argumentorum genere — C. 9. Signa differrè ab argumentis — 5. Signa ad praecepta artis an pertineant — 8. non necessaria, ceteris adjuncta, valere — 12. Aliquam speciem signis proprie non subjectam, ut signa tractandam — 15. Prognostica — C. 10. Graecorum et Latinorum ratio in denominandis argumentis — 9. Vocabuli varii significatus — 11. Oportere esse aliquid in causa quod probatione non egeat — 15. Credibilium genera — 20. Argumentorum loci — 25. A persona, per certas species — 32. A rebus — 35. Quare aliquid factum sit — 37. Ubi — 42. Quando — 49. Facultates faciendi — 52. Modus, triplici quaestione — 54. Duci argumenta ex finitione, per genera, species, differentia, propria — 62. Ciceronis dissensus — 65. Divisione adjuvari finitionem — 71. Argumenta ex initio, incremento, summa — 73. Ex dissimilibus, contrariis, pugnantibus consequentibus — 75. Consequentia et sequentia — 80. Argumentatio a causis — 86. majora ex minoribus et vicissim — 90. nimis hoc secari in species — 92. Exempla, cum enumeratione locorum argumentationis — 95. A fictione quoque duci argumenta — 100. Nec sufficere et nocere nimiam praeceptorum superstitionem — 104. exemplis probatur — 109. Caute versandum in proponendo — 119. Et praeceptorum et oratorum propria utilitas — 122. Exercitatione plurimum profici — C. 11. Exemplorum extrinsecus adductorum varia appellatio et finitio — 6. Exemplum proprie vocatum, simile, dissimile, contrarium, ex majoribus ad minora et vicissim — 17. Ratio eorum, quae ex poetis fabulis ducuntur — 19. Fabellae Aesopiae — 22. Similitudo — 26. Caute in ea versandum — 30. Nimia harum rerum partitio — 32. Juris similitudo — 34. Analogia — 36. Auctoritas — 42. Deorum — 45. Judicis, adversarii, agentis ex diverso. Male haec inartificialibus

accenseri — C. 12. Dubiis quatenus uti possimus — 4. Quae singula sint urgenda, quae universa — 6. Quaedam argumenta esse adjuvanda et per partes ducenda — 8. Parcendum argumentorum numero — 9. Probationes ductae ex affectibus — 14. Quo loco potentissima quaeque ponenda — 15. Se breviter demonstrasse quae frustra alii verbosius — 17. Vulgo nunc negligi probationem — C. 13. Refutatio duplex — 2. Quare difficilius defendere quam accusare — 4. Deprecationem sine ulla specie defensionis vix esse tentandam — 7. Silentio vix quidquam profici in rebus quae defendi nequeant — 11. Nunc plura simul, nunc singula invadenda — 15. Qualia facile refellantur — 17. Talia efficere adversarii argumenta, esse oratoris — 19. Reliqua per conjecturam, finitionem, qualitatem, tractanda — 22. Dissimilitudinem eorum, quae assumuntur ab adversariis, sedulo scrutandam; aut illa quoque ipsa reprehendenda — 25. Quam minime efficaciter referenda esse adversarii dicta, nec unquam cum sua confirmatione — 28. Interim totum crimen exponi, interim per partes — 29. Communia quomodo fiant contraria; quomodo inveniantur inter se pugnantia in actione adversarii — 34. Vitiose ab adversario dicta facile reprehendi — 36. In contradictionibus nobis oppositis utrumque vitium fugiendum et praetereundi et superstitione refutandi — 37. Agenti ex diverso plerumque parcendum — 42. Non esse stultum adversarium fingendum — 45. Contradictiones praesumentem interdum dare de se respondentibus venustissimos lusos — 49. Possesse tamen nonnunquam poni aliquid simile contradictioni — 51. Fiduciam prae se ferre debere oratorem — 53. Quo ordine confirmanda nostra, refutanda aliena — 56. Adjuvandam probandi refutandique rationem viribus dicentis — 59. Inanem Theodorum inter et Apollodorum contentionem agitatam — C. 14. Enthymema et argumentum significare et ejusdem elocutionem, eamque duplicem, ex consequentibus, ex pugnantibus — 5. Epichirematicis partium aliis alium numerum placere, sibi ternarium

— 10. In his tribus non semper eandem formam esse — 14. Epichirema oratorum, syllogismum philosophorum esse — 17. Nec omnes semper hasce partes poni, nec eodem ordine — 20. Quomodo occurratur his tribus — 24. Enthymematis et syllogismi differentia — 27. Non esse stipandam orationem hisce dialecticis — 33. Ne ipsa quidem argumenta semper ornatu esse spolianda.

M. FABII QUINTILIANI
 DE
 ORATORIA
 INSTITUTIONE
 LIBER QUINTUS.

PROOEMIUM.

Fuerunt, et clari quidem auctores, quibus solum videretur oratoris officium docere. Namque et affectus duplici ratione excludendos putabant: primum, quia vitium esset omnis animi perturbatio; deinde, quia iudicem a veritate depelli misericordia, vel

1. *quidem.* Turic. Guelf. Camp. *quidam* (quorum novissimus transponit etiam *quid. clari*) cum Alm. Voss. 3. et aliquot edd. ut Obr. Male profecto. cf. 4, 1, 43.

depelli. Turic. Camp. *pelli* cum Alm. Andr.

miseric. — *similibusque non.* Turic. *m. gratia f. n.* Camp. *m. gratia v. i. f. n.* cum Andr. Sed Bodl. *m. gratia f. rebus n.* Guelf. *m. v. i. aut similibus n.* Equidem *gratiam* loco superesse censeo, quippe subjectam misericordiae; unde tamen advenit, adhuc requiro.

1. *clari* — *auctores.* Recte *a veritate depelli.* Et falli, ad partes vocant Aristotelem et injustum reddi. Inest enim Rhet. 1, 1, 4. *veritatis* vocabulo, etiam iustitiae significatio.
solum — *docere.* cf. 4, 5, 6.

ira, similibusque, non oporteret: et voluptatem audientium petere, cum vincendi tantum gratia diceretur, non modo agenti supervacuum, sed vix etiam viro dignum, arbitrabantur. Plures vero, qui nec ab illis sine dubio partibus rationem orandi summo-
verent, hoc tamen proprium atque praecipuum crederent opus, sua confirmare, et, quae ex adverso proponerentur, refutare. Utruncunque est (neque enim hoc loco meam interpono sententiam), hic erit liber illorum opinione maxime necessarius, quo toto haec sola tractantur: quibus sane et ea, quae de judicialibus causis jam dicta sunt, serviunt. Nam neque *prooemii*, neque *narrationis* est alius usus, quam ut judicem

et volupt. Turic. nec v. cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Hoc in suis libris omnibus inventum correxit Regius. Bona scriptura est in Vall. ref. Badio, item in Guelf. Camp. Goth. aliisque fortasse qui tacentur.

sed — dignum. Absunt haec a Turic. et Alm. cf. 4, 5, 3 not. 1.

2. *ex adverso.* Turic. om. ex cum Alm. Voss. 1. 3. Jenf. neque enim hic *e diverso* ut refert Gesn.) et edd. ante Ald. xc. Ven. quae sic: *adversario* itidem sine *ex.* Turic. tamen sec. manu *ab adverso* pro quo Andr. *ab adversario.* Goth. *diverso.* Nostrum quod reposuit Regius est in Guelf. Camp. aliisque fortasse multis ante Reg. *refutare.* Guelf. *infirmare*, solus. Mire! cf. Cic. de Or. 2, 27. *confirmare — infirmare.*

3. *Utruncunque.* Turic. Camp. *Utrumque* cum Voss. 3. Bern. *neque en.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bern. Reliqui *nec e.* cf. 4, 2, 109. 5, 9, 6. *quo toto.* Turic. Camp. *quia t.* cum Alm.

3. *quae — jam dicta sunt.* Libro tertio a nono inde capite.

praeparent: et status nosse, atque ea, de quibus supra scripsimus, intueri, supervacuum foret, nisi ad hanc perveniremus. Denique ex quinque, quas judicialis materiae fecimus, partibus, quaecunque alia potest aliquando necessaria causae non esse: lis nulla est, cui probatione opus non sit. Ejus praecepta sic optime divisuri videmur, ut prius quae in commune ad omnes quaestiones pertinent, ostendamus: deinde, quae in quoque causae genere propria sunt, exequamur.

I. Ac prima quidem illa partitio, ab Aristotele tradita, consensum fere omnium

4. *praeparent.* Turic. *praeparentis* (a sec. manu *praeparentis*) cum Alm. cf. § 1. not. 5. Sed haec varietas nihil adjuvat vid. not. ex. *ad hanc.*

5. *videmur.* Turic. Camp. *videamur* cum Alm.

quae in commune. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Bern. edd. ante Gryph. et pluribus profecto quam memorantur Codd. Recentiores *in commune quae.*

4. *ea* — *supra scripsimus.* Respici maxime puto 3, 11 integrum,

intueri. Hoc verbo in primis delectatur Qu. significatu improprio et ad animi curam translato, cujus formae exempla plurima ministrabit index. cf. 3, 11, 1 ubi idem in eodem loco.

ad hanc. Facile est, quid voluerit Qu., conjicere et subaudire vel, quod suadet Capper., *orationis partem*, vel *probationem.* Neque tamen orationis Quintilianae integritatem et diligentiam hic quis-

quam agnoscat. Quare excidisse arbitror vel ante vel post *praeparent* vocem hanc: *probationi*, quo deinde respiciet pronomen *hanc.* cf. 5, 7, 37. not. crit.

5. *quinque* — *partibus.* cf. 3, 9, 1. 4, pr. 6. 4, 3, 15.

in quoque causae genere. Cave, hic de iis cogites causarum generibus quae habes 3, 3, 15. item 3, 4, 15. Significatur nunc genus judiciale, cujus singulae causae in sua genera digeruntur. cf. not. ad 4, 1, 40.

1. *Aristotele.* Rhetor. 1, 2, 2.

meruit, alias esse *probationes*, quas extra dicendi rationem acciperet orator; alias, quas ex causa traheret ipse, et quodam modo gigneret. Ideoque illas ἀτέχνους, id est *inartificiales*; has ἐτέχνους, id est *artificiales*, vocaverunt. Ex illo priore genere sunt ² *praejudicia*, *rumores*, *tormenta*, *tabulae*, *jusjurandum*, *testes*, in quibus pars maxima contentionum forensium consistit. Sed, ut ipsa per se carent arte, ita summis eloquentiae viribus et allevanda sunt plerumque, et refellenda. Quare mihi videntur magnopere damnandi, qui totum hoc genus a praeceptis removerunt. Nec tamen in animo est, ³ omnia, quae aut pro his aut contra dici solent, complecti. Non enim communes

1. *probationes*. Turic. Camp. *propositiones* cum Bodl. Bal. Bern. Andr. Male. *has — artificiales*. Haec verba, a Regio rectissime suspecta, absunt a libris meis et scriptis et excusis ante Ald. nec profecto in ullo eorum, qui collati sunt, Codd. inveniuntur. Recte tamen recipiuntur, quia falsae in hisce conjecturae ne locus quidem est. cf. 5, 10, 14.

2. *vir. et all.* Turic. Camp. Guelf. omittunt et cum edd. a Stoerio inde usque ad Gesn. qui recte reposuit ex Goth. aliisque apud Burin. Habent et Jenf. (tac. Gesn.) cum reliquis ante Stoer.

3. *quae aut pro.* Turic. Guelf. Camp. omittunt aut cum Goth. et edd. ante Basil. exc. Aldo. Male.

meruit. cf. 4, 2, 125.

2. *praejudicia — testes*. cf. Arist. l. c. et Cic. de Or. 2, 27. A Cicerone elegantius significari argumenta inartificialia, observat Ernestus ad or. pro Flacco c. 11. extr.

allevanda. „i. e. adjuvanda.“ Badius, rectissime.

3. *communes locos*. cf. 2, 1, 11. 2, 4, 27. Cic. de Inv. 2, 16. ad Herenn. 2, 6. 7. 8.

locos tradere destinamus, quod esset operis infiniti, sed viam quandam atque rationem. Quibus demonstratis, non modo in exequendo suas quisque vires debet adhibere, sed etiam inveniendo similia, ut quaeque conditio litium poscet. Neque enim de omnibus causis dicere quisquam potest saltem praeteritis, ut taceam de futuris.

II. Jam *praejudiciorum* vis omnis tribus in generibus versatur: *Rebus*, quae aliquando *ex paribus causis* sunt *judicatae*, quae *exempla* rectius dicuntur; ut *de rescissis patrum testamentis*, vel *contra filios confirmatis*: *Judiciis ad ipsam causam* pertinentibus, unde etiam nomen ductum est; qualia in *Oppianicum* facta dicuntur, et a senatu *adversus Milonem*: aut, cum *de eadem causa*

riam. Turic. Guelf. Camp. *vin.* cum Alm. Bodl. Voss. 3. Bern. Andr. Goth. Jenf. et edd. ante Gryph. Male cf. 2, 17, 41. 7 Praef. 4. 7, 2, 56. it. Cic. Brut. c. 12. de Divin. 2, 1. de Orat. 1, 19. de Finib. 2. 1.

1. *Jan.* Turic. *tan.* Guelf. *Tamen* cum Vall. Voss. 1. 3. Bern. Goth. Jenf. pro quo Regius conjectura reposuit *Nam* et hoc deinceps est in edd. ante Bad. qui nostrum dedit primus, ex ingenio ut videtur; rectissime, et praevit Camp. Nec obscurum verae scripturae vestigium in Turic. Reliqui silentur.

vis — *generibus*. Turic. *de his omnibus in generibus* cum Alm. solo. cf. 5 Pr. 4.

quod esset. An *q. est?* cf. 1, 8, 5. Codd. non variant. *saltem*. cf. 1, 1, 24. 6, 2, 19.

3. *inveniendo*. Non dubito quin ante hanc vocem exciderit *in*. cf. 4, 2, 122. 1. in *Oppianicum*. Cic. pro Cluent. c. 17. sq. vid. et 4, 5, 11. *adv. Milonem*. pro Mil. c. 5.

pronunciatum est, ut *in reis deportatis*, et *assertione secunda*, et *partibus centumviralium*, quae in duas hastas dividuae sunt. Confirmantur praecipue duobus: *auctoritate* 2 eorum, qui pronunciaverunt, et *similitudine* rerum, de quibus quaeritur: refelluntur autem raro per contumeliam iudicum, nisi forte manifesta in his culpa erit. Vult enim cognoscentium quisque firmam esse alterius sententiam, et ipse pronunciaturus; nec libenter exemplum, quod in se fortasse reci-

2. *nec lib. ex.* Sic Turic. Guelf. Camp. Obr. Levi discrimine Goth. (tac. Geln.) *non lib. ex.* Reliqui *ex. non lib.* sublata post *pronunc.* distinctione. Ita et non dicitur pro *nec*,

in reis deportatis. Recte post Regium Gesnerus ablegat ad digest. 48, 22 titulum *de interdictis et relegatis et deportatis*, item 23 *de sententiam passis et restitutis.*

assertione secunda. Qui iniusta servitute se teneri crederet, circumspiciebat assertorem, in libertatem se vindicaturum in iudicio; neque enim ipse videbatur posse causam orare. Haec est causa liberalis. Qua si cecidisset assertor, poterat eadem iterum ac tertium agi. cf. 11, 1, 73. Hoc a Justiniano sublatam vid. Codic. 7, 17, 1, 1. „illis „legibus quae dudum et secundum et tertia vice assertorias lites examinari praecipiebant, in posterum con- „quiescentibus.“

partibus centumviralium. Ad genitivum intellige *causarum*, eoque refer quod sequitur *quae*; quanquam vel partes potuerunt dici dividuae in *hastas*, si mavis *centumvir. iudiciorum.* Hasta, auctoritatis signum, iudicium hic significat. *Duplicia centumviralia* memorat noster 11, 1, 73. item Plinius *quadruplicia* Epist. 1, 18, 3. 6, 33, 2. Divisum hoc modo in plures hastas centumvirale iudicium de eadem iudicabat re. De *centumviris* vide 4, 2, 5.

2. *et ipse pronunc.* Cum ipse quoque sit pronunciaturus, suae mox sententiae timet, si prioris iudicis rata non fuerit.

exemplum. cf. 4, 1, 7.

3dat, facit. Confugiendum ergo est in duobus superioribus, si res feret, ad aliquam dissimilitudinem causae. (Vix autem ulla est per omnia alteri similis.) Si id non continget, aut eadem causa erit, actionum incu-

parum quidem nostro usitate. In nostra ratione *et ipse est ipse quoque*. vid. not. ex.

3. *aut — actionum*. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (turbante aliquid Gesn.) cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. In suis Codd. dormitatum a Gibf. qui *aut* assert ex Bodl. Bal. de reliqua varietate tacet. Aldus ex Regii conjectura — *actorum*; a Badio inde jam omnes expriment Regii constitutionem, ex ingenio factam: *ac eadem causa erit, aut actorum*. *Ac* ante vocalem diu est cum suspectum fuit VV. DD. ut Drakenb. ad Liv. 10, 36, 17. Ernesto in Clave Cic. item saepe in notis, ut Philipp. 11, 3 not. 14. Oudendorpio ad Sueton. Caes. c. 26. not. 4. et saepissime tam ad Suet. quam ad Appul. velut p. 47. 79. 87. 98 cett. Burmanno Secundo Anthol. Vol. 1. p. 437. Ruhnkenio ad Vellej. 2, 105, 2. 2, 125, 5. Luculentum evitatae cacophoniae exemplum habes Cic. pro Balbo c. 3. „non contra *ac* liceret — sed contra *atque* „oporteret.“ Gothl. (tac. Gesn.) apud nostrum 4, 5, 22 pro aliorum *aut etiam* vitiose *ac etiam*. vid. et 6, 2, 7. Item 11, 2, 41 Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Jenf. *ac infinitum* pro *ad inf.* Aliquot ejusmodi errores, adhuc obsidentes Quintilianum, nobis erunt emendandi (cf. 5, 14, 17). Alterum *aut* ante *act.* quod omnibus, ut dixi, abest Codd. tanto facilius invehabat Regius, qui suo loco prius deturbasset.

3. *aut eadem causa erit*. His verbis tertium praedictorum genus designat, quod majore etiam arte indiget ad resellendum; „duo superiora“ modo memorata sunt „res ex „paribus causis judicatae“ et „judicia ad ipsam causam pertinentia.“

actionum — personarum. De *actione* cf. 4, 1, 32. 6, 4, 4. 3, 6, 69 not. ex. *cecidisse — for-*

mula. Est enim idem ac formula. Bona causa litigator cecidisse potest dici propterea quod prava actionis formula comprehensa fuerit ejus causa a patrono. Huic subjungitur *persona*, ipsa etiam abstracti (ut cum schola loquar) significatu pro conditione, statu, si mulier, pupillus fuerit, qui causa cecidit. Neque enim cogimur recentiore illam

sanda negligentia, aut de infirmitate personarum querendum, contra quas erit judicatum: aut de gratia, quae testes corruperit, aut de invidia, aut de ignorantia: aut inveniendum, quod causae postea accesserit. Quorum si nihil erit, licet tamen dicere⁴ multas judiciorum causas ad inique pronuntiandum valere: ideoque *damnatum Rutilium, absolutos Clodium atque Catilinam.*

4. ad inique. Turic. ad initium. Alm. ad inicum. cf. § 1. not. 2.

personae potestatem h. l. accipere, qua concrete ei opponitur res a Ictis in primis. Sic optime *negl. actionum, infirmitati personarum* adjungitur.

4. *judiciorum causas.* Cave forensi significatione accipias causas, sed interpretare: „multas in judiciis accidere causas, ob quas inique pronuncietur.“ Est sane infrequens hic genitivi usus.

Rutilium. cf. 11, 1, 12. P. Rutilius Rufus A. U. C. 662 C. Claudio Pulchro et M. Perperna Coss. repetundarum condemnatus fuit, per summam injuriam, conspiratione publicanorum, a quorum injuriis Asiam defenderat. Cujus cum bona publicarentur, apparet minora esse ea, quam lis aestimata esset; honestissimisque artibus parta. Voluntario exilio secessit Mitylenen, mox Smyrnam, ubi ab omnibus Asianis impense colebatur,

opibusque longe, quam ipsius fuerant, majoribus est auctus. vid. Dio Cass. p. Reim. 44. Hunc, Panaetii auditorem, Stoicum Socrati plerumque adjungit Seneca, exemplar sapientiae et fortitudinis in ferendis adversis v. c. de Provid. c. 3. Vol. 1. (Bip.) p. 226. de tranquill. animi c. 15. Vol. 1. p. 272. de vita beata c. 18. V. 2. p. 97. De Benef. 5, 17. (2, p. 260) 6, 37. (2, 301 sq.) Epistol. 24. p. 3. 75. 67. p. 3, 212. 79. p. 5. 281. cf. Dukeri Florum 3, 17, 3. item interpp. ad Vellej. 2, 13, 2. Ciceronis loca vid. in Clave Ernestiana h. v. it. Schneider. ad Cic. Brut. C. 30, 3.

Clodium — Catilinam. Conjungit eosdem tres Cicero in Pisou. c. 39. Rutilium, Catilinam, „auctorem Pisonianae „provinciae, cum stuprum „Bonae deae pulvinaribus

Rogandi etiam iudices, ut rem potius intueantur ipsam, quam iurijurando alieno suum donent. Adversus consulta autem senatus, et decreta principum vel magistratum, remedium nullum est, nisi aut inventa quantulacunque causae differentia, aut aliqua vel eorundem, vel ejusdem potestatis hominum, posterior constitutio, quae sit priori contraria: quae si deerunt, lis non erit.

III. *Famam* atque *rumores* pars altera consensum civitatis, et velut publicum testimonium vocat: altera sermonem, sine ullo certo auctore dispersum, cui malignitas initium dederit, incrementum credulitas: quod

5. *inventa quantulacunque.* Turic. Camp. Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) *i. quantulacunque* cum Voss. 1. 3. Bern. et edd. ante Bad. nisi quod Ald. etiam *inventae* pro *inventa*, in utraque. Ferri nequit quamvis trahas ad *remedium*.

eorund. vel ejusdem pot. Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) *eorund. pot.* cum Alm. Voss. 1. 3. et edd. ante Ald. Refert Gesn. omittere Goth. *vel eorundem*, sed suspicor et ipsum et me dormitasse, cum abesset quod a reliquis: *vel ejusdem*.

„intulisset“ i. e. Clodium. cf. 4, 2, 88. Catilina et incestus fuit A. U. C. 682 L. Gellio Poplicola et Cu. Cornelio Lentulo coff., et repetundarum A. U. C. 688 M. Aemilio Lepido et L. Volcatio Tullo coff. Prius periculum evasit propter Terentiae, Ciceronis uxoris, gratiam, cujus sorori Fabiae Vestali Catilina

objiciebatur; alterum praevaricante accusatore Clodio. vid. Cic. in fragm. apud Asc. Pedianum in Orat. Cic. contra C. Antonium p. 145. 151. item Cic. de Harusp. resp. c. 20. quanquam spuriae orationis solius nulla auctoritas.

5. *potestatis.* cf. 4, 5, 10. c. III. *quod.* referendum hoc non quidem ad *sermonem*,

nulli non, etiam innocentissimo, possit acci-
dere fraude inimicorum, falsa vulgantium.
Exempla utrinque non deerunt.

IV. Sicut *in tormentis* quoque, qui est
locus frequentissimus: cum pars altera quae-
sitionem, vera fatendi necessitatem, vocet, al-
tera saepe etiam causam falsa dicendi, quod
aliis patientia facile mendacium faciat, aliis
infirmitas necessarium. Quid attinet de his
plura? Plenae sunt orationes veterum ac

c. III. *vulgantium*. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac.
Gesn.) *vulgarium* cum edd. ante Ald. Nostrium rectissime re-
posuit Regius, cui obloqui Badium non attinebat, qui hoc
ipsum in margine Vallensis ascriptum narrat.

1. *plura? Plenae*. Turic. Camp. inserunt *quibus* quanquam
ille a prima manu pro eo *quid*. Non prorsus sobrietatem
Quintilianeam sapere mihi videtur abrupta reliquorum ora-
tio sine *quibus*.

sed ad omne hoc *famam atque
rumores*. cf. 4, 2, 3. 5, 14, 1.
6, 2, 30.

1. *causam falsa dicendi*. Ad
convellendam tormentorum
auctoritatem egregie facit lo-
cus, quem apponit Gesnerus
Cic. pro Sulla. c. 28. „Quae-
siones nobis servorum ac
tormenta mimitatur: in qui-
bus quanquam nihil periculi
suspiciamus; tamen illa tor-
menta gubernat dolor, mo-
deratur natura cujusque
tumor animi, tumor corporis,
regit quaesitor, sedit libido,
corrumpit spes, infirmitas me-
tus, ut in tot rerum angu-
stis nihil veritati loci relin-

„quatur. Vita P. Sullae tor-
„queatur: ex ea quaeratur“
cet. cf. Ulpian. Digest. 48,
18, 1, 25 iudicante Pseudo-
Turnebo, sed ex Regio. Ad
Digestorum locum Gotho-
fredus praeter nostrum citat
Cornif. ad Herenn. 2, 7. Cic.
Partitt. 14. Valer. Max. 3, 4.
Aelian. Var. hist. 7, 18. item
nostrum 5, 10, 70. Quod au-
tem ponit ex Ciceronis de in-
ventione lib. 2. „Ex quae-
sitione suspiciosa veritas“
adhuc frustra quaerebam. Adde
Aristot. Rhet. 1, 15, 26.

Plenae — novorum. Exem-
pla dat Gesnerus pro Rosc.
Am. c. 41. 42. pro Milone

2 **NOVORUM.** Quaedam tamen in hac parte erunt propria cujusque litis. Nam, sive de habenda quaestione agetur, plurimum intererit, *quis, et quem postulet, aut offerat?* 37 *et in quem, et ex qua causa?* sive jam erit habita, *quis ei praesuerit? quis, et quomodo sit tortus? incredibilia dixerit, an inter se constantia? perseveraverit in eo, quod coeperat, an aliquid dolore mutarit? prima parte quaestionis, an procedente cruciatu?* Quae utrinque tam infinita sunt, quam ipsa rerum varietas.

V. *Contra tabulas* quoque saepe dictum, saepe dicendum est, cum eas non solum refelli, sed etiam accusari, sciamus esse usi-

2. *incredibilia.* Turic. Camp. *an incredibilia*, ex Alm. *an incredibile.* Reliqui *an credibilia.* Apparet *incr.* recte scribi, sed sequente mox altero *an* prius hic debebat omitti. Sic Senec. *Quaest. Nat.* 2, 14. „an aër an hic jam“ expunge prius *an.* Alibi quoque *an* et *in* sibi officiant invicem. cf. 2, 4, 37. Apud Senecam *Quaest. Nat.* 1: 3. *praef.* (p. Bip. 229) pro *an superabile lege an insuperabile*, item 1. 3. c. 26. (p. 255.) *an idem* pro *an in idem.* cf. 5, 13, 11.

1. *saepe dictum.* Turic. Camp. omittunt cum Alm. Sed Gueff. *saepe dicendum* non habet. Poteras sane in doctrinali opere carere istis historicis *saepe dictum*, sed numerus libb. persuadet. *est, cum.* Turic. inserit *quod*, Alm. *quid.* Camp. pro *cum* dat *quod*, nec ullius eorum rationem assequor. *accusari.* Camp. *recusari.* Male.

c. 21. 22. De *veteribus et novis* cf. 4, 2, 118.

adde Aristot. *Rhet.* 1, 15, 20 — 25.

1. *Contra tabulas.* *Contra tabulas* locus est Cic. pro *Arch.* c. 4. 5. pro *tabulis* in *Verr.* 2, 76. 77. citante Gesn.

refelli accusari. Non tantum amoliri solent *tabulas* sed ultro in criminis loco habere, ut *suppositas.*

tatum. Cum sit autem in his aut *scelus* signatorum, aut *ignorantia*: tutius ac facilius, id, quod secundo loco diximus, tractatur, quo pauciores rei fiunt. Sed hoc ipsum² argumenta ex causa trahit, si forte aut incredibile est, id actum esse, quod tabulae continent; aut (quod frequentius evenit) aliis probationibus aequae inartificialibus solvitur; si aut is, in quem signatum est, aut aliquis signator dicitur abfuisse, vel prius esse defunctus; si tempora non congruunt; si vel antecedentia vel insequentia tabulis repugnant. *Inspectio* ipsa saepe etiam falsum deprehendit.

375 VI. *Jusjurandum* litigatores aut *offerunt* suum, aut *non recipiunt* oblatum: aut ab adversario *exigunt*, aut *recusant*, cum ab ipsis exigatur. *Offerre* suum sine illa condi-

quo pauciores. Sic Camp. et a secunda manu Turic. a priore enim *quod*, et hoc est in omnibus reliquis. Sed Jensch. (tac. Gesn.) et edd. ante Leid. praeterea inserunt *scilicet*. Male.

2. *aut* (quod. Sic Camp. et Turic. a sec. manu. Nam hic a priore *aut* freq. inde natum arbitror quod reliqui dant omnes *aut ut* fr. cf. 5, 12, 14.

1. *recipiunt*. Jensch. (tac. Gesn.) *respuunt* posterioresque edd. ante Bad. Male. *sine illa*. Turic. Guelf. Camp. *s. ulla* cum edd. ante Ald. *Recepta* ex sola Regii conjectura.

2. *hoc ipsum* — *trahit*. *Hoc ipsum* est omne refellendi et accusandi tabulas negotium; *ex causa habere argumenta* dicitur ne quis generalia hic expectet praeccepta.

1. *Jusjurandum*. cf. Aristot. Rhet. 1, 15, 27 ad fin. item, monente Philandro, Rhet. ad Alex. p. Buhl. 85. De *jurejurando* vid. Digest. 12, 2.

tione, ut vel adversarius juret, fere impro-
 2 bum est. Qui tamen id faciet, aut vita se
 tuebitur, ut eum non sit credibile pejeratu-
 rum; aut ipsa vi religionis (in qua plus fidei
 consequetur, si id egerit, ut non cupide ad
 hoc descendere, sed ne hoc quidem recusare
 videatur); aut, si causa patietur, modo litis,
 propter quam devoturus se ipse non fuerit:
 aut praeter alia causae instrumenta adjicit
 3 fiduciam. Qui non recipiet, et iniquam con-
 ditionem, et a multis contemni jurisjurandi

2. *pejeraturum*. Turic. Jenf. (tac. Gefn.) ab eoque edd. ante
 Ald. quo acc. Bad. *pejere* cum Alm. *consequetur*. Turic.
 Camp. Guelf. *consequitur* cum Goth. aliquot Codd. et edd. ante
 Bad. *patietur, modo*. Hoc ordine Turic. Guelf.
 Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) edd. ante Gryph. Reliqui *modo*
patietur. Unus Basil *modo* bis ponit et ante et post *patietur*.
 Male. *aut praeter*. Sic Turic. cum Alm. cf. 5, 2, 4.
 Reliqui inserunt *si*. Hoc omnem orationem turbat; refertur
 enim hoc *aut* ad priora illa „aut vita se tuebitur — aut —
 „modo litis — aut — adjicit.“ ubi vides nullum *si* esse
 locum. Fateor pro *adjicit* in hac structura melius videri *adi-*
ciet, sed hoc nusquam reperio. *instrumenta*. Turic.
 Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) edd. ante Ald. *instrumen-*
tum cum Alm. Vall. Voss. 1. 3. et multis profecto qui tacentur;
 nullo, quantum quidem video, sensu.

suae. Turic. Camp. *nostrae*. Ex compendio *nae*. Jenf.
 (tac. Gefn.) cum edd. ante Ald. acc. Bad. omittunt pronomen.

2. *modo litis* h. e. tuebitur
 se tenuitate et levitate litis,
 propter quam in deorum iram
 incurrere nemo voluerit.

instrumenta. cf. 4, 2, 55.

ex abundanti. cf. 4, 5, 15.

3. *iniquam conditionem*. Si
 ipse argumentis plurimis et
 probationibus operose rem ge-
 rat, alter jurando defungatur.
 Mox idem fere est quod dici-
 tur „velle de causa sua pro-
 „nunciare.“

metum dicet: cum etiam philosophi quidam
sint reperti, qui deos agere rerum humana-
rum curam negarent: eum vero: qui nullo
76 deferente jurare sit paratus, et ipsum velle de
causa sua pronunciare, et, quam id, quod
offert, leve ac facile credat, ostendere.
At is, *qui defert*, alioqui agere modeste⁴
videtur, cum litis adversarium iudicem fa-

3. *agere*. Sic scripsi ex conjectura Burmanni, cum Turic. Guelf. Camp. dent *ac* cum Palatino Gebhardi, Voss. 2. Goth. et plerisque profecto qui silentur, nullo diserte aliud dare perhibito. Edd. quidem omnes praeterea meae *habere*, quod unde profectum sit, nemo ostendit. *Curam habere* dicunt sane veteres velut, praeter memoratos Burmanno, noster 1, 1, 7 Plin. H. N. 12, 31. 26, 9. Sed frequentissimum *agere curam* multis ad nostrum locum exemplis docet Burm. inter haec nostri 8 Prooem. 18; quo in genere hoc praecipuum est, quod e Plin. H. N. 2, 7 apparet solennem fuisse formulam: „deos „rerum humanarum agere curam“ quod et Petronius usurpat. vid. et 5, 10, 89. Volebat sane Gebhardus acquiesci in illa Codd. scriptura „deos ac — curam negarent“ sed hoc jejunum nec pro consilio Quintiliani. *Habere et agere* saepissime confundi a librariis docent Burm. ad Vellej. 2, 31, 1. 109, 2. Drakeub. ad Liv. 30, 45, 2. cf. nostr. 10, 3, 5.

deferente. Sic Turic. (nisi quod *differente*, a sec. manu *defferente*, quo acc. Voss. 1. 3. dantes *esferente*) Camp. cum Vall. Steph. Obr. Gesn. Bip. Reliqui *offerente*.

4. *defert alioqui agere*. Sic Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. Reliqui omittunt *alioqui*, inter quos Vall. memorat Badius.

philosophi — negarent. cf. Plin. H. N. 2, 7. qui ipse est Epicureus.

4. *alioqui — liberat*. Praeter id, quod modeste agere videtur, etiam onere liberat cognoscentem. Neque enim ad deferentis modestiam per-

tinet, quod liberat onere pronu-
nciandi iudicem, qualis est
sententia apud eos, qui ma-
lant conjunctivum *liberet*. cf.
not crit. Haec de iurjurandum
deferente hausisse ex Aristot.
Rhet. 1, 15, 31 videtur Victo-
rio p. 269. ἔτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν

ciat, et eum, cujus cognitio est, onere liberat, qui profecto alieno jurejurando stari, quam suo, mavult. Quo difficilior *recusatio* est, nisi forte res est ea, quam credibile sit notam ipsi non esse. Quae excusatio si deerit, hoc unum relinquetur, ut invidiam sibi quaeri ab adversario dicat, atque id agi, ut in causa, in qua vincere non possit, queri possit. Itaque hominem quidem malum occupaturum hanc conditionem fuisse, se autem probare malle, quae affirmet, quam dubium cuiquam relinquere, an pejerarit.

liberat. Sic Guelf. Camp. cum Voss. 1. 3. Alm. hoc ipsum volente Turic. sed per errorem dante *laborat.* Reliqui *liberet.*

stari. Turic. *stare* cum Alm. aliisque et edd. ante Basil. praeter Camp. Sunt tamen et Codd. qui nostram dent, et est exigua differentia ad literas (cf. 4, 2, 115. item 5, 7, 37), ad sensum satis magna.

mavult. Sic Guelf. Camp. et edd. ante Gryph. cum Goth. Reliqui *malit.* Turic. *marolit.* Alm. *mavelit* in quibus nostrum ipsum latere censeo. Neque enim locus conjunctivo.

5. *hoc unum.* Turic. omittit *hoc* cum Alm. Non quidem sineleganter. *probare malle.* Turic. *probarē alie.* et sic Alm. nisi quod abest apex in *e.* Recepta ipsa est in istis.

an pejerarit. Turic. inserit *se* cum Alm. neque tamen Locat. et Ald. ut refert Burn. Mirum pronomen, et dicas habere aliquid Francogallici coloris: *se parjurer*, quod tamen vix cadit in horum Codd. vetustatem. Suspicio *se* natum ex *ne* in *anne.* Sic addes hunc locum Bentejanis ad Horat. Carm. 1, 12, 35.

ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι· αὐτῶν γὰρ δίδωσι κρίνειν. Ad *alioqui* sententia pronunciarunt, id ipsorum jurejurando nititur. cf. 4 Prooem. 6.

alieno — *quam suo.* Jurati enim in consilium mittuntur iudices, et quidquid de sua 5. *dubium* — *an.* cf. 1, 5, 46. 9, 2, 107. 9, 3, 65. 93.

Sed nobis adolescentibus seniores in agendo facti praecipere solebant, *ne unquam iurandum deserremus*: sicut neque optio iudicis adversario esset permittenda; nec ex advocatis partis adversae iudex eligendus. nam, si dicere contraria turpe advocato videretur, certe turpius habendum, facere, quod noceat.

7 VII. Maximus tamen patronis circa *testimonia* pudor est. Ea dicuntur aut per *tabulas*, aut *a praesentibus*. Simplicior contra *tabulas* pugna. Nam et minus obstitisse videtur pudor inter paucos signatores, et pro diffidentia premitur absentia. Si reprehensionem non capit ipsa persona, infamare signa-

1. *aut a praesentibus*. Turic. *aut praes.* cum Alm. sed a fec. manu ille *a. pr. testibus*. Camp. *a. a pr. testibus* cum Boll. Andr. Ald. *testibus* natum profecto ex postremis prioris vocabuli litens.

6. *seniores facti in agendo*. qui ergo pravitatem litigatorum experimento, per longum iudiciorum usum, cognovissent; neque tam bene de genere humano sperarent et sentirent, quam solent iuniores et malos experti pauciores.

ex advocatis. Hic quidem de patrono et caudidico ne cogita (ut alias saepe apud nostrum cf. 4, 1, 7. item mox hac ipsa §); intelliguntur quos Asconius in Divinationem p. 20 ait aut jus suggestisse litigantibus amicis aut

suam modo praesentiam in iudiciis commodasse. Seneca pater p. 301 Bip. *patrono* opponit *advocatum* hac profecto potestate.

1. *testimonia*. Ablegat Philander ad Arist. 1, 15, 15 — 19. Cic. Partitt. c. 14. Valer. Max. 8, 5. (Poterat adjicere Cornif. ad Herenn. 2, 7. de Inv. 2, 16.) Almelovenius ad Dig. 22, 5.

inter paucos signatores, quam in frequentia iudicii.

ipsa persona. Si dignitas et conditio testis est talis, ut ea

2 tores licet. Tacita praeterea quaedam cogitatio refragatur his omnibus, quod nemo *per tabulas* dat testimonium, nisi sua voluntate: quo ipso non esse amicum ei se, contra quem dicit, fatetur. Neque tamen protinus cesserit orator, quo minus et amicus pro amico, et inimicus contra inimicum possit verum (si integra sit ei fides) dicere. Sed late locus

quaedam cogitatio. Sic Turic. a pr. manu (a sec. enim *quadam cogitatione*) cum Alm. (cf. 5, 6, 2 not. 4) Sed Jenuf. (tac. Gesu.) *quadam significatio.* Loc. *quaedam significatio* cum edd. ante Badium, qui dat *quadam significatio* obtemperantibus reliquis. Apparet ablativum male scribi qui tamen in Codd. videtur esse plerisque. Etiam Camp. habet *significatio* sed omittit *quadam*. Sed et in mutanda voce duorum Codd. auctoritatem solam recte videor secutus. Unde enim hoc nisi in vetustissimo libro inventum? Et est longe convenientius altero. *significatio* debebat esse ipsorum per tabulas testium. At satius erat designare, quid in iudicium animis fieret per omne hoc negotium, quam quid testes illi taciti h. e. inviti significarent (quae ne significatio quidem potest dici). *His omnibus* (qui testimonia faciunt per tabulas) *refragatur tacita* (non quidem *ipsorum significatio*, sed iudicium, patronorum, omnium praesentium) *cogitatio, quod nemo — dat.* Haec enim est ista cogitatio. Neque pro vulgata potest urgeri *fatur* in sine sententiae. Non enim quodcumque aliquis *fatetur*, id etiam *tacite significat.* *Cogitatio* autem illa *tacita* appellatur, quia in uniuscujusque animo sponte nata ostenditur. cf. 6, 1, 45.

ipsa, nullis praeterea administrata subnixis, omnem excludat reprehensionem. Aliud est *ipsa persona* quam si dixisset *ipsius persona*.

2. *Tacita — cogitatio.* vid. not. crit.

cesserit — quo minus. Et usus verbi *cedendi* qui hic est

quodammodo transitivus pro *concedendo*, et structura τῶν *quo minus*, ubi nulla praecessit prohibitionis significatio, debet attendi. Hujus simile quid habes apud Sallust. Bell. Cat. p. Telleri 44 „Hanc ego „causam — quo minus novum „consilium capiamus, in primis magnam puto.

uterque tractatur. Cum praesentibus vero³ ingens dimicatio est, ideoque velut duplici contra eos, proque iis acie confligitur, *actionum*, et *interrogationum*. In *actionibus* primum generaliter *pro testibus*, atque *in testes* dici solet. Est hic communis locus, cum⁴ pars altera nullam firmiorem probationem esse contendit, quam quae sit hominum scientia nixa; altera, ad detrahendam illis fidem, omnia, per quae fieri soleant falsa testimonia, enumerat. Sequens ratio est,⁵ cum specialiter quidem, sed tamen multos pariter invadere patroni solent. Nam et gentium simul univ^{er}sarum elevata testimonia ab oratoribus scimus, et tota genera testimoniorum: ut *de auditionibus*; non enim

3. *proque iis*. Sic Goth. (tac. Gesn.) item Turic. quanquam *pro quae is*. Reliqui *p. his*. Concinnitati hoc concessi. cf. 4, 5, 20. 5, 10, 20.

4. *scientia*. Sic Turic. Camp. et Codd. ut quidem videntur omnes, cum Jouv. (tac. Gesn.) det *sententia* cum edd. ante Ald. pro quo nostrum coniecit Regius, nisi forte, id quod imputat ei Badius, dissimulavit auctoritatem exempli Vallensis.

5. *actionum* — *interrogationum*. vide § 8 ubi pro *actione* etiam *oratio perpetua*. Latius quam *interrogatio*, quae *testium* est solorum, patet *altercatio*. cf. 2, 4, 23.

4. *locus communis*. cf. 5, 1, 5.

5. *specialiter*. cf. modo § 4 *generaliter*.

gentium — *univ^{er}sarum*. Cic. pro Flacco c. 4. Graecorum omnium c. 27. Asiaticorum. pro Fontejo c. 9 extr. 10. Gallorum.

de auditionibus. Cum aliquis testatur se certos sermones audisse.

ipfos esse testes, sed injuratorum afferre voces: ut in causis repetundarum, qui se reo numerasse pecunias jurant, litigatorum, non 6 testium, habendos loco. Interim adversus singulos dirigitur actio: quod insectationis genus et permixtum defensioni legimus in orationibus plurimis, et separatim editum, sicut in *Vatinium testem*. Totum igitur excutiamus locum, quando universam institutionem aggressi sumus. Sufficiebant alioqui libri duo a Domitio Afro in hanc rem compositi, quem adolescentulus senem colui: ut non lecta mihi tantum ea, sed pleraque ex ipso sint cognita. Is verissime praecepit, primum esse in hac parte officium oratoris, ut

5. *injuratorum*. Camp. cum edd. ante Ald. *injuriatorum*. Habent probam scripturam Turic. Guelf. quam sumtam e Vallesensi pro sua emendatione venditasse Regium criminatur Badius. Gothl. *injuriatorum*.

qui se — jurant. Ejusmodi testis apud Cic. pro Flacco Falcidius c. 36 extr. ad fin. 57. sed hic ne juratus quidem testabatur, verum per epistolam.

6. in *Vatinium testem*. „Qui „P. Sextium a Cicerone defensionem suo oppugnabat, quem per eam occasionem vehementer a se exagitatum ipse memorat ad „Lentulum 1, 9.“ (item ad Qu. frat. 2, 4.) „Sed extat „ipsa quoque oratio.“ Gesnerus.

7. a Domitio Afro. cf. 1, 5, 24 not. ex. Celeberrimus hujus aetatis rhetor qui, cum sub Tiberio inclaruisset A. U. C. 779. C. Calvisio Sabino, Cn. Cornelio Lentulo Gaetulico Coss., mortuus est sub Nerone A. U. C. 812 C. Vipstano, C. Fontejo Capitone Coss. Praeter nostrae loca plurima de hoc sunt consulendi Plin. Epist. 2, 14, 10. 3, 18, 5. Tacit. Annal. 4, 52, 66. 14, 19. Scriptor Dialogi de Oratt. c. 13. 15. Dio Cassius p. Reim. 922. 23. 24. 972.

totam causam familiariter norit: quod sine dubio ad omnia pertinet. Id quomodo contingat, explicabimus, cum ad destinatum huic parti locum venerimus. Ea res suggeret materiam interrogationi, et veluti tela ad manum sumministrabit: eadem docebit, ad quae iudicis animus actione sit praeparandus. Debet enim vel fieri, vel detrahi testibus fides oratione perpetua: quia sic quisque dictis movetur, ut est ad credendum vel non credendum ante formatus. Et, quoniam niam duo genera sunt testium, aut *voluntariorum*, aut *eorum*, quibus iudex in judiciis publicis lege denunciare solet; quorum altero

8. *pertinet. Id quom.* Turic. Camp. *p. et q.* cum Aldo. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et rell. edd. ante Bad. omittunt *id*, quod de conjectura inferuit Regins. In veterum et latet *Id.* cf. 6, 5, 31. Oudend. Suet. Oth. 3.

sumministrabit. Sic Goth. (tac. Gesu.) Guelf. *administrabit* reliqui *subministrabit.* cf. 4, 4, 4.

9. *quibus — solet.* Sic Camp. nisi quod omittit *in.* Guelf. Goth. Bern. Jenf. Leid. Burm. *denunciari.* Turic. *q. judiciis publicis legem nuntiatur et.* Alm. *q. in judiciis publicis lege denunciatur* cum Obr. Reliqui mei nostram dant nisi quod ante Ald. fere omittant *in*, plerique autem transponunt *publ. jud.* quod ego secundum vetustissimos auctores dedi, eo quoque ut appareret omittendi *in* occasio. Obrechtii ratio blanditur et bono nititur auctore, cui tamen cum hic non examussum respondeat Turic. (cf. § 2.) malui cum plurimis stare, hoc praesertim et Alm. dantibus *et in* quo latere puto *solet.* cf. § 15 ubi est *denunciatur.*

familiariter norit. Eadem locutio 6, 4, 8 unde minus fidas conjecturae nostrae ad 2, 7, 3.

ad omnia opponitur hoc ei quod modo *in hac parte.*

8. *destinatum — locum.* l. 12. c. 8.

movetur. vid. 4, 5, 14.

9. *lege denunciare.* Denunciat testimonium iudex ea lege, qua in singulis judiciis

pars utraque utitur, alterum accusatoribus tantum concessum est: separemus officium dantis testes, et refellentis. Qui *voluntarium* producit, scire, quid is dicturus sit, potest: ideoque faciliorem videtur in rogando habere rationem. Sed haec quoque pars acumen ac vigilantiam poscit: providendumque, ne *timidus*, ne *inconstans*, ne *imprudens testis* sit. turbantur enim, et a patronis diversae partis induuntur in laqueum,

pars utraque. Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. Obr. Reliqui *u. p.* *accusatoribus.* Jenf. (tac. Gefn.) *excusatoribus* cum edd. ante Ald. corrigente Regio.

10. *volunt. producit.* Turic. inserit *cum* quod Alm. antevertit τῶν *vol.* (cf. § 2). Si modo pro *testes dantis* fuisset *testem d.* interpreter *cum, eum.* *ac vigil.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Ald. Reliqui *et v.*

11. *induuntur.* Turic. *indicuntur* a *sec. manu inducuntur*, et sic mei quidem et scripti et excusi (de Goth. Jenf. tac. Gefn.) ante Obr. omnes. Gebhardus e Cod. Palatino produxit *indueuntur* quod et ipse et ad Senec. Hercul. furem v. 1512. Gronovius mutare suadet in *induuntur*. Hoc vel in Turic. prima manu latet. cf. 3, 8, 50. item Drakenborch. ad Liv. 50, 15, 12. *in laqueum.* Turic. *in latus* cum Pal. quod

publicis sortitur praetor.
cf. 3, 10, 1.

alterum — concessum est.
Apposite Turnebus, cujus nomine quis hic quidem lateat ignoro, profert locum Plinii Epistol. 6, 5. quo debebat ad-
dicere 5, 20. ubi in causa repetundarum, i. e. in iudicio publico, pro Vareno reo dicitur impetratum („res nec lege

„comprehensa, nec satis usi-
„tata, iusta tamen“) ut ei defensionis causa evocare testes liceret, quod mox sequenti senatu, cum de rebus aliis referretur, sera et intempestiva oratione improbavit Licinius Nepos. Vide et Ascon. Ped. in Orat. Cic. in Verr. de Praetura Urb. p. 78 ubi docet nullos fuisse defensoris testes, neque esse potuisse.

et plus deprehensi nocent, quam firmi et
 o interriti profuissent. Multum igitur domi
 ante versandi; variis percontationibus, qua-
 les haberi ab adversario possunt, explo-
 randi sunt. Sic fit, ut aut consent sibi, aut,
 si quid titubaverint, opportuna rursus ejus,
 a quo producti sunt, interrogatione velut in
 gradum reponantur. In his quoque adhuc,¹²
 qui constiterint sibi, vitandae sunt insidiae.
 nam frequenter subjici ab adversario solent,
 et, omnia profutura polliciti, diversa re-
 spondent, et auctoritatem habent non ar-
 guentium illa, sed consentium. Explo-¹³
 randum igitur, quas causas laedendi adver-
 sarium afferant: nec id sat est, inimicos

frustra tuetur Gebhardus. Ex Alm. assertur *in catus*, per
 errorem sane conferentis. *et plus.* Turic. *sed et p.*
 cum Goth. Voss. 2. et plerisque meis ante Stoer. Guelf. *sed p.*
 cum Voss. 3. Basil. Per errorem alieno loco ponendae vocis
 quae mox suo deest Camp. *domi sed et p.*

deprehensi. Turic. *deprensi.* Jenf (tac. Gesn.) *deprehendi*,
 quod correxit Regius. Sed reliqui dant bonam scripturam.

versandi; variis. Sic Turic Guelf. Camp. cum Alm. Goth.
 Voss. 1. 3. Jenf. (tac. Gesn.). Reliqui inserunt *ac Ald. et.*

hab. — possint. Sic Turic. Camp. et correctione ab antiqua
 manu facta Jenf. Reliqui *h. — possunt.*

titubaverint. Camp. *turbaverint.* solus, non contemnenda,
 nisi melior assit, scriptura.

^{12.} *qui — inf.* Turic. *qui constiterunt* (quod placet) *sibi*
vit. insidiae. et sic, praeter indicativum; Guelf. Voss. 3. edd.
 ante Bad. Sed Camp. *q. c. sunt r. i.* quod in Jenf. invexit
 manus antiqua, cum Vall. Paulo aliter Goth. Voss. 2. *q. c. r.*
sunt inf.

^{11.} *si quid titubaverint.* ipso in testibus vocabulo uten-
 C immodum ad partes vocant tem.
 C c. pro Flacco c. 10. hoc

fuisse, sed an desierint, an per hoc ipsum reconciliari velint, ne corrupti sint, ne poenitentia propositum mutaverint. quod cum in iis quoque, qui ea, quae dicturi videntur, re vera sciunt, necessarium est praecavere; tum multo magis in iis, qui se

15. *tum multo.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *tum*. Male.

13. *ne — ne.* Usus conjunctionis hujus post *explorandum* mirus potest videri. Gesnerus pro *an* illud dici putans ablegat nos ad ea, quae dixerit ad 1, 5, 38. Quae ut parum firma videntur, ita ne hic quidem *ne* dubitandi vel interrogandi potestate usurpatum ducam. Locus, quo utitur, Plinii Epist. 10, 119. „haerco ne cuiusquam — haeretur ratio,“ aliam quoque patitur interpretationem. Equidem prohibendi vim etiam hic agnoscam, e verbo *explorandi* comprehensam profecto significationem eliciens, *videndi, cavendi*, quod ipsum mox ponitur *praecavere*. Nec alia est ratio locorum, quibus nititur in Indice scriptorum Rusticorum Gesnerus, praeterequam quod ea sunt pleraque horridioris aetatis. cf. 4, 3, 14. Tale loquendi schema ubi, quod proprie verbo alicui non inest, cum tamen cognatum sit solitae significationi, ipsi per structuram tribuitur, plus semel in utriusque linguae

scriptoribus inveniri, docent quos testes producit Brunckius ad Soph. Electr. v. 435. μή quoque Graecorum saepissime in talibus habet levem quendam dubitationis colorem.

re vera. In hac scriptura, etfi constans est omnium librorum, non equidem acquiesco. Malim abesse *re*; sic *vera* erit accusativus, quod quanto praestet vulgato quivis admonitus sentiat. *Res* ut saepe oblitteratum vidimus ad 3, 11, 1 ita abundare solet vitiose allitum vid. Drakenb. et Gron. ad Liv. 26, 31, 4. Hic vel casus poterat aspergere ex voce *videntur* extrema, vel prava librarii sedulitas infercire, quale est quod Sueton. Caes. c. 9. bonae notae codex, Vindobonensis pr., pro „De „hac significare videtur et „Cicero“ dat. „De hac re“ cet. ubi librarius, oblitus respici ad „conjuracionem,“ de suo aliquid addidit.

qui se — pollicentur. Vereor ut recte hoc loco Rollinus defendat Quintilianum a crimine

dicturos, quae falsa sunt, pollicentur. Nam¹⁴ et frequentior eorum poenitentia est, et promissum suspectius; et, si perseveraverint, responsio facilior. Eorum vero, quibus¹⁵ denunciatur, pars testium est, quae reum *laedere velit*, pars, quae *nolit*; idque interim *scit accusator*, interim *nescit*. singamus in praesentia *scire*. in utroque tamen genere summis artibus interrogantis opus est. Nam,¹⁶ si habet testem *cupidum laedendi*, cavere debet hoc ipsum, ne cupiditas ejus appareat; nec statim de eo, quod in iudicium venit, rogare, sed aliquo circuitu ad id pervenire,

14. *responsio*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Steph. et Basil. margine. Reliqui *reprehensio*. cf. 3, 5, 15. 5, 13, 33.

15. *tamen*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Ioann. Alm. Voff. 1. 2. 3. et aliquot edd. Reliqui *mei enim*.

16. *aliquo* — *ad id*. Turic. Camp. *ab eo circuitu quodam ad id*. cum Alm. non quidem inconsulto ut apparet; quo tamen sensu, non dicam.

toleratae, imo laudatae, improbitatis et fraudis; quod et Badius agnoscit in nota. Quanquam cf. § 32 quo Rollinus ablegat. In omni, quam patrono suadet, testium tractatione § 26 prohibitis non multa vestigia. cf. nos in Epistola operi praemissa.

14. *responsio* i. e. confutatio, quae sit ab alterius partis patrono, vid. si tanti not. crit. item cf. 11, 1, 18. Illud levius quod modo pro *perseveraverint* Turic. dat *perseverarint*, sed verum credo.

15. *Eorum* — *pars testium*. Malim sane postremas voces transpositas. Contorta enim est et affectata oratio in hoc ordine. cf. 4, 2, 112. Transpositionis exemplum vid. 4, 2, 28 not. crit. 6. Libri quidem consentiunt.

in utroque — *genere*: sive testis vult reum laedere, sive non vult. Ad alteram enim divisionem, scientis nescientisve accusatoris hoc non pertinet. cf. § 20.

ut illi, quod maxime dicere voluit, videatur expressum; nec nimium instare interrogationi, ne ad omnia respondendo testis fidem suam minuat; sed in tantum evocare eum, 17 quantum sumere ex uno satis sit. At in eo, qui verum *invitus* dicturus est, prima felicitas interrogantis est, extorquere, quod is noluerit. Hoc non alio modo fieri potest, quam longius interrogatione repetita. Respondebit enim, quae nocere causae non arbitrabitur: ex pluribus deinde, quae confessus erit, eo perducetur, ut, quod dicere 18 non vult, negare non possit. Nam, ut in oratione sparsa plerumque colligimus argu-

16. 17. *sit. At in eo.* Turic. *sita idoneo.* cum Alm. cf. § 10. 25. *interr. est extorq.* Turic. *omittit est* cum Alm. et Voss. 3. Fortasse nec male.

Hoc non alio. Turic. *haec ratio.* Alm. *hoc ratio.* cf. § 16. 17. Nihil est quod eruit inde Burm. *hoc raro alio.* *Ratio* ortum ex *non alio*, quod observatum in tempore magnam fortasse lucem inferat desperato alicubi loco.

18. *sparsa.* Turic. *far prosa* (a sec. manu vel *fabulosa*, priore vocabulo a librario haud dubie adjecto) Guelf. *prosa* cum Voss. 1. 3. Sed Goth. *perosa* cum Vall. *plura* est in Camp. Ceteri vulgatam dant quam nonnisi *invitus* servavi, cum conferentium silentio in reliquis MSS. nequaquam sit fidendum. Ne Alm. quidem memoratur, e quo discere libeat, quid sit illud monstrum in Turic. *far.* Nimius alioqui consensus est librorum *prosa* dantium, quin commovearis. Mihi quidem in mentem venit *prosam orationem* hic quidem non *versibus* oppositam interpretari, verum *scissae, interpellatae* h. e. altercationi vel interrogationi. cf. not. ex. ad § 3. *Sparsa* ut nunc est ad *argumenta* debet trahi, parum sane commoda sententia,

17. *prima felicitas.* vid. 1, 1, 8 collata in ex § 19.

18. *sparsa — argumenta.* cf. not. crit.

menta, quae per se nihil reum aggravare videantur, congregatione deinde eorum factum convincimus: ita huiusmodi testis multa de *anteactis*, multa de *infecutis*, *loco*, *tempore*, *persona*, ceteris est interrogandus, ut in aliquod responsum incidat, post quod illi vel fateri, quae volumus, necesse sit, vel iis, quae jam dixerit, repugnare. Id si non¹⁹ contingit, reliquum erit, ut eum nolle dicere manifestum sit: protrahendusque, ut in aliquo, quod vel extra causam sit, deprehendatur: tenendus etiam diutius, ut, omnia ac plura, quam res desiderat, pro reo dicendo, suspectus iudici fiat: quo non minus nocebit, quam si vera in reum dixisset. At, si (quod²⁰ secundo loco diximus) *nesciet* actor, quid propositi testis attulerit: paulatim, et (ut dicitur) pedetentim interrogando experietur²¹ animum ejus, et ad id responsum, quod eliciendum erit, per gradus ducet. Sed,²¹ quia nonnunquam sunt hae quoque testium artes, ut primo ad voluntatem respondeant,

ubi malis Campani scripturam *plura*, quanquam et ipsam a correctore profectam. *ceteris*. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Obr. Reliqui *ceterisque* ut et Turic. a sec. manu.

20. *nesciet*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voss. 1. et edd. ante Leid. nisi quod post Camp. ante Bad. sec. (exc. Aldo) per errorem dant *nesciret*. Goth. *nesciat* cum Obr. Reliqui *nescit*.

19. *protrahendusque*. Subest „me cogas.“ vide et mox rei militaris imago. cf. 6, § 26.
4, 17 „ut — adversarium 20. actor plane quod modo
„trahas et ire quam longif. § 15 *accusator* cf. 4, 2, 6.

quo majore fide diversa postea dicant: est oratoris, suspectum testem, dum prodest, ²² dimittere. Patronorum in parte *expeditior*, in parte *difficilior* interrogatio est. *Difficilior* hoc, quod raro unquam possunt ante iudicium scire, quid testis dicturus sit; *expeditior*, quod, cum interrogandus est, ²³ sciunt, quid dixerit. Itaque quod in eo incertum est, cura et inquisitione opus est, quis reum premat? quas, et quibus ex causis inimicitias habeat? eaque in oratione praedicenda atque amolienda sunt, sive odio conflatos testes, sive invidia, sive gratia, sive

21. *oratoris*. Sic omnes mei praeter Ald. Bad. Gryph. qui receperunt Regii correctionem *accusatoris*.

23. *quod in eo — cura*. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Sed Goth. (tac. Gesn.) *inc. est quod in eo cura*, perturbate. Regius de conjectura transposuit: *in eo quod incertum est, cura* et sic reliqui. Non attinebat proletariam formam pro exquisita obtrudere. *est, cura et inq.* sic mutabis, si me audias: *et cura et inq.*

21. *oratoris* h. e. perfecti in hoc genere artificis.

22. *Patronorum*. Intelliguntur defensores. A § 9 enim accusatoris in interrogando teste provinciam tractavit.

raro unquam. cf. 4, 1, 4.

23. *quod in eo — cura*. In eo non tam ad *testem* referes, quam interpretaberis: *in hoc negotio*. Totam locutionem intellige: quod attinet ad partem negotii incertam. Pro *est tamen ante cura* malim et.

Est enim insuavis iteratio mox *opus est*. cf. not. crit.

quis reum premat. Hoc, antequam in iudicium venerit patronus, et cura et inquisitione eruendum est; ut oratione perpetua, ante interrogationem, talibus testibus possit contra iri Apparet, quam bene careamus Gesneriana mutatione: *qui reum premat quas cet.* Cogitabat Gesnerus de tempore, quo jam interrogatus fuerit testis; frustra ille. *a qua rea premebatur* Suet.-Ner. 7.

pecunia, videri volumus. Et, si deficietur numero pars diversa, *paucitatem*; si abundabit, *conspirationem*; si humiles producet, *vilitatem*; si potentes, *gratiam* oportebit incessere. Plus tamen proderit causas, propter 24 quas reum laedant, exponere: quae sunt variae, et pro conditione cujusque litis aut litigatoris. Nam contra illa, quae supra 25 diximus, simili ratione responderi locis communibus solet: quia et in paucis atque humilibus accusator *simplicitate* gloriari potest, quod neminem praeter eos, qui possint scire, quaesierit: et multos atque honestos commendare aliquanto est facilius. Verum interim 25 et singulos, ut exornare, ita destruere con-

deficietur. Turic. Camp. *deficiet.* cum Goth. Sed Voss. 1. 3. *deficit.* cf. 4 Prooem. extr. *vilitatem.* Guelf. Camp. *utilitatem* cum aliquot Codd. et edd. vulgari errore. cf. § 32. Sed Turic. recte.

24. *et in paucis.* Turic. Guelf. *ut i. p.* cum Goth. Voss. 1. 3. et edd. (quarum hic est et Tarv. cujus in meo exemplo satis multae piagulae exciderant a 4, 2, 6 ad 5, 7, 16.) ante Rusc. qui omittit *et in.* Ab Aldo inde obtinet *et* quod conjecerat Regius, sed est in Camp. si recte tacui. Equidem longe magis proberi: *ut in p. — ita multos, pro et mult.* Praecedente *quaesierit* facillimus erat error.

possint. Sic Turic. a sec. manu (a pr. *possunt*) et Camp. Codd. sere *possunt* quod a Stoerio inde est in edd. contra grammaticam. Jenu. *putent.* Tarv. *putant* cum edd. ante Ald. qui Regianam conjecturam recepit *quos putarit*, bonam sane; accedd. ante Stoer. *est fac.* Turic. Camp. *sit fac.* cf. ad 4, 5, 4. Possis intelligere potentiali modo.

24. *locis communibus.* cf. *et in paucis — et multos.* § 4. cf. not. crit.

tingit, aut recitatis in actione, aut nominatis testibus. Quod iis temporibus, quibus testis non post finitas actiones rogabatur,

25. *non post fin.* Sic Guelf. Goth. cum Alm. Voss. 3. Bern. Vall. ed. Ald. Recedit Turic. ab Alm. (cf. § 17. 5, 8, 1) dans haec: *non opus fin.* et a sec. manu *non ob fin.*, quorum hoc etiam in Camp. Priorem scripturam corruptam esse e nostra facile credo, inde autem corrigendo effictam alteram, sensu et ipsam carentem. Jenf. cum reliquis ante Ald. *non potest in fin.* Quod cum inveniret Regius, correxerit

25. *aut recitatis — testibus.* In hoc loco certissime corrupto, nihil praesidii est in MSS. Ipsi nos expedire cogimur. Turnebus (quisquis tandem hic loquitur) et Gesnerus soli haerere se confessi sunt; quorum hic sibi non satis facit dum studet divinare significationem *recitandi* et *nominandi*. Equidem *recitare testes* pro *recitando testimonia eorum* dici posse non credo, quo Gesneri redit interpretatio. Aliquid excidisse censeo. Levis fluctuatio est in libris quorum antiquissimi plerique ordinem dant, quem exhibui. Alii (et horum est Guelf. cum sat multis excusis neque spernendis iis) sic ordinant postrema duo vocabula: *testibus nominatis*. Apparet, in hoc ordine participium utrumque ad *testes* referri plane non posse. Quapropter post *actione* inferam *testationibus* (cf. § 33. 5, 13, 49.) quod optimum facit *χιασμὸν* si sequimur ordinem Cod. Guelferbytani et rot edd., poterat autem facil-

lime omitti ab oculo aberrante. Aut *recitantur in actione* (i. e. oratione perpetua, ante interrogationem testium cf. § 23) *testationes*, aut *nominantur testes*. Si nihil hinc excidisset, quidni, quaeslo, post *singulos* accusativum, pro istis ablativis *recitatis*, *nominatis testibus*, posuisset accusativos in iisdem vocabulis omisso *testium* nomine, quod sic non attinebat repeti? *Singulos* autem generibus testium opponit, quae locis communibus peti docnerat.

iis temporibus — rogabatur. Quae fuerint ea tempora, non quidem facile dictu. Ciceronis enim aetate ante actionem vel inter eam interrogari solitos esse testes, nullis vel ipsius orationum locis, vel aliorum scriptorum testimoniis, apparet. Hoc tamen manifestum, talem testium vel commendationem vel invidiam, ista iudiciorum conditione longe fuisse faciliorem, quippe cognitae jam interrogatione testibus et testationibus.

et facilius et frequentius fuit. Quid autem in quemque testium dicendum sit, sumi nisi ex ipsorum personis non potest. Reliquae²⁶ interrogandi sunt partes. Qua in re primum est, *nosse testem*. nam timidus terreri, stultus decipi, iracundus concitari, ambitiosus inflari, longus protrahi potest: prudens vero et constans, vel tanquam inimicus et pervicax dimittendus statim, vel non interrogatione, sed brevi interlocutione patroni refutandus est; aut aliquo, si continget, urbane dicto refrigerandus; aut, si quid in ejus vitam dici poterit, infamia criminum destruendus.

hunc in modum: *nisi post fin.* Badius modo ponens pro *non dat modo post fin.* Mox emendando Regianam correctionem scripserunt *non nisi post fin.* quod inde a Bad. secund. est in meis omnibus. Audacissima profecto conjectura, qua plane contraria obtruditur sententia, nequaquam necessario, cum antiqua scriptura etiam longe magis sit consentanea. cf. de *nisi* 5, 9, 4. *et facil.* Turic. Camp. omittunt *et cum Alm. ut f.* Guelf. Voss. 3. cf. § 24 *et in paucis.*

26. *longus protrahi.* Turic. *longum p.* sed a sec. manu nostrum. Jenf. (tac. Gesn.) *in longum p.* cum edd. ante Ald. Hic nostras voces omittit cum Stoerio Chouet. Leid. Nostram scripturam dant reliqui Codd. ut et Vall.

tanquam. Turic. Camp. *quasi jam cum Alm.*

vel non. Turic. Camp. *et non cum Alm. et Obr. male.*

26. *Reliquae — partes.* In *defensore*; neque enim adhuc de oratione perpetua solum egerat, sed multa de interrogando exposuerat, verum in *accusatore.*

longus i. e. verbosus et a proposito aberrans. De *protrahendo* cf. § 19.

refrigerandus; in risum dandus. Locus huic illustrando egregie faciens est Velleji 2, § 3 ubi Plancus Antonio et Cleopatrae saltans Glaucum dicitur *refrigeratus*, quod Ruhkenius nostri loci non immemor interpretatur „fri-
„gide exceptus, ut saltationem

27 Probos quosdam et verecundos non aspere
 incessere profuit. nam saepe, qui adversus
 insectantem pugnassent, modestia mitigantur.
 Omnis autem interrogatio *aut in causa* est,
aut extra causam. *In causa*, sicut accusatori
 praecepimus, patronus quoque altius, et unde
 nihil suspecti sit, repetita percontatione,
 priora sequentibus applicando, saepe eo per-
 ducit homines, ut iuvitis, quod profit, ex-
 28 torqueat. Ejus rei sine dubio neque disci-
 plina ulla in scholis, neque exercitatio tradi-
 tur: et naturali magis acumine, aut usu con-
 tingit haec virtus. Si quod tamen exemplum
 ad imitationem demonstrandum sit, solum
 est, quod *ex dialogis Socraticorum*, maxime-
 que *Platonis*, duci potest: in quibus adeo
 scitae sunt interrogationes, ut, cum pleris-
 que bene respondeatur, res tamen ad id,
 29 quod volunt efficere, perveniat. Illud for-
 tuna interim praestat, ut aliquid, quod inter
 se parum consentiat, a teste dicatur: interim
 (quod saepius evenit) ut testis testi diversa
 dicat. Acuta autem interrogatio ad hoc,

27. *aut in causa*. Turic. Guelf. Camp. a. ex c. cum Goth.
 Voss. 1. 3. Mox tamen omnes *In causa*.

28. *neque disc.* — *neque exerc.* Sic Turic. Reliqui fere
nec d. — *nec e.* cf. 4, 2, 111. 5, 8, 4.

„suam parum placere senti-
 „ret.“ Suet. vita Luc. „re-
 „frigerandi sui causa.“ Mox
 § 31 „interrogantis non leve
 „frigus est.“ i. e. interrogans
 magno opere refrigeratur.

27. *accusatori praecepimus*.
 cf. § 17. 18.

28. *bene respondeatur* i. e.
 recte, sine errore respondentis.

29. *Acuta interrogatio*. Ap-
 posite locum Ciceronis hic
 ponit Gesnerus, habentem lau-

quod casu fieri solet, etiam ratione perducet. *Extra causam* quoque multa, quae profint,³⁰ rogari solent, de vita testium aliorum, de sua quisque, si turpitude, si humilitas, si amicitia accusatoris, si inimicitiae cum reo, in quibus aut dicant aliquid, quod profint, aut in mendacio vel cupiditate laedendi deprehendantur. Sed in primis *interrogatio debet*³¹ *esse circumspecta*, quia multa contra patronos venuste testis saepe respondet, eique praecipue vulgo favetur; tum verbis quam maxime ex medio sumtis, ut, qui rogatur (is autem saepius imperitus), intelligat, aut ne intelligere se neget, quod interrogantis non leve frigus est. Illae vero pessimae artes,³² testem subornatum in subsellia adversarii mittere, ut inde excitatus plus noceat, vel

31. aut saep. imp. Sic Turic. Paulo aliter Camp. est aut. saep. imp. Obr. a. est f. i. Reliqui a. est f. et imp. ubi et alienum.

des talis acuminis: pro Flacco c. 10. „Illa laus oratoris, „quae vel in accusatore antea, „vel in patrono spectari solebat? Bene testem interroga- „vit: callide accessit: repre- „hendit: quo voluit, addu- „xit: convicit et elingnem „reddidit.“

30. multa — rogari solent. Praestiat multa accusativum accipere et subjectum facere testes, qui rogari soleant. Ita mox bene coit: *de sua quisque. si turpitude — cum reo.*

Abruptior forma, ubi subaudiatur: *sit in teste.* Philander Castilioneus ablegat ad Paulum Receptt. Sententt. 1. 5. tit. 15 *de testibus* qui „in testibus“ ait „et vitae qualitas spectari „debet et dignitas.“ Idem Paulus ibidem „testes — quos „— vitae humilitas infamave- „rit.“ p. Schulting. Jurispr. Autejust. 488.

31. verbis — ex medio sumtis. „Tantum de medio sumtis accedit honoris.“ Hor. ad Pis. 245.

dicendo contra reum, cum quo sederit; vel, cum adjuviffe testimonio videbitur, faciendo ex industria multa immodeste atque intemperanter, per quae non a se tantum dictis detrahat fidem, sed ceteris quoque, qui profuerant, auferat auctoritatem. quorum mentionem habui, non ut fierent, sed ut vitarentur. Saepe inter se collidi solent, inde testatio, hinc testes: locus utrinque: haec enim se pars jurejurando, illa consensu
 33 signantium tuetur. Saepe inter testes et argumenta quaesitum est. inde, scientiam in testibus et religionem; ingenia esse in argumentis dicitur: hinc, testem gratia, metu, pecunia, ira, odio, amicitia, ambitu fieri; argumenta ex natura duci: in his judicem

32. *auferat auctoritatem.* Turic. a. *vilitatem* cum Alm. et Palat. Gebh. Sed Guelf. a. *utilitatem* cum Voss. 1. Bodl. Ioann. Obr. Tacuit Gesn. Goth. dantem *afferat auct.* Gebhardus, quem non cepit Burm., ex suo Cod. volebat scribi *afferat* (hoc quidem per conjecturam) *vilitatem*, etsi in ipsis ejus Crepundiis non minus quam apud Burm. expressum est: *aff. utilitatem*, sed manifesto operarum vitio. Hoc ipsum deinde conjecit Burm., scripturam elegantem profecto, et recepta meliorem. Jacet enim hoc *ταυτελόγως* dictum *detrahat fidem* — *auferat auctoritatem.* cf. § 25.

35. *fieri.* Camp. *ferri* et hoc manus antiqua corrigendo invexit in meum Jenf. exemplum. Habet quod blandiatur, sed casurum si excusseris.

32. *auferat auctoritatem.* cf. not. crit.

33. *testatio.* Scriptum in tabulis testimonium. cf. § 25. item Salmaf. Observv. ad Jus Atticum et Rom. c. 50. Re-

gius et post eum Pithoens ablegant nos ad Digest. 22, 5, 3 § 3. 4. ubi Hadriani est rescriptum, testes testimonii h. e. testationibus praefertis.

sibi; in illis alii credere. Communia haec⁵⁴ pluribus causis, multumque jactata sunt, semper tamen jactabuntur. Aliquando utrinque sunt testes, et quaestio sequitur, ex ipsis, *Utri meliores viri?* ex causis, *Utri magis credibilia dixerint?* ex litigatoribus, *Utri gratia magis valuerint?* His adjicere si quis⁵⁵ volet ea, quae divina testimonia vocantur, ex responsis, oraculis, ominibus: duplicem sciat eorum esse tractatum, *generalem* alterum, in quo inter Stoicos et Epicuri sectam secutos pugna perpetua est, *Regaturne providentia mundus?* *specialem* alterum, contra partem divinationis, ut quaeque in quaestionem

54. *semper tamen jact.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 3. Bodl. Ioann. Andr. Levi discrimine Goth. *semperque t. j.* cum Jenf. et edd. ante Gryph. Hic cum reliquis *semperque j.* Bern. Obr. *semper, tum j.* Alieno loco est *semper* in hac ratione. cf. 5, 5, 1.

55. *partem divinationis.* Turic. Guelf. Camp. *partis divinationem* cum Alm. Vall. Voss. 1. 2. 5. Bern. Jenf. (tac. Gessn.) et edd. ante Ald. Hic primus nostram recepit, conjecturam Regianam, quam mox Gryph. paulum immutavit *partem divi-*

34. *Utri — valuerint.* Malis sane *uter — valuerit.* Sed nec libri variant, et pluralis sequioribus in hac forma usitatus. cf. 5, 10, 43.

35. *Regaturne — mundus.* cf. 3, 5, 6. Stoicos divinationem probare, notum. Cōpiosa hujus loci, sed nulla divinationis ratione habita, tractatio est apud Theonem Sophisten p. Camerar. 100 — 102. unde colligas, frequen-

ter et de industria agitari hoc solitum in rhetorum scholis.

contra partem divinationis. Cum non magis impugnandū quam defendendū hic praecepta expectentur et mox (§ 36.) ponatur utramque et *confirmari* et *refelli*, apparet nullum locum esse τῆ *contra.* In vitis igitur libris omnibus legendum *circa.* cf. 4, 2, 19. not. crit.

56 cadit. Aliter enim *oraculorum*, aliter *aruspicum*, *augurum*, *conjectorum*, *mathematicorum* fides confirmari, aut refelli potest, cum sit rerum ipsarum ratio diversa. Circa ejusmodi quoque instrumenta firmanda, vel destruenda, multum habet operis oratio: si quae sint voces per vinum, somnum, dementiam emissae, vel excepta parvulorum indicia, quos pars altera nihil fingere, altera nihil 37 judicare dictura est. Nec tantum praestari

nationis sequentibus reliquis, nisi quod ab Obr. inde minus affectate *partes d.* Fortasse nec opus erat Regii correctione et *partis divinatio* poterat intelligi *divinatio de parte aliqua*, ut *aruspicum de extis*, *augurum de avibus* cet. Goth. silemus et Gesn. et ego; neque tamen credo cum deferere omnium Codd. inter hos Voss. 2. sui scripturam.

56. *conject. mathem.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Voss. 1. Reliqui inserunt *et.*

ipsarum. Sic Turic. Camp. Reliqui *earum.*

quae sint. Turic. Guelf. Camp. *q. sunt* cum Voss. 3.

indicia. Turic. *indicta* (a sec. manu *dicta*, quod ipsum dat Obr. non male profecto, et facili errore primae manus) cum Alm.

37. *praestari.* Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *praestare* cum Alm. Voss. 1. Bern. edd. ante Ald. Facilis emendatio et necessaria (cf. 5, 6, 4.) et jam habet Camp.

56. *conjectorum.* Recte Capronnerius ablegat ad 5, 6, 30. *instrumenta.* cf. 5, 6, 2.

indicia. cf. not. crit.

quos — *judicare.* Relativum non ad *parvulos* spectat solos, sed ad ebrios quoque, dormientes cet. *judicare*, ceteri lubrica semper est hujus vocis scriptura (nam et hic aliquot libri *indicare*), optime videtur opponi *fingendo*. *Judicio*

enim opus est vel in recte referendo, quae videris et audieris.

37. *Nec tantum — desiderari solet.* Hoc genus cave referas ad proxima de divinatione; significatur omne hoc genus probandi, quod versatur in testibus producendis. *Potenter* autem utrique jungitur et *praestando* et *desiderando*. Non solum producti testes va-

hoc genus potenter, sed etiam, ubi non est, desiderari solet: *Pecuniam dedisti: quis numeravit? ubi? unde? Venenum arguis: ubi? a quo? quanti? per quem dedi? quo conficio?* Quae fere omnia pro Cluentio Cicero in crimine veneficii excutit. Haec de *inartificialibus*, quam brevissime potui.

VIII. Pars altera probationum, quae est tota *in arte*, constatque rebus ad faciendam fidem appositis, plerumque aut omnino negli-

potenter. Sic Turic. Guelf. cum Vallae Codice (cujus scriptura unde Burm. innotuerit ignoro, in Badii editione saltem non relata) Alm. (quanquam per compendium *potent*) Voss. 3. A secunda quidem manu Turic. *poterit* et mox a Camp. inde editi omnes multique profecto Codd. *potest*. Nostrum quanto praestet, apparet eo maxime quod ad *praestari* longe melius solet intelligitur, quam *potest*, cujus verbi summus in hoc loco est languor.

inartif. quam. Turic. a sec. manu *inartif. probationibus q.* Camp. *artificialibus probationibus q.* Sed prima Turic. manus cum Alm. reliquisque omittunt *probationibus* quod per se quidem non displiceret. cf. 5 Prooem. 4.

1. *faciendam*. Camp. et Ald. *faciendum*, cum Goth. a pr. manu (tac. Geln.). *fidem appositis*. Stoer. Chouet.

lere solent ad efficiendum quod intenditur, sed et, sicubi accusator nullos habuerit, desideratio eorum dexterrime refellit ejus criminationes.

Nostrum etiam 12, 10, 72 „dicat — ad efficiendum quod intendit, *potenter*.“ Item Decl. Quintil. 274 (p. Bip. 114. Vol. 4.) „in comparatione legum illud *potentis* sine dicamus, eam legem magis esse servandam, quae

„Deorum gratia scripta sit, „quam quae hominum.“ Apparet *potenter* dici cum vi persuadendi.

pro Cluentio — excutit. Huc maxime aut unice pertinet caput ejus orationis 60 extremum, ubi de veneno, quo perierit Balbutius; etiam ibi quidem omnia haec excutuntur. Nam in reliquo veneficiorum tractatu nihil tale.

gitur, aut levissime attingitur ab iis, qui argumenta, velut horrida et confragosa, vitantes, amoenioribus locis desident: neque aliter quam qui traduntur a poëtis gustu cujusdam apud Lotophagos graminis, et Sirenum cantu 38

Leid. *filem positis*, nescio cujus mutandi prurigine. cf. 2, 15, 5. 5. *quam qui*. Sic Turic. cum Alm. (cf. 5, 7, 25. § 2.) et expressit Obr. Elegantius profecto quam reliquorum *q. ii q.* et *Sirenum*. Omittunt haec Turic. Camp. cum Alm. sine sensu.

1. *apud Lotophagos graminis*. Nihil hic mutandum esse in omnium librorum silentio, fortiter asseverarim. Suadent enim VV. DD. reponere *geminis* pro *graminis*, lenissima sane mutatione, quaeque sexcenties locum habeat in MSS. Hoc ipsum autem pro arbore ejusve fructu dici, durum est profecto. Utrum Quintilianus, *gramen* usurpans de Lotophagorum cibo, in errore versatus sit, id quidem difficilius est ad dirimendum. Cum enim historiae naturalis periti fructum quo vescerentur Lotophagi apud Homerum, affligent fere arbori, eamque diligenter secernant ab herba, quae apud eundem pabulo est equis, nullam adhuc certam in poëta quidem notam deprehendi, quae equorum hominumque cibum segregare coheret. Sunt ibi et equi *λωτὸν ἐρεπτόμενοι* (Iliad. 2, 776) sunt et homines (Odyss. 9, 97.). Et recte Gesnerus ut *ἀνθινον εἶδος* (Odyss. 9,

84) ad herbam vergere monet, ita *καρπὸν* (94) eandem excludere negat. De loto accurate agit Curtius Sprengel in Antiquitatibus botanicis §§ 62 — 95. Cui accedit I. H. Vossius ad Georg. 2, 84. Quorum ut optimis auctoribus firmata mihi videtur et omnibus numeris absoluta doctrina, a qua nec Schneiderus recedat in Lex. Gr. voce *λωτὸς*; ita, Homerum rectene ceperint recentiores eo inter veteres, adhuc haereo. Gesnerus ad hunc locum, Damnius in Lexico Homero Eustathium secutus (in hoc quidem loco; alibi enim alia de loto dat Eustathius, diversos profecto scriptores exprimens), Quintilianus ipse nihil praeter herbam agnoverunt in poëta, qui sane potuerunt destitui ab accurata naturae peritia. Cum loto herba ab Homero jungitur cyperum Iliad. 21, 351. Odyss. 4, 605. item Hymn. in Merc. 107. Hujus quidem species (Linnaeo *cyper-*

deliniti, voluptatem saluti praetulisse, dum laudis falsam imaginem persequuntur, ipsa, propter quam dicitur, victoria cedunt. Atqui² cetera, quae continuo magis orationis tractu⁹ decurrunt, in auxilium atque ornamentum argumentorum comparantur, nervisque illis, quibus causa continetur, adjiciunt superinducti corporis speciem: ut, si forte quid factum *ira*, vel *metu*, vel *cupiditate* dicatur, latius, quae cujusque affectus natura sit,

persequuntur. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 2. add. ante Gryph. accedentibus Gibf. Obr. *proseq.* Cod. Goth. Reliqui *sequuntur.*

2. *orn. argumentorum comp.* Turic. mediam vocem omit- tit. Solus quantum video (cf. § 1. item mox). Male.

superinducti. Turic. Guelf. *inductis super.* cum Voss. 1. 3. Sed Camp. *inducti super* cum Alm. et edd. ante Gryph. Aucto- rem scripturae nostrae veterem desidero; nec videtur abhorrere a latinitate haec praepositionis anastrophe. Exemplo tamen desituior; et tutior ceteris est transpositionum correctio cf. 4, 2, 128. Similis error in Turic. 4, 2, 92.

rus esculentus) a Sestinio V. C. in Epistolis e Sicilia et Turcia scriptis (T. 5. Epist. 3.) etiam hominum cibo infervire nar- ratur; quam cum a Saracenis ex Africa in Siciliam transla- tam censeat, ne ipsam quidem a loto HomERICA plane alienam sibi videri coram mihi affir- mavit vir eruditissimus, qui et indicavit locum Herodoti, in hac disputatione fere neglectum l. 2. c. 92. ubi memorantur κρήνηα — τὰ Αἰγύπτου κα- λέουσι λωτόν. Si enim ma- xime alter ille hujus scriptoris locus (4, 177), id quod pe-

riti viderint, arborem de- signat; nihil tamen hic ejus- modi. Nec quisquam in lon- ginquarum regionum opibus memorandis summam Homeri expectet diligentiam. Quin rhamni loti Linnaeanae fru- ctum vere ederint Lotophagi, nequaquam dubito in tanto eorum consensu, qui recentiore tempore iter fecerunt per istas regiones, quibus accedit Mun- go Parcus p. 99. editionis Londinensis anni 1799. 4.

2. *adjiciunt* — *speciem.* cf. Prooem. tot. op. 24. item 5, 12, 6. 18.

prosequamur. Iisdem *laudamus, incusamus, augemus, minuimus, describimus, deterremus, querimur, consolamur, hortamur*. Sed horum esse opera in rebus aut certis, aut de quibus tanquam certis loquimur, potest. Nec abnuerim esse aliquid in *delectatione*, multum vero in *commovendis affectibus*. sed haec ipsa plus valent, cum se didicisse iudex putat: quod consequi nisi argumentatione, aliaque omni fide rerum, non possumus.

4 Quorum priusquam partiamur species, indicandum reor, esse quaedam in omni probationum genere communia. Nam neque ulla quaestio est quae non sit aut *in re*, aut *in per-*

prosequamur. Alm. *sequamur*, solus (cf. modo et § 5.).

3. *omni*. Turic. omittit cum Alm. et Obr. Non male.

4. *partiamur*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Goth. Ceteri etiam Jenf. (contra quam narrat Gesn.) *partior*. Convenientior huic loco pluralis habens gravitatem praecipientis, suamque rationem (quae mox est in istis: „indicandum reor“) a communi reliquorum rhetorum segregantis. cf. 6, 2, 30. De indicativo an conjunctivo post *priusquam* cf. 4, 1, 52.

reor esse. Turic. omittit *reor* cum Alm. Voss. 1. 3. At Guelf. pro *reor esse* dat *erit* cum Basil. marg. Omittunt *esse* Goth. (tac. Gesn.) Bad. Edd. ante Gryph. transponunt *esse reor*, unde impedita efficitur structura (cf. modo § 2.). Procedit quidem oratio sine *reor*; hoc tamen verum censeo.

neque ulla. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *nec n.* cf. 5, 7, 28 item mox hac §. *quaest. est quae*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Burm. Hic cum recentioribus omittit *est*.

Iisdem. scil. *ceteris istis* bene mouente Capper. ne quis de *argumentis* cogitet.

describimus. cf. 3, 4, 3.
3. *aliaque* — *fide*. i. e. probationibus inartificialibus.

sona; neque esse argumentorum loci possunt, nisi in iis, quae *rebus* aut *personis* accidunt: eaque aut per se inspicere solent, aut ad aliud⁵ referri; nec ulla confirmatio, nisi aut *ex consequentibus*, aut *ex repugnantibus*: et haec necesse est aut *ex praeterito tempore*, aut *ex conjuncto*, aut *ex sequenti* petere; nec ulla

neque esse. Sic Turic. Guelf. Camp. Ald. *non esse* dant add. ante Ald. *nec* reliqui cf. modo hac §. it. mox § 5.

loci. Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 3. Bern. *loco*. Male.

5. *nec ulla confirmatio*. Turic. Camp. *neque u. confirmari* cum Alm. nisi quod ex hoc assertur *nec*. Malui hic cum reliquis omnibus *nec*, ob id quod sequitur *nec ulla res*, in quo nulla varietas. cf. modo § 4. item 5, 9, 7.

aut ex consequ. Sic Turic. Camp. cum Alm. Vall. Voss. 1. 5. Bern. Goth. (Voss. 2. siletur, ut et Britannici) edd. ante Ald. In Guelf. post *nisi* (prius § 4) ad *aut ex consequ.* omittuntur omnia. Reliqui ex Regii conjectura *aut ex antecedentibus aut ex consequ. sequenti*. Turic. *consequentibus* cum Alm. Bern. *sequentibus*. Guelf. Voss. 1. *consequentibus*. Camp.

petere. Turic. *pete*, a sec. manu *petat*; nec male, referendo ad *confirmatio*.

5. *aut ex consequentibus — repugnantibus*. Regius hoc loco inferendum putabat: *aut ex antecedentibus*, quod Quintilianus ponere debuerit ex Aristotelis ratione. Hic enim Analyt. prior. l. 1. c. 27. (p. Buhl. 251. 52.). Δεῖ δὲ αὐτὸς τὰς προτάσεις περὶ ἑκάστου οὕτως ἐλαμβάνειν ὑποτιθέμενον — ὅσα ἔπεται τῷ πράγματι, καὶ πάλιν οἷς τὸ πρᾶγμα ἀκολουθεῖ, καὶ ὅσα μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν. Noster et ipse 6, 3, 66 dum recenset unde risus possit duci, jun-

git eodem modo *consequ. antec. rep.* Sic et Cic. Top. c. 4. c. 12. extr. item De Orat. 2, 39 extr. ubi *praecurrentia* idem esse videntur quod hic *antecedentia*, quanquam additur *quasi*. Sed cum nostro loco faciunt alii duo in hoc Qu. opere 5, 10, 2. 5, 14, 1. 25. ubi nulla *antecedentium* mentio. Ac satis ostendit scriptor, comprehendere se ipsa *antecedentia* in *consequentibus* 5, 10, 76. quae ipsius quoque Regii suspicio fuit, et in hac erat acquiescendum.

res probari nisi ex alia potest: eaque sit oportet aut *major*, aut *par*, aut *minor*. *Argumenta* vero reperiuntur aut in *quaestionibus*, quae etiam separatae a complexu rerum personarumque spectari per se possint: aut in *ipsa causa*, cum invenitur aliquid in ea, non ex communi ratione ductum, sed ejus iudicii, de quo cognoscitur, proprium. *Probationum* praeterea omnium aliae sunt *necessariae*, aliae *credibiles*, aliae *non repugnantes*.
 7 Et adhuc, omnium probationum quadruplex ratio est, ut vel, quia est aliquid, aliud non sit, ut, *Dies est, nox non est*: vel, quia est aliquid, et aliud sit; *Sol est super terram, dies est*: vel, quia aliquid non est, aliud sit,

ex alia. Turic. *ex illa* cum Alm. (cf. § 2. 5, 9, 4.)

6. *possint.* Turic. Camp. cum Gothi. Loc. Ven. Rusc. *possunt.* Haud facile decernas. *ea non ex comm.* Guelf.

omittit *non ex* cum V. I. 1. 3. Sed Bern. *non solum et mox comm.* De *non* omisso cf. 4, 2, 29. *alia cred.* Guelf.

omittit haec cum Voss. 1. 5.

7. *Et adhuc.* Sic Turic. Guelf. cum Voss. 1. 3. Ald. Reliqui omittunt *Et*. Lenior tamen eo sit oratio, referendo *adhuc* ad id quod praecesserat *praeterea*.

est aliquid aliud non. Sic Turic. Camp. Reliqui *al. est a. n.*

aliquid et aliud. Sic Turic. Guelf. cum edd. ante Burm. exc. Camp. qui hic multa turbat. Recentiores exc. Bip. male omittunt *et*.

sit Sol. Sic Turic. Camp. cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Basil. Reliqui inserunt *ut*, quorum Bad. Grypli. Stoer. Chouet. etiam magis praepostere *ut quia*.

aliquid non. Turic. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. *aliud non.*

sit Nox. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui inserunt *ut*. Omisi, ut supra.

6. *separatae — personarumque.* vid. 2, 1, 9. it. 5, 10, 53.

7. *Dies est.* Hoc exemplum frequentatur apud Sext. Emp. 2, 109. 3, 113 et passim.

Nox non est, dies est: vel, quia aliquid non est, nec aliud sit, Non est rationalis, nec homo est. His in univcrsum praedictis partes subjiciam.

IX. Omnis igitur probatio artificialis constat aut *signis*, aut *argumentis*, aut *exemplis*. Nec ignoro plerisque videri *signa* partem argumentorum: quae mihi separandi ratio haec fuit prima, quod sunt paene ex illis inartificialibus: *cruenta enim vestis*, et *clamor*, et *livor*, et talia, sunt *instrumenta*, qualia *tabulae*, *rumores*, *testes*; nec inveniuntur ab oratore, sed ad eum cum ipsa causa deferuntur: altera, quod *signa*, sive ² indubitata sunt, non sunt argumenta; quia, ubi illa sunt, quaestio non est; argumento autem, nisi in re controversa, locus esse non potest: sive dubia, non sunt argumenta, sed

aliquid non. Guelf. *aliud non* cum Jenf. et edd. ante Bad.

sit Non est. Turic. *f. Nox.* (a sec. manu *f. nox nec*) Alm. *f. ut nox est* (male excerptus profecto) Camp. *f. nec.* Omittunt plerumque ut Voss. 2. Bern. Jenf. et edd. ante Bad. Aliquot etiam hic ut *quia.*

rationalis. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 3. Bern. Jenf. et edd. ante Bad. Reliqui neutrum, quorum Vall. Goth. Camp. Vidov. marg. *rationabile.* cf. 2, 16, 16. Nentrum genus placere potest ut respondens *Porphyriano λογικόν* (cf. nos ad 2, 16, 12) et positum a nostro 5, 10, 57. Sed apud Graecum et Qu. *animal* additur, quod hic difficilius intelligitur.

2. *sive indub.* Turic. Camp. *si ind.* cum Alm.

sunt. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *sint.*

1. *plerisque.* Horum est *quae — separandi.* Cave Cicero, qui in *Topic. argumentis* subjicit *adjuncta* c. 4. *quae accipias femininum.*

adjunctis autem signa c. 12.

instrumenta. cf. 5, 7, 36.

5 ipsa argumentis egent. Dividuntur autem in has primas duas species, quod eorum alia sunt, ut dixi, quae *necessaria* sunt, alia quae *non necessaria*. Priora illa sunt, quae aliter habere se non possunt, quae Graeci vocant τεκμήρια, ἄλυτα σημεῖα, quae mihi vix pertinere ad praecepta artis videntur: nam, ubi est

3. *necessaria* — quae mihi. Aliquid hic concessum est conjecturae Gesnerianae, in ceteris fere expressa Codd. optimorum scriptura. Turic. nec. f. quaeque a. h. f. n. p. q. G. tecmeria vocant alia similia q. m. Camp. plane sic usque ad vocant. deinceps: quae sunt α αυτα σημεια q. m. Guelf. nec. priora illa sunt q. a. se habere n. p. q. graeci tecmeria v. quae sunt alita semina q. m. Goth. plane sic, nisi quod post nec. habet sunt, et expressa dat Graeca ἄλυτα σημεῖα. Jenf. nec. f. p. i. f. q. a. h. f. n. p. q. g. v. (lacuna) alia quae (lacuna) q. m. cum edd. ante Ald. nili quod illae lacunarum locis ponunt: τεκμήρια, σημεῖα. Haec eadem praeferre narratur Alm., sed pro alia quae σημεῖα cum Turic.: alia similia. Apparet ab antiquissimis (Turic. Camp. profecto et Alm.) abesse priora illa sunt, ab omnibus autem alia quae non necessaria, quae de conjectura inferere suavit Gesnerus; rectissime ille. Hujus est constitutio, in nota tantum proposita: n. a. q. n. n. f. P. i. f. q. a. h. n. p. q. G. τ. v. quae sunt (haec duo vocabula dant Guelf. Goth. Camp.) ἄ. σ. q. m. Hanc, lectore non monito, dedit Andres, repetiitque Blassius. Quid in ea et quare ego mutarim, facile apparebit. Potest displicere quod τεκμήρια vocant, ut est in antiquis, transponere malui, ad excusorum modum; item quod continuantur Graeca ista τεκμήρια, ἄλυτα σημεῖα sine copula interjecta. Sed integrum sensum quaesivi cum minima vestigiorum veterum desertione. Ab Aldo inde omnes dederunt Regianam conjecturam, ab ipso non sine dubitatione propositam: nec f. quae Graeci vocant τεκμήρια: alia non necessaria, quae σημεῖα. Priora illa sunt, quae aliter habere se non possunt, quae mihi. Quae autem est illa tanta, malum, Gibsoni oscitantia, nihil de suis Codd. moventis! cf. not. ex. item not. crit. 5, 10, 64.

3. ut dixi. Modo (§ 2) sive indubitata — sive dubia.

signum insolubile, ibi ne lis quidem est.

Id autem accidit, cum quid aut necesse est fieri, factumve esse; aut omnino non potest fieri, vel esse factum: quo in causis posito, non est lis facti. Hoc genus per omnia tem-

signum insolubile. Turic. *f. at* (cf. 4, 5, 3. 5, 10, 9.) *inviolabile.* (a pr. manu, a sec. *f. aliquod inviol.*) Alm. *f. at* (litera t prominere non narratur) *inviolabile.* Camp. *f. aliquod inviolabile.* Bodl. *f. alias aliquod inviolabile.* Andr. *f. aliquid inviolabile.* *Insolubile* contra praestantissimos libros tenendum est, ob ἀλλετων. Ne *aliquod* quidem inferi placet.

ne lis quidem. Turic. *necessitas quaedam* cum Alm. Camp. (Vett. edd. ut Jenf. Tarv. Ald. Basil. *nec l. q.* cf. 1, 5, 38). Merum errorem interpretor pro vulgata.

4. *aut omnino.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Geln.) Camp. cum Alm. Obr. Reliqui inferunt *certe*, sine sensu.

quo — posito. Turic. *quo* (sed a sec. manu: *quod*) — *positum* cum Alm. (cf. 5, 8, 5. item mox.)

non est lis facti. Turic. *n. e. aliis* (a sec. manu *aliis*) *nisi f.* cum Alui. (cf. modo, item 13.) Camp. *n. e. l. nisi f.* cum Goth. Ald. Obr. Levi discrimine Guelf. *n. e. his* (ut et modo § 3) *nisi f.* Reliqui *lis n. e. nisi f.* De Pseudo-Turnebi et

insolubile. cf. 5, 10, 74. *signu. immutabile.* Nostro vocabulo redditur Graecum ἀλυτων, quod est apud Aristotelem ipsum Rhet. 1, 2, 18. item 2, 25, 14 et Analyt. pr. 2, 29, 8 quo in utroque Rhetoricorum loco ipse ablegat. Capperonnerius Maximum memorat rhetorem, cujus opus extet in bibliotheca Parisina MS. περι ἀλύτων, δυσλύτων καὶ εὐλύτων. Aristoteles loco primum posito τεκμήριον ait esse σημείον ἀλυτων, ut ejus maxime doctrinam et hic se-

qui videatur Qu. Praeterea eodem *pariendi* (cf. § 5) utitur exemplo, quanquam paulo aliter ac noster, et magis ad nostri formam Cicero de Invent. 1, 29 ad quem locum Marii Victorini (p. Pithoei 161) annotationem, negantis hoc esse necessarium argumentum secundum Christianorum opinionem, probat Capperonnerius.

4. *non est lis facti.* Non est status conjecturalis causa.

pora perpendi solet. Nam et *coisse eam cum viro, quae peperit* (quod est praeteriti) et *fluctus esse, cum magna vis venti in mare incubuit* (quod conjuncti) et *eum mori, cujus cor est vulneratum* (quod futuri) necesse est. Nec fieri potest, ut *ibi messis sit, ubi satum non est*; ut *quis Romae sit, cum est Athenis*; ut *sit ferro vulneratus, qui sine cicatrice est*.

6 Sed quaedam et retrorsum idem valent, ut, *vivere hominem, qui spirat*; et *spirare, qui vivit*: quaedam in contrarium non recurrunt. neque enim, *quia movetur, qui ingreditur*,
7 *iccirco qui movetur ingreditur*. Quare potest

Gesneri conjectura contra libros omnes expuuxi *nisi*. Repetit Gesn. errorem ex casu iterante *lis*. Equidem consulto hoc peccatum esse arbitror ab eo, qui, *aliis vel alius* (cf. 5, 10, 105 ubi idem in *lite error*) inveniens in vetusto libro, aliquid otiose hariolaretur. Nihil agit Capper. defendens *nisi*, et *facti* interpretans *facti illius prioris*, quod si probatum fuerit, id ipsum, de quo agetur, manifestum esse. Quis enim omittat *prioris vel alterius*, qui hoc velit significare? cf. male insertum *nisi* 5, 7, 25.

5. *mess. sit*. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui *s. m.*

6. *retrorsum*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voss. 1. Ald. Basil. Reliqui *retrorsus*. *neque en.* Sic scripsi ex analogia. Libri quidem mei omnes *nec e.* cf. 5 Prooem. 3. 5, 10, 26. *iccirco — ingreditur*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Sed Guelf. *etiam ingreditur qui movetur* cum Voss. 1. 5. Ald. Bas. Paulo aliter Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *ic. ingr. q. mov.* cum edd. reliquis ante Gryph. qui primus conjungit *ic.* et *etiam* sic: *ic. etiam ingr. q. mov.* cum reliquis. Alterutrum proscribi debebat, et noster ordo elegantem habet *χιασμός*. In scriptura *iccirco* pro *idcirco* hic quidem auctores habeo MSS. nullos, editos solum a Jenf. ad Gryph. usque; sed sequor Cellarium et analogiam.

6. *retrorsum — valent.* cf. 5, 10, 49.

et coisse cum viro, quae non peperit; et non esse ventus in mari, cum esset fluctus; neque utique cor ejus vulneratum esse, qui perit: ac similiter satum fuisse potest, ubi non fuit messis; nec fuisse Romae, qui non fuit Athenis; nec fuisse ferro vulneratus, qui habet cicatricem. Alia sunt signa non necessaria, quae εἰκότα Graeci vocant: quae,

7. neque utique. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui nec ut. cf. 5, 8, 5. 5, 10, 81. cor ejus vuln. Turic. Camp. cum vuln. cum Alm. ex meo errore. perit. Camp. perit., solus; male, ni fallor. nec fuisse — Ath. Sic Turic. Camp. Alm. (visi quod hi tres fuisset pro fuit) cum Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. (quanquam non ex iis non memoratur) et edd. ante Gryph. Hic omittit non cum Guelf. (et fortasse Voss. 1. 3. Bern.) Mox Stoer. et nec desiderat, cum reliquis ante Gesu. Non omissum cf. ad 4, 2, 29.

vulneratus. Sic Turic. Camp. Obr. Capper. Bip. cum Alm. Voss. 1. 3. Ald. Reliqui vulneratum, sine sensu.

8. εἰκότα. Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. εἰκότα. Guelf. εἰκότα. Vall. et Colb. ἰχθῆα, ἰχθῆα. Alm. εἰκότα cum edd. ante Stoer. (exc. Basil.) quo acc. Roll. Levis discrepantia, α dantium an ε, non videtur observata in Alm. Ipsa, quam cum recentioribus posui, vox, legitur 5, 10, 15. ubi fere in vetustis libris latinae litt. ut Turic. εἰκότα Camp. Goth. (tac. Gesn.) icota. Sed Guelf. expresse ibi εἰκότα. Quaerat sane aliquis, cur hic tantum in hoc vocabulo fuerit peccatum. Nihil tamen agunt qui defendunt εἰκότα, quod in rhetoribus Graecis nemo usquam legit.

7. cum esset fluctus. An: Analyt. pr. 2, 29. Εἰκότα — καὶ σημεῖον οὐ ταυτόν ἐστίν. cf. Rhet. 1, 2, 15. 16. Nec profecto nihil habet difficultatis quod nosier mox in argumentorum tractatione (quam quidem hic se inchoare negat) ponit εἰκότα, 5, 10, 15. cum praesertim dicat in iis partem

8. εἰκότα. Cum haec sit probatissima scriptura, agnoscenda quidem est in Quintiliano Aristoteléae doctrinae quaedam incuria. Neque enim Aristoteles εἰκότα; et σημεῖον unius generis facit species

etiam si ad tollendam dubitationem sola non
 sufficiunt, tamen adjuncta ceteris, plurimum
 9 valent. *Signum* vocant (ut dixi) σημεῖον,
 quanquam id quidam *indicium*, quidam
vestigium nominaverunt, per quod alia res
 intelligitur, ut *per sanguinem caedes*. At,
 quia sanguis vel ex hostia respersisse vestem
 potest, vel e naribus profluxisse: non uti-
 que, qui vestem cruentam habuerit, homi-
 10 cidium fecerit. Sed, ut per se non sufficit,
 ita ceteris adjunctum, testimonii loco duci-
 tur, *si inimicus, si minatus ante, si eodem*

9. *adjuncta*. Turic. *adjuta* (sed a sec. manu nostrum) cum
 Goth. Voss. 2. 3. Bern. et aliquot edd. Appellat Gesn. § 11.
extrinsecus adjurantur. σημεῖον. Guelf. τεκμήριον.

Solus, nata, ut suspicor, varietate ex lacuna postmodum me-
 moriter expleta. quid. — *vestig.* Omittit ind. quid.

Guelf. cum Voss. 2. 3. Goth. (tac. Gesn.) sed hic *quidem* pro
quidam.

At *quia sang.* Turic. Guelf. ac *f.* cum Alm.
at f. Camp. cum Goth. Voss. 3. et edd. ante Bad. Unde ascitum
 sit *quia*, necessarium profecto, non liquet. Damnum
 quidem sententiae resarciunt Turic. et Camp. ante *non utique*
 inferentes *ac*, soli; nec tantundem elegantiae in structura.

10. *adjunctum*. Turic. a pr. manu *ad* cum lacuna pro
junctum, a sec. nostrum. Goth. *adjutum* cum Voss. 2. et Vall.
 a sec. manu, cum prima dedisset nostrum, quod recte hic
 defendit Badius. ducitur. Ita Turic. Guelf. Camp. cum
 Bodl. Bal. Voss. 1. 3. et edd. Ald. Basil. ceterisque ante Leid.

maximam argumentationis con-
 sistere (§ 19. c. 10.). An cen-
 scbimus εἰκότα σημεῖα longe
 differre ab εἰκόσι sic, nullo
 additamento, dictis? Hoc
 nonnisi manifesto Graecorum
 rhetorum usu poterit declarari.
 Interim tenendum, scripturam

librorum hic non usquequa-
 que esse expeditam.

9. *ut dixi*. Locus, quo re-
 mittimur, nullus esse potest
 nisi § 3. Sed quid hoc est
 sententiae, hoc maxime loco
 interpositae? De iis qui *indi-*
cium nominariunt cf. 5, 10, 11.

loco fuit: quibus signum cum accessit, efficit, ut, quae suspecta erant, certa videantur. Alioqui sunt quaedam signa utrique¹¹ parti communia, ut *livores tumores* (nam videri possunt et *veneficii* et *cruditatis*), et *vulnus in pectore*, sua manu, et aliena perisse dicentibus, in quo est. Haec perinde firma habentur, atque extrinsecus adjuvantur. Eorum autem, quae *signa* sunt quidem, sed¹² *non necessaria*, genus Hermagoras putat, *non esse virginem Atalantam, quia cum juvenibus per silvas vagetur*. Quod si receperimus, vereor, ne omnia, quae ex facto ducuntur, signa faciamus. Eadem tamen ra-

accedunt Gibl. Obr. Roll. Capp. Bip. Reliqui dicitur quod bene revincit Gibl.

11. *in quo*. Ita Turic. Guelf. Camp. cum Codd. (praeter Voss. 2. qui filetur) omnibus et edd. ante Leidensem. Reliqui *in aequo*. Schrevelius unde arripuerit mutationem, per se quidem ingeniosam, hinc tamen alienam, ignoro. Nam Gronovium suasisse vix credo. Fraudi fuit quod parenthesin neglexerunt, quam primus uncis demonstravi. In recentiorum constitutione deficit subjectum *ad perisse*, quod antiqua habet in relativo *in quo*.

perinde. Turic. proinde cum edd. ante Ald. quod correxit Regius. Nostrum dant Guelf. Goth. Camp.

11. *sua manu — in quo est*. Dum dicunt eum, *in quo est vulnus in pectore, sua manu perisse, et vicissim, aliena.* Malo enim absolutum accipere ablativum in dicentibus, quam dativum referre ad praecedens ante parenthesin *communia*, quod ta-

men nec ipsam sit absurdum. cf. not. crit.

12. *Atalantam*. Victorius ad Arist. Rhet. lib. I. p. 56. (ed. Flor.) reprehendit Quintilianum, quod signum hoc dixerit, cum sit *σινός*. Sed Hermagorae haec est ratio, a Quintiliano improbata.

15 tione, qua signa, tractantur. Nec mihi videntur Areopagitae, cum damnaverunt puerum coturnicum oculos eruentem, aliud iudicasse, quam id signum esse perniciosissimae mentis, multisque malo futurae, si adolevisset. Unde Spurii Maelii, Marcique Manlii popularitas, signum affectati regni est 30
14 existimatum. Sed vereor, ne longe nimium nos ducat haec via. Nam, si est signum adulterae, lavari cum viris; erit et convivere cum adolescentibus, deinde etiam fami-

13. *Maelii*. Libri quidem *Melii* nisi quod Voss. 1. 3. *Emilii* sed cf. 3, 7, 20. *Marcique*. Guelf. *M. Q.* Goth. (tac. Gesn.) *M. que*. Camp. *Q.* Jenf. (tac. Gesn.) *M.* cum edd. ante Ald. qui facit cum Goth. ut et Bad. Sed Tarv. cum Guelf. In genitivo non sum ausus unam literam ponere, non praeeunte Turic. nec quoquam modo *Sp. dante*. cf. 4, 2, 2. 5, 11, 39. *regni*. Turic. *regnum* cum Alm. (cf. § 4. 14.). Nihil nisi error proxima continuantis librarii, dum refert ad *existimatum*. vid. I. H. Voss. ad Virgil. Ecl. 8, 74. Sic Turic. Alm. *heredis* pro *heres* 3, 6, 102. cf. 4, 2, 88. Item Turic. *justitiorum* pro *justiora* 3, 7, 18. mox § 16 pro *majora minorum*. Guelf. *m. minora*. Burm. pro *affectati* in hac ratione malit *affectationis*; frustra. cf. 5, 11, 12.

est exist. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. ante Stoer. exc. Aldo *fuit ex*. Nec displicet.

15. *Areopagitae*. Historia mihi quidem aliunde non nota. Potuit puer ille coturnices alere ad ludum Graecis valde usurpatum *ἀρτυροκοπίαν* de qua conferre Gesnerus jubet Pollucem, in onomastico 7, 136. 9, 108.

Maelii — *Manlii*. cf. 3, 7, 20. it. 5, 13, 24.

existimatum. Nihil est quod Francius malit *existimata*. Sic enim veteres, respiciendo ad postremam vocem magis quam pro severa logica. cf. dicta ad 2, 18, 1.

14. *convivere*. In hac voce cf. 1, 6, 44. 7, 3, 31.

liariter alicujus amicitia uti: ut fortasse corpus vulsum, fractum incessum, vestem muliebrem, dixerit mollis et parum viri signa, si cui (cum signum id proprie sit, quod ex eo, de quo quaeritur, natum sub oculos venit), ut sanguis e caede, ita illa ex impudicitia, fluere videantur. Ea quoque¹⁵ quae, quia plerumque observata sunt, vulgo signa creduntur, ut prognostica,

— — *vento — rubet aurea Phoebe;*

Et,
— *cornix plena pluviam vocat improba voce;*
si causas ex qualitate coeli trahunt, sane ita appellentur. Nam, si vento rubet Luna,¹⁶

14. *am. uti: ut. fort.* Turic. *am. aut fort.* cum Alm. cf. § 13. item hac §. Sed ille a sec. manu *aut. am. aut fort.* cum Camp. Sed Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *am. uti fort.* cum Voss. 3. *am. uti aut fort.* Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Gryph. qui transposuit *am. uti simil. ut fort.* Mox Stoer prius nostram, quae profecto vera; et quomodo in corruptis illis lateat, facile apparet. Jam Regius pro *aut* conjecit *ut.*

dixerit. Camp. *dixerim* cum Goth. Vall. Voss. 2. quod bene revincit Badius. vid. not. ex. Proposuerat jam Regius.

et parum. Turic. inserit *aut* cum Alm. (cf. modo hac ipsa § item mox eadem). Pro *et* Camp. *aut.*

e caede, ita. Turic. *caedis lita.* Alm. *caedis ita.* (cf. modo hac §. item 5, 10, 6.) Ante Stoer. fere *ex c.* Sed Camp. et Guelf. nobiscum faciunt. Omittunt praepositionem Voss. 1. 3.

15. *appellentur.* Jenf. (tac. Gesn.) *appellantur* cum edd. ante Ald. Jam Regius correxit, cui addicere videntur Codd. omnes.

14. *corpus vulsum.* vid. 2, 5, 12. Suet. Oth. 12.

dixerit. Hujus verbi subiectum est in pronomine *si* cui.

15. *ita appellantur.* Non quidem *prognostica* appellantur, sed *signa.* Loca Virgiliana sunt e Georgicis 1, 451. 588. 422.

signum venti est rubor. Et si, ut idem poëta colligit, densatus et laxatus aër facit, ut sit inde *ille avium concentus*, idem sentiemus. Sunt autem signa etiam parva magnorum, ut vel haec ipsa cornix: nam, majora minorum esse, nemo miratur.

X. Nunc *de argumentis*. Hoc enim nomine complectimur omnia, quae Graeci ἐνθυμήματα, ἐπιχειρήματα, ἀποδείξεις vocant, quanquam apud illos est aliqua horum nominum differentia, etiamsi vis eodem fere tendit. Nam *enthymema* (quod nos *commentum* sane, aut *commentationem* interpretemur, quia aliter non possumus, Graeco melius usari) unum intellectum habet, quo omnia mente concepta significat; sed nunc de eo non loquimur: alterum, quo sententiam cum

16. *si, ut.* Turic. Camp. *sicut* cum Alm. Male.

ut vel. Camp. *velut.* (cf. 4, 2, 61.) Guelf. om. *ut.* Contra Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *vel* omittunt cum Voff. 3. et edd. ante Leid. exc. Aldo. De confusis *ut* et *vel* cf. 4, 5, 12. Turic. tuctur nostram.

1. *interpretemur.* Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Vall. Bad. Steph. (hic bene commemorato a Capper.) Gryph. Reliqui *interpretamur* cf. 3, 5, 18. item praef. nostr. p. 85. quo adde 6, 2, 29. *sane* alienum est ab indicativo.

usuri. Turic. Camp. *uti* cum Goth. Voff. 2. Vall. et edd. ante Ald. Ad sensum ferri potest, sed structura est abrupta, nec pro Quintiliani elegantia. Nostrae vindex est Guelf. cum multis profecto aliis.

1. *omnia mente concepta.* cf. Cic. Topica c. 13. „non „quod non omnis sententia „proprio nomine *enthymema* „dicatur.“

sententiam cum ratione. Arist. Rhet. 2, 21, 2. τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθύμημα ἔσται τὸ ἅπαν. Figuram

ratione: tertium, quo certam quandam argu-
 menti conclusionem, vel ex consequentibus,
 vel ex repugnantibus. quanquam de hoc
 parum convenit. Sunt enim, qui illud prius
epichirema dicant: pluresque invenies in ea
 opinione, ut id demum, quod pugna constat,
enthymema accipi velint. et ideo illud
 Cornificius *contrarium* appellat. Hunc alii

2. *epichirema*. Sic ubique scribo, quoties latinis literis
 utor, ducibus plerumque Guelf. Camp. interdum et Turic.
 aliquotque editis. Horum plurimi *epichirema*.

invenies. Ita Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *invenias*.

quod pugna. Ita Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Capper.
 Reliqui *quo p.* Obtemperandum erat vel levi librorum aucto-
 ritati, in frequenti praefertim confusione vid. Drakenb. ad Liv.
 36, 33, 3. cf. not. ex.

5. *Hunc*. Turic. Camp. *hinc*. cum Andr. Par. Vasc. Steph.
 Gryph. Stoer. Chouet. suos Codd. male tacente Burnianno.
 Aldus quidem solus, sed in utraque ed., *nunc*.

facit Julius Rufinianus p. 217.
 in Rulink. ed. Lupi.

2. *ex conseq.* — *ex repugn.*
 cf. 5, 3, 5.

illud prius, quod ex conse-
 quentibus concluditur.

quod pugna constat. cf. 5,
 14, 2. „Ex pugnantis,
 „quod etiam *solum* enthymema
 „ma quidam vocant.“ Cic.
 Top. l. c. „illa rhetorum — ex
 „contrariis conclusa, quae ipsi
 „enthymemata appellant. —
 „cum omnis sententia enthy-
 „mema dicatur, quia videtur
 „ea, quae ex contrariis con-
 „ficiatur, acutissima, *sola*
 „proprie nomen commune
 „possidet.“ Quem Ciceronis

locum exprimit noster 3,
 5, 9. Julius Rufinianus p. 217.
 (ed. Rulink. Rutilii Lupi)
 „Enthymema sit cum periodos
 „orationis *ex contrariis* senten-
 „tiis astringitur.“

Cornificius. vid. 5, 1, 21.
 Locum ipsum habet apud
 Script. ad Herenn. 4, 13.

3. *Hunc* — *vocaverunt*.
 Aristot. Anal. pr. 2, 29 ενθύ-
 μημα — ἐστὶ συλλογισμὸς
 ἀτελής. idem Rhet. 1, 2, 8.
 καλῶ — ενθύμημα — ῥητορι-
 κὸν συλλογισμὸν. cf. nostr. 1,
 10, 38. 5, 14, 24. item 5,
 14, 1. Ad secundum horum
 locorum non immerito repre-
 hendit Quintilianum Victorius

rhetoricum syllogismum, alii *imperfectum syllogismum* vocaverunt, quia nec distinctis, nec totidem partibus concluderetur: quod³⁹ sane non utique ab oratore desideratur. 4 *Epichirema* Valgius *aggressionem* vocat; Celsus autem *judicat*, non nostram administra-

quia nec. Turic. Guelf. Camp. omittunt *nec* cum Alm. Voss. 1. 3. et edd. ante Ald. qui haec dat *q. non d. t. p.* *Nec* de conjectura inseruit Regius; necessario profecto. Sed cf. ad 4, 2, 29. Vindices negationis manifesti adhuc quidem soli Vall. (ref. Badio) et Goth.

4. *Celsus — judicat.* Guelf. *Verius — judico* cum Voss. 1. 3. Bern. item edd. aliquot in marg. Sed Basil. (quod ipsum

(p. 39) quod parum accurate dixerit et hic et illic ab „*aliis* „*rhet. syll.* ab *aliis* imperf. „*vel partem syllogismi vocatum enthymema*“ cum ipse Aristoteles utroque modo appellet. Deinceps his appellationibus usi sunt *Artigraphi* quales vocat Cassiodorus in *Rhett. Pithoanis* p. 340. quorum aliquot recenset Ernestus sub hac voce in utroque Lexico. Distinctionem plerarumque editionum deserui. Neque enim ferri poterat, id quod faciebant illae, ut *illud* et *hunc* ad diversa redderentur; prius ad *enthymema*, posterius ad *epichirema*. Utrumque necessario spectat ad *enthymema*. Hoc de Cornificio, pro interjecta sententia accipiendum, structuram non mutante.

4. *Epichirema* Valgius. De Valgio cf. 3, 1, 18. *Epichirematis* etymon, quod expri-

mere conatus est Valgius, non satis expeditum inveni a rhetoribus antiquis. Aristoteles *Topic.* 8, 5, 1 (p. Buhl. 379) *ἐπιχειρεῖν* opponit et *ὑπέχειν* i. c. *defendere*. Idem *Topic.* 8, 9, 16. (p. 402) *ἐπιχειρήματα* ait (ἔστι) *συλλογισμὸς διαλεκτικός*. Argumentationes a Graecis *ἐπιχειρήματα* appellatas etiam Cornificius commemorat ad Herenn. 2, 2. Alia loca, sed in etymo nequaquam occupata, plena manu ministrat Ernestus in utroque Lexico h. v. Non quidem liquet *aggressio* designata sit a Valgio *rei quam tractamus*, an *adversarii*; prius tamen praefero. cf. 5, 14, 27.

nostram administrationem. Capperonnerius recte remittit nos ad 2, 18, 5. unde intelligamus *administrationem* dici pro *πράξει* quatenus opponitur *θεωρίᾳ*.

tionem, sed ipsam rem, quam aggredimur, id est argumentum, quo aliquid probaturi sumus, etiamsi nondum verbis explanatum, jam tamen mente conceptum, *epichirema* dici. Aliis videtur, non destinatum, vel inchoatum, sed perfectam probationem hoc nomen accipere, et ultimam speciem: ideo-

in marg. habent complures) *Verrius pro Celsus*, non mutata persona verbi. Mire profecto, cum ceteroqui nulla *Verrii Flacci* apud Qu. mentio fiat.

5. *destinatam — inchoatam — perfectam probationem.* Guelf. *destinata — inchoata — perfecta oratio.* cum Bern. et edd. a Gryphio inde ad Obr. Ante Gryph. ed. Jenf. (tac. Gesn.) et reliquae sic; sed *orationem* pro *probationem*, cum Codd. Goth. Voss. 2. Integram nostram primus repraesentavit Obr. obsequentibus recentioribus, et est in Turic. Camp. Alm. item in Bodl. Andr., ut suspicor, quanquam Gibf. refert *destinatam et inchoatam probationem* (non *orationem*, ut ex eo Burm.) velut mutilam scripturam. Nominativus invecus est in Codd. ab argutantibus librariis. cf. not. ex.

et ultimam speciem. Guelf. *ultima specie.* cum Basil. (nisi quod hic addit *et*) Gryph. et rell. ante Obr. Nostra in Turic. Camp. Alm. Bodl. Voss. 2. Goth. Andr.

Aliis videtur — ultimam speciem. Hi contra ac Celsus de re judicasse dicuntur. Neque aliud quidquam hac definitione satis verbosa significare voluit Qu. Quod autem *ultimam speciem* hoc nomen accipere ait, est ea *ultima species* argumentorum, sic conformata, ut jam *epichirema* recte dicatur, neque ullam aliam sibi subjectam habeat; τὸ εἰδικώτατον εἶδος; ex Porphyrii appellatione (vid. Arist. ed. Buhl. Vol. 1. p. 377). Eodem

vocabulo utitur mox § 56. 7, 1. 23. Structuram τὸν videtur cum accusativo sequente attende. Ne recte quidem poterat hic poni nominativus, quia in *videtur* est *placet*, et oratio redit eodem ac si scripisset: „Alii jubent hoc „nomen dare probationi cet.“ Ea quidem vis plerumque est verbo *videndi*, cum ita accusativo jungitur, quod ex plurimis Livii locis apparet. Quanquam nec in solita significatione a ponendo accusativo

que propria ejus appellatio, et maxime in usu posita est, qua significatur certa quaedam sententiae comprehensio, quae ex tribus ⁶ minimum partibus constat. Quidam *epichirema rationem* appellarunt; Cicero melius, *ratiocinationem*: quanquam et ille nomen hoc

comprehensio. Turic. Guelf. Camp. *compressio* cum Alm. Voff. 1. 3. Goth. et edd. ante Ald. quod pro tempore ingeniose profecto correxit Regius. Vallam scribere *compraensio* narrat Badius. cf. 3, 3, 57. *minimum.* Turic. *minime.* Guelf. Camp. Goth. Jemf. (tac. Gesu.) omittunt vocem cum Bern. et edd. ante Obr. Narratur Alm. dare *minime in* (cf. 5, 9, 14. item mox § 7.). Burm. Obrechtum primum repraesentantem *minimum* recte probat (cf. 5. 14, 6.). Poterat et *minime ferri* hac potestate vid. Turfell. p. 470.

6. *ratiocinationem.* Turic. Guelf. Camp. *ratiocinativum* cum Goth. Alm. Voff. 1. 3. et edd. ante Bad. sec. Nostram repo-

abhorrent Romani, quod dudum docuerunt in primis Dukerus ad Florum 2, 6, 45. et Oudendorpius ad Sueton. Otho. c. 7. cf. 6, 1, 31.

5. *ex tribus minimum partibus.* Burmannus recte ad partes vocat Cic. de Inv. 1, 34. „partim *quinque* ejus partes „esse dixerunt. *partim* non „plus quam in *tres* partes „posse distribui putaverunt.“ cf. et nostr. 5. 14, 6.

6. *rationem.* Qui hoc nomine appellarint *epichirema*, hodie ignoramus.

Cicero. de Inv. 1, 31. 34. Recte autem Qu. subjicit, Ciceronis vocem latinam reddere magis *συλλογισμὸν* quam *ἐπιχείρημα*. Ciceronis quidem definitio (c. 34. init.) nou

profus abhorret ab Aristotelis Topic. 1, 1, 3. Ἔστι δὲ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. Hujus autem ipsa verba posuit Alcinoüs de doctrina Platonis fol. 5. ed. graecae Vascosani 1532. nisi quod posirema sic: δι' αὐτῶν τῶν τεθέντων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει. Eadem Aristotelis latine repetiit A. Gellius 15, 26. Latine retulit Alcinoi verba Almelovenius ad h. l. quasi justam epichirematis definitionem dantia, quod secus est, cum et hic *συλλογισμὸν* memoret, non *ἐπιχείρημα*. Redit sane eodem res, et ex hodierna ratione syllogismus id ipsum est, quod Quintiliano aliisque epichirema.

duxisse magis a syllogismo videtur. Nam et statum syllogisticum, *ratiocinativum* appellat, 7 exemplisque utitur philosophorum. Et, quoniam est quaedam inter *syllogismum* et *epichirema* vicinitas, potest videri hoc nomine recte abusus. Ἀπόδειξις est *evidens probatio*, 7 ideoque apud Geometras γραμμικαὶ ἀποδείξεις dicuntur. Hanc et ab *epichiremate* Caecilius putat differre solo genere conclusionis, et esse *apodixin imperfectum epichirema*, eadem

fuit conjiciendo Philander, cum locum Ciceronis Regius designasset. Necessaria fuit mutatio invitae, ut suspicor, MSS. omnibus. *exemplisque*. Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesu.) omittunt copulam; non male fortasse.

7. γραμμικαὶ ἀποδείξεις. Camp. γραμματικὴ ἀποδείξις. cf. not. crit. ad 1, 10, 38. Alm. hic quoque γραμματικαὶ dare narratur. In Turic. nihil ejusmodi (cf. § 6. 8.).

Caecil. put. diff. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Gryph. Reliqui diff. Caec. put. cf. de transpositionibus librariorum 5, 8, 2. item mox § 9.

ratiocinativum. cf. 3, 6, 15.

exemplisque — *philosophorum*. Hoc a Cicerone fit ubi argumentationem tractat de Inv. 1, 34. Apparet autem epichirema proprium esse oratorum, syllogismum philosophorum.

abusus. cf. 4, 2, 112.

7. γραμμικαὶ ἀποδείξεις. cf. 1, 10, 38. 49. Definitionem ἀποδείξεως habes apud Aristot. Top. 1, 1, 4. Ἀπόδειξις — ἐστὶν ὅταν ἐξ ἀληθῶν καὶ πρώτων ὁ συλλογισμὸς ἢ κ. τ. λ. item Analyt. post. 1, 2, 4 ubi

Ἀπόδειξιν δὲ αἰτ λέγω συλλογισμὸν ἐπιστημονικόν.

Caecilius. cf. 3, 1, 16.

apodixin imperfectum epichirema. Si eadem causa qua enthymema syllogismo, apodixi epichirema diversum esse dicitur, potest videri, ut enthymema imperfectus syllogismus, sic epichirema imperfecta esse apodixis. Haec ratio Gesuerum movit, ut pro *imperfectum* legendum conjiceret *imperfectam* trahendo adjectivum ad *apodixin*, non, ut nunc est, ad *epichirema*. Sed

causa, qua diximus *enthymema syllogismo* distare. Nam et *enthymema* syllogismi pars est. Quidam inesse epichiremati apodixin putant, et esse partem ejus confirmantem.

8 Utrumque autem, quanquam diversi auctores, eodem modo finiunt, ut sit ratio per ea, quae certa sunt, incertis fidem non dubiam afferens: quae natura est omnium argumen-

enthym. syllog. Sic sine praepositione *a* omnes mei et scripti et excusi ante Gryph. quos non attinebat deserere Capperonnerium, quem non solum poeticam hanc esse scripturam recte docet Barm. in Epistola p. 50. Vel soni causa debebat omitti *a*.

8. *ut sit — afferens.* Turic. scilicet *rationem — afferentem* cum Alm. Andr. Goth. quo acc. Camp. nisi quod *incerta* per errorem dat pro *certa*. Hoc quo minus reponerem, bonis auctoribus stabilitum, obstitit usus parum probatus vocis

obstat Rhetorum Pithoeanorum auctoritas, qui, cum sua e prioribus hausisse videantur, epichirema latiore probationem definiunt vid. p. 67. 341. Est igitur, in hoc diversitatis modo, inversa ratio tenenda, ut, quanto perfectior enthymemate rhetorico est dialecticus syllogismus, tanto epichirema rhetoricum plenius sit apodixi dialectica. Mox cum *inesse* epichiremati dicitur apodixis, latins apodixi epichirema ostenditur.

et *enthymema*. Pro hac voce libri quidem omnes veteres dant *epichirema*; duram sane scripturam. Hanc Vasconianus primus deseruit, obsecundantibus aliquot ejus civi-

bus, quos tandem Gesnerus est secutus. Cogere videtur profecto res ipsa. Quanquam non omnino procedit ratio, si, ut *enthymema syllogismi*, ita apodixis epichirematis pars est. Poterat carere his verbis, quae fortasse sunt allita ab eo, cui nimis obscure videretur significatum hoc ipsum in praecedentibus: *eadem — distare*.

8. *ratio — afferens.* vid. Cic. Acad. 2, 8. „ἀπόδειξις ita „definitur: Ratio, quae ex rebus perceptis ad id, quod „non percipiebatur, adducit.“ vid et Diog. Laert. 7, 45. cf. § 6 Cicero. Suidas in voce ἀπόδειξις sua sumit ex Philopono ad Aristot. de Anima.

torum. neque enim certa incertis declarantur. Haec omnia generaliter *πίστεις* appellant: quod etiam si propria interpretatione dicere *fidem* possumus, apertius tamen *probationem* interpretabimur. Sed *argumentum* quoque plura significat. Nam et fabulae ad actum scenarum compositae, *argumenta* dicuntur: et orationum Ciceronis velut thema ipse expo-

scilicet, Valla (Eleg. lat. ferm. 2, 60) recte negante „apud „doctissimos reperiri vulgo usitatissimum modum, cum ea quae „confuse dicta sunt per singula postea exponimus: quale esset, „Quatuor sunt virtutes, *scilicet*, Prudentia cet.“ Bodl. u. f. r. p. e. q. c. f. i. f. u. d. *affereantem*, in qua scriptura nihil a nostra diversi vides praeter accusativum in participio, errore nato ut 5, 9, 13 *regni*. Ex simili Codicis scriptura suam eruisse videtur Obr. et haec ipsa nostra est. Guelf. u. f. r. p. c. q. c. f. *fidem dubiis afferens* cum Vall. (ref. Badio) et edd. a Badio inde exc. Obr. Nostra etiam Jenf. (tac. Gefn.) et rell. est ante Bad. nisi quod *oratio* dant pro *ratio*. Guelferbytani aliorumque constitutionem, elegantem sane, praetulissent nisi tot veteres libri plura haberent, quae facilius quidem excidebant quam addebantur. *etiamsi*. Sic Vall. (ref. Badio) Camp. Turic. (a sec. manu, nam a pr. cum Alm. *etiam sit* cf. § 7. 10.) Ante Ald. edd. et Goth. *etiam* sine *si* quod Regius explevit. Sed ab Aldo inde *etsi* (exc. Bad. pr.) Guelf. *Quid enim sit*. cum Bern.

9. *actum*. Sic Turic. Guelf. Camp. Obr. cum Voss. 1. 2. Goth. Reliqui *actus*. *ipse exponens*. Turic. Guelf. Camp. *i. exponit* cum Goth. Voss. 1. Bern. nec dubito quin omnibus, modo oculati iis contigissent collatores; it. edd. ante Ald. a quo jam nostra obtinet, nisi quod Bad. utraque ed. *exponat*, quod alios dare narrat idem in notis, nec tamen quos. Haec profecto lenior mutatio quam illa ponendi participium. Restat difficultas in *ἑῷ ipse*, alieno, quoque te verte-

9. *fabulae* — *compositae*. quia thema scholae est proprie, non fori. cf. 4, 2, 23.

velut thema. Addidit *velut ipse exponens*. cf. not. crit.

nens Pedianus, *Argumentum*, inquit, *tale est*: et ipse Cicero ad Brutum ita scribit, *Veritus sortasse, ne nos in Catonem nostrum transferremus illinc mali quid, etsi argu-*

ris. Optime mox in Cicerone dicitur, opposito illo ad nostrum Pedianum; quod tamen ipsum facit ad proscribendam vocem nostro loco. Nihil magnopere desideres, si, expuncto *ipse*, legas *exponat*.

Arg. inq. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *inq. arg.* cum edd. ante Bad. sec. quod primus transposuit Reginus, in nota quae non debebat omitti a Schrevelio et Burm. Recte ex conferentium silentio videor colligere nostrum ordinem esse in Turic. cf. § 7. 19.

ita scr. Turic. *ita scr.* a sec. autem manu *inter alia scr.* quod profecto non displiceat. cf. 5, 9, 3. Solus memoratur hujus scripturae vindex. *ita* omitti a Goth. et Jenf. narrat Gefn., in posteriore quidem lapsus.

transferremus. Sic Turic. a sec. manu (a pr. cum Alm. Camp. Voss. 3. *transferemus*) Guelf. Goth. Ald. Bad. pr. Reliqui *transferamus* ut et fragmentorum Cic. editores.

illinc — quid, etsi. Turic. Camp. *illi — quidem, etsi.* Guelf. *illi — quid etsi* cum Alm. Voss. Jenf. et edd. ante Bad. sec. *illi* omnes videntur dare libri, pro quo *illinc* de conjectura reposuit Reginus. Ald. mox: *quid est, etsi.* Nihil sane statui potest in tam laceris fragmentis. Facilius tamen erat corrigere: *illius mali aliquid, vel illius aliquid.* *Aliquid* etiam vulgo in fragmentis Ciceronianis. Sed inter *quid* et *etsi* fuisse aliquid, argumento sunt Turic. Camp.

Pedianns. vid. 1, 7, 24. *Cic. ad Brut.* vid. 2, 20, 10.
Verba quidem ista: *Arg. tale est*, in reliquiis Pediani frustra quaeras, etsi in omnibus Oratt. superscriptum est *Arg.* Legimus tamen initio Expositionis in Orat. contra Pis. „*Argumentum* hujus orationis „breve admodum est.“ p. 154.
ita scribit. cf. not. crit. Locum Ciceronianum nexu exemptum extricare non possumus. cf. not. crit. ad *illinc — etsi.*

mentum simile non erat. Quo apparet, omnem ad scribendum destinata materiam ita appellari. Nec mirum, cum id inter 10 opifices quoque vulgatum sit. unde Virgilius, *Argumentum ingens*: vulgoque paulo numerosius opus dicitur *argumentosum*. Sed nunc de eo dicendum *argumento* est, quod *probationem, indicium, fidem, aggressionem*, ejusdem rei nomina, facit; parum distincte, ut

10. *vulg. sit.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *sit* cum Alm. Voss. 3. *argumentosum.* Turic. Camp. *argumentum* cum Alm. Habent tamen Guelf. et Goth. et vetustissimus quisque excusorum vocem nostram; nec expleat sensum substantivum. Alioqui cf. 4, 3, 12. sed et 5, 12, 21.

indicium. Turic. *radicium* cum Alm. (cf. § 3. 22.) Sed a sec. manu ille *rationum* et hoc ipsum, non quidem pro *indicium* ponit, sed superaddit sequenti *fidem* Obr.

10. *Virgilius.* Aen. 7, 791. vid. et. Cic. in Verr. 4, 56. Similem usum habet Ovid. Metam. 6, 69.

argumentosum. Videtur hoc uno loco transmissum nobis adjectivum, vid. Drakenb. ad Liv. 7, 2, 8 item cf. not. erit. *numerosius opus* cf. ad 2, 12, 3.

quod probationem — facit. Deesse hic nomen ejus, quem mox reprehendat Fabius, rectissime vidit Regius, idemque ingeniose, *Celsum* fortasse hic alicubi reponendum, conjectit. Obtemperaverant ei aliquot recentiorum editorum, quorum exempla primus de-

seruit Burm. cum Obrechtus ipse secutus esset. Veteres quidem libri vel scripti vel excusi nihil tale ostendunt. Neque profus expeditur locus, nomine aliquo inferendo. Quis enim dixit: „Sempromius argumentum facit probationem — ejusdem rei nomina?“ Sic tamen struere cogimur orationem ut *facit* dictum sit pro *appellat, denominat*, quia mox (§ 11 *quod ille indicium vocat*) apparet, eum qui notetur a Qu. hoc nominis dedisse rei, simulque Romanum, non Graecum, fuisse. Is quin omnium aptissime Celsus intelligatur, nequaquam dubito.

11 arbitror. Nam *probatio* et *fides* efficitur non tantum per haec, quae sunt rationis, sed etiam per inartificialia. *Signum* autem, quod ille *indicium* vocat, ab argumentis iam separavi. Ergo, cum sit *argumentum*, *ratio probationem praestans, qua colligitur aliquid per aliud, et quae, quod est dubium, per id quod dubium non est, confirmat*: necesse esse aliquid in causa, quod probatione non

12 egeat. Alioqui nihil erit, quo probemus nisi fuerit, quod aut sit verum, aut videatur ex quo dubiis fides fiat. Pro certis autem habemus primum, quae sensibus percipiuntur, ut, quae videmus, audimus; quales sunt *signa*: deinde ea, in quae communis

13 opinione consensus est, *Deos esse, Praestandum pietatem parentibus*: praeterea, quae legibus cauta sunt: quae persuasione, etiam non omnium hominum, ejus tamen civitatis aut gentis, in qua res agitur, in more recepta sunt; ut pleraque in jure, non legi-

11. *efficitur*. Turic. Guelf. *effici* cum Voss. 3. quo pertinere videtur quod mox pro *sunt* Turic. *sint*. Sed ferri nequit.

aliquid per. Sic scripsi contra MSS. et Camp. ducibus Jenf. et edd. ante Gryph. Reliqui *aliud p.* cf. 5, 8, 7.

12. *quo prob*. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *quoc pr.* cum edd. ante Bad. sec. exc. Aldo. correxit Regius, probante Badio Ascensio, cujus notam, alia docentem, in Burm. ed. positam, equidem desidero. Turic. veram scripturam habere videtur.

ea in quae. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *ea quae*, cum Alm. Voss. 1. 3. edd. ante Ald. qui Regii conjecturam recepit.

bus, sed moribus constant: si quid inter utramque partem convenit: si quid probatum est: denique, cuiusque adversarius non contradicit. Sic enim fiet argumentum, *Cum providentia mundus regatur; administranda est respublica*: ut administranda respublica sit, si liquebit mundum providentia regi. Debet etiam nota esse recte argumenta tractaturo, vis et natura omnium rerum, et quid quaeque earum plerumque efficiat. hinc enim sunt, quae *εἰκότα* dicuntur. *Credibilium* autem genera sunt tria: unum firmissimum, quia fere accidit, ut, *Liberos a parentibus amari*: alterum velut propensius, *Eum, qui recte valeat, in cra-*

14. *administranda — administranda.* Quae hisce interjiciuntur absunt a meis omnibus ante Ald. qui ex palmaria Regii conjectura recepit. Quorum librorum defectus non notatur a conferentibus, ii negligenter sunt excussi. cf. 5, 1, 1.

liquebit. Turic. *licebit.* cf. ad 4, 2, 83.

15. *hinc.* Pro hoc nihil est in omnibus meis ante Ald. qui Regii etiam hic praestantem emendationem expressit. Turic. pro *efficiat* habet *efficit*.

16. *quia.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jense (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 1. 2. Bern. et edd. ante Bail. sec. exc. Aldo Reliqui *quod* ex conjectura Regii, quam recte improbat Badius. Additur enim causa, quare firmissimum sit.

14. *cum providentia.* vide ad 5, 5, 4 proposita in not. crit.

15. *εἰκότα.* cf. 5, 9, 8. Dicas autem h. l. excidisse *credibilia* ante *quae*, cum vix videatur latino vocabulo mox usus fuisse, nisi hoc jam posuisset. vide exempla sic ponendi graeca post versionem

16. *propensius.* Hoc vocabulo noster videtur usus primus et solus, ita ut nihil adderet. Nam Cicero De Nat. D. 3, 40 extr. *ad veritatis similitudinem — propensior*, dixit et de Divin. 1, 5 *ad ve-*

stinum perventurum: tertium tantum non repugnans, In domo furtum factum ab eo,
 17 *qui domi fuit. Ideoque Aristoteles in secundo de Arte Rhetorica libro diligentissime est executus, quid cuique rei, et quid cuique homini soleat accidere; et quas res, quosque homines, quibus rebus, aut hominibus, vel conciliasset, vel alienasset ipsa natura: ut, divitias quid sequatur, aut ambitum, aut*

17. *soleat.* Turic. Guelf. Camp. *solet* cum Goth. Voss. 5. et edd. ante Loc. Correxerit Regius; poterat et *quod* scribere pro *quid*. Sed maxime conveniat *soleret*, ob *executus*, et id quod sequitur *conciliasset, alienasset, non conciliarit, alienarit.*

quid seq. Turic. Guelf. Camp. *qui s.* cum Goth. et edd. ante Ald. et post Basil. ad Barm. usque, et profecto MSS. omnibus. Regius correxit; verissime cf. Aristot. Rhet. 2, 16, 1. τῷ δὲ πλοῦτι ἂ ἔπειται.

ritatem — propensior, observante Burmanno. Sed mitigavit addendo velut.

17: *Aristoteles.* Fit hoc septemdecim primis ejus libri capitibus.

soleat. cf. not. crit.

divitias quid seq. — soleat. vid. Aristot. Rhet. 2, 16. In hoc loco, quem securi transferunt interpretes, me diu frustra occupatum magnopere consolatus est Victorius, eadem, qua et ego, difficultate pressus. Sic enim ille ad Aristot. Rhet. l. 2. p. 419. „Exponendum videtur“ inquit „quod mihi saepe in mentem venit, ac non parum molestum fuit: Quintilianus enim in V libro ubi de argumen-

„tis disputat, ostendit Aristotelem plenius uberiusque „hunc locum tractasse, ac „multa ad naturam, moresque „hominum pertinentia exposuisse, quae nunc hic nullo „modo leguntur. Verba ejus „haec sunt: “ Ideoque — appeti soleat: „et quae sequuntur: ubi enim hic agitur de „ambitu, aut superstitione? „Quod verbum ab Aristotelo „factum est de militibus aut „rusticis? Quid igitur dicemus? Hanc hujus libri partem laceram ac fractam esse? „caque omnia desiderari, quae „a Quintiliano significantur, „an magnum illum rhetorem „lapsum esse? et quae tractari „hic credebatur, cum in mani-

superstitionem; quid boni probent, quid mali petant, quid milites, quid rustici; quo quaeque modo res vitari vel appeti solent. Verum¹⁸ hoc exequi mitto: non enim longum tantum, sed etiam impossibile, aut potius infinitum est: praeterea positum in communi omnium intellectu. Si quis tamen desideraverit, a quo peteret, ostendi. Omnia autem¹⁹ credibilia, in quibus pars maxima consistit argumentationis, ex huiusmodi fontibus fluunt, *An credibile sit, a filio patrem occi-*

18. *aut potius.* Sic dedi ex Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. rell. ante Gryph. exc. Aldo. Reliqui *ac*, quod sensum impedit.

19. *fluunt.* Turic. Gnelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *fiunt* cum Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Nostrium ex Regii conjectura; sin minus necessaria, eleganti tamen et leni. Camp. tamen jam dare nostrum videtur. cf. mox § 24.

„bus librum non haberet, non
 „quae vere traderentur, no-
 „minasse? Omnino res dura:
 „neque enim in hoc libro hi-
 „tus ullus apparet, sed con-
 „tra continuata rerum series
 „admirabilis. nec temere de-
 „bemus, non omnino contem-
 „nendum scriptorem“ (paulo
 ante: *magnum rhetorem*, sed
 cum irrisione) „tantae negli-
 „gentiae condemnare, quam-
 „vis quaedam hic a philoso-
 „pho tradantur, quae in ea
 „re explicanda omittere ipse
 „non debuit. quare ut illa
 „imprudenter praeteriit, ita
 „potuit alia, quae minime hic
 „tractata nunquam fuerunt,
 „nominare, et quasi pro ipsis

„supponere.“ Non uno qui-
 dem loco vidimus videbi-
 musque Quirtilianum memo-
 riae vitio e libris afferentem,
 quae in iis non plane eadem
 legrentur. cf. 4, 2, 132.

18. *Verum — mitto.* Vi-
 ctorius ad Aristot. Rhet. l. 2.
 p. 390 satis asperere „Ne“ ait
 „quod ipse simulque omnes rhe-
 „tores praestare non potuissent,
 „ab eruditissimo viro exinie
 „factum, laudem haberet.“
 Etiam Gesnerus malit sibi no-
 tationes morum tales dari a
 Qu. quam haec technica spinis
 oppleta.

impossibile. cf. 3, 8, 15.
 5, 13, 34.

sum, incestum cum filia commissum? et contra, veneficium in noverca, adulterium in luxurioso? illa quoque, An scelus palam factum? An falsum propter exiguam summam? quia suos quidque horum velut mores⁴⁰¹ habet: plerumque tamen, non semper: alio-²⁰ qui indubitata essent, non argumenta. Excus-
tiamus nunc argumentorum locos: quan-
quam quibusdam hi quoque, de quibus

Illaque quoque. Turic. *quoque illa.* Solus, ut suspicor. cf. pravam transpositionem ad § 9. 27.

falsum propter. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voff. 2. 3. et edd. ante Ald. Hic primus inserit *dixerit* obsecundantibus posterioribus, sed Cod. perfecto nullo auctore. Et debebat saltem scribi *dixisse* cf. not. ex. Vall. (Bad. ref.) *factum* pro *falsum* quod illi placet. Male.

quidque. Hoc dedi (mirum) ex conjectura Francii (cf. § 122. not. ex.), quam praesumerant tamen ii, quos Badius ait dubitare, an *quicque* (i. e. *quidque*) legendum sit. Reliqui *quisque*. Hoc nisi mutatur, interjecta ea „*Illaque* — „*summam*“ proscribi debent, quoniam iuauima tanguntur, ad quae *quisque* referri nequeat. Sunt tamen proba ea et nequam eximi merentia. cf. § 40.

20. *hi quoque.* Sic Turic. Guelf. Camp. Basil. Reliqui ii. q. cf. 5, 7, 3. item hic § 121.

19. *et contra.* Intellige: la ex sua natura iudicari, et „an incredibile.“ Nam ut hoc dixit *mores* ea suos habere; sed mitigavit audacior formam addendo *velut*.

falsum. Intellige „factum esse.“ Agitur de falsa testatione, testamento, tabula, quam non est credibile factam propter exiguam summam. vid. Digest. 48, 10 de lege Cornelia de falsis.

quidque horum. Varia haec, quae proposuit, debent singu-

indubitata — non argumenta. cf. 5, 9, 2.

20. *hi quoque* — *dixi.* De quibus supra *dixerit* Qu., Gesnerus recte videtur designasse ea, quae prioribus capitibus (malim priore solo) tractarit. Si enim *signa* pars sunt argumentorum (vid. 5,

supra dixi, videntur. *Locos* appello, non, ut vulgo nunc intelliguntur, *in luxuriam*, et *adulterium*, et similia; sed *sedes argumentorum*, in quibus latent, ex quibus sunt petenda. Nam, ut in terra non omni generantur omnia, nec avem aut feram reperias, ubi quaeque nasci aut morari soleat, ignarus; et piscium quoque genera alia planis gaudent, alia saxosis, regionibus etiam litoribusque discreta sunt, nec *helopem* nostro mari, aut *scarum* ducas: ita non omne argumentum

intell. in luxuriam. Turic. Guelf. Camp. i. ut lux. cum edd. ante Ald. qui Regii conjecturam recepit *in pro ut*. Mox multi male simul utrumque *ut in*. E meis MSS. et Camp. Bip. dedi *luxuriam* pro aliorum *luxuriam*.

latent, ex. Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gestn.) cum edd. ante Obr. Reliqui inserunt *et*, quod tamen, nisi caecutii, est in Camp. *petenda.* Turic. Guelf. Camp. *petendi* cum Alm. ad *locos* retulerunt; male. cf. 5, 10, 8. not. 1.

21. *helopem.* Guelf. *ellopem.* Camp. *elopem.* Geminant fere Graeci L., sed hoc vetat fieri versus Ovidianus. 'Secutus sum Turic. et plerorumque scripturam. *scarum.* Turic. Guelf. Camp. *scarum* cum Goth. Voss. 3. Jenf. Quantitas penultima apud Ovidium, Martialem, Petronium brevis; apud Ennium in Phageticis p. Colum. 158 longa: „Scarum „praeterii cerebrum Jovi' paene supremei.“

9, 1) etiam horum tractatio potest videri locus aliquis argumentorum, quoniam inter signa tum petentur argumenta. Quod masculinum (*hi*) ponit, pro neutro, quod expectes, fit e natura veteris sermonis, de quo egi ad 2, 18, 1.

in luxuriam. vid. 2, 4, 22. 5, 12, 16. 5, 15, 57.

21. *helopem* — *scarum.* vid. Ovid. in fragm. Halicut. v. 96. „Et pretiosus helops „nostris incognitus undis.“ quo cf. Plin. H. N. 32, 10 extr. Colum. 8, 16, 9. „Helops — Pamphilio profundo „nec alio pascitur“ (cf. Aelian. de animall. 8, 28.) „— scarus qui totius Asiae „Graeciaeque litoribus, Sicilia

undique venit; ideoque non passim quaerendum est. Multus alioqui error, et exhausto labore, quod non ratione scrutabimur, non poterimus invenire nisi casu. At si scierimus, ubi quodque nascatur: cum ad locum ventum erit, facile, quod in eo est, pervidebimus. In primis igitur argumenta a persona ducenda sunt: cum sit, ut dixi, divisio, ut omnia in haec duo partiamur, res atque personas: ut *causa*, *tempus*, *locus*, *ocasio*, *instrumentum*, *modus*, et cetera, rerum sint accidentia. *Personis* autem non,

22. *error, et exh.* Turic. Guelf. *e. est e.* cum Alm. Voss. 1. 3. Jcnf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Hic pro nostro *et* habet *in* et Turic. a sec. manu *e. est in e.* Reliqui fere *e. est et e.* Goth. Voss. 2. nostram dant. Ea in illis etiam latet, ubi pro nostro *et* legitur *est.*

quodque. Sic Guelf. Goth. cum Alm. Bern. Ald. *quaeque nascuntur* Camp. cum Bodl. Andr. Obr. nisi quod hi *nascantur.* Turic. *quoque nascantur.* (cf. § 10. 24.) Reliqui fere editi *quidque.*

23. *argumenta a.* Sic Turic. Camp. Reliqui inserunt *saepe*, quod, ex *a* et *pe* natum, ut suspicor, alienum est in praecipiendo et dividendo post *In primis.*

„tenuis, frequentissimus exit,
 „nunquam in Ligusticum, nec
 „per Gallias enavit ad Iberi-
 „cum mare.“ Hunc et nostrum
 quomodo latere potuerit res
 a Plinio relata, cujus locum
 mox ponam, eruditi quaerunt:
 H. N. 9, 17. „Advectos (sca-
 „ros) Tiberio Claudio prin-
 „cipe, Optatius Elipertius
 „praefectus classis, inter
 „Ostiensem et Campaniae

„oram sparfos disseminavit.
 „Quinquennio fere cura est
 „adhibita, ut capti redderen-
 „tur mari. Postea frequentes
 „inveniuntur Italiae in litore,
 „non antea ibi capti.“ Schnei-
 derus ad Colum. nihil de hac re.

22. *error.* Eleganter dictum
 de inconsiderata quaerentis
 vagatione.

23. *ut dixi.* vid. 5, 8, 4.
causa — modus. cf. 5, 9, 1.

quidquid accidit, exequendum mihi est, ut plerique fecerunt, sed, unde argumenta sumi possunt. Ea porro sunt, *Genus*; nam similes parentibus ac majoribus suis plerumque creduntur; et nonnunquam ad honeste turpiterque vivendum inde causae sunt: *Natio*; nam et gentibus proprii mores sunt, nec idem in Barbaro, Romano, Graeco, probabile est: *Patria*; quia similiter etiam civitatum leges, instituta, opiniones habent differentiam: *Sexus*; ut latrocinium facilius in viro, veneficium in femina credas: *Aetas*; quia aliud aliis annis magis convenit:

est — fec. Turic. *est pl. fec.* cum Alm. Sed ille a *sec. manu e. pl. hoc. fec.* et sic Camp. Obr. Nec male.

24. *suis pler.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Reliqui inserunt *fili.* *sunt.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *fluunt.* cf. § 19. *idem in.* Turic. inserit *qui sunt cum Alm.* (cf. § 22. 26) *iidem sint in.* Camp. Videtur error librarii male interpretantis *idem (mores)* pluralem, et aliquid de suo addentis, cum praesertim in *prob. est* nihil varietur.

25. *op. habent.* Turic, *op. sunt h.* Camp. *op. sunt secl h.* An forte antiquitus: *op. suam h.?*

24. *Genus.* Ad singula haec Rollinus, ad aliquot autem Turnebus, exempla ponunt Ciceroniana, quae repetere juvat. Verrin. 5, 12. de filio Verris. 5, 52 de ejusdem patre, sed non sentiente cum ipso utroque. Pro Sextio c. 5. Pro Murena c. 51. extr. Philipp. 2, 18.

Natio — Patria. Pro Cluent. c. 26. Verrin. 5, 64. Pro Ar-

clia c. 5. init. Pro Flacco. c. 4 — 8. cf. loca citata ad 5, 7, 5.

25. *Sexus.* Pro Sextio c. 21. quanquam brevis et obiter inserta vini consularis et virginum Atheniensium comparatio.

Aetas. Pro Rosc. Am. c. 14. Pro Lege Manil. c. 21.

Educatio et disciplina; quoniam refert, a quibus, et quo quisque modo sit institutus:
 26 *Habitus corporis*; ducitur enim frequenter in argumentum, species libidinis, robur petulantiae; his contraria in diversum: *Fortuna*; neque enim idem credibile est in divite, ac paupere; propinquis, amicis, clientibus abundante, et his omnibus destituto: *Conditionis* etiam distantia est; nam clarus an obscurus, magistratus an privatus, pater an filius, civis an peregrinus, liber an servus, maritus an coelebs, parens liberorum an

quib. — sit. Turic. quib. et quo quisque sit cum Alm. Sed Camp. quib. quisque sit. Jenf. (tac. Gesn.) quib. et quo quisque modus sit cum Tarv. pro quo modo legendum esse qui non videat, eum Regius frustra Quintiliani praeceptis operam dare ait. cf. § 20 petenda.

26. neque en. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui nec en. cf. 5, 9, 6. item mox § 31. id. cred. Sic Camp. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Sed Turic. incred. Alm. cred. (cf. § 24. 29) Jenf. (tac. Gesn.) tamen id. cred. cum Tarv. Regius tamen mutavit in tam, quod retinent fere reliqui. Malui abjicere. cf. § 24 nec idem — probabile.

serv. mar. Jenf. inserit *incestus* cum Voss. 1. 3. edd. ante Ald. qui et ipse et hoc et insuper an castus sequente Basil.; pessime. Habet et Ioann. (tac. Gibf.) *incestus* additum inter lineas sed manu, ut videtur, paulo recentiore. MSS. mei et Camp. nihil tale, quod et a Vall. abesse narrat Bad. iis tribuens hoc emblemata, qui „coelibem castum et coelitem vitam „ducentem definiant.“ (cf. 1, 6, 36) An igitur a Monachis hoc? Regius *incestus* rectissime sustulit.

Educatio — disciplina. Pro Cf. de robore argumento petulantiae exemplum Platonicum Quint. c. 11. extr. Philipp. citatum 4, 2, 34.

26. *Habitus corporis.* Pro *Fortuna — conditionis.* Pro Rosc. Am. c. 47. Pro Rosc. Quint. c. 30. Pro Rosc. Am. Com. c. 7. In Pisou. c. 1. c. 46.

orbis sit, plurimum distat; *Animi natura*; 27
 etenim avaritia, iracundia, misericordia, cru-
 delitas, severitas, aliaque his similia afferunt
 frequenter fidem, aut detrahunt: sicut *Victus*,
 luxuriosus, an frugi, an sordidus, quaeri-
 4 tur: *Studia* quoque; nam rusticus, forensis,
 negotiator, miles, navigator, medicus, aliud
 atque aliud efficiunt. Intuendum etiam, *quid* 28
affectet quisque; locuples videri an disertus,
 justus an potens? Spectantur *ante actu dicta-*
que. Ex praeteritis enim aestimari solent
 praesentia. His adjiciunt quidam *Commo-*
tionem; hanc accipi volunt temporarium
 animi motum, sicut *iram, pavorem*: *Consi-* 29
lia autem et praesentis et praeteriti et futuri
 temporis: quae mihi, etiamsi personis acci-
 dunt, per se referenda tamen ad illam partem
 argumentorum videntur, quam *ex causis*
 ducimus: sicut *habitus* quidam animi, quo
 tractatur, *amicus, an inimicus*. Ponunt in 30

27. *avar. irac.* Jenf. inserit *ira* cum edd. ante Ald. acce-
 dente Badio utroque. Male. *freq. fid.* Hoc ordine
 Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. Reliqui
 transponunt, quibuscum aliquot MSS., videntur facere.
 (cf. § 19. 36.)

29. *acc. per se ref.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Bodl.
 Bal. Andr. Reliqui omittunt *per se*. *tract. am. an*
inim. Turic. t. *animus amici* cum Alm. (cf. 26. 33.) Sed Guelf.

27. *Animi natura.* Pro Lege raena c. 29. 30. 31. Pro Coe-
 Manil. c. 23. init. In Pis. lio c. 19.

c. 17 extr. 18 ineunte. Pro
 Coelio c. 5. extr. de Catil.

29. *per se.* Seorsim tracta-
 12. cf. 3, 10 1.

victus — studia. Pro Rosc.
 Am. c. 27. extr. Pro Mu-

ex causis. vid. mox § 33.

persona et *nomen*: quod quidem ei accidere necesse est, sed in argumentum raro cadit: nisi cum aut ex causa datum est, ut, *Sapiens*,⁴⁰³ *Magnus*, *Plenus*; aut et ipsum alicujus cogitationis attulit causam, ut Lentulo conjurationis, quod libris Sibyllinis aruspicumque responsis *dominatio dari tribus Cornelii* dicebatur, seque eum tertium esse credebat post Sullam Cinnanque, quia et ipse Cornelius

t. am. *inim.* cum Goth. Voss. 2. 3. et edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv. qui dant nostram. Regius *an* inseruit. Malim *in* addi inter *animi* et *quo*. cf. praef. p. 76.

30. *Plenus*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss 1. 2. 3. Bern. Bodl. Ioann. Andr. et edd. ante Gryph. Reliqui *Planus* nullo, ut suspicor, MS. auctore. Alm. tacetur.

arusp. Turic. Guelf. *harusp.* *credebat.* Turic. Camp. *dicebat* cum Alm. Obr. Placeat, nisi quod modo *dicebatur*.

Sullam. Libri quidem mei omnes *Syllum*, ubicunque nomen hoc comparet, praeter unum, ni fallor, Bip. Sigonius nostram rationem lapidum et numerum auctoritate defendens doctissimum quemque in sua castra pertraxit. Cedo et ipse, quauquam sunt et marmora cum MSS. facientia. Etymon a Sura rectius quam a Sibylla repeti (ut prodit Macrobius) facile agnosco; sed hoc pronunciationem et scripturam definiiri, non item. cf. Oudend. ad Suet. Caes. c. 1.

ipse. Turic. Camp. *ille*.

30. *nomen*. Cic. pro Rosc. Am. c. 43. „Venio nunc ad illud nomen *aureum* Chryso- „goni.“ Sed argumentum ne hic quidem suppeditat.

Plenus. Sic dedi, auctori- bus libris bonis quidem omni- bus. Quid tamen hoc esset nominis adhuc nemo dixit, neque in ullis veterum monu- mentiis cognominis loco inve- nit quisquam. Gallacus et

Obrechtus conjicientes *Plan- cus*, Gesnerus recentiorum scripturam *Planus* referens ad Graecam originem *πλάνας*, Burmannus *divitem* interpre- tans, Crassi cognomen, cuius ipsius haec sit glossa, nihil magnopere proficiunt. *Sapiens* et *Magnus*, prius Catonis et Laelii, posterius Pompeji, cognomina in vulgus nota.

libris Sibyllinis — *dicebatur*. vid. Cicer. Catilin. 3, 4.

erat. Nam et illud apud Euripidem frigi-³¹
 dum sane, quod nomen *Polynicis*, ut argu-
 mentum morum, frater incellit. Jocorum
 tamen ex eò frequens materia, qua Cicero in
 Verrem non semel usus est. Haec fere circa
 personas sunt, aut his similia. Neque enim
 complecti omnia vel hac in parte, vel in ceter-
 is possumus, contenti, rationem plura
 quaesituris ostendere. Nunc ad res transeo,³²
 in quibus maxime sunt personis juncta, quae
 agimus, ideoque prima tractanda. In omni-
 bus porro, quae sunt, quaeritur aut *Quare?*
 aut *Ubi?* aut *Quando?* aut *Quomodo?* aut
Per quae facta sunt. Ducuntur igitur argu-³³
 menta ex *causis factorum*, vel *futurorum*:

31. *Jocorum*. Turic. *ilocorum* (a sec. manu *locorum*).
 Guelf. *locorum* cum Voss. 2. (an 1?) 3. Bern. Loc. et edd.
 ante Ald. Nostram habent Goth. Camp. Jenf. Tavv.

Neque en. Sic Guelf. Camp. Reliqui *Nec en.* cf. § 26. 120.
plura. Turic. Camp. omittunt cum Alm.

32. *Quare*. Turic. Camp. *qua de re* cum Alm. Obr.

33. *factorum*. Sic omnes praeter Gesu. quem dantem *actorum*
 imitati sunt Bipont. et Andres. cf. 7, 4, 2. Quanquam
 Cic. ad Div. 12, 22 *acta* opponuntur *futuris*. Frequentissima
 confusio, vid. Drakenb. ad Liv. 6, 28, 2. item nostr. 5, 14, 4.

31. *apud Euripidem*. Phoe-
 nill. v. 659. 40. ubi Valcke-
 naerius observat, Euripidem
 in tali etymorum usu Aeschyl-
 o et Sophocle, qui tamen
 nec ipsi fugiant, esse immode-
 ratorem. Livii locum e
 Barnesio ad Eurip. apte pro-
 fert. Gesu. 28, 28. ubi *Atrium*
Umbrium, nominis etiam ab-
 ominandi ducem dicit Scipio

Africanus, in egregia ora-
 tione. (nec debebat Livium
 reprehendere Valck. ad Herod.
 6, 50.) Burmannus ad Colum-
 nam ablegat in Ennium p. 240.
 ubi multa etymorum exempla
 ex utriusque linguae poetis.
 Locum hunc tractat et Ari-
 stot. Rhet. 2, 25, 29.

Jocorum — *materia*. vid. 6,
 3, 53 sqq.

quarum materiam, quam ὕλην alii, δύναμιν alii nominaverunt, in duo genera, sed quaternas utriusque dividunt species. Nam fere versatur ratio faciendi circa bonorum adeptionem, incrementum, conservationem, usum: aut malorum evitacionem, liberationem, imminutionem, tolerantiam quae et in deli-
 34berando plurimum valent. Sed has causas habent recta: prava contra ex falsis opinionibus veniunt. Nam est his initium ex iis, quae credunt bona aut mala, inde errores existunt, et pessimi affectus: in quibus sunt ira, odium, invidia, cupiditas, spes, ambitus, audacia, metus, cetera generis ejusdem.

quarum. Sic Turic. Camp. cum Ald. Reliqui quorum. Sed refertur ad causas. immin. tolerantiam, quae et in.

Turic. imm. tulerant neque et in. Alm. imm. contulerat namque et in. (cf. § 29 34) Guelf. imminut. namque et in. cum Voss. 1. 3. Sed Bern. imm. tolerantiam et quae alia. Namque. Obr. imm. tolerantiam. namque et haec in. Reliqui imm. (nisi quod Camp. minut) conversionem namque et in ad Ald. usque. Hic Regio auctore namque omisit cum Badio. Mox revocato hoc pro et posuerunt haec, ante Stoer. Hic junxit utrumque, obsecundantibus ceteris. conversionem interpretabantur mali majoris in minus. Quo autem auctore, et nonne subjecta haec imminutioni?

34. has. Turic. Camp. haec. est his init. Turic. esse his in Alm. esse in. (cf. § 33. 39.). credunt. Sic

Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. duobus et edd. ante Ald. Reliqui creduntur. Regius mutavit. Male.

cetera. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui ceteraque.

33. ὕλην — δύναμιν Ari- (Vol. 2. p. 443 D) ἡ δύνα-
 Plot. de Anima 2, 1. ἐστὶ — μιν — ἀρχὴ καὶ ὕλη τοῦ πά-
 ἡ μὲν ὕλη δυνάμεις· τὸ δὲ εἶδος ρους. Apparet quomodo haec
 ἐντελέχεια. (p. Sylb. 22.) Plu- vocabula potuerint recipro-
 rarch. de virtute morali cari.

Accedunt aliquando fortuita, *ebrietas, ignorantia*: quae interim ad veniam valent, interim ad probationem criminis: ut, *si quis, dum alii infidiatur, alium dicatur interemisse. Causae* porro non ad convincendum modo,³⁵ quod objicitur, sed ad defendendum quoque excuti solent, cum quis se recte fecisse, id est honesta causa, contendit, qua de re latius in tertio libro dictum est. *Finitionis* quoque³⁶ quaestiones ex causis interim pendent, *An tyrannicida, qui tyrannum, a quo deprehensus in adulterio fuerat, occidit? An sacrilegus, qui, ut hostes urbe expelleret, arma templo affixa detraxit?* Ducuntur argumenta³⁷ et ex loco. Spectatur enim ad fidem probationis, *Montanus an planus, maritimus an mediterraneus, consitus an incultus, frequens an desertus, propinquus an remotus, opportunus consiliis an adversus?* quam partem

35. defendendum. Turic. Camp. deserendum.

36. Finitionis — quaeft. ex. Sic Turic. Camp. cum Alm. Bodl. Andr. Obr. Reliqui Finitiones ex. Bal. quoque quaeftiones finitionis ex in quo vide mihi indoctam transpositionem (cf. ad § 27. 40).

35. in tertio libro. c. 11. § 4 — 9.

36. Finitionis — pendent. Finitiones sunt controversiae status finitivi. Jam quali mente aliquid sit, tale facto nomen est ponendum. De tyrannicida cf. § 59.

arma templo — detraxit. Burmannus exemplum ponit

Romanorum in bello Punico secundo hoc facientium. Florus 2, 6, 23 ubi vid. Salm.

37. ex loco. Rollinus ponit haec Ciceronis exempla. Contra Rullum 2, 34 extr. c. 41 init.

Spectatur. Malis fere Spectat. Quanquam Spectantur et supra § 28.

videmus vehementissime pro Milone tractasse
 38 Ciceronem. Et haec quidem ac similia ad con-
 jecturam frequentius pertinent: sed interim
 ad jus quoque, *Privatus an publicus, sacer*
an profanus, noster an alienus? ut in per-
 39 sona, *magistratus, pater, peregrinus*. Hinc
 enim quaestiones oriuntur. *Privatam pecu-*
niam sustulisti: verum, quia de templo, non
furtum, sed sacrilegium est. Occidisti adul-
terum, quod lex permittit: sed, quia in lupan-
 40 *ari, caedes est. Injuriam fecisti: sed, quia*
magistratui, majestatis actio est. Vel con-
tra, Licuit, quia pater eram, quia magistra-
tus. Sed circa facti controversiam argumenta
praestant, circa juris lites, materiam quae-

37. *vehementissime*. Guelf. *evidentissime* (sed a sec. manu nostrum). Voss. 1. *frequentissime*.

38. *ad jus*. Turic. *a. locus* (a sec. manu *an locus cum Camp.*) ut et Alm. *aditus*. Guelf. et unus e Voss. Sed Jenf. (tac. Gesn.) *locus*, solum, cum edd. ante Ald. qui primus nostrum, quod et in Vall.

39. *majestatis*. Turic. *magistratus cum Alm.* cf. § 34. 44.

pro Milone — Ciceronem.
 c. 20.

38. *ad jus*. vid. 4, 2, 68
 item not. crit. ad 4, 4, 3.
 Masculina illa *privatus* cet.
 referenda sunt ἀπὸ νοσηῶν ad
locus.

peregrinus. Hujus exem-
 plum nullam mox ponitur.

39. *in lupanari*. vid. 7, 3,
 6. et similes quaestiones 3, 6,
 27.

40. *praestant*. Refer hoc ad
 § 38 „haec quidem ac similia“
 quae solius sunt loci, non per-
 sonae, cujus obiter injicieba-
 tur mentio. *Locus* autem, in
 conjecturalibus quidem causis,
 facto alicui aut probando aut
 revincendo potest inservire, in
 translatis (quales sunt *juris*
lites) occasionem facit ultro
 citroque disputandi.

stionum. Ad qualitatem quoque frequenter pertinet *locus*: neque enim idem ubique aut licet, aut decorum est; quin etiam, in qua quidque civitate quaeratur, interest. moribus enim et legibus distant. Ad commenda-⁴¹ tionem quoque et invidiam valet. Nam et Ajax apud Ovidium, *Agimus, inquit, Ante rates causam, et mecum confertur Ulixes?* Et Miloni inter cetera objectum est, *quod Clodius in monumentis ab eo majorum suorum esset occisus*. Ad suadendi momenta idem va-⁴² let, sicut *tempus*, cujus tractatum subjungam. Ejus autem (ut alio loco jam dixi) duplex significatio est. *Generaliter* enim et *specia-*

40. *en. idem ub. aut.* Turic. Camp. *en. ub. uut.* Transposui autem ducibus Jenf. et edd. ante Stoer. Reliqui *en. ub. idem aut.* Nostrum ordinem commendat et omisio Turic. et Camp. (cf. § 36. 41). *quidque.* Camp. *quisque.* cf. § 19.

41. *Ag. inq. Ante rates caus.* Hoc ordine Goth. (tac. Gefn.) Sed Camp. et edd. ante Gryph. *inq. ante rat. caus. ag.* nisi quod a Jenf. inde melius *ag. caus.* Recentiores *ante rat. inq. ag. caus.* et videntur addicere MSS. Fit autem his modis omnibus heptameter. (cf. § 40. 64.)

42. *sicut.* Turic. omittit. Male.

signif. est. Gen. Turic. Camp. omittunt *est.* An *significatio. Et gener.?*

qualitatem. Quid sit vid. 3, 6, 10.

41. *ap. Ovidium.* Metam. 13, 5.

Miloni objectum. Cic. Pro Milon. c. 7.

42. *Tempus.* Rollinus haec citat: Pro Lege Manil. c. 12. extr. Pro Coel. c. 1. init. (cf. 4, 1, 31.) Pro Milone c. 19.

ut — dixi. Lib. 5, 6, 25. 26.

liter accipitur. Prius illud est, *nunc, olim, sub Alexandro, cum apud Ilium pugnatum est; denique praeteritum, instans, futurum.* Hoc sequens habet et *constituta* discrimina, *aestate, hieme, noctu, interdium; et fortuita,*
 45 *in pestilentia, in bello, in convivio.* Latino-
 rum quidam satis significari putaverunt, si
 illud *generale, tempus; hoc speciale, tem-*
pora vocarent. quorum utrorumque ratio et
 in consiliis quidem, et in illo demonstrativo
 genere versatur; sed in iudiciis frequentissima
 44 est. Nam et juris quaestiones facit, et qua-
 litatem distinguit, et ad conjecturam pluri-
 mum confert: ut cum interim probationes
 inexpugnabiles afferat, quales sunt, si dica-
 tur (ut supra posui) signator, qui ante diem
 tabularum decessit: aut commisisse aliquid,

Ilium. Turic. Guelf. *illum* cum Alm. Sed Turic. a sec.
 manu *ilium*, ut et Camp. Reliqui *Ilion*. Poëticum videtur.
 cf. Suet. Jul. c. 79. ibique Oud. et Drakenb. ad Epitom.
 Liv. 83.

45. *tempora.* Hoc, quod recentiorum aliquot omittunt,
 habent autem optimi, dant etiam Turic. Guelf. Camp.

44. *aut.* Turic. Guelf. Camp. *an.* Correxerit Regius om-
 nium, ut videtur, librorum errorem cf. § 69.

Prius illud — Hoc sequens.
 cf. ad 1, 8, 12. convellit hoc
 exemplum nostram conjectu-
 ram.

43. *Quorum utrorumque.*
 Malis sane *Qu. utriusque*, ut
 nata sit scriptura nostra ex per-
 vulgato errore de quo vide
 not. crit. ad 5, 9, 13. *regni.*
 Sed cf. 5, 7, 34 item hic § 69.

77. 11, 3, 106.

44. *ut cum — afferat.* Re-
 dundat *ut*, pro *utpote* posi-
 tum. cf. 6, 1, 51, ubi nostro
 loco post Rollinum utitur
 Capper. *ut* ita usurpatum
 Quintiliano plurimis locis docet
 Vall. Eleg. 2, 28 etsi sequente
 tantum relativo, sed *cum*
 eodem redit.

supra posui. 5, 5, 2.

vel cum infans esset, vel cum omnino natus non esset. praeter id, quod omnia facile⁴⁵ argumenta aut ex iis, quae *ante rem* facta sunt, aut ex *conjectis* rei, aut *insequentibus* ducuntur. Ex *antecedentibus*, *Mortem minatus es, noctu existi, proficiscentem antecessisti.* causae quoque factorum praeteriti sunt temporis. Secundum tempus subtilius⁴⁶ quidam, quam necesse erat, dividerunt, ut esset *uncti*, *Sonus auditus est*; adhaerentis, *Clamor sublatus est.* *Insequentis* sunt illa, *Latuisti, profugisti; livores et tumores apparuerunt.* *lisdem* temporum gradibus

cum omnino natus. Turic. c. *adhuc tactus o.* cum Alm. cf. § 39. 46). Sed Camp. c. *adhuc natus o.* cum edd. ante Basl. inferentibus omnibus *adhuc*, quod revocavit Obr. Displicet.

45. *es.* Turic. Guelf. *est* cum Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Bad. exc. Camp. Sed Turic. a sec. manu nostrum, quod Vall. cf. § 97.

46. *Secundum.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Ioann. Voff. 1. 2. Andr. Obr. At Jenf. *sed* cum edd. ante Obr.

dividerunt. Turic. omittit cum Alm. cf. § 44 item mox.

Insequentis sunt illa. Turic. *et insequenti s. i.* Camp. *et insequentis s. i.* Guelf. Goth. Voff. 2. et edd. ante Stoer. habent *unt.* Reliqui omittunt quibus accensetur Alm. falso profecto s. modo hac § item § 47.

omnino natus non esset. Almelov. laudat Cic. pro Quint. 29. „sibi eum nuper edidit socium, quem, quomodo nunc intendit, ne in viorum quidem numero tum demonstrat fuisse.“ Est etiam jusmodi Ciceronianus jocus, infra 6, 3, 75.

46. *Secundum tempus.* i. e. instans, sive praesens. cf. 7, 2, 46.

Insequentis — illa. Cave haec referas ad subtilem illam secundi temporis divisionem, quod factum a multis ante Gesnerum.

defensor utetur ad detrahendam ei, quod
 47 obicitur, fidem. In his omnis factorum
 dictorumque ratio versatur, sed dupliciter
 Nam fiunt quaedam, quia aliud postea futu-
 rum est; quaedam, quia aliud antea factum
 est: ut, cum obicitur reo lenocinii, quod

ei quod ob. Turic. *e. et q. o.*, a sec. manu *e. a quo o*
 cum Camp. Bodl. Andr. Male.

47. *al. postea fut.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth
 et edd. ante Burni. Recentiores omittunt *postea*; sed concinnitas
 flagitat. *obj. reo.* Turic. *o. fidem r.*, sed a sec
 manu *o. quidem r.* cum Camp. Bodl. Omittit *quidem* narra-
 tur Alm. (cf. §46. 50). Diffido sane omittentibus tam anti-
 quam scripturam; neque tamen video, quid ei h. l. faciendum
 aut quid aliud inde eruendum. *lenoc. — adult.* Guelf. *let*
speciosae marito qu. ad. cum Bern. Voss. 1. 3. et ed. Stoe-
 Chou. Leid. item Goth. nisi quod hic addit *que ad speciosa*
 cum Voss. 2. Sed Jenf. *len. speciosae marito quod speciosae*
adult. cum edd. ante Obr. exc. tribus supra positis et Camp
 qui sic: *lenocinium qui speciosam adulterio* cum Andr. Noftra
 dant Turic. Alm. Bodl. (nisi quod hic *adulterio*) Obr. eoque
 recentiores. Ab antiquissimis igitur libris exulat *speciosa*
marito. Si quis sane summam in hisce comparatis concinnita-
 tem exigit, potest ei blandiri, quod in Guelf. aliorumque
 scriptura post *reo lenocinii* subjicitur *speciosae marito*, sicut mo-
 post *paricidii reo* illud: *luxurioso*; modo *emit* de conducend
 liceat interpretari.

47. *quod speciosam — eme-* Sed qui sit ut illa veneat
rit. Haereo equidem in hoc Nam S^Cti Claudiani, cujus
 exemplo. Quid enim est, statuta, quae, ignaro dom-
 quod dicitur reus ille lenoci- no, consueffet cum servo i-
 nii *emisse* adulterii damna- servitute erat (vid. Tac. An-
 tam? Ancillane igitur erat nal. 12, 53. Sueton. Vesp. 1.
 ea? Sed quis ancillam adul- ibique Interp.), hic quidem
 terii damnavit? Dominus nulla ratio. Neque enim tal-
 quidem ejus poterat accusari femina dicebatur adulter
 et damnari adulterii, ut vicif- damnata, quia feminas un-
 sim et domina, quae cum verse spectabat lex illa, no-
 servo adultero rem habuisset. uxores proprie. An e genti

speciosam adulterii damnatam quandam emerit; aut parricidii reo luxurioso, quod dixerit patri, *Non amplius me objurgabis*: nam et ille, non quia emit, leno est; sed, quia leno erat, emit: nec hic, quia sic erat locutus, occidit; sed, quia erat occisurus, sic locutus est. *Casus* autem, qui et ipse 48

barbara advecta est, ut prius domi damnata fuerit? An, fama ob adulterium perdita, sua sponte in servitatem venit? Varias enim subnasci possunt suspiciones. Quod unum hujus generis maxime tractatur in jure Romano, „adulterii damnatam si quis „duxerit uxorem“ (Dig. 48, 5, 29, 1.) non potest inveniri in nostro loco. Quis enim dicat *emit* hic esse accipiendum pro ritu nuptiali coëmptionis? Quare miror Gedoynum reddentem „il a épousé cette „femme quoiqu' elle eût été „convaincue d'adultère.“ Res fiat ut *emit* (in quo mutando nihil tentandum, cum ter posita vox, non potuerit ter corrumpi) interpretemur *conduxit* (scil. ad quaestum faciendum corpore). Neque enim hoc qui faceret in femina quae materfamilias non esset (qualis honestatem amisit adulterii damnata), lenocinii reus agi poterat. In hac sane ratione plenior illa scriptura, quam vide in not. crit., aptissima fuerit, ut, qui adulterii damnatam conduxerit,

lenocinii suspectus sit in speciosa sua uxore. Hanc loci difficillimi medelam proposuit consultus a me Hugo, Ictus celeberrimus. Si qua cujuscunque gentis lex fuisset, ut, quae adulterii damnata esset, ea poenae causae veniret, rem haberemus confectam. Sed equidem in Schultingii auctoritate acquiesco, negantis ullum in tota, quae supersit, antiquitate locum reperiri praeter Pauli Sentent. Receptt. 2, 26, 14 (p. 521 Jurispr. Ante-Just.) „qui exacte poe- „nam adulterii nobis reprae- „sertet, ita ut frustra de illa „ulterior instituat inquisi- „tio.“ Nihil autem ibi ejusmodi. Quanquam totum hoc thema scholasticum credo, quod in jure Romano nullam propriam habeat explanationem. Quae verba in aliis libris adjiciuntur in h. l. de iis vide not. crit. Ipsa varietas scripturae videtur ostendere librarios jam olim haesisse in hisce.

quandam. Burmannis con-
jecit *quondam*, eleganter.

praestat argumentis locum, sine dubio est ex insequentibus; sed quadam proprietate distinguitur. ut, si dicam, *Melior dux Scipio, quam Annibal: vicit Annibalem. Bonus gubernator: nunquam fecit naufragium. Bonus agricola: magnos sustulit fructus. Et contra Sumtuosus fuit; patrimonium exhausit. Tur-*
 49 *piter vixit; omnibus invisus est.* Intuendae sunt, praecipue in conjecturis, et *Facultates.* credibilis est enim occisos a pluribus pauciores, a firmioribus imbecilliores, a vigilantibus dormientes, a praeparatis inopinantes. Quorum contraria in diversum valent.
 50 Haec et in deliberando intuemur, et in iudiciis ad duas res solemus referre, *An voluerit*

48. *vix. omnibus.* Turic. Guelf. inserunt *vel* cum omnibus, quantum video, libris, exceptis Goth. et Vall. hisque auctoribus Gesn. Bip. Paulo diversa Ald. scriptura *vix. quod vel omn.* et Camp. *vix. et omn.* Sententia nostram fert solam.

49. *praecipue.* Sic Guelf. Camp. Ald. Reliqui *praecipueque.* cf. 3, 1, 15. 5, 11, 22. 9, 4, 35. 10, 1, 20. 27.

inopinantes. Guelf. Camp. *inopinatos* cum Vall. Voss. 1. 3. Bern. Goth. cf. Drakenb. ad Liv. 21, 52, 10.

50. *An voluerit — potuerit.* Turic. *a. v. q. p.* sed a sec. manu: *a. v. q. si p.* et hoc item in Camp. Sed Guelf. *a. v. q. aut p.* Facile acquiescas in recepta, nullis libris admonitus. Nunc fateor, alienum mihi videri, si facultatum consideratio refertur ad quaestionem de *voluntate* seorsim instituendam; convenientius dicas si junctim fiat idem: *An voluerit si potuerit* i. e. an talis sit is, de quo quaerimus, ut, suppeditante facultate, animum faciendi habiturus fuerit. Nec puto *duarum* rerum mentionem obliterari hac structura probanda. E prima Turic. manu eruas etiam: *A. v. qui p.*

49. *Facultates.* Rollinus haec exempla ponit: Cic. pro Mil. c. 20. Pro Rosc. Am. c. 33. ubi *facultatis* nomen quoque.

50. *An voluerit — potuerit.* vide not. crit.

quis? *An potuerit?* nam et voluntatem spes facit. Hinc illa apud Ciceronem conjectura, *Insidiatus est Clodius Miloni, non Milo Clodio: ille cum servis robustis, hic cum mulierum comitatu; ille in equo, hic in rheda; ille expeditus, hic penula irretitus.* Facultati autem licet *Instrumentum* conjungere. sunt enim in parte facultatis et copiae. Sed ex instrumento aliquando etiam signa nascuntur, ut *spiculum in corpore inventum.* His adjicitur *Modus*, quem *τρόπος* dicunt, quo quaeritur, *Quemadmodum quid sit factum?* idque tum ad qualitatem scriptumque perti-

50. *in equo.* Guelf. *equis* cum aliquot libris, editis quidem ante Gryph. pro quo scribi volebat Francius *eques*, quod ipsum est in Camp. In Turic. videtur esse recepta, cum ex Alm. referatur *in equis.* cf. § 47. 52.

52. *Idque.* Sic. Turic. Guelf. Camp. cum plurimis MSS. et edd. ante Basil. Reliqui *id quod.* cf. 4, 2, 29.

scriptumque. Turic. Camp. *scripti* cum Alm. Bodl. Andr. Bal. Male.

apud Ciceronem. Pro Milone c. 10.

51. *Instrumentum.* Sic quidem omnes libri. Censeo tamen mutandum in pluralem *instrumenta*, ut mox *sunt* habeat quo referatur. Cave enim hoc verbum jungas cum *copiae*, quasi hic sit pluralis. Est genitivus sing. et plane *συνεχόμενος* positum vocabulum pro *facultatis*. Nec puto recte potuisse poni pluralem *sunt* praecedente *instrumentum*, ut ex singulari eliceretur pluralis,

quod sane in quibusdam collectivis frequentissimum. Eandem in verbo mutationem vide 4, 1, 77.

52. *quo quaeritur.* Malim cum *q.* cf. 2, 15, 6. et in hac ipsa divisione 3, 6, 27. Contrariam mutationem suadeam 11, 3, 83.

qualitatem scriptumque. Significantur status rhetorici de quibus vide § 40. 3, 5, 4. 3, 6, 55. 66. Ita mox et *conjecturae* significatione rhetorica et *finitio.* quo cf. 2, 15, 3.

net, ut, *si negemus adulterum veneno licuisse occidere, sed ferro oportuisse*: tum ad conjecturas quoque, ut, *si dicam, bona mente factum, ideo palam; mala, ideo ex insidiis,*
 53 *noctu, in solitudine.* In rebus autem omnibus, de quarum vi aut natura quaeritur, quasque etiam *citra complexum personarum, ceterorumque, ex quibus sit causa, per se intueri possumus, tria, sine dubio rursus spectanda sunt, An sit? Quid sit? Quale sit?* sed, quia sunt quidam loci argumentorum his omnibus communes, dividi haec tria genera non possunt, ideoque locis potius, ut

sed — oport. Turic. omittit haec, cum Alm. (qui tamen in proximis alia ac Turic. dare narratur *adulterio eum pro adulterum.* cf. § 50 item mox hac §). Guelf. Camp. *f. vel o.* cum Goth. Voss. 1. 3. Bern. Pro *vel* Voss. 2. *ut.* Multa turbantur hic in Jenf. aliisque ante Bad. qui in prima ed. nostram dat e Vall., ubi reposita sit. Mox recurrunt vitia, sed a Stoerio inde bona scriptura obtinet. In *vel latere telo*, equidem Burmanno non credo cum Gesuero. *Ferro* cum in illis veterum edd. vitiis passim alieno loco ponatur, a Qu. profectum censeo.

conjecturas. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Alm. Voss. 1. 3. et edd. ante Stoer. Reliqui *conjecturam.*

ideo — ideo. Sic Guelf. Posteriore loco et Goth. (tac. Gesn.) Camp. Priore Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Ald. Post hunc posteriore loco ante Gryph. qui cum Ald. et reliquis *ideoque* utroque loco. Alm. cum Voss. 2. 3. posteriore sine *que.* Turic. utrobique adjicit *que* cf. hanc ipsam § item § 57.

noctu. Turic. Guelf. *nocte* cum Voss. 3. Omittit vocem Goth. mire et solus.

53. *citra.* Turic. Camp. *circa* cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. cf. 4, 2, 106. item 2, 1, 9. Guelf. *cura.*

adulterum — oportuisse. vide 3, 6, 27. item hic § 88.

53. *citra complexum — causa.* vide 5, 3, 6.

in quosque incurrent, subjicienda sunt. Ducuntur ergo argumenta *ex finitione*, seu⁵⁴ *sine*: nam utroque modo traditur. Ejus duplex ratio est: aut enim simpliciter quaeritur, *sitne hoc virtus?* aut praecedente finitione, *Quid sit virtus*. Id aut univ^{er}sum

ut in quosque incurrent. Turic. om. in cum Alm. Voss. 2. 3. Bern. et edd. ante Gryph. (neque enim Ald. habet in ut narrat Gibf.). Sed Guelf. *ut quisque incurrerent*. Goth. (tac. Gefn.) Camp. *u. quosque incurrerit*. Bene ad partes vocat Barm. 1, 5, 54. Minus, sed tamen huc facit 9, 1, 11. Ciceronis ea structura frequentissima. item Plin. II. N. 27, 12. „die incur-
„rente in Augustum mensem.“

54. *ergo*. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui *igitur*. Vulgaris confusio, sicut τῶν *causa et gratia, fertur et dicitur, vero et autem*. Insuavis in *igitur* et hic sonus et 5, 14, 31. Sed vide hic § 53 ubi conspirant libri. *traditur*. Voss. 1. 3. praemittunt *dicitur vel*, sed iidem mox *modus pro ratio* ut subito glossatores facti videantur librarii. Displicet tamen *traditur*, pro quo expectabas *saue dicitur*.

virtus. Turic. Camp. *dictum* cum Alm.

praecedente. Sic Turic. Camp. cum Alm. et edd. ante Bad. qui, obsecundantibus reliquis, e Vall. dedit *anteced.* „non
„quod referat, sed quia in ceteris hic sit verior.“ Ego vicif-
sim eadem *causa praec.* Guelf. *cedente* cum Voss. 1. 3. Bern.

Id — verbis. Turic. Camp. *Ita aut univ^{er}sam vim verbi* cum Alm. Bodl. Andr. Loc. et edd. ante Ald. Hic *Ita aut in univ^{er}sum vim verbi* ad mentem Regii. Sed Basil. cum sequen-

54. *traditur*. Vide not. crit. De *finis* appellatione cf. 2, 15, 3. In statu quidem adhuc solam usurpavit *finitionem*, non *finem*. veluti per integram c. 6. libri 3.

Quid sit virtus. Cave hoc referas ad *quaeritur*; pendet a *finitione*. Quapropter sustuli signum interrogandi post *virtus*.

Id. Hoc pronomen potest videri licentius usurpatum. Spectat autem ad omne illud negotium finiendi; ne quis miretur, cum *id* proxime referri videatur ad *finitionem quid sit virtus*, quomodo mox subjiciatur exemplum *rhetorices*.

verbis complectimur, ut, *Rhetorice est bene dicendi scientia*; aut per partes, ut, *Rhetorice est recte inveniendi, et disponendi, et eloquendi cum firma memoria, et cum dignitate actionis, scientia*. Praeterea finimus aut vi, sicut superiora, aut *ἐπιμολογία*, ut si *assiduum* ab aere dando, et *locupletem* a locorum, *pecuniosum* a pecorum copia. Finitioni subiecta maxime videntur *genus, species, differens, proprium*. Ex his omnibus argumenta
 55 ducuntur. *Genus* ad probandam sp̄ciem minimum valet, plurimum ad refellendam.

tibus ante Leid. *Id aut in univ̄sum verbis*. Guelf. *Id autem univ̄sum verbis*. Goth. plane nostram dat cum Voss. 2. Bern. Vall. Bad. utr. Leid. Gifl. Omittere *verbis* dicuntur Ioann. Voss. 1. 3. Regius inveniebat *Ita ut univ̄sam vim verb̄i* quod lego in Jenf. Tarv. Sed Obr. cum recentioribus restituit veterem Turicensis aliorumque. Ego hos deserendos putavi cum sententia minus expedita sit, error fuerit proclivis.

bene dic. — *per partes*. Haec absunt a Turic.

55. *ut si assid.* *Sic Turic. cum Alm. Jenf. (tac. Gefn.) e edd. ante Bad. Reliqui omittunt *si*. *aere*. Sic libr omnes praeter Bad. utr. Andr. Vasc. Paris. (1542) Steph. Gryph. (1536) qui *asse*, Regio auctore. Cic. Top. 2. anti Lambinum et Ernestum et ipse *aere*, et sic quoque Gell. l. c. in eodem etymo „ab assibus id est ab *aere* dando.“

videntur. Turic. *dividentur*.

Rhetorice est bene dicendi scientia. vide 2, 15, 34. 10. Cic. de rep. l. 2. p. 1074 Ern. in fragm. Aliud *assidu*.

55. *vi*. Opponitur significatio etymo, sicut in literis sonus figurae et nomini 1, 11, 5. etymon habes apud Varr. L. 6. p. (Gothofr. in Auct. l. l.) 5. 7. item apud Charisium p. (Putschii) 53.

assiduum — *locupletem* — *pecuniosum*. vid. Cic. Top. c. 2. extr. Gell. N. Att. 16, *genus* — *proprium*. Vide de his Porphyrium in Isagoge Aristotelis Organo praemissa.

itaque non, quia est arbor, platanus est; at, quod non est arbor, utique platanus non est: Nec, quod non est virtus, utique potest esse iustitia. Itaque a genere perveniendum est ad ultimam speciem: ut, Homo est animal, non est satis: id enim genus est: mortale, etiamsi est species, cum aliis tamen communis initio: rationale, nihil supererit ad demonstrandum id quod velis. Contra, species firmam probationem habet generis, infirmam refutationem. Nam, quod iustitia est, utique virtus

56. non quia. Turic. non quae cum Alm. Camp. nisi quod
ia n. que. Nec, quod — iustitia. Sic Guelf. Goth.

Voss. 2. Sed Turic. nec quod virtus est utique non potest esse iust. cum Alm. Camp. (nisi quod horum uterque iniustitia.) Jensch. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Hic, sine auctore ut videatur, quod non est virtus utique non potest esse iust. Nostram Regium didicisse e Cod. Vailensi criminatur Badius; et est ea ab ipso inde in edd. ante Stoer. qui sic Nec quod non est virtus utique non potest esse iust. quod deinceps primus refinxit Burm. necessario. An nec quod virtus est poterat dici pro: et quod virtus non est? licenter jungendo et non per nec. Ita defendetur vetus illa Turic. scriptura.

It. a gen. Turic. Alm. Guelf. Goth. Jensch. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. omittunt a cum Alm. Vall. Voss. 1. 2. 3. Praeterea Goth. et Voss. 2. a pro Itaque. Videtur necessarium a. An Itaque natum ex a et hoc ipsum ex A cum repeterentur aliquot literae ex iustitia praecedente? Itaque enim friget.

demonstr. id quod. Sic Turic. Camp. Jensch. (tac. Gesn.) in edd. ante Stoer. exc. Aldo. Hic cum reliquis omittit id.

56. quod non est arb. Malim Drakenb. ad Liv. 32, 10, 6.
ia n. e. a. cf. not. crit. ad 3. cf. tamen not. crit.

64. 5. 10, 118. vid. et 6, ad ultimam speciem. cf. § 5.

Nec, quod — iustitia. Non, Item Cic. Top. c. 6.
quod latet in nec, jungi debet Homo est animal. cf. notam
um potest. vid. Grenov. et ad 2, 16, 12.

est; quod non est iustitia, potest esse virtus, si est fortitudo, constantia, continentia. Nunquam itaque tolletur a specie genus, nisi omnes species, quae sunt generi subjectae, removeantur: hoc modo, *Quod neque immortale*
 58 *est, neque mortale, animal non est.* His ad-
 jiciunt *propria*, et *differentia*. Propriis confirmatur finitio, differentibus solvitur. *Proprium* autem est, aut quod soli accidit, ut homini *sermo, risus*: aut quod utique accidit, sed non soli, ut igni *calefacere*. Et sunt ejusdem rei plura *propria*, ut ipsius igni *lucere, calere*. Itaque, quodcunque proprium deerit, solvet finitionem: non utique
 59 quodcunque erit, confirmabit. Saepissimum autem, quid sit proprium cujusque, quaeritur: ut, si per *ἐτυμολογίαν* dicatur, *Tyrannicidae proprium est tyrannum occidere*, ne gemus. non enim, si traditum sibi eum car-

57. *virtus si.* Jenf. inserit *ut* cum edd. ante Gryph. H pro *si* dat *ut* cum Goth. Voss. 3. Vetusissimi habent nostrarum quae ferri potest. Expediunt tamen si *ut* asciscitur, quae facile excidebat post *virtus*. *nisi omnes.* Turic. n. *ut* (a pr. manu, sec. sustulit *ut*) cum Guelf. Bern. Stoer. Chone Leid. Eleganter inseri videtur. *removeantur.* Camp. *praemoveantur* cum Alm. miro consensu. cf. § 52. 58.

58. *calefacere.* Goth. (tac. Gesn.) *calfacere.* Solus. cf. 6, 21. *solvat — confirmabit.* Turic. *solvit — confirmat* cum Alm. nec male. cf. § 57. 65.

59. *cujusque quaeritur.* Turic. Camp. *hujusce quaeretur.*

58. *homini — risus.* Hoc l. c. p. 394 ed. Buhl. τῷ ἄνθρωπῳ τὸ γελαστικόν. veteribus pervulgatum videtur fuisse proprii exemplum. 59. *proprium est.* Malim esse. cf. not. crit. ad 3, 8, 3

nifex occiderit, tyrannicida vocetur; nec, si imprudens vel invitus. Quod autem proprium non erit, differens erit, ut, *Aliud est servum esse, aliud servire*: qualis esse in addictis quaestio solet, *Qui servus est, si manumittatur, sit libertinus, non itidem addictus*: et plura, de quibus alio loco. Illud quoque differens vocant, cum, genere in species diducto, species ipsa discernitur. *Animal, genus; Mortale, species; Terrenum vel Bipes, differens*: nondum enim proprium est, sed jam differt a marino vel quadrupede: quod non tam ad argumentum pertinet, quam ad diligentem finitionis comprehensionem. Cicero *genus et speciem*, quam eandem *formam* vocat, a finitione diducit, et iis, quae ad aliquid sunt, subjicit:

vocetur. Turic. dicatur cum Goth. Ald. Gryph. *vocatur.* Guelf. cum edd. ante Gryph. exc. Ald. et Camp. Hic *dicetur.* unde sit *vocetur*, quod primus habet Stoer., ignoro.

60. *libertinus.* Sic omnes. Gefn. ex sphalmate *libertus*, quod repetierunt Bip. Andr. Blaff. Nec opus erat nota Capponnerii, qui postquam callide coniecit *libertus* ipse tamen saniora regerit. *itidem.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *idem* cum Alm. Voff. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. quo reversi Stoer. Chouet. Leid. Nostrium a Regio. Lenius saepe cum Francio corrigebatur *item.* cf. 3, 8, 33. 3, 6, 36. 3, 3, 7. Drakenb. ad Liv. Epit. 69. Oudend. ad Suet. Domit. 17. *item* mox § 74.

60. *alio loco.* vid. 7, 3, 26. cf. 2, 15, 4. 35. *item* hic § 5.

62. Cicero. l. c.

61. *comprehensionem.* Hodie dicerent: *enunciationem.* ad aliquid. cf. 1, 6, 13. 3, 6, 23. 51.

ut, *si is, cui argentum omne legatum est, petat signatum quoque, utatur genere: at, si quis, cum legatum sit ei, quae viro materfamilias esset, neget deberi ei, quae in manum non convenerit: specie: quoniam duae*
 63 *formae sint matrimoniorum. Divisione autem adjuvari finitionem docet, eamque differre a partitione: quod haec sit totius in partes, illa generis in formas. Partes incertas esse, ut, Quibus constet respublica; formas certas, ut, Quot sint species rerumpublicarum, quas tres accepimus, quae populi, quae paucorum, quae unius potestate regerentur.*
 64 *Et ille quidem non his exemplis utitur, quia scribens ad Trebatium, ex jure ea ducere*

62. *deberi.* Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Leid. Reliqui *debere.* Nostrium coniecit Gesn.

63. *quas tres.* Turic. *quae stris*, a sec. manu *equestris. accepimus.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) cum Obr. Reliqui *accipimus*, ne latine quidem ob *regerentur.*

si is — signatum quoque. vid. Cic. Top. c. 3 ubi hoc ipsum exemplum, item Dig. 34, 2, 19, „Cum aurum vel „argentum legatum est, quid- „quid auri argentique relictum „sit, legato continetur, sive „factum sive infectum: pecu- „niam autem signatam placet „eo legato non contineri.“ cf. 5, 14, 26.

si quis — non convenerit. vid. Cic. l. c.

quoniam — matrimoniorum. Haec paene ipsa Ciceronis sunt verba l. c. „Genus enim est,

„uxor: ejus duae formae.“ Malim *sunt* h. l. pro *sint*, propter *quoniam*. Si enim litigatoris intelligerentur verba, in oratione obliqua, *quia* positurus erat. Est autem indicativus in uno Campani libro. De conventionem in manu cf. Schultingium in Jurispr. Ante-Julii. item nos ad 4, 2, 5.

63. *Divisione — docet.* Omnia haec apud Ciceronem leguntur in Topicis. c. 5, 7. *ad Trebatium.* vid. 3, 11, 18.

maluit: ego apertiora posui. *Propria* vero ad conjecturae quoque pertinent partem: ut, quia proprium est boni *recte facere*; iracundi *verbis excandescere*, esse credantur, aut contra. Nam ut quaedam in quibusdam

64. *ut quia propr.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. Vall. et edd. ante Ald. Reliqui, auctore Regio, omittunt *quia*. Gibsonus pro nota sua proletaria, debebat MSS. suorum scripturas ponere. cf. 5, 9, 3.

verbis excandescere, esse credantur. Turic. Guelf. omittunt *excandescere* cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Goth. Jenf. et edd. ante Ald. Vicissim *esse credantur* absunt a Camp. reliquisque post Ald. qui secuti sunt Regium, *excandescere* pro *esse credantur* (an *credatur*) in quibusdam exemplaribus a se inventum narrantem. Equidem, adhuc sine auctore, utramque scripturam conjunxi. *aut contra.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Ald. Hic *ac c.* cum Vall. et edd. ante Stoer. *Aut an ac* non refert (cf. tamen 5, 13, 57). Reliqui, Regio auctore, *At c.*

contra. Nam ut qu. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui omittunt *N. u.*

64. *ut, quia proprium — eadem est.* Quidquid hinc eruitur sententiae (nam ne nunc quidem satis aperta est ea) non paucis mutationibus constitit, de quibus vide not. crit. Ad *esse credantur* intellige *tales* (h. e. boni, iracundi) ii, quorum res agitur. Sic mox (§ 65) *ut sit civis* scil. is, cui adest patronus. Nam *ea* subaudire, vel ipsum inferere post *esse*, unde facile excidebat, minus placet. In altera parte sensus nostri: *Nam ut*, vereor ut integra sint omnia. Cum enim manifesta appareat oppositio τῶν *ut et ita*, nihil

magnopere dignum hac dividendi subtilitate exit. Ut nunc est, omne illud *Nam* spectat ad id quod praecedentibus subiciebatur: *aut contra*, ne quis forte miretur *ex proprio* etiam *contra* animatos homines posse credi. Expediit sane et tertius erat sic legi: *Nam ut quaedam in quibusdam sunt utique, ita et non sunt, et ratio, quavis ex diverso illa, eadem est.* Rectene ita, in hujusmodi structura, postponi possit, sicuti a me hic est factum: „*ut quaedam — et ratio ita.*“ non equidem certo dixerim. Id saltem ex

utique non sunt, et ratio ita, quamvis ex
 65 diverso, eadem est. *Divisio* et ad probandum
 simili via valet, et ad refellendum. Probationi
 interim satis est unum habere, hoc
 modo, *Ut sit civis, aut natus sit oportet,*

rat. ita qu. Turic. Guelf. *rat. qu. ita* cum Goth. Alm. Voss. 1. 3. Bern. et edd. ante Ald. qui cum *Regio ita* ejecit, obsecundantibus reliquis. Camp. pro *quamvis* dat *ita*. Hinc tantum mihi sumsi, ut transponerem voces hasce. cf. § 41. 82. *div. ead.* Guelf. inserit *ita*. Solus.

Ald. pro eo *tamen*. Si plures haberet auctores, poterat mutari in *illa*. In totius hujus §phi constitutione nemo vidit acutius Badio, qui sic: „Aldus Raphaëlem (Reg.) sequitur. „Verum neque si *quia* expungatur et pro *verbis esse credatur* „reponatur *excandescere*, sensus adhuc plenus erit. Nam con- „jecturae ex *proprio* vult ponere exemplum, ut fortasse re- „ponendum sit hoc modo: ut, quia proprium est boni recte „facere, iracundi ex animo fari; illius factis, hujus verbis „credatur. Sed non sum tam vecordi animo, ut id sine „auctore faciam.“ Etiam Regius aliquid deesse sensit; cum deinceps Gibsonus mira voluptate acquiesceret in vulgata scriptura.

65. *refellendum*. Turic. Camp. *rep.* cum Alm. Bodl. Andr. de hac varietate egit Burm. ad Ovid. *Metam.* 1, 759.

Probationi. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 2. 3. et edd. ante Ald. Sed Camp. *probationem* cum Bodl. Andr. et Turic. a sec. manu, quae et hoc novat quod dat: *repellendam probationem*. Ald. et recentiores e conjectura Regii *Probanti*.

sit civis aut. Turic. *sit quis a.* cum Alm. (cf. § 58. 68.) sed illa a sec. manu *si quis a.* Guelf. nostram dat cum Bern. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. sec. Sed Camp. *si civis sit*

nostra constitutione satis apertum, quomodo *proprium* possit ad statum *conjecturalem* traduci, si, quod *proprium* est alicui, id, hoc ipso argumento, esse in eo creditur, quamvis nullis signis deprehensum. Ratio *eadem* in iis, quae *contra* haec sunt, iterum est § 90.

65. *Probationi* — *tollendum*. Haec ita inter se opponuntur, ut grata existat structurae varietas pro simpliciori forma: *ad probandum sufficit unum* — *ad refellendum utroque opus est*.

*aut factus: ntrumque tollendum est, Nec
 16 natus, nec factus est. Fit hoc et multiplex, 66
 idque est argumentorum genus ex remotione,
 quo modo efficitur totum falsum, modo id,
 quod relinquitur, verum. Totum falsum
 est hoc modo, Pecuniam credidisse te dicis:
 aut habuisti ipse, aut ab aliquo accepisti, aut
 invenisti, aut surripuisti. Si neque domi ha-
 buisti, neque ab aliquo accepisti, nec cetera,
 non credidisti. Reliquum fit verum sic, Hic 67
 servus, quem tibi vindicas, aut verna tuus
 est, aut emtus, aut donatus, aut testamento
 relictus, aut ex hoste captus, aut alienus.
 deinde remotis prioribus, supererit alienus.
 Periculofum, et cum cura intuendum genus;
 quia, si in proponendo unum quodlibet omi-*

*quis a. Goth. (tac. Gesn.) si c. quis a. cum Voss. 2. Recen-
 tiores quis post civis, non quidem necessario.*

*factus: utrumque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth.
 Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. qui e conjectura
 Regii inferuit neganti obsecundantibus rell.*

*66. idque. Guelf. Camp. ideoque cum Goth. Voss. 2.
 (quorum uterque post est inferit contra) et edd. ante Ald. Sed
 Turic. nobiscum facit. quo modo. Sic omnes mei
 exc. Goth. Voss. 2. Gesn. recentioribus. Hi enim qua, quod
 ne Burm. quidem displicebat. Sed referes pronomen ad genus
 argg. potius quam ad remotionem. nec cetera. Ita
 Turic. cum plerisque nisi quod Vall. Ald. Leid. eoque recen-
 tiores ante Gesn. et c. Camp. nec certam omisso mox non.
 cf. ad 4, 2, 61.*

*66. ex remotione. Cic. de
 Inv. 1, 29. enumerationem ap-
 pellat: „Enumeratio est in
 „qua, pluribus rebus exposi-
 „tis, et ceteris infirmatis, una
 „reliqua necessario confirma-*

*tur.“ ubi cf. Mar. Victorin.
 apud Pithoe. p. 161. Longe
 diversa remotio criminis Cic.
 de Inv. 2, 29. ad Herenn. 1,
 15.*

- serimus, cum risu quoque tota res solvitur.
- 68 Tutius, quod Cicero pro Cecinna facit, cum interrogat, *si haec actio non sit, quae sit?* simul enim removentur omnia. Vel, cum duo ponentur inter se contraria, quorum tenuisse utrumlibet sufficiat: quale Ciceronis est, *Unum quidem certe, nemo erit tam iniquus Cluentio, qui mihi non concedat: si constet corruptum illud esse iudicium, aut ab Habito, aut ab Oppianico esse corruptum. si doceo non ab Habito, vinco ab Oppianico; si ostendo ab Oppianico, purgo Habito.* 417
- 69 Fit etiam ex duobus (quorum necesse est alterum verum) eligendi adversario potestas,

68. *iniquus.* Turic. Guelf. Camp. *inimicus* cum Ioann. Voff. 2. 3. Goth. Bern. Andr. et edd. ante Gryph. item ap. Cic. Cod. S. Victoris.

69. *necesse est alterum verum.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voff. 1. 3. Bern. Colin. (qui et parenthesin habet, quam pri-

67. *solvitur.* cf. 5, 5, 2. Etiam *dissolvitur* 5, 13, 2. 29. 6, 3, 10. 8 Pro. 11. *resolvere* 5, 13, 12. Aliud erat 4, 2, 19. Non debebat Burm. huc conferre versum Horatianum Satt. 2, 1, 86 „Solventur risu „tabulae.“ Aliud enim est *cum risu solvi*, aliud *risu*; nec solvi ibi nostra potestate. De re ipsa cf. Cic. de Inv. 1, 45.

68. *Cicero — Ciceronis.* Pro Caecina (sic enim fere scribitur nomen ap. Cic. v. Ondend. ad Snet. Caes. 75. Tit. 6.) c. 13. „alia si qua“ (actio) „forte „est, quae nos fugerit, dic,

„quae sit. cupio discere. „Haec si est, qua nos usi sumus; te iudice vincamus, „necesse est.“ Pro Cluentio c. 23.

69. *quorum — verum.* Subaudies ad *necesse est* infinitivum *esse* (nisi forte malis hoc ipsum legere pro *est*); *alterum* accipies *alterutrum*. cf. 1, 4, 24. 9, 5, 6. Cicero de Inv. 1, 29. 45. *complexionem* appellat hanc argumentationem, qui et utroque loco *utram* sic posuit, ut hic noster „*utrum* „elegerit“ pro *utrumcunque*, *utrumlibet*.

efficiturque, ut, utrum elegerit, noceat. Facit hoc Cicero pro Oppio, *Utrum, cum Cottam appetisset, aut cum ipse sese conaretur occidere, telum ei e manibus ereptum est?* Et pro Vareno, *Optio vobis datur, utrum velitis casu illo itinere Varenum usum esse, an hujus persuasum et inductu.* Deinde utraque facit accusatori contraria. Interim duo ita proponuntur, ut utruumlibet electum idem efficiat;

mus repetii) et edd. ante Bad. Ex Alm. refertur *necessaria e. a. v.* (cf. § 65. 72.) Voss. 2. cum Goth. *n. e. alterutrum*, quae videtur et Vall. scriptura, referente Badio. Durius est in hac, quod *neesse* scribitur, non *necessarium*. Reliqui, partim ex Regii conjectura (ab hoc enim *alterutrum*) *necessaria e. alterutrum*. In hac constitutione *necessaria potestas* nemini debebat placere.

aut. Sic omnes praeter Goth. Voss. 2. et Capp. Hi enim *an*, quod receperunt editores fragm. Cic. In Leid. margine quoque: „Alii *an*.“ Noluim exemplo fraudare eos, qui contra Qu. disputant ad 1, 5, 50. cf. tamen § 44.

ereptum. Tutic. *eruptum*. cum Alm. Bern. *erutum*. Voss. 1. 3. Palat. Gebhardi, qui rectene hoc commendat, tanquam aptissimum ad festinationem trepidationemque cum violentia conjunctam exprimendam, equidem magnopere ambigo.

Cic. pro Oppio. M. Aurelius Cotta, proconsul Bithyniae, quaestorem suum P. Oppium dimiserat et peculatus et insidiarum sibi structarum suspectum, quo crimine mox est accusatus, a Cicerone autem defensus. Dio Cass. 36. p. Reim. 100. Orationis Ciceronianae deperditae hoc quidem fragmentum apud unum Quintilianum adhuc est inventum. vid. fragm. Cic. apud Ern. p. 1040.

aut. cf. not. crit. Capperonierius commodum huc contulit fragmentum lib. 3. Historiarum Sallustii: „Oppius postquam orans nihil proficiebat, timide veste tectum pugionem expedire conatus, a Cotta Vulsioque impeditur.“ p. 978 apud Cortium.

pro Vareno. vid. 4, 2, 26. Fragmentum apud Ernest. p. 1040.

quale est, *Philosophandum est, etiamsi non est philosophandum.* Et illud vulgatum, *Quo schema, si intelligitur? quo, si non intelligitur?* Et, *Mentietur in tormentis, qui dolorem pati potest: mentietur, qui non potest.* Ut sunt autem tria tempora, ita ordo rerum tribus momentis confertus est. habent enim omnia *initium, incrementum, summam*; ut, *jurgium, deinde caedes, et strages.* Est ergo hic quoque argumento-41

70. *est, Philos.* Turic. inserit *illud.* Non male.

71. *initium.* Turic. Guelf. Camp. omittunt cum Alm. Voss. 1. 3. *exordium* Jenf. et edd. ante Badium, qui narrat Vallam ascripisse *initium*, quod confirmetur eo, quod mox legitur *ex initiis.* Hinc suspiceris Vallengem codicem omisisse et ipsum hanc vocem; et fortasse Codex ille nihil aliud fuit nisi editio aliqua aut Camp. aut Andr. ab Laurentio Valla emendata. (cf. ad praef. nostr. p. 55. 62. sed et 5, 13, 41 not. crit.) Ipsum nostrum est in Goth. et multis aliis, si recte tacuerunt conferentes. *hic quoque arg.* Turic. Camp. *hinc arg. quoque.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *hic arg. quoque.* Qui transponunt *quoque*, iidem defendunt *hinc.* Sed vulgata melius habere videtur et est in Jenf. et rell.

70. *Philosophandum* — *philosophandum.* Haec ipsa verba ponit Alconius Pedianus ad Divinat. in Caecil. p. 23 ad c. 6 „*etiamsi tacent, satis dicunt*“ quem locum à Valla indicatum, docet Badius. Facilis dicti est interpretatio; cuius autem sit, an in proverbium abierit, ignoro.

schema. Neque λέξις neque διανοία schema hic significatur (cf. 2, 13, 11) verum tertium illud quod noster me-

morat 9, 1, 14; tractat autem de industria 9, 2, 65 „unde „*controversiae figuratae dicuntur.*“ vid. et 7, 4, 28. *Vulgatum* quare dixerit hoc, apparet loco gemino 9, 2, 69 „*A quibusdam tota res reputatur, sive intelligatur, sive non intelligatur.*“ Est autem huiusmodi *schema*, sive *figura*, rei, quam indicare palam non audeas, ex obliquo facta significatio.

Mentietur — *qui non potest.* cf. 5, 4, 1.

rum locus invicem probantium. Nam et ex
 initiis summa colligitur: quale est, *Non pos-*
sum togam praetextam sperare, cum exor-
dium pullum videam: et contra, *Non domi-*
nationis causa Sullam arma sumfisse, argu-
 mentum est *dictatura deposita.* Similiter ex ⁷²
incremento in utramque partem ducitur ratio
 rei cum in conjectura, tum etiam in tractatu
 aequitatis, *An ad initium summa referenda*
sit? id est *An ei caedes imputanda sit, a*
quo jurgium coepit? Est argumentorum locus ⁷³
 ex *similibus*, *Si continentia virtus, utique et*
abstinentia: Si fidem debet tutor, et procura-
tor. Hoc est ex eo genere, quod ἐπαγωγὴν
 Graeci vocant, Cicero *inductionem.* Ex *dissi-*
milibus, *Non, si laetitia bonum, et voluptas:*

72. *Simil. ex.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac.
 Gesn.) cum Alm. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Basil. Reliqui inse-
 runt et. rat. rei cum. Sic Turic. Camp. Jenf. (tac.
 Gesn.) cum edd. ante Gryph. nili quod excusi transponunt *rat.*
rei. Alm. *res rat. cum.* cf. § 69. 73. Reliqui omittunt *rei.*

cum in. Guelf. *tum in.* cf. ad 4, 1, 66.

ei. Turic. Camp. omittunt cum Alm.

71. *Non possum — pullum*
videam. Verbum *exordiendi*
 cum de tela saepe usurpetur,
 non est quod miremur nomen
 ejusdem esse usus. Sic et Ap-
 pulejus Metam. l. 5. p. (Pri-
 caei) 99 „*exordio sermonis*
 „*huius quam concolores falla-*
 „*cias attexamus.*“ De *pullo*
 vide 2, 12, 10. Est enim pau-
 perum. Mosellanus recte su-
 lpicatur „hoc exemplum pro-

„verbii loco olim jactatum
 „esse vulgo.“

Sullam — dictatura depo-
sita. cf. 3, 8, 53.

73. *si fidem — procura-*
tor. Haec sunt Ciceronis Top.
 c. 10. qui et ibidem *inductio-*
nis vocabulo utitur; item de
 Inv. 1, 31. Recte autem Bur-
 mannus suadet geminare *debet*
 ex ipso Cicerone. cf. mox
 § 88.

Non, quod mulieri, idem pupillo. Ex contrariis, Frugalitas bonum, luxuria enim malum: Si malorum causa bellum est, erit emendatio pax: Si veniam meretur, qui imprudens nocuit, non meretur praemium, qui impru-
74 dens profuit. Ex pugnantibus, Qui est sapiens, stultus non est. Ex consequentibus, sive adjunctis, Si est bonum iustitia, recte judicandum: Si malum perfidia, non est

73. *pupillo.* Guelf. Camp. *populo* cum Goth. Voss. 2. Sed Alm. *Popilio* (cf. § 72. 74) cum Voss. 1. 3. Bern. Basil. *margo. popillo* Jenf. per errorem. vid. et 6, 3, 75. *pugnantibus.* Ita Turic. Guelf. cum Goth. Alm. Voss. 1. Bern. et edd. Stoer. Chouet. Leid. Burm. Gesn. eoque recentioribus. Sed Camp. cum rell. meis excusis *repugnantibus* quod concinit locis supra positis 5, 8, 5. 5, 10, 2. item 6, 3, 66 in quorum primo Guelf. Goth. et Turic. (a pr. manu) *pugn.*, secundo autem solus Goth. *pugn.* Verum 5, 14, 1. omnes *pugn.* Idem 5, 10, 94 omnes praeter Camp. et Capper. cf. et 5, 14, 31.

consequentibus. Sic mei quidem libri omnes, praeter Gernerum cum recentioribus, qui ex illius, puto, sphalmate: *sequentibus.*

non quod — pupillo. Cic. Top. c. 11. ubi etiam „locus — „qui a contrario dicitur.“

Frugalitas — imprudens profuit. „Petita sunt exempla „haec ex Aristotele. l. 2. Rhet. „c. 23, 1. Τὸ σωφρονεῖν ἀγα- „θόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν „βλαβερόν — Εἰ γὰρ ὁ πόλε- „μος αἴτιος τῶν παρόντων „κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ „ἐπανορθώσασθαι. — Εἴπερ „γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρα- „κόσιον Ἀκοσίως, δίκαιοις εἰς „εἰρήνην πρᾶσθαι, Οὐδ' εἰγ' ἀναγ-

„καθεῖς τις εἶ δράσει τινα
 „Προσηκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλει
 „σθαι χάριν.“ — Capperon-
 nerius.

74. *pugnantibus — consequentibus.* cf. 5, 3, 5. Anni-
 advenit autem Regius, con-
 tra Ciceronis rationem (Top.
 c. 12.) confundi hic *adjuncta*
 et *consequentia*. Cicero enim
 adjuncta „inquit“ non semper
 eveniunt: „consequentia au-
 „tem semper.“ Similis a no-
 stro facta mox § 75. *divisio*
consequentium et sequentium.

fallendum. Idem retro. Nec sunt his dissimilia, ideoque huic loco subijcienda, cum et ipsa naturaliter congruant: *Quod quis non habuit, non perdidit: Quem quis amat, sciens non laedit: Quem quis heredem suum esse voluit, carum habuit, habet, habebit.* Sed, cum sint indubitata, vim habent paene signorum immutabilium. Sed haec *consequentia* 75 dico, ἀκόλουθα; est enim *consequens sapientiae bonitas*: illa *sequentia*, παρσπόμενα, quae

Idem. Turic. (a sec. manu) Guelf. *Idemque* Camp. Goth. (tac. Gesn.) *Item* cum Voss. 2. cf. § 60.

retro. Turic. *recte* cum Alm. (cf. § 73. 75). Sed ille a sec. manu *recta.* *Nec.* Guelf. *haec.* Camp. *quae* cum Goth. Voss. 2. Andr. *dissimilia.* Turic. Guelf. *similia* cum Alm. Goth. Voss. 1. 2. *Dicas* his quod praecedit, errori locum dedisse; nec sane eo egebamus. Sed in excusis meis est *is dissim.* *indubitata.* Turic. Camp. *dubitata.*

immutabilium. Libri mei et scripti et excusi ante Ald. *innumerabilium.* Hic nostrum de conjectura reposuit, quam Regiae *insolubilem* recte praefert Badius. Multi Codd. pravam scripturam dare narrantur, neque in ullo esse nostram credo.

75. *haec consequentia.* Turic. *haec* (a sec. manu *hoc*) *consequens.* Camp. *hoc consequens.* Omittunt *haec* Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. item Bad. utraque.

παρσπόμενα. Turic. cum Voss. 1. 3. *paregomena.* Camp. *παριγομενα.* Goth. cum Voss. 2. *παριγομενα.* Guelf. *paragona* cum edd. ante Ald., nisi quod Tarv. graecc. litt. Alm.

Idem. Nisi forte malis *Item,* *signorum immutabilium.* cf. *feres* prouomeni ad vocem *c.* hujus libri 9.
us § 73.

habuit, habet, habebit. Poema duo sane ad rem facere non magnopere videntur. Quae omissa ea videtur, sed libri addicunt illi.

75. ἀκόλουθα — παρσπόμενα. Est in Graecis huiusce aliquantum difficultatis. Primum abrupte sunt et sine ulla commissa latinis subijuncta, cui quidem vitio mederi possis interponendo utrobique *id est,*

postea facta sunt, aut futura, Nec sum de
 nominibus anxius. -vocet enim, ut voluerit
 quisque, dum vis rerum ipsa manifesta sit;
 appareatque, hoc temporis, illud esse natu-
 76rae. Itaque non dubito haec quoque *conse-*
quentia (quamvis ex prioribus dent argumen-
 tum ad ea, quae sequuntur) quorum quidam
 duas species esse voluerunt: *Actionis*, ut pro
 Oppio, *Quos educere invitos in provinciam*

ἐπαγόμενα (ref. Burmanno, sed attende differentem a Turic. et
 cf. § 74. 84. Vicissim 8, 6, 32 vulgata παραγόμενα retinere
 fertur Turic. ubi Alm. cum multis πεποιημένα) quod cum
 Regius in quibusdam, ut ait, exemplaribus inventum com-
 probasset, ab Aldo inde receptum est ab omnibus exc. Capp.

quod, una litera scriptum,
 facile intercidebat. cf. 3, 5, 4.
 Deinde *παρεπέμμενα* ex sola
 Petri Victorii conjectura repo-
 situm est (ad Aristot. Rhet. 1,
 6, 3. p. 105.); fluctuante
 Codd. scriptura. Utitur hoc
 vocabulo Aristoteles in Topi-
 cis 3, 2, 1. quanquam non
 tanta, quanta hic est in eo,
 subtilitate. (Est etiam apud
 scriptorem de Elocutione,
 vulgo Demetr. Phaler. § 217.
 p. 87. Schn.) Sed cum ety-
 mon ad amissum respondeat
 sententiae Quintilianae, non
 dubitavi Capperonnetium se-
 qui in adoptanda doctissima
 emendatione. „*Illa*“ autem
 cave in praecedentibus quae-
 ras; spectat ad relativum
 „*quae* — futura.“

76. non dubito — *conse-*
quentia. Haec ad sequentia
 spectare dirimendo demonstra-

vi. Durissimum autem est
 quod sine infinitivo positum
 accusativus *haec*, post *dubito*
 Verbum desiderabat jam Re-
 gius, nec ullo adhuc exem-
 plo tantae struendi licentiae
 conciliatus sum. Quod autem
 ajunt *esse* subaudiendum, i-
 ne sufficit quidem; *vocari*
appellare fatius sit, quod san-
 difficilium intelligitur, quam
 quam prius *ex vocet* elu-
 posse statuit Capper. Exemp-
 struendi verbum *dubitans*
 cum accusativo nominis al-
 quot ponit Burn. ad 12,
 42. sed nostrum non molliet-
 tia illa. Cujusmodi et Scio-
 pius dedit in Sanctii Minerva
 3 p. mibi 293. Sententia
 mox repetit longe clarior
 § 78.

pro Oppio. Fragm. C.
 Ern. p. 1041.

non potuit, eos invitos retinere qui potuit? Temporis, in Verrem, Si finem Praetoris edicto afferunt Kalendae Januarii, cur non initium quoque edicti nascatur a Kalendis Januarii? Quod utrumque exemplum tale⁷⁷ est, ut idem in diversum, si retro agas, valeat. Consequens enim est, eos, qui inviti duci non potuerint, invitos non potuisse retineri. Illa quoque, quae ex rebus mutuum⁷⁸ confirmationem praestantibus ducuntur (quae proprii generis videri quidam volunt, et vocant ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλα, Cicero ex rebus sub eandem rationem venientibus) fortiter con-

76. Januarii — Januarii. Camp. Januariae — Januariis. Apud Cic. nostra scriptura. cf. Oud. ad Suet. Oth. 2. Dom. 13. Drakenb. ad Liv. 41, 16, 1. Guelf. pro Kal. Jan. utroque loco habet haec male Graeca κίαν αἰτίαν.

77. potuerint. Camp. potuerunt cum edd. ante Gryph. Sed nostrum Turic. et Guelf.

78. quae proprii. Turic. Camp. quia p. ἀλλήλα. Guelf. ἀλλήλους. Goth. ἀλλήλας cum Tarv. Sed Camp. ἀλλίλας. fortiter. Sic Turic. Guelf. Goth. Alm. Bern. forte Camp. cum Bodl. et edd. ante Ald. aliquotque recentioribus. Male. cf. 1, 5, 72.

in Verrem. lib. 1. c. 42. Cicero. de Inv. 1, 20. „in „iis rebus, quae sub eandem „cadunt rationem“ (attende et hic memoriter citantem Qu. cf. 5, 10, 17.) ubi exemplum Hermocreonis Rhodiorum portorium redimentis pro quo apud Aristotelem l. c. „ὁ τελῶνης Διομήδαν περὶ τῶν „τελωνιῶν, Εἰ γὰρ μὴδ' ὑμῖν „αἰσχροὺν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν „τὸ ὠνεῖσθαι.“

77. eos — retineri. Quia retro agendi exemplum quaeratur, debuisse transponi infinitivos duci et retineri, recte observat Gesnerus; qui ipsum putat Quintilianum potuisse memoria labi.

78. ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλα. vid. Aristot. Rhet. 2, 23, 3. fortiter — junxerim. cf. 1, 5, 72.

sequentibus junxerim: *Si portorium Rhodiis locare honestum est, et Hermocreonti conducere. et, Quod discere honestum, et docere.*
 79 Unde illa, non hac ratione dicta, sed efficiens idem, Domitii Afri sententia est pulchra, *Ego accusavi, vos damnastis. Est invicem consequens et quod ex diversis idem ostendit: ut, qui mundum nasci dicit, per hoc ipsum et deficere significet, quia deficit omne, quod*

loc. honestum est. Turic. *l. homines h. e.* cum Alm. Sed ille a sec. manu *l. hominibus h. e.* et sic Camp.

Hermocreonti. Turic. *hermocreonti.* Camp. *Hermocreonti* cum Alm. Colb. Voss. 2. Goth. et edd. ante Gryph. Sic apud Mar. Victorin. p. 164 Pith. et in aliquot Cic. MSS. testante Oudendorpio, qui confert *Hermocrates.* Sunt et *Hermogenes, Hermotimus.* Reliqui *Hermacr.*

79. *dicta.* Sic Turic. Guelf. omnesque profecto MSS. et edd. Sed Gesn. et recentiores e Goth. Voss. 2. *ducta,* quod, si recte tacui, ipse habet Camp.

79. *Domitii Afri.* Observant VV. DD. eandem sententiam esse jam apud Ovidium *Metam.* 13, 508. Sed Ovidianam non positam a Qu. judicat Valla apud Badius, quia plenior sit, quam pro sententiae acumine. Ita enim habet: — „An falso Palamedem crimine turpe est „Accusasse mihi, vobis dam- „nasse decorum?“ De Dom. Afro cf. 5, 7, 7.

Unde. cf. § 90.

qui mundum — significet. Cum Platonis mentionem inie- cisset in notis Valla, dicentis (*l. republ.* 8 p. (Bip.) 138 St. 556 a) ἀλλ' ἐπει γενομένου

παντὶ φθορά ἐστι, Regius cen- set, Platonem, quem solum Aristoteles referat mundum generare ausum, sua hausisse e Mosis libris a se perlectis; quod revincit Badius, quia *natum* dixerit mundum Plato, Christianis *creatum* credenti- bus. Almeloventus Minucii Felicis locum ponit (c. 34) „Quis enim sapientum dubi- „tat, quis ignorat, omnia „quae orta sunt, occidere? „quae facta sunt, interire? „Coelum quoque cum omni- „bus, quae coelo continentur, „ita, ut coepisse, desinere?“ Sed cf. Aristot. *De Coelo.* 1, 10. qui pereundi et nascendi sortem conjunctam non utique

nasçitur. Simillima est his argumentatio,⁸⁰ qua colligi solent *ex iis, quae faciunt, ea, quae efficiuntur,* aut contra, quod genus a *causis* vocant. Haec interim *neccessario* fiunt, interim *plerumque* sed *non necessario.* Nam *corpus in lumine utique umbram facit, et umbra, ubicunque est, ibi esse corpus ostendit.* Alia sunt, ut dixi, *non necessaria,* vel utrin-⁸¹que, vel ex altera parte. *Sol colorat: non utique, qui est coloratus, a sole est. Iter pulverulentum facit: sed neque omne iter pulverem movet; nec, quisquis est pulverulentus, ex itinere est.* Quae utique fiunt, talia sunt,⁸²

neque omne. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *nec o.* (cf. 5, 9, 7. 5, 11, 23.) Goth. (tac. Gesn.) *non o.*

82. *utique — sunt.* Turic. *u. f. et t. f.* Sed a sec. manu deletur *et.* An *inerat ea?* Nam ut *et* esset pro *etiam,* quo ostenderetur superioribus addi hoc exemplum, nulla magnopere causa erat. Minus etiam ut scriberetur *et alia.* Guelf. *utrinque f. t. f.* cum Basil. Colin. Potest blandiri, quia hoc est exemplum utrinque necessarii et a causis et ab effectis, quau-

b omnibus philosophis agnam esse narrat, ipsunque Platonem in Timaeo coelum atomatum quidem sed interitus expertus dicere commemorat.

80. *Simillima — his.* Cum Camp. (solus) pro his det *hic,* occurrit scribere *huic.* cf. 4, 10. 6, 1, 52.

a causis. cf. Cic. Top. c. 3, 18.

81. *Sol colorat.* Exemplum fortasse succurrebat e Cicerone de Orat. 2, 14. cf. Seneca Epist. 108 p. Bip. 55.

82. *Quae utique — sunt.* Fatendum est, haec, praeter summam illam, quae in dialecticis desideratur, diligentiam, repeti, et exemplis pluribus ponendis obscurari magis quam illustrari. Eorum enim, quae et *neccessario* fierent et *plerumque,* satis evidentia fecerat exempla; priorum quidem „corpus — „ostendit,“ posteriorum ex altera parte non necessariorum „sol — sole est,“ utrinque autem „Iter pulverulentum —

Si sapientia bonum virum facit, bonus vir est utique sapiens: ideoque, Boni est honeste facere; mali, turpiter: et, qui honeste faciunt, boni; qui turpiter, mali judicantur; recte. At exercitatio plerumque robustum corpus facit; sed non, quisquis est robustus, exercitatus; nec, quisquis exercitatus, robustus est: Nec, quia sortitudo prae-

quam ejusmodi prius quoque erat „*corpus — ostendit.*“ Sed, quod mox ponitur *utique* in ipso exemplo, dissuadet paucorum librorum scripturam. Jensch. *u. talia f. t. f.* cum edd. ante Bad. Sed Bad. *sec. u. talia faciunt t. f.* cum edd. Cerv. Gryph. Stoer. Chouet. aliisque apud Burm.

Si sap. Goth. (tac. Gesn.) *Sed f.* cum Voss. 2. *ideoque.* Sic omnes praeter Gesnerum, de conjectura dantem *itemque*, eoque recentiores.

honeste. Camp. *honestu.* *judicantur; recte.* Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Reliqui transponunt (cf. § 64. 85). Omittunt *recte* Goth. et Voss. 2. quod ipsum est pro nostro ordine.

At — plerumque. Basil. margo et Gryph. ipse cum recentioribus exc. Obr. *Ad hoc — p.* quod se praetulisse ait Burm., pro imperio. (cf. 3, 6, 55.) Gesn. de conjectura *At hoc p. E.* obsecundantibus posterioribus. Goth. Voss. 2. *ac e. p.* (cf. 5, 2, 3). Nostra fit in omnibus meis hic non designatis, nec dubie in reliquis quoque MSS. quanquam de suis tacet somnolentus ille Gibsonus.

„ex itinere est.“ Quid attinebat, rursus, quae *utique*, i. e. *necessario*, fierent, exemplo ostendere, et exercitationem *plerumque* quidem, sed nec semper nec solam, robusta corpora facientem inculcare? Una haec ingeminandi excusatio mihi videtur, quod hisce postremis sit manifestius, in conjecturalibus controversiis argumenta posse peti a *necessariis* quidem causis, sed ab iis, quae *plerumque* certas res effi-

ciunt, non item. In talibus argumentationis tricis peccatum et titubatum esse a librariis quivis rei peritus expectet. vid. not. crit.

ideoque — judicantur. Quia haec necessario juncta sunt invicem, certa potest ex iis peti argumentatio, quae valeat in conjecturali quoque statu. cf. § 75. 64. Haec ita vulgo judicari ponit, et subjicit: *recte.* Nam hoc ipsius est iudicium.

stat, ne mortem timeamus, quisquis mortem non timuerit, vir fortis erit existimandus: Nec, si capitis dolorem facit, inutilis hominibus Sol est. Et haec ad hortativum maxime⁸³ genus pertinent, *Virtus facit laudem, sequenda igitur: at voluptas insaniam, fugiendum igitur.* Recte autem monemur, causas non utique ab ultimo esse repetendas: ut Medea,⁸⁴ *Utinam ne in nemore Pelio.* quasi vero id

83. *est.* Et haec. Guelf. cum Voss. 1. 3. omittit *est*, Camp. vicissim *haec*. Si recepta est a Qu., mirum videtur quod „haec etiam ad hortativum genus pertinere“ dicuntur, eademque „maxime“ eo pertinere. An igitur praecedentia quoque ad hortativum genus? Sed fortasse *ad hort. max. gen.* pro parenthesi accipiendum, ut ea, quae sequuntur, oratoris interesse ponantur, sed maxime in hortativo genere. Si et abjicis, minus impedita videtur sententia, sed fortasse salebrosior oratio. *Haec* omnino ad sequentia spectat. cf. 4, 1, 48 exeg. *repetendas.* Turic. Camp. *retinendas* cum Alm. Voss. 1. et edd. ante Rusc. Correxerit Regius, sed est nostrum in Vall. (ref. Badio) Guelf. Goth. *petendas.* Bern.

inutilis. Cave aliter interproteris quam *noxium*. vid. 3, 5, 12. 4, 5, 22. 5, 13, 42.

83. *Et haec — pertinent.* Difficillimum est in tenuibus hisce disputandi commissuris, quales sunt *et, maxime*, certum videre, ad constituendam scripturam. Quare conferas velim not. crit. *Hortativum genus* nove et semel, puto, dicitur pro *deliberativo, suasorio*.

monemur. Hoc ipsum exemplum longius repetitarum causarum cum reprehensione

ponunt Cornificius ad Herenn. 2, 22. Cic. de Inv. 1, 49. Top. c. 16. de Fato c. 15. Utuntur eodem ad varias sententias, quos recenset Columna p. 197. Sunt enim verba Ennii ex Medea Euripidea ab ipso versa. vid. Eurip. Med. v. 3 seqq. Pervulgatum igitur fuit hoc apud rhetoras hujus vitii exemplum. Docte Gesnerus designat Phaedrum 4, 6, 6. qui eodem respiciat. Eundem in notis ad Eurip. ponit Beckius V. C. Locus Cic. de Nat. Deor. est l. 3 (non 2, ut Gesn.) c. 30.

eam fecerit miseram aut nocentem, quod illic ceciderit *abiegna ad terram trabes*. et Philocteta Paridi, *Si imperaffes tibi, ego*

84. *ceciderit — terram.* Turic. *ceciderint abignea t. idem a sec. manu: ceciderint abiegnae ad t.* Guelf. *ceciderit abiegna ad t.* Camp. *ceciderint ab igne u. t.* Pluralem utrobique dant Voss. 1. 3. Andr. et edd. ante Bad. nisi quod Jenf. *ceciderit*, apice omisso. Singularem tuentur Goth. et Vall. referente Badio, qui Petrum Crinitum de honesta discipl. 15, 6 recte, ait, annotasse, nomen *trabes* inter nomina singularia veteribus usurpatum, sicut *plebes*, *canes*, *duces*, *sepes* et multa alia. Hoc deinceps Columna monuit, Lambinus, aliique. In ed. Cic. de Nat. D. Liphæ a Thannero curata 1518 sic datur locus: *cese cecidissent abigene ad terram.* vid. Ern. ad Herenn. 2, 22 qui etiam dubitabat an reciperet pluralem; perperam profecto. *accidere*, quod docte defendit Oudend. ad Cic. de Inv. 1, 49 hic quidem in nullo libro. Sed *ceciderit* est ab ipso Qu. non ex antiquo versu.

Paridi — tibi. Turic. *paridis impar esses t.* cum aliquot quos consuluit Latinus Latinus (ubi quidem, ignoro, cum ejus operibus caream praeter bibliothecam sacram et profanam, in qua nihil horum), item Aln. nisi quod in hoc *paridis* omittitur a conferente, quasi sit cum recepta (cf. § 75. 89.) et sic plane Camp. *Pari dispar esses t.* Goth. Voss. 2. et aliquot Latini. Sed Jenf. *Paridi si par esses t.* cum edd. ante Ald. exc. Tarv. qui expresse nostram dat. Apparet non esse Regii conjecturam, monentis emendate sic legi. In illis autem corruptelis, ipsius etiam Gothani, unde

84. *et Philocteta.* Philander suspicatur hoc esse ex Accii Philocteta, cujus quidem solius tragoediam sic appellatam memorant veteres. Paridem absentem profecto compellat Philoctetes. *Imperare sibi* dictum pro *continentem esse*, manifestius est, quam quod exemplis illustretur. Versum in hisce constituere neci non est moduli, et velim Hermannum nostrum huic quoque

fragmento prospicere aliquando. Videbatur exire tetrameter trochaicus hoc modo: *Nam tu si imperavisses tibi, ego nunc non essem miser.* Quod autem Qu. latina (cf. not. crit. ad 4, 1, 77) nominis forma utitur (ut et 3, 1, 14), id ex auctoritate veteris illius poëtae factum interpretor. Certe Francio conjectore non indigebamus, qui malebat: *ut Philoctetes.*

nunc non essem miser. quo modo pervenire quolibet, retro causas legentibus, licet. His⁸⁵ illud adjicere ridiculum putarem, nisi eo Cicero uteretur, quod *conjugatum* vocant: ut, *Eos, qui rem justam faciant, juste facere*, quod certe non eget probatione, *Quod compascuum est, compascere licere.* Quidam haec, quae vel ex causis vel ex⁸⁶ efficientibus diximus, alieno nomine vocant *ἐκβάσεις*, id est *exitus*. Nam nec hic aliud tractatur, quam quid ex quoque eveniat. *Apposita* vel *comparativa* dicuntur, quae

mira eruerunt VV. DD. nihil aliud latet, nisi nostra scriptura. Bern. narratur dare *P. si par esset t.* Vix credo.

retro — *legentibus.* Camp. *raro* — *agentibus.* Tarv. r. — *agentibus* cum Voss. 1. Andr. Ald. Regio recte improbante.

85. *His illud.* Turic. Guelf. Camp. *illud his.* cf. § 82. 86. *faciant.* Turic. Guelf. *faciunt.*

86. *Nam* — *hic.* Turic. Camp. omittunt *nec* cum Alm. *nonne hic* Voss. 1. 3. An erat *Non enim hic?*

Apposita. Sic Turic. Camp. cum reliquis MSS. et excusis praeter Jenf. ad Bad. usque. Hic primus recepit e Vall. *propriorum apposita.*

85. Cicero. Topic. c. 3. ubi ipsum de *compascuo* exemplum. Victorius ad Aristot. 1, 7, 27. (p. 154) et hic Regius, quem compilavit Pseudo-Turnebus, item Badins, reprehendunt Quintilianum, paene ridicula haec judicantem. Aristot. Topic. 2, 5. p. 123 Buhl. Rhetor. 1, 7, 27. *ἐκβάσεις* haec appellat.

86. *nec hic.* Intellige *ne hic quidem.* cf. 4, 2, 95. sed et hic not. crit.

Apposita vel comparativa. Cic. Topic. c. 4. 13. *comparationem* appellat hoc argumentandi genus. vid. et Cic. de Orat. 2, 40 extr. *appositum* autem et ipse pro *simili*, *propinquo* usurpat de Inv. 2, 54.

majora ex minoribus, minora ex majoribus,
 87 paria ex paribus probant. Confirmatur con-
 jectura ex majore, *Si quis sacrilegium facit,*
faciet et furtum: ex minore, *Qui facile ac*
palam mentitur, pejerabit: ex pari, *Qui ob*
 88 *rem judicandam pecuniam accepit, et ob*
dicendum falsum testimonium accipiet. Juris
 confirmatio est ejusmodi: ex majore, *Si*
adulterum occidere licet, et loris caedere: ex
 minore, *Si furem nocturnum occidere licet,*
quid latronem? ex pari, *Quae poena adver-*
sus interfectorem patris justa est, eadem
adversus matris. quorum omnium tractatus
 89 versatur in syllogismis. Illa magis finitioni-

— *paribus probant. Confirmatur.* Guelf. *paribus confirmantur.*
 cum Goth. Voss. 2. Bern. Jenf. et edd. ante Bad. qui nostram
 recepit e Vall. Sed est ea jam in Turic. Camp. aliisque apud
 Burm. Pravam revocarunt Stoer. Chonet. Leid. Illud levius
 quod Turic. Camp. *minora ex majoribus, majora ex minoribus,*
 quod iidem tres restituerunt. cf. § 85. 89.

87. *sacril. facit.* Posterius omittit Turic.

falsum. Camp. *falsum* cf. not. ex. ad 4, 2, 19. item 6, 3, 6.

87. *accepit.* Propter reli-
 quorum membrorum similitu-
 dinem malis fere aliquot ex-
 cusorum scripturam: *accipit.*
 Ita Loc. Venet. Rusc. aliique.

88. *Juris confirmatio.* Jus
 opponitur *conjecturae*, dici-
 turque pro *qualitate*. cf. § 38.
 Magna autem est fluctuatio
 apud ipsum nostrum in *juris*
 vocabulo, nunc ad *qualitatis*
 statum accommodato, nunc ad
translationis, qua de re vide

loca posita in not. crit. ad 4
 4, 3.

adulterum — loris caedere.
 cf. § 52. De altero *licet* in-
 serendo vid. § 73. Rectissime
 enim hoc suadere videtur
 Burmannus. praecunte Bestic
 de ratione emend. leg. c. 14.

quid latronem. Malit Cap-
 peronnerius *quidni l.* non qui-
 dem necessaria emendatione,
 neque tamen absurda.

in syllogismis. vid. not. ad
 3, 6, 15.

us aut qualitatibus profunt, *Si robur corporibus bonum non est, minus sanitas: Si furum scelus, magis sacrilegium: Si abstinentia virtus, et continentia: Si mundus providentia regitur, administranda est respublica: Si domus aedificari sine ratione non potest, quid si agenda navalium cura, et armorum?* Ecce mihi quidem sufficeret hoc genus, sed in 90

89. *bonum non est.* Guelf. omittit *non* cum Voss. 1. 3. ad 4, 29. *admin. est.* Turic. Guelf. omittunt *est.* *le autem a sec. manu pro eo ea cum Camp.*

quid si agenda nav. Turic. *quid agenda nav.* Alm. (ref. urm.) *quid agenda in nav.* (cf. § 84. 90) cum Voss. 1. *quid agenda? Si nav.* Guelf. *q. agendum si nav.* Goth. Jenf. (tac. esu.) Tarv. quod inventum in suis libris Regius mutavit in *ceptam a reliquis quid agendum in nav.* Sed hoc ipsum, si recte tacui, habet Camp. Ego posui Burmanni conjecturam, qua nihil aliud est nisi transpositio Guelferbytanae scripturae. (cf. § 86. 91.) de *agendo curam* vide 5, 6, 3. Pro *aedificari*, modo posito, alias esse *gubernari* narrat Philander. Id ego nusquam reperi, nec opus est.

89. *Si robur — sanitas.* Firor neminem de hoc dicto requisivisse. Medicorum, vel etiam philosophorum videtur fuisse. Equidem nusquam praeterea inveni. Et quid tandem illud est, quod *sanitas* dicitur minus etiam, quam *robur*, esse bonum corporibus? suspicor *inanitas*, quae hic quidem physico significatione opponatur robori. Certis hanc potestatem exemplis ostendere, non datur. Sed ipsum etymon non commendat, et *exinanitionis* significatio. Apud Plautum Casur. 4, 3, 5 „*inanitate*

„*intestina murmurant;*“ quamquam isto quidem loco unusquisque intelligat, nostro non item, nisi frequentatum fuerit vocabulum de macie inedia contracta. Quid autem proclivius quam ex *minus* *sanitas* ut fiat *minus* *sanitas*? Nisi forte mavis transponere *non est*, quod fecit Gedoynus.

Si mundus — resp. cf. § 14.

90. *sufficeret.* An *suffecerit*? Jejuna enim videtur sententia si mox *sed* interpretaris hoc modo: „*michi sufficeret nisi secaretur.*“ Quidni vel nunc Quintiliano sufficiat

Species secatur. Nam *ex pluribus ad unum* et *ex uno ad plura*, (unde est, *Quod semel et saepius*) et *ex parte ad totum*, et *ex genere ad speciem*, et *ex eo quod continet, ad id quod continetur*, aut *ex difficilioribus ad faciliora*, et *ex longe positis ad propiora*, et ad omnia, quae contra haec sunt, eadem ratione argumenta ducuntur. Sunt enim et haec majora et minora, aut certe vim similem obtinent: quae si persequamur, nullum erit ea concidendi modus. Infinita est enim rerum comparatio, *jucundiora, gratiora, ma-*

90. *Nam ex.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *et*. Mox inter *tot. ex gen.* omittit idem Guelf. cum Basil. inter *spec. ex eo* Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Nec male. *aut ex diff.* Sic Turic. Camp. cum Ald. *et aut diff.* Alm. (cf. § 89. 93.) Sed Goth. 2. *ex diff.* cum Vall. Voss. 1. 5. Bad. Bas. *aut diff.* Jenf. cum edd. ante Ald. quod correxit Regius reponendo *ex* pro *aut*. Omittit vocem ante *ex* Guelf. Reliqui *et ex diff.*

91. *enim et.* Turic. *et enim.* Camp. *etenim.* cf. § 89. 94. *persequamur.* Ita hic omnes excepto Voss. 2. (sine Goth. qui *prosequamur.* cf. 4, 1, 43. *concidendi.* Turic. *concedendi* cum Alm. Voss. 1. 5. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Seprimus a sec. manu nostrum, et hoc apud Vall. Guelf. *concedendi* Goth. *gratiora.* Turic. Guelf. Camp. *graviora.*

genus, etiam si *alii* secant in species. Illud etiam argutius et minus ferendum: „Solum „genus ego hic commemora- „rem, nisi secaretur in species.“ cf. 1, 1, 22. Sententia quidem talis et § 85.

secatur. cf. 4, 5, 6. Faciunt hoc Aristoteles Topic. 3, 4. 5. et Cicero Topic. c. 18.

unde est. cf. § 79. 3, 6, 37 6, 1, 42. 12, 10, 10.

aut ex difficil. Hic autem posuit, non *et*, quoniam praecedentia versantur omnia in ratione *partis et totius*, haec non item.

91. *gratiora.* Burmannus animadvertit, dudum a VV. DD. agnitam esse differentiam

gis necessaria, honestiora, utiliora. Sed mittamus plura, ne in eam ipsam, quam vito, loquacitatem incidam. Exemplorum quoque⁹²

cum Goth. Bern. Vall. et edd. Bad. Basil. Reliqui etiam veterimi excusi nostrum, quod dum commendat Gibsonus, ex editis, MSS. suorum nullam facit mentionem, quos et Burn. negligit fere. Equidem *gratiora* ut sit in scripto ullo, magno opere vereor. Praefero tamen, etsi ne ipsum quidem valde congruum. Confusio τὰν *gravis* et *gratus* non infrequens vid. Drakenb. ad Liv. 30, 10, 20. Nominativos hosce in genitivos facile convertas, si memineris *rum* veteri compendio sic scribi solitum R. Nec violenta mutatio ex *necessaria* faciendi *necessariarum*, unde exciderat ipsum illud R.

mittamus. Jenf. *omittamus* cum edd. ante Gryph. Male. cf. 1, 10, 9. 1, 2, 20. item hic § 18.

grati et *jucundi*, cum *gratum* i. e. acceptum esse possit v. c. remedium, quod minime sit *jucundum*, ablegans ad Mannt. notam ad locum Ciceronis ad Div. 4, 6. „cujus officia *jucundiora* scilicet saepe mihi „fuerint, nunquam tamen *gratiora*.“ Ipsa tamen haec vocis potestas huic loco non magno opere convenit, quae levi discrimine a *jucundioribus* distans ne commemorari quidem indigebat. An, sicut alia ejusdem potestatis vocabula (cf. not. crit. ad § 54), *gratum* quoque et *jucundum* permutata sunt a librariis, ut aliud in alio hic primum Codice scriberetur, et mox ab hebetiore scriba utrumque jungeretur? Ipsarum quidem

harum vocum adhuc desidero exemplum. Sed in quatuor istis, omisso vel *gratiora* vel *jucundiora*, ambitus quidam est intra se finitus, qui efficiat infinitae illius comparationis certam speciem. Inest autem scabrities cumulatis hisce nominativis, nulla structura junctis cum reliqua oratione. Malis fere *jucundiorum* — *necessariarum*. vel. ut referantur haec ad *rerum*. Nihil tamen ejusmodi in libris. vid. not. crit.

mittamus — *ne* — *incidam*. De variando numero cf. 3, 6, 21. Sed hic in *mittamus* magis lectorem complectitur, quam se solum ipse significat. cf. 3, 9, 9,

ad haec infinitus est numerus, sed paucissima attingam. Ex majore, pro Cecinna, *Quod exercitus armatos movet, id advocacionem non videbitur movisse?* Ex faciliore, in Clodium et Curionem, *Ac vide, an facile fieri tu potueris, cum is factus non sit, cui*
 93*tu concessisti.* Ex difficiliore, *Vide quaeso,*

92. *ad haec.* Goth. (tac. Gesu.) *ad hoc.* An significatione qua 3, 6, 83? Sed languet hoc post *quoque.* Camp. *ab hoc.* cf. eundem loc. *Ex majore.* Turic. et *majora.* Jenf. et edd. ante Bad. *ex majori.* Voff. 1. 3. *Ex minore.*

Cecinna. Sic libri mei ubique omnes. Male ut videtur pro *Caecina* cf. Gesu. in praef. § 21 vide et hic § 68.

Quod — id. Camp. *qui — is* cum Goth. Andr. et edd. ante Gryph.

advoc. non. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. Reliqui inserunt *togatorum.* MSS. silentur.

is factus. Turic. *his factis.* *tu conc.* Turic. *non conc.* mire, et cf. ad 4, 2, 29. Voff. 1. omittit *tu.*

92. *ad haec.* Puto dictum pro *pertinentium ad haec*, ut vitaretur insuavis compositio *exemplorum horum*, altero genitivo pendente ex priore.

pro *Cecinna.* (cf. § 68) c. 15. Locus memoriter positus. Omisit enim inter *advoc. non* vocem *togatorum*, quae est apud Ciceronem et facit sane ad concinnitatem. vid. § 78.

in *Clodium et Curionem.* vid. 3, 7, 2. *fieri et factus* de magistratu creando usurpari, et hic et ad Vellej. 2, 17 ubi *nactus* obtrudebant VV. DD.,

docet Burmanns, satis magna exemplorum copia.

93. *Vide quaeso.* Cic. pro Ligar. c. 3. Insignis est diversitas eorum quae legimus apud Ciceronem ipsam. Sic enim habent ista: „Vide quaeso, „Tubero, ut, qui de meo „facto non dubitem *dicere*, de „Ligarii non audeam *confiteri*.“ Apparet in his quoque probatio ex *difficiliore*, sed simplicior est ea, qualem memoria tenebat Qu. Neque enim *non* interposuit, nec variavit *dicere* et *confiteri*. cf. locum pro *Caecina* § 92. et mox hac §.

*Tubero, ut, qui de meo facto non dubitem, de Ligarii audeam, dicere. Et ibi, An sperandi Ligario causa non sit, cum mihi apud te locus sit etiam pro altero deprecandi? Ex minore, pro Cecinna, Itane scire esse armatos sat est, ut vim factam probes; in manus eorum incidere non est satis? Ergo,*⁹⁴ ut breviter contraham summam, ducuntur argumenta a personis, causis, locis, tempore (cujus tres partes diximus, praecedens, conjunctum, insequens), facultatibus (quibus instrumentum subjecimus), modo (id est,

93. *dicere. Et ibi.* Turic. d. tibi cum Alm. nisi quod ex hoc affertur *decere* (cf. § 90. item mox, hac §). Guelf. nostram ipsam dat cum Bern. Omittunt *dicere* Voss. 1. 3. Ceteri MSS silentur, inter quos Goth. profecto dat *confiteri*. *Et ibi:* haec enim est editorum omnium scriptura. Equidem dedi quod MSS. antiquissimi mihi ostenderent. Plane ut apud Cic. ne in ulla quidem editione est locus. *An sperandi.* Turic. *superandi*, omisso *an*. Camp. *An parandi*.

Ligario. Turic., sed a sec. manu, *Ligarium*.

apud te. Turic. *aperte*.

Itane scire. Sic Turic.

Guelf. Goth. Camp. cum Voss. 1. 2. 3. Reliqui inserunt *vero* ex Cicerone. Alm. etiam *Itane* dicitur omitttere (cf. modo hac § item mox eadem).

incidere. Turic. *cecidere* cum

Alm. (cf. not. prox. item § 94) sed ille a sec. manu *cecidisse* et hoc apud Camp.

94. *causis.* Turic. Camp. omittunt cum Alm.

praec. conj. Hoc ordine omnes, praeter Leid. Gibf. Obr.

Burm. qui transponunt (cf. § 91. 104). Male.

Et ibi. c. 10. extr.

pro Cecinna. c. 16. Ne hoc quidem ad amissum respondet Ciceroniano.

94. *id est — factum.* Hoc adjicit ne quis modum accipiat quantitatem (cf. § 52). Saepe enim ita usurpat noster ut § 91. vide in primis 3, 6, 2.

ut quidque sit factum), *finitione, genere, specie, differentibus, propriis, remotione, divisione, initio, incrementis, summa, similibus, dissimilibus, pugnantibus, consequentibus, efficientibus, effectis, eventis, jugatis, comparatione*, quae in plures diducitur species.
 95 Illud adjiciendum videtur, duci argumenta, non a confessis tantum, sed etiam a fictione, quod Graeci καὶ ὑπόθεσιν vocant. Et quidem

ut quidque — specie. Guelf. u. *quique* (a sec. manu allitum c ante q) *re sp.* cum Voss. 3. 1. nisi quod hic *quisque*. Bern. u. q. f. f. *re sp.* Goth. (tac. Gesu.) *quicque* (sine ut) f. f. f. g. *sp.* cum Voss. 2.

simil. — consequ. Turic. *simil. pugn. conf.* cum Alm. Sed Camp. f. *repugnantibus* (cf. § 74) *conf.* Capper. quoque *rep.* pro *pugn.* *jugatis.* Turic. *fugatis* cum Alm. (cf. 93. 95). Omittunt vocem Guelf. Voss. 1. 3. Bern. Pro nostro *conjugatis* ut supra est § 85 scripsit Capper.

diducitur. Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. *deducitur* cum Alm. Sed Guelf. *seducitur*. Blandiri possit.

95. *non a conf.* Turic. Guelf. omittunt a cum Alm. Voss. 1. 3. *quod.* Goth. Colb. cum edd. ante Stoer. exc. Camp. *quam*, quibuscum facere dicitur Alm. sed Turic. nihil tale (cf. § 94. 96) nec Guelf.

dissimil. pugnantibus. Hisce Rollinus inseruit *contrariis* ex § 73. quod recepit Capper. sine auctore uterque.

95. καὶ ὑπόθεσιν. Sic libri, quos quidem consului, omnes, praeter unum Guelferbytanum MS. offerentem κατὰ ὑπόθεσιν. Haec me scriptura vehementer advertit et commovit. Neque enim tam facile acquiescas in vulgata, si memineris alia omnia de ὑπόθεσιν doceri a nostro, Cicerone, aliis.

Non opponitur ea *veritati*, diciturve pro *declamatione*, sed pro *causa, controversia* sive *vera* sive *ficta* vid. 2, 1, 9. Dicas igitur plane ex hodierno philosophantium usu esse, quod a *fictione ductum argumentum* appellatur καὶ ὑπόθεσιν. Unum quidem locum designat Ernestus V. C. in Lexico rhet. graeco, qui possit conciliare nos huic τοῦ καὶ ὑπόθεσιν significationi. Is est Anonymi rhetoris, quem

ex omnibus iisdem locis, quibus superiora, quia totidem species esse possunt fictae, quot verae. Nam *fingere* hoc loco est proponere⁹⁶ aliquid, quod, si verum sit, aut solvat quaestionem, aut adjuvet: deinde id, de quo quaeritur, facere illi simile. Id quo facilius accipiant juvenes nondum scholam egressi, primo familiaribus magis ei aetati exemplis

96. *loco est.* Camp. Jenf. (tac. Gesn.) inferunt *id* cum edd. ante Gryph. et Alm. Sed Turic. nihil tale (cf. § 95 item mox). *hoc e.* Guelf. neque idem ante *l.* omittit *hoc*.

id de. Turic. *id* omittit cum Alm. cf. not. prox. item nox hac §. *Id quo.* Turic. Camp. *l. quod* cum Goth. et edd. ante Ald. Sed Guelf. et Vall. *quo*, ut conjecerat Regius.

egressi. Goth. (tac. Gesn.) *egressi.* Camp. *ingressi.* Capper. tuetur receptam exemplo Liviano, *urbem egredi*, de quo vide Drakenborch. ad Liv. 6, 4. *magis — ostend.* Turic. *m. et a. e. o.* cum

post Aldum et Galeum edidit Fischerus Lipsiae 1773. 8. habet autem ita p. 200. ἀ — ἐκ τῶν παραδειγμάτων ἀμβαιόμενα (ἐπιχειρήματα) εὐρεῖται ἀπὸ τριῶν χρόνων. ἢ ἂρ γεγενημένου τοῦ (Ἀπρου?) πράγματος μνημονεύσασθαι, καὶ τοῦτο καλεῖται παράδειγμα· ἢ γινομένου καὶ συμβαίνοντος, καὶ τοῦτο καλεῖται παραβολή· ἢ οὔτε γεγενημένου οὔτε γινομένου, ἀλλ' ὑποκειμένου τοῦ ῥήτορος, εἰ δὲ καὶ τὸ γένηται (l. γένοιτο) εἰ ἂν συμβαίη, καὶ καλεῖται παραβολή ὑπόθεσιν. Modo con-
taret aliunde, hunc etiam Quintilianii aetate usum fuisse, nihil impediante altero illo longe consuetiore. Schneiderus

in Lexico Gracco ὑπόθεσιν (no. 7) interpretans *quaestionem fictam* apud rhetoras, utrum alio quam nostro loco nitatur, velim discere. Illud quidem, quod solus ostendit Guelferbytanus, ne ipsam quidem exemplis commendare datur, cum ὑπόκρισις etiam in rhetoricis fere ad *pronunciationem* referatur, et ea oratoris commenta, quae huic maxime sunt accommodata. Etymon tamen blanditur, quoniam *veritati* opponitur.

96. *scholam egressi.* vid. not. crit.

familiaribus — exemplis. i. e. qualibus in scholis rhetorum assueverunt.

- 97 ostendam. Lex: *Qui parentes non aluerit, vinciatur.* Non alit aliquis, et vincula nihilominus recusat. Utitur fictione, *si miles, si infans sit, si reipublicae causa absit.* Et illa contra optionem fortium, *si tyrannidem petas, si templorum everfionem*
- 98 Plurimum ea res virium habet contra scriptum. Utitur his Cicero pro Cecinna

Alm. (cf. hac §. item § 97). Camp. *m. aetati e. quam usitatis o.* Goth. *m. quam usitatis e. o.* cum Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Ald. qui recepit emendationem Regii *que* scribentis *pro quam.* Et hoc est in Guelf. (fortasse tamen a sec. manu) e Vall. Sed revocavit superiorum scripturam Gesn. *usitata* exempla interpretans ea, quae usu venerint in foro; *familiaris* quibus scholastici assueverint. Nostra est ex Burmanni conjectura, *et mutantis in ei*; egregie.

97. Lex: *Qui.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bad. Reliqui *inferunt est.*

aliquis. Sic Turic. cum Alm. (cf. § 96. 103). Reliqui *quis.* *si miles si.* Turic. Camp. Guelf. Goth. Jent. (tac. Gesn.) *simile si* cum edd. ante Bad. Nostrum de conjectura reposuit Regius; egregia illa. *petas.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 1. 3. Reliqui *petas* cf. § 45. 6, 1, 14.

98. Plurimum. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *Plurimumque.*

97. *Qui parentes — vinciatur.* Nota lex Solonis, in scholas rhetorum admissa. cf. Digest. 23, 3, 5, 1 ibique Gothofr. item Seneca pater p. 75 ad eumque locum Nicolaus Faber.

optionem fortium. Qui fortiter fecerant in bello, iis, ut praemium optarent, copia fiebat. Hinc plurima declama-

tionibus materia, quod est videre evolventi Senecam patrem et declamationes Quintilianaeas. cf. 7, 5, 4.

si — petas. Opponitur hoc forti nimia petenti, ut ostendatur, aliqua saltem esse, quam impetrare non debeat.

98. *pro Cecinna.* c. 19. De interdicto *Unde — tuus* confer Dig. 43, 16, 1.

UNDE TU, AUT FAMILIA, AUT PROCURATOR TUUS. Si me villicus tuus solus dejecisset. Si vero ne habeas quidem servum praeter eum, qui me dejecerit, et alia in eodem libro plurima. Verum eadem fictio valet et 99 ad qualitates, Si Catilina cum suo concilio nefariorum hominum, quos secum eduxit, hac

sol. dejec. Si vero. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) cum Bodl. Alm. Bal. Ioann. Voff. 1. 2. 5. Andr. et add. ante Basil. Philander primus post *dejec.* interjecit haec e Cicerone: non familia dejecisset, ut opinor, sed aliquis de familia praeter necessitatem. Neque enim voluit omnia ponere Qu., ut in loco noto; nec post familia apud Cic. sequuntur continuo Si vero, sed alia plurima inseruntur, quae non attinebat repetere; igitur ne haec quidem. Neque sunt haec iisdem vocabulis inclusa, ut critica ratio esset, quare intercidisse judicarentur.

99. nefariorum. Goth. (tac. Gesn.) nefandorum cum Voff. 2. Vall. cf. 5, 11, 12.

ne habeas — praeter eum. Paul. rec. sent. 5, 6, 3. „Familiae autem nomine etiam „duo servi continentur.“ (Schulting. Jurispr. Antic-Just. p. 456) Dig. 43, 16, 1, 17. „verius est in hoc interdicto, „etiam si unus servus vi dejecerit, familiam videri dejecisse.“ Dig. 50, 16, 40, 3. „Unicus servus familiae appellatione non continetur. Ne „duo quidem familiam faciunt.“ Locus autem Ciceronianus a Qu. indicatur magis quam ponitur, plurimis ejus partibus omillis.

eodem libro. Editam orationem intelligit, librum appellans. cf. 5, 11, 42. item Dialog. de Oratt. c. 38. „ne

„que ullius magni oratoris „liber — legatur.“ c. 59. extr. Neque enim attinet, id quod succurrat alicui, pro libro substituere loco, quoniam per totam orationem passim haec verborum calumnia tractatur. Alioqui cf. 3, 6, 59.

99. ad qualitates. Malim legi qualitatem. cf. § 52. Quanquam § 39 etiam pluralis, sed ibi et finitiones, hic quidem meri singulares. Pertinet autem hoc e Murenana (c. 39) ad qualitatem, quatenus id justum esse nequit, quod Catilina sit factururus.

cum suo consilio. Dicitur consilium quasi iudicium, ne quis malit concilium cum ali- quot edd. cf. 4, 1, 21.

de re posset judicare, condemnaret L. Murenam. Et ad amplificationem, Si hoc tibi inter coenam in illis immanibus poculis tuis accidisset. Sic et, Si respublica vocem haberet.

100 Has fere sedes accepimus probationum in uni-⁴versum, quas neque generatim tradere sat est, cum ex qualibet earum innumerabilis argumentorum copia oriatur; neque per singulas species exequi patitur natura rerum, quod qui sunt facere conati, duo pariter subierunt incommoda, ut et nimium dicerent,
101 nec tamen totum. Unde plurimi, cum in hos inexplicabiles laqueos inciderunt, omnem,

100. *patitur.* Turic. Camp. Goth. (tac. Gesn.) *patiatur* cum Voff. 2. Male hoc ad *cum* referente librario.

101. *Unde.* Turic. *inde*, solus; fortasse nec male, ad nimiam sententiarum confertionem vitandam.

Si hoc — accidisset. Cic. Philipp. 2, 25 extr.

Si resp. — haberet. Vox data reipublicae est quidem apud Cic. Catilin. 1, 7. Sed ipsa haec verba nequaquam inveniuntur. Neque alius locus succurrit, quam hic, quem indicavit Gesnerus. Quod enim Pseudo-Turnebus Milonianam designat, id nihili est. Modo positus locus Ciceronis e Philipp. ne ipse quidem fideliter redditus erat; sed hoc foret insigne fluctuantis memoriae exemplum. cf. § 93.

100. *neque generatim — neque per singulas species.* Se

neque sola genera probationum tradidisse, neque tamen summam divisionis diligentiam secutum testatur.

101. *plurimi.* Hoc oratores significantur, cum adhuc praeceptores artis memorarentur. *Inexplicabiles* autem illi *laquei* sunt ejusmodi praecepta, nimia dividendi affectatione obscurata.

omnem — conatum. *Conatus* hic proprio significato ponitur, ut supra 2, 12, 5. „*conatur* „perdite.“ item 3, 5, 31 „*planum et humile et sine conatu.*“ Est ergo vis et spiritus dicendi. *etiam* ne junge cum *omnem* sed *meum* com-

etiam quem ex ingenio suo poterant habere, conatum, velut astricti certis legum vinculis, perdidit: et, magistrum respicientes, naturam ducem sequi desierunt. Nam, ut ¹⁰² per se non sufficit scire, omnes probationes *aut a personis, aut a rebus peti*, quia utrumque in plura dividitur: ita *ex antecedentibus, et junctis et sequentibus* trahenda esse argumenta qui acceperit, num protinus in hoc sit instructus, ut, quid in quaque causa ducendum sit ex his, sciat? praesertim, cum ¹⁰³ plurimae probationes in ipso causarum complexu reperiantur, ita ut sint cum alia lite

poterant. Sic scripsi e solo Turic. Reliqui *potuerant.*

desierunt. Goth. *deficiunt* (non *deficerunt* ut Gesn.) cum Voss. 2.

^{102.} *sufficit.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. Reliqui *sufficit.*

aut a reb. Praepositionem omittunt Turic. Guelf. Sed hic et prius eandem. *acc. num prot.* Sic Obr. Capper. Sed Turic. Camp. *a. unum p.* cum Alm. Reliqui *a. p.* Apparet Obrechtii acumen haud dubie ex Argentoratensis *unum* efficientis *num*, verissime. Itidem egregie *num* restituit ex V. C. Regelsbergerus Horatio Epist. ad Pis. 416 pro *nunc*.

quid. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Burm. quem recte deseruit Capper. solus. Reliqui *quod*.

ducendum sit. Sic Turic. a sec. manu (cum prius esset *ducenda f.*) cum Alm. Obr. Sed Guelf. *ducenda sint.* Voss. 1. *ducenda sit.* (Error est, de quo vide § 25. *quib. — sit.* item § 113.) Reliqui *dicendum sit.*

^{103.} *ita — nulla.* Turic. *i. cum f. alii aliae n.* (cf. 5, 9, 4 non est *lis facti*) cum Alm. (cf. § 97. item *mox*). *i. u. f. c. aliis nulla l. nulla.* Voss. 3.

mate dirime. „Vel illum conatum, quem ingenium iis permittebat, perdunt.“

^{102.} *protinus.* Hoc eleganter in hac forma dicitur. cf. § 119.

nulla communes, eaeque sint et potentissimae, et minime obviae, quia communia ex praeceptis accepimus, propria inveniendae sunt.

104 Hoc genus argumentorum sane dicamus ex 42
circumstantia, quia περιστασιω dicere aliter non possumus, vel ex iis, quae cujusque causae propriae sunt: ut in illo adultero sacer-

eaeque sint. Turic. *ea quae sunt* cum Alm. nisi quod *que* ex hoc, mox autem, ubi ipsa haec verba ponuntur, *eaeque* Alm. dare narratur (cf. not. prox. item § 104). Guelf. *ea quae sint.* Goth. *hae sint* (non *haeque* ut Gesn.). Voss. 2. *haec sunt.* Voss. 3. *haec sint.* Camp. *eae sint.* Jenf. *eaeque sunt* cum edd. ante Rusc. qui e Regii conjectura *eoque sunt.* Mox Aldus nostram cum reliquis, nisi quod Bad. pr. ex Vall. *haeque sint* et poster. *eoque sunt.*

obviae. Guelf. *obnixae.* Jenf. omittit vocem cum edd. ante Ald. ipsaque Rusc. hic Regium non sequente (cf. modo). Cod. Vall. habet eandem, quam, profecto non ex ingenio solo, inseruit jam Regius, itemque mei et alii omnes, etiam Camp.

communis — sunt. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *communibus ex praeceptis propriae inveniendae sunt* cum Voss. 1. (nisi quod hic omittit *ex*) 2. 3. Bern. Ald. (nisi quod hic ante *sunt* inserit *non*, male cf. ad 4, 2, 29) et edd. ante Obr. Hic primus nostram protraxit ex Arg. profecto, et est ea in Turic. Alm. Sed Jenf. *communibus ex praeceptis inveniendae sunt* cum edd. ante Ald. nisi quod Rusc. *inveniendae*, ex Regii conjectura. cf. 4, 1, 76. In Rusc. ed. verius igitur, quod in Veneta 94 narrat Ernestus. vid. ad 1, 6, 26.

103. *accepimus.* An forte *accipimus?*

104. περιστασιω. vide 3, 5, 18 ubi tamen *negotium* vertebat. cf. Ernest. in Lexico Technologico Graeco, h. v. item Latino voce *Circumstantia*.

in illo — sacerdote. Haec ipsa vel potius huic valde

similis controversia est inter Quintilianaeas 284 p. Bip. 158. Ejus haec est inscriptio:
 „Sacerdos unius supplicio liberandi habeat potestatem.
 „Adulteros liceat occidere.
 „Quidam sacerdotem deprehendit in adulterio: et eum
 „sibi ex lege impunitatem petentem occidit. Reus est
 „caedis.“

dote, qui lege, qua unius servandi potestatem habebat, se ipse servare voluit, proprium controversiae est dicere, *Non unum nocentem servabas, quia, te dimisso, adulteram occidere non licebat.* Hoc enim argumentum lex facit, quae prohibet adulteram sine adultero occidere. Et illa, in qua lex est, 105

104. *contr. est.* Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesu.) Reliqui *est contr.* cf. § 94. 106.

servabas. Sic Turic. (a sec. manu, a priore *servabat*) Guelf. Camp. cum Voss. 1. et edd. ante Gryph. exc. Badii duabus, qui e Vallensi Cod. *servabis* et sic reliqui.

te dimisso. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Stoer. Chouet. Leid. Obr. *ante adultero d.* Jenf. cum edd. ante Bad. *te adultero d.* Vall. Goth. Colb. Voss. 2. Alm. (sed attende hunc a Turic. desciscentem cf. § 103 item mox.) cum edd. a Bad. ad Stoer. item Gibf. qui reduxit *ad.* et recentioribus. *ante dimisso* Voss. 1. 3.

licebat. Sic Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. et edd. ante Gryph. exc. Badii duabus qui e Vall. *licebit* et sic reliqui. Hic siletur Turic., ad *servabas* modo Alm. cf. not. prox. item § 105. *occidere.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bern. Ald. Reliqui *occidi.*

105. *qua lex.* Sic Guelf. Goth. cum edd. Stoer. Chouet. Leid. Reliqui *q. lata l.* Sunt sane praestantissimi libri, qui *lata* defendunt, sed videtur errore librarii oscitantis facile potuisse irrepere; caret autem sana mente.

adulteram — non licebat. cf. Decl. p. 159. „Quid quod „ille pro duobus petebat? „nam adultera sine adultero „non poterat occidi.“ Dig. 48, 5, 32. „dum utrumque „occidat; nam si alterum oc- „cidit, Lege Cornelia“ (de sicariis) „reus erit.“ Mosai- carum et Romanarum legg. Collatio. Tit. 4. § 2. „Si „filiam non interfecerit, sed

„solum adulterum, homicidii „reus est.“ Schulting. Juris- pr. Ante-Just. p. 746.

105. *Et illa.* Deficit sane nomen, quod observabatur scriptori, sive *controversia*, sive *causa*, sive *scholastica* (vid. 4, 2, 30), sed facile aberrabat, quod modo, pro „illa sacerdotis controversia,“ dixerat „illo sacerdote.“

ut argentarii dimidium ex eo, quod debebant, solverent: creditum suum totum exigerent. Argentarius ab argentario solidum petit. Proprium ex materia est argumentum creditoris, iccirco adjectum esse in lege, *ut argentarius totum exigeret.* adversus alios enim non opus fuisse lege: cum omnes praeterquam ab argentariis totum exigendi jus ¹⁰⁶haberent. Cum multa autem novantur in omni genere materiae, tum praecipue in iis quaestionibus, quae scripto constant, quia vocum et in singulis ambiguitas frequens et ¹⁰⁷adhuc in conjunctis magis. Et haec ipsa plu-

debebant. Turic. *dicebant.* Alm. *debent.* cf. § 104. item *nox.* Argentarius. Abest Guelf. et Goth. item Voss.

1. 2. 3. *petit.* Turic. Guelf. Goth. (tae. Gesn.) *peti.* Dicesne hunc infinitivum superesse ex pluribus, quae intercederint, quorumque lacunam obruerint recentiores allinendo litteram T? *Proprium.* Camp. *totum.*

esse in lege. Turic. *e. ut i. l.* (a pr. manu, a sec. expunctum *ut*) cum Alm. cf. modo hac §. item § 108.

106. *et in sing.* Sic Turic. (a sec. manu *est i. f.*) Guelf. cum Alm. Reliqui *est i. f.* *et adhuc.* Voss. 1. *adhuc et.* Transposui (cf. § 104. 110). Reliqui omittunt *et.* Levi-

ut argentarii — exigerent. Hanc legem neque ex foro neque ex schola illustrare contingit. Argumentum creditoris mancum videtur utcumque. Neque enim sufficit eam legis partem expendere, quod *argentarias* petit; sed oportet alteram quoque, quod *ab argentario*, quae hic negligitur. Possunt ultro citroque niti lege, malisque etiam contra-

riam argumentationem, propriam et ipsam materiae, a Qu. propositam, ne videretur judicasse hanc litem hoc argumento diremtam. An forte horum aliquid a librariis turbatum et mutilatum, ut nunc minus intelligamus? Fluctuationem, levem tamen, vide in not. crit.

106. *quae scripto constant.* vide 3, 5, 4. 3, 6, 55.

rium legum aliorumve scriptorum, vel congruentium, vel repugnantium complexu
 50 varientur necesse est: cum res rei, aut jus
 juris quasi signum est. *Non debui tibi pecuniam; nunquam me appellasti, usuram non accepisti, ultro a me mutuatus es. Lex est, Qui patri proditionis reo non affuerit, exheres sit. Negat: nisi si pater absolutus sit. Quid signi? Lex altera, Proditionis damnatus cum advocato exulet.* Cicero pro Cluentio Publium Popilium et Tiberium Guttam

gare orationem sum conatus, quae durissima est in vulgata scriptura: „vocum est in singulis ambiguitas frequens, adhuc „in conjunctis magis.“ Fortasse huic nostro *et*, recte praemittas *est*.

107. *non acc.* Negationem omittunt Jenf. et edd. ante Ald. Reginus e libris inseruit, et est in omnibus peacterea nostris, ut Camp. cf. ad 4, 2, 29. *Negat: nisi.* Turic. cum Bodl. Alm. Voff. 1. 5. Andr. n. *fit n.* Camp. n. *sic n.* Goth. Guelf. n. *fit n.* Burmannus suspicatur: *Negabit nisi.* Equidem in *fit, fit, sic* latere puto compendium vocabuli: *filius*, quod hinc abesse vix poterat. *nisi si, p.* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *nisi p.* cum Voff. 2. edd. ante Ald. item Gryph. Stoer. Chouet. cf. 4, 1, 70. 6, 1, 54. De Voff. 2. et Goth. cf. 4, 5, 24. Totum hoc *Negat — abs. fit* omittit Tarv. cf. 5, 9, 5.

108. *Publium.* Camp. *P.* cum edd. ante Gryph. qui *Pub.* Reliqui nostram formam exhibent, quae et in MSS. Illa sane verior. *Tiberium.* Camp. *T.* cum Gryph. Capper. et aliquot edd. *Titum* Basil. ex Philandri correctione, et sane *T.* apud Ciceroem. Nolui tamen expressam MSS. scripturam deferere. *Titus* signatur *T.*, *Tiberius* autem *Ti.*

107. *Qui patri — exheres sit.* vid. 7, 1, 42. c. 36. vide et Dig. 48, 14 leg. unica § 2. „Qua lege *Negat.* intellige: *filius.* cf. „damnatus, si alium convi- not. crit. „cerit, in integrum restitui. 108. *Cic. pro Cluentio.* „tur.“

dicit, *non iudicii corrupti, sed ambitus esse damnatos.* Quid signi? quod accusatores eorum, qui erant ipsi ambitus damnati, e lege sint post hanc victoriam restituti.

¹⁰⁹ Nec minus in hoc curae debet adhiberi, quid proponendum; quam, quomodo sit, quod proposueris, probandum. Hic omnino vis inventionis, si non major, certe prior. Nam ut tela supervacua sunt nescienti, quid petat: sic argumenta, nisi praevideris, cui rei adhibenda sint. Hoc est, quod compre-
¹¹⁰ hendi arte non possit. Ideoque, cum plures eadem didicerint, generibus argumentorum similibus utentur; alius alio plura, quibus⁴³ utatur, inveniet. Sit exempli gratia proposita controversia, quae communes minime

^{108.} *sint post hanc.* Turic. *f. in h.* Alm. *f. h.* cf. § 105. 109.

^{109.} *omnino — major.* Turic. *o. v. inventionis et sint m.* a sec. manu idem *o. v. inventionis et si sit m.* Guelf. immo *ius i. m.* Goth. *si non vis inventionis m.* cum Voss. 2. Vall. et eodem redit Guelf. scriptura leviter reposita. Voss. 1. 3. *o. v. i. m.* Ald. *o. v. i. etsi n. m.* Camp. *o. v. i. f. n. sit m.* Aldinam latere suspicor in prima Turic. manu ut *et sint* debeant dissolvi in *et si non.* Possis tamen pro *et* scribere *est.* Pro *Hic* malim paene *Haec.* *sunt nesc.* Guelf. Turic. *sint n.* (hic a sec. manu *sunt*). *nisi praevideris.* Turic. Camp. Goth. (tac. Gesn.) *n. provideris* cum Voss. 1. 2. Bern. Sed Alm. *n. videris.* cf. § 108. 112.

^{110.} *gener. arg.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bad. accedente Basil. Reliqui inserunt *quidem*, ex sola Regii conjectura. *alius alio.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Reliqui inserunt *tamen.*

comm. min. Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui *min. comm.* cf. § 106. 113.

^{109.} *omnino — major.* cf. not. crit.

cum aliis quaestiones habet: *Cum Thebas*¹¹¹ *evertisset Alexander, invenit tabulas, quibus, centum talenta mutua Thessalis dedisse Thebanos, continebatur. Has, quia erat usus commilitio Thessalorum, donavit his ultro. postea restituti a Cussandro Thebani reposcunt Thessalos. Apud Amphictyonas agitur. Centum talenta et credidisse eos constat, et non recepisse. Lis omnis ex eo, quod Alexander*¹¹² *ea Thessalis donasse dicitur, pendet. Constat illud quoque, non esse his ab Alexandro*

111. *Amphictyonas.* Guelf. ἀμφικτιονας. Turic. *amphisonus* (a fec. manu *amphictironas*). Camp. *amphitrironas*. Mox § 115. Guelf. *Amphictiones*. Goth. (tac. Gesn.) *Amphyctiones*. Camp. *amphyctiones*. Deinde § 118 Guelf. ἀμφικτιονας, et hanc esse receptam Graecis scripturam diu ostenderunt VV. DD. *recepisse.* Turic. Camp. addunt *ea* cum Ald.

112. *Theff. don.* Turic. Camp. inserunt *se* cum Alu. Sed hic et mox dicit dare narratur pro dicitur. cf. § 109. item mox.

111. *Thebas evertisset — restituti a Cussandro.* vid. historiam apud Diod. Bibl. l. 17, 8 — 14. l. 19, 53. 54.

repscunt Thessalos. Structuram hanc exemplis defendit Burmannus et hic et ad Ovid. Amor. 1, 4, 30.

112. *non esse — datam.* Lenissima mutatione locum emendasse sibi visus est Gesnerus. Transponere suavitatis *his ab Alexandro* sic: *ab his Al.*, et mox *dederint* pro *dedit*. Negat enim ad rem facere quidquam, si Alexander dede-

rit Thessalis summam istam. Sed, cogitasse Quintilianum de Alexandro dante Thessalis, non vicissim, illud est documento: quod mox subjicit *quod datum est.* Atqui, si Thessali sunt ii, qui summam Alexandro non dederunt, nihil omnino datum est, in quo quaeri possit, sitne perinde, ac si pecuniam dederint. Contra, si Alexander dedit, donavit, non quidem summam ipsam centum talentorum, sed tabulas debitum continentes, tum profecto recte instituitur ista quaestio. Neque alienum a

pecuniam datam. quaeritur ergo, an perinde sit, quod datum est, ac si pecuniam dederit?

- 113 Quid proderunt argumentorum loci, nisi haec prius videro, *nihil eum egisse donando, non potuisse donare, non donasse?* Et prima quidem actio facilis ac favorabilis repetentium jure, quod vi sit ablatum: sed hinc vehemens quaestio et aspera exoritur de jure belli, dicentibus Thessalis, hoc regna, populos, fines gentium atque urbium contineri.
- 114 Inveniendum contra est, quo distet haec

perinde sit. Turic. proderit. Alm. perderet (cf. modo item § 115.) Voss. 1. lacunam habet pro perinde. Guelf. pro inde f.

113. *Sed hinc. Guelf. Quod h. cum Voss. 1. 3. Bern. cf. ad praef. nostr. p. 44. veh. qu. et asp. Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui asp. et veh. qu. cf. § 110. 118.*

hoc regna. Camp. haec r. cum edd. ante Ald. quod correxerit Regius. Sed MSS. omnes recte. cf. § 102. 5, 12, 14.

materia est, dederitne pecuniam Alexander, an tabulas. Si enim, mutuo nullo ante dato, ipsa centum talenta de Thebanorum aerario numerasset Thessalis, possent ii jure belli concessam sibi pecuniam, quamvis injuste ademtam Thebanis, retinere sine injuria; nunc cum Thebanorum quidem pecuniam, sed tabulis significatam, non numeratam, donaverit iis Alexander, nihil egit ille donando, nec quidquam ullo jure adepti possunt videri Thessali. Quo apparet, nihil esse hic mutandum.

113. *prima — actio. Nihil hic argutandum in primae actionis appellatione, quasi sit ex usu fori Romani interpretanda. Mox § 116. secundo gradu, et § 118 Tertii loci. Sic intelligimus, actionem, gradum (cf. 5, 11, 7.), locum variari pro eadem re, nec designari quidquam nisi tria illa probandi momenta 1) nihil egisse donando 2) non potuisse donare 3) non donasse. Ne igitur confer actionem primam ad 4, 1, 4.*

favorabilis — aspera. cf. vocabula eadem itidem opposita 4, 1, 21.

causa a ceteris, quae in potestatem victoris venirent: nec circa probationem res haeret, sed circa propositionem. Dicamus in primis, *In eo, quod in iudicium deduci potest, nihil valere jus belli: nec armis erepta, nisi armis posse retineri. Itaque, ubi illa valeant, non esse iudicem: ubi iudex sit, illa nihil valere.* Hoc inveniendum est, ut adhiberi¹¹⁵ possit argumentum, *Ideo captivos, si in patriam suam redierint, liberos esse, quia bello parata non nisi eadem vi possideantur.* Proprium est et illud causae, quod Amphictyones iudicant (ut alia apud centumviros, alia apud privatum iudicem in iisdem quaestionibus ratio). Tum secundo gradu,¹¹⁶ non potuisse donari a victore jus, *quia id*

115. ratio T. Turic. rationum (a sec. manu ratio sit) cum Alm. (cf. § 112. 116.) ratio sit Tun. Camp. cum edd. ante Gesn. exc. Obr. qui omittit Tum. Nostram dant Guelf. Voss. 1. 3. Utrum Goth., certo non dicam. Esse eam in ipso Turicensis a prima manu vitio, liquet.

115. contumviros — privatum iudicem. Cave iudicem privatam interpreteris iudicem causas privatae. Neque enim de aliis quam privatis causis iudicabant Centumviri, quominus possent opponi privatarum causarum iudicibus. vid. 4, 2, 5. Sed privati iudices ii sunt, qui „in arbitriis, „et iudiciis plerisque, dati „videntur a Praetore, privati „homines singuli fere, qui in „consilio habere consueverant

„aliquos e ICTis, uti Aquil-
„lius in causa Quinctiana
„apud Ciceronem: quorum
„quidem iudicium nullum cer-
„tum corpus aut ordinem
„huisse, e quo a Praetore le-
„gerentur, probabile est.“
Posui verba Bachii in Hist.
Juris. 2, 1, 28. p. (Stokm.)
105. Centumviros maiorem
patroni diligentiam postulasse
supra quoque prodit 4, 1,
57.

demum sit ejus, quod teneat: jus, quod sit incorporale, apprehendi manu non posse. Hoc reperire difficilium, quam, cum inveneris, argumentis adjuvare, ut alia sit conditio heredis, alia victoris, quia ad illum jus, ad
 117 *hunc res transeat. Proprium deinde materiae, jus publici crediti transire ad victorem non potuisse, quia, quod populus crediderit, omnibus debeatur: et, quamdiu quilibet unus superfuerit, esse eum totius summae creditorem: Thebanos autem non omnes in Alexan-*
 118 *dri manu fuisse. Hoc non extrinsecus probatur, quae vis est argumenti, sed ipsum per se valet. Tertii loci pars prior magis vulgaris, non in tabulis esse jus: itaque multis argumentis defendi potest. Mens quoque Alexandri duci debet in dubium, honorarit eos, an deceperit. Illud jam rursus proprium materiae, et velut novae contro-*

116. *quod teneat.* Sic Turic. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inferunt *ipse*.

apprehendi. Turic. *repreudi* cum Alm. cf. 115. 119.

adj. ut al. sit. Turic. *adj. sit.* a sec. manu *adj. al. sit.* et sic Camp.

117. *jus publici crediti.* Turic. Camp. *juris publici creditum* cum Bodl. Andr. *manu fuisse.* Turic. Camp. *manus f.* cum Alm. et edd. ante Basil. exc. Aldo qui *manus venisse*, solus.

118. *proprium mat.* Hoc ordine Turic. Camp. cum Obr. Reliqui transponunt cf. § 113. 20.

116. *incorporale.* Ictorum enim est res *incorporalis.* vide vocabulum. cf. Institutt. 2, 2. loca juris modo posita.

Dig. 8, 1, 1.

118. *extrinsecus* — vis argumenti. cf. § 11.

alia — heredis. Hereditas

versiae, quod restitutione recepisse jus, etiamsi quod amiserint, Thebani videntur. Hic et, quid Callander velit, quaeritur: sed vel potentissima apud Amphictyonas aequi tractatio est. Haec non iccirco dico, quod inu-¹¹⁹tilem horum locorum, ex quibus argumenta ducuntur, cognitionem putem, alioqui nec tradidissem; sed ne se, qui cognoverint ista, si cetera negligent, perfectos protinus atque consummatos putent: et, nisi in ceteris, quae mox praecipienda sunt, elaboraverint, mutam quandam scientiam consecutos intelligant. Neque enim artibus editis factum est,¹²⁰ ut argumenta inveniremus: sed dicta sunt omnia, antequam praeciperentur: mox ea

quod rest. Turic. Camp. quia r. cum Alm.

119. alioqui — trad. Turic. Camp. alioquin inter cetera non addidissem cum Bodl. Andr. Sed Alm. alio num i. c. n. a. (cf. § 116. § 124). In istis alioquin inter cetera add. nihil aliud nisi recepta latet, cui mox, sententiae causa, aliquis de suo interposuit non post cetera.

ne se — perf. prot. Sic Turic. Camp. cum Alm. Regius correxit ne si quid cet. (quod est in Jenf. (tac. Gefn.) et Tarv.) in ne si qui. et sic mox omnes, etiam MSS., ita ut post perfectos inferant se, quod abest ab iis, quos designavi. Quis ferat „si qui — si — negligent?“

120. Neque en. Sic Guelf. Camp. Tarv. Reliqui nec e. cf. § 31.

apud Amphic aequi. Neque enim singularum civitatum juri astricti, propriis legibus Amphictyonicis iudicabant, quae profecto aequitatis potissimum sequendae copiam facerent. vid. Dionys. Halic. R. Ant. 4. Vol. 2. p. 702 Rsk.

119. inutiles. cf. § 85. mutam — scientiam. An mutam? Quamquam muta esse potest, quae, multis praeceptis loquendi onusta, loqui nesciat, nec loquentem facere.

120. Neque enim artibus. cf. 2, 5, 14.

scriptores observata et collecta ediderunt. Cujus rei probatio est, quod exemplis eorum veteribus utuntur, et ab oratoribus illa repetunt, ipsi nullum novum, et, quod non sit
 121 dictum, inveniunt. Artifices ergo illi, qui dixerunt: sed habenda his quoque gratia est, per quos labor nobis est detractus. Nam, quae priores beneficio ingenii singula inveniunt, nobis et non sunt requirenda, et nota omnia. Sed non magis hoc sat est, quam palaestram didicisse, nisi corpus exercitatione, continentia, cibus, ante omnia natura juvatur, sicut contra ne illa quidem
 122 satis sine arte profuerint. Illud quoque studiosi eloquentiae cogitent, neque omnibus

Cujus. Turic. Camp. omittunt. Non male, sed magis pro Quintiliani candore, addi pronomen.

utuntur. Turic. Camp. *utantur* cum Alm. Male, mox omnes *repetunt.* *quod non sit dict.* Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui *q. d. n. f.* cf. § 113. item mox.

121. *ergo.* Jenf. Loc. Ven. Rusc. *quoque.* Sed Tarv. cum MSS. *ergo.* Regius malit utrumque poni, refragante recte Badio. *his.* Sic Turic. Camp. Guelf. cum Alm. et edd. ante Bad. quo acc. Basil. Reliqui *iis.* cf. § 20. 5, 14, 34. *est detr.* Hoc ordine Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *d. e.* cf. § 120. 5, 11, 3.

nota. Guelf. *notata.* Solus, quantum video. Sed digna, quae expendatur scriptura. Nescio quid jejuni in recepta.

juvatur. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voff. 1. Neque tamen mei mox *profuerunt,* quod dare illi narrantur a Burn. Reliqui *juvetur.*

121. *et non — requirenda* libris, et *universitatem com-*
et nota omnia. Et *copiam* mendat. vid. not. crit.
exemplorum in rhetorum

in causis, quae demonstravimus, cuncta posse reperiri: neque, cum proposita fuerit materia dicendi, scrutanda singula, et velut ostiatim pulsanda, ut sciant, an ad probandum id, quod intendimus, forte respondeant: nisi cum discunt, et adhuc usu carent. Infinitam enim faciat ipsa res dicendi ¹²³ tarditatem, si semper necesse sit, ut, tentantes unumquodque eorum, quod sit aptum atque conveniens, experiendo noscamus: nescio, an etiam impedimento futura sint, nisi et animi quaedam ingenita natura, et studio exercitata velocitas, recta nos ad ea, quae conveniunt causae, ferant. Nam, ut ¹²⁴ cantus vocis plurimum juvat sociata nervo-

122. *caus. quae.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui inserunt *ea*.

123. *faciat.* Sic Turic. cum Alm. Goth. Voss. 2. 5. Sed Guelf. Camp. *facit.* Reliqui *faciet.* *dicendi.* Turic. *discendi* cum Bern. Jenf. Tarv. Regius correxit. Sed jam Camp. nostrum.

122. *pulsanda.* Hic quidem bona et, si quid video, necessaria Francii emendatio (cf. § 19 not. crit.), optantis *pulsandum.* Error est vulgaris, de quo egi ad § 102 not. crit. Elegantissima imago in istis: „ostiatim pulsandum — an — forte respondeant.“

123. *ipsa res.* i. e. Haec locorum singulorum excussio. Sed displicet hoc parum definite positum *ipsa res.* Malim *haec ipsa res.*

futura sint. Quod sit subiectum; quaeri potest. Subeat *sit* scribere, ut intelligatur *ipsa res.* Sed jejunum videtur, opponi: *infinitam dicendi tarditatem facere, et impedimento esse.* Nunc malo argumenta intelligere, quae latent in „unumquodque eorum.“ Aptissime *praeccepta* dicantur *esse impedimento,* sed eorum diserta nulla mentio in prioribus. Mox § 124 extr. nominantur ipsa.

rum concordia, si tamen tardior manus, nisi inspectis demensisque singulis, quibus quaeque vox fidibus jungenda sit, dubitet, potius fuerit esse contentum eo, quod simplex canendi natura tulerit: ita huiusmodi praeceptis debet quidem aptata esse, et citharae
 125 modo intenta ratio doctrinae: sed hoc exercitatione multa consequendum, ut, quemadmodum illorum artificum, etiamsi alio spectent, manus tamen ipsa consuetudine ad

124. nisi insp. Guelf. non i. cum Voss. 1.

demensisque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Reliqui *dimensf.* potius fuerit — *praec. debet.* Turic. omittit *fuerit — praec.* Alm. haec habere videtur, cum memoretur mox in *quod.* cf. § 119. 125.

quod. Guelf. Camp. *quo* cum Goth. Alm. Voss. 1. 3. Mihi quidem nullus ostenditur Cod. *quod* exhibens (nisi forte Turic. qui siletur), et potest defendi *quo*; sed praestat profecto recepta. cf. § 2. 5, 13, 42.

125. *manus — fertur.* Confer 1, 12, 3.

Sed quasi — sequantur. Haec ut nunc leguntur, non plane expedita sunt et emendata. Primum displicet quod *copia et varietas argumentorum*, dicitur *offerre se et occurrere.* Hoc facile in ordinem redigetur, legendo *offerant et occurrant*, ut verba referantur ad *argumenta.* Deinde *rationes* (de qua voce vid. not. crit.) interpretantur hic *argumenta*, auctore Regio, ablegante ad § 8 ubi sane *rationis* vocabulum est in definitione *argumenti.* Poterat et

§ 6 designare, ubi aliorum commemoratur usus. Neque tamen per totum hoc caput vocabulo isto utitur Qu. simpliciter hac potestate; sed frequentissime pro forma disciplinae usurpat ut modo § 124, quanquam singulari numero. *Probationes* dicturus fuisse videtur, si hoc voluisset. Etiam respectu aliquo ad id quod praecedit, *scribentium*, indigere credo concinnitatem. Malim igitur pro *rationes* legi *orationem.* Sic in *sequantur* idem erit subjectum, quod in *offerant, occurrant* i. e. *argumenta*; et sine offensione

graves, acutos, mediosque horum sonos fertur, sic oratoris cognitionem nihil moretur haec varietas argumentorum et copia, sed quasi offerat se, et occurrat: et, ut literae syllabaeque scribentium cogitationem non exigunt, sic rationes sponte quadam sequantur.

XI. Tertium genus ex iis, quae extrinsecus adducuntur in causam, Graeci vocant *παράδειγμα*: quo nomine et generaliter usi sunt in omni similitum appositione, et specialiter in iis, quae rerum gestarum auctoritate nituntur. Nostri fere *similitudinem* vocare maluerunt, quod ab illis *παραβολή* dicitur;

125. *copia occurrat*. Turic. c. *quae se offert se et occurrat* (a sec. *occurrit*). Ex Alm. assertur *quae se offerat* (cf. § 124. 5, 11, 1). Sed, quod inferit post *cop.* Regius, non habent, praeter hos, Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Ven. Rusc. Bod. uterque. Habent Vall. (si recte interpretor Badii notam) Guelf. Goth. Camp. Tarv. Ald. et reliqui recentiores. *rationes*. Guelf. *oratione*. Turic. Camp. *rationem* cum Alm. Goth. Voss. 2. 3. (cf. 5, 11, 5 *oratione*). Sed Jenf. (tac. Gesn.) *ratione* cum edd. ante Rusc. Haec *rationes* (cf. § 103.) cum Vall. Ald. et hoc recentioribus; quod reposuit Regius. *quadam*. Omittunt hoc Jenf. (tac. Gesn.) et reliquae ante Ald. exc. Camp. et Tarv. Habent etiam Vall. et MSS. mei.

1. *vocare mal.* Turic. *vocari vol.* cum Alm. (nisi quod hic *val.* cf. 5, 10, 125 item hic § 4). Passivum et Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Basil. exc. Camp.

decurret sententia, modo levius distinguatur post *occurrent*, quam *ut nec sit colo*.

1. *παραβλή*. De hac voce consule Ernesti Lex. rhet.

Graec. ubi multis exemplis astruitur haec significatio. Diversa quidem Anonymi definitio, quam vidimus ad 5, 10, 95.

hoc alterum, *exemplum*: quanquam et hoc, 2 simile est; et illud, *exemplum*. Nos, quo facilius propositum explicemus, utrumque παράδειγμα esse credamus, et ipsi appellemus *exemplum*. Nec vereor, ne videar repugnare Ciceroni, quanquam *collationem* separet ab 4 *exemplo*. Nam idem omnem argumentationem dividit in duas partes, *inductionem* et *ratiocinationem*, ut plerique Graecorum in παραδείγματα et ἐπιχειρήματα: dixeruntque 5 παράδειγμα, ῥητορικὴν ἐπαγωγὴν. Nam illa, qua

hoc. alt. Turic. omittit *hoc* cum Alm. et Obr.

2. *quanquam coll.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Bern. Vall. et edd. ante Bad. Reliqui qui c. quod Regius reposuit; frustra. Sed esse narratur in Voff. 1. 5. Non credo. *separet.* Sic Turic. a sec. manu (a pr. *separat* cum Alm) Voff. 1. Goth. Jenf. et edd. ante Stoer. Sed Camp. *separaret.* Guelf. *separat* et sic reliqui. Coniunctivum praetuli cf. 1, Prooem. 18.

ratiocinationem. Turic. Guelf. *rationem.* cum Stoer. et edd. ante Burm. Sed Goth. *rationationem.* Camp. *probationem.* Nostrium Jenf. et edd. ante Stoer. quod repetiit Burm. et recentiores. cf. 5, 10, 6. ἐπαγωγὴν. Turic. Camp. ἐναγωγὴν cum Alm.

2. Ciceroni. vid. de Inv. 1, 30.

Nam idem. ibidem c. 31. cf. 5, 10, 75.

plerique Graecorum — ἐπαγωγὴν. Hisce Graecis viam munivit Aristoteles Rhet. 1, 2, 8. καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν ῥητορικὸν συλλογισμὸν· παράδειγμα δὲ ἐπαγωγὴν ῥητορικὴν. Idem Analyt. post. 1, 1.

(p. Buhl. 433.) ὡσαύτως καὶ οἱ ῥητορικοὶ συμπεύθουσιν· ἢ γὰρ διὰ παραδειγμάτων, ὃ ἔστιν ἐπαγωγὴ· ἢ δὲ ἐνθυμημάτων, ὃ τὸ ἐστὶ συλλογισμὸς. Haec Aristotelica jam Regius partim designavit, partim apposuit. Vides ἐνθυμήματα dici apud Aristotelem, quod apud nostrum est ἐπιχειρήματα. cf. 5, 10, 3. 4. vide et Arist. Rhet. 2, 20, 3.

plurimum est Socrates usus, hanc habuit viam: cum plura interrogasset, quae fateri aduersario necesse esset, novissime id, de quo quaerebatur, inferebat, cui simile concessisset. Id est *inductio*. Hoc in oratione fieri non potest: sed, quod illic interrogatur, hic fere sumitur. Illa interrogatio talis, *Quod*⁴

3. *est Socr.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Grypli. Reliqui *S. e.* cf. 5, 10, 121 item hic § 11.

novissime. Turic. Camp. *verissime.*

Pessime.

inferebat. Guelf. *inferret* cum Vall. Leviter recedit Goth. *infereret.* Stoer. et edd. ante Obr. *inferret.* Qui silentur possunt credi conjunctivum dare.

cui — concessisset. Turic. Guelf. *ut — concessisse.* cum Alm. Vall. Voss. 2. (an 1?) 3. Bad. pr. Pro *cui* dant *ut* et Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Bad. sec. Regius *cui de* conjectura addidit τῷ *ut*. Mox pro hac voce posuerunt; recte, opinor. Sed tota haec structura: *cum — concessisset*, abruptior fere quam pro Quintiliano videtur, ut Stoerii et edd. ante Obr. ratio non displiceat: *ut cum — inferret cui — concessisset.* in hac forma etiam Gesneriana conjectura magis commendatur, *vim* pro *viam*. Ut quidem ante *cum* nullus habet vetus liber; sed coniecit jam Badius. Obstat tamen, quod vetustissimi libri *inferebat* praeferunt; nec per se dura est ratio receptae, modo colon ponatur ante *cum*.

oratione. Turic. Camp. *ratione* cum Alm. (cf. ad 5, 10, 125 *rationes.*) sed Jenf. cum edd. ante Stoer. *rationatione.* Male.

4. *sumitur. Illa.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Obr. Reliqui inserunt *Sit igitur.*

5. *cum — concessisset.* vide, *his*, not. crit. Addam ille post *simile*, quoniam aliud est subiectum. cf. 1, 2, 31.

Id est inductio. Structura pronomini neutrius displicet. cf. 1, 10, 35. Sed et 7, 8, 2. Magis tamen ipsa sententia.

Nihil enim opus ea. In „*Illam*, „*qua — est Socr. usus*“ quid aliud intelligitur nisi *inductio*? Suspicio haec verba esse glossam, allitam ad id, quod sequitur, pronomen *Hoc*, ne quis haereret, quid in oratione fieri posse negaretur. Est tamen in omnibus libris.

est pomum generosissimum? nonne, quod optimum? concedetur. Quid equus? qui generosissimus? nonne, qui optimus? et plura in eundem modum. Deinde, ejus rei gratia rogatum est, Quid homo? nonne is generosissimus, qui optimus? fatendum erit. Hoc in testium interrogatione valet plurimum, in oratione perpetua dissimile est. etenim sibi ipse respondet orator. Quod pomum generosissimum? puto, quod optimum; et equus? qui velocissimus: ita hominum, non qui claritate nascendi, sed qui virtute maxime excellent. Omnia igitur ex hoc genere sumpta, necesse est aut similia esse, aut dissimilia, aut contraria. Similitudo assumitur interim et

4. *Quid — generosissimus.* Sic Turic. cum plurimis. Sed Alm. *Quis equus generosissimus.* cf. § 1. 5.

5. *etenim.* Sic Regius. Sed Turic. Guelf. Camp. aut enim cum Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. qui Regii conjecturam recepit cum reliquis. Nisi forte in sequentibus interciderint plura, acquiescendum sane in ea. *et equus.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Gibf. exc. Badii utraque. Reliqui inserunt *quis.* Omisit etiam Obr.

Similitudo. Guelf. Camp. *dissimilitudo* cum Goth. Ioann. Voss. 1. 2. Bern. et edd. ante Ald. Etiam Alm. *dissim.* dare narratur (cf. § 4. 7.), sed Turic. variantis a Burm. nulla men-

4. *concedetar.* Sic scripsi contra libros omnes, qui dant *concederetur*, nulla nec temporis, nec modi, proprietate. Quod mox infertur: *fatendum erit*, cogit nostram scripturam reponere. Sic 5, 12, 3 *videretur* Camp. pro *videtur.* idem Turic. Alm. 3, 1, 16. Et 6 Pro. 7

meretur Guelf. pro *mereretur.* Regius pro Jenf. aliorumque *uteretur* reposuit *utetur* 2, 17, 20 ubi nunc MSS. *utitur.*

5. *ex hoc genere.* i. e. exemplorum. Debat autem hic novum inchoari terna. Sed nolui turbare numeros.

ad orationis ornatum: sed illa, cum res exiget, nunc ea, quae ad probationem pertinent, exequar. Potentissimum autem est inter ea, 6 quae sunt hujus generis, quod proprie vocamus *Exemplum*, id est rei gestae, aut ut gestae, utilis ad persuadendum id, quod intenderis, commemoratio. Intuendum igitur, totum simile sit, an ex parte: ut aut omnia ex eo sumamus, aut quae utilia erunt. Simile est, *Jure occisus est Saturninus, sicut Gracchi*. Dissimile, *Brutus occidit liberos, 7 proditorem molientes; Manlius virtutem filii morte multavit*. Contrarium, *Marcellus ornamenta Syracusanis hostibus restituit; Verres eadem sociis abstulit*. Et probandorum et culpandorum ex his confirmatio eosdem

tio, ut videantur tres optimi Turic. Alm. Bodl. nostrum defendere, quod prudentissime reposuit Regius, indicans locum in not. ex. positum.

6. *ut aut.* Turic. *ut* omittit cum Alm. Voss. 1. 3. Transponit *aut ut* Guelf. *an ut* Camp.

7. *multavit.* Guelf. Goth. Jenf. (tac. Geln.) et edd. ante Gryph. exc. Aldo *multavit*. Sed Camp. et Turic. nostram dant. cf. 4, 4, 4. *eosdem.* Turic. *collem* cum Alm. attende gemellos (cf. § 5. 12). Nihil latet nisi recepta, ut frustra auquireret Burm. Sed Camp. omittit vocem.

illa — exiget. Fit hoc 8, 3, 72 seqq. Sed levi mutatione locus indigere videtur. *illam — eam — pertinet,* ut pronomina referantur ad similitudinem, nec neutro genere accipiantur, quod minus clarum et elegans.

6. *aut ut gestae.* Simile

additamentum definitionis in narratione 4, 2, 31.

Saturninus — Gracchi. vide 2, 16, 5.

7. *Brutus — Manlius.* Liv. 2, 5. 8, 7.

Marcellus — Verres. Cic. in Verr. 4, 55.

8 gradus habet. Etiam in iis, quae futura⁴³ dicemus, utilis similiarum admonitio est: ut, si quis dicens, *Dionysium* iccirco petere custodes salutis suae, ut, eorum adjutus armis, tyrannidem occupet, hoc referat exemplum, eadem ratione *Pisistratum* ad dominationem pervenisse. Sed, ut sunt exempla interim tota similia, ut hoc proximum: sic interim ex majoribus ad minora, ex minoribus ad majora ducuntur. Propter matrimonia violata urbes everfae sunt: quid fieri adultero par est? *Tibicines*, cum ab urbe discessissent, publice revocati sunt: quanto magis principes civitatis viri, et bene de republica meriti, cum invidiae cesserint, ab exilio¹⁰ reducendi? Ad exhortationem vero praecipue valent imparia. Admirabilior in femina,

9. duc. Propter. Sic Turic. et Obr. Reliqui inserunt *Si*. Alteram exemplum similem et hic structuram exigebat.

gradus i. e. momenta; ita, ut simile, dissimile, contrarium, spectetur in iis. Sic modo 5, 10, 116 gradus.

8. *Dionysium* — occupet. Hoc sumit ex Aristotele Rhet. 1, 2, 19. οἶον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν Φυλακὴν· καὶ γὰρ Ηεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ἤπει τὴν Φυλακὴν, καὶ λαβὼν ἐτυράννησε. κ. τ. λ.

9. Propter matrimonia. Ad bellum Trojanum respicitur.

Tibicines — revocati sunt. vide Liv. 9, 30. „Tibicines,

„quia prohibiti a proximis
„censoribus erant in aede
„Jovis velci, quod traditum
„antiquitus erat, aegre passi,
„Tibur uno agmine abierunt:
„adeo ut nemo in urbe esset,
„qui sacrificiis praecineret.
„Ejus rei religio tenuit sena-
„tum; legatosque Tibur mi-
„serunt, ut darent operam,
„ut hi homines Romanis resti-
„tuerentur.“ cet. cf. et Valer.
Max. 2, 5, 4.

ab exilio reducendi. Recte animadvertit Gesu. hoc in Ciceronem optime convenire.

quam in viro, virtus. Quare, si ad fortiter faciendum accendatur aliquis, non tantum afferent momenti Horatius et Torquatus, quantum illa mulier, cujus manu Pyrrhus est interfectus: et ad moriendum non tam Cato et Scipio, quam Lucretia: quod ipsum est ex majoribus ad minora. Singula igitur 11

10. *majoribus ad minora.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Bodl. Ioann. Alm. Vall. Voss. 1. 2. 5. et edd. ante Ald. quo accedunt Bad. pr. (quanquam fluctuans male in nota) Obr. Regius mutavit *minoribus ad majora*. praeter necessitatem et veritatem. vide not. ex.

10. *Horatius et Torquatus.* Liv. 1, 24: 25. (nisi, forte significatur Horatius Cocles Liv. 2, 10.) 7, 10.

cujus manu — interfectus. Plutarch. Pyrrh. T. 1. p. 405 D. E. (Πύρρος) δόρατι πληγίς ἐὰν τοῦ θώρακος ἐν καιρίᾳ πληγὴν οὐδὲ μεγάλην, ἐπέστρεψε κατὰ τοῦ πατάξαντος, ὃς ἦν Ἀργεῖος, ἐν τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ πενιχρᾶς καὶ πρεσβυτέρας υἱὸς γυναικός. αὕτη τότε θεωμένη τὴν μάχην, ὡς περ αἱ λοιπαὶ γυναῖκες, ἀπὸ τοῦ τέγους, ὡς ἐτέγων συνεστῶτα τῷ Πύρρῳ τὸν υἱόν, ἐπιταδῆς γενομένη πρὸς τὸν υἱόδουον, ἄρασα κεραμίδα ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἀθήκει ἐπὶ τὸν Πύρρον. ἐμπειροσύνης δὲ τῇ κεφαλῇ κατὰ τοῦ κράτους, καὶ τῶν σφουδύλων πρὸς τὴν βᾶσιν τοῦ τραχήλου συντριβέντων, αἱ τε ὄψεις συνεχύθησαν αὐτοῦ καὶ προήκοντο τὰς ἡνίας ἀΐ χεῖρες· αὐτὸς δὲ κατενεχθεὶς

παρὰ τὸν τοῦ Λικυμνίου σηκὸν ἔπεσεν, ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγνοούμενος. cf. VV. DD. ad Corn. Nep. 21, 2, 2.

Cato et Scipio. Alter Uticensis, eandem partium alter, Q. Caecilius Metellus Scipio, Pompeji focer, qui in navi, tendens in Hispanias, cum vento coactus in Africam rediisset, gladio se transfodit, requirenti imperatorem militi respondens ipse adhuc: *Imperator bene se habet.* vide Flor. 4, 2, 68 ubi reliqui hujus facti auctores memorantur apud Dukerum, quibus adde Dionem Cass. l. 43 p. Rein. 346.

ex majoribus ad minora. Si Lucretiam ostendo viro, exemplum mortis contemnendae, major illa mulieris fortitudo pudorem incutiet huic, qui etiam si se ipse interinat, tamen, cum vir sit, minus fortiter facere est putandus.

horum generum ex Cicerone (nam unde potius?) exempla ponamus. Simile est hoc pro Murena, *Etenim mihi ipsi accidit, ut⁴ cum duobus patriciis, altero improbiissimo, altero modestissimo atque optimo viro, peterem: superavi tamen dignitate Catilinam, gratia Galbam: Majus minoris, pro Milone, Negant, intueri lucem esse fas ei, qui a se hominem occisum esse fateatur. In qua tandem urbe hoc homines stultissimi disputant? nempe in ea, quae primum iudicium de capite vidit M. Horatii fortissimi viri, qui, nondum libera civitate, tamen populi Romani comitiis liberatus est, cum sua manu sororem esse interfectam fateretur: Minus majoris, Occidi, non Spurium Maelium, qui annona levanda, jacturisque rei familiaris, quia nimis*

11. *impr. alt.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Basil. Reliqui inferunt atque audacissimo e Cicerone.

atque optimo viro. Turic. atquiro puto. An fuit atque viro optimo? (cf. § 3. 23.) Camp. hic mira post viro: equestrem ro. peterem. Iuerat profecto aliqua mentio equestris Romani ordinis; sed unde arrepta, plane non liquet.

12. *disputant.* Turic. putant cum Alm. cf. 7. 20.

Maelium. Libri mei *Melium* sed cf. 5, 9, 13.

jacturisque. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gefn.) cum Voss. 3. et libris Ciceronianis. Reliqui *jacturaque.*

11. *pro Muraena.* c. 3. Ne hoc quidem ad verbum e Cicerone. cf. 5, 10, 93. vum minoris; sic mox (hoc §.) minus majoris.

12. *Majus minoris.* Subaudiendum exemplum, quod tanquam substantivum referatur ad majus, regat autem genitivum minoris. c. 3. item mox c. 27. Priorem locum in figura prupergasia excitat Julius Rufinianus p. 219 in Ruhnk. ed. Lupi.

*amplecti plebem videbatur, in suspicionem incidit regni affectandi, etc. deinde, Sed eum (auderet enim dicere, cum patriam periculo liberasset) cujus nefandum adulterium in pulvinaribus, et totus in Clodium locus. Dissi-*¹³*mile plures causas habet. sit enim genere, modo, tempore, loco, ceterisque, per quae*

videbatur. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Ioann. Colb. Voss. 2. Bern. Andr. et edd. ante Gryph. Sed Voss. 1. 3. *videatur.* Reliqui *putabatur* e Cicerone.

affectandi. Sic Turic. cum Bodl. Alm. Palat. Gebhardi. Sed Camp. *affectati.* Reliqui *appetendi* cum libris Ciceronianis. cf. 5, 9, 13. 5, 13, 24.

etc. deinde, Sed. Guelf. et caetera. *sed* item Goth. nisi quod hic notam $\bar{r}$. Plene et caetera dant edd. ante Gryph. exc. Camp. Etiam Turic. notam, ut videtur cf. 4, 2, 51. 6, 3, 24. *nefandum.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Ioann. Voss. 1. 2. 3. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Gryph. item libris Ciceronianis. Reliqui *nefarium.* Hoc magis hominum esse videtur, illud rerum; neque tamen ubique ad hanc normam correxerim. Contra est 1, 3, 17 ubi omnes *nefandi.* et 3, 8, 47. vicissim. cf. 5, 10, 99. *Nefarius* a *fas*; *nefandus* a *fando* repetitur. Hinc improprie possunt ista vocabula reciprocari.

13. *D. plures causas.* Turic. Camp. *p. ex se casus* cum Goth. Bodl. Ioann. Alm. Voss. 2. Andr. *Dissimiles ex se p. casus.* Tarv. *Dissimile ex se p. causas.* Jenf. Loc. et edd. ante Gryph. *D. p. casus.* Guelf. cum Voss. 1. Obr. *D. plerisque causas.* Voss. 3. In magno illo optimorum librorum consensu, tamen vulgatam retinere licuit. *ex se* natum *ex plures* extremo, sicut in Tarv. *ex dissimiles*; et nihil est per se. Pro *causas* dari *casus* non infrequens in MSS. cf. Drakenb. ad Liv. 37, 17, 7. item nostr. 4, 1, 30. Nullam *ex casus* comminiscor idoneam sententiam.

13. *Dissimile — causas.* Pro judicialium controversiarum fontibus hic fere *causae* dicuntur, qualis usus est in istis vocabulis 3, 11, 5. 6. seqq.

fere omnia Cicero praejudicia, quae de Cluentio videbantur facta, subvertit: *contrario* vero exemplo censoriam notam, laudando censorem Africanum, qui eum, quem pejerasse conceptis verbis palam dixisset, testimonium etiam pollicitus, si quis contra diceret, nullo accusante, traducere equum passus esset. quae, quia erant longiora, non
 14 suis verbis exposui. Breve autem apud Virgilium contrarii exemplum est,

*At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
 Talis in hoste fuit Priamo.*

15 Quaedam autem ex iis, quae gesta sunt, tota narrabimus: ut Cicero pro Milone, *Pudicitiam cum eriperet militi tribunus militaris in*

esset. Sic Turic. Guelf. cum Voss. 2. Jenf. (tac. Gesn.) et reliquis ante Gryph. Reliqui *est*.

15. C. Sic Guelf. Goth. (tac. Gesn.). Reliqui *Caji.* cf. 4, 4, 8. item hic § 42. Modo autem *militaris* quod in Cicerone glossam interpretatur Ernestus, omnes mei.

praejudicia — de Cluentio. Haec Ciceronis in ostendenda dissimilitudine artificia habes a capite 32 ad 52 extr. Neque tamen praestio, per singula haec euntem (*genus, modum, tempus, locum*), oratorem demonstrare.

laudando — Africanum. pro Cluent. c. 48. ubi Ernestus animadvertit, nostrum interpretari *contra dicere*, accusare, nec poterat aliter hoc accipi apud ipsam Ciceronem, quam

„contra C. Licinium Sacerdotem dicere“ i. e. eum accusare. Idem Scipionis Aemiliani factum narrat Valer. Max. 4, 1, 10.

14. *ap. Virgilium.* Aeneid. 2, 539. 40.

15. *quae gesta sunt.* Opponit haec iis, „quae ex poetis fabulis ducuntur.“ (§ 17.) cf. et definitionem modo positam (§ 6) „aut ut gestae.“

Cic. pro Milone. c. 4. item noster 3, 11, 14.

exercitu C. Marii, propinquus ejus imperatoris interfectus ab eo est, cui vim afferebat. Facere enim probus adolescens periculose, quam perpeti turpiter maluit: atque hunc ille summus vir scelere solutum, periculo liberavit. Quaedam significare satis erit, ut idem, ac ¹⁶ *pro eodem, Neque enim posset aut Hala ille Servilius, aut P. Nasica, aut L. Opimius, aut me consule Senatus non nefarius haberi, si sceleratos interfici nefas esset. Haec ita dicentur, prout nota erunt, vel utilitas causae aut decor postulabit. Eadem ratio est* ¹⁷ *eorum, quae ex poetis fabulis ducuntur, nisi quod iis minus affirmationis adhibetur: cujus usus qualis esse deberet, idem optimus*

16. *Hala.* Turic. *ahla.* cf. Drakenb. ad Liv. 4, 13, 14. item nostr. 5, 13, 24.

17. *affirmationis.* Turic. *adfrenationis.*

16. *significare.* cf. 1, 5, 17. Opponitur § 15. „tota narrabimus.“

idem — *pro eodem.* pro Mil. c. 3. Locus non est integer positus. Desit enim *aut C. Marius* post *Opimius*, quod est apud Ciceronem, item *civres* post *sceleratos*; quae inferre cum aliquot edd. non attingebat velut Ald. Bas. Capper. cf. § 11.

17. *iis.* Potes haerere hic, dativum interpretaris an ablativum. Priore forma vetamur, impensius niti hisce ex-

emplis, ne ludibrium debeamus, fabulis multum tribuere visi. Altera diversitas rationis ostenditur, quod fictis exemplis, etsi per cetera similibus, minus proficitur in probando quam veris. In illa fortasse melius *adhibebitur*, quod e Campano notavi, solo.

cujus. Quo referes pronomen? Ad *affirmationem* quidem parum apte. Ad *rationem* igitur, sed et hoc contante. Longe quidem convenientius fuerit reponere: *quorum* an *quarum* (fabularum), sed auctor apparet nullus.

auctor ac magister eloquentiae ostendit.
 18 Nam hujus quoque generis eadem in oratione
 reperietur exemplum: *Itaque hoc, iudices,
 non sine causa etiam fictis fabulis doctissimi
 homines memoriae prodiderunt, eum, qui
 patris ulciscendi causa matrem necavisset,
 variatis hominum sententiis, non solum divini,
 sed etiam sapientissimae deae, sententia libera-*
 19 *tum.* Illae quoque fabellae, quae, etiam si
 originem non ab Aesopo acceperunt (nam
 videtur earum primus auctor Hesiodus),
 nomine tamen Aesopi maxime celebrantur,
 ducere animos solent; praecipue rusticorum,
 et imperitorum: qui et simplicius, quae ficta

18. *sed etiam sap.* Omittunt etiam Turic. Camp. cum
 Voff. 1. Non male. cf. 4, 4, 5.

19. *fabellae.* Sic Turic. Camp. *quoque fab.* omittit Guelf.
 Reliqui *fabulae.* cf. 1, 9, 2. item mox § 21.

19. *fabellae — celebrantur.*
 Hanc de origine fabularum
 Aesopiarum disputationem qui
 tractarint, quibusque auctori-
 bus, vide apud Fabricium B.
 G. ed. Harl. Vol. 2. p. 624 sqq.
 item p. 595 sq. Ponam autem
 hic unum et alterum vete-
 rum locum, Quintiliano con-
 sentientem. Plutarch. Conviv.
 sept. sapp. p. 158. B. Ἡσιό-
 δου μὲν ἐμοὶ δοκεῖ δικαιότερον
 Αἴσωπος αὐτὸν ἀποφαίνειν μα-
 θητὴν ἢ Ἐπιμενίδης. Theon
 Progymn. p. 22. οὐχ ὅτι Αἴσω-
 πος πρῶτος εὐρέτης τῶν μύθων
 ἐγένετο. Ὁμηρος γὰρ καὶ
 Ἡσίοδος καὶ Ἀρχίλοχος καὶ
 ἄλλοι τινὲς πρῶτοι γεγόνη-

τες αὐτοῦ φαίνονται ἐπιστάμε-
 νοι κ. τ. λ. Theonis verba re-
 praesentavit etiam Heeren V. C.
 (Bibl. d. alt. Lit. St. 8. ined.
 p. 6.) ad Hermogenis a se
 editi de hīscē disputationem.

ducere animos solent. Ari-
 stoteles et ipse oratori com-
 mendat λόγους Αἴσωπέιους
 Rhet. 2, 20, 3 et passim eo
 cap. Verissima ad haec Ari-
 stotelica est Herderi animad-
 versio (Zerstr. Bl. 3, 175.)
 negantis proprie ibi et uni-
 verse agi de fabula, sed qua-
 tenus interserviat oratori.

simplicius — audiunt. cf. 1,
 12, 11. et not. ad 2, 2, 5.

sunt, audiunt, et capti voluptate facile iis, quibus delectantur, consentiunt. Siquidem et Menenius Agrippa plebem cum patribus in gratiam traditur reduxisse nota illa de membris humanis adversus ventrem discordantibus fabula. Et Horatius ne in poemate quidem humilem generis hujus usum putavit, in illis versibus,

Quod dixit vulpes aegroto cauta leoni, etc.

ἄϊνον Graeci vocant, et αἰσωπέιους, ut dixi,

20. *Quod dixit vulp.* Sic Turic. cum Gothl. 2. Bern. Alm. ens. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Omisit in illis versibus. Camp. sed habet versum integrum Horatianum, qui et in Goth. et Vall. Omittit vulp. Guelf. *Olim quod vulpes quae dixit cauta.* Voss. 1. Reliqui Horatianum versum ipsum.

ἄϊνον. Guelf. Μῆσον. Goth. (tac. Gesn.) δεινον. Camp. αἰσωπέιους. Turic. *esopium* (a sec. manu *esopum*). Camp. *Esopus* cum Gothl. Alm. (cf. § 12. 21.) *esopius*. Goth. 2. Scriptura Ioann. (tac. Gibl.) huc fere redit: αἰσωπισται. Guelf. inter *et* et *ut* lacunam habet recepto Graeco non sufficientem. Sed Tarv. et reliquae edd. αἰσωποποίητον. Gesnerus Goth. 2. scripturam recte est interpretatus, quam ego graecis literis expressam primus recepi (cf. et Phaedrum tab. 1. ibique VV. DD.). Vulgata nec per se commendabilis, nec ullo Graeco auctore defensa.

capti — consentiunt. cf. 4, 119.

Menenius Agrippa. Liv. 2, 2.

20. *Quod dixit vulpes.* Horat. Ep. 1, 1, 73. Aliter paulo apud ipsum poetam. Olim quod vulpes aegroto cauta leoni Respondit. Sed cf. § 16.

ἄϊνον. De hac voce consule Schneiderum in Lexico item Steph. in Thes.

αἰσωπέιους — λιβυκούς. vid. Arist. l. c. λόγοι — αἰσώπειοι καὶ λιβυκοί. item Theon. l. modo c. ad § 19. Reliquos hoc nomine usos vide apud Fabric. l. c. p. 672. ut dixi non longius retro spectat quam ad § 19.

λόγους et λιβυκούς, nostrorum quidam, non sane recepto in usum nomine, *apologationem*. Cui confine est παροιμία; genus illud, quod est velut fabella brevior, et per allegoriam accipitur, *Non nostrum*,

λογ. et. Sic Turic. λ. καὶ. Camp. cum Goth. 2. item Ioann. (tac. Gibf.) habet notam, nihil profecto significantem nisi *et*. Reliqui omitunt *et*, vel ponunt ante *ut dixi* velut Loc. Ven. Rusc. Bad. ad Gryph. usque.

λιβυκούς. Sic Turic. Camp. cum Goth. Vall. Bern. Pro vocibus Graecis Guelf. lacunam. Reliqui μυθικούς, sed ii sunt editi; nam de MSS. turpe silentium. Ioann. (tac. Gibf.) λιβυκούς, quanquam obscurioribus notis.

21. παροιμία. Goth. (non ut Gesn. narrat παροιμιον) παροιμία, quod subterpuncto ο nihil est nisi παροιμία, aberratione facili pro παροιμία. Camp. παροιμια. Guelf. lacunam et hic, Tarv. et Ald. cum Vall. παροιμία, nominativum dant.

fabella. Sic omnes mei praeter Goth. *fabula* cum Leid. Gibf. Sed hic quoque plurimos optimosque auctores pro nostra dat. cf. 19.

agologationem. Nusquam praeterea legimus hoc vocabulum.

21. *Non nostrum* — *clitellas*. Paroemia et velut *fabella* brevior est in vocabulis: *bos clitellus*. Sic enim, Burmanno laudante, Schefferus de re Velliculari 2, 2 p. 7. „Quibus „verbis inunxit“ (Quintilianus) „— fuisse — ejus fabulae initium: *Bos clitellas* — „Nempe sic solebant in isto „paroemias genere. — Ita „namque“ (apud Petronium c. 63. p. Burm. 315.) „Timalcio: *Et ipse vobis rem „horribilem narrabo. Asinus in „tegelis. Cum adhuc capilla-*

tus effem. — Omnium vero „optime clarissimeque hoc „cognoscitur ex Terentio, qui „hic loquentem facit Lachetem „A. 4. Hecyrae sc. 3. (extr.) „jam nos *fabula Samus Pamphile: Senex atque anus*. „Donatus eo loco: *Senex atque anus: Haec duo nomina, „ut posita sunt, caput indicant et inceptionem hujusmodi „fabularum*. Idem paulo post: „Pronuncia: *Senex atque anus, „quasi initium fabulae*. Dicit „in comoedia, cum ad ea „verba ventum erit, *senex „atque anus*, non ut cetera „proferenda voce tali, quasi „pertinerent ad comoediam et

inquit, *onus: bos clitellas*. Proximas exem-²²
plo vires habet *similitudo*, praecipue illa,
quae ducitur citra ullam translationum mix-
turam ex rebus paene paribus. *Ut, qui acci-
pere in Campo consuerunt, iis candidatis, quo-*

inquit onus. Turic. *in quo domus*. Alm. *inquit domus*
(cf. § 20. 28) *inque ydoneus*. Goth. 2.

bos. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenu. (tac. Geln.) *vos cum*
Alm Voss. 2. et edd. ante Basil. *bos dare* narratur Voss. 1.
Modo pro *non* ex Regii conjectura *nos* dant Rusc. (cf. 5, 10,
103) Ald. Bad. uterque, Bas.

22. *exemplo*. Turic. Guelf. Camp. *exempli cum* Goth. 1. 2.
Vall. et edd. ante Rusc. qui recepit nostrum ex Regii conjectura.
Sed a Gryphio inde revocarunt alterum ante Burni. Nostrum
solo Regii ingenio niti credo. Sed error ille primitus fluxit
ex mala diremptione, cum *proximas* fere referretur ad *clitellas*.
Possis et *exemplis* scribere. *praecipue*. Sic Turic.
Camp. cum Alm. *praesertim*. Voss. 1. 3. Reliqui *praecipueque*.
cf. 5, 10, 49. *consuerunt*. Sic Guelf. *consueverit*
Camp. *consuevet*. Goth. 2. Reliqui *consueverunt*. Nostrum apud
Cic. cf. 4, 2, 29.

„ipsa, verum alia pronuncia-
„tione, quasi enarranda esset
„aliqua labella.“ Consilium
autem paroemiae intelligitur
ex Ciceronis Epistt. ad Att. 5,
15, quo respicere nostrum,
agnoverunt post Erasmus in
Adagiis (2, 9, 84) omnes. Ibi
enim haec: „Clitellae bovi
„sunt impositae, plauē non
„est nostrum onus.“ Mulo
aut asino, non bovi, conve-
niunt clitellae. Quare hoc
dicitur in mandato inepto.
vid. et Ammian. Marcell. 16,
5. Ad accusativum *clitellas*
Burmianus recte subaudit *por-
tabat*, quod postum fuerit in
ipsa fabula. Est autem *inquit*

ab ipso Qu., eo usu, cum in-
telligitur *aliquis*. cf. 2, 15, 12.
item Ernesti Clav. Cic. in *in-
quit*. Numerus locorum Se-
necae, a Gronovio citati, in-
immensum potest augeri. De-
lectatur enim hac forma mi-
rum in modum. v. c. Nat.
quaest. 7, 28. p. 569. „Tardi-
„tas, *inquit*, illorum.“ 7, 26.
p. 567. „Per fellas, *inquit*.“
ib. „Stellae *inquit*.“ 7, 12.
p. 356. „Stellarum *inquit*.“
6, 24. p. 535. „Iamno, *in-
„quit*“ et si quis retro legere
voluerit exempla per ejus li-
bros a calce ad caput.

22. *Ut qui accipere*. Cic.
pro Cluentio. c. 27. extr.

rum nummos suppressos esse putant, inimicissimi solent esse: sic ejusmodi iudices infestum reo venerant. Nam παραβολή, quam Cicero collationem vocat, longius res, quae comparentur, repetere solet. Neque hominum modo inter se opera similia spectantur, ut Cicero pro Murena facit, *Quod si e portu solventibus ii, qui jam in portum ex alto invehuntur, praedicere summo studio solent et tempestatum rationem, et praedonum, et locorum: quod natura fert, ut iis saveamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur: quo tandem me animo esse oportet, prope jam ex magna jactatione terram videntem, in hunc, cui video maximas tempestates esse subeundas?* sed et a mutis

25. Neque hom. Sic Guelf. Camp. Reliqui Nec h. cf. 5, 10, 81. ii. Turic. Camp. omittunt cum Voss. 1. 2. 3. Goth. et edd. ante Stoer.

praedicere. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Ioann. Voss. 1. 2. 3. Bern. Vall. Ald. praecipere et ita Cicero.

fert. Turic. adfert. Guelf. Camp. Tarv. affert cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Goth. Bern. Vall. Jens. cf. Ern. ad loc. Cic. Regius correxit. tandem me. Sic Turic. Camp. cum Voss. et Cicer. Reliqui m. t. cf. § 11. 43.

max. temp. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 1. 2. 3. et edd. meis omnibus exc. Ald. Bas. Stoer. Chouet. Leid. Burm. Capp. Gesn. Bip. qui e Ciceroe inserunt rei p. sed et a. Turic. Camp. omittunt et cum Alm. Goth. Habet copulam Guelf. Ejus loco Jens. (tac. Gesn.) ostendit lacunam sat magnam, pro qua Tarv. dat παραβολή cum edd. ante Gryph. Hic primus nostram cum reliquis.

25. collationem. Cic. de sed et — ducitur. cf. not. Inv. 1, 30. item hic § 2. crit. Muta vide ad 1, 10, 7. item hic § 24. 34. 35. pro Mur. c. 2.

atque etiam inanissimis interim hujusmodi ducitur. Et, quoniam similia alia facies²⁴ in tali ratione, admonendum est, rarius esse in oratione illud genus, quod εἰκόνα Graeci vocant (quo exprimitur rerum aut personarum imago: ut Cassius: *Quis istam faciem*

MSS. praeterea nulla mentio. Deest sane subjectum, et volebat Francius post *hujusmodi* interponere *comparatio*. In MSS., quos quidem vidi, consensu, vocabulum graecum ab aliquo istius aetatis erudito interpolatum censeo, nec repetere audeam, cum praesertim, in illo subjecti posito, *hujusmodi* nihil magnopere habeat, quo referatur. Satius puto *aliquid* adjicere post *hujusmodi*. *ducitur*. Turic. Camp. *dicitur* cum Stoer. Chouet. Leid.

24. *rarius*. Turic. *parius*. Volebat profecto *parcius*.

voc. quo. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) interunt in curi edd. ante Gryph. Sed Turic. Guelf. non habent praepositionem. *Quis istam*. Guelf. *Qui istam* nihil hic proficiente varietate. Sed edd. multi *Qui* pro *Quis*.

24. *in tali ratione*. Haec equidem non intelligo. Fluctuat oratio, nec video, quae sit ista *talis ratio*. Subit referre *in alia ratione*. Erit „*alia facies in alia ratione*,“ diversa similibus species, pro diversa adhibendi occasione. Tale quid Gedyuus quoque expressit.

quod — *Graeci*. vid. Aristot. Rhet. 3, 4. qui fere nostri praeceptum habet § 2. χρήσιμον δὲ ἢ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ ὀλιγάκις δὲ ποιητικὸν γὰρ item cf. Lex. rhet. utriusque Ernesti in εἰκὼν et *imago*. Recenset alios, qui εἰκόνα dixerint Schneiderus ad Demetr. § 80. p. 138.

Cassius. Hic quis sit, non utique est in comperto. Satis enim non erant confundendi Cassius Parmensis, unus ex Julii Caesaris interfectoribus, interfectus et ipse post pugnam Actiacam, et Cassius Severus (de quo vide 6, 1, 43.) sub Augusto et Tiberio vivens; quem errorem cavet Ruhnkamius ad Vellej. 2, 88, 1. Parmensis ille, auctore Acrono ad Horat. Epist. 1, 4, 3., epigrammata scripsit. Ex quo genere facetiarum potuit esse hic versus, cum et Horatius *opuscula* ejusdem laudet. De tragoediis quidem, quales scripsisse Cassius Parmensis prodatur, hic non erat cogi-

lanipedis senis torquens?), quam id, quo probabilius sit, quod intendimus: ut, si animum dicas excolendum, similitudine utaris terrae, quae neglecta sentes ac dumos, culta fructus creat: aut, si ad curam reipublicae horteris, ostendas, apes etiam formicasque,⁴⁴ non modo muta, sed etiam parva animalia,

lanipedis. Turic. *lanipedi* cum Bodl. Alm. Goth. Andr. Jenf. et edd. ante Ald. praeter Camp. qui *linpedi.* Guelf. *lampendi.* Similiter alii apud Burm. aberrant. Nullus tamen MS. *lanipedis* quod reposuit Regius, obsecundantibus ab Aldo inde omnibus. Vocem vide in Lexicis. Gebhardus se nostrum legere ait e MS. Quod autem pro dativo in isto *Lanip.* meliores edd. dederunt genitivum, sequente *senis*, lenissima est emendatio, cui similis locum habuit 5, 10, 34.

ac. Sic Turic. Guelf. Camp. et. Goth. (tac. Gefn.) cum Voss. 2. aut. Voss. 3. Reliqui *atque.* cf. 6 Pro. 9.

tandum. Versus est Scazon, nec tamen usquequaque emendatus. Burmannus, metro consulens, *iste* legi suadet pro *istam*, quod Gesnero placet; non immerito. Sed restat anapaestus in quarta sede, alienus et ipse, quem non tam facile compendifacias. Possis tamen et imperfectum tetrametrum agnoscere, cui bini pedes desunt in fine. Tum ne *istam* quidem mutatione indigeat. Sed Comoedias Cassii quidem Parmensis veteres non memorant, cujusmodi operis hunc versum esse maxime conjicias, si sit tetrameter iambicus. *Lanipedem senem*, quem veteres quidem, levi fluctuatione, omnes hic ostendunt libri, alibi frustra quaeras apud

scriptores. Satis tamen aperta per se sententia vocabuli. Significantur vel lana obvoluti pedes, vel lanae instar molles et debiles. Ad hanc potestatem similibus commendandam aliquot scriptorum loca affert Gebhardus in Crepundiis 2, 15 p. 95. veluti Plaut. Epidic. 5, 1, 21 *pulmonei pedes* tribuuntur delicato et debili; Macrobi. Saturn. 1, 8 memoratur proverbium: „*Deos laneos pedes habere.*“ *Faciem torquere* Burmannus illustrat versu Terentiano Eun. 4, 4, 3 „*illud vide, os ut sibi distorsit carnisifex.*“ ut Cassius fateor abruptius mihi dictura videri quam pro Quintiliano. An *ut ait Cass.?* cf. 1, 6, 36.

in commune tamen laborare. Ex hoc genere²⁵ dictum illud est Ciceronis, *Ut corpora nostra sine mente, ita civitas sine lege, suis partibus, ut nervis ac sanguine et membris, uti non potest.* Sed, ut hac corporis humani pro Cluentio, ita pro Cornelio, *equorum*; pro Archia, *saxorum* quoque usus est similitudine. Illa (ut dixi)²⁶ propiora, *ut remiges sine gubernatore, sic milites sine imperatore nihil valere.* Solent tamen fallere similitudinum species: ideoque adhibendum est his iudicium. Neque enim *ut navis utilior nova, quam vetus, sic amicitia*: vel, *ut laudanda, quae pecuniam suam pluribus largitur, ita, quae formam.* Verba sunt in his similia, *vetustatis et largi-*

25. dictum. Substantivi loco usurpatum. cf. 6, 3, 2. Locus est pro Cluent. c. 53.

hac — *similitudine.* Ferri sane potest pronomem feminini generis, etiam elegans videri et ex interiore latinitate. Mihi tamen displicet, ut contortum. Veteres mei excusante Gryph. dant *hoc*, quibuscum facit Turic., sententia quidem nulla. Binae edd. apud Burm. *hic* et hanc ego scripturam censeo veram, nisi forte loco exciderit post *hoc*.

pro Cornelio. vid. 4, 4, 8.
pro Archia. c. 3.

26. *ut dixi.* Ut aliquoties negotium facessit haec interjectio in Qu., ita hic quoque. Refero tamen ad § 25 *hominum* — *inter se operu similia.*

fallere. cf. 2, 12, 3. 5, 13, 43.

formam. Recte Gesnerus ad partes vocat Graecorum ὄραυ quae cum pulchritudine, aetatis juvenilis significationem conjungit, quomodo et Latini usurpent aetatem.

Verba — *pudicitiae.* *Vix et etymologiam* ita sibi invicem oppositas vidimus 5, 10, 55. Sed sunt haec brevius comprehensa quam pro summa accuratione. cf. dicta ad 1, 10, 29. Sic enim interpretaro genitivos illos *pecunias, pudicitias*: „Vis largitionis longe „diversa est, sive dicitur lar- „gitio pecuniae, sive pudici- „tiae.“ Si ad *vis* refert genitives hosce, omnia obscurantur. Deesse hic aliquid, utro

tionis: vis quidem longe diversa, *pecuniae* et
 27 *puclitiae*. Itaque in hoc genere maxime
 quaeritur, an simile sit, quod infertur.
 Etiam in illis interrogationibus Socraticis,
 quarum paulo ante feci mentionem, ca-
 vendum, ne incaute respondeas: ut apud
 Aeschinem Socraticum male respondit
 Aspasiae Xenophontis uxor; quod Cicero his
 28 verbis transfert, *Dic mihi, quaeſo, Xeno-*
phontis uxor, ſi vicina tua melius habeat

26. *puclitiae*. Turic. *amicitiae* cum Jenſ. et edd. ante
 Gryph. Noſtrum tamen Guelf. Goth. Camp. et reliqui edd.
 mei. Geſnerus primus ſentiens lacunam conſiciebat: „*pecuniae*
 „*et formae, navis et amicitiae*.“ In ſententia unice accedo,
 ſed libros praefiantes ſequens, in quibus eſt *puclitiae*, malim:
 „*pecuniae et puclitiae, navis et ami itiae*.“

27. *maxime*. Turic. Camp. omittunt.

Socraticis. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.)
Socratis cum Alm. Voſſ. 1. 2. 3. Bern. Andr. (eſt hujus mox
 ad *Socraticum* haec varietas aſſertur; perperam haud dubie) et
 edd. ante Stoer. Diſplicet tamen vetus illa ſcriptura ob *reſpon-*
deas quo indicatur ſententia in univerſum propoſita. Et pro-
 clivis erat error.

quarum. Turic. Guelf. *quorum* cum
 Voſſ. 3. cl. 1, 10, 6.

Aspasiae. Turic. Camp. *Aspha-*
ſia. Guelf. *Aspasia* cum Goth. et edd. ante Burm. MSS. ſilentur,
 niſi quod refert Bad. Vallentem dare *Aspasiae*.

apparet, de qua re vide not.
 crit.

27. *infertur* i. e. colligitur,
 cogitur; ſignificatu dialectico.
 cl. 5, 14, 9. 8, 4, 20. Mi-
 nus aperte hoc cap. § 3. Apud
 Cic. Inv. 1, 47. *illatum*. Ap-
 pulej. de doctr. Plat. 3 p. El-
 menh. 34. „Dico autem illa-
 „tionem vel Illativam Roga-
 „mentum, quod acceptioni-

„bus colligitur et *infertur*.“
Francogalli etiamnum *inferer*,
 hac ſignificatione.

paulo ante. § 5.

Aeschinem — Cicero. Dia-
 logus fuit Aeschinis Socratici,
 inſcriptus: *Aspasia*, qui in-
 tercidit. vid. Fabr. B. G.
 Harl. Vol. 2. p. 692. Hujus
 locum hic poſitum Cicero re-
 citat in libris de Inv. 1, 31.

5 aurum, quam tu habes, utrumne illius, an tuum malis? Illius, inquit. Quid si vestem et ceterum ornatum muliebrem pretii majoris habeat, quam tu habes, tuumne an illius malis? Illius vero, respondit. Age sis, inquit, si virum illa meliorem habeat, quam tu habes, utrumne tuum virum malis, an illius?

Hic mulier erubuit, merito. male enim²⁹ responderat, se malle alienum aurum, quam suum: nam est id improbum. At, si re-

28. *utrumne*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui *utrum*. Apud Cic. de Inv. 2, 39 pro *utrum copia* aliquot libri dant *utrumne c.* Sic et Dialog. de Oratt. c. 37. *utrumne — an.* cf. 3, 3, 13.

habet. Turic. Camp. omittunt cum Alm. *habeas* Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. *Nostri* et Cicero.

tuumne. Sic Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. item Ciceronis libris. Reliqui *tuum*.

malis. Turic. *velis* cum Alm. (cf. modo hac §. item mox ead.). *Illius — resp.* Turic. omittit cum Alm. *respondit illius* sine *vero*. Camp. cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. *mal. ill. vero resp.* omittit Guelf. *resp. ill. vero* Bad. *uterque. respondit* omittit Goth. cum Voff. 2. 3.

Age sis — virum. Turic. *accede isti quid si v.* Alm. *accede si quid si v.* (cf. modo hac §. item § 31). Guelf. *ages vero is inquit si v.* Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *age is i. si v.* Rusc. Goth. *age si i. si v.* et hoc inveniebat Regius, qui reposuit nostrum (cf. § 21.) (huc enim refero Gesneri notationem) Camp. Loc. et edd. ante Gryph. exc. Aldo dant nostram ipsam, ut et plurimi apud Ciceronem libri (vid. Oudendorpii not.) quorum aliqui *sil* per errorem pro *sis*. Reliqui omittunt *sis*.

utrumne — illius. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Gryph. exc. Ald. qui omittit *virum* et transponit *a. i. m.* Reliqui *virumne t. a. i. m.* Ciceronis libri nobiscum faciunt, nisi quod pro *m. a. i.* transponunt *a. i. m.* quanquam aliter Ernesti, sed cf. not. Oudendorp.

nam est id imp. Turic. Guelf. *n. e. i. hoc i.* cum Alm. Voff. 3. Jenf. Tarv. Regius eradendum vidit alterum pro.

spondisset, *malle se aurum suum tale esse, quale illud esset*, potuisset pudice respondere, *malle se virum suum talem esse, qualis melior*
 30 *esset*. Scio quosdam inani diligentia per minutissimas ista partes secuisse, et esse aliquid minus simile, ut *simia homini*, et marmora deformata prima manu: aliquid plus, ut illud, *Non ovum tam simile ovo*: et dissimilibus inesse simile, ut *formicae et elephanto* genus, quia sunt animalia: et similibus dissimile, ut,

— — *Canibus catulos, et matribus hoedos*;

31 differunt enim aetate: contrariorum quoque aliter accipi opposita, ut *noctem luci*; aliter

nomen et abest *id* a Loc. (errante Burm.) usque ad Ald. qui omittit *hoc*. Et sic est in Vall. Sed Camp. *n. e. in id hoc i.* An erat *est enim hoc improhum?* ut nam nasceretur ex *suum* extremo.

30. *simia*. Turic. Camp. *similia* cum Alm.

et *marm.* MSS. et editi fere inserunt *ut*, quod ejecit Regius, obsecundantibus Aldo et edd. ante Stoer.

Non ovum tam. Turic. *noum jam*. Guelf. *noum̄ia*. Camp. *ne o. t.* ut *form.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *est*.

30. *deformata*. Hac potestate errori obnoxium vocabulum. Burmannus Plauti locum ponit Pseud. 2, 3, 11 „certa „*deformata*.“ cf. 6 Prooem. 9. (ubi vide not. crit.) item Ruhnk. ad Rutil. Lup. p. 90. qui et in Elogio Hemsterhusiano sic usurpavit. Adde Cic. pro Sylla c. 26. Postremo loco *deformata* dicuntur ea, quo-

rum forma ad finem perducta est, cum opponantur *inchoata*. Hic quidem apud nostrum *deformando* indicatur forma inchoata. vid. et Parei Lex. Crit. h. v.

Non ovum — ovo. vide Erasmi. in Adag. 1, 5, 10.

Canibus — hoedos. Virgil. Ecl. 1, 25.

noxia, ut *frigidam feбри*; aliter repugnanti-
 tia, ut *verum falso*; aliter disparata, ut
dura non duris: sed, quid haec ad praesens
 propositum magnopere pertineant, non repe-
 rio. Illud est annotandum magis, argumenta
 32
 duci ex jure simili: ut Cicero in Topicis,
*Ei, cui domus usus fructus relictus sit, non
 restitutum heredem, si corruerit, quia non*

31. noxia. Turic. non cum Alm. cf. § 28. 32.

ut *frig.* Turic. Camp. inserunt *aquam cum Alm.* Goth.
 Voss. 2. Vall. et edd. ante Gryph. exc. Aldo. Nobiscum omit-
 tunt Guelf. Bern. et alii fortasse MSS. ut reliquae edd. Facile
 quidem addebatur substantivum ab librario usus Romani
 ignaro, neque tamen ubique omititur a scriptoribus; ut nihil
 certi statuere audeam, contra Turicensis praesertim auctorida-
 tem. vide Oudendorp. ad Appul. Metam. 2 p. 127.

disparata. Turic. Guelf. Camp. *separata* cum Alm. Bodl.
 Joann. Voss. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr.
 Nilul agunt vel gravissimae auctoritates in errore proclivi.

32. *Ei — heredem.* Turic. cum *evidemus usus relictus f. n.
 resutuat heredi.* (a sec. manu: cum *evidens* rel.) Alm. *Ei*
 (cf. § 31. 35.) *cui domus usus rel. f. n. restituat heredi.* Guelf.
 Camp. cum — *heredi* cum Voss. 2. 3. Joann. Bern. Andr. (etfi
 ex his *heredi* non diserte memoratur) et edd. ante Rusc. qui
 primus reposuit Regii emendationem (cf. § 28). Nititur qui-
 dem ea Ciceronis loco, sed poterat Qu. memoria fallente
 (cf. § 20 not. ex.) ponere contrariam rationem in qua tamen

31. ut *frigidam.* cf. not. crit.
disparata. Cic. de Inv. 1,
 29. „Disparatum — est id
 „quod ab aliqua re per oppo-
 „sitionem negationis separa-
 „tur, hoc modo: sapere et
 „non sapere.“ cf. Marius
 Victorin. p. Pithoei 157.

32. *Illud — magis.* i. e.
 Hoc potius, quam subtiles

illae partitiones, notari mere-
 tur. Vides incidendum esse
 post, non ante, *magis*, quod
 recentiorum primus feci. Ante
 Leidensem enim multi recte;
 item Obrechtus. cf. 4, 5, 4.

Cicero in Top. c. 5. Non
 ipsa sunt Ciceronis verba.
 cf. not. crit.

restituatur servum, si is decefferit: ex contrario, Nihil obstat, quo minus justum matrimonium sit mente coëuntium, etiamsi tabulae signatae non fuerint. Nihil enim proderit signasse tabulas, si mentem matrimonii non fuisse con-
 33 *stabit: ex dissimili, quale est Ciceronis pro Cecinna, Ut, si quis me exire domo coëgisset armis, haberem actionem; si quis introire prohibuisset, non haberem. Dissimilia sic deprehenduntur, Non, si, qui argentum omne legavit, videri potest signatam quoque pecuniam reliquisse; ideo etiam, quod est in*

et ipsa procedit argumentum, si usufructuarius heredi restituere non cogitur aedes, uti nec servum. *mente. Guelf. juste, quod etiam in Basil. margine. Male.*

33. *introire.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Voss. 1. et edd. ante Burm. exc. Leid. Cicero ipso nostrum. Reliqui *intrare.* *Non si.* Turic. Camp. n. *nisi cum Alm.*

ex contrario. Subaudi ad hunc ablativum adjectivi *jure*, ut et mox ad *dissimili*. Ne *Dissimilia* (§ 33.) quidem univ-erse intelligenda sunt, sed addendum: *jura*.

mente. Huc vocandum id, quod mox ponitur *matrimonii* i. e. ea mente ut matrimo-nium contrahant.

33. *pro Cecinna.* c. 12. Le-viter aberrant verba a Cicero-nianis.

Non, si — creditur. Hoc exemplum de suo proposuit Qu. ut non attineat ad locum Ciceronis exigere illud, quo

sane respexit noster, sed quem ipsum asserre noluit; alioqui Ciceronem nominasset ut in praecedentibus. cf. Cic. Top. c. 3. unde conflatum hoc est e duobus, quod recte monet Gesnerus. „A genere sic du-citur: Quoniam argentum „omne mulieri legatum est, „non potest ea pecunia, quae „numerata domi relicta est, „non esse legata.“ Paulo in-ferius: „Non, si uxori vir „legavit omne argentum, „quod suum esset, iccirco, „quae in nominibus fuerunt, „legata sunt.“ cf. 5, 10, 62.

nominiibus, dari voluisse creditur. Ἀναλογίαν 34
 quidam a simili separaverunt; nos eam sub-
 jectam huic generi putamus. Nam, *ut unum*
ad decem, sic decem ad centum, simile certe
 est: et, *ut hostis, sic malus civis*. Quan-
 quam haec ulterius quoque procedere solent.
Si turpis dominae consuetudo cum servo, tur-
pis domino cum ancilla; Si mutis animalibus
finis voluptas, idem homini. Cui rei facil- 35
 lime occurrit ex dissimilibus argumentatio.
Non idem est dominum cum ancilla coïsse,
quod dominam cum servo: Nec, si mutis finis
voluptas, rationalibus quoque: quin immo
ex contrario; Quia mutis, ideo non rationali-
bus. Adhibetur extrinsecus in causam et 36
 auctoritas. Haec secuti Graecos, a quibus

34. Ἀναλογίαν. Guelf. ἀποχτίαν. Camp. ἀπεκτίαν Goth.
 ἀπεπίαν cum Vall. Sed Turic. nostrum.

sic dec. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et d.
 cum Alm. Voff. 2. 5. Vall. et eidd. ante Bad. Correxerit Regius,
 necessario; quanquam poterat et *ita*.

domino. Sic Turic. Guelf. cum Goth. Alm. Voff. 2. 5.
 Ioann. et edd. ante Ald. Reliqui *domini* ex Regii mutatione,
 cui addicunt Vall. et Camp.

35. *quin.* Sic Turic. Camp. cum Obr. Reliqui omittunt,
 inter quos recensetur Alm. (cf. § 52. 42). Sic et 5, 12, 1.

contr. — rationalibus. Turic. c. in *rationalibus*. Alm.
 Camp. c. *irrationalibus*.

34. Ἀναλογίαν. cf. 1, 6, 5.
ut hostis — civis. Gefnerus,
 in proportione quatuor mem-
 bra desiderari monens, suadet:
ut hostis ad hostem, sic malus
civis ad bonum. Tot verba
 peruisse non credo. Nec dili-
 gentia mathematicorum opus

in definienda proportione.
 Similis ostenditur ratio mali
 civis et hostis ad civitatem
 quamcunque.

36. *Haec.* i. e. quaecunque
 auctoritate continentur. Facile
 quidem fuerit *Haec* mutare in
Hanc. Sed satius duco, ne-

κρίσεις dicuntur, *judicia* aut *judicationes* vocant, non, de quibus ex causa dicta sententia est (nam ea quidem in exemplorum locum cedunt); sed, si quid ita visum gentibus, populis, sapientibus viris, claris civibus, illustribus poetis, referri potest. Ne haec quidem vulgo dicta, et recepta persuasione populari, sine usu fuerint. Testimo-

36. *voc. non de.* Turic. Guelf. omittunt non cum Goth. Voss. 2. 3. et edd. ante Ald. Etiam Camp. sed pro *vocant* dat *vocantur*. Hoc inveniebat Regius, qui activum reposuit cum negatione, tanto faciliore mutatione, quoniam supererat aliquid isti *vocant*. cf. ad 4, 2, 29.

37. *Ne haec.* Turic. *Nec h.* miro casu incidens in sphalma Gesneri, quod repetierunt Bipontini. Reliqui omnes nobiscum faciunt. *fuerint. Testimonia.* Ita distinxi cum Regio et Aldo solis. Reliqui *test.* ad praecedentem sententiam referentes, novam ordiuntur ab *Sunt*, quod poscere ait Badius

gligi summam structurae accurationem in numero pronomini, quia mox pluralem est subjecturus in *judd. judicationes*. Nec ullus liber variat.

κρίσεις. vid. Lex. Rhet. Graec. Ernesti h. v. qui docet hoc maxime significata frequentatam rhetoribus vocem vix inveniri hodie. Usurpat tamen sic sere Aristot. Rhet. 1, 15, 12.

non — sententia est. i. e. remotae illae a iudicium in vera causa sedentiam pronunciatam sententia. „Judicationes, „de quibus dicta sententia „est“ potest sane contorta videri oratio, sed *judicationes* magis intelliguntur res, de

quibus aliquid statuitur. Apparet autem attendenti, ad vocem *Adhibetur* debuisse a librariis inchoari novum caput. Adhuc enim de exemplis egerat, quae nunc omitti manifestum est iis, quae interjiciuntur *nam ea — cedunt*. cf. initium capituli, ubi similis huic nostrae locutio „quae ex „trinsecus adducuntur in cau „sam.“ item § 43 ubi *exempla* et *auctoritates* dispescuntur.

37. *haec quidem.* Haec dicitur quasi cum contentu „quae quotidie tractata et „ubivis obvia vix ullum mo „mentum facere posse vide „bantur.“

nia sunt enim quodam modo, vel potentiora etiam, quod non causis accommodata, sed liberis odio et gratia mentibus ideo tantum dicta factaque, quia aut honestissima, aut verissima videbantur. An vero me de incom-⁵⁸modis vitae differentem non adjuvabit earum persuasio nationum, *quae fletibus natos, laetitia defunctos prosequuntur?* Aut, si misericordiam commendabo iudici, nihil proderit, quod prudentissima civitas Atheniensium, *non eam pro affectu, sed pro numine*

positum τοῦ enim. Falso ille. Solet enim secundam quoque vocem sequi particula. cf. Drakenb. ad Liv. 3, 50, 7.

vel. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Burni. Reliqui omittunt, confirmato ex prava distinctione errore.

38. numine. Turic. Guelf. Camp. animo cum Bodl. Ioann. Bal. Aliu. Voss. 3. Bern. Andr. et edd. ante Bad. qui repente nostrum dat, non monito lectore. Goth. tamen et ipse nostrum,

accommodata, sed. Suspirator ante *sed* excidisse sunt. Si enim eo refers quod est in initio sententiae sunt, contorta sit structura, propterea quod illic verbum subitanti-
vum proprie usurpatur, hic est auxiliare.

38. nationum — *prosequuntur.* Herodot. 5, 4 Τραυσοὶ — τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταυτὰ τοῖσι ἄλλοισι Θυγαῖ ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενον σφι καὶ ἀπογινόμενον, ποιῆσι τάδε· τὸν μὲν γινόμενον περιζόμενοι οἱ προσήκοιτες ὀλοφύρονται, ὅσα μιν δεῖ, ἐπεὶ τε ἐγένετο, ἀναπλήσαι κικλήσκει ἀνη-

γόμενοι τὰ ἀνθρωπήϊα πάντα πάρεα. τὸν δ' ἀπογινόμενον, παίζοντες τε καὶ ἠδόμενοι, γῆ καλύπτουσι ἐπιλέγοντες ὄρων καυῶν ἐξαπαλλαχθεῖς ἔστι ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ. Gesnerus recte ablegat ad Fabric. in Sext. Emp. Pyrrh. Hypot. 3, 232. item Pseudo-Turnebus ad epigramma Archiae Anal. Bruuck. 2, 100. De Effedouibus idem narrat Pompon. Mela 2, 1.

sed pro numine. Celcberri-mus apud scriptores ἑλέου βωμὸς in foro Athenarum. cf. Apollod. Bibl. 2, 8, 1 ibique Heynium, qui ad reli-

39 *accepit?* Jam illa septem praecepta sapien-⁴⁴
 tum, nomine quasdam vitae leges existima-
 mus? Si causam veneficii dicat adultera,
 non M. Catonis iudicio damnata videatur,
qui nullam adulteram non eandem esse vene-
ficam dixit? Jam sententiis quidem poëtarum

cui cum multis locis consentiens inveniatur Vall. (cf. 6, 1, 29.) potest ex eo sumfisse videri Badius. Vossianum 2. ultro trahit Goth. qui filetur in varietatibus, ut et Voss. 1. sed hic falso, ut suspicor. Burmannus ex *animo* malit exculpere *afylo*, quale fuisse ad aram misericordiae testentur plurimi scriptores. Huic nequaquam accedo; sed ipsum nostrum corruptum censeo in illud *animo*, fallente ignarum librarium etiam illo, qui antecedit, *affeciu. nomini, numine, nemine* per compendium scripta facile abeunt in *animo*, quocum confundi putant et *omnino* vid. Lips. ad Vellej. 2, 33. et Heusing. Emend. p. 119.

39. *dicat adultera, non M. C.* Turic. *d. in adulteram C.* Tarv. *d. in adulteram non Marci C.* Jenf. *d. in adultera non Marci C.* cum edd. ante Rusc. qui expunxit *in ad mentem* Regii (cf. § 32). Rectissime, nam *causam* dicit rea. cf. 4, 1, 19. Guelf. a *non* ad alterum *non* ante *eandem* omittit. *M.* scripsi pro *Marci*, quia *adulteram C.* est in Turic. cf. 5, 9, 13. 5, 13. 18. *Jam sent.* Camp. *Nam f.* cum Obr. Recte, ut opinor. Burm. refert ad *Jam* in sententiae

quos ablegat plurimos. Aliquot oratores, sive rhetores, hoc argumento utentes, etiamnum versamus ut Libanium, et Eumeium. Debebat autem admonere amicorum aliquis Salin, poëtam nostratam dulcissimum, ne *Hyllium* pro *Hyllo* faceret hujus arae statuendae auctorem.

39. *M. Catonis.* Nusquam praeterea hanc Catonis Censorii profecto, sententiam relatam reperi. Sed eo magno-

pere facit, quem locum indicat Pseudo-Turnebus, Cornificius ad Herem. 4, 16. „Ma-
 „jores nostri si quam unius
 „peccati mulierem damna-
 „bant, simplici iudicio mul-
 „torum maleficiorum con-
 „victam putabant; quo pacto?
 „quoniam, quam impudicam
 „judicarant eam veneficii quo-
 „que damnatam existimabant.“
 et reliqua in eandem sententiam.

Jam sententiis. cf. not. crit.

non orationes modo sunt refertae, sed libri etiam philofophorum: qui quanquam inferiora omnia praeceptis suis ac literis credunt, repetere tamen auctoritatem a plurimis versibus non fastidierunt. Neque est ignobile⁴⁰ exemplum, *Megareos ab Atheniensibus, cum de Salamine contenderent, victos Homeri versu*, qui tamen ipse non in omni editione reperitur, significans *Ajacem naves suas Atheniensibus junxisse*. Ea quoque,⁴¹ quae vulgo recepta sunt, hoc ipso, quod incertum auctorem habent, velut omnium fiunt: quale est, *Ubi amici, ibi opes*: et,

hujus initio, ubi *Nam* edd. ante Obr. exc. Camp. et Aldo. Illic quidem mei MSS. *Jam*, quod valet *porro*. Hic autem, ubi nulla quaestio, *nam* aptius, relate ad sententiam suppressam. cf. 2, 11, 7. Sed MSS. et hic *jam* cum plerisque edd.

40. *Megareos*. Turic. Guelf. *megarius* cum Voff. 1. 3. Bern. Jensch. et edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv. qui *Megarios* cum Bad. pr. Nostrum in Vall. Dicitur graece scriptum fuisse *μεγαρείους*, sed hoc analogia caret, cum *μεγαρεῖς* dicantur, nec convenit graecus accusativus inter Latina. Forma est insolens, pro qua *Megarenfes* malis; sed apud Ciceronem quoque *Megareus*, brevi penultima ut *Phalereus*.

qui quanquam — fastidierunt. Male dissimulatur indignatio, et contemptus philofophorum. cf. Prooem. 9 — 17.

40. *Megareos*. cf. not. crit. Versus est Il. 2, 558. de quo cf. in primis Villoisonum in Proll. Homerr. ejusque κριτὴν in A. L. 2, 91. 1, 250. vide et Aristot. Rhet. 1, 15, 13. Ἀθηναῖοι Ὅμηρον μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος.

item Plutarch Solon. p. 83. C. D. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῷ Σόλωνι συναγωνίσασθαι λέγουσι τὴν Ὅμηρου ὁῶσαν. ἐμβαλόντα γὰρ αὐτὸν ἔπος εἰς νεῶν κατάλογον ἐπὶ τῆς δίκης ἀναγνῶναι κ. τ. λ. cf. Strabon. p. 394.

41. *Ubi — opes*. cf. Erasim. Adag. 1, 3, 24. Locus est apud Plantum Trucul. 4, 4, 32 ubi hoc ipsum proverbium legitur in aliquot libris, sed ita, ut cogamur praeferre

*Conscientia mille testes: et apud Ciceronem,*⁴⁴
Pares autem (ut est in vetere proverbio) cum
paribus maxime congregantur. neque enim
durassent haec in aeternum, nisi vera omni-
42 bus viderentur. Ponitur a quibusdam, et
quidem in parte prima, Deorum auctoritas,
quae est ex responsis, ut, Socratem esse
sapientissimum. Id rarum est: tamen utitur
eo Cicero in libro de aruspicum responsis,
et in concione contra Catilinam, cum signum

41. *ut est in.* Haec omittunt libri Ciceroniani. Quintiliani quidem omnes dare videntur. Et reponenda censeo apud Ciceronem, cuius sine iis est abrupta oratio.

maxime. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. Goth. Reliqui facillime cum Cicerone.

42. *Id — tamen.* Turic. *idearum est non sine usu tamen* cum Alm. (cf. § 35. 5, 12, 6). Sed et Camp. *l. r. est non sine usu t.* Additamentum illud, etsi per se non displicet, cum praefertim *tamen* facilius et consuetius fruatur cum eo, tamen ob id quod mox est *utitur*, minus elegantem habet *utendi* iterationem. Neque Turic. caret glossematis cf. praef. noitr. p. 47. *cum — C.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *causam* cum Voss. 3. proclivi errore post *cum* ante *C. Caes.*

plerorumque MSS. scripturam „ubi amici ibidem opus“ quoniam orationis occasio eo magis ducit.

conscientia — testes Hoc uno loco legi videtur hoc proverbium apud antiquos.

apud Ciceronem. De Senectute c. 3. Non prorsus eadem, quae in libris Ciceronianis, hic leguntur. cf. § 32.

42. *in libro — responsis.* Ita enim fert omne huius orationis consilium, ex ipsa in-

scriptione manifestum. De libro cf. 5, 10, 98. An hic ἀγορία Quintiliani deprehendatur cf. ad 4, 1, 68. Potest sane in hac quidem oratione sic defendi noster, ut verum ipse tractaverit Ciceronis opus, suppositura ne viderit quidem, quoniam nullum inde locum excitat.

contra Catilinam. 3, 3. 9. Concio haec est et secunda, reliquae *sententiae* cf. 3, 8, 65.

Jovis columnae impositum populo ostendit: et pro Ligario, cum causam C. Caesaris meliorem, quia hoc Dii judicaverint, confitetur. Quae cum propria causae sunt, divina testimonia vocantur: cum aliunde arcessuntur, argumenta. Nonnunquam contingit iudicis quoque, aut adversarii, aut ejus, qui ex diverso agit, dictum aliquod aut factum assumere ad eorum, quae intendimus, fidem. Propter quod fuerunt, qui exempla et has auctoritates inartificialium probationum esse arbitrarentur, quod ea non inveniret orator, sed acciperet. Plurimum autem refert. Nam *testis*, et *quaestio*, et his similia, de ipsa re, quae in iudicio est, pronunciant: extra petita, nisi ad aliquam praesentis disceptationis utilitatem ingenio applicantur, nihil per se valent.

Sed Camp. refarcit peccatum inferens *partem* post *melioerem*; solus quantum video. Scripsi *C.* pro reliquorum *Caji* auctoribus Guelf. et Camp. cf. § 15. 6, 1, 51.

43. *cont. jud.* Turic. Camp. inserunt *ut cum Alm.* Sed mox pro *assumere* Camp. solus *assumant*, male utrunque.

inart. prob. Sic Turic. Camp. Reliqui *prob. inart.* cf. § 23. 5, 12, 5.

44. *Nam test.* Turic. Camp. inserunt *et.* Errorem interpretor, natum ex similibus, quae sequuntur, literis.

sim. de ipsa. Sic Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) cum edd. ante Stoer. Sed Turic. *f. et ipf.*, a sec. manu *f. et ex i.* Camp. *f. ex ipsa.* Reliqui *f. et d. i.*

applicantur. Camp. *applicentur* cum Obr. Sed ille mox etiam *valeant* pro *valent*.

pro *Ligario.* c. 6. „causa —
„nunc melior certe ea judi-
„canda est, quam etiam dii
„adjuverunt.“

44. *applicantur.* cf. idem
verbum 4, 1, 50. Sed ibi na-
tura, hic consulto; ut 5, 7,
27.

XII. Haec fere de *probatione*, vel ab aliis⁴ tradita, vel usu percepta, in hoc tempus sciebam. Nec mihi fiducia est, ut ea sola esse contendam: quin immo hortor ad quaerendum, et inveniri posse fateor: quae tamen adjecta fuerint, non multum ab his abhorrebunt. Nunc breviter, quemadmodum sit² utendum his, subjungam. Traditum fere est, *Argumentum oportere esse confessum. dubiis enim probari dubia qui possunt?* Quaedam tamen, quae in alterius rei probationem ducimus, ipsa probanda sunt. *Occidisti virum, eras enim adultera.* Prius de adulterio convincendum est, ut, cum id coeperit esse pro certo, fiat incerti argumentum. *Spiculum tuum in corpore occisi inventum est: negat suum:* ut probationi profit, probandum est. Illud hoc loco monere inter necessaria est, nulla esse firmiora, quam quae ex dubiis facta sunt certa. *Caedes a te commissa est, cruentam enim vestem habuisti.* non est tam grave argumentum, si fatetur, quam si vincitur. Nam si fatetur, multis ex causis potuit cruenta esse vestis; si negat, hic causae cardinem ponit, in quo si victus fuerit, etiam in sequentibus ruit. Non

3. *cr. enim.* Guelf. Camp. omittunt *enim* cum multis apud Burm. et edd. ante Bad. qui recepit ex conjectura Regii. Sed Turic. habere videtur.

cardinem. Guelf. Camp. *ordinem.*

2. *qui possunt.* Malis *posse.* 49 *necessarie* pro *neesse* Jenf.

3. *inter necessaria.* Malim et edd. ante Ald. cf. et not. *interim, neesse.* Sic 5, 13. crit. ad 5, 10, 69.

enim videtur in negando mentiturus fuisse, nisi desperasset, id polle defendi, si confiteretur. Firmissimis argumentorum singulis⁴ instandum, infirmiora congreganda sunt: quia illa, per se fortia, non oportet circumstantibus obscurare, ut, qualia sunt, appareant: haec, imbecilla natura, matuo auxilio sustinentur. Itaque, si non possunt⁵ valere, quia magna sunt; valebunt, quia multa sunt, quae ad ejusdem rei probationem omnia spectant. Ut, si quis hereditatis gratia hominem occidisse dicatur, *Hereditatem sperabas, et magnam hereditatem, et pauper eras, et tum maxime a creditoribus appellabaris: et offenderas eum, cujus eras heres, et mutaturum tabulas sciebas.* Singula levia sunt, et communia: universono nocent, etiam si non ut fulmine, tamen ut grandine. Quaedam argumenta ponere satis⁶

5. *Itaque si non.* Guelf. *Itaque non cum Goth.* quanquam hic expresse *ita quae non.* Et hoc blanditur; sed vetustissimi quique vulgati. *magna sunt.* Sic Turic. Camp.

cum Voss. 1. 3. Bern. Vall. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. item a Leidenfi inde ad Burm. Reliqui non inferunt, quod conjecit Regius. cf. ad 4, 2, 29. Nequaquam necessario.

er. her. Sic Turic. Camp. Reliqui *her. er.* cf. 5, 11 43 item hic § 14. *nocent.* Turic. Camp. *valent cum*

Alm. Obr. Equidem varietatem ostendi vellem in *vero*, quod dici non potest quantum jaceat. Scribam *reo.*

4. *Firmissimis* — *sustinentur.* Haec ipsa, at quam elegantiori elocutione comprehensa, cf. ad 4, 2, 32.

5. *communia* i. e. non hujus propria. vid. 4, 1, 71.

vero nocent. cf. not. crit. *etiamsi* — *grandine.* Elegantissima similitudo, quae esse Lyfiae, referente Demetrio Phalereo, si modo is est auctor, in libello de elocu-

non est, adjuvanda sunt, ut: *cupiditas causa sceleris fuit; quae sit vis ejus: ira; quantum efficiat in animis hominum talis affectio.* ita et firmiora erunt ipsa, et plus habebunt decoris, si non nudos et velut carne spoliatos artus ostenderint. Multum etiam refert, si argumento nitentur odii, *utrum hoc ex invidia sit, an ex injuria, an ex ambitu? vetus, an novum? adversus inferiorem, parem, superiorem? alienum, propinquum?* Suos habent omnia ista tractatus, et ad utilitatem

6. *ut: cup.* Sic Camp. cum Goth. Vall. Voss. t. 2. 3. et edd. ante Bad. Omittunt *ut* Turic. et Alm. (cf. 5, 11, 42 item hic § 12). Reliqui inferunt *si* ex Regii conjectura; supervacua illa. Nam post *ut* sequitur continuo ipsa argumentatio patroni. Copper. et Gesn. mox etiam ante *ira* poscunt *si*, specie quidem majori: quod Capp. recepit etiam. Male. In Turic. autem *ut* excidit post *sunt* compendio scriptum. Guelf. hic videor neglexisse, nulla ejus varietate posita.

anim. hom. Turic. inferit tamen, solus; neque exputo, quid ibi lateat.

7. *nitentur.* Camp. *utentur.* cum Goth. probante Gesnero, me quidem non item. *par. sup. al. prop.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 5. Reliqui post *par.* et *al.* bis inferunt *an.* Hoc natum ex prava Jenuf. (tac. Gesn.) et Tarv. scriptura *partem* pro *parem*, quam bene correxit Regius. In ea, quae nunc est, constitutione aut ante *par.* quoque debebat esse *an.* aut nusquam.

tione, narrat margo Basileensis. Equidem nihil ejusmodi reperi apud Demetrium.

6. *cupiditas.* Hic ubi absolute ponitur vocabulum, pro *avaritia* dici tenendum est. vid. Oudendorp. ad Suet. Vesp. c. 1. cf. nostr. 12, 1, 6 ubi *cupiditas* et *avaritia* junguntur, non magno vitiorum

significatorum discrimine, plane ut apud eundem Suet. Domit. c. 9. item nostr. 5, 5, 10. 5, 10, 34. Et hic Gallicismum agnosco. vid. 1, 2, 20.

non — artus ostenderint. Decora et significans in primis imago. cf. Prooem. 24. item hic § 18.

7. *tractatus.* vid. 4, 1, 13.

partis ejus, quam tuemur, referenda sunt. Nec tamen omnibus semper, quae invenerimus, argumentis onerandus est iudex; quia et taedium afferunt, et fidem detrahunt. Neque enim potest iudex credere satis esse ea potentia, quae non putamus ipsi sufficere, qui diximus. In rebus vero apertis argumentari tam sit stultum, quam in clarissimum solem mortale lumen inferre. His quidam probationes adjiciunt, quas *παθητικάς* vocant, ductas ex affectibus. Atque Aristoteles quidem

8. *diximus*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voff. 1. Jenf. Tarv. Ald. Reliqui *dicimus*. cf. 5, 14, 32.

8. *diximus*. Subaudi „*ca.*“ Dictis enim et jamjam expositis si nunquam definimus alia eodem facientia subjicere; iis, quae praecesserunt, vim suam adimimus.

mortale lumen. Huc egregie faceret Euripidis locus in margine Basileensi positus ἀνάψαι πρὸς τὸν ἥλιον ἀνθρώπινον φάος, si inveniretur in tragico. Ego quidem nec reperi, nec numeros exculpo. Quidquid de *mortali lumine* hic docent interpretes, ad poetas pertinet, non ad oratorem. cf. notam ad 2, 16, 12 (item ibidem § 6. „ne terrenis immerer“) unde apparebit, sine translatione hic usurpari *mortale*.

9. *Aristoteles*. Rhet. 1, 2, 4. τῆδόν, ὡς εἶπεν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἥθος. Sic

loco Aristotelis demonstrando defuncti sumus. Sed vereor ut integrum eum recte cepit Qu. qui manifesto significat *virum bonum*, vita et exaltatione communi probatum; Aristoteles eam probitatem commendat, quae oratione appareat. cf. 4, 2, 125 (ubi tale quid apud nostrum quoque) et Vaterum V. C. (p. 15 Animadverss. ad Aristot. Rhet.) item Wolfium in epistola ad eundem p. 201. 2. Menda ne nunc quidem carere censo verba Aristotelis, etiam post Lambini praestantem sane emendationem. Hinc enim argumentatio inter ποιόν (sic scribendum, non ποίον) τινα εἶναι τὸν λέγοντα et οὐ γάρ. Noster autem, praeter expectationem subjiciens exemplum argumenti a meritis petiti,

potentissimum putat ex eo, qui dicit, si *sit vir bonus*: quod ut optimum est; ita longe
 10 quidem, sed sequitur tamen, *videri*. Inde enim illa nobilis Scauri defensio, *Q. Varius Sucionensis ait Aemilium Scaurum rempublicam populi Romani prodidisse; Aemilius Scaurus negat*. Cui simile quiddam fecisse Iphicrates dicitur, qui cum Aristophontem,

9. *bonus*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *optimus*.

10. *Q. Var.* Sic Goth. (tac. Gesn.) *qua V. Turic. quae V. Guelf. Voss. 1. quam V. Camp. Reliqui Quintus V.*

Sucionensis. Guelf. Camp. Tarv. *Veronensis* cum aliquot Valerii Max. libris.

post memoratas probationes ductas ex affectibus, sequitur usum suum, et fortasse Latinorum, *affectus* vocabulo utrumque appellantium, et πάθος et ἡθος. vide 6, 2, 8. 9. mouente rectissime Capperonnero. Graeci quidem, auctore Aristotele l. c. § 3. tres fecerunt probationum species: αἱ μὲν γὰρ εἰσι ἐν τῷ ἡθει τοῦ λέγοντος. αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναι πως (cf. § 5 ubi adjicitur ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῆ). αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. cf. et Lex. Rhet. Ern. Gr. vocibus πίστις, ἡθικόν. item Voss. Infitutt. oratt. l. 1. P. 9.

10. *Scauri defensio*. cf. 5, 25, 55. M. Aemilius Scaurus princeps senatus, alterum et septuagesimum aetatis annum

agens, A. U. C. 663 L. Marcio Philippo Sex. Julio Caesare Coss., accusatus est a Q. Vario trib. pl. concitatorum mercede accepta in arma sociorum; et verbo repulit crioen. vide Freinsh. in Suppl. Livianis l. 71. c. 42. Et Valerius Max. et Alc. Pedianus minus brevem ponunt Scauri responsum. Nostri ratio plurimum habet et acuminis et majestatis; sed fortasse rethore dignior est quam principe senatus Romani. Eximias Scauri laudes vide apud Cic. pro Fontejo c. 7. Pro Sextio c. 47. aliisque locis.

Iphicrates. Hoc ipsum narrat Aristoteles Rhet. 2, 23, 7 (qui responsum ex tragoedia sumtum significat) item Aristides ed. Jebbii T. 2. p. 385. Comparat Valckenaerius locum Telephi Euripidei qui sic

quo accusante similis criminis reus erat, interrogasset, *An is accepta pecunia rempublicam-proditurus esset?* isque id negasset; ⁵³ *Quod igitur,* inquit, *tu non fecisses, ego feci?* Intuendum autem et, qui sit, apud ¹¹ quem dicimus: et id, quod illi maxime probabile videatur, requirendum. qua de re locuti sumus et prooemii et suasoriae praeceptis. Altera ex affirmatione probatio est, ¹²

igitur. Turic. Camp. *dicis* cum Alm.

tu non fecisses. Turic. *te n. fecisses* cum Alm. Sed ille a *fec. manu te n. fecisse* et sic Camp. Male haec omnia recedunt a vulgata. *ego feci.* Camp. *inferit non.* Male. cf. ad 4, 2, 29.

11. *et prooem.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1, 2. 3. Goth. et edd. ante Ald. Auctore Regio hic pro *et* dat *in.* Bad. *inferit in,* ut et mox ante *suas.* Reliqui semel *inferunt* ante *pro.* Regii ratio mutandi melior, sed non apparet in ea, diversis hoc locis fieri; nec puto quidquam obviare, quo minus *loqui* struatur cum ablativo instrumenti, vel intelligatur etiam praepositio utroque loco, quam quidem ipsam *pro* nec semel nec bis liceat per sententiam et venustatem.

12. *Altera.* Sic omnes, nisi quod ex Turic. notatur: *altera lipa.* In postremis latet profecto *aliqua.* Quod hinc effingas: *At et aliqua,* parum satisfacit. Ad sententiam tamen melius recepto. *aff. — Ego.* Turic. *omittit prob.*

habet: Ταῦτ' οἷδ' ὅτι ἂν ἐδραῖε· τὸν δὲ Τήλεφον οὐκ εἰόμεσθα; vid. Fragm. Eurip. Valk. p. 211. Cum hisce cf. Pearceium ad Longin. Segm. 10. item Alexandri responsionem „Et ego si essem Parmenio“ de qua vide Wessel. ad Diod. 17, 53. De Aristophonte (pro quo et Regius hoc loco *Antiphontem* [cf. 3, 1, 11.] videtur legisse, et Scholiafles Ali-

stotelis) quaerentibus cumulate satisfaciet Ruhnkenius in hist. Crit. Oratt. p. 45. cui adde Wolfium ad Leptineam p. 367.

11. *prooemii — suasoriae praeceptis.* vid. 4, 1, 17 — 22. item 3, 3, 36 — 43. cf. not. crit.

12. *ex affirmatione.* cf. 3, 13, 55. 4, 2, 125 *affirmando.* 11, 1, 23. 4, 2, 94. 7, 2, 12.

Ego hoc feci: Tu mihi haec dixisti: et, O facinus indignum! et similia. quae non debent quidem deesse orationi, et, si desunt, multum nocent: non tamen habenda sunt inter magna praesidia, cum hoc in eadem causa fieri ex utraque parte similiter possit.

15 Illae firmiores ex sua cujusque persona probationes, quae credibilem rationem subjectam

est. Camp. prob. solum, ut et Alm. (cf. §. 6. 14). Sed pro *est* Camp. *fit*.

11, 3, 2. item 5, 11, 17. quibus locis manifestum fit, *affirmationem* plane significare quod *asseverationem*, quam frustra hic reponere volebat Regius, aliquot edd. obsecundantibus. Eam eadem potestate habes et 1, 4, 20. Coniungitur *asseverationis* sive *affirmationis* in probando vis cum *affectibus*, quoniam et ipsa affectum dicentis ostendit. Tanto minus assequor, quare *altera* dicatur haec esse ex *affirmatione* probatio, nec quidquam circumspicio, quo hic numerandi ordo referri possit, quod miror neminem adhuc eorum, qui haec legerent, male habuisse. Erat cum sufficere videretur, si *altera* respiceret ad *potentissimum* illud § 9, quasi illa *prima* esset probatio, haec *altera* i. e. secunda, minus potens. Sed illud Aristotelis erat decretum, non nostri ipsius. cf. not. crit. Exemplorum

quidem eiusmodi affirmationis, quae mox ponuntur, non nisi postremum speciem habet affectus; reliqua duo indicare tantum videntur. Sed est in hoc ipso, si gravis sit dicentis persona, *affirmatio* probationis vicaria; neque opus, id quod fit a vetustis fere interpretibus, interrogandi formam dare hisce, quod alienum quoque fuerit.

O — indignum. Citant fere Terent. Andr. 1, 1, 129. Sed equidem nullum scriptoris alicujus locum obversatum Quintiliano, non credo, ut neque in proximis istis.

et — nocent. Nemo, opinor, calumniabitur scriptorem in hisce, quae saepe in risum possunt verti, si quis urgeat, ea, quae desint, tamen nocere. Neque illico glossam interpretior, quanquam si absint haec verba, nihil magnopere deccadat sententiae.

habent: ut *vulneratus*, aut *filio orbatus non fuerit alium accusaturus, quam nocentem; quando, si negotium innocenti facit, liberet eum noxa, qui admiserit.* Hinc et patres adversus liberos, et adversus suos quisque necessarios auctoritatem petunt. Quaesitum¹⁴ etiam, potentissima argumenta primo ponenda sint loco, ut occupent animos? an summo, ut inde dimittant? an partita primo¹⁴ summoque; ut Homericam dispositionem in medio sint infirma? an a minimis crescant?

13. *habent.* Turic. Camp. *habeant cum Alm.* Non male.

14. *ut Hom.* Turic. *quodquod h. Alm. quidquid h.* (cf. § 12 item mox). Camp. *quod et hoc Turic. quoque a secunda manu.* Error ortus ex *summoque* extremo, cujus *qu.* coaluit cum sequente *ut in quot.* cf. 5, 5, 2.

15. *negotium — facit.* Hoc esse pro *accusando* animadvertunt VV. DD. ablegantibus ad Cic. ad Div. 3, 10 init. Ipso nostro *facere* (non *facessere*) utitur Gellius 5, 16.

noxa — admiserit. An: *noxam qui admiserit?* Vel transponendo (cf. not. crit. ad § 5): *qui noxam admiserit?* Locutio est apud Ulp. Digest. 47, 2, 41, 3. cf. Oudend. ad Sueton. Caes. c. 81. p. 151.

adversus — necessarios. Quia nisi coacti nunquam eos fuerint in jus vocaturi.

14. *ut inde dimittant.* Cave aliud subjectum agnoscas, quam *potentissima argumenta.* Inde interpretare a *summo* i. e.

postremo, loco. Dimittunt argumenta iudicem ad sententiam ferendam. cf. 6, 1, 10.

Homericam dispositionem. Il. 4, 299. κατὸς δ' ἐς μέσσον ἔλασσαν. Cic. de Or. 2, 77. „li „qua erunt mediocria — in „mediam turbam, atque in „gregem conijciantur.“ vid. et 6, 4, 22. 7, 1, 10.

an — crescant. An est a Regio, cum in MSS. sit *aut.* Equidem malium *an, ut* (vide not. crit. ad 5, 11, 6). Non enim quaeritur, an *crescant,* sed an *crescere debeant.* Coniunctivi illi *occupent, dimittant, sint,* a suo quisque *ut* pendent, quo et hic opus, ad orationem levigandam et

Quae, prout ratio causae cujusque postula-
bit, ordinabuntur, uno (ut ego censeo)
excepto, *ne a potentissimis ad levissima*
15 *decreseat oratio.* Ego haec breviter demon-
strasse contentus, ita posui, ut locos ipsos et
genera, quam possem apertissime, osten-
derem. Quidam executi sunt verbosius, qui-
bus placuit, proposita locorum communium
materia, quo quaeque res modo dici posset,
ostendere: sed mihi supervacuum videbatur.
16 Nam et fere apparet, quid *in invidiam*, quid
in avaritiam, quid *in testem inimicum*, quid
in potentes amicos dicendum sit: et de omni-

prout rat. Turic. ut *pro ratione* cum Alm. (cf. modo, item § 18), conjunctis transponendi (cf. § 5. 21) et male jun-
gendi (cf. 5, 10, 113. 5, 15. 45.) erroribus.

16. *invidiam.* Turic. Guelf. Camp. *injuriam* cum MSS. omnibus (nisi quod tacentur Bal. Voss. 2. 3.) et edd. ante Gryph. exc. Bad. utr. Reliqui nostrum e Regii conjectura. Possis *injuriam* accipere superbiam superioris in inferiorem, *ὕβρις*, aut proprie significatam eam, de qua egimus ad 2, 2, 3 quibus adde Burm. ad Decl. Qu. 259. Sed lenissima est Regii emendatio, in qua fere non nisi una literata R in D mutetur. Accedit non dissimilis locus 5, 2, 5 „*gratia — invidia.*“

in pot. am. Turic. Camp. *pro teste amico* cum Goth. Bal. Ioann. et edd. ante Stoer. quo accedunt Gibf. Obr. Multi MSS. silentur, inter hos Bodl., negligentissime. Sed nostram praeter Bern. dat Guelf. Illa scriptura facile ex nostra corrup-

emendandam. Ceterum *a mi-
nimis crescentia argumenta* non
sunt eadem ac *summo loco po-
sita potentissima.*

15. *proposita — materia.*
Voluerunt inter docendum et
ipsi oratores videri. De locis
cf. 5, 10, 20.

16. *in invidiam.* cf. not.
crit.

in potentes amicos. Exem-
plum Gesnerus ponit Cicero-
nem pro Roscio Amerino,
Chryfogono, potenti Eracii,
vel potius T. Rosci, amico,
obstantem. Burm. multis ve-

bus his omnia dicere infinitum est, tam hercule, quam si controversiarum, quae sint, 55 quaeque futurae sint, quaestiones, argumenta, sententias tradere velim. Ipsas autem 17 argumentorum velut sedes non me quidem omnes ostendisse confido, plurimas tamen. Quod eo diligentius faciendum fuit, quia declamationes, quibus ad pugnam forensis velut praepilatis exerceri solebamus, olim jam ab illa vera imagine orandi recesserunt,

pebatur (*pro tētes amicos, pro teste amico*) ab iis, qui putarent inimico testi vicissim amicum testem reddi debere. Sed inanis est ista concinnitas; neque enim magis *pro teste amico*, quam *contra* eundem locus communis potest explicari. Univerfus autem ille locus, *pro testibus, in testes* (vid. 5, 7, 4), propter reliqua hic posita exempla et addita adjectiva *amico, inimicum*, hinc est alienus. Sic recedendum mihi duxi a summae auctoritatis libris.

his omni. Turic. Camp. inserunt *et cum* Alm. Obr. quod improbare recte videtur Burm. elegantiam in gemuandis istis *omnibus — omnia* quaesitam veteribus, exemplis non paucis, ostendens ad 9, 3, 56. et ablegans ad Manut. in Cic. Epist. ad Div. 5, 12. p. Graev. 237. adde not. crit. ad 4, 2, 121.

hercule. Guelf. *hercle*, solus.

sint — sunt. Sic Turic. sed priorē loco a sec. demum manu. Posteriore et Guelf. Camp. cum edd. ante Bad. Reliqui *sunt — sunt.*

terum locis ostendit, *amicos* ita dici solitos qui gratiosi essent apud principem. Et est sane *potentia* eorum in necessitudine principis, *amicos* tamen (aliter ac Burm.) ipsius adversarii intellexerim. *Locos communes* aliquoties vidimus versari in invehendo, objurgando, vid. 2, 4, 22. quo ipso defenditur nostra scriptura, de qua cf. not. crit.

17. *praepilatis.* Dialogus de oratt. c. 34. *rudibus*, alia imagine, post praeclaram Lipsii emendationem pro *judibus*, ut et Cic. de opt. gen. or. c. 6. Haec autem de neglectu probationum nimis gemina sunt prioribus 5, 8, 1—4.

solebamus. Olim hoc fiebat; nunc, exercitationis causa hoc fieri obliti, sine ullo ad opus ipsum respectu declamamus.

atque ad solam compositae voluptatem, nervis carent: non alio mediis fidius vitio dicentium, quam quo mancipiorum negotiatores formae puerorum, virilitate excisa, lenocinantur. Nam, ut illi robur ac laceratos, barbamque ante omnia, et alia, quae natura propria maribus dedit, parum existimant decora, quaeque fortia, si liceret, forent, ut dura molliunt: ita nos habitum ipsum orationis virilem, et illam vim stricte robusteque dicendi, tenera quadam elocutionis cute operimus: et, dum levia sint ac nitida, quantum valeant, nihil interesse arbitramur. Sed mihi, naturam intuenti, nemo non vir spadone formosior erit: nec tam averfa unquam videbitur ab opere suo providentia, ut debilitas inter optima inventa sit: nec id ferro speciosum fieri putabo, quod, si 45

18. *propria*. Turic. Guelf. Camp. *proprie* cum Voss. 1. 3. Goth. *cute operimus*. Turic. cui *coeperimus* cum Alm. (cf. 14. 20). Sed ille a sec. manu *vi premimus*. Bodl. Bal. *vi operimus*. *sint ac*. Turic. Guelf. Camp. *sunt a*. Male.

19. *speciosum*. Turic. Camp. *speciosissimum* cum Alm.

non alio — *lenocinantur*. *corpus, carnem* cum laude cf. De *non alio* cf. 4, 5, 5. Auger haec forma vehementiam aptissimae similitudinis, habentem affectum viri boni. Alia in emendis servis insania notatur 2, 5, 11.

18. *stricte* i. e. nervose cf. Prooen. 24. „*asringi* nervis.“ *tenera* — *cute*. Hic *cutem* dixit cum contemptu; alibi

corpus, carnem cum laude cf. § 6. 5, 3, 2.

levia. vid. 2, 5, 9.

19. *nemo non*. vid. 3, 1, 6. item 4, 1, 73.

nec tam averfa — *providentia*. cf. 1, 12, 19. Stoicum arguit haec *providentiae* commemoratio. vid. not. ad 3, 5, 6. ir. 6. Pro. 13. Sed cf. 6 Pro. 4.

nasceretur, monstrum erat. Libidinem juvet ipsum effeminati sexus mendacium, nunquam tamen hoc continget malis moribus regnum, ut, si qua pretiosa fecit, fecerit et bona. Quapropter eloquentiam, licet hauc²⁰ (ut sentio enim, dicam) libidinofam resupina voluptatē auditoria probent, nullam esse existimabo, quae ne minimum quidem in se indicium masculi et incorrupti, ne dicam gravis et sancti viri, ostendet. An vero statua-²¹rum artifices, pictoresque clarissimi, cum corpora quam speciosissima pingendo pingendo efficere cuperent, nunquam in hunc

continget. Turic. Camp. *contingeret* (cf. 5, 11, 4). Voss. 1. *contingere.*

^{20.} *resupina.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *resupinam* cum edd. ante Gryph. exc. Badio qui correxit.

masculi. Sic Turic. cum Abn. (cf. § 18. 21). Reliqui *masculini.* *ostendet.* Turic. *ostendet.* Camp. *ostendat.*

Non admonitus haesi in futuro, pro quo praesens conjunctivi malebam. Blanditur Turic. scriptura. *Ostentare* enim h. l. citra reprehensionem dici videtur in eo, quod laudi nobis ducimus, aliisque incitamenti causa ostendimus. vid. Barth. ad Stat. Thebaid. 7, 620.

^{21.} *An vero.* Jenf. *At vero* cum edd. ante Bas. exc. Aldo. cf. 2, 5, 16. 6, 2, 50.

speciosissima. Guelf. *speciosissime* cum Jenf. Tarr. *efficere.* Sic Turic. Aliquot MSS. *effingere* dare narrantur; meorum quidem nullus, nec Camp. Talso Bodl. recenset Burm. tacente Gibf.

nunquam — regnum. cf. 2, 5, 12. 1, 6, 44. *firm.* Sed idem et in veris iudiciis usurpat c. 39.

fecit — fecerit. Quod subiectum? An forte *libido?* *ostendet.* cf. not. crit.

Malim fecerunt — fecerint. *ostendet.* cf. not. crit. ^{21.} *An vero — nos.* vid. 2, 5, 16. Etiam similior forma 12, 1, 21. „An vero M.

Et pro hoc Goth. *ferent.* „Antonius — ego non“ cet. ^{20.} *auditoria.* cf. 2, 11, 3. 2, 21, 21. 10, 1, 36. item Dial. de Oratt. c. 29. et paf. item 6, 2, 50.

inciderunt errorem, ut *Bagoam* aut *Mega-*⁴⁵
byzum aliquem in exemplum operis sume-
rent sibi, sed *Doryphoron* illum aptum

neque Alm. recte, ut opinor (cf. § 20. item mox hac §). vide de hoc loco. Oudend. ad Suet. Dom. 19. Dant quidem pravam illud *effingere* edd. meae a Jenf. inde ante Stoer. quo acc. Rollinus.

Bagoam. Turic. *Bachiam* cum Alm. Bodl. Jenf. et edd. ante Bad. nisi quod Ald. duplicato c. *Bagam* Goth. (tac. Gesn.). Nostrum expresse Guelf. Camp. Vall. Neque est quod in ignoto vocabulo veteres libros morentur.

Megabyzum. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *Megabuxum* cum edd. ante Ald. et aliquot Burm. confuse notatis. Camp. *Negabusum.* *sumerent.* Turic. Guelf. *sumere* cum Voss. 1. et Basil. Sed Alm. *assumerent* (cf. modo hac §. item § 22.) cum edd. ante Stoer.

aptum. Turic. *actum* (a sec. manu *mactum*) illud cum Alm., hoc cum Voss. 1. et Obr. Nostrum Guelf. Goth. Camp.

Bagoam — *Megabyzum.* Solita fuerunt eunuchorum nomina. vide Plin. H. N. 13, 4, 9. „in horto Bagon“ (genitivus graecus est) „ita enim „vocant“ [Perfae] „spadones.“ Strabo l. 14. p. 641. Ἰερξείας δ' εὐνοούχους εἶχον (Ephesii) οὓς ἐκάλουν Μεγαλοβύζους (vel Μεγαβύζους ut ait Casaubonus, eodem enim redit). Megabyzos in aula Perfarum appellatos multos, plurimi auctores sunt. De Megabyzo vide Hemsterhus. ad Luciani Timon. Vol. Bip. 1. p. 382 seqq. et interpp. ad Ael. 2, 2. De Bagoa Lucian. Eunuch. Vol. Bip. 5 p. 204 seqq. et interpp. Adde Bosium in indice Corn. Nep. voce *Bagaeus*.

Namque et hoc plurimorum nomen proprium. Obstat tamen quodammodo Plinius Quintiliano l. 35. c. 10, p. Hard. 697. Megabyzum in pompa Dianae pictum ab Apelle referens, sed neque solum, neque de industria, tanquam exemplar formae.

Doryphoron illun. Polycle-
ti, cf. Plin. H. N. 34, 8. (quem fecit artifex „viriliter „puerum“) vide et Cic. Brut. c. 86. Orat. c. 2. Cave autem Gesnero credas, effictum fuisse *Jovem* Doryphorum; in quem *puerilis* aetas nequaquam cadit. Fuit satelles aliquis. Idem „*Diadumenum* fecit mol- „liter juvenem“ quod et ipsum Quintiliani argumentationi repugnat aliquatenus.

8 vel militiae vel palaestrae; aliorum quoque juvenum bellicosorum et athletarum corpora, decora vere existimaverunt: nos, qui ora-

Vall. Tarv. et edd. ab Aldo inde. Priores omittunt vocem. Burm. conjicit *natum*, non quidem male, sed frequens est confusio τῶν *actus* et *aptus*. vid. Drakenb. ad Liv. 40, 13, 6.

al. quoque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. 3. Bern. et edd. ante Stoer. Reliqui *aliorumque*. MSS, quidem, qui tacentur, negligenter profecto excussi sunt.

bellicosorum. Turic. Camp. *bellicorum* cum Goth. Alm. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. cf. 5, 10, 10. Nostrum dat Guelf.

corp. dec. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (turbante aliquid* in notando Gesn.) cum Bodd. Bern. edd. ante Stoer. (nisi quod Guelf. et Basil. transponendo inserunt *vere*). Reliqui inserunt *quae esse*. Hoc unde sit, nemo ostendit, neque ullum ei praesidium profecto in MSS. qui male silentur plurimi.

dec. vere. Bodd. *decorare* cum Jenf. et edd. ante Basil. Haec transponendo *vere dec.* cum Guelf. (cf. § 14. 5, 13, 1) non impune. Nostrum Vall. Turic. Goth. (errante Gesn.) Camp. et reliqui.

existimaverunt. Sic Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Ald. Bad. uterque, Steph. Gryph. Stoer. Chouet. Roll. Sed Turic. Camp.

vel — vel. cf. 3, 8, 49. Inde Voss. 3. scriptura *et — et*, quae est glossa.

aliorum quoque. Sic dirimere oportuit in hac scriptura, quae sola est libris firmata. Repetitur quaestio ante *aliorum*. Sed est sane quod displiceat, in ea ratione, ubi negantur artifices incidisse in hunc errorem, ut Bagoam in exemplum sumerent, *sed* — ut Doryphoron exemplum sumerent. Hic ergo et ipse error erat? Sentio equidem hoc esse calumniari; sed quidni diligens scriptor vitaverit hanc calumniam? Ldage igitur melius legetur

aliorumque pro *aliorum quoque* (lenissima emendatione, nam *quoque* et *que* saepissime confusa habes in libris, vid. Drakenb. ad Liv. 5, 27, 1: et est ea scriptura in recentioribus edd., sine auctore tamen), ubi major diremtio fiet ante *sed*, a quo deinde ordietur altera quaestio, finem habens in *existimaverunt*, verbo respondente superiori illi *inciderunt*. Eandem structuram fieri in hac nostra constitutione, contortum videtur, nisi forte *et* inserueris post *palaestrae*.

vere. Attende positum adverbii, qui jubet referre

torem studemus effingere, non arma, sed
 22 *tympana*, eloquentiae demus? Igitur et ille,
 quem instituimus, adolescens, quam maxime
 potest, componat se ad imitationem veritatis:
 initurusque frequenter forensium certami-
 num pugnam, jam in schola victoriam spectet,
 et ferire vitalia ac tueri sciat: et praeceptor
 id maxime exigat, inventum praecipue pro-
 bet. Nam, ut ad pejora juvenes laude du-
 23 cuntur, ita laudari in bonis gaudent. Nunc
 illud mali est, quod necessaria plerumque
 silentio transeunt, nec in dicendo videtur
 inter bona utilitas. Sed haec et in alio nobis
 tractata sunt opere, et in hoc saepe repetenda.
 Nunc ad ordinem inceptum.

existimarint cum Bodl. et recentt. edd. *existimaverint* Jenf.
 cum edd. ante Ald. acc. Basil.

22. *ac.* Guelf. *aut* cum Jenf. et Tarv. Regius correxit,
 et nostram firmiter libri nostri.

exig. inv. praec. Guelf. omittit *inv.* cum Bern. Praeter
 Turic. Alm. Camp. inserunt *fere et ante inv.*

gaudent. Turic. *laudent* cum Abu. (cf. § 21. 5, 13, 3.)
 sed ille a sec. manu nostrum. Guelf. *mallent* cum Bern. Goth.
 (nisi quod hic *mallet*) et Stoer. Chouet. Leid.

23. *inceptum.* Desinit in hanc vocem caput in Turic.
 Guelf. Camp. Goth. (tac. *Gefn.*) ut et Voll. 1. 2. 3. Alm.

ad verbum, ad adjectivum
 vetat.

tympana. Bacchica et im-
 bellia instrumenta. vid. Ovid.
 Metam. 5, 534 — 37. Virg.
 Aen. 9, 617. Stat. Achill. 2,
 174 — 76. cf. nostr. 11, 3,
 59 *cymbalis*.

22. *veritatis.* vid. not. ad
 3. 3, 53. item 6, 1, 43.

victoriam spectet. cf. 5 Pro-
 oem. 1. 5, 3, 1. 10, 2,
 27.

23. *utilitas.* Nihil est con-
 jectura in Leidensi posita: *vi-*
rilitas. vid. 4, 3, 2 seqq.

alio — opere. cf. dicta in
 praefatione nostra p. 39.

Nunc — inceptum. cf. 3, 6,
 60. Ordo autem ille inceptus

XIII. Refutatio dupliciter accipitur mille
 Nam et pars defensoris tota est posita accusatoris
 tatione: et quae dicta sunt ex diverso, utronus
 utrinque dissolvi. Et haec est proprie sensu
 in causis quartus assignatur locus. Sed utrobilibit.
 que similis conditio est. Neque vero ex alio
 locis ratio argumentorum in hac parte peti
 potest, quam in confirmatione: nec loco-
 rum, aut sententiarum, aut verborum et
 figurarum alia conditio est. Affectus ple-
 rumque haec pars mitiores habet. Non sine
 causa tamen difficilior semper est creditum

Reliqui adjiciunt *revertamur*; nulli tamen, ut opinor, MSS.
 quanquam multi silentur.

1. *Nam et.* Turic. Camp. omittunt *et cum Alm.* Male.

haec. Turic. Guelf. *hoc* cum Goth. Alm. Voss. 1. 2. et
 edd. ante Ald. correxit Regius, sed Camp. jam nostrum. cf. ad
 5, 11, 3. Possit sane ferri neutrum. vid. 5. c. III.

ratio. Turic. Camp. omittunt. Soli, quantum video.

locorum. Goth. (tac. Gesn.) *jocorum* cum Voss. 2. et aliis,
 ut perhibet Burm. Ego nullos vidi.

cond. est. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum
 edd. ante Stoer. Reliqui inter quos Guelf. e. c. cf. 5, 12, 21.
 item § 2.

2. *mitiores.* Turic. Camp. *minores.* Soli, quantum video.
 Potest tamen placere. Quare enim in probando *affectus* fuerint
saeviores, atrociores quam in refutando? cum praesertim hic
 intelligatur *refutatio* utrinque usurpata, non a solo defensore.
 (In defensione enim et Cicero *mitiora* locum habere dicit Ora-
 tor c. 38.) *Majores* esse in probando, facile intelligitur.
 Verum *mitiores aff.* sunt profecto ἡδῆν opposita illa τοῖς παρῶσι.
 cf. 6, 2, 9. 5, 12, 9. *semper est.* Turic. Camp.
est. f. cf. § 1. item mox hac §.

est quem designat 3, 9, 1. vide vocis esse videtur quae 4, 2,
 et 5 Proem. 5. 118.

1. *figurarum.* Vis hujus hic

2. *mitiores.* vid. not. crit.

(quod Cicero saepe testatur) *defendere*, quam *accusare*. Primum, quod est res illa simplicior: proponitur enim uno modo, dissolvitur varie: cum accusatori satis sit plerumque, verum esse id, quod objecerit: patronus, *neget, defendat, transferat, excuset, deprecetur, molliat, minuat, avertat, despiciat, derideat*: quare inde recta fere, atque, ut

proponitur — varie. Turic. Camp. *p. uno modo haec v. d.* cum Alm. Hic quidem vel optimos antiquissimosque libros, alioqui plurimam librorum simplicitatem prae se ferentes, vitii, nec inconsulto admitti, arguere cogimur. *haec* manifeste insertum ut opponeretur τῷ illa res, quapropter et enim expunctum. Omne hoc natum ex ignorata *proponendi* significatione. Sed error profecto superior ea aetate, qua descriptus est Turic. Levius est, quod ordo in ultimis diversus est et in Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Stoer. (cf. not. prox. item § 17.) *varie diff.*, grato sane χρισμῶ, sed neque necessario et fortasse nimis affectato in hac dicendi tenuitate.

inde recta. Sic scripsi contra libros quidem omnes, de conjectura Lochmanni V. C. (vid. ejus Progr. anni 1790 prius

quod Cicero — testatur. Loca Ciceroniana nunc quidem in promptu nulla sunt, quae percentsentem ejus libros, si sit admonitus, fallere non possunt. Quod autem Turnebus ablegat ad Cic. de Offic. 2, 14, nec manifestam habet locus hanc sententiam, nec sufficere illi *saepe*. Alteram, quem indicat in *oratore*, frustra quaesivi. Se defendendi majorem habuisse consuetudinem, testatur Cicero divinatione in Caecilium, et ostendunt ipsae ejus orationes.

illa. ad propius i. e. accen-

sare refer. vid. 4, 1, 28. item hic § 12.

proponitur. Gesnerus monet hoc verbum aliquoties proprie in actore, seu accusatore, a Fabio usurpari. cf. nos ad 4, 4, 1. Manifesta in primis loca 3, 6, 15. 5, 13, 46. Sed est in omni argumento utique *propositio*, eo significato, qui est in προθέσει Aristotelica, vid. 3, 9, 5; ut *proponere* possit dici pro *probando, affirmando*.

despiciat. cf. 4, 1, 38. 5, 13, 22.

inde — hinc. i. e. a parte accusatoris — a parte patroni.

sic dixerim, clamosa est actio: hinc mille flexus et artes desiderantur. Tum accusator 3 praemeditata pleraque domo affert: patronus etiam inopinatis frequenter occurrit. Accusator dat testem: patronus ex re ipsa refellit. Accusator criminum invidia, vel si falsa sint, materiam dicendi trahit, *de parricidio, sacrilegio, majestate*: quae patrono tantum neganda sunt. Ideoque accusationibus etiam mediocres in dicendo successerunt: bonus defensor nemo, nisi qui eloquentissimus, fuit.

p. 5. item anni 1776. p. 5 seqq et 1778. p. 3.) In illis enim *indirecta*, unde vir doctus effecit *inde directa* ablegans ad 2, 13, 4. Poterat et hic ad § 11. Sed praestat profecto simplex *recta*. Gesnerum, pro *clamosa* ingeniose sane conjectantem *dumosa*, alieno loco quaesisse ulcus, docet veritas reperta a Lochmanno.

3. *Tum*. Guelf. omittit cum Bern. Ald. Leid. Gibf. cum Camp. *vel si*. Sic Camp. Omittit *si* Turic. Etiam hoc feras, quanquam vehementius. Reliqui *etsi*.

sint. Sic Guelf. Reliqui *sit*. Invidia criminum nunquam est falsa. Nec verbum substantivum positurus erat, si *falsa* esset singularis.

Sic 5, 7, 33. 6, 1, 6. Cic. pro Cluentio c. 30. *istinc — hinc*.

recta — clamosa. vide *recta* 10, 5, 8 *clamose* 11, 3, 45 indicante Lochmanno V. C. Adde *recta* 6, 1, 2.

3. *criminum — trahit*. Gesnerus, contra libros, velit a praepositionem poni ante *crim*. Ignoro sane, ubi veteres struxerint *trahere* solo ablativo, nisi forte *φωσινός*, ut *fonte*,

caverna. Si quid addi debet malim *e* ante *c*. cf. 4, 2, 93.

accusationibus — mediocres.

Monet Gesnerus, propterea adolescentes fere in accusatione aliqua illustri posuisse tirocinia. Sed hujus rei non in sola facilitate erat ratio.

Erudite de hoc more disputat Boettigerus in prolusione anni 1794 p. 5. ablegans ad Qu. 12, 7, 3. et apponens egregium Plutarchi locum: (*φωσινός*) καὶ πάντοτε τοὺς νέους

Nam, ut, quod sentio, semel finiam, tanto est accusare, quam defendere, quanto facere, 4 quam sanare, vulnera, facilius. Plurimum autem refert, et *quid* protulerit adversarius, et *quomodo*. Primum igitur intuendum est, id, cui responsuri sumus, proprium sit ejus judicii, an ad causam extra accessitum. Nam, si est proprium; aut negandum, aut defendendum, aut transferendum. extra haec 5 in judiciis fere nihil est. *Deprecatio* quidem, quae est sine ulla specie defensionis, rara admodum, et apud eos solos judices, qui nulla certa pronunciandi forma tenentur: quanquam illae quoque apud C. Caesarem et Triumviros pro diversarum partium hominibus actiones, etiamsi precibus utuntur, adhi-

Nam ut quod. Turic. Camp. *quanquam ut q.* cum Alm. nisi quod hic dicitur omittere *ut* (cf. 5, 12, 22. item mox hac §). Guelf. *Nam quod* cum Voss. 1. Illa veterum librorum scriptura fortasse est frugi, si cum vehementia dictum interpretaris et subaudias: *quanquam quid opus est tot verbis!*

4. *quid protulerit.* Turic. *qui profuerit.* (Alm. *qui profuerit* cf. modo hac § item § 5.) cum Guelf. Camp. *quid profuerit* Voss. 1. *arcessitum.* Turic. Guelf. Goth. Camp. *accesitum* cum edd. ante Roll. Sed haec causa acta jam est. vide Dausqu. in v. Neque tamen ubique in vet. lib. meis prava scriptura. *utuntur.* Camp. *nituntur,*

ἐβούλοντο τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπι-
φρομένους ὄρα̃ν, ὡσπερ θηρίοις
εὐγενεῖς σκύλακας. T. 2.
p. 491. E.

11, 3, 59. sed et hic not. crit.

5. *Deprecatio* — *rara.* cf. 7, 4, 17.

Nam — *finiam.* Elegans forma sibi quasi ipsius instantis, et suam tarditatem indignantis. cf. 8, 3, 55. 9, 4, 138.

certa — *forma.* cf. not. ad 3, 10, 1.

C. Caes. et Triumv. cf. not. ad 3, 8, 50.

bent tamen patrocinia: nisi hoc non fortissime defendentis est, dicere, *Quid aliud egimus, Tubero, nisi ut, quod hic potest, nos possimus?* Quod si quando apud Principem, aliumve, cui, utrum velit, liceat, dicendum erit, dignum quidem morte eum, pro quo loquemur, clementi tamen servandum esse vel talem: primum omnium non erit res nobis cum adversario, sed cum iudice; deinde forma deliberativae magis materiae, quam judicialis utemur. Suadebimus enim,

hoc non fort. Jenf. omittit *non* cum edd. ante Ald. exc. Camp. corrigente jam Regio, sed ex aliis exemplis, non de conjectura. cf. ad 4, 2, 29. ut et proximum.

nos possimus. Turic. n. *non possunus* cum Alm. etsi hic *possimus*. cf. § 3. 8.

6. *lic. dicend.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voff. 2. Goth. Ald. Stoer. Chouet. Leid. Roll. Burm. At Jenf. cum Vall. et edd. ante Ald. inserit *dicemus* quo accedunt Gryph. Gibf. Obr. Gesn. Bip. et aliquot a Gibf. memoratae. Regius, cum hoc inveniret, *dicend. er.* expunxit, retinuit *dicemus*, verissime iudicans de sententia. Hunc secuti sunt Bad. Bas. Capp. De suis Codd. altum tacet Gibf. (5, 10, 64), Myſorum ultimus inter criticos. Quis in Quintiliano tulerit *dicemus*, *dicendum erit*, aut *primum omnium* hic in fronte novae sententiae positum? Quod fieri neceſſe in Gibſoni et Gesn. constitutione. *clementi.* Sic Guelf. cum Goth. Vall. pro-

fortissime. Interpretor *confidentissime* ut 5, 10, 78 non: *cum magno argumenti pondere.* cf. mox § 21.

Quid — possimus. Cic. pro Lig. c. 4. init.

6. *Quod si — talem: primum — utemur.* A vocabulo *primum* ordire apodofin, nec quidquam deesse orationi vide-

bitur. Sin, post *dicendum erit*, absolutam putas protasin, omnia turbantur. *dicendum erit* interpretare, si tanti, *dicere cogeris, dicere neceſſe erit*; jam autem sequuntur ea ipsa, quae sola in tali causa dicenda relinquuntur. *primum omnium* eodem usu quo *ante omnia* cf. 4. 2, 40. Ad *utrum* cf. 5, 10, 69.

ut laudem humanitatis potius, quam voluptatem ultionis concupiscat. Apud iudices quidem, secundum legem dicturos sententiam, de confessis praecipere ridiculum est. Ergo, quae neque negari, neque transferri possunt, utique defendenda sunt, qualiacunque sunt: aut causa cedendum. Negandi duplicem ostendimus formam: *aut non esse factum; aut non hoc esse, quod factum sit.*

bantibus Bad. et Gesn. *clementem* Bern. Reliqui *clementia*. Antiquitus fortasse *autem* sequebatur hanc vocem, pro quo nunc est *tamen*.

7. *legem.* Camp. *leges* cum edd. ante Stoer. exc. Aldo.
praecipere. Guelf. *praecipue.* *sunt qu. sunt.* Sic Turic. Guelf. Camp. Tarv. Stoer; Chouet. Leid. Gibf. Obr. *sint — sunt* Jenf. quod inveniens Regius transposuit, et sic Goth. I. oc. Ven. Rusc. Ald. Bad. Bas. Gryph. Roll. Burm. Gesn. Bip. *cedendum.* Ioann. Alb. Gryph. Stoer. Chouet. Leid. Gibf. Roll. *cadendum.* Ioann. quidem etiam ante *causa* inserit *u* quod est in Voss. 3. quoque et vet. quibusdam edd. sed cum *ced.* Burm. ablegat ad 5, 8, 1. ubi *procedent* in aliquot edd. *cadunt*, item ad 2, 1, 5. ubi omnes *cedunt*. *Cedere causa*, collatis etiam hisce locis, facile apparet, esse non suscipere causam, tanquam non vincibilem. Sed mihi majus acumen et dignius Quintiliano inesse videtur nostro loco, si legitur: *cadendum*. Posuerat et antea: *ridiculum*. „Qui hoc noluerit, is etiam *causa cadere* optabit,“ quasi hoc sit, quod sanus optare possit. Alia hic ratio est, quam in binis istis locis; cum *causa* enim proprie jungitur *cadere*, cum *victoria* aut *onere*, non item. Geminus locus 7, 2, 12 „*causa* „periclitandum.“

7. *de conf. praecipere.* Instruere oratorem praeceptis tractandorum eorum apud iudices criminum, quae confiteatur reus.

transferri. Ad alium iudicem cf. 3, 6, 83. 84.

cedendum. cf. not. crit.

non esse — non hoc esse. Status conjecturalis — status finitivus, sive *finitio*, quod vocabulum mox ponitur.

Quae neque defendi, neque transferri possunt, utique neganda: nec solum, si finitio potest esse pro nobis, sed etiam, si nuda insinatio superest. *Testes* erunt? multa in eos⁸ dicere licet. *Chirographum*? de similitudine literarum differemus. Utique nihil erit pejus, quam confessio. Ultima est *actionis controversia*, cum defendendi negandive non est locus, *translatio*. Atqui quaedam sunt,⁹ quae neque negari, neque defendi, neque⁶² transferri possunt. *Adulterii rea est, quae,*

3. *differemus*. Sic Turic. Camp. item Alm. et aliquot exempla Regio visa; probanti. Reliqui *differendum*.

translatio. Turic. Guelf. Camp. *id est relatio* cum Alm. (etsi is dicitur notam habere pro *est*, referentem aleph Hebr. cf. § 5. 13.) Goth. Voss. 2. 3. Vall. Bern. et edd. ante Ald. Regius correxerit, et facile litera *t* potuit abire in *i*, ut ex nostro fieret illa Codd. scriptura. Haec quidem omnium est MSS. etsi silentur Britannici, ubi, cum et Voss. 1. nulla mentio, suspicio possit subnasci, an forte Ioann. et Voss. 1. (cf. 4, 5, 5) deriderint receptam. Sed Bodl., similiter neglectum a GIBS., recedere a Turic. Alm. non est credibile. Si objiceretur in edd. illud MSS. *id est relatio*, de glossa aliquid nobis suboleret profecto. Eadem manet suspicio, si *id est translatio* scriptum fuit (cf. 5, 11, 3.), Gesn. quidem ipsius Qu. appositionem interpretatur vocem *translatio*, sine *id est* subjectam, et potest commendare, quod mox est verbum *transferri*. Sed poterat usurperari id, etiamsi nulla ante *translationis* propria appellatio. Malim igitur pro glossa expungi *translatio*. cf. *transl.* et *rel.* ad 3, 6, 23.

8. *translatio*. cf. not. crit. De re vide 3, 6, 69. 7, 5, 1.

9. *Adulterii*. Promiscue enim in iure usurpatur *adulterii* et *stupri* appellatio, cum in vidua proprie *stuprum* modo

fiat. vide Dukerum de Latinitate ICTorum p. 122 — 30. Hunc quidem Fabii locum non excitant VV. DD. sed 4, 2, 98. ubi contraria permutatio *stupri* pro *adulterio*, facilius illa.

cum anno vidua fuisset, enixa est. *lis non erit.* Quare illud stultissime praecipitur, quod defendi non possit, silentio dissimulandum, si quidem est id, de quo iudex pronun-
 10 nciaturus est. At, si extra causam sit adductum, et tantum conjunctum, malim quidem dicere, nihil id ad quaestionem, nec esse in his morandum, et minus esse, quam adversarius dicit: tamen velut huic simulationi oblivionis ignoscam. Debet enim bonus advocatus pro rei salute brevem negligentiae
 11 reprehensionem non pertimescere. Viden-

10. *fit adduct.* Turic. Camp. inferunt et cum Alm. non male, cum *extra causam adducere* insolenter dicatur. Subeat etiam legere: „extra ad caus. add.“ ut 4, 1, 50. „ad caus. „extra pert.“ tantum. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Bern. Reliqui tamen, quod praefert Regius. Mihi nostrum potius visum ob id quod mox sequitur tamen. cf. 4, 2, 100.

anno. Francius malebat *annum*, hic quidem non malus augur. Suspicio nostram scripturam natam ex errore male jungendi *cum* quod praepositionem interpretabantur (cf. 5, 12, 14. not. crit.). Eandem varietatem vide apud Drakenb. ad Liv. Epit. l. 2. Nec tamen vitiosa recepta. cf. § 27, not. crit.

lis non erit. Fuit tamen undecimi mensis partus legitimus decretus ab Hadriano vide Gell. 5, 16. indicante Turnebo.

stultissime — silentio. cf. 4, 2, 65.

10. *fit adductum.* vide not. crit.

velut huic. Capperonnerius transposuit *h. v.*, facili emendatione (cf. not. crit. ad § 2), vide 3, 8, 45. Sed ne sic quidem video, quare haec dicatur *velut simulatio oblivionis*, cum sit ipsa simulatio obl. Si quo referri recte potest *velut*, ad *oblivionem* adjunges. Possis *velut* mutare in *ut vel* (cf. not. crit. ad 5, 9, 16.) et post *dicit* inserere *ita*.

dum etiam, simul nobis plura aggredienda sunt, an amolienda singula. Plura simul invadimus, si aut tam infirma sunt, ut pariter impelli possint: aut tam molesta, ut pedem conferre cum singulis non expediat: tum enim toto corpore obtinendum, et, ut sic dixerim, directa fronte pugnandum est.

65 Interim, si resolvere ex parte diversa dicta 12
difficilius erit, nostra argumenta cum adver-
sariorum argumentis conferemus. si modo,
haec ut valentiora videantur, effici poterit.
Quae vero turba valebunt, diducenda erunt:
ut, quod paulo ante dixi, *Heres eras, et
pauper, et magna pecunia appellaberis a cre-
ditoribus, et offenderas, et mutaturum tabu-
las testamenti sciebas.* Urgent univ. 13

11. *etiam simul.* Goth. (tac. Gesn.) Camp. inserunt *an*, cum Andr. edd. ante Gryph. num Bodl. Obr. cf. 5, 4, 2. Burm. hic aliquot laudat, qui duplex *an* latinum negarint; rectissime illi. vid. et 7, 1. 13. *possint.* Jenf. (tac. Gesn.) *fit* cum Loc. et edd. ante Ald. Regius Graecismum defendi posse agnoscens, recte monet, alienum tamen a Qu. more. Nostrium et in Tarv. *directa.* Jenf. *detecta* cum edd. ante Stoer. exc. Camp. Tarv. Ald.

13. *Urg. univ.* Turic. inserit *jungunt.* Alm. *vingunt.* (cf. § 8. item mox). An *vincunt?* Sed videtur inconconsulta similiarum literarum iteratio.

11. *Plura — singula.* cf. 5, 12, 4. et hic mox § 12 *turba valebunt.*

directa fronte. cf. 2, 15, 5. 4.

12. *haec ut valentiora.* De usu pronominis ad remotius relati cf. not. ad § 2.

paulo ante. 5, 12, 5.

magna — appellaberis. Insolentius quod sine praeposi-

tione struitur *appellare*, cum alias sit „*de pecunia appella-
re.*“ Neque tamen dubia scriptura, nec quidquam agit Capperonnerius interpungens post *pecunia*, ut hoc referatur ad *erat* (malatet in *eras*), quod defendit loco gemino „*Hereditatem sperabas et magnam
hereditatem.*“

At, si singula quaeque dissolveris, jam illa flamma, quae magna congerie convaluerat, diductis, quibus alebatur, concidet: ut, si vel maxima flumina in rivos diducantur, qualibet transitum praebent. Itaque propositio quoque secundum hanc utilitatem accommodabitur, ut nunc singula ostendamus, nunc complectamur universa. Nam interim quod pluribus collegit adversarius, satis est semel proponere: ut, si multas causas faciendi, quod arguit, reo dicet accusator fuisse: nos, non enumeratis singulis, semel hoc intuendum negemus, quia non, quisquis causam faciendi sceleris habuit, et fecerit. Saepius tamen accusatori congerere

At si sing. Turic. *ut ad f.* Alm. *ut at si f.* (cf. modo, item § 14.) Goth. *et* (non *ut*, ut Gesn.) *si f.* cum Voss. 2. *At f.* Guelf. cum Voss. 1. 3. Hanc ego veram puto scripturam, ut est apud Juvenalem 3, 78. „in coelum, jufferis, „ibit“ et saepe in calidiore oratione. cf. § 3.

conc. ut. Turic. *c. continetur u.* a *sec. c. et continetur u.* cum Alm. Bodl. *c. et conteretur et* Camp. cum Andr. *Pro concidet*, opinor, Burm. *malit confidet.* Eleganter profecto. cf. 6, 2, 31. *diducantur.* Turic. Guelf. omittunt cum Alm. Voss. 3., sine sensu. *ut nunc.* Sic Turic. Camp. cum Alm. *ea cum* Voss. 1. *Reliqui u. ea n.* Poterat esse sextus casus; sed nihil necesse addi.

14. *satis est.* Turic. Guelf. Camp. *sat. e.* Alm. *satis e.* dare narratur, per Sphalma Burm. profecto. cf. 4, 2, 45. mox tamen omnes *satis.* *reo dic.* Turic. *reum d.* cum Alm. cf. § 13. item mox. *enumeratis.* Turic. *numeratis* cum Alm. cf. modo item § 16.

13. *At si singula.* cf. not. cent impliciter sibi similitudines, singulae quidem egregiae.

flamma — flumina. Displi- cf. 2, 4, 7.

argumenta, reo dissolvere expediet. Id autem, quod erit ab adversario dictum, quomodo refutari debeat, intuendum est. Nam, si erit palam falsum, negare satis est: ut pro Cluentio Cicero, eum, quem dixerat accusator epoto poculo concidisse, negat eodem die mortuum. Palam etiam contraria, et ¹⁶ supervacua, et stulta reprehendere, nullius ⁶⁴ est artis: ideoque nec rationes eorum, nec exempla tradere necesse est. Id quoque (*obscurum* vocant), quod secreto, et sine teste aut argumento dicitur factum, satis natura sua infirmum est (sufficit enim, quod adversarius non probat); item, si ad causam non pertinet. Est tamen oratoris interim ¹⁷ efficere, ut quid aut contrarium esse, aut a causa diversum, aut incredibile, aut supervacuum, aut nostrae potius causae videatur

15. *dix. — epoto.* Turic. Camp. *dix. poto* omiſſis reliquis. Ex Alm. non nisi *poto* aſſertur.

16. *Ideoque — non probat.* Haec omnia deſunt in Turic. Mire. Ex Alm. aliqua eorum aſſeruntur, neque ulla lacunae mentio. cf. § 14. 17.

17. *orat. int.* Sic Turic. Camp. Reliqui *i. o.* cf. § 2. 25. *aut a causa.* Turic. Camp. omittunt *a.*

15. *pro Cluentio Cicero.* t. 60.

16. *contraria.* cf. 3, 3, 5. item hic § 17. 30. Sic et Dial. de oratt. c. 34 „stulte „contrarie.“

quod secreto — factum. Pſendo-Turnebus bene ad

partes vocat locum Cic. Philipp. 2. c. 4. ubi tam infirmi argumenti tractatio, in literis Ciceroni ab Antonio tributis.

ſi ad. Regius pro *ſi* malit *quod.* Equidem inferam *quid.* Recepta quidem vitio non caret.

- esse conjunctum. *Objicitur Oppio, quod de militum cibariis detraxerit: asperum crimen: sed id contrarium ostendit Cicero, quia iidem accusatores objecerint Oppio, quod is voluerit exercitum largiendo corrumpere.*
- ¹⁸ *Testes in Cornelium accusator lecti a tribuno codicis pollicetur: facit hoc Cicero supervacuum, quia ipse fateatur. Petit accusationem in Verrem Q. Caecilius, quod fuerat quaestor ejus: ipsum Cicero ut pro se videretur effecit.*
- ¹⁹ *Cetera, quae proponuntur, communis ratio habet. Aut enim conjectura excutiuntur, an*

sed id contr. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 1. Bern. et edd. ante Stoer. Reliqui omittunt *id* inter quos recensetur Alm. cf. § 16. item mox.

18. *qu. ipse fat.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui *q. idem f. ipse.* Alm. *q. f. ipse.* cf. modo, item § 19.

Q. Sic Goth. (tac. Gefn.) *L.* Turic. (sed a pr. manu C.) Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. Reliqui integrum praenomen. cf. 5, 11, 39. 6, 1, 20.

19. *comm. — habet.* Sic Camp. solus. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) *communis habet.* Alm. Voss. 1. 2. *communes habent* (cf. § 18. item mox). Reliqui *communes locos habent.* Significatio *locorum communium*, qualis hic foret, aliena plane ab omni consuetudine, ut cogeretur Capper. nova de iis praecipere ad h. l. *Ratio facile excidebat, rō* notata per compen-

Oppio. vid. 5, 10, 69.

18. *in Cornelium.* vid. 4, 3, 15.

Q. Caecilius. vide Cic. *Divinat.* in *Q. Cacc. c. 2. 6. 11.* et passim. Hunc Caecilium, Judaeum et ipsum, testante Plutarcho *vit. Cic. p. 864 C.* cf. cum altero ad 3, 1, 16.

19. *Cetera — habet.* Non sine insolentia *habere*, h. e. continere, dicitur *ratio ea quae proponuntur.* Acquiescendum tamen videtur in hac scriptura. *Communis ratio* facile intelligitur, modus receptus tractandi argumenta, idemque *communis* probanti et refutanti.

vera sint; aut *fiuitione*, an propria; aut *qualitate*, an inhonesta, iniqua, improba, inhumana, crudelia, et cetera, quae ei generi
 65 accidunt. Eaque non modo in propositionibus, sed in toto genere actionis, intuenda,
 An sit *crudelis*? ut Labieni in Rabirium, lege perduellionis; *Inhumana*? ut Tuberonis Ligarium exulem accusantis, atque id agentis, ne ei Caesar ignoscat; *Superba*? ut in Oppium ex epistola Cottae reum factum. Proinde *praecipites*, *insidiosae*, *impotentes* 21

dium (cf. 5, 13, 1.) ut et *res*. (cf. 5, 7, 13. not. ex.) quocum confunditur mox § 25. quanquam Camp. editio non est immunitis a correctionibus. cf. 6 Pro. 6. 7. 9. 11. 13. 15. 6, 1, 5. 9. 40. 6, 3, 13. 16. 47.

19. 20. *inhumana crud.* — *Inhumana*. Haec omnia post prius *inh.* absumunt a Turic. afferuntur inde aliqua ex Alm. cf. modo, item § 21.

generi accidunt. συμβέβηκε. Hic quidem ea quae *generi accidunt*, sunt species generi subjectae. cf. 5, 6, 56. Ibi sane magis ex usu Peripateticorum adhibitum vocabulum, quem vide apud Porphyr. in *Itag.* p. (Arist. Buhl.) 395. 414. Sed in illa veterum denominandi libertate (cf. not. ad 3, 6, 25.) potuerunt species videri accidentia generis.

20. *lege perduellionis.* Hac enim lege cum niteretur actio Labieni, non poterat non esse atrocissima poena rei, si condemnaretur. vid. argumentum orationis Ciceron. pro C. Ra-

birio, perduellionis reo, item ejusd. orat. c. 3 extr. 4. 5.

Superba. Videtur *superbum*, soli proconsulis contra quaeflorem suum testimonio fidem exigere; neque in iudicio dicto, sed literis familiaribus scripto. cf. § 17. item § 30 ubi apparet, veritatem Cottae pro summo argumento esse accusatori. Praegravabat in hac causa reum magistratus auctoritas, cui et ipse Cicero arrepsit, quanquam dicens in Cottam. vid. 11, 1, 67.

21. *Proinde.* Illic quidem non mala videtur Gesneri *επίσις*, optantis *perinde* (cf. 3, 8, 38). Vocabula haec ubique

deprehenduntur. Ex quibus tamen fortissime invaseris, quod est aut omnibus periculosum, ut dicit Cicero pro Tullio, *Quis hoc statuit unquam, aut cui concedi sine summo omnium periculo potest, ut eum jure potuerit occidere, a quo metuisse se dicat, ne ipse posterius occideretur?* aut ipsis iudicibus, ut pro Oppio monet pluribus, *ne illud actionis genus in*
 22 *equestrem ordinem admittant.* Nonnunquam tamen quaedam bene et contemnuntur, vel tanquam levia, vel tanquam ad causam nihil pertinentia. Multis hoc locis facit Cicero. Sed haec simulatio interim hucusque procedit, ut, quae dicendo refutare non possu-

21. *Tullio.* Tarv. *Nulla.* Jenf. *Nullio* cum edd. ante Ald. *eum.* Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *cum.* correxit Regius. *ut pro Oppio.* Turic. *propositum* cum Alm. cf. § 19. 20. 23.

22. *bene et.* Sic Turic. cum Alm. Voss. 1. *et bene* Camp. Reliqui omittunt *et.* *facit.* Turic. Camp. *fecit* cum Alm.

paene confunduntur vide Drakenb. ad Liv. 27, 8, 18. item in nostro 5, 1, 11. 5, 10, 112. mox h. c. § 58. 6, 4, 20. Sed Qu. *ut, atque,* omnibus fere locis subjicit voci, quod quidem hic poni non poterat. Convenit tamen *perinde* orationi eo significato, quem dant vet. Glossae *παράκλησις, ὁμοίως.*

pro Tullio. cf. 4, 2, 131.

posterius. Pro hoc Francius *potius* malit, Capperonnerius *prius.*

22. *bene et contemnuntur.* cf. § 10.

Multis — Cicero. Insignem locum ponit Gesn. pro Rosc. Am. c. 29. extr.

Sed — *calvemus.* Cum *Sed* in omnibus sit libris, videtur haec cum reprehensione dici et referenda eodem quo § 9 *stultissime*; cui tamen obstat usus primae personae *calvemus.* Malit fortasse aliquis: *Et pro sed,* ubi nulla erit improbatio (cf. 4, 2, 65).

mus, quasi fastidiendo calcemus. Quoniam²⁵ vero maxima pars eorum similibus constat, rimandum erit diligentissime, quid sit in quoque, quod assumitur, dissimile. Id *in jure* facileprehenditur. Est enim scriptum de³⁶ rebus utique diversis, tantoque magis ipsarum rerum differentia potest esse manifesta. Illas vero *similitudines*, quae ducun-

23. *Quon.* — *eorum.* Turic. *Q. in has* (a sec. manu *his*) *erit vero pars* (a sec. manu *inferitur et*) *e. cum Alm.*, sine correctionibus (cf. § 21. item hac §). *Q. v. m. p. in his et e.* Camp. Priores scripturas non expedio; nisi forte trajiciendo natae ex illa Campani in qua est manifestus error librarii arguantis; sed *erit* unde sit non exputo. *Id.* Turic. Guelf. Camp. omittunt cum Alm. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Reposuit Regius, sed habet, nisi dormitavimus, Goth., et Voss. 3. *id pro in*, ut videtur. *ipsarum.* Jenf. (tac. Gesn.) *ipsa* cum edd. ante Stoer. Sed Camp. et MSS. meae receptam.

23. *eorum.* Fluctuat nomen, nec certum habet respectum. Suspicio intelligi ea „quae dicendo refutare non „possumus.“ cf. not. crit.

in jure. Intelliguntur quaestiones legales. cf. 3, 5, 4.

Est enim — diversis. Nunquam enim lex perscripta est de hoc ipso, quod nunc tractamus, facto. Hoc est in *utique.* Nec *diversis* debet accipi variis, *inter se diversis*, quod facit Gedoynus; sed diversis ab hac, quae cum maxime in iudicium venit. Alii *scriptum* interpretantur legem

illam, cujus similitudine utatur, qui dicit, et volunt exemplum petatum a statu colectivo, sive syllogismo (cf. 3, 6, 46. 61). Sed hoc ex verbis *in jure* non recte elicitur, quae latius patent, quam ut una illa significetur ex quaestionibus legalibus.

ipsarum. Jam si ne lex quidem potest doceri de hoc ipso facto statuisse; quanto facilius, duo facta, ad quae accommodetur lex, inter se diversa ostendere. *Res* autem hic pro *factis* usurpantur, unde et mox illa locutio *exempla rerum.*

tur ex mutis animalibus, aut inanimis, facile
 24 est eludere. *Exempla rerum varie tractanda*
 sunt, si nocebunt: quae si vetera erunt,
 fabulosa dicere licebit; si indubia, maxime
 quidem dissimilia. Neque enim fieri potest,
 ut paria sint omnia: ut, si Nasica post occi-
 sum Gracchum defendatur exemplo Ahalae,

inanimis. Turic. *animae* cum Alm. cf. hac ipsa §. item
 § 24.

24. *vetera.* Turic. *ultra.* Jenf. *vera* cum edd. ante Ald.
 Noftrum Guelf. Goth. Vall. Alm. Voff. 2. Camp.

si indubia. Turic. *si indubi*, a sec. manu *sin dubia*, et sic
 Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Bodl. Voff. 2. et edd. ante
 Ald. Nostra est in Alm. Guelf. Bern. Ald. Stoer. Chouet. Leid.
 Multi cum Regio transponunt *si dubia* — *sin vera* ut Gibf. Roll.
 Capper. et vetustiores. Ab Obr. inde fere *si vetera* — *sive*
dubia quod defendit Burn. *sive accipiens vel* (subaudiendo
dicere licebit); male profecto. Gesnerus fluctuat inter nostram
 et illam Regianam transpositionem; propensior tamen in no-
 stram.

enim fieri. Turic. Camp. *esse* cum Alm.
 Male. *ut — omnia.* Guelf. *utra ita sit optima.*

Voff. 1. *Utrum ita sit optima.* Voff. 3. *ita sit optima.*

defendatur. Guelf. *ostendatur.* Camp. *defenditur.*

Ahalae. Turic. *athaleam.* Alm. *ut baleam.* Guelf. *Halae.*
 cum Jenf. et edd. ante Roll. Sed Goth. *Nualae*, sed *N* cor-
 rectum ex *H*. Nostra est in Ioann. Bern. (recedente a Guelf.
 vid. 5, 10, 113.) Camp. et a Rollino inde. vide Drakenb. ad
 Liv. 4, 16 extr. item nostr. 5, 11, 16.

24. *tractanda.* cf. 5, 12,
 7.

indubia. Recte suspicatur
 Regius *indubitata* legendum,
 quod nostro frequens (cf. 5,
 9, 2, et passim). Est tamen
indubium apud Tacitum quo-
 que.

maxime quidem. Hoc refer-
 tur ad § 25 *Si def. omnia.*

sint omnia. Malim *s. omni-*
no, vel *s. per omnia.* cf. Plin.

H. N. 37, 11 „*per omnia*
 „*similis.*“ noster 10, 1, 28
 „*per omnia sequendos.*“ Et
 loco nimis simili 5, 2, 3 „*per*
 „*omnia — similis.*“ item VV.
 DD. ad Vellej. 2, 31, 1.

Nasica — Ahalae. cf. 3, 7,
 21 et 5, 9, 15.

a quo Maelius est interfectus: *Maelium regni affectatorem fuisse; a Graccho leges modo latus esse populares: Alham magistrum equitum fuisse; Nasicam privatum esse*, dicitur. Si defecerint omnia, tum videndum erit, an obtineri possit, ne illud quidem recte factum. Quod de exemplis, idem etiam *de iudicatis* observandum. Quod au-²⁵tem posui, referre, *quo* quidque accusator modo dixerit, huc pertinet, ut, si est minus efficaciter elocutus, ipsa ejus verba ponantur; si acri et vehementi fuerit usus oratione, eandem rem nostris verbis mitioribus proferamus: ut Cicero de Cornelio, *Codicem*²⁶ *attigit*: et protinus cum quadam defensione: ut, si pro *luxurioso* dicendum sit, *Objecta*

Maelius. Camp. *Emilius* omisso est. Guelf. melius et sic reliquum, quauquam litera majuscula. cf. 5, 11, 12.

Maelium. Sic Guelf. *M. Emilium* Camp. *M. Aelium* Goth. *M. eliam* Voll. 1. 3. *M. Aemilium.* Bern. Reliqui *Aelium*.
tum. Turic. omittit cum Alm. (cf. § 23. 27) Placet.
obtinere. Turic. Camp. *obtinere* cum Alm. Jenf. (tac. Geln.)
 et edd. ante Ald.

^{25.} *acc. modo.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Geln.) cum edd. ante Stoer. Reliqui *m. a.* cf. § 17. 27.

rem. Turic. *rationem rem*, sed posterius subterlitum. Camp. *orationem.* Facilis confusio scriptorum per compendia.

^{26.} *de Corn.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Geln.) cum Bern. et edd. ante Basil. exc. Aldo. Reliqui *pro C. et protinus.* Turic. Camp. omittunt et cum Alm. Sed Turic. a pr. manu dans *attiget* pro *attigit*, erroris originem demonstrat.

privatum. cf. Cic. in Cat.
 1, 1 ibique Interpp.

^{25.} *quo — modo.* vid. § 4.
^{26.} *Codicem attigit.* vide

tum videndum. Malim jam v. § 18.

est paulo liberalior vita. Sic et pro *sordido parcum*, pro *maledico liberum* dicere licebit.

27 Utique committendum nunquam est, ut adversariorum dicta cum sua confirmatione referamus, aut etiam loci alicujus executione adjuvemus, nisi cum eludenda: *Apud exercitum mihi fueris, inquit; tot annis forum non attigeris; abfueris tamdiu; et, cum tam longo intervallo veneris, cum iis, qui in foro*

liberalior. Guelf. *liberior* cum Vall. recte rejiciente Badio, ob id quod sequitur „pro *maledico liberum*;" dubitante Burmanno, et exempla ponente Nep. Themist. c. 1 „*liberius* vivebat.“ et Terent. Andr. 1, 1, 25. „*liberius* vivendi.“ Terentianum locum aufert Bentlejus, scribens *libera*.

27. *committ. nunquam.* Sic Turic. Camp. Reliqui *n. c.* cf. § 25. 29. *loci.* Turic. *joci* cum Alm. Bern. Jenf. et edd. ante Rusc. (cf. 5, 11, 21) item Ald. Basil. Regius correxit, cui addicunt Guelf. Goth. Vall. Camp.

adjuvemus. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *adjuves* cum Voss. 2. 3. Bern. et edd. ante Gryph. *adjuvem* Alm. (cf. § 25. 28). Necessaria correctio, ob *referamus* quod praecedit; sed nescio cujus.

cum elud. Badii margo *eum eludendo* quod blandiretur, si pro *adversariorum* esset *adversarii*. Margo Basil. et Vid. *cum eludendo*. Goth. *c. eludenda.*

tot annis. Turic. *quod a.* cum Alm. *quot a.* Camp. *t. annos* Goth. quod malit Burm. auctore Servio ad Aeneid. 1, 47. vid. eundem ad Ov. art. am. 1, 648. et accusativum dant Ciceronis libri; qui et dirimunt aliter *t. a.* referentes ad priorem sententiam. cf. § 9 not. ex.

pro sordido — liberum. cf. 4, 2, 77.

ximis intellige *adjuvamus*, vel potius *referimus*.

27. *loci. i. e. communis* vid. 4, 2, 117.

Apud exercitum. Cic. pro Murena c. 9.

cum eludenda. Accusativum intellige participii, et ex pro-

cum tam longo. Tam abest a libris Ciceronis cf. 5, 11, 41.

habitarunt, de dignitate contendas? Praeterea 28
in contradictionibus interim totum crimen
exponitur, ut Cicero pro Scauro circa Bostarem
facit, veluti orationem diversae partis
imitatus. Aut pluribus propositionibus
junctis, ut pro Vareno, *Cum iter per agros
et loca solu faceret cum Pompuleno, in fami-*

de dign. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Jenf. et edd.
ante Burm. qui *de* expuuxit, quia recte absit a Ciceronis libris.
Ernaelius reposuit et illic. *in contrad.* Guelf. Camp.
de c. cum Goth. Vall. et edd. ante Ald. *in contradictiones*
Turic. *in contradictionem.* Alm. (cf. § 27. item hac §). Erat
profecto *in contradictione.* *circa.* Sic Turic. Reliqui
contra. cf. 4, 2, 19. 7, 2, 10. *veluti.* Sic Turic.
(a manu sec.) Camp. Reliqui *velut.* Ex nostro patet solum
erroris Turic. (a pr. manu) *velut in rationem* qui est in Guelf.
Beru. *velut in orationem* Alm. cf. modo hac § item § 30.

Pompuleno — Pompulenum. Sic Voss. 1. 5. Sed Turic.
pompuleno (a sec. manu *pompuleniun*) — *pompulenum* cum
Camp. Nostri nomen est apud Muratorum p. 1067, 3. ibidem
1023, *Pomulledius.* Reliqui hic *Populeno — Populenum* quod
nusquam inveni praeterea.

28. *contradictionibus.* cf. 4,
2, 29. Malim singularem hic
legi. vid. not. crit.

pro Scauro. cf. 4, 1, 69.

circa Bostarem. Fit mentio
hujus hominis, Nora, urbe
Sardiniae, oriundi, cujus mors
objecta fuisse videtur Scauro.
vid. Fragm. Cic. ap. Ern.
p. 1056. Locus Severiani,
rhetoris ex Pithocanis, p.
apud hunc 306, qui servavit
fragmentum, cum nostri dis-
putatione magnopere conve-
nit. „Responsurus autem ad-
„versario primum id, quod ille
„posuerit, verbis infirmioribus

„pronunciato (cf. § 25).
„Quae vero incredibilia visa
„fuerint aut imbecilla, ita
„universa ponantur sicut ab
„adversario dicta sunt: ut est
„illud, Bostarem igitur quen-
„dam“ cet. cf. et 7, 2, 10.

imitatus. An forte *mutua-*
tus, ut *veluti* magis proprio
dicatur?

Aut — junctis. Hoc *Aut*
referes ad id quod sequitur
§ 29 *Interim.* cf. 4, 3, 16.
item 6, 2, 12. Sic et Sueton.
Caes. c. 81. *interdum — alias.*

pro Vareno. cf. 5, 10, 69.

liam Ancharianam incidisse dixerunt, deinde Pompulenum occisum esse, illico Favenum vinctum affervatum, dum hic ostenderet, quid de eo fieri vellet. Quod est utique faciendum, si erit incredibilis rei ordo, et ipsa expositione fidem perditurus. Interim per partes dissolvitur, quod contextu nocet: et plerumque id est tutius. Quaedam contradictiones natura sunt singulae. id exemplis non eget. *Communia* bene apprehenduntur, non tantum, quia utriusque sunt partis; sed, quia plus profunt respondentibus. Neque enim pigebit, quod saepe monui

illico. Guelf. illic. afferv. Camp. ad senatum Jenf. (errante Gesu.) observasse cum edd. ante Ald. exc. Tarv adfervatione Voss. 1. 3. Reliqui (praeter Bip.) adfervatum.

faciendum. Turic. Guelf. Camp. omittunt cum Alm Voss. 2. 3. Goth. Vall. et edd. ante Ald. Hic pro utique da utile cum Badio, quod et ipsum suaserat Regius, sed idem nostrum de conjectura inferi voluit, quod expresserunt reliqui rectissime.

29. quia plus. Turic. Camp. plus quia. Fortasse non sine consilio scriptoris ipsius; duriuscule tamen. cf. § 27. 42.

29. *Communia*. vid. 5, 12, 5. apprehenduntur autem egregie dicitur, quod saepe apud nostrum valet: in suam utilitatem convertere veluti 6, 4, 18. 9, 2, 74.; hic etiam significantius, quia tanquam commune in medio positum erat, ut utervis apprehendens suum faceret

quod saepe monui. Ingeniosa est et vera, ut videtur, Gesneri animadversio, suspicantis hoc familiari sermone

saepius monuisse Quintilianum; neque enim in ipso opere nostro tale quid inveniri. Dicat aliquis, plurimi illis locis, ubi *communia* nominet Qu., subesse reprehensionem omnibus, ut potuerit sibi videri hoc ipsum disertum monuisse, quod, vocabulum usurpans, semper in animo habuerit. cf. 4, 1, 71. quem ipsum locum memorat Gesnerus. Est tamen insolens referre interpretari: „iterum poner

referre. Commune qui prior dicit, contrarium facit. Est enim contrarium, quo ad-³⁰versarius bene uti potest. *At enim non verisimile est, tantum scelus M. Cottam esse commentum. Quid? hoc verisimile est, tantum scelus Oppium esse conatum?* Artificis autem est, invenire in actione adversarii, quae inter semet ipsa pugnent, aut pugnare videantur: quae aliquando ex rebus ipsis manifesta sunt: ut in causa Coeliana: *Clodia aurum se Coelio commodasse dicit, quod signum magnae familiaritatis est; venenum sibi paratum, quod summi odii argumentum est.* Tubero Ligarium accusat, *quod is in*³¹

facit — *contrarium.* Turic. Camp. omittunt cum Goth. Alm. et edd. ante Ald. nisi quod *facit* (quod inferi jusserat Regius) servant Tarv. et Rusc. (cf. § 27). Nostra est saltem in Guelf. et Vall. nisi in multis qui silentur.

30. *commentum.* Turic. *contentum*, a sec. manu *conatum* et sic Camp. *inter.* Turic. Camp. *contra* cum Alm. in Guelf. *quae al. ex.* Turic. *q. de a. et* cum Alm. cf. § 28. item mox. *Coeliana.* Turic. *juliana.* Alm. *viliana.* cf. modo, item § 34. *Clodia.* Turic. Camp. *Claudia.* *quod sign.* Turic. Camp. *inferunt etiam* cum Alm.

„repetere,“ et hoc significet necesse est, si respicit *monui* ad ea, quae dixerit in hoc ipso opere. Sive ad familiares cum discipulis sermones pertinet, *referre* est „narrare, „cum lectore communicare;“ et haec est recepta verbi potestas. cf. 6, 3, 106.

30. *At enim.* cf. § 20. *in causa Coeliana.* Cic. pro Coelio. c. 15. „maximum vi-

„deo signum cujusdam egregiae familiaritatis“ — „magnum rursus odium video „cum crudelissimo discidio „extitisse.“ Quintilianus rem ipsam ponit, Ciceronis verba referre nequaquam vult.

31. *Tubero Ligarium.* Cic. pro Lig. c. 3. „Quis putet „esse crimen, fuisse in Africa „Ligarium? nempe is, qui „et ipse in eadem Africa esse

Africa fuerit; et queritur, quod ab eo ipse in Africam non sit admissus. Aliquando vero praebet ejus rei occasionem minus considerata ex aduerso dicentis oratio: quod accidit praecipue cupidis sententiarum, ut ducti occasione dicendi non respiciant, quid dixerint, dum locum praesentem, non totam
 52 *causam, intuentur. Quid tam videri potest contra Cluentium, quam censoria nota? Quid tam contra eundem, quam filium ab Egnatio corrupti iudicii, quo Cluentius Oppianicum circumvenisset, crimine exhere-*
 33 *datum? At haec Cicero pugnare invicem ostendit. Sed tu, Acci, consideres, censeo, diligenter, utrum censorium iudicium grave velis esse, an Egnatii. Si Egnatii: leve est, quod censores de ceteris subscripserunt. Ipsum enim Egnatium, quem tu gravem esse*

51. *Afr. fu.* Camp. *Africam fugerit* cum Turic. a manu sec., a pr. enim nostra. non sit. Omittit negationem Turic. cf. ad 4, 2, 29. ducti. Turic. *dicta*, a sec. manu *data* et sic Camp.

33. *Acci.* Guelf. Camp. Jenf. (errante Gesn.) *acti* cum Bodl. et edd. ante Ald. *Atti* Goth. Alm. cum libris Cic. Nulla Turic. varietas memoratur.

„voluit, et prohibitum se a „Ligario queritur.“ Huc addunt locum Appuleji insignem in hoc exemplum. Apolog. p. Elmenh. 289. 90. „An „non contraria accusatis? „peram et baculum, ob aucto- „ritatem: carmina et specu- „lum, ob hilaritatem: unum

„servum, ut deparci: tres li- „bertos, ut profusi?“
cupidis sententiarum. cf. 2, 4, 31. 32.
locum praesentem. cf. 2, 11, 6.
 32. *contra Cluentium.* cf. 5, 11, 13. apud Ciceronem quidem pro Clu. est c. 48.

vis, ex senatu eiecerunt. Sin autem censorium, hunc Egnatium, quem pater censoria subscriptione exheredavit, censores in senatu, cum patrem eiecerent, retinuerunt. Illa ma-³⁴gis vitiose dicuntur, quam acute reprehenduntur, argumentum dubium pro necessario, controversum pro confesso, commune pluribus pro proprio, vulgare, supervacuum, serius constitutum, contra fidem. Nam et illa acci-

sin. a. cens. Turic. Guelf. *f. a. censorum* cum libris Ciceronianis. Superius tamen omnes contra Cic. *censorium*.

hunc Egn. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Basil. et libris Ciceronianis. *h. ipsum enim E. Guelf.* qui modo post *subscripserunt* omittit *ipsum enim*. Reliqui inserunt *ipsum*.

34. com. pluribus pro. Sic Turic. cum Bodl. Alm. Goth. Loc. et edd. ante Stoer. quo accedunt Roll. Capp. Inserunt *pro* post *com.* Camp. Jenf. quod correxit Regius. Reliqui omitunt *pluribus*. Gesnerus et ipse resumere suadebat.

vulgare. Turic. *legare vulg.* cum Alm. Solo repetendarum literarum errore. cf. § 30. *serius const.* Sic Turic. a secunda manu, cum a prima esset *servum const.* (cum Alm. hoc. cf. modo item § 36.) Camp. cum Andr. et edd. ante

35. censoria subscriptione. „Est, credo, iustus in hac for-
„mula. *Subscribere* dicuntur
„censores, cum in tabulis sub
„nomine civis, quem nota-
„runt, causam notae vel anim-
„adversionis suae subscribunt;
„unde circa hunc ipsum locum
„*subscriptionem* saepe pro ipsa
„nota ponit Tullius. Eгна-
„tius, senex delirus, levis
„et parum sibi constans, nota-
„tus ipse a censoribus, cen-
„suram in filium exercet, et
„exheredationi causam sub-

„*scribit.*“ Haec quidem docte
Gesnerus, quanquam ad Cice-
ronem pertinentia, non ad
Qu.

24. commune pluribus Ad-
didit *plur.* ut secerneret hoc
ab illo *communi* § 29. proprio
appellato.

vulgare. Non nisi gradu di-
stare videtur a praecedenti.
cf. 4, 1, 72 ubi eadem repre-
hensio in prooemio usurpata.

serius constitutum. Intellige
argumentum. Potest autem *ar-*
gumentum dici *serius constitu-*

dunt parum cautis, ut crimen augeant, quod probandum est; de facto dispntent, cum de auctore quaeratur; impossibilia aggrediantur; pro effectis relinquunt vix dum inchoata; de
 35 homine dicere, quam de causa malint; hominum vitia rebus assignent, ut, *si quis decemviratum accuset, non Appiani*; manifestis repugnent; dicant, quod aliter accipi possit; summam quaestionis non intueantur; non ad proposita respondeant: quod unum aliquando recipi potest, cum mala causa adhibitis extrinsecus remediis tuenda est, ut *cum peculatus reus Verres, sortiter et industrie*
 36 *tuitus contra piratas Siciliam dicitur.* Eadem

Basil. quo acc. Gryph. nisi quod Jenf. Tarv. *ferris c.* quod correxerit Regius. Reliqui omittunt *ferius*.

35. *vitia.* Turic. Guelf. Camp. *vitam* cum Goth. et edd. ante Obr. Hanc, sive ex Arg. sive de conjectura, praestantissima, nostrum reponentem secuti omnes praeter Roll.

tuitus. Camp. *tutatus* cum Goth. Andr. et edd. a Rusc. (cf. § 29.) inde ad Stoer. quod placet Regio; mihi item.

tum, cum petitur ex Scto aut statuto principis, quod post eam prodit causam, quam agimus. cf. 4, 1, 41. *genus causae constitutum.* Refert Badins, Vallam annotasse vitia haec argumentorum non omnia vitata a Cicerone, juniore adhuc, ut pro Quintio et pro Rosc. Amerino; apud Lactantium autem, Ciceronem Christianum, etiam frequentia.

crimen — probandum. cf. 4, 3, 6.

35. *tuitus — Siciliam.* Cic. in Verrem 5, 1. „Sed quaedam mihi magna et praecleara ejus defensio ostenditur —. Ita enim causa constituitur, provinciam Siciliam virtute et vigilantia singulari, dubiis formidolosisque temporibus, a fugitivis atque a belli periculis tutam esse servatam. — „Novi locum: video ubi“ (Ern. malit *uti*) „se jactaturus sit Hortensius.“

adversus contradictiones nobis oppositas praecepta sunt: hoc tamen amplius, quod circa eas multi duobus vitiis diversis laborant. Nam quidam etiam in foro tanquam rem molestam, et odiosam praetereunt: et iis plerumque, quae composita domo attulerunt, contenti, sine adversario dicunt: et scilicet multo magis in scholis, in quibus non solum contradictiones omittuntur, verum etiam materiae ipsae sic plerumque finguntur, ut nihil dici pro parte altera possit. Alii dili-³⁷gentia lapsi, verbis etiam vel sententiolis omnibus respondendum putant, quod est et infinitum, et supervacuum. non enim causa reprehenditur, sed actor: quem ego semper videri malim disertum, ut, si dixerit quod rei profit, ingenii credatur laus esse, non causae: si forte quod laedat, causae, non

36. *et. in foro.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *in* cum Alm. Vall. Jensch. (tac. Gesh.) Tarv. correxit Regius. *e foro* Goth. (tac. Gesh.). *et iis.* Guelf. *etenim* cum Bern. Goth. Vall. et edd. ante Ald. correxit Regius, astipulante Turic. Camp. quanquam hic *is* pro *iis*.

non solum. Turic. Guelf. omittunt *non* cum Alm. Sed Turic. a sec. manu reponit (cf. § 34. 37.) vide 4, 2, 29.

37. *mal. dis.* Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 1. Basil. Reliqui inferunt *sic.* *rei profit.* Turic. *re promisit.* Alm. *repmi.* (cf. § 36. 38.) *rei profuerit.* Guelf. Camp. cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. *forte quod.* Turic. Camp. Goth. Alm. Ioann. Voss. 1. 2. 3. Bern. *quando forte*

36. *hoc — amplius.* vid. 3, narrat Burm.) ut *et* referatur 6, 73. Accipias tamen et ad „*et scilicet.*“ nominativum *hoc.* *sine adversario.* Cum irrisione hoc dicitur pro eo: sine respectu adversarii. *etiam in foro.* Malim *et in* f. (quod in aliquot edd. esse

58 ingenii culpa. Itaque illae reprehensiones, aut obscuritatis, qualis in *Rullum* est; aut infantiae in dicendo; qualis in *Pisonem*; aut inscitiae rerum verborumque, et infulsitatis etiam, qualis in *Antonium* est, animo dantur

non Jenf. (errante Gesn.) cum edd. ante Basil. quando forte Basil. ad Stoer. qui primus nostram. Guelf. forte q̄n i. e. f. quando.

58. *reprehensiones*. Turic. *responsiones*. Solus, quantum video. cf. 5, 7, 14. Hic quidem vulgatam praefero, non solum ob id quod est modo *reprehenditur* (§ 37) sed etiam quod cum modo omnem actoris vituperationem vetuisset, hic docet, quare Cicero tamen in hoc genus incidere; ubi *reprehensio* significantior, quam *responsio*, cui etiam genitivus minus proprie adjugebatur quam *reprehensioni*.

aut — aut — aut. Omittit primum Camp. alterum et tertium Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Bad. *animo dantur*. Sic Turic. (a pr. mann) Guelf. cum Alm. et edd. Stoer. Chouet. Leid. Reliqui *accommodantur* ut et Turic. a sec. manu, quanquam *acomodantur*.

38. *reprehensiones*. cf. not. crit.

in *Rullum*. Cic. de agraria 2, 5. extr.

in *Pisonem*. Cic. in Pis. c. 1. 30 et passim.

in *Antonium*. Philipp. 13. 19. 2, 4. 17. 3, 4.

animo — odiis. Postquam contumeliosam actoris tractationem proscrisperat Qu. cavet sibi ab exemplis Ciceronianis. Itaque enim ait i. e. cum vera sint quae adhuc disputavi, jam quaecumque apud Ciceronem videntur contraria meis dictis,

ea aut concessa fuerunt *animo* i. e. iracundiae (sic enim animus saepissime est accipiendus, ut apud Terent. Andr. 1, 1, 8. et Statium passim, ubi veteres Glossae Barthii inspiciendae) vel libertati, aut expressit eadem adversarii nequitia. Eodem modo Horatius dixit „amico quae *dederis animo*,“ casu tertio, non sexto; quanquam ibi *animus* est hilaris. Haec exempla igitur condonanda sunt impotenti euidam affectui, non pro regula sequenda. Pro aut malis sortasse et. cf. not. crit.

aut justis odiis: suntque utiles ad concilian-
 dum iis, quos invisos facere volueris, odium.
 Alia respondendi patronis ratio. et aliquando³⁹
 tamen eorum non *oratio* modo, sed *vita*
 etiam, *vultus* denique, *inceffus*, *habitus*,
 recte incusari solet: ut adversus Quintium
 Cicero, non haec solum, *sed ipsam etiam*
praetextam denissam ad talos, infectatus est.
 Presserat enim turbulentis concionibus Cluen-
 tium Quintius. Nonnunquam elevandae⁴⁰
 invidiae gratia, quae asperius dicta sunt,
 eludantur: ut a Cicerone Triarius. Nam,

aut. Turic. Guelf. Camp. *ut* cum Goth. et edd. ante
 Bad. Reliqui omittunt conjunctionem, quam ego de con-
 jectura mutavi. Haec particula, omissa Badio primum,
 lectore non monito, in omnibusque, ut suspicor, MSS. inventa
 (quanquam abesse narratur ab Alm. (cf. § 37. 40.)) reduxit
 me ad istam scripturam Leidensem, Gibsono tantopere displi-
 centem: *animo dantur*, cum altera non possit ferri, servato
 illo *ut*, an *aut.* Nec apparet, quomodo *accommodantur* coëat
 cum isto *Itaque.* *justis.* Tarv. *istius.*

39. *infectatus.* Turic. Guelf. Camp. *sectatus* cum Goth.
 Alm. Voss. 1. 2. 3. Male.

suntque — odium. Displicet
 quam maxime tam exiguo in-
 tervallo recurrens *odium*, et
 jacet tota sententia; non pro-
 fecto desiderata si absit. Quan-
 quam nec tota inest antece-
 denti. Et sane vitio iteran-
 dorum vocabulorum non ca-
 ret noster. cf. 4, 2, 35.
 6 Pro. 5.

39. *patronis.* Hi non *actori*
 (§ 37.) opponuntur, sed *imi-*
mis et *adversariis* ipsius di-
 centis, quales fuere Cicéronis

Rullus, Piso, Antonius. cf. 5,
 11, 45. ubi „is qui ex diver-
 „so agit“ segregatur item ab
 „adversario.“

adversus Qu. Cic. Cic. pro
 Cluentio c. 40. quod attinet
 ad togam in hoc loco vide
 Ferrarium de re Vest. in Thes.
 Graev. 6, 705. item Ruben.
 ibid. p. 959. Agnoscitur enim
 a Qu. toga, non tunica, cum
 praetextam nominet.

40. *a Cic. Triarius.*
 cf. § 28.

cum Scauri columnas per urbem plaustris vectas esse dixit. *Ego porro*, inquit, *qui Albanas habeo columnas, clitellis eas apportavi*. Et magis hoc in accusatores concessum est, quibus conviciari aliquando patrocini-
 41 fides cogit. Illa vero adversus omnes et recepta et non inhumana conquestio, si calide quid tacuisse, breviasse, obscurasse, distulisse dicuntur. Defensionis quoque per-
 42 mutatio reprehenditur saepe, ut Accius

40. *clitellis*. Turic. *depellis* cum Alm. cf. § 38. 43.

41. *tacuisse*. Turic. Goth. *acuisse*. Guelf. Camp. *acuisse* cum Voss. 2. Ioann. (tac. Gisl.) et edd. ante Basil. exceptis Badii. Nostrium est e Regii conjectura, quamquam silentium collatorum multos et graves auctores receptae videtur dare ut Alm. Bodl. Sed monemur in Turnebiana nota, *acuisse* esse in omnibus Codd. (significat excusos) et in scripto Vallae (cf. 5, 10, 71.), qui notavit in hunc locum aliquid de historia illa Demosthenis accentum male ponentis *μισθωτος* pro *μισθωτός*. Vulgatae errorem defendere frustra conatur Taylorus ad Demosth. pro Corona (p. Bekii 213. Vol. I. Apparatus) quem memorat Fosterus On Accent and Quant. p. 164. Ingeniosissima est Regii emendatio. Neque enim *breviasse* de corripiendis syllabis interpretandum (ut 12, 10, 57.), sed de contrahendis et artandis sententiis (ut 1, 9, 2.) cuius verbi vicinia utitur Regius ad commendandam suam scripturam. Sic *breviarium* usurpatum fuit a Seneca, Plinio, Suetonio.

42. *Accius*. Turic. *Appius* cum Alm. et edd. ante Ald. exc. Camp. qui nostrum. Guelf. *Actius* (cf. § 33.) Goth. Voss. 2. Bern. *Attium* cum Burm. et recentt. hoc solum loco. cf. Heusing. ad Cic. de Off. 3, 21, 12. *Marcus* per *c* est a *Marie*, quare ne *Accius* quidem male, quamquam ab *Atto* vel *Atta*.

Ego — *apportavi*. Quasi viliiori materia columnae (Albanae enim sunt e lapide ex rostris Albani lapideis) non et ipsae plaustris indigeant ad

vehendum. De vilitate *columnn. Albb.* vide Sueton. Aug. c. 72. De *porro*. cf. 2, 3, 5.

Accius. vid. mox § 47.

adversus Cluentium, Aeschines adversus Ctesiphontem facit: cum ille Ciceronem lege usuram modo, hic minime de lege dicturum Demosthenem queritur. Declamatores vero in primis sunt admonendi, ne contradictiones eas ponant, quibus facillime responderi possit; neu sibi stultum adversarium fingant. Facimus autem, quod maxime uberes loci, popularesque sententiae nascuntur, materiam dicendi nobis, quod volumus, ducentibus, ut non sit ille inutilis versus,

Non male respondit, male enim prior ille rogarat.

Fallet haec nos in foro consuetudo, ubi ad-⁴⁵versario, non ipsi nobis respondebimus. Ajunt Accium interrogatum, cur causas non

quod vol. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voß. 2. Reliqui *quo vol.* Accommodarunt ad *ducentibus*, sed pro quo in hac ratione debebat esse *unde.* cf. 5, 10, 129. 6, 2, 16.

ille inat. Sic Turic. Guelf. Camp. Voß. 2. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. qui *nobis inat.* Reliqui *inat.* *ille.* cf. § 29. 5, 14, 6.

45. *Atium.* Camp. *Atium* cum Alm. (non Turic. cf. § 40. 45.) Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. *Atium* Goth. Voß. 2.

Aeschines. vid. 3, 6, 3. ibique notam.

ducentibus i. e. credentibus. cf. not. crit.

Non male — *rogarat.* Unde fit hic versus, ignoro; nec videntur interpretes acquisivisse, plerique tacentes. Quod au-

tem Pithoeus confert Iliad. 20, 25) 'Οὐτὶς κ' ἀπαρτὰ ἐστὶ, τολῆ κ' ἔτακτορα; πῆ-
ram ad rem facit.

45. *Illis* — *consuetudo.* cf. 5, 11, 26. 11, 5, 103. 12 Proven. 2. Pro *fallet* 2, 10, 0. „*titones* — *inveniant.*“ et 2, 3, 15 *desipiant.*

ageret, cum apud eum in tragoediis tanta vis esset optime respondendi, hanc reddidisse rationem, *quod illic ea dicerentur, quae ipse vellet, in foro dicturi adversarii essent, quae*
 44 *minime vellet.* Ridiculum est ergo in exercitationibus, quae foro praeparantur, prius cogitare, quid responderi, quam, quid ex diverso dici possit. Et bonus praeceptor non minus laudare discipulum debet, si quid pro diversa, quam si quid pro sua parte acriter
 45 excogitavit. Rursus aliud in scholis permittendum semper, in foro raro. Nam loco a petitore primo contradictione uti qui possumus, ubi vera res agitur, cum adversarius
 46 adhuc nihil dixerit? Incidunt tamen plerique in hoc vitium vel consuetudine declamatoria, vel etiam cupiditate dicendi: dant-

esset — hanc. Guelf. omittit interjecta cum Bern. et Gryph. Stoer. Chonet. Leid. *e. optime h.* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. ante Ald. exc. Camp. *e. optime resp. optime h.* Ald. cum edd. ante Gryph.

45. *aliud.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Bodl. Ioann. Voss. 1. Bern. Andr. Reliqui *aliquid.*

raro. Turic. Camp. *rarum* cum Voss. 1. 3. Habet insuavem sonum recepta, et potest videri nata ex errore (de quo vide 5, 12, 14. 6 Pro. 12); nec vicissim apparet *quare* consulto aliquis scripserit *rarum* nisi invenerit in exemplo. Durior tamen structura si non adverbium *raro* opponatur alteri *semper*, verum *racum* nomen ad *semper permittendum* referatur, ut utrobique subauditur *est.* *Rarum* ita usurpatur 5, 11. 42.

qui poss. Turic. omittit *qui* cum Alm. cf. § 43. 47.

45. *aliud.* Hoc, ut „ali- „sarium sibi fingere“ (§ 42.), „quid simile contradictioni“ ut posset *aliud* appellare.
 ponatur (§ 49.), non plane *raro.* cf. not. crit.
 idem est, ac „stultum adver- loco — primo. vid. 4, 2, 28.

que de se respondentibus venustissimos lusus, cum modo, *se vero nihil dixisse, neque tam stulte dicturos; modo, bene admonitos ab adversario, et agere gratias, quod adjuti sunt, jocantur; frequentissime vero, id quod firmissimum est, nunquam iis responsurum adversarium fuisse, quae proposita non essent, nisi illa sciret vera esse, et ad satendum conscientia esset impulsus: ut pro Cluentio Cicero, Nam hoc persaepe dixisti, tibi sic renunciari, me habere in animo causam hanc praesidio legis defendere. itane est? ab amicis imprudentes videlicet prodimur? et est nescio quis de iis, quos amicos nobis arbitramur, qui nostra consilia ad adversarium deferat? Quisnam hoc tibi renunciavit? quis tam improbus fuit? cui ego autem narravi? Nemo, ut opinor, in culpa est. nimirum tibi istud lex ipsa renunciavit. At quidam, con-48 tradictione non contenti, totos etiam locos explicant, Scire se hoc dicturos adversarios,*

47. *dixisti.* Turic. Guelf. Camp. dixi cum Alm. Voss. 1. 3. cum edd. ante Rusc. quod correxit Regius (cf. § 29). *dixi* Vall. et Voss. 2. (cf. 9, 3, 22) *dixit* Goth. si recte est excussus.

est nescio. Turic. Camp. *iste n.* Alm. ille n. cf. § 45. 50. *renunc. quis.* Turic. inserit ut Camp. aut. *autem.* Voss. 1. ante. Placet.

est. nim. Ald. Bas. inserunt *sed cum libris Cic.*

istud lex. Turic. Camp. i. res. Placet. Ciceronis libri *istuc l.*

47. *pro Cluentio.* c. 52. *autem.* cf. not. crit. *istud lex.* cf. not. crit.

48. *explicant.* De vocabulo cf. 3, 6, 76, de re hic § 27.

et ita persecuturos. Quod factum venuste nostris temporibus elusit Vibius Crispus, vir ingenii jucundi et elegantis: *Ego vero*, inquit, *ista non dico. quid enim attinet illa bis*
 49 *dici?* Nonnunquam tamen aliquid simile contradictioni poni potest, si quid ab adversario testationibus comprehensum in advocacionibus jactatum sit; respondebimus enim rei ab illis dictae, non a nobis excogitatae: aut, si id genus erit causae, ut proponere possimus certa, extra quae dici nihil possit: ut, cum res furtiva in domo deprehensa sit, dicat necesse est reus, aut *se ignorante illatam*, aut *depositam apud se*, aut *donatam sibi.* quibus omnibus, etiamsi proposita non sint, responderi potest.
 50 At in scholis recte et contradictionibus

48. *Vibius.* Turic. *vivus.* Camp. *Junius.*

50. *recte et contr.* Turic. *r. plenaribus e. c.* cum Guelf. nisi quod hic lacunas habet, post *plen.* minorem, post *et paulo* majorem. Goth. *r. et plenaribus e. c.* cum Voss. 2. Alm. (cf. § 47, quoniam prius *et non est* in Turic., item § 51).

Vibius Crispus. Sub Domitiano senex teste Juvenale 4, 81 sed ganeae Vitellianae sodalis (Dio Cass. l. 65. p. 1061 Reim.), „inter elaros „magis quam inter bonos“ judicante Tacito Histor. 2, 10. Multis eum locis memorat noster cf. in primis 10, 1, 119. ubi *jucunditas* ejus laudatur, ut et 12, 10, 11 et a Juvenale l. c. Fidem faciunt dicta ejus aliquot a nostro, Sueto-

nio (Domit. c. 3 cf. Dio Cass. p. 1084 Reim.), aliis, relata. vid. et scriptorem de causis corrupt. el. c. 3.

49. *advocationibus.* Interpretor congressus advocatorum privatorum, non in judicio factos. De *advocatis* cf. 5, 6, 6, item not. ad 2, 15, 30. *testationes* vide ad 5, 7, 33.

50. *recte et contradictionibus.* cf. not. crit.

occurremus, ut in utrumque locum, id est primum et secundum, simul exerceamur. Quod nisi fecerimus, nunquam utemur contradictione: non enim erit, cui respondeamus. Est et illud vitium, nimium solliciti, et circa omnia momenta luctantis. Suspectam enim facit iudici causam, et frequenter, quae

Posterior et in Goth. Gesnerus neglexit. Camp. *interpellationibus e. c.* Tarv. *r. et interpellationibus e. c.* cum Andr. Vener. Ald. Bas. ut quosdam emendare narrat Regius. Jens. *r. et plenaribus e. c.* cum Loc. Rusc. *r. et probationibus e. c.* Bad. utr. Gryph. Capper. cum aliquot praeterea. Nostra est in reliquis edd., sed MSS. turpiter silentur. *interpellationibus* onissis recte et *et*, ipsum ab emendatore est profecto, quanquam in principe Campani. Pro *plenaribus* Gesn. conjicit *velitaribus*. Reponere *probationibus* non attinet, cum adeo nota vox tam nova non potnerit obliterari. Alioqui si noto vocabulo defungi possemus, nihil aptius quam *propositionibus*, quod inter multa suadet Badius. *plenius*, quod Regius, nec ipsum est nihili, modo *et* fuerit ante hanc vocem, post autem deleatur. Equidem nihil exputo. Ejicere vocem portentosam, quod interim feci cum multis, proletaria sane est *ῥῆσις*. Eum censeo emendaturum orationem, qui graecas aliquas voces invenerit, lacunis illis Guelferbytanis inferendas. Ne illud quidem pro certo statuam, sextum an tertium casum agnoscere debeamus in *contradictionibus*. Hunc tamen malim.

sec. simul. Turic. Camp. inserunt *plurimum*.

51. *uimum.* Turic. Camp. *magnum* cum Alm.

solliciti. Turic. *solicite* cum Alm. (cf. § 50. 56). Hoc cum antecedente facit expeditiorem sane sed et jejunam orationem.

occurremus. cf. 3, 5, 12. 5, 15, 52. 5, 14, 20, 6, 3, 84. obstat omnium librorum consensus cf. § 45.

id est — secundum. Hoc adjecit, ne quis cogitaret de accusando et defendendo. Glosam enim quo minus credam, 51. *Est et illud i. e.* Solet committi etiam illud cet. cf. 6, 1, 50. Rem ipsam habes 5, 12, 3. loco nimis simili nostro.

statim dicta omnem dubitationem sustulissent, dilata ipsis praeparationibus fidem perdunt, quia patronus et aliis crediderit opus fuisse. Fiduciam igitur orator prae se ferat, semperque ita dicat, tanquam de causa optime sentiat. Quod (sicut omnia) in Cicerone praecipuum est. Nam illa summa cura securitatis est similis, tantaque in oratione auctoritas, ut probationis locum obtineat, dubitare nobis non audentibus. Porro, qui scierit, quid pars adversa, quid nostra habeat valentissimum, facile iudicabit, quibus maxime rebus vel occurrendum sit, vel instandum. Ordo quidem in parte nulla minus affert laboris. Nam, si agimus, nostra confirmanda sunt primum: tum, quae nostris opponuntur, refutanda. Si respondemus, prius incipiendum est a refutatione. Nascuntur autem ex his, quae contradictioni opposuimus, aliae contradictiones, euntque interim longius: ut gladiatorum manus, quae

dicta. Turic. omittit, male. *Opponuntur statim dicta — dilata.*

54. *manus.* Conferendis et nostri locis 6, 4, 8. 9, 1, 20. et aliorum satis apparet, *manum* dici pro *ictu*, quae est interpretatio Schol. V. ad Stat. Theb. 6, 788. Sic et Lucan. 6, 190. Mutuantur hinc vocem in aleae jactibus appellandis. cf. Casaub. ad Suet. Aug. c. 71. Neque tamen aequae facile est, docere, quae

vocatae fuerint secundae manus. Nam quod Gesnerus sumit, primam manum intelligi caventis ictum, secundam inferentis, id quidem inde precario efficitur „quia prius „est, humanius, iustius, tueri „corpus suum; alterum, alienum, num ferire.“ Equidem caventis ictum nullam esse manum, sed soli inferenti tribui eam,

secundae vocantur, fiunt et tertiae, si prima ad evocandum adversarii ictum prolata erat: et quartae, si geminata captatio est, ut bis cavere, bis repetere oportuerit. Quae ratio ⁵⁵ et ultra ducit. Sed illam etiam, quam supra ostendi, simplicem ex affectibus atque ex affirmatione sola probationem recipit refutatio; qualis est illa Scauri, de qua supra dixi: quin nescio, an etiam frequentior,

54. *si prima, Turic. isti p. Solus.*

evocandum. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *vocandum* cum Vall. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Rusc. (cf. § 47). Nostrum timida conjectura suavit Regius. A MSS. iis, qui silentur, defendi vix spero. Quod Bern. nostrum dare narratur, in eo errorem suspicor transponendarum vocum.

bis cav. Camp. inserit *etiam* cum Voss. 2. Goth. et edd. ante Stoer. An *eam* leges, et referes ad *captationem*? Sed ne sic quidem iustus manuum numerus videtur exire.

55. *ducit. Sed illam etiam.* Turic. *ductis et eam est ille tamquam sed illa etiam.* Guelf. Camp. d. S. *illa e.* cum Goth. et edd. ante Ald. quo acc. recentiores a Stoer. inde ad Capper.

crediderim; collatis reliquis locis. Sed hic sane ex bis *cavendo*, bis repetendo, quarta fit manus. *Captatio* hic quidem ~~evocatio~~ videtur „proferendi manum ad evocandum adversarii ictum,“ non petitio. Sed non video, quo modo numerus quaternarius manuum exeat in hac ratione. Obscura est et res per se ipsa et collata cum altera cuius imaginem facit. *Secundam* ego *manum* per se quidem interpreter ictum protinus continuatum cautioni, *den Nach-*

stoss. Solatur me Regii simplicitas fatentis, sibi ignotam esse hanc gladiatorum consuetudinem.

bis cavere. cf. not. orit.

55. *supra ostendi.* 5, 12, 12.

supra dixi. 5, 12, 10,

frequentior. Quod legitur in veteri Campani editione, sola, *frequentius* adverbium, placet; facilius ad *recipit* referendum, quam adjectivum *frequentior*, ad *qualis* — *illa*.

ubi quid negatur. Videndum praecipue utrique parti, ubi sit rei summa. Nam fere accidit, ut in causis multa dicantur, de paucis 56 judicetur. In his probandi refutandique ratio est, sed adjuvanda viribus dicentis, et adornanda. Quamlibet enim sint ad docendum, quod volumus, accommodata, tamen erunt infirma, nisi majore quodam 57 oratoris spiritu impleantur. Quare et illi communes loci *de testibus, de tabulis, de argumentis*, aliisque similibus, magnam vim animis judicum afferunt; et hi proprii, quibus factum quodque laudamus, aut contra, *justum vel injustum* docemus, *majus*

rei. Turic. omittit, solus.

56. *docendum.* Turic. Guelf. Camp. *dicendum* cum Goth. Alm. Vall. et edd. ante Rufc. (cf. § 54) item Bas. Stoer. et rell. ante Roll. quo acc. Burm. Nostrium ex emendatione Regii.

accom. tamen er. inf. Turic. *a. pecunia t. e. et i.* (a sec. manu deletum *pec.*) cum Alm. (cf. § 51. 5, 14, 7). *a. t. e. et i.* Camp. cum Voss. 3. Ex monstro illo Turic. et Alm. ingeniose Burm. efficit *tenuia*, quod speciem sumit ab *et*, in aliis quoque, ut vidimus, libris remanente.

impleantur. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *implentur* cum edd. ante Bas. *impleatur* Voss. 2.

57. *quodque.* Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *quoque* cum Vall. Regius correxit.

just. vel. Guelf. *j. aut.*

ubi — summa. vid. 3, 6, 9. Capperonnerius commodum laudat Juvenal. 7, 155 — *ubi summa* *Quaestio* —.

56. *accommodata, tamen.* cf. not. crit.

majore — impleantur. Non

ego ullam, cum Gesnero, hic navis similitudinem agnosco. *implere* pro *magnum reddere* et alibi usurpat noster ut 6, 1, 12. 9, 3, 74. Ambigas autem, pro *oratoris sitne legendum orationis.*

aut *minus*, *asperius* aut *mitius*. Ex his autem alii ad comparationem singulorum argumentorum faciunt, alii ad plurium, alii ad totius causae inclinationem. Ex quibus 58 sunt, qui praeparent animum iudicis; sunt, qui confirmant. Sed praeparatio quoque aut confirmatio aliquando totius causae est, aliquando partium, et perinde, ut cuique conveniunt, subijcienda. Ideoque miror, in-59 ter duos diversarum sectarum velut duces non mediocri contentione quaesitum, *Singulisne quaestionibus subijciendi essent loci?* ut Theodoro placet: *An prius docendus iudex, quam movendus?* ut praecipit Apollodorus: tanquam perierit haec ratio media, et nihil cum ipsius causae utilitate sit deliberandum. Haec praecipiuunt, qui ipsi non dicunt in foro: ut artes, a securis otiosisque compositae, ipsa pugnae necessitate turbentur.

plurium. Turic. Guelf. Camp. *plurimum.* Male. cf. 2, 7, 5.

58. *perinde.* Turic. Guelf. Camp. *proinde* cum Alm. Voff. 3. et edd. ante Stoer. quo acc. Obr. *providit* Voff. 1. cf. § 21. not. ex.

59. *artes.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal. Alm. Goth. Voff. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Stoer. Reliqui *acies.* Ingeniosa est conjectura (neque enim ab ullo, credo, MS.

59. *duos — duces.* cf. 3, 1, 17, 18.

tanquam — media. Agnoscit Gesu. colorem petiitum ab Aristotele cf. nos ad 4, 2, 32.

nihil — deliberandum. cf. 4, 2, 101.

ut — turbentur. De usu conjunctionis *ut* cf. nos ad 1, 1, 50: quanquam hic intelligi etiam potest *ita* ante *ut*. *Artes* vide explanatas ad 2, 15, 4. ubi ex Cicerone „ad „*artes componendas.*“ *Pugna*

60 Namque omnes fere, qui legem dicendi, quasi quaedam mysteria, tradiderunt, certis non inveniendorum modo argumentorum locis, sed concludendorum quoque nos praeceptis illigaverunt: de quibus brevissime praelocutus, quid ipse sentiam, id est quid clarissimos oratores fecisse videam, non tacebo.

XIV. Igitur *enthymema* et argumentum ipsum, id est rem, quae probationi alterius adhibetur, appellant; et argumenti elocutionem. Eam vero, ut dixi, duplicem: ex

defenditur) cujus quidem eruditi, ignoro; nec tamen necessaria. Deduxit eo *pugnae* mentio, et veniat legenti in mentem Phormionis illius Hannibalem docentis (Cic. de Orat. 2, 18). Sed dissuadet mutationem hanc, quod subito per illam injicitur similitudo. Alia res sit si, pro *ut — turbentur*, legatur *ut — turbantur*. Abrupta quidem et hiulca vel sic fuerit oratio, sed manifesta tamen comparatio. Neque pluralis locum habet, si legitur *acies*; si *artes*, optime.

60. *Namque*. Hinc novum caput, inscriptione plerique imposita, ordiuntur Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. cum Vall. Voss. 1. 2. 3. Bern. Neque erat quod tantam hujus diremptionis imperitiam accusaret Regius, quem mox secuti sunt omnes.

1. *quae prob.* Turic. Camp. *q. de reprob.* cum Alm.

ut dixi. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Bern. Alm. et edd. ante Basil. Reliqui omittunt *ut*.

autem *scholae* saepe opponitur ut 5, 12, 17. 22. 6, 3, 28. 10, 1, 79. Praecepta scholarum cedere debere utilitati aliquoties monet, velut 4, 2, 85. cf. tamen not. crit.

60. *mysteria*. Comparat Earm. Cic. de Or. 1, 47.

„explicit nobis, et illa dicendi *mysteria* enunciet.“
item Gesnerus nostrum 5, 14, 27.

1. *ut dixi*. vide 5, 10, 2. Accusativum *eam duplicem* repute ex *appellant*.

consequentibus, quod habet propositionem, conjunctamque ei protinus probationem: quale pro Ligario, *Causa tum dubia, quod erant aliquid in utraque parte, quod probari posset: nunc melior ea judicanda est, quam etiam Dii adjuverunt*: habet enim rationem et propositionem, non habet conclusionem. ita est ille imperfectus syllogismus. Ex ² *pugnantibus* vero, quod etiam solum *enthymema* quidam vocant, fortior multo probatio est. Tale est Ciceronis pro Milone, *Ejus igitur mortis sedetis ultores, cujus vitam si putetis per vos restitui posse, nolitis*. Quod ³ quidem etiam aliquando multiplicari solet, ut est ab eodem, et pro eodem reo, factum:

ei. Turic. Camp. rei. mel. ea jud. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voss. pr. et edd. ante Gryph. mel. jud. Goth. (tac. Gesu.). Reliqui m. e. certe j. cum libris Ciceronianis. rationem et propof. Sic Turic. Camp. cum Alm. Bodl. Andr. Jenf. et edd. ante Bas. quo acc. Obr. propositionem omissis reliquis Guelf. cum Bern. Bas. *r. e. probationem* Goth. (tac. Gesu.). A Gryphio inde praeter Obr. *propositionem probationemque*; quo auctore, nescio.

3. *eodem et — reo.* Turic. Guelf. omittunt *et pro eodem* cum Voss. 1. 3. et Alm. ut suspicor, quanquam etiam *reo* ab hoc abesse narratur. Solitus error.

quod habet. Neutrum pronominis relativi spectat ad *enthymema*, nisi forte totum negotium comprehendit. cf. 5. c. III. item mox § 2. *pro Ligario.* c. 6.

rationem — conclusionem. Ratio hic plane pro probatione dicitur; nec ordo diligenter custoditur, qui *prop.* averti

postulabat *rationi.* Propositiones sunt *dubia, melior judicanda, rationes quod erat — posset, quam — adjuverunt.*

imperfectus syllogismus. vid. 5, 10, 3.

2. *quod etiam solum.* cf. 5, 10, 2.

pro Milone. c. 29.

Quem igitur cum omnium gratia noluit; hunc voluit cum aliquorum querela? quem jure, quem loco, quem tempore, quem impune, non est ausus; hunc injuria, iniquo loco, alieno tempore, cum periculo capitis non dubitavit occidere? Optimum autem videtur enthymematis genus, cum proposito dissimili vel contrario ratio subjungitur: quale est Demosthenis, Non enim, si quid unquam contra leges factum est, idque tu es imitatus, iccirco te convenit poena liberari: quin e contrario damnari multo magis. Nam

omnium. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *aliqua* cum Voss. 2. 3. et edd. ante Basl. *aliquorum.* Voss. 1.

quem impune. Turic. Guelf. Camp. omittunt haec cum Vall. Goth. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Basl. Sed etiam *quem loco* Voss. 1. 2. 3. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Ald.

4. *factum.* Turic. Guelf. Camp. *actum.* cf. 5, 10, 33. Graece est ἐπράχθη. Cum de legibus ferendis hoc dicatur, *actum* fortasse melius.

quin. Turic. Guelf. Camp. Jenf. (errante Gesn.) Tarv. *quod.* Reginus correxit. Goth. *sed* cum Voss. 2.

4. *Demosthenis.* In Andro-
tionem p. Rsk. 595. Οὐ γὰρ
εἶ τι πῶποτε μὴ κατὰ τοὺς
νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτ'
ἐμιμήσω, διὰ τοῦτ' ἀποφύγοις
ἂν δικαίως, ἀλλὰ πολλῶν μάλ-
λον ἀλίσκεο. Ὅσπερ γὰρ εἴ τις
ἐκείνων προήλω, σὺ τὰδ' οὐκ
ἂν ἐγράψας, εὐτως, ἂν σὺ
δίκην ὄψῃς, ἄλλος οὐ γράψει.
Gesnerus simile de eadem re
enthymema designat apud
Cic. Verr. 3, 89. „Si is qui
erit — liberabuntur“ et Re-
gius ait, (quam quidem vere,

ipse viderit), Paulum (Di-
gest. 1, 3, 14.) ex hoc De-
mosthenis dicto collegisse re-
gulam juris civilis: „Quod —
„contra rationem juris recep-
„tum est, non est producen-
„dum ad consequentias.“
Eodem Demosthenis loco uti-
tur Demetr. § 51. p. Schn. 17.
Similis est alter ejusdem con-
tra Stephanum falsi testimonii
οὐ γὰρ ἂν ἕτερον δεῖξῃ δεινό-
τερα εἰρηασμένον, ἀποφύγειν
αὐτῷ προσήκει. p. 1117.

ut, si quis eorum damnatus esset, tu haec non scripsisses: ita, damnatus tu si fueris, non scribet alius. Epichirematos et quatuor, 5 et quinque, et sex etiam factae sunt partes a quibusdam; Cicero maxime quinque defendit, ut sit *propositio*, deinde *ratio* ejus, tum *assumptio*, et ejus *probatio*, quinta *complexio*: quia vero interim et *propositio* non egeat *rationis*, et *assumptio* *probationis*, nonnunquam etiam *complexione* opus non sit, et *quadripertitam*, et *tripertitam*, et *bipertitam* quoque fieri posse *rationationem*. Mihi, et plurimis nihilominus auctori- 6 bus, tres summum videntur. Nam ita se

5. *vero*. Turic. Guelf. omittunt cum Camp. (a quo et quia abest, et pro *interim* est *interdum*) Voss. 1. 2. Goth. Vall. et edd. ante Bad. Regius reposuit, necessario; et facillime *intercidebat*, *compendio* notatum $\frac{u}{2}$.

et ass. prob. Guelf. omittit. *complexione*. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum *plane* cum Alu. Vall. et edd. ante Ald. Regius verissime correxit.

quadripertitam. Sic Turic. In reliquis duabus vocibus A habet et ipse pro E. et sic libri mei omnes ubique, exc. Gryph. et Obr. qui mecum faciunt. cf. 3, 6, 83.

6. *plurimis*. Turic. Camp. *pluribus* cum Voss. 1. cf. 5, 13, 57. *summum*. Camp. *summi*. Ald. *ad summum* cum Bad. sec. Bas. Gryph. aliisque. *solummodo* Goth. Bad. pr. cum Voss. 1. 2. 3. Goth. Burmannus ablegat ad Liv. 31, 42, 4. ubi vid. Drakenb. cf. nostr. 5, 10, 5.

5. Cicero. vid. de Inv. 1, non acquiesco, cum exemplis
37. item Script. ad Herenn. 2, geminis destituar. Suspicio
18. aut — prop. aut assumt.

et propositio — probationis.
In altero membro deficit ne-
gatio, ubi pro *et* expectabas
nec. In tali oratione equidem

6. *tres summum videntur*.
cf. 5, 10, 5. qui locus non
plane coit cum hoc.

habent ista natura, ut sit, de quo quaeratur, et per quod probetur: tertium adjici potest velut ex consensu duorum antecedentium. Ita erit prima *intentio*, secunda *assumptio*, tertia *connexio*. Nam confirmatio primae ac secundae partis et exornatio, eisdem cedere 7 possunt, quibus subjiciuntur. Sumamus enim

habent ista nat. Turic. Camp. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *habet i. n.* cum Alm. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bas. Nostrum est in Gryph. (1536) Colinaei. Reliqui *habet nat.*

partis et exorn. Turic. Camp. p. *exorn. et.* Tarv. p. *exorn. est et cum Alm.* (cf. 5, 13, 42. item § 13). Reliqui *part. exorn.* omisso *et.* Nostrum dedi ex conjectura Capperonnerii, quam et ipse recepit, firmissimis rationibus comprobata. Neque enim, ut monet, est pro candore Quintilianeo haec affectatio discernendi (etiam per *χιασμόν*) *confirmationem primae ab exornatione secundae partis*, neque *exornatio* magis ad secundam argumentationis partem spectat quam ad primam (quod Cicero ipse ostendit mox § 7. *primam partem — copiosissimis verbis*) sicuti ne *confirmatio* quidem conjunctior est cum prima quam cum altera ejus parte. vid. § 5. *ratio — probatio.* *possunt.* Jenf. (tac. Gesn.) *possent* cum edd. ante Ald. correxit Regius. cf. 5, 11, 2.

7. *enim.* Sic Turic. Guelf. Tarv. cum Alm. Voss. 1. Ald. Omittunt Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. ante

Nam conf. — subjiciuntur. i. e. ratio propositionis et probatio assumptionis, quae sunt secunda et quarta pars ratiocinationis Ciceronianae, possunt comprehendi, illa quidem propositionis, haec assumptionis vocabulo, quibus subjunguntur. *Cedere alicui rei* idem est ac *cedere in locum vel partem alicujus rei* (cf. 3, 8, 53). *Subjici* autem hic non dialectico illo significato dici-

tur, sed pro *subjungendo* cf. 3, 3, 6. Exornationem vide apud Cornif. ad Herenn. 2, 18, 29. Cic. de Inv. 1, 30. *exornari* argumentationem. Animadvertit Regius, Boëthium in secundo dialecticorum libro multis collegisse argumentis ratiocinationem triperitam, quod et Aristoteli ac Theophrasto et omnibus denique peripateticis placuisse demonstrat.

ex Cicerone quinque partium exemplum. *Melius gubernantur ea, quae consilio reguntur, quam quae sine consilio administrantur. Hanc primam partem numerant: eam deinceps rationibus variis, et quam copiosissimis verbis approbari putant oportere. Hoc ego totum cum sua ratione unum puto: alioqui si ratio pars est, est autem varia ratio, plures partes esse dicantur. Assumptionem deinde ponit, Nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus, administratur. Hujus assumptionis quarto in loco jam porro inducunt approbationem: de quo idem, quod supra, dico. Quinto inducunt loco complexionem, quae*

Basil. exceptis, quas demonstravi. Recentiores autem, sine auctore. cf. 5, 5, 10. item Morel Elémens de Critique p. 306. *gubernantur ea. Ciceronis libri accurantur* nuli quod Leid. 3. addit *ea. reguntur. Cic. geruntur.* Turic. ante *conf.* inserit *sine.* Alm. *conf. reg.* bis ponere et quaedam turbare narratur cf. 5, 13, 56. item § 11.

cum sua. Turic. Camp. in *f.* cum Goth. Vall. Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. *infita* Guelf. cum marg. Basil. non sine specie. Nostrum coniecit Regius. *puto.* Ioann. *pono* cum Steph. ipso, non ejus margine, ut narrat Burm. Non displicet.

8. *jam.* Basil. *aliam* cum edd. posterioribus ante Obr. et libris Cic. *approbationem.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Bern. et edd. ante Gryph. item libris Cic. Reliqui *prob.*

9. *compl. quae.* Cic. inserit *eam.*

7. *ex Cicerone.* vid. de Inv. 1, 54. *Enim* dixit, quia hoc ipso exemplo tripertitam rationem est defensusurus.

est, est. Intellige si inter haec duo verba.

8. *quod supra.* modo § 7. „Hoc — dicantur.“

aut id infert solum, quod ex omnibus partibus cogitur, hoc modo, Consilio igitur mundus administratur: aut, unum in locum cum conduxit breviter propositionem et assumptionem, adjungit, quid ex his conficiatur, ad hunc modum: Quod si melius geruntur, quae consilio, quam quae sine consilio administrantur; nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus, administratur: consilio igitur mundus administratur. Cui parti consentio. In tribus autem, quas fecimus, partibus,

aut id infert. Turic. Guelf. Camp. a. id fert. cum Alm. Bern. Tarv. Ald. a. infert. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. (nisi quod hic dicitur dare autem) et reliqui ante Gryph.

conduxit. Sic Turic. Guelf. Camp. conduit Voss. 3. Reliqui conduxerit, ut et libri Cic. Sed cum h. l. est postquam. Basil. margo concluderit quod operosius impugnat Burmannus Ciceronis locum aliquem afferens aliorumque, nec sentiens, hoc ipsum esse Ciceronis, quod multos videtur interpretes fessellisse; etiam Regium. assumt. adj. Cic. inferit id.

quid. Goth. quod cum Cic. gerunt. quae. Cic. inferit ea. qu. omn. mund. adm. Cic. adm. qu. omn. mund.

infert. cf. 5, 11, 27.

10. In tribus — partibus. Queritur Gesnerus hic deesse lucidum ordinem, nec constare partium numerum. Neminem profecto dicturum, totum hoc „Nam quidquid — „ex se ipsa movetur“ esse assumptionem; qua tamen sola ratione efficii tres partes. Hunc errorem natum ex prava intentionis appellatione (§ 6) pro qua propositionem aptius fuisse dicturum. Inten-

tionem vocandam fuisse, quae interdum praemittatur propositioni, ut hic; quaeque eadem sit conclusioni. (Sed efficiet ea quartum profecto membrum.) Equidem nihil aliud quam assumptionem creditum a Qu. censeo totum illud „Nam quidq. — movetur“ quanquam hoc magnopere recedit a nostra subtilitate enumerandi partes syllogismi, neque ipsi sane Ciceronis exemplo, modo posito, satis con-

non est forma semper eadem, sed una, in qua idem concluditur, quod intenditur, *Anima immortalis est. Nam, quidquid ex se ipso movetur, immortale est: anima autem ex se ipsa movetur, immortalis igitur est minima.* Hoc sit non solum in singulis argumentis, sed in totis causis, quae sunt simplices, et in quaestionibus. Nam et hae pri-¹¹nam habent propositionem, *Sacrilegium commisisti: Non, quisquis hominem occidit, caedis tenetur:* deinde rationem (sed haec est

11. *commis. Non.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *hominem occidisti.* cf. 3, 6, 74. *caed. ten.* Sic Turic.

sed a sec. manu ascriptum *reus*) Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Reliqui inserunt *reus.*

haec est. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) omittunt *est.* Placet.

venit. Sed nondum adoleverat nec justas vires sumserat dialectica illa diligentia inter homines Romanos, agendi et loquendi peritiores quam arguendi. cf. 5, 13, 19. Sic in vocabulis usurpandis fluctuat noster, ut *connexio* (§ 6. 12.) pro *complexione*. Et hoc agnoscit mox ipse Gesnerus ad § 12. item in praef. sua § 14, luculentissime disputans. Revertitur maxime, ut hic efficiatur ternarius ille numerus, quem de industria turatur noster. Male autem Gesnerus ipsam scripturae integritatem sollicitat, quanquam tecte, nec sibi videns satis.

Anima — est. Hoc quidem et ipsum e Cicerone petitur,

quanquam non ipsius verbis explicatum. vid. Tusc. Disp. 1, 23. item Somn. Scip. p. 1091 (frgm. Cic. in Ed. Ern.). Sua autem se convertisse e Platonis in Phaedro oratione, testatur Cicero. vid. Phaedr. Plat. p. 245. C. D. E. (Bip. 10, 313. 19.) ubi cf. Heindorf. p. 246.

in quaestionibus, quae opponuntur causae universales cf. 3, 6, 10. *De causis simplicibus* 3, 10, 1.

11. *Sacril. — Non quisquis.* Sunt hae propositiones, vel intentiones, ajens altera, altera negans.

caedis — tenetur. Structuram eandem habes Cic. de legg. 3, 15. Digest. 6, 1, 4.

in causis et quaestione longior, quam in singulis argumentis) et plerumque summa complexione, vel per enumerationem, vel per brevem conclusionem testantur, quid effecerint. In hoc genere propositio dubia est: ¹² de hac enim quaeritur. Altera est complexio, non par intentioni, sed vim habens parem, *Mors nihil ad nos. nam, quod est dissolutum,*

quaestione. Sic Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Bas. *quaestionem* Turic. (cf. § 7. item mox hac §) *quaestionum* Voss. 3. Reliqui *quaestionibus*. Goth. ante *quaest.* inferit in, solus. cf. 4, 3, 16. *testantur.* Turic. Camp. *testatur* cum Obr. Sed mox Camp. *quod fecerit.* Obr. *quid effecerit.* Alm. *qui defecerint* ubi nulla Turic. varietas, uti vicissim nulla hic in Alm. (cf. modo hac § item § 12). Haeserunt profecto in subjecto, quod si aliunde est circumspiciendum, malim *summa complexio* pro abl. *f. complexione*. Saltem non est cogitandum cum Capper. in singulari de *ratione*, in plurali de *oratoribus ἀπὸ νοινού.*

^{12.} *nam quod — ad nos.* Turic. omittit cum Voss. 1. 3. cf. § 4.

et quaestione. Malis inferi in. cf. not. crit. extr.

enumerationem. Hic quidem ex ipsa serie orationis apparet quid sit, neque proprium est artis vocabulum, quale 6, 1, 1. aut apud Cic. de Inv. 1, 29. cf. not. ad 5, 10, 66.

testantur quid effecerint. Si subjectum requiris, habes § 10. *totae causae et quaestiones.*

^{12.} *Altera — compl.* Refer secundam hanc divisionis partem ad § 10. „sed una.“ item mox hac § *In alio genere.*

Mors nihil ad nos. Hoc ipsum epichirema est Epicuri, referente Gellio 2, 3 ex libro

secundo Plutarchi de Homero (qui quidem interciderunt): Ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ δὲ (1. γὰρ) διαλυθὲν ἀνασθῆται. τὸ δὲ ἀνασθῆτοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς Plutarchus in hac argumentatione desiderabat, „quod in prima parte Epicurus sumere deberet“ Ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Ne hoc quidem igitur argumentum ad amissum respondere regulis dialecticis, nihil mirum. Apparet tamen ὁ θάνατος et τὸ διαλυθὲν esse illa, quae, ut non sint paria, ita vim tamen habeant parem. Et hoc nostro sufficit.

ensu caret; quod autem sensu caret, nihil ad os. in alio genere non eadem propositio fit, quae connexio. Omnia animalia meliora sunt, quam inanima; nihil autem melius est mundo, mundus igitur animal. Hic potest videri de re contentio. Potuit enim sic constitui ratiocinatio: Animal est mundus,

quae connexio. Turic. quae ex (a sec. manu est) confessio. Alm. q. excessio (cf. § 11. 15). ff factum ex x. l. 2, 20, 9.

Hic potest — contentio. Non profecto aperta sententia. Libri quidem nihil variant. Iosellanus pro *de re* (quantum ne hoc quidem diserte designat) *sive* vel *praeter rem* iudicandum iudicat, „quod ratio subijuncta satis aperte demonstrare videatur:“ *Cerum haec propositio* cet. Neque emendatio levis est, neque eiusdem probatio evidens. Iosellanus de glossa cogitat, quae de margine, ubi talis auidioso quodam fuerit posita: *sic potest videri deesse complexio* vel *connexio*, corrupta venerit in textum. Deinde, post *Potuit, enim* mutat in *tiam*; necessario, post illam *acturam*. Per se quidem lenissima haec est mutatio (cf. 2, 3, 11. It. Oudend. ad Suet. Aug. c. 82.) sed, cum sine ea non procedat altera illa atrocior, minus tuta. Equidem iudicandum censeo *de re*, quod *tertium* videtur ex antecedente *videri*, pro quo potuit esse

alicubi videri (cf. 5, 7, 37). Praeterea muto *hic* in *haec*, *contentio* in *intentio*, inferens, si venia detur (nam carere eo possumus), *etiam* post *potest*. Inde hanc sententiam efficio: „*mundus — animal*, quod in „nostro exemplo est *complexio*, potest etiam videri „*intentio* i. e. propositio.“ Variat *intentionem* et *propositionem* (haec ipsa § „*par intentioni*“ „*eadem propositio*“), promiscue usurpans ut *compl.* et *connex.* Sic deinceps recte *enim* dicatur. Namque, in altera illa ratiocinationis forma, *animal — mundus* est ipsa *intentio* sive *propositio*. Neglexit quidem *tripertitam* suam rationem in postremo exemplo, quod est *bipertitum*. Sed hoc ego assigno incuriae illi superbae et Romanae (vid. ad § 10). Ut nunc est, locum non intelligo; quid sit *de re*, plane non assequens.

omnia enim animalia meliora sunt, quam
 13 inanima. Ceterum haec propositio aut con-
 fessa est, ut proxima; aut probanda, ut, *Qui*
beatam vitam vivere volet, philosophetur
oportet: non enim conceditur: cetera sequi,
 nisi confirmata prima parte, non possunt.
 Et assumptio interim confessa est, ut, *Omnes*
autem volunt beatam vitam vivere; interim
 probanda, ut illa, *Quod est dissolutum,*

13. vivere. Turic. Camp. videre cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. (cf. 5, 13, 56). Correxit Regius. Hebrais- mum olet, ut monuit Gesnerus. Sic et mox itidem, nisi quod priore loco siletur Alm. altero Voss. 2.

oportet. Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) oporteat cum odd. ante Bad. exc. Camp. Correxit Regius.

non — conceditur. Turic. non hoc c. a sec. manu: hoc enim c. et sic Camp. hoc enim concedit Tarv. cum Alm. marg. Bas.

poss. Et aff. int. conf. est ut. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. et errante Gesn.) p. ut est a. i. c. e. u. cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Ald. nisi quod est post conf. omittunt Jenf. et rell. quod ne ex Alm. quidem et Voss. 2. assertur. Reliqui p. est et a. i. c. u. quod Regius reposuit. Ut natum ex possunt extremo. Mutavi veterem scripturam, nonnisi, pro ut est, dando et, solum.

13. haec propositio. Haeret Gesnerus in pronomine, pro quo malit *et*, quod ait valde esse ex more Quintiliani, conjunctionem *et* in protasi libenter usurpantis, ut 3, 7, 37 „Est lans *et* op.“ in primis 6, 3, 39. „Nam *et* a Cicerone.“ Huic deinde respondere *est et aff.* In hac concinnitate volebat hand dubie ejici mox *est* ex illis *est et aff.* (sicut vulgo quidem legitur). Est sane ele-

gans in hac constitutione structura; neque tamen necessaria mutatio, nullo auctore nixa. Haec interpretare, „de „qua nunc agimus“ ut non designetur certa aliqua propositio. cf. 4, 1, 64. Si longius trajicere liceat pronomen, tollas hinc *et* reponas inter *ut et proxima*. Hoc de dubiis etiam inter argumenta adhibendis vide et supra 5, 12, 1 — 4.

sensu caret: cum, soluta corpore anima an sit immortalis, vel ad tempus certe maneat? sit in dubio. Quam assumptionem alii, alii *rationem* vocant. *Epichirema* autem nullo¹⁴ differt a syllogismo, nisi quod illi et plures

13. *certe*. Turic. Guelf. Camp. *certa* cum Vall. et edd. ante Ald. In Voss. 2. *certa*; sed correctum *certum*, quod ipsum reposuit Regius, et est in Goth. (cf. praef. p. 42). Reliqui *certum*. MSS. silentur. Recepti meam conjecturam, quae propius ad MSS. accedit, quam Regiana (cf. 3, 11, 26), et apertiore habet quaestionis non disjunctivae significationem.

ass. — *vocant Epi h.* Sic plane Camp. Sed Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *a. alii rationem alii voc. epic. Epic.* Jenf. (tac. Gesn.) *a. alii alii r. v. alii epic. Epic.* cum edd. ante Bad. exc. Rusc. (cf. modo hac §, sed hic nulla Regii correctio) quae, ut deinceps omnes, *ass. alii r. v. alii epic. Epic.* Voss. 2. *a. alii r. alii v. Epic.* non plane consentiens Gothiano, sed semel tantum ponens *Epic.* In recepta, et plerorumque etiam MSS. (nam de Britannicis altum silentium), scriptura id maxime offendit, quod *epichirema*, id quod animadvertit Pseudo-Turnebus, pro *argumentationis, argumenti* significationem asciscit. Appellat hic quidem Hermogenem, apud quem de Inv. 3. 4. 7. sane ἐπιχειρήματα tale quid significat, quanquam desidero justam ejus definitionem. Quid autem proclivius, quam vocabulum illud male geminari a librariis? In ceteris quidem, aut trajectionem illam Campani asciscemus (cf. § 6. 16), quam ipse recepi, elegantissimam structuram, aut, abjecto *epichirema* priore, acquiescemus in Turic. aliorumque constitutione, quae est ipsius Voss. 2.

vel — *maneat*. Cic. Tusc. Disp. 1, 31. „Stoici — usu-
„ram nobis largiuntur, tan-
„quam cornicibus: diu man-
„suros ajunt animos; semper,
„negant.“ Diog. Laert. 7,
156. μετὰ θάνατον ἐπιμένειν
τὴν ψυχὴν. Attende *an* — *vel*
uturpatim in quaestione non
disjunctiva. Tum enim *utrum*
— *an* requirebatur. cf. 1, 5,

47. *an h. l.* interpreteris *an*
non cf. 1, 5, 19.

Quam ass. — *vocant*. Pro-
nomen relativum vel ad prae-
cedens referes, vel ad sequens.
Si prius, haec erit sententia:
Hoc quod modo exemplo de-
monstravi, alii vocant *cet.*
Sin posterius: Idem, quod alii
ass., alii *rat.* vocant. Et hoc
videtur praestare. Mox § 14
de *nullo* vide 2, 4, 13.

habent species, et vera colligunt veris: epichirematis frequentior circa credibilia est usus. Nam, si contingeret semper controversa confessis probare, vix esset in hoc genere
 15 usus oratoris. Nam quid ingenio est opus, ut dicas, *Bona ad me pertinent, solus enim sum filius de juncti, vel solus heres, cum jure bonorum possessio testati secundum tabulas te-*
 16 *stamenti detur; ad me igitur pertinent.* Sed, cum ipsa ratio in quaestionem venit, efficiendum est certum id, quo probaturi sumus, quod incertum est: ut, si ipsa forte intentione dicatur, *Aut filius non es, aut non es legitimus,*

15. *filius.* Turic. *fidelius.* Alm. Guelf. *fidelium.* cf. § 12. 17.

testati. Turic. Guelf. *intestatis* cum Alm. sed Camp. *intestati* cum Vall. Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. (cf § 15). Correxerit Regius, et potuit in adhaerescere ex extremo *possessio*. Sed Burmannus desiderat hic aliqua, quia duplici usus fuerit propositione: „solus sum filius, vel heres. Utroque ergo calu, sive „pater testatus, sive intestatus, decessisset, sibi bona deberi contende-
 „debat: quare legendum forte“ [fortasse] „cum jure bonorum „*possessio testati heredi secundum tabulas, intestati filio detur, „ad me igitur pertinet.*“ In hac ratione una est causa filii et heredis etiam duplex, habens plures quaestiones. Quod prohiberi videtur ab illo *vel*. Hoc enim est in oratione Quintiliani, non ejus, qui hereditatem petit.

pertinent. Turic. Guelf. *pertinet* cum Alm. Obr. Refertur ad *possessio*.

16. *id quo.* Turic. *idque*, sed a sec. manu *id quod* et sic omnes praeter Gesn. qui nostrum reposuit de conjectura; verissima illa. *forte.* Turic. Guelf. Camp. *fere* cum Alm.

Frequens confusio vid. Drakenb. ad Liv. 34, 47, 4.

aut non es — non es. Turic. *aut est leg. et aut non e.* Guelf. *aut es leg. et aut non e.* cf. ad 4, 2, 29.

15. *testati.* cf. not. crit.

16. *ipsa — intentione,* ad-
 versarii puta.

aut non es solus: itemque, Aut heres non es, aut non justum testamentum est, aut capere non potes, aut habes coheredes: efficiendum est justum, propter quod nobis bona adjudicari debeant. Sed tum est necessaria illa summa¹⁷ connexio, cum intervenit oratio largior. Aliquando sufficiunt intentio ac ratio, Silent leges inter arma, nec se expectari jubent,

non just. t. e. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. exc. Basil. Reliqui *j. t. non e.* cf. § 13. item mox hac §. *nobis b. adj.* Sic Turic. Capp. Reliqui *b. adj. nobis.* cf. modo hac § item § 20.

17. *Aliquando.* Turic. *aliquod.* Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *ad quod* cum Voss. 2. Vell. et edd. ante Ald. *Ad aliquid* Ald. Nostrum reposuit Regius, quem adjuvat Turic. cf. 5, 13, 37. *ac ratio.* Jenf. (tac. Gesn.) *ac oratio* cum edd. ante Ald. Correxit Regius cf. ad 5, 2, 3.

Silent leges — nec se exp. Turic. *Silentem in l. cet.* (a sec. mauu nostrum) Alm. *Silen em l. cet.* (cf. § 15. 13.) Jenf. *f.*

Capere non potes. Propter eos, qui legibus vetarentur capere hereditatem, etsi heredes instituti, velut peregrini, deportati, fideicommissa coeperunt usurpari cf. not. ad 3, 6, 70.

efficiendum est justum. Hoc dicitur cum respectu ad prius illud „efficiendum est certum.“ *Legitimum* docere id, unde jus nostrum repetimus, aequè est necesse, ac *certum*, unde facti veritatem probamus. Hic quidem testamentum justum efficere oportet, quanquam non illa una est propositio, seu intentio. Adversus illas enim reliquas:

heres non es, capere non potes, habes coheredes, opus erat, certum efficere; ut non adeo bene opponi haec sibi invicem videantur „*justum eff. certum*“, „*eff.*“ Neque tamen propter hanc difficultatem, negem cum Gesnero, exputari posse, quid *justum* sibi velit; nec recipiam ejus mutationem *istud*, etsi ingenio non carentem, *efficere* pro *probando*, notissimam formam, vix tamen ostenderis a Quintiliano usurpatam; nec patitur concinnitas hic nude poni hoc verbum, cum modo fuerit cum adjectivo *certum*.

Silent — leges. Cic. pro Milone c. 4. cf. not. crit.

cum ei, qui expectare velit, ante injusta poena luenda sit, quam justa repetenda. Ideoque id enthymema, quod est ex consequentibus, rationi simile dixerunt. Sed et singula quoque interim recte ponuntur: ut
 18 *ipsum illud, Silent leges inter arma.* Et a ratione fas est incipere, deinde concludere: ut ibidem, *Quod si duodecim tabulae nocturnum furem quoque modo, diurnum autem, si se telo defenderet, interfici impune voluerunt: quis est, qui, quoquo modo quis interfectus*

enim l. cet. cum edd. ante Bad. quo accedunt Bas. et libri Cic. Si enim ponebat Qu., refragabatur ille aliquatenus suae ipsius rationi. Neque enim sic fit intentio et ratio in hoc loco, sed ratio sola, alii intentioni inserviens; quae est haec apud Cic. si vita nostra — expediendae salutis. Sin omittitur enim, habes intentionem in his: Silent — arma, rationem deinceps: cum ei — repetenda. Et sic memoriter profecto scripsit nositer. cf. 5, 13, 27 not. ex.

Sed — recte. Turic. S. e. f. interimque r. cum Alm. Voss. 2. S. e. f. interim quae r. Camp. cum Goth. S. e. f. quae interim r. Jenf. cum edd. ante Ald. quoque ex quae fecit Regius. S. f. interim quoque r. Guelf. S. e. f. quaeque interim r. Bad. pr., solus, nec monito lectore. Hoc maxime blanditur (cf. 5, 13, 13). Et quoque tamen et ab aliis junguntur, vid. Ruhnk. ad Vell. 1, 17, 2.

18. *concl. ut ib. Turic. concluderent ibidem a sec. manu concludere ib. et sic Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) eum Voss. 2. et edd. ante Ald. c. ut idem. Ald. Bad. pr. ex Regii emendatione.*

et — quoque. cf. not. crit.

ut ipsum illud. Non quidem apud Ciceronem, opinor. Neque enim memini sic positum hoc in ejus operibus. Sed permittit Qu, ejusmodi

sententias, qualis haec sit, etiam singulas poni.

18. *ibidem. c. 3. extr.*

defenderet. Apud Ciceronem aliquot libri defenderit; minus bene, ob voluerunt.

fit, puniendum putet? Variavit hic adhuc, et rursus rationem tertio loco posuit, *cum videat, aliquando gladium nobis ab ipsis porrigi legibus.* Prioris autem partis duxit ordi-¹⁹

puniendum. Guelf. Camp. *permittendum*, mire argutante librario.

Variavit. Sic Guelf. *varia aut* Turic. *varia autem* Camp. cum Alm. (cf. § 17. 19). *variant autem* Goth. sens. cum Voss. 2. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Basil. Reliqui *variat autem.* *adhuc et.* Camp. *adducat.*

posuit. Sic Guelf. *possunt.* Turic. cum Alm. Sed ille a cc. manu *ponunt* et sic Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Basil. Reliqui *ponit.*

videat. Camp. *videant* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. quo acc. Basil. *nobis ab ipsis.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui *inserunt ad occidendum hominem post nob. ex Cicerone.* cf. § 17. not. 3.

19. *Prioris — ordinem.* vid. Cic. pro Mil. c. 4. Subjectum hujus sententiae, id quod recte vidit Capperonnerius, nullum aliud nisi totum illud quod sequitur: *Insidiatori — rex*; multum autem abest, ut ait Cicero, quae est Gesneri ratio et aliorum fortasse, quauquam obmutescentium in loco, non adeo facili. *Prioris partis ordinem ducere*, itidem cum Capperonnerio, interpretor *priorem locum obtinere.* Repetenda profecto locutio e re militari, ubi *ordinem ducere* est centurionem esse (cf. 1, 2, 24). Addi etiam solet aliquid isti *ordini*, ut apud Livium 3, 44, 2 „*honestum ordinem* — ducebat.“ Apud nostrum quidem loca bina ad hanc formae originem referri

nequeunt 4, 2, 58. 10, 1, 35. Ad Livianum autem exemplum *prioris partis ordinem* interpretor, ut dixi, i. e. *primum ordinem.* Monet Qu., in isto exemplo Ciceroniano, quod jam positurus sit, intentionem, quae est in verbis a me designatis, praemitti ceteris epichirematis partibus, cum modo inversi ordinis exemplum dederit. Reliqua: *Quid comitatus — volunt et Quos habere — liceret*, simpliciter ponuntur, et subjectis tantum artis vocabulis, *ratio, connexio*, declarantur. Subjectum in tota illa sententia esse quaerendum, nemini mirum videbitur, qui contulerit § 26. Sic 3, 6, 74. 75. 76. ubi sententiae integrae subjectorum sunt loco.

nem, *Insidiatori vero et latroni quae potest inferri injusta nex?* haec intentio: *Quid comitatus nostri, quid gladii volunt?* haec ratio: *Quos habere certe non liceret, si uti illis nullo pacto liceret.* haec ex intentione et ratione connexio. Huic generi probationis tribus occurritur modis, id est, per omnes partes. Aut enim expugnatur intentio, aut assumptio, aut conclusio, nonnunquam omnia: sed omnia haec tria sunt. Intentio expugnatur, *Jure occidi eum, qui insidiatus sit.* Nam prima statim pro Milone quaestio est, *an ei fas sit lucem intueri, qui a se hominem*

19. *Insid. vero.* Sic Turic. Camp. cum libris Cic. Reliqui *I. autem.* cf. 5, 10, 54. *gladii.* Turic. Guelf. Tarv. *clari viri* cum Alm. Similia, non eadem, in marg. Basil. Vide mihi portentum scripturae! *certe.* Turic. *certo,* non male. Guelf. *circa te.* cum marg. Basil. cf. Vorst. de lat. falso susp. c. 23. p. 186. *uti illis.* Turic. *utilis* cum Alm. cf. § 18. 21. sed et 3, 5, 12.

20. *omnia haec.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voff. 2. et edd. ante Gryph. quo acc. Obr. Reliqui *h. o.* Positus τὸν *omnia* succurrit sententiae quam Gesnerus insimulabat glossematis. *pro Mil. quaesi.* Turic. Camp. *q. p. M.* Nostra collocatio exquisitior saepe et plurimorum est librorum; quanto verior, non dixerim.

ei fas sit. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.)

20. *sed — tria sunt.* Urget suam epichirematidis partitionem, ne forte quis credat infinitam esse illam universitatem. cf. modo *tribus — omnes.* *mus:* „Intentio, scilicet Jure „occurrit.“ cet. Recte enim monet Capper. *occurrit* esse infinitivum praes., non perf. indicativi. Apparet hoc conjunctivo sit.

Jure — fit. Haec ipsa est intentio, jam expugnanda; non est ratio ejus expugnandae. Pro nostro more dixisse. *an ei — fateatur.* Cic. pro Mil. c. 3. initio. Cicero *occisum* pro *necatam.* cf. not. crit. ad § 17.

necatum esse fateatur. Expugnatur assumptio²¹ omnibus iis, quae de refutatione diximus. Et ratio quidem nonnunquam est vera, cum ejus propositio vera non sit: interim verae propositionis falsa ratio est. *Virtus bonum est, verum est.* si quis rationem subjiciat, *quod ea locupletes faciat*, verae intentionis falsa sit ratio. Connexio aut vera negatur,²² cum aliud colligit, quam id, quod ex prioribus conficitur: aut nihil ad quaestionem dicitur pertinere. Non est vera, sic, *Insi- diator jure occiditur. nam, qui curavit, ut vim afferat ut hostis, debet etiam ut hostis repelli. recte igitur Clodius, ut hostis, occi- sus est.* Non utique. Nondum enim Clo-

e. f. f. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui f. e. f. cf. § 16. et modo, item § 23.

21. *ejus.* Turic. *eis ut cum Alm.* (cf. § 19. 22). *eis et Guelf.* (ut et Turic. a sec. manu) *et Camp.* cum Goth. Voss. 2. *Recepta* latet in Turic. et Alm. *est. Virtus.* Turic. Guelf. *e. et virt.* Camp. *e. ut Virt.* Non sine sensu.

Virtus — Connexio aut vera. Turic. *v. vel falsae* (a sec. manu *falsa*) *sit ratio quod nescio autem v.* Ex Alm. pro *con- nexio aut vera* assertur *quod nescio aut v.* lacunae illius nulla mentio (cf. modo hac §, item mox § 22). Camp. pro *quod* dat *qui*, pro *aut*, *autem*. Postremum et in Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Rusc. (cf. § 15.) quo acc. Bad. uterque et Vall. etsi obscurius de hoc Bad. Correxerit Regius.

22. *conficitur.* Turic. *afficitur* (a sec. manu nostrum) cum Alm. (cf. § 21. 24). *concepitur* Tarv. *nihil ad.* Guelf. *inferit aliud.* *ut vim.* Turic. *u. ne v.* Guelf. *ne v.* cf. Drakenb. ad Liv. 33, 12, 6.

21. *quae — diximus.* Ca- pite hujus libri 13.

22. *curavit ut — afferat.* Vix fero. Rescribam *curat* potius quam *afferret*.

dium insidiatorem ostendimus: sed fit vera
 connexio, *Recte igitur insidiator, ut hostis,*
 25 *occiditur.* Nihil ad nos. Nondum enim
 Clodius insidiator apparet. Sed, ut potest
 vera esse intentio et ratio, et tamen falsa con-
 nexio: ita, si illa falsa sunt, nunquam est

ostendimus. Guelf. offendimus.

25. *vera esse.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.)
 Reliqui *e. v.* cf. § 20. 25.

intemptio — vera connexio. Sic Turic. Guelf. Camp. cum
 Goth. Bodl. Bal. Alm. Voss. 2. Andr. edd. ante Ald. quo acc.
 Obr. Gesu. Bip. et aliquot apud Burm. Reliqui ex correctione
 Regii *connexio et tamen falsa intentio et ratio; ita, si illa vera*
sunt, nunquam est falsa connexio. Aldus (sed in binis edd.)
 et Burm. nostram ipsam dant, nisi quod pro *falsa f. n. e. vera c.*
 ponunt *vera f. n. e. falsa c.* eodem uterque profecto aberrandi
 casu. In hisce technicis quam proclive sit turbari inter corri-
 gendum, ostendit merdum Tarvisinum: *vera intentio et ratio:*
et tamen. Ita si illa falsa connexio falsa sunt nunquam est
vera connexio. cf. 3, 11, 26.

23. *Sed ut — vera con-*
nexio. Haesit in hisce Regius,
 cum obstare videretur auctori-
 tas Aristotelis, sic praecipientis
 (Analyt. pr. 1. 2. c. 2. Buhl.
 317. 18.) Ἐξ ἀληθῶν μὲν οὐκ
 ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι. ἐκ
 ψευδῶν δὲ ἔστιν ἀληθές. Mo-
 net acute et apposite Gesne-
 rus, „in recta argumentatione
 „ex veris falsum sequi non
 „posse; sed Fabium ostendere,
 „quot modis falsa argumenta-
 „tio esse possit.“ Possit sane
 ad Aristotelicam rationem
 redigere hunc sensum, qui
 velit pro lubitu trajicere ad-
 jectiva: *falsa e. i. e. r. e. t.*
vera e. i. f. i. vera f. n. e.

falsa c. Sed nullam hic dili-
 gentiam dialecticam affectavit
 Qu., verum id spectavit, quod
 usu veniret et in foro et in
 schola. Neque enim, si ma-
 xime vera conclusio potest
 effici ex falsis propositionibus,
 ullus orator audebit manifesto
 falsa proponere, cum nemo
 audientium adeo perspicax sit
 futurus, ut veritatem illam
 conclusionis agnoscat, nisi for-
 te sponte est evidens, ut nulla
 probatione indigeret. Falsa
 autem connexionis ex ve-
 ris propositionibus exem-
 plum illud de Clodio recte
 occiso satis luculentum po-
 fuisse sibi est visus Qu.

vera connexio. *Enthymema* ab aliis oratorius²⁴ syllogismus, ab aliis pars dicitur syllogismi, propterea quod syllogismus utique conclusionem et propositionem habet, et per omnes partes efficit, quod proposuit: enthymema tantum intenta intelligi contentum fit. Syllo-²⁵gismus talis, *Solum bonum virtus: nam id*

24. *oratorius*. Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) *oratoribus* cum Alm. et edd. ante Rusc. (cf. § 21). Correxerit Regius, cui astipulatur Vall. *syllogismus*. Turic. *syllogismi* (sed a sec. manu — *mus*) cum Alm. cf. § 22. 26.

propterea. Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) *propter*. *intenta*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 2. Obr. eoque recentioribus. *intentu* Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bad. Hic *intantum* cum edd. ante Obr. quo acc. Capper. An supinum illud *intentu* succurret sententiae? Hoc modo: Per intentionem ipsam, qua fere sola constat enthymema, intelliguntur in eo ceterae syllogismi partes.

contentum. Turic. Guelf. *contenta*.

24. *ab aliis* — *ab aliis*. cf. § 1.

intenta. cf. not. crit. Hoc vocabulo utrumque et *propositionem* et *conclusionem* significari, insolens est sane; cum plerumque *intentio* appelletur quae et *propositio*. Nec profecto *intentio* intelligitur tantum in eo, quod sequitur, exemplo; sed exprimitur etiam: *Bonum est virtus*. Hisce rationibus recte adductus videtur Capperonnerius, ut spuriam crederet vocem *intenta*, *intantum* (nam et sic legitur), sine qua bene procedat sententia; ad infini-

tivum intelligi, repetendum esse *concl. et propos.* Est tamen quod desideres, post jacturam illam factam; et fortasse *intenta* latius hic dicitur pro eo, quo tendat totus syllogismus. Dicas etiam, non utique expressam *intentionem* in exemplo, quia forma *propositionis*, seu *intentionis*, legitima illud careat. Alioqui, id quod urget Capper., turbari sane aliquid potuit in similibus istis ductibus *tantum intenta* — *contentum*. Pro *conclusionem* interdum usurpari a Fabio *intentionem* Gesnero non credo, quanquam abroganti ad § 10.

demum bonum est, quo nemo male uti potest: virtute nemo male uti potest: bonum est ergo virtus. Enthymema ex consequentibus, Bonum est virtus, qua nemo male uti potest. Et contra, Non est bonum pecunia: non enim bonum, quo quisquam male uti potest. pecunia potest quis male uti. non igitur bonum est pecunia. Enthymema ex pugnantis, An bonum est pecunia, qua quisque male uti potest? Si pecunia, quae est in argento signato, argentum est; qui argentum omne legavit, et pecuniam, quae est in argento signato, legavit: argentum autem omne legavit: igitur et pecuniam, quae est in argento,

25. *bonum e. q. n. male. Camp. b. e. q. n. malus cum Goth. Voss. 2. virtute — potest. Turic. Camp. omittunt cum Aln. Plus etiam omittit Guelf. usque ad Et contra.*

nemo male uti. Camp. n. uti malus. Goth. (tac. Geln.) n. uti male. quisquam. Turic. Guelf. Goth. (tac. Geln.) quisque. quis. Sic omnes, nec Goth. quisque ut narrat Geln.

Enthym. — pecunia. Turic. Camp. omittunt cum Goth. (tac. Geln.) a quo et pecunia utrumque abest, et ante Enth. et post bon. est. Guelf. caret hisce omnibus: pecunia potest — male uti potest. A Voss. 2. abesse dicuntur haec sola Enth. ex pugnantis. male uti potest. Sic Turic. Camp. quo deducunt et lacunae Guelf. et Goth. Reliqui p. m. u. cf. § 23. 32.

25. *Enthym. ex conseq. — ex pugn. cf. § 2. Displicet autem quod hic repente per interrogationem effertur enthymema ex pugn., nec tuta est scriptura (cf. not. crit.). Malim igitur Non pro An (cf. 6, 2, 36 not. crit.).*

26. *Si pecunia — in argento, legavit. Simile, nec tamen iisdem verbis redditum, exemplum habes apud Cic. Topic. c. 3. vid. et 5, 11, 33. Recte autem et hic monet Capper. longissimam hanc periodum esse pro subjecto ad verbum habebit. cf. § 19.*

legavit: habebit formam syllogismi. Oratori satis est dicere, *Cum argentum legaverit omne, pecuniam quoque legavit, quae est in argento.* Peregisse mihi videor sacra tradendum artes, sed consilio locus superest. Namque ego, ut in oratione syllogismo quidem aliquando uti nefas non duco, ita constare totam, aut certe confertam esse aggressionum et entymematum stipatione minime velim. Dialogis enim et dialecticis disputationibus erit similior, quam nostri operis actionibus, quae quidem inter se plurimum differunt. Namque illi homines docti, et inter doctos

26. *habebit.* Turic. *habebat* (a sec. manu nostrum) Alm. *habeat* cum Voss. 2. cf. § 24. 29. *omne.* Turic. Camp. *omnem* cum Goth. Juugendum utrumque, *omne, omnem* putat Gesu. Non ego.

27. *sacra.* Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. *sacras* cum Vall. Voss. 2. Male. *ut in oratione.* Turic. *utinera- tione* a sec. manu *ut sine ratione*, et sic Guelf. Camp. (hic et omisso *ut*) cum Goth. Voss. 2. *non.* Turic. Guelf. Camp. omittunt cum Alm. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Correxerit Regius. In Goth. est *non*, nisi et Gesu. et ego dormitavimus. cf. ad 5, 10, 107.

aggress. — *enthym.* Turic. *a. ex extimaematum.* Guelf. *aggressione e. e.* cum Loc. Venet. Sed Camp. Goth. (tac. Gesu.) *aggressionem e. e.* Voss. 2. *aggressionem ex enthym.* et sic Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. Ablativum et *ex* egregie correxit Regius. pro *aggressionum* Rusc. mendose *aggregationum* ut et ante aut *certam* pro aut *certe confertam*, ubi et Loc. Vcuet. *autem c. c.* (cf. § 24).

28. *illis.* Turic. Guelf. *illis.* Rollinus malebat *illic.* Capperonuerius monet opposito mox (§ 29.) *nobis* defendi receptam. Turic. et Guelf. ratio blandiri potest, modo ablati-

27. *sacra.* Recte Gesnerus
ablegat ad 5, 13, 60.

aggressionum. cf. 5, 10, 4.
28. *illis.* cf. not. crit.

verum quaerentes, minutius et scrupulosius
 scrutantur omnia, et ad liquidum confessum-
 que perducunt: ut qui sibi et inveniendi et
 judicandi vindicent partes, quarum alteram
 29 *τοπικῆν*, alteram *κριτικῆν* vocant. Nobis ad
 aliorum judicia componenda est oratio, et
 saepius apud omnino imperitos, atque
 aliarum certe ignaros literarum loquendum
 est; quos nisi et delectatione allicimus, et
 viribus trahimus, et nonnunquam turbamus
 affectibus: ipsa, quae justa ac vera sunt,
 30 tenere non possumus. Locuples et speciosa
 vult esse eloquentia: quorum nihil conse-
 quetur, si conclusionibus certis et crebris,
 et in unam prope formam cadentibus concisa,
 et contentum ex humilitate, et odium ex
 quadam servitute, et ex copia satietatem, et
 31 ex amplitudine fastidium tulerit. Feratur

vum instrumenti ponere sic liceat, vel omittere *in.* cf. 4, 3,
 10. 3, 8, 20. *minutius.* Turic. *munitius*, per er-
 rorem haud dubie; quanquam ne ipsum quidem sensu carens.

29. *aliorum judicia.* Goth. (tac. Gesn.) *illorum iudicium.*

aliarum. Alm. *illarum.* Turic. nulla mentio (cf. § 26.
 31). Verius videtur, si *illas literas* intelligis *dialecticen.* Fre-
 quentissima confusio. vide modo, item Ruhnk. ad Vell. 2,
 13, 3. Oudend. ad Suet. Galb. c. 1.

allicimus. Turic. *adligemus.* Guelf. Camp. *alligemus.*
 cum Alm.

30. *contentum.* Camp. *contemui.* Mire.

29. *aliorum* i. e. indocto-
 rum, non nostrae eruditionis
 hominum; opponitur *τῶν inter*
doctos. cf. 4, 2, 45.

aliarum — *literarum.* cf. not.
 crit.

quos nisi — *non possumus.*
 cf. 4, 5, 6. quo et sequens hic
 § conferenda.

30. *ex copia satietatem et*
ex ampl. fastidium. Horum
 ego discrimen parum assequor.

ergo non semitis, sed campis: non uti fontes angustis fistulis colliguntur, sed ut latissimi amnes totis vallibus fluat, ac sibi viam, si quando non acceperit, faciat. Nam quid

31. ergo. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui igitur. cf. 5, 10, 54. *semitis.* Turic. *simentis* (sed a sec. manu nostrum). Alm. *sementis.* cf. § 29. item hac §.

latissimi. Turic. *beatissimi* (sed a sec. manu nostrum) cum Goth. Alm. Voss. 2. Palat. Nihil agit Gebliardus (Crepundd. p. 113) multo verborum strepitu commendans hanc scripturam, improbante Burm. quem vide et ad Ovid. Amor. 1, 15, 34. *fluat.* Turic. *pluant.* (a sec. manu *fluant*) cum Alm. Voss. 2. (Goth. nulla mentio) *fluant* Guelf. Camp.

acceperit. Gesneri *sphalma accepit*, quanquam hoc ponit Rubnk. ad Vell. 2, 3.

Nam quid — custodientium. Sic Turic. cum Goth. Alm. sens. et edl. ante Burm. exc. Badii utraque. *N. q. illam mireris legem* cet. Camp. Guelf. Reliqui *N. q. m. illam legem — persequentibus — custodientibus*, quod esse in Vall. narrat Badius, sed a Valla, ut opinatur, repositum. Hujus loci scripturam designo, respiciens ad ablativum in *lege* et genitivum in participiis. In levioribus enim aliqua horum libb. est divinitas a me nunc quidem neglecta. In Guelf. equidem nullum in participiis a Gesnero dissensum notavi: per incuriam prolecto, cum Camp. eundem in *mireris* habeat errorem. Roll. solus eorum, qui genitivos servant, *illa* post *mis.* amandat. Badius ipse *illam miserius legem* dat. Pronominis tamen positum ante *mis.* maxime nitor in revocanda scriptura ante-Badiana. Nullis enim machinis ablativum in participiis referes ad *miserius* si *illam* (ut tum est legendum) praemiseris comparativo. Nec potest *illa lex* spectare ad voces sequentes: *Propositio ac*

cf. 1, 1, 27. Sed hunc, quem modo designavi, locum optime vindicat, qui me admovuit, eruditus, parenthesis propagari jubens usque ad *egredi.*

31. *Nam quid — lege.* Miseriam serviendi certis artium legibus aliquoties exagitat, ut 4, 2, 85. Structuram vero

qualem hic agnoscerem distinguendo satis designavi. Est *lex illa* ipsum illud quod sequitur: „Propositio — re-„pugnantibus.“ Hoc, quo manifestius appareat rigor et tedium perpetuae hujus observationis, abruptis verbis enunciatur et solis nominativis. cf. 2, 13, 1.

illa miserius lege, velut praeformatas infantibus literas persequentium, et, ut Graeci dicere solent, quem mater amictum dedit sollicite custodientium: propositio ac conclusio, ex consequentibus et repugnantibus?
 32 Non inspiret? non augeat? non mille

concl. — *repugn.* si accusativum habet casum; si ablativum commodissime, quia tali post comparativum ablativo inest nominativus: „quam illa lex.“ Quod Badius negat legem esse miseram, sed potius eos, qui legem persequantur, non esse tanti, ut Vallae correctionem, *audacule*, quod ipse confitetur Badius, reponas, contra omnium MSS. auctoritatem.

Graeci. Turic. *grachi* (a sec. manu nostrum) Alm. *Graechi.* cf. hac § item § 32. *et repugn.* Turic. Guelf Camp. *propugn.* cum Alm. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Ald. Hic *pugn.* cum Goth. (aliter ac narrat Gefn.) Voss. et edd. ante Bad. sec. cf. 5, 10, 74.

velut — *persequentium.* cf. 1, 1, 27. item Plato Protagora p. 326. D. (Bip. Vol. 3. p. 119) ὥστερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παιδῶν, ὑπογράφαντες γραμμάς τῇ γραφίδι, οὕτω τὸ γραμματίου (1. γραμματείου) διδόναι, καὶ ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν.

ut Graeci — *custodientium.* Commodum succurrit Plutarchus ignorantibus alioqui hoc Graecorum proverbium, indicante Erasmo. Ille enim, in oratione prima de Alexandri fortuna (Vol. 2. p. 330 B), δίκην, ait, νηπίου παιδὸς φυλάτταν τὴν περιβολὴν ἣν ἡ πάτριος αὐτῆ συνήθεια, καθάπερ τιτλῆ, περιέθηκε. Eodem

respicere videtur, monentem Erasmus, Lucianus in Nigrino (Vol. 1. p. 39 Bip. Athenienses inducens ridente munditias peregrini, cujus vestem variegatam dum mirantur τάχα, inquirunt, τῆ μητρός ἐστίν αὐτοῦ. Quanquam haec ad proverbium nostrum relatio adeo tuta non est, cum isto loco fortasse significentur deliciae muliebres, et indolentium repetenda sit matris mentio.

32. *Non inspiret* — *verset.* Horum verborum subjectum desideratur. Sufficiunt illud ii, ut quidem volant videri qui continuant orationem post *repugnantibus*, ut *prop.* ad *concl.* „inspiret, augeat, variat, riet, verset.“ Hanc rationem

figuris variet ac verſet? ut ea naſci, et ipſa provenire natura, non manu facta, et arte ſuſpecta, magiſtrum fateri ubique videantur? Quis unquam ſic dixit Orator? Nonne apud

32. *facta.* Turic. *ficta* ſed a ſec. manu noſtrum. cf. Drakenb. ad Liv. 40, 12, 7. De *facto* nos ad 2, 13, 9. Exemplis locet Burm. *manu factum* opponi *naturali*.

ſuſpecta. Sic Turic. (ſed a ſec. manu *ſuſcepta*) cum Goth. Alm. Voſſ. 2. Reliqui *ſuſcepta*. Sed Geſnero, volenti noſtrum et ſic etiã e Goth. notaſſe ratio, operae non paruerunt, quem errorem repetierunt Bip. Et Burmannus, in nota, probat noſtram ſcripturam: Confuſio frequens vid. Drakenb. ad Liv. 28, 6, 12. licuti et *rec.* et *reſp.* vid. nos 3, 11, 26. item ſic § 35. *dixit.* Sic Camp. Ruſc. (e correctione Regii cf. § 27.) et edd. ante Gryph. quo acc. Gibl. Obr. Roll. Bip. *vixit* Turic. Guelf. cum Alm. Voſſ. 2. et edd. ante Ruſc.

utcuſque expreſſit Gedoynus, quem tamen et ipſum populares miratos puto, cum legebat: „Cette propoſition, ou“ (apud Qu. eſt ac) „cette con- cluſion — ne peut-elle point ſ'exprimer noblement“ cet. quanquam ſuccurrit Gallicis- mus uſurpans reciprocum in- tar paſſivi. Geſnerus idem tenuiſſe videtur, qui ab ipſo ornatu aliquid obſcuritatis traxiſſe locum iudicat. Regius bonam copiam ejurat, depravatiſſimum cenſens locum. Burmannus emendationem tenta- rat, reſectans *propoſ.* — *re- pugnantibus* tanquam gloſſam, et mox de ſuo inferens *Quis* ante *non inſp.*, quam muta- tionem depravatiſſimi loci me- dicinam aliquam credit etiam- num in Epit. ad Capper. p. 19. Badius ſubaudit „Ora-

„tio.“ Equidem „Orator.“ Conciliaberis fortaſſe huic ſup- plemento confrens locum, quem plerique appellant inter- pretes 2, 5, 8. Ibi quoque *inſpiret* (quod alibi dicit *im- plere* cf. 5, 13, 56. Graeco $\Phi\upsilon\sigma\alpha\gamma$ veluti Ariſtot. Soph. Et. 1. p. 520 Buhl. $\Phi\upsilon\lambda\epsilon\tau\iota\kappa\acute{\alpha}\varsigma$ $\Phi\upsilon\sigma\eta\tau\alpha\upsilon\tau\epsilon\varsigma$), itidemque huc ſubjecto expreſſo. Facile enim eſt intelligere „eum qui di- „cit.“ Redit haec forma eod- em ſere, quo *aliquis* omiſ- ſum ad *inquit*, *velit* (vide 5, 11, 21).

figuris. Hic intelliguntur $\sigma\chi\eta\mu\alpha\tau\alpha$ $\lambda\acute{\epsilon}\xi\epsilon\omega\varsigma$ $\kappa\alpha\iota$ $\delta\iota\alpha\nu\omicron\iota\alpha\varsigma$ et. mox „Sed — alio loco.“ Alia ratio grammaticarum figurarum vid. 5, 13, 1.

ſuſpecta, cave ablativum accipias, etſi mox § 35 ipſi rei tribuitur hoc adjectivum.

ipsum Demosthenem paucissima hujus juris vel artis reperiuntur? Quae apprehensae Graeci magis (nam hoc solum pejus nobis faciunt) in catenas ligant, et inexplicabilis serie connectunt, et indubitata colligunt, et probant confessa, et se antiquis per hoc

(cf. 3, 6, 68.) duxit Goth. Reliqui dicit. Nostrum conjiciebat Gesu. cf. 5, 12, 8. hujus — rep. Sic Guelf. Camp. cur Goth. Voss. 2. Vall. Bad. pr. h. veri v. a. r. Turic. sed a sec manu h. viri v. a. r. et sic Alm. Jenf. edd. ante Ald. Reliqui h. modi r. ex mutatione Regii, nimia levitate et facta et probata. De MSS. altum silentium. nan. Turic. Guelf. Camp non. cf. 3, 6, 47. pejus — fac. Turic. pro eis nos f. a sec manu pro eis non f. et sic Guelf. nos pejus f. Alm. (cf. § 31 55.) nobis pejus non fac. Jenf. et edd. ante Ald. Regius expunxit non, quod, ne gloriatur ille, a Vall. abesse ait Badius Nostro ordine Camp. Goth. (tac. Gesu.). Reliqui nobis pejus § cf. § 25. 6 Prooem. 3.

ipsum Demosthenem. Cujus probandi diligentia alioqui celebratur in primis. vid. 10, 1, 76 „tam densa omnia“ cf. 2, 5, 3 „crebra argumentatio“ et si hoc non de Demosthene, sed ut appareat, quae sint densa illa.

juris vel artis. Recte interpretari haec videtur Badius, qui jus ait idem esse, quod modo fuerit lex illa § 31. Rigida igitur illa dialectices praecepta jus dicuntur vel ars, a quibus qui recedat, artificum minus utatur severitate. Ad molliendam hanc, quae saepe duriuscula est, locutionem, faciet collatus locus 1 Prooem. 23, ubi est „jus ipsum rhetorices.“

antiquis. An forte Atticis Nam antiquos studiosiore fuisse severae probationis quae quidem haberet formam dialecticae subtilitatis, minus cognitum habeo. Nec credi inter Graecos, quorum hi error notatur, tantum fuisse antiquorum exprimendorum ambitum. Hoc magis Romanorum erat, qui Catones et Gracchos aemulandos sumerent. Sed huic argumentum minus tribuo, cum et Graecorum antiquitas agnoscat in Demosthene, Hyperido vid. Dial. de oratt. c. 16 comparata praesertim huius Quintilianae Graeculorum aetati. Eadem tamen fortasse faciet conjecturae locus 12.

similes vocant: deinde interrogati nunquam respondebunt, quem imitentur. Sed de figuris alio loco. Nunc illud adjiciendum,³³ ne iis quidem consentire me, qui semper argumenta sermone puro et dilucido et distincto, ceterum minime laeto ornatoque putant esse dicenda. Namque ea distincta quidem ac perspicua debere esse confiteor: in rebus vero minoribus etiam sermone ac verbis quam maxime propriis, et ex usu. At, si major erit materia, nullum ornatum³⁴ iis, qui modo non obscuret, subtrahendum puto. Nam et saepe plurimum lucis affert ipsa translatio, cum etiam jurisconfulti, quo-

interrogati. Camp. interroganti.

33. illud. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. istud.

*me, qui. Turic. Guelf. neque. Alm. me solum omittere dicitur. cf. 32. 35. laeto. Hoc dedi ex uno Obr., probaute, sed non imitante, Burmanno. Reliqui lato. cf. Drakenb. ad Liv. 6, 1, 3. Sed et nostr. 12, 10, 23. Tac. Hist. 1, 90. Cic. Brut. c. 31. Orat. 27. Correxerit sic Muretus locum Dialogi de Oratt. c. 22. „locos — latiores.“ Minus certo eandem mutationem adhibeas Ciceroni Partitt. Oratt. c. 23 ubi „uberior est atque latior,“ quanquam vel illic praestare videtur *laetior*. Dubio tamen caret „oratio — lata“ apud Plin. Epist. 1, 20, 19. 1, 10, 5 „Platonicam — latitudinem.“*

Namque. Turic. Guelf. neque cf. modo me qui.

34. iis. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Basil. Reliqui his. cf. 5, 10, 121. 6, 1, 23.

ipsa transl. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Stoer. quo acc. Gibf. Obr. Reliqui illa t.

etiam jurisc. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 2. Obr. Reliqui inserunt ipsi.

10, 14 — 27. collatus. Eundem in modum Liplius mutavit locum Dialogi de Oratt. c. 18.

alio loco. Lib. 9, 1. 2. 3.

ipsa translatio, a qua maxime abhorrere credas argumentorum perspicuitatem.

rum summus circa verborum proprietatem labor est, *litus* esse audeant dicere, qua
 35 *fluctus eludit*; quoque quid est natura magis asperum, hoc pluribus condiendum est voluptatibus; et minus suspecta argumentatio, dissimulatione: et multum ad fidem adjuvat audientis voluptas. Nisi forte existimamus

litus. Guelf. *lites.* *qua fluct.* Turic. *quam fl.* cum Alm. Goth. Voss. 2. Sed Turic. a sec. manu *quam fructus* et sic Guelf. *quo fl.* Rusc. Bad. pr. (et Bad. sic dare Regium narrat, qui sane locum Ciceronis sic ponit in nota: „*quo — alluderet.*“ cf. § 32.) *quid fl.* Camp. *quod fl.* Vall.

eludit. Camp. *elidit* cum Vall. et aliquot conjectantibus. *alludit* Jensch. et edd. ante Gryph. Christ. Colerus in Everardi Ottonis Thesauro 1, 358, 59. praeoptat *alludit* subjiciens „*alludere erit alluere.*“ cf. et VV. DD. ad Colum. 4, 20, 2.

35. *quid est natura.* Turic. Guelf. *quidem n.* Goth. (tac. Gesn.) nostrum cum Voss. 2. Reliqui omittunt *est*.

condiendum. Turic. *condicendum* cum Alm. (cf. § 33. item mox hac §). Sed ille a sec. manu nostrum. Guelf. *condendum.* *minus.* Turic. *munus,* a sec. manu nostrum, cum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Alm. Voss. 2. Reliqui *nimis.* cf. Drakenb. ad Liv. 56, 9, 7. *suspecta.* Camp. *suscepta.* cf. modo § 32.

qua fluctus eludit. cf. Cic. Top. c. 7. „Solebat — Aquilinus — litus ita definire qua „*fluctus eluderet.*“ Quoniam translatione opus est in hac definitione, non etymo, acquiescendum quidem videtur hoc *eludendi* verbo, cum aliqui *elidendi* aptior sane sit ratio. Conferendus est alter Ciceronis locus De Nat. Deor. 2, 39. Sed in neutro constat

librorum scriptura, ut nec apud nostrum. *Eludere* capiendum est significatione intransitiva, pro translatione *exundandi*. Intransitivum hoc verbum, pro *ludendo*, habes Cic. de opt. gen. orat. c. 6.

35. *et minus — dissimulatione.* Facile subauditur vel *est*, vel *sit*.

fidem — voluptas. cf. 4, 2, 119.

Ciceronem haec male, ipsa argumentatione, dixisse, *filere leges inter arma, et gladium nobis interim ab ipsis porrigi legibus.* His tamen habendus modus, ut sint ornamento, non impedimento.

Cic. — ipsa. Turic. *C. haec ipsa.* a sec. manu *C. haec i.*; cum Guelf. Camp. Ex Alm. assertur *C. male hac i.* (cf. modo hac § item mox hac §) Goth. Jenf. (tac. Gesn.) nostram dant cum edd. ante Ald. qui *C. haec mala ipsa in* per errorem, sed in utraque. *C. haec m. in i.* Bad. uterque. *C. haec m. in hac i.* Basil. *C. male in hac i.* Gryph. et reliqui. In post *ipsa* de conjectura inseruit Regius.

habendus modus. Turic. *habetis istis modis.* Alm. *habendus istis modis* (cf. modo item 6 Pro. 5). Burmannus ex *istis* conjicit *justius*, bene. *adjectis modis* Guelf. Andr. *adjectis modus* Camp. Malis sane cum Burm. ex hisce *adhibendus pro habendus.* Alia ratio loci 10, 7, 7. sed cf. 6, 1, 13.

ipsa argumentatione. Desiderare sane potes praepositionem *in*; neque tamen necessariam iudico cf. 4, 1, 64. Ornatum illum a Cicerone, per ipsam argumentationem, adhibitum nemo sanus reprehendat. De loco Ciceronis vide § 17.

habendus modus. Pro *adhibendus*, ut apud Ciceronem pro Cluent. c. 35. „modus „est habitus.“ vid. Ernest. not. et similis etiam in epistola Corneliae Gracchi. matris inter fragmenta Corn. Nep. ap. Staver. p. 746 „quando *modus ei rei haberi poterit?*“ cf. not. crit.

ARGUMENTUM LIBRI VI.

Proem. Filium, cujus, praeter Marcelli sui et Caesaris ipsius, in hoc opere conficiendo, utilitatem respexisset, morte interceptum esse — 3. Prius jam, inter alium librum scribendum, minorem filium et antea uxorem — 7. Minoris filii laudes — 9. Ampliores Quintiliani, modo mortui — 12. Suam doloris patientiam indignatur — 14. Unicum tamen literarum solatium repetenti sibi paratam sperat ex ipsa calamitate veniam minus effecti fortasse operis. — C. 1. Perorationis priorem rationem esse in repetitione rerum, eamque sententiis excitandam et figuris variandam — 7. Id unum epilogi genus multis visum — 9. Affectuum rationem accusatori patronoque communem — 10. Prooemium et epilogus quid commune habeant, quid proprium — 15. Accusatorem concitare affectus, aut quam atrocissimum ostendendo, quod objecit, aut quam maxime miserabile — 21. Periculantem quae conuenient — 23. Plurimum valere miserationem — 28. nec tamen longam esse debere — 30. Etiam faciendos lacrimas moveri — 37. Ejus, qui excitatur in epilogo, partes — 44. Non nisi summis ingenii viribus ad movendas lacrimas aggredi oportere — 46. Etiam discutere miserationem epilogi proprium — 50. Leniores Epilogi — 51. ut nec ab aliis partibus alienos esse affectus, ita huic uberrimos dandos — 54. Pluribus alicubi utenilum epilogis: — C. 2. De affectibus in genere agendum. — 3. In his summam esse vim eloquentiae — 8. Duae affectuum species, πάθος et ἡθος — 13. Propria ἡθους natura — 20. Πάθος — 25. Summam circa movendos affectus esse, ut moveamur ipsi — 29. Imagines rerum absentium praesentes habendas — 36. Scholasticas declamationes huic rei

posse conducere — C. 5. *Difficilem risus movendi rationem* — 3. *Cicero an in hoc genere nimius* — 6. *Risus originem a nemine satis explicitam* — 8. *Magnum ejus esse momentum* — 11. *Ut aliquas artis, ita plurimas naturae et occasionis partes esse in risu* — 14. *Ejus rei nullam esse exercitationem, nullos praeceptores* — 17. *Rei varia vocabula* — 20. *Facetiarum, Joci, Dicacitatis, Urbanitatis propria vis* — 22. *Ridiculum, positum in rebus aut in verbis, peti aut ex aliis aut ex nobis aut ex rebus mediis* — 25. *Facto risum conciliari* — 27. *Dicto* — 29. *Oratori quid conveniat, considerandum* — 33. *Quae vitanda* — 36. *Risum peti aut ex corpore ejus in quem dicimus, aut ex animo, aut ex extra positis, quae aut ostendi* — 39 *aut narrari* — 45 *aut dicto notari* — 47. *Duci dicta ex amphibolia vocabulorum, nominum propriorum* — 57. *Acriora trahi ex vi rerum, ubi maxime valere similitudinem* — 63. *Eandem dissimilium rationem* — 65. *Ex omnibus argumentorum locis occasionem esse dictis* — 67. *In tropos et figuras cadere eadem* — 71. *Per singulas refutandi species dicta contingere* — 78. *Transferendo crimen, repercutiendo, eludendo, confessionem simulando* — 82. *Aliqua dictorum genera infra oratorem esse* — 84. *Inopinata* — 88 *per suspicionem* — 89. *Fingi alienas persuasiones aut suas, aut quod fieri non possit, aut ex ironia; optimamque simulationem contra simulantem* — 93. *Horum omnium jucundissima lenia* — 96. *Adjungere urbanitatem versus commode positos, proverbia, historias* — 99 *subabsurda* — 101. *Quas his adjiciat Domitius Marsus, urbana esse, sed risum non habere* — 106. *Hujus tamen finitiones nimis late esse comprehensas* — 108. *Marsi partitio* — 110. *Urbane dicta si qua sint, non protinus esse ridicula* — C. 4. *Altercationis, positae in sola inventione, praecepta hic commode inferi* — 6. *Nimis vulgo negligi altercandi artificium* — 8. *Hic maxime necessariam causae notitiam* — 10. *Plurimum proficere moderationem* — 13. *Propositum tenendum.* — 14. *Quaedam in altercatione subito proferenda* — 15. *Non esse clamandum, nec diu pugnandum*

ubi vinci necesse — 17. Dissimulari instrumenta, simulari inopiam, callide fieri eligendi potestatem — 19. Judicis mentem diligenter explorandam, eique altercationem accommodandam — 21. Exercitationem hujus rei facilem — 22. Ordo probationum — C. 5. Judicii nullum esse proprium tractatum — 3. Consilium — 6. Exempla Demosthenis — 9. Ciceronis — 11. Conclusio.

M. FABII QUINTILIANI

DE

ORATORIA

INSTITUTIONE

LIBER SEXTUS.

PROOEMIUM.

Haec, Marcelle Victori, ex tua voluntate maxime ingressus, tum si qua ex nobis ad juvenes bonos pervenire posset utilitas, novissime paene etiam necessitate quadam officii delegati mihi, sedulo laborabam; respiciens tamen illam curam meae voluptatis,

1. *etiam*. Sic Turic. Tarv. cum Alm. *effet*. Camp. Reliqui *et*. *respiciens*. Turic. Camp. *respiciens*; pessime.

1. *tua voluntate*. cf. Prooem. tot. op. § 6.

officii delegati. cf. 4 Prooem. 2.

illam — voluptatis. Dum aliorum, Victorii et Domitiani, negotium gerit, tamen nec suae immemor est utilita-

tis et voluptatis. *meae* interpretare, vocabulo minus latino: *propriae*. Sic apparet, nullum esse locum mutationi, quam proposuit I. M. Heusingerus: „illam *curae* meae *voluptatem*.“ cf. 10, 1, 120 „ut ad *curam* rerum — *responderet*.“

qui filio, cuius eminens ingenium sollicitam quoque parentis diligentiam merebatur, hanc optimam partem relicturus hereditatis videbar, ut, si me, quod aequum et optabile fuit, fata intercepissent, praeceptore tamen patre uteretur. At me fortuna id agentem diebus ac noctibus, festinantemque metu meae mortalitatis, ita subito prostravit, ut laboris mei fructus ad neminem minus, quam ad me, pertineret. Illum enim, de quo summa conceperam, et in quo spem unicam senectutis reponebam, repetito vulnere orbitatis amisi. Quid nunc agam? aut quem ultra esse usum mei, diis reprobandibus, credam? Nam ita forte accidit, ut eum quoque librum, quem *de causis cor-*

qui. Camp. omittit. Jenf. *quae* cum edd. ante Ald. Hic quod cum Gñelf. Bas. Regius malit *qua*, referens ad *curam*. Sic *resp.* — *volupt.* interpretaberis: „Hactenus tamen curans, voluptatem meam ut — viderer.“ Nostrum est in Turic. Goth. Vall. et reliquis, et pendet ex *meae*, prima persona. *illam* conjunges per structuram cum *ut — uteretur*.

aequum. Camp. *per aequum* cum Goth. Voss. 2.

2. *illum.* Turic. Guelf. Camp. *illud*.

senect. rep. Sic Turic. Camp. cum Goth. Bodl. Alm. Andr. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. uterque et Gryph. Reliqui inferunt *meae*. vide not. ex. ad *meae mortal.*

repetito. Goth. *repentiño* cum marg. Bas. Pessime.

qui. vid. not. crit.

2. *meae mortalitatis.* Non supervacuum pronomen. Suam cogitabat mortalitatem, non pignorum suorum. Alia ratio mox in voce *senectutis*, nec ibi pronomen ponitur.

3. *librum — de causis cor-*

ruptae eloquentiae. cf. 5, 12, extr. Sponte unicuique succurret Dialogus de oratoribus, quem, Tacito tributum vulgo, hujus operibus subjunctum legimus. Quanquam enim alter titulus, dari solitus ei, *de causis corruptae eloquentiae*,

ruptae eloquentiae emisi, jam scribere aggref-

Lipſio demum impoſitus fuit nec in MSS. inventus, illud ſ maxime agit, ut „cauſas expromat, cur in tantum ab eloquentia“ antiquorum „receſſerimus.“ vid. Dial. c. 24 extr. adde c. 27. 28. ſui operis meminit noſter, nomine ipſo poſito bis, et hic c. 8 extr., alibi autem ſic, ut lubitari nequeat, quin hoc ipſum deſignet. 2, 4 extr. c. 3, 12 extr. 8, 3, 58. Omnibus, praeter noſtrum, locis memorantur aliqua, quae liber ille tractet; nec quidquam eorum invenimus in eo, quem verſamus, dialogo. Inter haec maxime advertet attentum lectorem mentio cacocaeli (8, 3, 58) et hyperboles (8 extr.) quae ne cadit quidem in Dialogum de oratoribus, cum nihil in eo technicum tractetur, ut fruſtra cauteris lacunam, quae ſane non exigua offenditur in Codd. Dialogi c. 35 extr. Magnam dialogo ſimilitudinem orationis ſummi viri, inter hos Lipſius, agnoverunt ſcriptoris illius et noſtri. Nec diſſiteor ab eadem me valde commotum eſſe, cum nuper, perpetua *Inſtitutionum* lectione tritas habens aures (modo non calloſae mihi obtigerint), relegeram Dialogum. Sed lubrica in primis iſta eſt obſervatio, quaeque exercitatiſſimum quemque exigat iudicem. Longe quidem abſum ab tanta deſperatione,

ut negem guſtum aliquem et ſenſum harum rerum poſſe acquiri, quo ſi perveniri non poſſet, actum eſſet de tot acutiſſimorum virorum laboribus et vigiliis. Sed equidem ſoleo quam maxime memet ipſe calumniari in tali diſputatione, mihiſque a mea ipſius confidentia timere. Sunt autem quae, in ipſa hac ſimilitudine, manifeſto abhorreant, ſi minus ab oratione, a mente tamen Fabii. Dialogus inter propria oratoris ponit *ad perſuadendum apte dicere* c. 30. cf. 2, 15, 2 — 13. Idem c. 35 ſcholas indifferenſimam fere condemnat cf. 1, 2 toto copite. Dialogus cum libertate eloquentiam quoque conticuiffe prope cenſet c. 36. 40. („eloquentia alumna licentiae“) 41. Quintilianus majorem ſtudio ſuo honorem erat habiturus, et cum Cicerone ſuo ſenſurus potius Brut. c. 2. 12. Ciceronem ipſum fatiſ irreverenter notat ſcriptor. Dialogi c. 23. quem rectiſſima ratione defendit Q. 6, 3, 4. Dialogus c. 5 Salejum *Caſſum abſolutiſſimum* vocat *poëtam*, Qu. 10, 1, 90 „vehemens — „ingenium — nec ipſum ſe „nectit matuum.“ quamquam variat ſcriptura. De Calvo diverſa ſtatunt Dial. c. 21. Qu. 10, 1, 115. 6, 1, 13. Viciffim noſtri mentem multa referunt quam maxime. Molliſſimam educandorum puerorum

sus, ictu simili ferirer. Tunc igitur optimum fuit, infaustum opus, et quidquid hoc

ictu simili. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefu). Camp Reliqui *f. i.* cf. 5, 14, 32. item hic § 8.

Tunc. Turic. Guelf. *Nunc* cum Alm. et edd. ante Rusc. corrigente Regio (cf. 5, 14, 34). Num Goth. Camp. cum Voss. 2. quanquam *nunc* inde assert Burm. sed per errorem pro *fecto*. Nihil agunt, qui *nunc* defendunt, ut pro omni temporis poni solitum. Badins, qui horum est, retinuit tamen Regianam scripturam, quia *nunc* in Vall. invecum sit pro *tunc*. Frequen est confusio librariorum vid. Drakenb. ad Liv. 41, 9, 11.

uterque notat Dial. c. 29. Qu. 1, 2. Item multarum literarum studium adiungunt oratori Dial. 30. Qu. 1, 10. Materias scholasticorum exagitant c. 35 extr. Qu. 2, 10, 3. Leviora quae conspirent, huiusmodi sunt: Nicosiratus athletes laudatur Dial. c. 10. Qu. 2, 8, 14. Orpheus et Linus junguntur Dial. c. 12. Qu. 1, 10, 9. Locus similis Dial. c. 14. „laeta — et — „audentior — oratio“ Qu. 12, 10, 23 „Aeschines — latior“ (an *laet.*?) „et audentior.“ Dial. c. 19. „iudices — oratorem — ultro admonent.“ Qu. 4, 5, 10. Dial. c. 21 „ossa et — maciem.“ Qu. Pro. 24, 2, 4, 9. De Pollione Dial. ibid. „Asinius — videtur mihi inter Menenius et „Appios studuisse.“ Qu. 10, 1, 115“ (Asinius Pollio) „videri possit seculo prior.“ Dial. c. 22 „(Cicero) quasdam sententias invenit.“ Qu. 12, 10, 48 „sententias — „apud Ciceronem invenio.“

Dial. c. 23. „illud tertio quoque sensu — pro sententia positum esse videatur.“ Qu. 10, 2, 18 „si in clausula posuissent, esse videatur. Quanquam alter Ciceronem vituperat, alter pravos imitatores. Dial. c. 23. „illam — „quam jactant, sanitatem — „jejunio consequuntur.“ Qu. 12, 10, 15 „imbecillitati sanitati appellacionem — obtinent.“ item 2, 4, 9. Dial. c. 34. „apud majores nostrorum juvenis — deducebatur — a — „eum oratorem qui principem locum in civitate obtinebat.“ Qu. 10, 5, 19. „juvenis — oratorem sibi aliquem (quod apud majores fieri solebat) deligebat.“ Dial. c. 34. „rudibus „dimicantes“ de declamantibus. Qu. 5, 12, 17. „praecipitatis excreri“ de iisdem Sed ille e Cicero de optime dicendi c. 6. Dial. c. 34 inter alios Caesarem, Pollionem et Calvum exempla ponit mature agendi causas in foro. Qu. 12, 6, 1 eosdem

est in me infeliciū literarum, super immaturum funus consumtūris viscera mea flam-

Puritas et sobrietas orationis tanta est in nostro scriptore, ut ne ipsa quidem adolescentiæ excusatio sufficere videatur Dialogi auctori ad adipiscendum similem inter oratores locum. Nimia affectatio est in talibus (c. 20) „non „Accii aut Pacuvii veteruo in „quinatus, sed ex Horatii et „Virgilio et Lucani“ (cf. Qu. 10, 1, 90) „sacrario prolatus“ (c. 26) „melius est oratorem „vel hirta toga induere, quam „fucatis et meretriciis vesti- „bus insignire.“ (c. 32) „tan- „quam in aciem omnibus ar- „mis instructus, sic in forum „omnibus artibus armatus.“ Neque potest adolescentia ulla scriptoris ostendi, si Quintiliani est hic *de causis corruptae eloquentiæ* dialogus. Aggredebatur enim scribere librum istum cum amitteret filium minorem; et hanc jacturam fecisse Quintilianum annos natum fere 46 bonis rationibus persuadet Dodwellus (Annal. Qu. § 21. coll. § 4). Nolo jam multum tribuere illi argumento, quod, qui negant Dialogi auctorem Qu., repetunt a nota temporis c. 17. ubi 6 Vespasiani annus designatur, cum *juvenis admodum* (c. 1.) audierit hanc disputationem auctor, quisquis fuit. Si enim maxime

Qu., sexto Vaspasiani anno, 32 vel 33 annorum fuit, secundum rationes Dodwellianas (§ 28.); quoniam ea actas juventutem illam Romanam non excedit, solo isto *admodum* niti parum tutum videtur. vide de hac voce Dukernm ad Flor. 2, 6, 10. item Turfell. p. 51. not. Ernestii. Sed succurrit altera nota, quam Dodwellus item eruit, Dial. c. 2, ubi auctor se minorem natu Julio Secundo ejusque affectatorem ostendit, qualis adolescens et tiro solet esse viri et veterani. Contra Quintilianus 10, 3, 12 eundem *aequalem* suum vocat, *atque a se familiariter amatum*. Quibus argumentis universis, quae, praeter alios, Schulzius, nuperus Dialogi editor (Lips. 1788. 8.), in Prolegomenis persecutus est, plane confirmor in ea sententia, ut Quintiliano auctori abjudicem *Dialogum de oratoribus*.

viscera mea. Pro liberis usurpare *viscera* poetica est, nec video fere, qui ante Qu. idem ausus sit in oratione soluta, nam Valer. Max. (7, 6 ext. 3.) diversa est ratio, quoniam devorandi illic mentio. Appulejum sic loqui nihil mirum; nec Curtium valde moror, quanquam hujus aevi.

mis injicere, neque hanc impiam vivacitatem novis insuper curis fatigare. Quis enim mihi bonus parens ignoscat, si studere amplius possum? ac non oderit hanc animi mei firmitatem, si quis in me est alius usus vocis, quam ut incusem deos, superstes omnium meorum? nullam terras despiciere providentiam tester? si non meo casu, cui tamen nihil objici, nisi quod vivam, potest; at illorum certe, quos utique immeritos

4. *firmitatem.* Turic. Camp. *infirmitatem* cum Alm. et edd. ante Rusc. (cf. modo § 3.) corrigente Regio.

impiam vivacitatem. Impius sibi videtur qui liberis suis superstes esse sustineat. Bene hanc vehementiam doloris illustrat Gesnerus, exemplo epitaphii apud Gruterum p. 762, 2, ubi *crudeles* se vocant parentes liberis superstites. cf. Burm. ad Decl. Qu. p. 218 et totum c. 16 indicis Scaligerani item hic § 12. ubi se, quod potuerit recepta filii anima, auram amplius communem haurire dignum ait suis cruciatibus.

4. *studere.* cf. 2, 7, 1. Oratoriae artis proprium est verbum, „quae tum apex „studiorum“ ut recte Gesnerus ad Plinium.

incusem deos — nullam — providentiam. Solitus veterum error, ubi bonis male est,

providentiam nullam negantium; si quando poenas luant mali, esse deos clamantium, ut t. ties apud Livium. Ipse noster vacuo animo de providentia aliter sentit, vid. 5, 12, 19. Orbati dis nequaquam parcunt. Sic Epigramma apud Brunkium 3, p. 295.

Τῦν πατήρ τόδε σῆμα. τὸ δ' ἔμπαλιον ἦν τὸ δίκαιον.

ἦν δὲ δικαιοσύνης ὁ φθόνος ὀξύτερος.

Geminus locus Statii Sylv. 5, 5, 76. 77. „nonne horridus „*ipfos* Invidia“ (id est odio) „*superos*, injustaque Tartara, „*pulsem.*“ Sed totum hoc carmen Statii, quod est in mortem vernae sui, comode potest conferri cum hac nostri comploratione.

meo casu. cf. 4, 1, 30.

mors acerba damnavit: erepta mihi prius eorundem matre, quae nondum expleto aetatis undevicesimo anno duos enixa filios, quamvis acerbissimis rapta fatis, felix decessit. Ego vel hoc uno malo sic eram afflictus, ut me jam nulla fortuna posset efficere felicem. Nam cum omni virtute, quae in feminas cadit, functa, insanabilem attulit marito dolorem: tum aetate ea puellari,

felix. Turic. Guelf. Camp. *infelix* cum Alm. Voss. Goth. et edd. ante Bad. qui restituit nostrum e Vall.

5. *functa insanabilem.* Turic. *functas inf.* Guelf. Camp. *fit inf.* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. (quo acc. Basil.) qui *fit* delevit, sed auctore producto nullo. Aliquid simile illius *fit* etiam in Turic. Sed potuit ex compendio syllabae in *insan.* existere importunum illud *fit*.

aetate ea. Turic. *aetati eam,* a sec. manu *aetate eam.* Alm. *aetate tam* (cf. 5, 14, 35. item hic § 15.) cum Camp. et edd. ante Bad. item cum Burm. eoque recentioribus. Gesnerus Goth. modo pro *tum* dare narrat *ea,* falso ille profecto, quam et ipse dormitavi. Guelf. et reliqui editi mei *ac. ea.*

decessit. Placebat Mureto Varr. lectt. 18, 20. p. 1221. (ac. Grut. Vol. 2.) post hoc verbum continuare illa, quae, si iuncta aliquot sensibus, mox sequuntur „*et, quod nefas — effugit.*“ Eadem fere est constitutio Regio probata, qui ubi astipulari ait exemplar medicum, neque tamen diligenter designans, quae sit ius MS. scriptura. In meis quidem libris receptum adhuc ordinem inveni omnibus, excepto Capper. qui Mureti coniecturam exprellit. Agnosco difficultatem, quam exprobrat hic rationi Geinerus, ab-

ruptae nimis sententiae, si post *oblectabar* protinus succurrit *Mihi.* Sed vide not. crit. ad *oblectabar.*

5. *felicem.* Displicet, quod hic (si maxime consulto) recurrit vox *felix,* modo posita in proxima clausula. cf. 5, 15, 38.

omni virtute — functa. Paulo insolentior locutio, neque enim alibi eandem reperi. Proxime accedit Vellej. 2, 15, 3 „duplici numero — mili-“ „tum — fungi“ quod dictum pro *praestando* probat Ruhnkeius, quem vide.

ea. Nominativum agnosce.

praesertim meae comparata, potest et ipsa numerari inter vulnera orbitatis. Liberis tamen superstibus oblectabar: et, quod nefas erat, sed optabat ipsa, me salvo, maximos cruciatus praecipiti via effugit.

6. *oblectabar*. Guelf. *delectabar*. Turic. *orbitabar* cum Alm. et edd. ante Ald. exc. Camp. et Tarv. Hanc vocem, portentosam sane, et natam, ut credi potest, ex male repetitis syllabis *orbitatis* proscribere malebat Reginus, quam mutare illa nostra; et procedebat non male ea ratio in ipsius constitutione. Sed et in recepto ordine commode fieri videtur illa jactura. Quanto enim facilius decurrit sententia, si omnia haec referuntur ad uxorem Qu., nulla ipsius interjecta mentione, hunc ad modum: „Liberis tamen superstibus, et, quod nefas erat, sed optabat ipsa, me salvo, maximos — effugit.“ Ita traiectione, quam Reginus et Muretus certatim tentarunt, opus est nulla, et habet *Mihi* respectum aptissimum, in oppositione uxoris et ipsius.

erat, sed. Sic Goth. 2 et Camp. Reliqui vocem aliquam inferunt. Turic. Guelf. *e. fera f.* cum Goth. (errante, sed retractante in Addendis Gesnero) Alm. et edd. ante Ald. exc. Tarv. Reliqui mei omnes *e. saeva f.* quod ex quo sit MS. in molesto conferentium silentio frustra requiro. (Confundit haec *fera* et *saeva*, etiam exemplo apparet Declam. 512 p. Burm. 618.) Badius alios et *fera* dare narrat. In Guelf. *fera*, *e* habet apicem in dorso, ut videatur *ae* debuisse signari. Expungenti mihi vocem interjectam assentitur Heusingerus. Natum equidem illud *fera* credo ex literis iisdem in verbis *nefas erat sed. Saeva* tum demum posset probari, si post *se* poneretur; vel sic nimium, et supervacuum.

maximos cruciatus. Turic. *maximo cruciatu*, sed a secunda manu: *maxime cruciat* et sic Guelf. *maxime cruciat* et Goth. (non aperte, ut Gesn., *cruciatu e*) cum Voss. 2.

6. *quod nefas erat*, „turbato mortalitatis ordine, puellam, aucte virum iam inclinatae aetatis, decedere.“ *praecipiti via*. Languere hoc videtur. Quidsi *p. vita* ut *praecepta* vita sit praecipitata, imminere abrupta. Gesnerus.

Mihi filius minor quintum egressus annum, prior alterum ex duobus eruit lumen. Non sum ambitiosus in malis, nec augere lacrimarum causas volo: utinamque esset ratio minuendi. Sed dissimulare qui possum,

Mihi. Camp. omittit, male. Est autem ingeniosa Badii suspicio loco τού minor intercuisse Marcus vel aliud nomen, quod responderet mox (§ 9.) Quintiliano.

egressus annum prior. Turic. e. in malis nec agere p. Guelf. e. in malis agere p. Goth. e. a. in malis nec agere p. cum Voss. 2. e. a. in malis ne agere p. Goth. 2. e. a. in malis nec augere p. Mureti codex e. a. ut in malis agerem p. Camp. cum Tarv. (nisi quod ibi agere pro agerem) Ald. reliquisque ante Gesn. e. a. nec p. Jenf. Locat. e. a. ut in malis agerem nec p. Veneta. Gesnerus primus obtemperavit Mureto ejicienti ut in malis agerem, quippe praesumptum a somnolento librario ex iis quae mox inferuntur: in malis nec augere. Conjectura magis etiam firuatur eo, quod mox (§ 7.) pro nec augere dant nec agere Turic. Guelf. Camp.

prior — eruit. Oculos pro liberis dictos ex Liptio (Elect. 1, 24) hic docet Colomelius, quanquam supresso auctore (cf. not. crit. ad 3, 1, 14). Locus insignis est Ansonii in parentalibus avi materni v. 25. 26. „Amissum flesti post trima decennia natum. Saucius, atque uno lumine cassus eras.“ p. Tolli 117. ubi vide interpp. ne nostri quidem loci immemores. Sed maxime ad rem facit Festus in h. v. „Orba est, quae patrem aut matrem, aut filios, quasi lumen, amisit.“ Simillima nostrae locutio e Justino 5, 8.

affertur a Burmanno: „Cum multi delendum Athenien-
„sium nomen, urbemque incendio consumendam censere-
„rent; negarunt se Spartani ex duobus Graeciae oculis
„alterum eruturos,“ quamquam alio translata imagine. Nostri quidem oratio aliquid contorti habet, quod filius ille non dicitur esse oculus, sed morte sua eruisse oculum. Ad prior recte animadverit Badius „cum esset posterius natus.“

7. *ambitiosus.* Et hic gloriae captationem significat vocabulum cf. 3, 11, 21.

quid ille gratiae in vultu, quid iucunditatis in sermone, quos ingenii igniculos, quam substantiam placidae, et (quam scio vix posse credi tantam) altae mentis ostenderit? qualis amorem quicumque alienus infans mereretur
 8 Illud vero insidiantis, quo me validius cruciaret, fortunae fuit, ut ille mihi blandissimus, me suis nutricibus, me aviae educanti

7. *ille*. Sic Basil. Transponunt Tarv. et Ald. post *gratiae* Turic. Guelf. omittunt vocem, cum Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Ven. Rusc. Reliqui *illi*. *ingenii*. Turic. Camp. *ingenio* cum Vall. et edd. ante Rusc. (cf. § 4.) exc. Tarv. Correxerit Regius. *substantiam*. Sic Turic. Guelf. cur Goth. Alm. Voss. 2. Vall. Jenf. et edd. ante Ald. quo acc. Bac pr. recte improbens Aldum reponentem conjecturam Regianam *praestantiam*. Haec est in reliquis, etiam Camp. ex ipsius profecto editoris ingenio. *quam scio*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. Reliqui *quod f.*

tantam. Libri quidem omnes *tantum* sed recepi Badii, et mox Gesneri, conjecturam refingendi genus ad scripturam illam *quam* pro *quod*. Est in Camp. transpositio *quam vix scio*, unde efficere possis *quamvis scio vix — tantum*. *jam tum* esse in aliis narrat Burm. et effici inde bonam scripturam (*quod — credi*) *jam tum*. Hanc probasse Heumannum quoque refert Gesn. Expeditissima sane fuerit.

ostenderit. Sic libri mei, exc. Jenf. Loc. Ven. qui *ostendit*, et Burm. Capp. qui ex Mureti Codice *ostenderet*. Perperam hoc praestare ait Muretus. Regius *ostendit* in nostrum correxit, obsequente primo Rusc. (cf. modo hac §).

8. *aviae*. Goth. *avis* cum Voss. 2. solo.

substantiam. Haec opponitur *igniculis* illis facile evanescentibus. Ita Seneca ep. 58 „Quidquid falsa cogitatione formatum, *substantiam* „non habet“ et noster 2, 21 „verba ipsa — sine rerum „substantia.“ cf. in voc. Prooem. tot. op. 21. 2, 14, 3 2, 15, 34. 7, 2, 5.

me omnibus, qui sollicitare illas aetates solent, anteferet. Quapropter illi dolori, quem ex matre optima, atque omnem laudem supergressa, paucos ante menses ceperam, gratulor. Minus enim est, quod flendum meo nomine, quam quod illius gaudendum est. Una post haec Quintiliani mei Ipe ac voluptate nitebar: et poterat sufficere solatio. Non enim flosculos, sicut prior, sed jam decimum aetatis ingressus annum, certos

ill. aet. f. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *f. i. a.*
 cf. § 3. item *nox.* *omn. laud. sup.* Sic Turic. Guelf.
 Sed Goth. (tac. Gesn.) *o. f. l.* Reliqui *l. o. f.* cf. modo,
 item § 10. *quam quod illius.* Turic. Guelf. *quan-*
quam illis cum Alm.

9. *Quintiliani.* Sic Turic. Guelf. Goth (tac. Gesn.) Camp.
 cf. ad praef. nostr. p. 23 — 27. item 6, 3, 112.

sed jam. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *sed etiam per*
errorem.

8. *solicitare.* Hoc pro *all-*
ciendo dici exemplis astruit
 Burm. sed et ipsa Lexcia do-
 cent. Illud infrequentius,
 quod *homines* dicuntur solici-
 tare illas aetates; malis sane
rebus hoc tribui. Eo redit
 conjectura eruditi in Leidensi
 ed. posita: *quae* pro *qui*. Nec
 fuerit absurdum ita personis
 protinus subjungere res.

esse eam oportuisset. *Gratulor*
 autem plane pro *gratias ago*,
 quo nomine hunc ipsum lo-
 cum designat Gronovius Ob-
 serv. 2, 19. p. Platu. 294.
 Eandem significationem agno-
 scere possis in Plin. Epist. 4,
 27, 5 „temporibus nostris
 „gratulare pro ingenio tali.“
 Si enim *geatulare* poneretur
 potestate solita, *pro* non vi-
 detur dicturus fuisse, sed *de*
 Item Seneca Pater p. Bip.
 208 „*Gratulare* — naturae
 „meae: nunquam ejusmodi
 „filius parricidium faciet.“
 cf. Duker. ad Flor. 4, 5, 5.
 Oudend. ad Suet. Tiber.
 c. 60.

Quapropter — *gratulor.*
 Matre mortua totum se ad
 patrem applicuerat infans, qui
 cum iisdem blanditiis matrem,
 si vixisset, demeriturus fuis-
 set, nimia futura erat ejus
 tristitia, si supersitem puerulo

10 ac deformatos fructus ostenderit. Juro per mala mea, per infelicem conscientiam, per illos manes, numina mei doloris, has me in illo vidisse virtutes ingenii, non modo ad percipiendas disciplinas, quo nihil praestantius cognovi, plurima expertus, studiique jam tum non coacti (sciunt praeceptores), sed probitatis, pietatis, humanitatis, liberalitatis, ut profus posset hinc esse tanti fulminis metus, quod observatum fere est.

ac def. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *atque d.* cf. 5, 11, 24. *d. formatos.* Camp. *desloratos* cum Andr. Ald. importuna corrigendi prurigne.

10. *mei — dol.* Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *d. m.* cf. § 8. 15. *posset.* Sic scriptū, Gesnerum secutus, contra libros omnes ante ipsam, dantes *possit.* cf. 6, 2, 2.

hinc. Sic Guelf., aliis, ut Turic. Camp. Goth. Voff. 2. Vall. edd. ante Rusc. (cf. § 7.), dantibus *hic*, quod bene correxit Regius. Levius quod *fluminis* (Jens. Tarv.) mutavit idem, ubi bonam scripturam dant MSS.

fere. Turic. Guelf. Camp. *facere* cum Alm. Cunsfunduntur *facere* et *ferre* vid. Drakenb. ad Liv. 9, 15, 5.

9. *deformatos.* cf. 5, 11, 30. Sil. Ital. 6, 115 „ — testor, „ *mea numina, manes.*“

10. *Juro — numina.* Tanta asseveratione opus esse ducit in re etiam minus credibili, quam ejus modo (§ 7.) meminerat in filio minore. Jurare per *mala* non insolitum veteribus ostendit Barthius ad Stat. Theb. 6, 171. Apposite ad *numina*, ut vocantur *manes*, Burmannus laudat Ovid. Heroid. 5, 105

„Perque trium sortes animas, „ *mea numina, fratrum.*“
plurima expertus, ingenia juvenum suae disciplinae traditorum.
observatum fere est. Plin. H. N. 7, 51 extr. „cum Cato „ forius Cato — ut ex oraculo „ aliquo prodiderit: Senilem „ juventam praematurae mortis esse signum.“ Celsius de auditore suo Albio Flavio (apud. Senec. Patr. p. Bip. 79) „ajebat tam mature magnum „ ingenium non esse vitale.“

celerius occidere festinatam maturitatem: et esse nescio quam, quae spes tantas decerpat, invidiam, ne videlicet ultra, quam homini datum est, nostra provehantur. Etiam illa fortuita adierant omnia, vocis jucunditas claritasque, oris suavitas, et in utracunque lingua, tanquam ad eam demum natus esset, expressa proprietas omnium literarum. Sed haec spes adhuc: illa maiora, constantia, gravitas, contra dolores etiam ac metus robur. Nam quo ille animo, qua medicorum admiratione, mensium octo valetudinem tulit? ut me in supremis consolatus est?

esse nesc. Turic. a sec. manu ecce n. et sic Camp.

11. *fortuita.* Turic. *fortuna.* Guelf. *fortunae* cum Alm. Gryph. (1536) Bas. Colinaei, Sichardi.

utracunque. Goth. *utranque.* Quo ipso apparet aliquid interfuisse τῆ ὑτρα et *que.* cf. not. ex.

etiam ac metus. Supervacua quam maxime Burmanni conjectura; *etiam mentis.*

nescio quam — invidiam. Per vulgatissima veterum opinio. cf. Epigramma ad § 4. Nota Solouis apud Herodotum sententia 1, 32 τὸ θεῖον πάντων φθονερόν. Apud eundem Artabanus 7, 10 ἐργὰς ὧς τὰ ὑπερέχοντα ζῆλον κεραινοῖ ὁ θεός, οὐδὲ εἴη φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ οὐδὲν μιν νοῖζει. (Attende vocem κεραινοῖ, cui geminum hic est fulmen, quod eadem translatione habes apud Statium Sylv. 5, 5, 50. 2, 8, 225.) Plura de hac deorum invidia collegit Barth. ad

Claud. Epigr. 32. 1. cf. Gesu. ad Claudian. rapt. Prof. 3, 27. Ex eodem genere est locus Virgilii Aeneid. 6, 870. 1. Sed aliter statuit sanctior iis Plato; vide ejus Phaedrum p. 247. A. ibique Heindorfiam.

11. *utracunque.* Anget mirabilem pueri dexteritatem, *utramcunque* dicendo pro *utraque.* cf. 1 Pro. 1.

demum. cf. 1 Pro. 3. 11, 3, 68. Plin. Epist. 10, 66, 9.

quam etiam deficiens, jamque non noster.
ipsum illum alienatae mentis errorem circa
12 solas literas habuit? Tuosne ego, o meae

jamque. Turic. Guelf. *quamque* cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Obr. quo acc. Rollin. exc. tamen Camp. qui dat *quanquam* et Tarv. qui *quique*. Nostrum est ex Mureti Cod.

noster. Camp. *tunc* cum Bad. sec. et posterioribus ante Obr. quo acc. Rollin. Etiam Muretus hanc inveniebat vulgata; fortasse ex Campani mutatione profectam. cf. 5, 13, 19.

alienatae mentis. Turic. Guelf. *aliena tenentes* cum Alm. nisi quod ex hoc *tenentis*. *solas.* Turic. Guelf. *scho- las* cum Alm. *Tuosne.* Turic. *Tuasne* cum Jenf. (tac. Gesn.) ex errore referendi ad *spes*. cf. 5, 13, 45. 6, 1, 32.

jamque non noster. „Signi- ficat eum jam in potestate „mortis fuisse.“ Muretus loco ad 4. citato. Comparant Ovid. Art. 2, 93 „jam non pater.“ Sed propius est Georg. 4, 498 „tendens heu non tua „palmas.“ Ad *jam non* cf. 2, 7, 3 not. crit. item mox 6, 1, 10.

ipsum illum — habuit. Mi- rum in modum hallucinati hic sunt Rollinus et Gesnerus. In promptu est, moribundi deliria versata esse nonnisi in rebus ad literas pertinentibus, quod recte expresserunt Gedoynus et Hugo Blaerius in praelectionibus rhetoricis, ubi hujus loci versionem ponit. Talis fuit error ille supremus dulcissimi senis, Io. Arnoldi Eberti, interpretis Youngianae poësis, Graece Latineque doctissi- mi, nihil nisi carmina et mu- sicos modos extremo tenuique spiritu agitantis, cujusmodi

aliquid notabili praefigie significavit ipse in Epistola ad sodalem suum C. A. Schmi- dium (Eberti's Episteln und vermischte Gedichte. Hamb. 1789. p. 90). Huic nostri loci scriptam cenfeo notam Almelo- venii, male relatam a Bur- manno ad initium § hujus, ubi de *fortuitis illis* agitur. Designat ille tiuile apud Ari- stidem exemplum in oratione funebri in Eteonem ὁς καὶ τελευτῶν εἰς ταῦτα ἐτελεύτησεν, παιηγορικὸν καὶ μελέτας βοῶν. T. 1. p. 77 Jebbii. Istam Ari- stidis declamationem, compo- sitam et ipsam in adolescentis mortem immaturam, sed disci- puli, non filii, si quis con- tulerit cum hoc Quintiliani prooemio, viderit is, quid Graeculus Seculi nostrae aerae secundi concedat Romano praeceptorum.

12. o meae — inanes. Hunc accipiemus vocativum, quo

spes inanes, labentes oculos, tuum fugientem spiritum vidi? Tuum corpus frigidum exangue complexus, animam recipere, auramque communem haurire amplius potui? dignus his cruciatibus, quos fero, dignus his cogitationibus. Tene¹³

tuum fug. — *tuum corp.* Turic. Guelf. *tum f.* — *tum c.* cum Goth. Voss. 2. Sed Camp. *cum f.* — *cum c.* Bas. *cum f.* — *tuum c.* *exangue.* Sic edd. meae omnes ante Roll. Neque tamen haec scriptura e MSS. annotata. cf. 5, 11, 7.

ipsum filium compellet (sic et Blaetius); ut nullis parenthesis signis indigeat locus. Si interjecta haec foret lamentatio, accusativum fortasse positurus erat scriptor, non nominativum. Quanquam geminus est locus Ciceronis Pro Mil. c. 34. ubi nominativus in tali structura (cf. tamen not. crit. ad 6, 1, 27). Sed abrupta nimis et obscura sit oratio, si *tuos* nullum habet vocativum, quo referatur. Et docet Gronovius Observ. p. (Platn.) 493 *spes* usurpari pro ipsis liberis. vid. Plin. Paneg. 26, 4. Neque est quod haereas in plurali, cum unius filii sit mentio. *Spes* frequenter plurali numero de una re. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 36, 2. Reitz. ad Lucian. Tyrannic. Vol. 4. p. 601. Bip. ib. p. 525.

labentes oculos. Sunt iidem qui et *alias natantes*, morientium oculi. Eodem, quo no-

ster, verbo utitur Virgilius Aeneid. 11, 818. 19. „*labuntur frigida leto Lumina.*“ item Ovid. Trist. 3, 3, 44 „*Labentes oculos condet amica manus*“ ubi vide Heinsium, indicante Almelovenio. Heinsius ponit locum Statii Sylv. 3, 5, 39 „*oculos jam, morte cadentes.*“

frigidum exangue. Haec duo adjectiva juncta ἀσυνδέτως uni substantivo, non sane placeant magnopere, sed solent defendi talia exemplis. vide Drakenb. ad Liv. 1, 14, 7. Inter quae tamen, quod huic plane responderet, inveni nullum. Neque enim conveniunt in hunc locum, quae rectissime monet Oudend. ad Suet. Neron. 37.

his cogitationibus. Haec ipsa, quae volvit et versat animo, filii mortem, se adolescenti superstitem et infelici firmitate tanto dolori resistentem, san-

consulari nuper adoptione ad omnium spes honorum patris adnotum, te avunculo praetori generum destinatum, te omnium spe Atticae eloquentiae candidatum

13. *patris.* Turic. Guelf. Camp. *prius* cum Goth. Alm. Bodl. Voss. 2. Guilielm. Cod. Andr. et edd. ante Bad. Hi superscriptam in Vallengi Cod. (in quo et ipso *prius*) vocem nostram recepit; quae quia vera sit, nullus dubito. Est notum compendium *pr* pro *pater*. Quid proclivius, quam ut ex *pri* fieret *prius*? *spe Atticae.* Turic. *spes acutis* (et *pr eloqu.* mox *aeloqu.*) cum Guelf. Alm. (nisi quod *ael.* no

mos videtur putare cruciatus, quibus ipsis dignum se cogitur pronunciare. cf. § 3.

13. *consulari — adnotum.* *Consularis adoptio* nihil profecto aliud significat nisi quod adoptatus fuerit Quintiliani filius, non quidem a consule aliquo sed, a viro quodam consulari. An forte *consularis*, gen. casu? Tentat sane Nicolaus Antonius in Bibl. Hisp. vet. p. 56. § 251 eam hujus locutionis interpretationem, qua Consulatus non verus, sed consularibus modo ornamentis confans, ideoque fictitius, intelligatur, qualem fuisse Quintiliani patris, liquet ex Aufonii gratiarum actione cf. praef. nostr. p. 32. Idem honor Plutarcho concessus fuit a Trajano, auctore Suida. De cuiusmodi ornamentis consularibus vid. Sueton. Caes. 76. Claud. 24. „Ut enim adoptio“ ait Antonius „fictio est naturae; sic ornamentorum consularium concessio adepti“

[impetrati] „revera consularis fictio fuit. Quod Fabii interpretes non animadvertunt.“ Id tamen est fortasse, quod obscure satis significat Pseudo-Turnebus; quamquam hoc multis displicet ait. Inter quos et ego ascribi velim. Quid enim contortius? Discimus igitur Quintilianum, id quod aliud sane non liquet (ut nec illud avunculo, et socero futuro praetore), nostri filium, a viro consulari esse adoptatum, eoque ad spem omnium accessit honorum, quibusungebatur *pater* ille *adoptivus*, quae est verissima Gesneri interpretatio. Vanum enim fuerit, de suis honoribus praedicare Qu. Neputo difficultatem habere quod post adoptionem in alienam domum erat transiturus Qu. filius. Quid enim vetastudia rexisse, animamque morientis recepisse?

spe Atticae. cf. not. crit.

superstes parens tantum ad poenas, amisi?
Et, si non cupido lucis, certe patientia vin-

memoratur) *acutis* etiam Mureti Cod. unde hic efficit *omnium spe ac votis* (sed Guilielmus idem), frigidiuscule. Camp. *acutae* cum Goth. Andr. Jens et edd. ante Ald. qui ex conjectura videtur reposuisse nostrum. Turpe est Gibboni de suis silentium (vid. 5, 13, 6). Manum injicit corrigenti mihi Turic. aliorumque scriptura *acutis*, qui si et ipsi haberent a *utae* illud reliquorum, inventam crederem medicinam, ut scriberetur *aritae*. (Sed video praesumptum hoc ab Erasmo Adag. 1, 9, 24 extr.) Patrem suum Qu. laudat 9, 3, 75 quanquam modestius. Sed hic in domestico illo affectu potuit augeri fama ejusdem. Et conspirant magnopere cuncta haec, si vel nostro loco gentis et necessitudinis injiciatur mentio, quae est in *patre* (a-loptivo), *avunculo*, *parente* (naturali). Nam quod *acutae* ipsum explicare sibi videntur quidam locis aliquot feriorum, qui laudant Quintiliani *acumen*, id leve est profecto. Sed residet aliud vitium. Quovis pignore contenderim, *omnium spe* esse spuria. Vide mihi Tur. Alm. Guelf. dantes o. *spes*. Habes ipsa, quae modo erant, verba „ad *omnium spes*.“ Ad haec aberrabat librarius. Neque enim talis iteratio Quintilianeï stomachi videtur, etsi cf. § 5. not. ex.

superstes — Et, si. Turic. Guelf. *f. p. t. poenas et si* cum Goth. 1. 2. Alm. *f. p. habiturus est t. ad p. et si* Camp. cum Bad. sec. Basl. all. ap. Burn. *supereft p. t. poenis et si* Tarv. *f. p. t. poenis et si* Jens. cum Loc. Ven. Rusc. *f. p. t. ad poenas et si* Ald. Bad. pr. Apparet abesse a libris veteribus omnibus *ad et amisi*, quorum posterius dissidens sibi coniecit Reginus; et meorum primus dat Gryph. In Camp. et ipso est correctio. *Poenis pro poenas* itidem notatum ab editoribus. In veteri quidem scriptura acquiescendum non est; nec expedita medicina. Qui putant *vidi* posse intelligi ex quo pendeant accusativi, vix ulli suam rationem probabunt. Gesnerus *poenas pro cruciatibus, doloribus* usurpari idoneis Plinii majoris locis ostendit.: quod et Burn. docuit ex Gron. Obs. 2, 9. Sed *Poenas*

superstes — Et, si. vide not. crit.

si non — certe *patientia*. Hoc ipsum, quod vivo, mihi erit poenae. Iniquissimum erat, si, post mortem filii, cuperet vitam pater; „neque ego tam

„ferreum memet ipse agnosco,
„etiamsi aliis videar fortasse.
„Sed patior certe vitam, quam
„abrumperre decebat, et haec
„ipsa lucis patientia vindicet te.“
Sic non illud ad verbum finitum nequaquam pertinet, sed

dicet te reliqua mea aetate. Nani frustra mala omnia ad crimen fortunae relegamus.
 14 Nemo, nisi sua culpa, diu dolet. Sed vivimus, et aliqua vivendi ratio quaerenda est: credendumque doctissimis hominibus, qui unicum ad verborum solatium literas putaverunt. Si quando tamen ita resederit praesens impetus, ut aliqua tot luctibus alia cogitatio inferi possit, non injuste petierim morae veniam. Quis enim dilata studia miretur, quae potius non abrupta esse miran-

dici *Furias* quoque, satis est notum, . cf. Ern. clav. h. v. Venit igitur in mentem talis loci nostri constitutio, in qua vel minimum mutaretur. „Tene — superstes parens tantum „poenas habet? Si.“ *Et illud ante Si* alienum ulro videbitur attento; in quo possis tabulam laceram agnoscere illius *habet*, quod perierit. Sententia haec: Te igitur Poenas tantum, i. e. *Iurias* quasdam, habebit pater tuus, misere et impie tibi superstes? Sed displicet, praeter alia, quod est tertia persona: *habet*, non prima: *habeo*. Heusingeri ratio, nec ipsa facilis, *te post vindicet* expungit, ceterum acquiescens in Aldina scriptura, ut *parens superstes ad poenas vindicet* filium. Locus solpitatorem expectat. *te reliqua*. Turic. Guelf. *terrae aliquam* cum Alm. nisi quod *aliqua*. Camp. t. a r. cum Ald. Male.

subjecti finibus continetur, ut omnia ista *si non* — *patientia* conjunctim efficiant subjectum sententiae. Manifestius sane hoc erat, si ante *si* fuisset pronomen, hoc modo: „Haec, „si non cupido lucis, certe „patientia.“ Gateor etiam conjunctivum praesentis *vindicet*, minus aptum loco mihi videri quam futurum indicativi: *vindicabit*.

relegamus. cf. 7, 4, 13. item Ruhuk. ad Vell. 2, 44, 2.

Nemo — *dolet*. Stoïca vox. cf. 5, 12, 19. Sed nec propria sectae haec mens censenda, verum toti antiquitati communis, quod inter omnia suadet exemplum Attici Epicurei; et Plinius, II. N. 2, 7 „sibi — „mortem consciscere — optimum in tantis vitae poenis.“ cf. 5, 6, 3.

dum est? Tum, si qua fuerint minus effecta
 iis, quae levius adhuc afflicti coeperamus,
 imperitanti fortunae remittantur: quae, si
 quid mediocrium alioqui in nostro ingenio
 virium fuit, ut non extinxerit, debilitavit
 tamen. Sed vel propter hoc nos contuma-

15. *fu. minus.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp.
 Reliqui *m. f.* cf. § 10. 6, 1, 2.

imperitanti fortunae. Hoc dedi ex ingeniosissima verissi-
 maque Lochmanni V. C. conjectura. Praeter unum Alm. prae-
 ferentem *imperi aut f.* (quocum non narratur conspirare Turic.
 cf. § 5. 16.) in libris nihil variatur, dantibus omnibus *imperi-
 tiae aut f.* Veritate reperta jam non attinet recensere Mureti,
 Pithoei, Schelii, Burmanni, Gesneri conjecturas.

al. in nostro. Sic Turic. cum Alm. Jenf. et edd. ante
 Bas. quo acc. Gryph. Reliqui omittunt *in* quorum et Camp.
 et Goth. Compendium habet Guelf. in quo praepositionem
 latere existimo. Mollior et minus affectata cum praep.
 structura quam sine eadem.

tamen. Turic. Guelf. Goth. (errante Gesn. qui ref. *jam
 meus*) *jam meus* cum Vall. (quem item *meus* dare falso narrat
 Burni. ut confidam eundem fuisse in recensendo Voss. 2. erro-
 rem). Quod Alm. dicitur dare *debilita vitia mens*, in eo ipso
 est ceterorum scriptura, negligentius diremta illa. Camp. *de-*

15. *imperitanti fortunae.* vid. Drakenb. item Plin. H.
 Similiter Sallust. Jug. c. 76 N. 10, 21 „(gallinacei) *impe-
 (apud Tell. 72) „naturam „ritant* suo generi, et *regnum,
 „ipsam ceteris imperitantem.“ „in* quacunque sunt domo,
 et verbum frequentat Tacitus, „*exercent.*“ 8, 16. „(leonis)
 utrumque indicante Lochman- „animalis — ceteris — *impe-
 no V. C. in prolusione anni „ritantis.*“ Plin. Paneg. 82,
 1776 p. 9. Qui non plane 6 „si his validior toto cor-
 pro *imperando* variant hoc „pore animus *imperitet.*“
 verbum, ii libidinem sere et Significatur ergo potentissi-
 superbiam imperandi eo signi- mum et superbum fortunae
 fiant ut Liv. 21, 1, 3 ubi regnum.

cius erigamus, quod illam ut perferre nobis difficile est, ita facile contemnere. Nihil enim sibi adversus me reliquit, et, infelicem quidem sed certissimam tamen, attulit mihi
 16 ex his malis securitatem. Boni autem consulere nostram laborem vel propter hoc aequum est, quod in nullum jam proprium usum perseveramus, sed omnis haec cura ad alienas utilitates (si modo quid utile scribimus) spectat. Nos miseri, sicut facul-

bilitata vicio mens. Tarv. debilitata jam vicio mens. Jensch. deb. tamen omittit cum reliquis ante Ald. et hoc inveniebat Regius, de conjectura reponens *debilitaverit*, cum persentisceret lacrimam, improbaret autem Campani et Tarv. rationem, quae sane est perversa, etsi eruta ex illa Alm. scriptura.

16. *hoc aequum.* Turic. Guelf. Camp. *h. cecum* (posteriores quidem *ae*) cum Goth. 2. Mureti MS. Andr. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. uterque. Reliqui *h. certum*. Nostrum facili emendatione restituerunt Muretus, Guilielmus, Gesnerus in Add. De postrema litera in hoc iterata, *c* autem posita pro *qu* vide Drakenb. ad Liv. 1, 21, 3 et nos ad 4, 2, 83 6, 3, 47. *cura — utilitates.* Turic. *curas alienas utiles.* ut et Guilielmi liber. vid. Fac. Gru. Vol. 3. p. 2. pag. 311. Alm. *curas ad alienas utiles* (cf. § 15. item mox). Sed ille a sec. manu *curas ut alienis utiles.* et sic Guelf. nisi quod *cura*. Camp. *omnes has curas alienis utiles.* Reliqui *cura ad alienos ut alienis utilis*, quara scribiginem quis tulerit? Nos reposuimus emendationem Guilielmi. Quod Burm. ait ad ante *curas* requiri, id tam certum non est. Sunt utriusque formae apud nostrum exempla; velut, sine praep., 5, 12, 22 *vict. spectat.* Sic et *respicere* § 1. sine praep., 10, 1, 120 cum eadem. Possit ut ex *ad* esse corruptum, quod tamen magis repeto a turbata voce *utilitates*. Alm. scripturam recte excerptam magnopere dubito, quem pluralem vide 5, 4, 14.

scribimus. Camp. *scribi* cum Alm. Nulla Turic. varietas notata (cf. modo, item 6, 1, 1). Infinitivum frustra defendit Burm.

tates patrimonii nostri, ita hoc opus aliis praeparabamus, aliis relinquemus.

I. Peroratio sequebatur, quam *cumulum* quidam, *conclusionem* alii vocant. Ejus duplex ratio est, posita aut in rebus, aut in affectibus. *Iterum repetitio* et congregatio, quae Graece dicitur *ἀνακεφαλαίωσις*, a quibusdam Latinorum *enumeratio*, et memoriam judicis reficit, et totam simul causam ponit ante oculos, et, etiamsi per singula minus moverat, turba valet. In hac, quae repe-²temus, quam brevissime dicenda sunt, et, quod Graeco verbo patet, decurrendum per *capita*. Nam, si morabimur, non jam enumeratio, sed quasi altera fiet oratio. Quae

praeparabamus. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Palat. MS. Ald. Obr. *praeparamus* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Bad. et edd. ante Leid. quo acc. Roll. *praeparabimus* Jenf. et edd. ante Ald. *paramus* Leid. Gibf. Reliqui *paravimus*.

1. *enumeratio.* Turic. *renumeratio* cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv. *renumeratio* Alm. (cf. 6 Pro. 16. item hic § 8.) *renunciatio* Guelf.

moverat. Turic. (a sec. manu) *moveret* et sic Guelf. cum Goth. Vall. Voss. 2. *moveat* Camp.

2. *quasi altera.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. Reliqui *a. q.* cf. 6 Pro. 15. item hic § 7.

aliis — aliis. Cum Gedoy-
nus male ceperit hoc, et ipse
Gesnerus, suadens futurum
pro *praeparabamus* (cf. 6, 3,
15), aberrare videatur, juvat
apponere similitudinem ora-
tionis: 1, 5. 7 *alium — alium*.
8, 4, 15 *alibi — alibi*. 9, 2,

12. *aliud — ad aliud*. 9, 2,
85. 92. 97. 9, 5, 22.

1. *sequebatur.* Attende tem-
pus imperfectum i. e. tum
cum labor interrumpetur
morte filii mei.

repetitio. cf. 4 Pro. 6.

turba valet. cf. 5, 15, 11.

autem enumeranda videntur, cum pondere aliquo dicenda sunt, et aptis excitanda sententiis, et figuris utique varianda: alioqui nihil est odiosius recta illa repetitione, velut memoriae iudicum diffidentis. Sunt autem innumerabiles: optimeque in Verrem Cicero, *Si pater ipse iudicaret, quae diceret, cum haec probarentur?* et deinde subiecit enumerationem; aut, cum idem in eundem, *per invocationem deorum spoliata a praetore templa dinu-*

enumeranda. Turic. *adnumeranda* cum Alm. *annumeranda* Camp. Hinc colligo scripturam *ann.* antiquiorem fuisse quam *adn.* quippe quae facilius ex vera *enum.* corrumperetur. cf. 6 Pro. 12. item simile exemplum 4, 2, 29. vide tamen § 17.

3. *diceret.* Turic. *dicerent.* *idem in.* Turic. Jens. (tac. Gesn.) inferunt *et cum* Goth. Voss. 2. et edd. ante Leid. exc. Camp. Basil. Male adhaesit ad *idem* extremum.

2. *excitanda sententiis.* Eadem translatione a Plin. H. N. 14, 20 dicitur „crudo „flore resinae excitari — lenitas (musti).“ item 19, 8 „ut (betae) lenitas *excitetur* „acrimonia sinapis.“ Sed et noster 9, 2, 29 „fictiones per „sonarum — orationem — „*excitant*“ 12, 10, 49 „*excitatoria* lumina (orationis).“ item 6, 3, 19.

odiosius. vid. not. ad 1, 6, 19. item 1, 6, 40.

5. *innumerabiles.* scil. figurarum.

in Verrem Cicero. Cic. in Verr. 5, 52. Etiam hic locus memoriter excitatus valde re-

cedit ab ipso Ciceronis exemplo. cf. 5, 13, 27. Qui in fluctuante apud Ciceronem ipsum scriptura elaborarunt, nostri nullam videntur rationem habuisse. Ut Quintilianus quidem locum memoria tenuit, pater Verris fingitur auditor modo eorum fuisse, quae probarentur in filium, cum ipse sederet iudex; nihil eorum ipse commemorasse. Sermo ejus, in hac ratione, nonnisi admirantis fuit et indignantis, quod secus est apud Ciceronem. Hic tamen apud Qu. maxime displicet *quae diceret pro quid diceret.*

idem in eundem. c. 72.

merat. Licet et dubitare, num quid nos fugerit: et, quid responderi sint adversarii his et his: aut, quam spem accusator habeat omnibus ita defensis. Illa vero jucundissima, si contin-⁴gat aliquod ex adversario ducere argumentum: ut, si dicas, *Reliquit vero hanc partem causae*; aut, *Invidia premere maluit*; aut *Ad preces confugit*; et merito, cum sciret haec et haec. Sed non sunt singulae species⁵ persequendae, ne sola videantur, quae forte nunc dixerō: cum occasiones et ex causis, et ex dictis adversariorum, et ex quibusdam fortuitis quoque oriantur. Nec referenda modo nostra, sed postulandum etiam ab adversariis, ut ad quaedam respondeant.

4. *Reliquit vero.* Turic. *reliquius* (in quo nihil aliud nisi ipsum nostrum), a sec. manu *reliquam* v. et sic Guelf. Omittunt vero Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Leid.

preces. Guelf. *pedes.* cum marg. Bas.

5. *persequendae.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 2. Steph. Obr. Reliqui *proseq.* cf. 4, 1, 43.

occafiones. Turic. Guelf. *accusationes* (quanquam ille a pr. manu *accusationis*) cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. Correxerit Regius, sed et antea Camp. cf. 6 Pro. 11.

causis. Balil. *ausis*, de conjectura, futili illa.

ita defensis. Ita, ut jam enumeratione significetur. Succurrebat tamen pro *ita* fortasse legendum *rite*, vel *scite*. Sed non multum tribuo.

4. *Illā — jucundissima.* Hunc accipio singularem temini referendum ad *figura*, intellectum; non pluralem neutrius, in genere positum.

et merito. Vulgo male distinguunt, quasi *et* sit ipsius Quantiliani interjicientis, a *Merito* autem ordiatur nova figura enumerandi. Pertinet omne hoc ad illud: *Ad preces* cet.

5. *Sed non sunt — persequendae.* Hoc sibi ipse praecipienti suadet Qu., non oratori dicturo.

6 Id autem, si et actionis supererit locus, et ea propofuerimus, quae refelli non possunt. Nam provocare, quae inde sint fortia, non 7 arguentis est, sed monentis. Id unum epilogi genus visum est plerisque Atticorum, et philosophis fere omnibus, qui de arte oratoria scriptum aliquid reliquerunt. Id sensitisse Atticos credo, quia Athenis affectus movere etiam per praeconem prohibebatur orator. Philosophos minus miror, apud quos vitii loco est, affici: nec boni mores

6. *inde sint.* Guelf. Camp. Turic. *desint* (sed hic a sec. manu, a pr. enim nostrum) cum Vall. Leid. Obr.

7. *loco est.* Sic Turic. Camp. Reliqui *e. l. cf. § 2. 13.*

6. *actionis — locus.* Equidem interpreto: Si suppetat copia post adversarii responsionem etiamnum agendi i. e. dicendi, ne forte haereant ea, quae hic postrema protulerit. Negliguntur haec ab interpretibus, nec Gedoynus vertere vel dignatus est vel ausus. Paulo clarior fortasse fiat oratio, si, pro *actionis*, scribas *actioni*; quanquam *locus* genitivum commode asciscit.

inde. „H. e. ab altera parte, „contra quam dicimus. Fre- „quens est, adverbium loci ad- „hibere de personis: ut *unde* „*petitur*, pro reo; vid. Gro- „nov. ad Cic. fam. 7, 11. Sic „Ter. Adelph. 1, 1, 21 *Nati* „*filii duo: inde ego hunc ma-* „*jorem adoptavi mihi.*“ Gesu. vid. et Curt. ad Sallust. Jug. 14, 22. et Drakenb. ad Liv. 1, 24, 2. cf. 5, 13, 2. *inde, hinc.*

arguentis — monentis. Satis clarum orationis acumen. Malim tamen *admonentis*, quod apud unum Aldum invenio, et in Ruse. ascriptum ab antiqua manu. Facillime *ad* excidebat post *sed.* cf. 5, 13, 46 „bene *admonitos.*“ 4, 5, 4 „recte *admones.*“

7. *Athenis — prohibebatur orator.* vid. not. ad 2, 16, 4. Locis veterum ibi positae adde nostr. 12, 10, 26 Appulej. Metam. l. 10. p. Elmenh. 241. (Pricaei p. 214 sunt hi numeri et apud Oudend.) nam et illic *praeconi.* mentio. item Polluc. Onom. 8, 117. et in contrarium loci Elmenhorstio designata p. 176 nott. Pric. 48. Aliquid, sed leve, pro Qu. habet Xenoph. Mem. 4, 4, 4 *πρὸς τοὺς νόμους* *miror.* Barmannus *malum moror.* non quidem necessario

videantur, sic a vero judicem averti: nec con-
 venire bono viro vitiis uti. Necessarios
 tamen affectus fatebuntur, si aliter obtineri
 vera, et justa, et in commune profutura non
 possint. Ceterum illud constitit inter omnes,
 etiam in aliis partibus actionis, si multiplex
 causa sit et pluribus argumentis defensa,
 utiliter ἀνακεφαλαίωσιν fieri solere: sicut
 nemo dubitaverit multas esse causas, in qui-
 bus nullo loco sit necessaria, si breves et sim-
 plices fuerint. Haec pars *perorationis* accusa-
 tori patronoque ex aequo communis est.
 Affectibus quoque iisdem fere utuntur: sed
 sed rarius hic, ille saepius ac magis. Nam

8. *ex aequo.* Sic Turic. cum Alm. (cf. § 1. 9.) *aequo* sine
 praepositione Guelf. Reliqui *aeque*. Nostrum probat Burn.
 ablegans ad Petron. c. 74. cf. et Drakenb. ad Liv. 59, 26, 1.

9. *iisdem.* Sic Camp. *hisdem* Guelf. *isdem* Turic. Reliqui
eisdem cf. 3, 8, 65. Nec tamen negem vel hanc formam
 nostro usurpatam, ut 3, 8, 51. 45. 7, pr., 1.

rarius — ac magis. Turic. *aliis sic aut i. f. a. m.* cum
 Alm. (cf. § 8. 10) Sed ille a sec. manu *alius sic aut i. f. a. m.*
 Guelf. *alius sic at i. f. a. m.* Camp. *aliis hic at i. f. a. m.*
 Codd. MSS. negligenter fere sunt collati, nec multum Gothiano
 tribuendum. Igitur *rarius* a correctore profectum puto, nec
 pro reliqua Quintiliani concinnitate videtur prius numm poni
 adverbium *rarius*, mox duo „*saepius ac magis.*“ His adducor
 ut MSS. vestigiis insistens scribere malim *aliis hic aliis ille*; ita
saepius ac magis utrique tribuetur et accusatori et patrono,
 sed in diversis affectibus. at corruptum ex *aliis* cf. ad 5, 10, 9,
 6, 3, 75 cum scriptum esset *ai*. In hac constitutione ne quaeren-

Necessarios — si aliter. anacephalaeosi, sed nec magis
 cf. 5, 14, 29. alter altero. In *affectibus* mox

8. *multiplex.* cf. 4, 4, 4. alia utriusque ratio.
ex aequo communis. Non 9. *rarius — ac magis.* vid.
 solum uterque eorum utitur not. crit.

huic concitare iudices, illi flectere convenit. Verum et accusator habet interim lacrimas ex miseratione ejus rei, quam ulciscitur: et reus de indignitate calumniae conspirationis vehementius, interim queritur. Dividere igitur haec officia commodissimum, quae

dum quidem magnopere est, utri singula pronomina, *hic ille* reddantur, qua de re ad hunc locum differunt VV. DD. Sed mox eadem recurrit observatio, vid. ibi not. ex. In recept. autem ratione, *hic* profecto ad propius, ad *patronum*, referendum erat, *ille* ad remotius, ad *accusatorem*, quod male coibatum sequentibus. Id sentiens Capper. nec tamen agnoscenti veram difficultatem, ludibrium debuit Burmanno in Epistol. p. 45, ne ipsi quidem expedienti locum.

rei quam. Sic Rusc. (ex correctione Regii ut videtur cl. 6 Pro. 7) cum Goth. et Aldo Bad. utroque Gesn. Bip. r. qu. Voss. 2. Sed Turic. Guelf. Vall. et edd. rell. r. quem. Anquam scribi debere ait Regius, aut *rei* tolli. Hoc ipsum factum a Campano, corrigente procul dubio (cf. § 5.); ne male, cum mox § 19. sit „*ejus casum quem ulciscitur.*“ Potui facillime irreperere *rei*. cf. Drakenb. ad Liv. 2, 18, 2. Exemplum Quint. vide 4, 2, 61. 5, 10, 72. 5, 13, 56. 5, 14, 1 vide et 3, 11, 1.

huic — illi. Ad remotius, *accusatorem*, refer *huic*, ad propius, *patronum*, *illi*. cf. 5, 13, 12. item hic § 22. Ablegat Burm. ad Sanctii Minervam, locupletatam a Perizonio, l. 2. c. 9. item (in Epistola ad Capper. p. 45) Budaeum in Comment. Gr. L. p. 1038 ed. Steph. (quem locum in mea ed. nondum inveni) ubi Budaeus addit „*usus est et varie Quintilianus*“ ut appareat, Budaeo cognitam fuisse hanc Quinti-

lianam usurpandi pronomini libertatem.

calumniae conspirationis Rollinus et volebat inferi Burm. vel hoc vel *aut* (non quidem *vel*, ut refert Harles) Alterum sententiae convenientius, etsi minus leni emendatione. Alterutrum necessarium. Quis enim ferat hoc asyndeton?

haec officia. Concitandi profecto et *flectendi*. Qui tamen ex proximis sequatur, hae-

plerumque sunt, ut dixi, prooemio similia, sed liberiora, plenioraque. Inclinatione enim ¹⁰ iudicium ad nos petitur initio parcius, cum admitti satis est, et oratio tota superest: in epilogo vero est, qualem animum iudex in consilium ferat, et jam nihil amplius dicturi sumus, nec restat, quo servemus. Est igitur ¹²

plenioraque. Turic. *plerioraque.* Guelf. omittit. Camp. *pleraque.*

^{10.} *parcius cum.* Turic. Camp. *parti tum* (sed ille a sec. manu *partim tum* et sic Guelf. cum Goth. Voss. 2. Vall.) cum Alm. *tum* pro *cum* edd. ante Stoer. exc. Bas.

animum — ferat. Turic. *animam* (sed a sec. manu nostrum) *videm consilio fecerat.* Postrema tantum duo vocabula ex Alm. afferuntur ut Turic. (cf. § 9. item mox) *animo idem consilio fecerat* Guelf. ut et Bas. margo, excepto *animo.* De *ferat* et *fecerat* vide Drakenb. ad Liv. 7, 5, 6. item nost. 6 Pro. 10.

servemus. Goth. Jenf. *servomur* cum Alm. (Turic. nulla mentio cf. modo, item § 13.) Voss. sec. et edd. ante Leid. nisi quod in marg. Choueti nostrum. Hoc ipsum tamen in Turic. Guelf. Camp. Plane gemellam literae

dividi debere, parum intelligo. Ad sensum malim paene *conjungere.* Varietas una est in Turic. *didere* pro *dividere*, mero errore, in quo nullum praesidium. Rollinus ad *dividere* haec annotat: „Disputare „separatim de diversis affectibus, quos excitant accusator „et reus.“ Atqui *iisdem* uti eos modo dixerat Qu. Insolenter diceretur et vi careret, si pro *dividere* scriberetur *videre*; hac sententia: *excutere, propius introspicere.*

ut dixi. Respicit procul dubio ad 4, 1, 27. 28. Mox autem in praepos. addi malim. Nam prooemio dativum inter-

pretari, qui pendeat ex *similia*, proflis alienum.

^{10.} *admitti.* Cum acuminis hoc dicitur, ut 4, 1, 5. sed hic exquisitius, nullo additamento. Sic Persius noto versu de Horatio

„ — *admissus* circum praecordia ludit.“

Petita translatione aut a convenientibus reges et principes, aut a maribus inuentibus feminas. Simili sententia *recepti* 4, 1, 59.

qualem — ferat. Similiter sententia 5, 12, 14. *Consilium* vide ad 4, 2, 22.

servemus. Hanc scripturam ita interpretor, ut objectum

tur utrisque commune, conciliare sibi, avertere ab adversario iudicem, concitare affectus, et componere. Et brevissimum quidem hoc praeceptum dari utrique parti potest, ut totas causae vires orator ante oculos ponat: et, cum viderit, quid *invidiosum*, *favorabile*, *invisum*, *miserabile* aut sit in rebus, aut videri possit, ea dicat, quibus, si ¹² iudex esset, ipse maxime moveretur. Sed certius est ire per singula. Et quae conciliant quidem accusatorem, in praeceptis exordii jam diximus. Quaedam tamen,

R et S figuram in MSS. septimi et octavi seculi, docet Morelius in *Elémens de Critique* p. 174. Mox § 16. pro *querimur* Camp. *quaerimus*.

11. *conciliare*. Turic. *consiliare*, a sec. manu *consiliari*. Ita mox § 12. Goth. (tac. Gesn.) *consiliant* pro *conciliant*.

12. *conciliant*. Camp. Tarv. *concilient*. cum Ald. Si conjunctivus ponebatur, debebat praeferrri imperfectum ob *diximus*,

verbi repetam ἄπὸ κρινοῦ, „id quod dicendum erat, nec „jam dicimus.“ *Servemus* dictum pro *reservemus* ut 8, 5, 55. Quo adverbium loci accipio, non pronomen: „Nullus locus restat, ad quem *reservemus* dicta nostra.“ Altera scriptura *servemur* (vide not. crit.) nimiam videtur sententiam habere, si haec significat: „Quo nos periculo eripiamus.“ Nam quod eandem Gesnerus explicat „quo „nos reservemus“ (in qua ratione quo profecto interpretatur ut ego; etsi id discrete non monens), contortius vide-

tur. Capperonnerius objectum facit, „eum quem defendimus,“ quod abhorret a perspicuitate Quintiliani.

12. *Et quae conciliant — diximus*. Haec fere inveneris 4, 1, 5 — 27. Nec tamen *accusatoris* proprie commendandi artificia ibi traduntur, quanquam exempla et praecepta eo maxime spectare possunt videri. Dicas igitur Qu., quem toties in Cicerone aliisque parum vidimus memorem, etiam sua ipsius securius retinuisse. Hic quidem altera pars, quae est defensoris, tractatur a 21 inde §. Sed et

quae illic ostendere satis est, in peroratione implenda sunt magis, si contra impotentem, invisum, perniciosum, suscepta causa est; si iudicibus ipsis aut gloriae damnatio rei, aut deformitati futura absolutio. Nam egregie ¹³ in Vatinius Calvus, *Factum, inquit, ambitum scitis omnes, et hoc vos scire omnes sciunt.* Cicero quidem in Verrem etiam *emendari posse infamiam iudiciorum damnato reo* dicit: quod est unum ex supra dictis. Metus etiam, si est adhibendus, ut faciat idem, hunc habet locum fortiorē, quam in prooemio. Qua de re quid sentirem, alio jam libro ex-

13. *hoc vos.* Guelf. transponit, solus. Bene. cf. § 7. 21. *infamiam.* Turic. *infamam* cum Alm. sed ille a sec. manu receptam. cf. § 10. 14. *adhibendus.* Turic. Guelf. *habendus.* cf. 5. *extr.* *faciat.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. 1. 2. Voff. 2. Reliqui *facit*, nisi quod plurimi profecto MSS. negliguntur a conferentibus. *habet.* Sic Turic. Guelf. cum Goth. 1. 2. Voff. 2. Reliqui *habeat*, inter quos et Camp. Male.

in prooemii praeceptis §§ 27 — 72 versantur fere in defensore. *implenda.* cf. 5, 13, 56. 13. *Calvus.* vid. 1, 6, 42. Vatinius, Cicerone defendente, ambitus in petenda praetura, qua Catoni praelatus est, reum egit. vid. 9, 2, 25. Plutarch. Cat. min. p. 779 C. D. E. Cic. ad Div. 1, 9. Fuit Vatinius (in quem si nux pinea jaceretur, *pomum* erat. Macrob. Sat. 2, 6) illorum temporum Maratus, et corporis et animi foeditate, paulo fortasse melior nostro. cf. Ruhnk. ad Aquilam

Romanum p. 184. seq. in ed. Lupi, quo adde p. 276. *in Verrem.* Act. 1, 15. *ex supra dictis* i. e. ex conciliantibus. *ut faciat idem* i. e. ut et ipse conciliet accusatorem. *Conciliare* quidem hic latius accipies. Metus enim et ipse facit ut accusatorem laedere nolit iudex. Neque enim cum Heusingero *ut* interpreter licet, *etsi*, quod sequente indigeret tamen; et jejuna in hoc significato sit sententia. *alio — libro.* 4, 1, 20, 21.

14 posui. Concitare quoque invidiam, odium iram, liberius in peroratione contingit quorum *invidiam* gratia, *odium* turpitudine *iram* offensio iudicis facit, si contumax, arrogans, securus sit: qui non ex facto modo dictove aliquo, sed vultu, habitu, aspectu moveri solet. egregieque nobis adolescentibus dixisse accusator Cossutiani Capitonis

14. *iudicis*. Camp. *iudici* cum Alm. cf. § 13. 15.

qui. Turic. Camp. *quia* cum Goth. et edd. ante Basil. See Turic. a pr. manu *quae*. Guelf., nisi dormitavi, nostrum Verum quidem hoc esse nequit. Quo enim tandem referatur pronomen relativum masculinum? Ad iudicem? Ad reum? Neutrum ferri potest. Equidem sanam scripturam censeo primam illam Turicensis. Eget autem ea altera mox mutatione ut, contra libros quidem omnes, pro *solet* legamus *solent* *Quae*, neutro plurali, referes ad *contumax*, *arrogans*, *securus*. Sed restat scrupulus, quod huic sensui minus congruum *moveri*. Neque enim *moventur* ista e vultu, reliquis; sed *apparent*. Mihi quidem pro *moveri* nihil aliud succurrebat nisi *notari*, quod sane vix placet. Sed *moveri* alienum plane censeo, cum relativum ad *invid. od. ir.* spectare nequeat. Eo enim faceret *movendi* verbum. Sed nimis remota sunt, eorum, quae modo posita sunt: *cont. arr. sec.*, aliqua amplificatio paene necessaria est.

14. *quorum*. Neutrum genus accipe, et refer ad omnia ea, quae praecedunt „*invidiam — iram*.“

offensio iudicis. Cave genitivum sejungas et referas ad cetera quoque: *gratia*, *turpitudine*. Est *offensio iudicis* admissa a reo, cuius ipsius quoque sunt *gratia*, *turpitudine*.

fit. Subjectum, quod intelligitur, est *reus*, in quem concitantur ista.

qui — solet. cf. not. crit. *accusator Cossutiani Capitonis*. Quis fuerit accusator ignoramus. Ad causam spectant haec loca veterum: Tac. Annal. 13, 35. „Cossutianum „Capitonem Cilices detulerant „maculosum foedumque, et „idem jus audaciae in provincia ratum, quod in urbe „exercerat. Sed pervicaci „accusatione conflictatus, potest „fremo defensionem omisit, ac „lege repetundarum damnatus

videbatur, Graece quidem, sed in hunc sensum, *Erubescis Caesarem timere*. Summa¹⁵ tamen concitandi affectus accusatori in hoc est, ut id, quod objecit, aut quam atrocissimum, aut etiam, si fieri potest, quam maxime miserabile esse videatur. Atrocitas

Erubescis. Jenf. (tac. Gesn.) *erubescit* cum sequentibus ante Obr. quo acc. Rollin. Mecum faciunt MSS. mei et Camp. eum Alm. Voss. 2. Vall. cf. 5, 10, 97.

15. *objecit*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui *objicit*,

est. Juvenal. 8, 92 — 94. — quam fulmine iusto Et Capito et Numitor ruerunt, damnante senatu, Piratae Cilicum. —

Graece quidem. „Quis — huic consuetudini, qua nunc Graecis actionibus aures curiae exuriantur, januam patefecit? ut opinor, Molo rhetor, qui studia M. Ciceronis acuit. Eum namque ante omnes exterarum gentium in senatu sine interprete auditum constat. Quem honorem non immerito cepit, quoniam summam vim Romanae eloquentiae adjuverat.“ Val. Max. 2, 2, 3. quo loco nititur Pseudo-Turnebus in nota, neque tamen indicato. cf. nos ad 1, 5, 60. Sub Caesaribus multus Graecae linguae usus etiam in re publica administranda, Suetonio in primis memorante. Fuerit illa causa, quam Graece orare licuit Moloni, de

praemiis Rhodiorum, vid. Cic. Brut. c. 91. Ignarum Latini sermonis Molonem testatur Plutarchus in Cicerone Vol. 1. p. 362 F. Exemplum autem accusantis Capitonem ideo huc facit, quia inest significatio vultus ipsius, in quo ferocia nihil usquam pensantis conflictatur cum metu, quem nec vincere potest nec dissimulare prorsus. Invidiae plena erat haec oratio, praesente maxime, quod credi potest, Nerone. In senatu dixisse crediderim Graecum oratorem. cf. loc. Juvenalis.

15. *objecit*. Praeterito uti videtur, ad significandum summum illud, in quo causa vertitur, crimen. Praesens *objicit* locum habebat, si de partibus accusationis singulis ageretur.

Atrocitas. Ictorum de augenda injuriarum atrocitate loca indicat Turnebus. Dig. 47, 10, 7, 3. item l. 8. 9.

crescit ex his, *Quid factum sit, a quo, in quem, quo animo, quo tempore, quo loco, quo modo?* quae omnia infinitos anfractus
 16 habent. Pulsatum querimur: de re primum ipsa dicendum: tum, *si senex, si puer, si magistratus, si probus, si bene de republica meritus*; etiam, si percussus sit a vili aliquo contemtoque; vel ex contrario a potente nimium, vel ab eo, quo minime oportuit; et, si die forte sollemni, aut iis temporibus, cum iudicia ejus rei maxime exercerentur, aut in sollicito civitatis statu; item in theatro, in
 17 templo, in concione, crescit invidia: et, si

infinitos anfractus. Turic. *infinito fractus.* Alm. *infinite tractus* (quod si vere notatum fuit, recte Burm. resolvit *infinitos tractus* cf. § 14. 20). Sed ille a sec. manu nostrum Goth. 2. *tractatus.*

16. *ab eo, quo.* Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn. qui in Add. de Goth. 2. tantum refert). *a. e. quem* Tarv. cum Aldo. Reliqui *a. e. a q.* ut et Guelf. Burmannus Aldinam rationem improbens apponit Livii locum 39, 11, 7. „*spoliatus, fortunis a quibus minime oporteret*“ quo tamen et ipse non fuisset tueri *a receptae*, si MSS. scriptura cognita ei fuisset.

ejus rei. Jenf. (tac. Gesn.) *hujus r.* cum sequentt. ante Stoer. exc. Bas. *crescit.* Palat. C. Gebh. *glifici.* plaudentibus frustra Gebhardo et Pareo; nam praesentius reme

infinitos anfractus habent. i. e. Mille modis tractari possunt. Elegans forma dicendi, cui similem desidero; neque tamen dubia sententia.

16. *ab eo quo.* Omittitur praepositio *a* praemittenda relativo, evitandi taedii causa. Vid. Corn. Nep. 5, 3, 1. „*Incidit in eandem invidiam, quam*“ cet. ubi vide inter-

pretas, item Heusingerum in Hellenolexia Vechneri p. 322 indicante in Add. Gesnero Similis licentia Quintiliani in fragmento declamationis de perditae apud Lactant. Inst. Div. 5, 7. „*in id, quod in cubuerunt*“ quem locum ostendit Heusing. l. c.

crescit invidia. Leidensis editor, distinctione maxima

non errore, nec ira, vel etiam, si forte ira, sed iniqua, quod patri affuisset, quod respondisset, quod honores contra peteret: et, si plus etiam videri potest voluisse, quam fecit. Plurimum tamen affert atrocitatis modus, si graviter, si contumeliose: ut Demosthenes ex parte percussis corporis, ex vultu ferientis, ex habitu invidiam Midae quaerit. Occisus est: utrum ferro, an igne, 18

dium locus expectat. vid. not. ex. Alioqui frequens glossa *arescere* pro *gliscere* vid. Liv. Drak. 6, 14, 1.

17. *affuisset.* Turic. *adfuisset* sed a sec. manu *abfuisset* quod ipsum est in Goth. (tac. Gesn.) *offuisset* Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. quod correxit Regius. Nostram scribendi rationem tenet Camp. ceterique excepto Gesn. qui cum Turic. *adf.* cf. § 2. 6, 2, 13.

peteret. Guelf. *petisset* sed super-scripta nostra. *affert.* Turic. *adferat.* Guelf. *afferet.* ut Demosth. Turic. Guelf. et. Tarv. aut.

Miliae. Turic. *me deae.* Guelf. *medeae* cum Jenf. (tac. Gesn.). Correxerit Regius, sed et Vall. recte et vetustiores add.

Occisus est. Turic. omittit *est*, et ita Camp. Ille tamen a sec. manu *occisae et.* Guelf. *occisae. Sed.*

post concione facta, ab his orditur novam sententiam, quem improbat Burmannus praesente Gebhardo in Crepundis p. 112. Equidem in omnes partes versatis hisce vocibus, quid iis faciam non reperio. Neque enim opus erat quidquam addi; nec apparet, quare adhuc „*sine istis coena*“ „*duci*“ potuerit si nunc repente inferuntur,

suum aliquo iudicio, contra ipsum defenderat.

respondisset. cf. 5, 7, 14. et 3, 5, 15. Injuriam, quam illi fecerat superbus ille, non tacitus pertulerat. Inest eadem vis in loco Terentiano Phorm. Prol. 19. „*Illic respondere*“ „*luit non laceffere.*“

Demosthenes — *Midae.* vid. Demosth. p. Rsk. 557. seq. Commodissime Philander ablegat ad Dig. 48, 19, 16, 6, ubi ipse hic Demosthenis locus affertur.

17. *patri affuisset.* Pulsatus ab impotente illo patrem

an veneno; uno vulnere, an pluribus; subito, an expectatione tortus, ad hanc partem maxime pertinet. Utitur frequenter accusator et miseratione, cum aut ejus casum, quem ulciscitur, aut liberorum ac parentum solitudinem conqueritur. Etiam futuri temporis imagine judices movet, quae manceant eos, qui de vi et injuria questi sunt, nisi vindicentur: fugiendum de civitate, cedendum bonis, aut omnia, quaecunque inimicis animus fuerit, perferenda. Sed saepius id est accusatoris, avertere judicem a miseratione, quareus sit usurus, atque ad fortiter judicandum

tortus. Turic. Guelf. *tertius* cum Alm. et marg. Basil.

ac parent. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Reliqui *aut p.* Disjunctio hic quidem nimia post alteram majoris momenti.

solitudinem. Turic. Guelf. Camp. *solitudinem* cum Alm. Voss. 2. Goth. Vall. et edd. ante Ald. Correxerit Regius. Eandem confusionem vide ad Liv. 8, 15, 15 Drakenb.

19. *quae.* Sic Turic. Camp. Tarv. cum Alm. Jenf. Reliqui *qui.* *eos qui.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui inferunt *casus.* Adhaesit ex proximo *eos,* improbandum vel ob id quod modo (§ 18.) erat *ejus casum.*

inimicis animus fuerit. Sic Turic. cum Obr. Sed ille a prima manu *inimicus fuerit.* Guelf. *inimici animus fert* cum margine Basil. probante Burmanno. *inimicis in animo fuerint* Voss. 2: (nihil ejusmodi dante Goth.). Reliqui *inimicus fecerit.* Scripturae Guelf. et Voss. 2. interpretamenta videntur nostrae, quae dura videri non debet, cum facile subaudiatur *facere ad quaecunque.* Sueton. Caes. c. 82 „*Fuerat animus, conjuratis — trahere.*“ cf. Oadend. ad ejusd. Othon. c. 6. in quibus sane expressus, qui hic intelligitur modo, infinitivus, locutionem expeditiorem facit.

18. *ad hanc partem* i. e. ad augendam atrocitatem, vide 19. *quaecunque — fuerit.* cf. not. crit.

§ 15.

concitare. Cujus loci est etiam occupare, quae dicturum facturumve adversarium putes. Nam et cautiores ad custodiam suae religionis iudices facit, et gratiam responsuris aufert, cum ea, quae praedicta sunt ab accusatore, jam, si pro reo petentur, non sint nova: ut Servius Sulpicius contra Aufidiam, *ne signatorum ab ipsis discrimen objiciatur sibi*, praemonet. Nec non ab Aeschine, quali sit usus Demosthenes actione,

20. *ea, quae — petentur.* A meis quidem libris quae illud abest omnibus ante Gryph. Omittant enim et Goth. Jenf. (tac. Gesn.). Burmanno nullus, qui omittat, MS. memoratur praeter Voss. 2. neque hinc Gibsonus (cf. 6 Pr. 13). Malim igitur *ea quae dicta ut quae abierit in prae.* In reliquis quidem nulla varietas. Quid tamen illud: „pro reo *petentur*?“ in quo *petentur* me offendit quam maxime. Sentio, quid audeam. Sed reponi velim — „jam si a patrono *repetentur*.“ Servius. Goth. (tac. Gesn.) *Scr.* cf. 5, 13, 18. hic § 35. *ne sign.* Turic. Guelf. *nec f.*

ab ipsis. Turic. *ut ipsis* cum Alm. (cf. § 14. item mox) sed ille a sec. manu *ut ab ipsis.*

quali — usus D. Turic. *quae vel fitur D.* a sec. manu *qualis D.* Alm. *Qua 1. itur* (cf. modo hac § item § 23). *Prominens t* cf. cum § 9.

20. *suae religionis.* vid. 5, 6, 4. *religio* enim est *jusjurandum* ut 5, 6, 2. 5, 7, 35.

ea, quae — petentur. vid. not. crit.

Servius Sulpicius. cf. 4, 2, 106. *contra*, quod facit difficultatem, tenendam est, cum *accusatoris* sit exemplum. Vim argumenti perspicere nequimus, totam hanc causam ignorantibus. Tantum apparet

positu verborum, *ab ipsis* non esse referendum ad *objiciatur* sed ad *discrimen* i. e. discrimen imminens signatoribus *ab ipsis*. Qui sint *ipsi* illi, nemo, sine pluribus hujus orationis reliquiis, dixerit.

ab Aeschine. vide Reisk. Oratt. 3, 597 — 608. Steph. 83, 28 — 34, 23. 611 — 623. St. 84, 33 — 86, 30. cf. item 3, 6, 3. 7, 1, 2.

praedictum est, Docendi quoque interim
 iudices, quid rogantibus respondere de-
 beant: quod est unum repetitionis genus
 21. Periclitantem vero commendat *dignitas*, et
studia fortia, et *susceptae bello cicatrices*,
 et *nobilitas*, et *merita majorum*. Hoc, quod
 proxime dixi, Cicero atque Asinius certatim
 sunt usi: pro Scauro patre hic, ille pro filio.

quoque int. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.). Reliqui
 i. q. cf. § 13. 22.

21. *merita*. Turic. Guelf. *materia*. quod. Jenf.
 apud solus, quod correxit Regius.

patre. Turic. *parte*, a sec. manu *partem*. Confusio
 obvia et frequens cf. Drakenb. ad Liv. 4, 60, 3. Oudend.
 Suet. Aug. 12. Fluctuat hoc modo scriptura apud Cic. ad Att.
 4, 16. itidem in Scauri causa. Sed apud Qu. ne ulla quidem
 species est τοῦ *parte*.

repetitionis. ἀναεφαλαίω-
 σεως de qua vide § 1 — 9.
 Argumenta enim repetuntur,
 quibus preces illae rei amo-
 ventur.

21. *Periclitantem*. cf. § 12.

pro Scauro — filio. Cice-
 ron's pro Scauro orationem
 vide ad 4, 1, 69. in cujus
 quidem fragmentis et eorun-
 dem interpretatione Asconiana
 manifestum est, quantum ver-
 satus fuerit Cicero in patre
 laudando. Spectat eodem lo-
 cus Valer. Max. 8, 1, 10
 Turnebo jam laudatus: „ta-
 „men propter *vetustissimam*
 „*nobilitatem*, et recentem me-
 „*moriam* patris, absolutus
 „est.“ Pollio quem Scaurum
 defenderit, a nemine prodi-

tum invenio. Monet Gesne-
 rus, filii eum causam egisse,
 idemque Manutius refert in
 enumerandis operibus Annii
 Pollionis ad Cic. ad Div. 10,
 31. Jam temporum rationes
 cum sane non ferant, ut
 Scaurum illum principem Se-
 natus (cujus vitam scripsit
 Brossius Mém. Acad. Inscr.
 T. 40, 12°. cf. 5, 12, 10.)
 defenderit Pollio, sequitur ut
 causam dixerit pro filio illius,
 quem Cicero tutatus est.
 Quauquam ipsa Ciceronis aeta-
 te audiebat is Scaurus filius,
 dum respicitur ad nobilem
 illum Senatus principem. Vi-
 cissim Quintiliano filius recen-
 tior appellatur, ad illum Cice-
 ron's clientem, is autem ipse
 pater. Pollionis quidem pa-

Commendat et causa periculi, si suscepisse²² inimicitias ob aliquod factum honestum videtur: praecipue *bonitas*, *humanitas*, *miseri-cordia*. Juste enim tunc petere ea quisque videtur a iudice, quae aliis ipse praestiterit. Referenda pars haec quoque ad utili-

22. *si suscep.* Turic. a sec. manu delet *si* et abest a Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 3. Item Turic. post *susc.* secunda manu ponit *est*, sine sensu. *praecipue.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Camp. *praecipua* cum Goth. Voss. 2.

Iuste enim. Turic. *justis e.* (a sec. manu *justae e.*) Camp. *Justius H.* (solito errore pro .N. i. enim. cf. 6, 3, 7.) *Justius e.* Tarv. Ald. *Justi e.* Jenf. (tac. Gesn.).

aliis. Sic Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Bad. exc. Tarv. Reliqui *alii*.

pars haec. Jenf. (tac. Gesn.) *h. p.* cum reliquis ante Stoer. exc. Bas. quo acc. Roll. Mollius videtur etsi minus accurate structum. cf. § 20. 30.

trocinio usus videtur Mamer-cus Scaurus, foedissimus homo idemque ingeniosissimus, cujus multa est mentio apud Senecas, Tacitum, Dionem, quique a Tiberio mortem sibi consciscere coactus est A. U. C. 787. Hunc Pollione familiariter usum ostendit L. Seneca de Benef. 4, 31. Fuerit igitur is filius M. Aemilii Scauri, quem defendit Cicero, etsi ambitus rei jam A. U. C. 702, quando Mamer-cum ne natum quidem conjicere licet, nisi forte hic noster alius fuit, ignotus praeter hanc causam, a Qu., quantum video, solo memoratam. Quod in hac interpretandi ratione *his* ad re-

motiorem Ciceronem, *illo* ad propiorem Asinium refertur, cf. § 9. *Asinius* hic quidem nullus nisi Pollio potest intelligi, cum filium Scauri Ciceroniani defendisse dicatur.

22. *tunc.* Non satis apparet, quo valeat adverbium temporis. An: „*si bonitas* „*et. fuerint in reo?*“ Sed haec est scabra oratio. Collata scripturae varietate, malim scribere: *Justissimus enim petere.* Etiam *Justius*, comparativus, facilius quodammodo struitur cum *tunc*. *Quisque* vid. ad 4, 1, 46.

pars haec quoque. Respicit ad prooemium, in quo eadem praeceperat vid. 4, 1, 7.

tatem reipublicae, ad iudicium gloriam, ad
 23 *exemplum, ad memoriam posteritatis.* Pluri-
 mum tamen valet *miseratio*, quae iudicem
 flecti non tantum cogit, sed motum quoque
 animi sui lacrimis confiteri. Haec petetur
 aut ex iis, *quae passus est reus*, aut ex iis,
quae cum maxime patitur, aut ex iis, *quae*
damnum manent: quae et ipsa duplicantur,

23. *petetur.* Retinui emendationem Gesneri, etsi nullo
 meorum libro firmatam, qui dant *petentur*. Sed „nimis“ ait
 Gesn. „manifestum ad *miserationem* referri.“

aut ex iis. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *a. ex his.*

aut ex iis. Turic. Camp. omittunt *ex.* Guelf. *aut his.*
 Goth. (tac. Gesn.) *aut ex his.* *quae cum max.* Turic.
quae quam cum m. cum Alm. (cf. § 20. item hac §) *quae quam*
m. Camp. Tarv. *quae tum m.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum
 reliquis praeter Gesn. Bip. et antiquissimum Cod. Cortio me-
 moratum ad Plin. Ep. 6, 31, 15. Reginus inveniens *quae*
quantum m. quod est in Jenf. Loc. Ven., mutabat in *quae tum*
quam m. improbante *quam* illud Badio, qui vulgatam *q. tum*
m. in Vall. esse testatur. Apparet *quam* natum ex *quum*, vel
quom pro *cum*, et id ipsum mox geminatum altero.

aut ex iis. Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. omittunt *ex.*
 Guelf. *aut his.* De *his* pro *iis* cf. 5, 14, 34. item hic § 51.
 De repetenda praepositione 4, 2, 122. 6, 3, 11.

23. *cum maxime.* De hac
 forma consule Ernest. in Clav.
 Cic. Heusing. ad Cic. de Off.
 1, 13, 11. Oudendorp. ad
 Suet. Tib. c. 14. Domit.
 c. 10. Est enim profecto pro
 „eo, quando quidque agitur,
 „tempore,“ nec opus est ur-
 gere *cum maxime* potestatem et
 per ἔλλατψιν ubique interpre-
 tari, ut facit Ernestus l. c.

post eumque Jaegerus V. C.
 ad Paueg. vett. 1, 2, 1. 9,
 1, 2. Nec tamen ubique re-
 ponam *cum maxime* ubi libri
 dant *tum m.* quod fieri recte
 vetant Freinshemius et Du-
 kerus. Hic quidem sententia
 in univ. prop. *cum*
 desideratur. Aliter se habet
 mox § 31. cf. not. crit.

cum dicimus, *ex qua illi fortuna, et in quam recidendum sit.* Affert in his momen-²⁴ tum et *actas, et sexus, et pignora; liberi, dico, et parentes, et propinqui.* Quae omnia tractari varie solent. Nonnunquam etiam ipse patronus has partes subit: ut Cicero pro Milone, *O me miserum! o te infelicem! Revocare me tu in patriam, Milo, potuisti per hos, ego te in patria per eosdem retinere non potero?* Maximeque, si (ut tunc accidit) non conveniunt ei, qui accusatur, preces.

ex qua. Turic. *aequa.* Alm. cum reliquis facere narratur. cf. modo hac § item § 24. *illi.* Turic. Guelf. *illa* cum Alm. Jens. quod inventum correxit Regius. Sed nostrum est in Vall. Goth. Camp. Tarv. et reliquis edd.

24. *etiam ipse.* Sic Camp. cum Alm. non Turic. (cf. modo § 25. item hac §). Reliqui *etiam et ipse* quod ferre non potui. Veram scripturam hanc credo: „Nonnunquam enim et ipse.“ cf. 5, 14, 12 not. ex. Si defendi possunt *et etiam* ut aliquoties apud Sueton. cf. Ovidend. ad Neron. c. 45, non protinus *etiam et* quoque placebunt, quanquam aliquid ejusmodi est in inscriptione quadam. vid Ruhnck. citat. ad 5, 14, 17.

O me mis. Goth. (tac. Gesn.). Omittit *me.*

te. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. exc. Ald. et marg. Bas. qui cum reliquis *me.* *revocare.* Jens. (tac. Gesn.) *renovare.* Correxerit Regius. *tu.* Turic. Guelf. *tum.*

te in patria. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *t. i. patriam.* *non potero.* Turic. Guelf. omittunt cum Alm. Librarii, non Quintilani, error.

Maximeque, si. Turic. *maxime quaesivi.* Alm. *maxime quaesivit* (cf. hac § item § 25). Guelf. *maxime quae si.*

conveniunt. Sic Turic. (a pr. manu) Guelf. Camp. cum

24. *pignora.* cf. 4, 1, 28. non est *te* ante *infelicem* et mox § 55. sane *infelicem* melius et ad

O me miserum — non potero. Cic. pro Mil. c. 57. Ibi cf. 5, 14, 17.

25 Nam quis ferret Milonem pro capite suo supplicentem, qui a se virum nobilem interfectum, quia id fieri oportuisset, fateretur? Ergo et ille captavit ex ipsa praesentia animi favorem, et in locum lacrimarum ejus ipse successit. His praecipue locis utiles sunt *profopoeïae*, id est fictae alienarum personarum orationes, quales litigatore decent

Alm. Tarv. Reliqui *convenient*. Turic. a sec. manu haec *accidunt non inconvenienter*, a tertia *accidunt non convenienter*.

25. *ipsa*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *illa fictae*. Turic. *factae* cum Alm. Male.

alienarum personarum. Guelf. *aliarum p.* et Goth. (tac. Gesn.) idem a pr. manu.

quales — *patronum*. Turic. *q. litigatore dicit p.* (a sec. manu *e a litig.* dirimitur, superscripta nota, quasi esse debeat) cum Alm. nisi quod inde Burm. ponit: *q. litigatorem dicit vel p.* in quo *vel* expressum quam maxime miror (cf. § 22 item mox hac §). Guelf. *q. litigator edicit p.* Camp. *q. litigatorem decet p.* Goth. receptam dat, omisso tamen *vel* cum Voss. 2. *q. litigatorem decet vel p.* Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Ald. Bad. Bas. quod ipsum dare Vall. narrat Badius; miror, ne deceptus in *vel*. Hoc igitur ab omnibus antiquis quidem libris abesse persuasissimum est; nec fert sententia. Quales enim fuerint *profopoeïae*, quae *deceant* patronum? Nempe omnes eum *decent*, modo frugi sit orandi artifex, neque ulli hic exceptio locum habet, quia τὸ *decere* non est in honestate sed in congruendo. cf. 11, 1, 41 ubi itidem in *profopoeïa* est *decor*, ut et apud Horat. ad Pis. 157. Quaeruntur autem

25. *et ille*. Repone illi, leni emendatione. (cf. 6 Pro. 7. not. crit. item 9, 2, 68.) Rem ipsam vide et 6, 5, 10.

praesentia animi i. e. ferocia, contumacia, sed laudabili illa. *praesentia* idem quod *constantia* sed majus in

suo genere. cf. not. crit. ad Prooem. 27. quo adde 12, 5, 1. 2. 6 Pro. 11. hujus cap. § 27.

profopoeïae. cf. 3, 8, 41.

quales — *patronum*. vide not. crit.

vel patronum. Mutae tamen res movent, ut cum ipsis loquimur, aut cum ipsas loqui fingimus. Ex personis quoque trahitur²⁶

profopopoeiae aptae cuique personae inductae, qualis nunquam si *patronus*, qui, dum profopopoeias dicit, ipse tollitur plane e scena, quoniam *alienarum* personarum orationem effugit. Quapropter nonnisi gravissima veterum librorum auctoritate adducar ut, dimissis hisce cogitatis, *vel* sincerum credam. Sed unde erues aliquid a quo pendeat accusativus *patronum*? *Patronum* probatur mihi quod adhuc extudi; est tamen huiusmodi: *qualis litigator est docens patronum*. Aptius sane fuerit si post *qualis*. An praeferes *q. est l. edocens p.*? Sed hoc implicitate caret. *Docetur* causam patronus a litigatore. Est huiusmodi profopopoeia Cluentius vetans Ciceronem lege se defendere. pro Clu. c. 52. de qua vide 4, 5, 20.

Mutae. Turic. Guelf. Camp. *unde* cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Rusc. qui primus, de Regii conjectura *nudae* (cf. § 9.) cum edd. ante Gryph. qui primus *mutae*, nescio unde, nisi quod jam est in marg. Bas.

tamen. Turic. Guelf. Camp. *tantum* cum Alm. Voss. 2. Goth. Ald.

cum ipsis — loqui fingimus. Turic. c. *ipsi loqui fingimus*. Guelf. c. *ipsis loqui f.* Alm. c. *ipsis f.* (cf. modo hac § item 29). Voss. 2. c. *ipsis loquimur aut cum illis loqui f.* aliter Goth. qui receptam dat. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. a. c. *ipsi l. a. ipsos l. f.* cum Loc. Venet. Rusc. (nisi quod hic *ipsas* ex conjectura Regii) Ald. Pro *ipsas* Gesn. *ipsis* per sphalma. *Mutae* non habet quo se defendat (dictum semper circa *ratione* nunquam circa *anima* carentia) ne *nudae* quidem operae retium. Si quid hariolari licet in verae scripturae ignorantia, haec boni consulat lector: *unde et animum res movent*, (si ejusmodi vide 4, 1, 33. 42. 48.) *aut cum ipsis loquimur ut ipsas loqui fingimus*. Displicet *unde*, displicet positus tot; *animum* ne ipsum quidem placet. Nec melius fuerit et *animae*. Si saltem melius quam Burmanni: „*cum* aut *ipsi cum ipsis — aut cum i.*“ Unde interpretor: *Quare; Quo fit ut moveant; nisi forte malis: ex quo genere*. cf. 5, 10, 90.

26. *trahitur*. Turic. *trahatur* cum Goth.

Mutae tamen — loqui fingimus. De corruptissimo loco consule notas critt.

affectus. Non enim audire iudex videtur
 aliena mala desilentis, sed sensum ac voce,
 auribus accipere miserorum, quorum etiam
 mutus aspectus lacrimas movet: quantoque
 essent miserabiliora, si ea dicerent ipsi
 tanto sunt quadam portione ad afficiendum
 potentiora, cum velut ipsorum ore dicuntur
 ut scenicis actoribus eadem vox, eademque
 pronuntiatio plus ad movendos affectus su-
 27 persona valet. Itaque idem Cicero, quam
 quam preces non dat Miloni, eumque potentior
 animi praestantia commendat, acconimodum
 vit ei tamen verba, convenientes etiam for-
 viro conquestiones: *O frustra, inquit, m*

accipere. Turic. *accire* cum Alm.

quadam port. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss.
 et edd. ante Stoer. quo acc. Roll. Reliqui inserunt *sua*, ut
 Obr. secus narrante Burm. *afficiendum.* Hoc e Reg
 conjectura recepit primus Rusc. (cf. § 25) sequentibus reliqui
 ante Stoer. quo accedunt Roll. et Capper. Reliqui *efficiendum*
 e constanti MSS. etiam Vall. scriptura.

ut scen. Turic. Guelf. et f. cum Goth. Tuleris hoc, si n
 vam sententiam ordiatur, ut in Goth. Attamen contorti
 vulgato. Goth. scriptura *actionibus* pro *actoribus* mihi ne
 aequae arridet ac Gesnero. *eademque.* Sic Turic
 Camp. Reliqui omittunt *que*. Non indiget locus hac asy-
 deti affectatione.

27. *tamen verba.* Sic Guelf. cum Goth. Reliqui insi-
 runt *et*. *verba conv.* Sic Turic. Guelf. Camp. cu
 Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. Reliqui inserunt *et*, jubent
 Regio. *O frustra.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jer
 (tac. Gesn.) omittunt *O* cum Voss. 2. et edd. ante Ald. qu
 accedit Badius uterque. Male sane; nec puto hoc esse a Q
 immemore. cf. § 24. not. ex. Sententia fieret pro exclamatiou
 si abesset *O*, subaudito *sunt*; quod sane jacet.

suscepti labores! O spes fallaces! O cogitationes inanes meae! Nunquam tamen debet esse longa miseratio: nec sine causa dictum est, *Nihil facilius, quam lacrimas, inarescere.* Nam, cum etiam veros dolores mitiget tempus, citius evanescat necesse est illa, quam dicendo effluximus, imago: in qua si moramur, lacrimis fatigatur auditor, et requiescit, et ab illo, quem ceperat, impetu ad rationem redit. Non patiamur igitur frigescere hoc opus: et affectum, cum ad summum perduxerimus, relinquamus: nec speremus fore, ut aliena quisquam diu ploret. Ideoque cum in aliis, tum maxime

O spes. Turic. a pr. manu *opes*, a sec. *o opes*.

inanes meae. Turic. *meas i.* Guelf. *inanes* omisso *meae*.

Camp. *i. meas.* Goth. Jens. (tac. Gesn. de transp. Goth.) *meas i.* cum edd. ante Gryph. exc. Ald. et Bas. quo acced. Obr. qui dant *meae i.* Mihi praeplacet Guelf. ratio. Accusativus (qui et in Alm. et Voll. 2. esse narratur) ferri nequit, si *o* ante *frustra* manet, quod probum credo. Recepta est apud Ciceronem. De nominativo vel vocativo in exclamando cf. 6 Pro. 12.

28. *effluximus.* Sic et Goth. nec, ut Gesn. narrat, *effingimus.* *lacr. fatig. audit.* Turic. *fatig. lacr.* omisso *aud.* Guelf. *fatig. lacr. aud.* Camp. (si recte excerpti) *lacr. fatig. lacrimis.*

20. *aliena quisquam diu.* Turic. *aliam aliquis quamdiu* cum Alm. (cf. § 25. 51). *aliena aliquis quamdiu* Guelf. Camp. cum edd. ante Ruso. (exc. Tarv. ubi post *al.* inseritur *mala*) qui ex Regii conjectura omittit *quam* (cf. § 26). Illud *mala* revocarunt Ald. et Obr. Nostram primus dedit Badius e Vall. qui et hic conspirat cum Goth. cf. 5, 11, 38. item § 31.

ploret. Jens. (tac. Gesn.) *deploret* cum edd. ante Bad. exc. Camp.

Nihil facilius — inarescere. cf. not. ad 3, 1, 16. extr.

in hac parte debet crescere oratio: quia, quidquid non adjicit prioribus, etiam detrudere videtur: et facile deficit affectus, qui
 30 descendit. Non solum autem dicendo, sed etiam faciendo quaedam, lacrimas movemus. unde et producere ipsos, qui periclitentur, squalidos atque deformes, et liberos eorum ac parentes, institutum, et ab accusatoribus cruentum gladium ostendi, et lecta e vulneribus ossa, et vestes sanguine perfusas videmus, et vulnera resolvi, ac verberata cor-
 31 pora nudari. Quarum rerum ingens plerumque vis est, velut in rem praesentem animos hominum ducentium. Et populum Romanum egit in furorem praetexta C. Caesaris

30. *cruent. gl. ost.* Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *o. c. g.* cf. § 22. 34.

e vuln. Jenf. *est v.* quod correxit Regius. Tarv. omitti praepositionem. *ac verb.* Turic. Guelf. Camp. omitunt *ac* cum Alm. Fortasse nec male.

31. *C. Caesf.* Sic Camp. Reliqui *Caji C.* cf. 5, 11, 42.

30. *lecta — ossa.* Nihil opus Burmanniana conjectura, qui malit *funeribus* pro *vulneribus*, cum Gesnerus recte moueat *ossa*, i. e. particulas osseas, lecta e vulneribus, capitis in primis, nota esse chirurgis, quanquam et ipse probans mutationem. cf. Senec. de Benef. 5, 24 „cum hoc „factu. n. est, integer eram. „postea ad Mundam in acie „oculus mihi eifollus est et in „capite *lecta ossa.*“ Idem Con-

sol. ad Marciam c. 22. „lace „rationes medicorum ossa vi „vis legentium.“ Quidni patronus iudicibus ostendet litigatoris ossa vulneribus extracta. *Ossa fracta extrahuntur* apud Plin. H. N. 25, 11 26, 14. Saepius etiam pro vivente litigatore movere commiserationem usu veniet. quam pro posteris ejus, post ipsius funera.

31. *praetexta C. Caesuris.* cf. Sueton. Caes. c. 87. Ap-

prolata in foro cruenta. Sciebatur interfectum eum, corpus denique ipsum impositum lecto erat: at vestis tamen illa sanguine madens ita repraesentavit imaginem sceleris, ut non occisus esse Caesar, sed tum maxime occidi videretur. Sed non ideo probaverim, ³² quod factum et lego, et ipse aliquando vidi, depictam in tabula sipariove imaginem rei,

foro. Turic. *furore* a pr. manu. Camp. *funere* cum Alm. (cf. § 29. item mox), Sed et *praelata* Turic. et Camp. quod facit cum *funere.* at *vestis.* Turic. *ad v.* cum Alm. (cf. modo hac § item § 32.) a sec. tamen ille manu *adesi v.* et sic Guelf. cum Basl. marg. sed hic alieno loco. Omittunt at edd. post Ald. cum Goth. (errante Gesn.) et Vall. (cf. § 29. 38). *esse.* Turic. Guelf. *esset.* Male.

32. *quod fact.* Turic. a pr. manu *quam f.* Goth. 2. *quia f.* cf. 4, 1, 1. 6, 2, 5. *depictam in tabula sipariove* mag. Turic. *d. tabulam supra Jovem imag.* cum Alm. (cf. § 31. 33.) sed ille a sec. manu *d. t. f. J. in imag.* et sic libri mei omnes, nisi quod Goth 2. pro *supra* dat *sr.* Posui conjecturam Couradi (vid. not. ex.) sibi fidem facientem ipsam in tot erroribus VV. DD. Nam sanam esse vulgatam, nemo defenderit, etsi movere potest auctoritas summi Casauboni, ad Persii Sat. 1, 89, ponentis hunc Quintiliani locum verbisque *supra Jovem* per parenthesin subjicientis: *is locus est in foro*, quasi re confecta. Gesnerus et ipse aliquot post edi-

bian. B. Civ. 2, 146. quorum alter habet et ipse plebis ad vestis conspectum exardescens notationem.

Sciebatur interfectum. cf. 5, 10, 5. Tac. Hist. 1, 90. Othonem uti credebatur."

32. *in tabula sipariove imaginem.* Confectum est, etsi paucis veterum locis, in foro, proque tribunali, moris fuisse suspendere velum, ex usu

scenae siparium appellatum, quod tribunal obumbraret, et multitudinem, ex publica porticu in iudicium irrupturam, inde prohiberet. Hoc velum, ut cetera iudiciorum supellex, a litigatoribus, solebat conducui, ut possent ii suis utilitatibus accommodare, v. c. siparia pingere convenienter actioni futurae. Fuit igitur vel in tabula, vel in ipso tri-

cujus atrocitate iudex erat commoendus
 Quae enim est actoris infantia, qui mutat
 illam effigiem magis, quam orationem, pro
 33 se putet locuturam? At sordes, et squalo-
 rem, et propinquorum quoque similem habi-
 tum scio profuisse, et magnum ad salutem
 momentum preces attulisse. (Quare et obse-
 cratio illa iudicum *per carissima pignora*
 utique si et reo sunt *liberi, conjux, paren-*
tes, utilis erit: et *deorum* etiam *invocatio*
 34 solet.) Stratum denique jacere, et genu-

tum Qu. annis, veritatem nostrae scripturae ultro agnovit i
 literis datis ad Crusium Vitebergensem vid. ejusd. Probabili
 Critica (Lipsiae 1753. 8.) p. 83.

est act. Goth. (tac. Gesu.) omittit *est* cum Voss. 2. Nesci
 unde Bas. inserit *erit a.* quod placet Barm.

qui mutat. Turic. Guelf. Camp. *quae m.* cum Goth. Alm
 et edd. ante Loc. quo redeunt Ald. Bas. male. cf. 6 Pro. 12
 item hic § 45.

33. *squalorem.* Sic Turic. Guelf. cum Obr. Reliqui *sque-*
lores. *sunt.* Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *sint.*

utilis erit. Turic. Guelf. et *jusserit* cum Alm. cf. 32. 34.
etiam inv. Guelf. omittit *etiam.*

bunalis sipario picta res ea,
 cujus cet. cf. 6, 3, 72. Ratio-
 nem hanc tribunalium satis
 superque probarunt Gesnerus
 in Opusculis Vol. 1. p. 85
 seqq. et Fr. Car. Conradus,
 Antecessor Helmstadiensis in
 Miscell. Nov. Lips. 4 p. 511
 seqq.

carissima pignora. Intellige
 liberos reliquosque propinquos
 ipsorum iudicum.

34. *Stratum — complect*
 Haec refer ad *scio profuisse*
 Parentheli notanda adjuvi in
 intellectum, qua et hoc apparet
et obs. atque *et — inv.* se in
 vicem respicere: pertine-
 utrumque ad *preces*. Non est
 autem haerendum in praete-
 rito illo *profuisse*, quasi et hi-
 agat de eo, quod factum sit
 non quod faciendum. Ex in-
 finitivo praeteriti promendunt
 est praesens, quo deducimus
 futuro *prohibebit*.

complecti: nisi si tamen persona nos, et anteacta vita, et rei conditio prohibebit. Quaedam enim tam fortiter tuenda, quam facta sunt. Verum sic habenda est auctoritatis ratio, ne sit invisa securitas. Fuit quon-³⁵dam inter haec omnia potentissimum, quo L. Murenam Cicero accusantibus clarissimis viris eripuisse praecipue videtur, persuasitque, nihil esse ad praesentem rerum statum atilium, *quam pridie Kalendas Januarius*

34. *nisi si*. Sic Turic. cum Alm. (cf. 33. 38). Reliqui ante Burm. omittunt *si*, quorum et Goth. est (tac. Gesu.) f. 5, 10, 107. 6, 3, 96. *hab. est*. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. Reliqui *e. h.* cf. § 30. 37.

35. *potentiss. quo*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. qui inserit *id*, obtemperantibus reliquis, L. Sic Camp. Reliqui integrum omittunt pronomen. cf. § 20. 6, 3, 25

persuasitque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. qui dat *persuasit enim*, dirimens hoc a prioribus. Huic secuti sunt reliqui. Male. Dicas enim ex ac scriptura, *potentissimum* illud versari in hoc ipso, quod templi tantum causa ponitur.

Quaedam — tam fortiter. Non male Milonis admonet Turnebianus. vid. § 25.

35. *potentissimum, quo*. Nihil ad conciliandos reo iudices potentius olim erat, quam si in ejus casu rempublicam certi dlocere posset patronus. Tangitur hoc, id quod exempli loco assert, a Cic. pro Murena c. 37. „Magni interest, iudices — esse Kalendis Jan. in republica duo consules.“ Hoc igitur plus va-
uisse ad servandum Murenam

significat Qu. consummatissima illa eloquentia, quam otiosi nunc miramur. Neque aliter Cicero ipse pro Flacco c. 39 iudicante jam Regio.

persuasitque. Hac ipsa rei-publicae caritate hoc persuasit iudicibus Cicero. Mox ad *Januarius ingredi* nihil attinet inseri *eum*, quod suadet Gesnerus. Satis e praecedentibus intelligitur accusativus *Murenam*; et fuerit inluavis structura orationis.

ingredi consulatum. Quod genus nostris temporibus totum paene sublatum est, cum omnia curae tutelaeque unius innixa periclitari nullo iudicii exitu possint. De accusatoribus et reis sum locutus, quia in periculis maxime versatur affectus. Sed privatae quoque causae utrumque habent perorationis genus: et illud, quod est ex enumeratione probationum, et hoc, quod ex lacrimis: si aut statu periclitari, aut opinione litigator videtur. Nam in parvis quidem litibus has tragoedias movere tale est, quale si personam Herculis et cothurnos aptare infantibus velis.

36. *locutus.* Goth. (tac. Gesn.) *locuturus* cum Voss. 2. pessime. cf. 5, 10, 107. *privatae.* Turic. *privatate.* enumerat. Guelf. Camp. numerat.

quale si. Turic. Guelf. Camp. *quasi si* cum edd. ante Bad. qui e Vall. reposuit nostrum, obtemperantibus reliquis. Curr illo MS. facit Goth. cf. § 31. Revocassem vetustiore scripturam, nisi haererem in illo *quasi si*, quod Plantinum magis videtur quam Quintilianum. Fortasse a Qu. fuit: *quale sit si.*

cum — possint. Confer mihi cum hisce 3, 8, 47. Sed et adulantem Dial. de Orr. c. 41.

36. *privatae — causae.* in quibus proprie tantum *petitor* et *unde petitur*, sed vide nos ad 3, 10, 4. De *privatis causis* ibid. § 1. Nam publicorum iudiciorum sunt *accusatores* et *rei*.

ex enuni. — ex lacrimis. cf. § 1. et passim in praecedentibus.

aut statu — aut opinione.

„Sine senator, civis, liber
„filius etc. *opinione*, sine vi
„bonus, perjurus, fraudu-
„lentus.“ Gesnerus.

quale si. cf. not. crit.
personam Herculis — infan-
tibus. Bene Almelovenius con-
ferre jubet Cic. de Orat. 2.
51. ubi et ipsum „si — tra-
„goedias agamus in nugis.“
Longin. de subl. c. 30. ὡς εἰ-
τις τραγικὸν προσωπεῖον μέγα
παιδὶ περιδείη νηπίω. ubi In-
terpp. non sunt immemores

Ne illud quidem indignum est admonitione, 37
 iugens in epilogis meo iudicio verti discrimen,
 quomodo se dicenti, qui excitatur,
 accommodet. Nam et *imperitia*, et *rusticitus*,
 et *rigor*, et *deformitas* asserunt interim frigus:
 diligenterque sunt haec actori providenda.
 Et quidem repugnantes eos patrono, 38
 et nihil vultu commotos, et intempestive
 ridentes, et facto aliquo vel ipso vultu

37. *Ne illud quid. indign.* Turic. Guelf. Camp. *Illud ne quidem indign.* Reliqui *I. n. ind. q.* Nostrum dedi sine auctore, faciliore transpositione et sententia flagitante cf. § 34.

38. *est adm.* Sic Turic. Reliqui omittunt *est.*

sunt haec. Sic Turic. Camp. *haec om.* Guelf. Reliqui *h. f.*

38. *Et quidem.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui *Equidem.* cf. 4, 1, 43. *eos.* Turic. *ea* cum Alm. (cf. § 34. 6, 2, 25). Sed ille a sec. manu *ea* et sic ante Rusc. omnes exc. Vall. Goth. Voss. 2. (cf. § 31. 50.) Tarv. qui tam pertinax error unde adhaeserit, non exputo. Correxerit Regius. Mox *commotas* Turic. Guelf. Camp. nec ullus praeterea tantum sibi constat in vitio. Quod e Voss. 2. assertur *repugnandos* non est ita in Goth.

ridentes. Turic. Tarv. *residentes* (ille a pr. manu) cum Alm. Voss. 2. Goth. (Vall. tamen nostrum) Ald. Bas. marg. Frustra Burm. et Gesu. *residentes* interpretantur „qui non assurgant et praesto sint patrono excitanti.“ Equidem latere ibi puto *residentes*, lenius illud altero *ridentes*, quae potest esse glossa. Sic Liv. 35, 49, 7 quo et ipso loco peccatur a librariis in hoc vocabulo. Glossae veteres *renidet*

Quintiliani. Paulo longius est quo idem ablegat Lucian. de conscr. list. c. 23. Vol. 4. p. 185 (Bip.) ὡς καὶ τοῦτο εἰκέναι παιδίῳ, εἴ που ἔρωτα εἶδες παίζοντα, προσωπεῖον Ἰησακλέους πάμμεγα — περιζείμενον. Fortasse proverbii loco fuit haec comparatio;

decora Quintiliani ingenio, si primus dixit.

38. *eos.* Promitur hic pluralis ex eo quod antecedit (§ 37.) qui excitatur, quam lenissima ibi fuerit emendatio: *excitantur accommodent.*

ridentes. vid. not. crit.

risum etiam moventes saepe vidi, praecipue
 59 vero, cum aliqua velut scenice fiunt. Trans-
 tulit aliquando patronus puellam, quae soror
 esse adversarii dicebatur (nam de hoc lis erat),
 in adversa subsellia, tanquam in gremio fra-
 tris relicturus. at is a nobis praemonitus
 discesserat. Tum ille, alioqui vir facundus,
 inopinatae rei casu obmutuit, et infantem
 40 suam frigidissime reportavit. Alius imaginem
 mariti pro rea proferre magni putavit: at ea
 saepius risum fecit. Nam et ii, quorum

μεῖδιᾶ. Neque leniorem hunc risum excludit conditio rei,
 aut stantis in iudicio, quo nomine vulgatum improbat Gesne-
 rus. Refertur tamen huc, quod mox est „risum etiam
 „moveres.“

ris. et. mov. saepe. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2. Gesn. Bip. Reliqui *r. m. f. e.*
 cf. hac § item § 39.

praecipue — fiunt. Turic. post haec verba inserit *aliam cadunt.* Guelf. in marg. addit *ad cadunt.* Camp. inserit *alia cadunt* et sic Goth. Voss. 2. Vall. Alm. Reliqui ante Rusc. *alias cadunt*, quo redit Ald., et Bal. Cod. unum suorum nominat Gibl. Regius haec, ut glossam margiualem, „omnino“ eradenda censuit, cui obsecuti sunt editores, Gesnero eandem scripturae originem designante. Me magis advertunt haec verba, cum praesertim structura sine iisdem sit abruptior. Quid enim est, quod Qu. „vidit cum „fiunt?“ *Cadere* scenicum esse verbum, cum fabula exploditur, docet Horat. Epist. 2. 1, 176. Cum igitur actor in iudicio velut scenam instruit, *cadit* interdum ista fabula. Sentio difficultatem in *alia*. Nisi forte expleat aliquis haec ita: *stant alia, alia cadunt.* Servato codicum additamento, novam sententiam ordiemur a *praecipue*.

39. *aliq. patr.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *p. a.* cf. § 38. 42. *Tum.* Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Alm. Voss. 2.

obmutuit. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *commutuit.*

praecipue — fiunt. vid. not. crit. *Scenico* cf. ad § 47. 49.

officii erat, ut traderent eam, ignari, qui esset epilogus, quoties respexisset patronus, offerebant palam, et prolata novissime, deformitate ipsa (nam senis cadaveri infusa), praeteritam quoque orationis gratiam perdidit. Nec ignotum, quid Glyconi, cui⁴¹

40. officii. Turic. Guelf. Camp. officio cum Alm.

deformitate — infusa. Turic. *d. i. n. f. caduca* (a sec. manu *caducam*) *veri infusam.* et plane ut sec. hujus manus sic Guelf., ut prima Goth. 2. et Alm. nisi quod ex hoc *infusa*. Vall. (multum cruciatus, ut ait Badius, i. e. lituris multis ementatus h. l.) *d. i. n. ceris cadaver attulerāt infusum* et sic Colb. Hoc ipsum dat Turneb. Advers. 29, 13. *d. i. n. ceris cadaveri infusis* Camp. aperta correctione (cf. 5, 13, 19) quam ipsam agnosco in Vall. et Colb. nec minus in Goth. *deformante ipsa natura ceris cadaver infusum*, quod totidem verbis ponunt ex Voss. 1.; errore, opinor, pro Voss. 2. Mitto edd. varietatem. Nihil, quo commendetur, habet conjectura Conradi Misc. Lips. Nov. 4. p. 514) *d. ipsa natura senis cadaveri infusa.* Si quid liceat arripere ex hisce, faciam ex *natura* haec: *nam fuerat.* cf. not. ex.

40. *deformitate ipsa — infusa.* „Imago non ad vivum, et animale exemplum imitatione expressa, sed gypsum cadaveri, quod naturaliter mors deformaverat“ (et *senis* erat), „inductum; in eam, deinde formam cera infusa, fuerat: unde imago et ipsa, deformis exit. Ratio illa, vivos etiam vultus gypso, ceraque effingendi Lyfistrato, tribuitur a Plinio 35, 12, sqq.“ Gesnerus. Haec imago erat ex earum genere, quae in atriis nobilium ponebantur, in funeribus ducebantur. Unum tamen desidero, in

expedita hac et nitida oratione, verbum substantivum ad *infusa*, quo expressio indigebamus, ni fallor. Inseram *fuerat* inter *nam* et *senis*. cf. not. crit. extr.

41. *Glyconi, cui Spiridion.* Graecus fuit rhetor, cujus frequens nec semper honorifica mentio apud Senecam patrem, velut p. (Bip.) 151. ubi cognomentum ejus scribitur *Seyridion*, item p. 190 ubi *Syrion*, vel *Syricon*. Sed p. 364 ipsum nostrum est bis, quanquam priore loco non nisi per emendationem. Ad locum Senecae p. 251 Nicolaus

Spiridion fuit cognomen, acciderit. Huic puer, quem in jus productum, quid fleret, interrogabat, *ex paedagogo se vellicari* respondit. Sed nihil illa circa Cepasios Ciceronis fabula efficacius ad pericula epilogorum. Omnia tamen haec tolerabilia, quibus actionem mutare facile est: at, qui a stilo

41. *Spiridion*. Guelf. *Speridion*. Voss. 2. Goth. Ald. Bas. *Spiridon*, ut et Gesn. sed per *sphalma*. Apud Suidam voce *Τριψύλλιος* est nomen *Σπυρίδων*. Hic in Alm. traditum esse lacuna, pertingens, ut videtur ad 6, 2, 25.

in *jus*. Turic. *his*. Guelf. is cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. exc. Camp. *circa*. Sic Turic. Guelf. Reliqui *contra*. cf. 5, 13, 28.

Faber haec habet de nostro Quintiliani: „Verisimile est a „paedagogo vellicatum“ (puerum) „ut fleret: a Glycone „vero in orando per ἀποστρο- „φὴν interrogatum, non ut „ullam responcionem eliceret, „sed ut miserandum pueri sta- „tum iudicibus ostenderet, „quem in ea aetate se intelli- „gere lacrimis demonstrabat. „Dum tamen misericordiam „iudicium movere nititur, „risum excitavit.“ Cognomen, factum ex *σπείρα*, cuius est diminutivum, ut *στηλίδιον* ex *στήλη*, qua occasione haeserit Glyconi, vaga et infinita est conjectura.

ex paedagogo. Gesnerus haeret in *ex* dicto pro *a*, nec acquiescit exemplis duobus Flori a Burmanno allatis 5, 16, 4 „regem — *ex* satelliti- „bus — appellatum.“ 2, 6,

27. „*ex* populo — sentur „vocaretur.“ Nec mihi sat auctoritatis in hoc. Praesidium in libris nullum. Turic quidem a pr. manu *et* pro *ex* unde non facilius exculperis a quam ex nostro. An ejicimus voculam, ut sit: *paedagogum se vellicare?*

circa Cepasios. cf. 4, 2, 19. item hic 6, 3, 39. Apparet enim hoc maxime exemplo, quam misere interdum cedant artificia illa epilogorum, nisi bene praeparata et provisiva fuerint.

42. *tolerabilia quibus*. Perspicuitatis Quintilianae esse puto, inferi iis, cuius vestigium tenere videor in Turicensis errore a pr. manu *tolerabilibus* pro *tolerabilia*.

a stilo. Ab eo quod scripserunt ante domi. Sic sem-

non recedunt, aut conticescunt ad hos casus, aut frequentissime falsa dicunt. Inde est enim, *Tendit ad genua vestra supplices manus; et, Haeret in complexu liberorum miser; et Revocat ecce me:* etiamsi nihil horum is, de quo dicitur, faciat. Ex scho-⁴³lis haec vitia, in quibus omnia libere fingimus et impune, quia pro facto est, quidquid volumus. non admittit hoc idem veritas, egregieque Cassius dicenti adolescentulo: *Quid me torvo vultu intueris, Severe? Non*

42. *genua vestra.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *v. g.* cf. § 39. 6, 2, 1.

etiamsi. Turic. *etiam.* omisso *si.* Nostrum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *etsi.*

43. *Ex scholis.* Sic Turic. Camp. A secunda manu ille *et s.* cum Guelf. *e s.* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Reliqui *et e s.* *pro facto.* Goth. (tac. Gesn.) *profecto* cum Voss. 2. cf. § 36. *volumus.* Turic. a pr. manu *voluimus;* nec male. *ver. egreg.* Sic Turic. Guelf. cum Colb. Voss. 2. Goth. et edd. ante Ald. exc. Camp. qui jam inserit *fori* ut reliqui. *Cass. dir.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Leid. Reliqui inserunt *Severus.*

per *stylum* usurpat noster, nec unquam orationis formam vocat. cf. 2, 4, 13.

Inde est. cf. 5, 10, 90.

43. *veritas.* cf. 5, 12, 22.

Cassius. Cassius Severus, orator celebris obiit A. U. C. 777. Ejus laudes cum accurata orationis descriptione habes apud Senecam patrem Exc. Controv. l. 3. praef. p.

Bip. 395 — 400. Animum et mores contemnit Tacitus *Annal.* 4, 21. cf. Horat. *Epod.* 6. quae non video quare ad alium Cassium Severum referatur a Gesnero. Scriptores quid de eo prodiderint, designat G. I. Vossius de *Hist. Lat.* 1, 21 p. 109. Frequenter a nostro memoratur. cf. et *Dial. de oratt.* c. 19. ibique VV. DD.

me hercule, inquit, *faciebam*, *sed sic scripsisti: ecce!* et, quam potuit, truculentissime
 44 eum aspexit. Illud praecipue monendum, ne quis nisi summis ingenii viribus, ad movendas lacrimas aggredi audeat. nam, ut est longe vehementissimus hic, cum invaluit, affectus, ita, si nihil efficit, tepet: quem
 45 melius infirmus actor tacitis iudicium cogitationibus reliquisset. Nam et vultus, et vox, et ipsa illa excitati rei facies, ludibrio etiam plerumque sunt hominibus, quos non permoverunt. Quare metiatur ac diligenter aestimet vires suas actor, et, quantum onus subiturus sit, intelligat. nihil habet ista res

inquit. Turic. Guelf. *quidni* cum Goth. Voss. 2. Jenf. Correxerit Regius. Sed jam Camp. Tarv. recte.

faciebam. Guelf. *faciam* et sic Turic. a sec. manu cum Jenf. Apparet, argutatum librarium, postquam corruptum erat *inquit*; pro quo *quit* profecto scriptum.

44. *ne quis.* Turic. *neque*, a sec. manu *ne quem* cum Guelf. *ne quid* Goth. Jenf.

hic cum inv. Jenf. *h. animi* (non *anima* ut Gesn.) i. cum Loc. Ven. Rufc. Regius correxit, sed jam Camp. et Tarv. dant receptam, quae et in Vall.

45: *excitati.* Turic. *excitari*, a sec. manu *excitandae* cum Jenf. et edd. ante Ald. qui et ipse *excitandi*. Camp. *excitatus* cum Voss. 2. non Goth. Rectam habet primus Badius e Vall. cf. 23. 49.

sed sic scripsisti. Non opus emendatione Burmanniana: *sed si sic f.* Quanquam enim inventum hoc in libris, ne ipsum quidem spreverim, receptum tamen etiam acrius
 mihi videtur; ut et Harleti V. C.
 44. *efficit.* Malim *effecit* et sponte et propter *permoverunt* (§ 45). cf. § 15. *objecit.* item 2, 14, 5. *percepit.*

medium, sed aut lacrimas meretur, aut risum. Non autem commovere tantum 46 miserationem, sed etiam discutere, epilogi est proprium; cum oratione continua, quae motos lacrimis iudices ad iustitiam reducat, tum etiam quibusdam urbane dictis: quale est, *Date puero panem, ne ploret.* Et cor- 47 pulento litigatori, cujus adversarius, item puer, circa iudices erat ab avvocato latus, *Quid faciam? ego te bajulare non possum.* Sed haec tamen non debent esse inimica. Ita neque illum probaverim, qui inter clarissimos sui temporis oratores fuit, qui, pueris in epilogum productis, talos jecit in medium,

47. *inimica.* Turic. Guelf. Camp. *inimica* cum edd. ante Ald. Primus nostrum verum pronunciauit Badius (sed Vall. auctore non nominato), a quo sua mutuatus est margo Bas. sed et corruptit addens aliqua. *minuta* Goth. cum Voss. 2. (cf. § 45.) correctorem prodentes, sed infelicem.

Ita neque illum. Turic. *I nec quia i.* a sec. manu *I. ne quia i.* Jenf. *Itaque ne i.* cum edd. ante Rusc. Beue monet Badius *neque* respondere iterum posito § 48 *neque illum.* Camp. nostram ipsam dat. cf. not. ex. ad 1, 5, 38. 6, 2, 1.

probaverim. Turic. *probaverit.* *jecit.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. ante

45. *meretur.* cf. 5, 1, 1.

46. *cum — tum.* vid. not. ad 4, 1, 66. Hic quidem non ita manifesta est illa ratio, et habet unus Guelf. *tum — tum.*

47. *litigatori.* Pendet hic dativus a quibusdam, quae addi debent ab lectore, velut: *quod dictum est aliquando.* Exemplo tamen desitutor.

An ablativos faciemus absolutos: *litigatore?*

advocato. cf. 4, 1, 7.

inimica. cf. § 58. item mox § 49 *scenae.*

qui — oratores fuit. Desiderior praesidus conjiciendi quis fuerit. Neque enim alibi memoratum factum hoc novi.

quos illi diripere coeperunt; namque haec ipsa discriminis sui ignorantia potuit esse
 48 miserabilis: neque illum, qui, cum esset
 cruentus gladius ab accusatore prolatus
 quo is hominem probabat occisum, subito
 ex subseiliis ut territus fugit, et, capite
 ex parte velato, cum ad agentem ex
 turba prospexisset, interrogavit, *an iam
 ille cum gladio recessisset?* Fecit enim risum
 49 sed ridiculus fuit. Discutiendae tamen

Bas. quo acc. Obr. Reliqui *proiecit*. Sed Camp. modo *ductis*
 Male.

48. *glad. ab.* Sic Turic. (a pr. manu) Camp. Reliqui
 inferunt *ejus*, valde importunum.

ad agentem. Turic. Guelf. Camp. *ad agendum* cum Goth.
 Vall. Voss. 2. Tarv. Bad. pr. Sed Turic. a sec. manu *id agen-*
dum cum Jenf. et edd. reliquis ante Bad. sec. Nostri partim
 Regius coniecit, etsi fluctuat ille inter *ad agentes* et *quid age-*
retur. Consensus Codd. facit ut cogitare malim de usu aliquo
 gerundii, quem exemplis quidem asstruere non datur. Dicimus
inter agendum, quidni *ad agendum prospicere* sit: „prospicere
 „ad actionem, ad scenam agendi, eo, ubi ageretur.“ cf. 4
 5, 2. „*ad agendum*.“ Passivum in hoc gerundio certatim
 agnoverunt VV. DD. vid. Oudend. ad Suet. Galb. c. 8. Sen-
 tentia etiam melius procedere videtur, quam in recepta.
Ex turba, circumstantium, prospexit, non quidem *ad solum*
agentem i. e. actorem, sed ad omne illud agendi negotium,
 ubi aptius quoque, quod „interrogavit — recessisset.“ Si enim
 ad agentem ipsum prospexit, quid opus *interrogando*? nisi forte
prolatus ab accusatore ita est gladius, ut illum asferri et teneri
 ab altero curaret. *risum.* Turic. Guelf. *risus*.

namque — miserabilis. Ten-
 nerum et acrem in Quintiliano
 sensum agnosce. Sic ludentes
 Medae filiolos pinxit Timo-
 machus. vid. C. A. Boettig-
 erus prolus. anni 1802. p. 17.
 not. 4.

48. *ad agentem.* vid. not.
 crit.

49. *tamen.* Transitus est in
 hac particula. Etsi male ad-
 hibentur huiusmodi agendi
 artificia, cum tamen facta sunt
 contra eundem est iis oratione.

oratione hujusmodi scenae: egregieque Cicerone, qui et contra imaginem Saturnini pro Rabirio graviter, et contra juvenem, cujus subinde vulnus in judicio resolvebatur, pro Vareno multa dixit urbane. Sunt et illi⁵⁰ leviores epilogi, quibus adversario satisfacimus, si forte sit ejus persona talis, ut illi debeatur reverentia; aut, cum amice aliquid commouemus, et ad concordiam hortamur: quod est genus egregie tractatum a Passieno,

49. oratione. Turic. a sec. manu orationes cum Guelf. f. § 45. 6, 2, 15.

50. leviores. Guelf. Camp. leviores cum Goth. Voss. 2. Vall. f. 6, 2, 10. *satisfacimus si f.* Turic. Guelf. omittunt *si* et hic quidem mox *si* pro *fit*) cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Rusc. Correxerit Regius (cf. § 29.) sed Camp. et Tarv. etiam scripturam habent. *illi.* Turic. Guelf. *tali.*

Gesnerus malebat tantum, ut sola oratione, „non gestu vel alia quadam actione“ utentium esse moneretur. Nec positus placet adverbii, nec sententia diutius morata in retandis hisce mimis.

Cicero — pro Rabirio. vid. Cic. pro C. Rabirio, perduellionis reo c. 9.

pro Vareno. cf. 5, 13, 28.

50. Sunt et illi. Structuram cf. cum 5, 13, 51.

satisfacimus. vid. not. ad 3, 5, 65 et adde loca 6, 2, 14.

15. 6, 3, 54. 9, 2, 104.

tem cf. Ruhnkens. ad Vell. 2,

20, 3. Manut. ad Cic. ad

Div. 8, 12. Plin. H. N. 10,

34 de columbis. „mox

„in satisfactione exosculatio“ Sueton. Caes. 73. Tib. 27. Claud. 38. ubi cf. Casaub.

Passieno. C. Vibius Crispus Passienus iterum Consul fuit A. U. C. 797. ex conjectura Theodori Ryckii ad Tac. Annal. 6, 20, 2. neque tamen certa illa, cum alii *Crispinum* eidem anno assignent, nec *Passieni* nomen addatur a Dione (p. Reim. 960.) quo auctore nititur Ryckius, qui et *Vibium* de conjectura tantum denominavit, sublecta illa Andreae Schotto in libro de claris apud Senecam rhetoribus. Temporum sane rationes addicunt. Mortuum nostrum sub Claudio imperatore

cum Domitiae uxoris suae pecuniaria lit
adversus fratrem ejus Aëno-barbuni agere

pecuniaria lite. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. Vall. (nisi quod hic in praemittere narratur a Badio, per errorem, ut suspicor) et edd. ante Ald. quo acc. Obr. Reliquae *pecuniariam litem*; nullo, ut credibile est, MS. addicent Non vidi ubi, praeter hunc locum, strueretur *agere lite* sed *agere jura, agere lege* eo deducit ut et *agere lite* proba formam judicemus, ex qua ipsa sit *litigo*. Praepositione.

testatur Sueton Neron. c. 6., et bis Consulem fuisse narrat Plin. H. N. 16, 44 cum Scholiaste ad Juvenal. 4, 81 qui tamen turpiter confudit hunc cum Vibio Crispo quem vide apud Quintil. 5, 13, 48. correctus a Lipsio ad Tac. Annual. 12, 6, 3. Fuit noster vitricus Neronis, Agrippinae maritus, sed et, prioribus nuptiis, Domitiae, ut hoc ipso loco apparet et 6, 3, 74. Ejus oratoris summas laudes habent Senecae pater et filius. Apud illum tamen Nicolaus Faber ad locum, qui est p. Bip. 182, ubi „Passiens“ dicitur „vir eloquentissimus et sui temporis primus orator,“ Neroniani nostri patrem intelligendum censet, ut et Lipsius l. c. Ad eundem ergo referentur, quae de Passieno dicentem Cassium Severum facit Seneca pater p. Bip. 398. 99. ubi ejus in epilogis praesentia celebratur. Idem Lipsio videtur, cujus meminit Veliejus 2, 116, 2. Hieronymus in Chronico Eusebiano Pas-

sium patrem, declamatorem insignem nominat, idemque filium, qui „heredis suae (Agrippinae) „fraude necatus lit. I. Seneca exul epigramma inscripsit Crispo, fortasse nostro, ipsum patri et av maximam gloriam appellat quamquam de epigrammatistis haece adhuc criticorum lis est. vid. Burn. Anthol. Lat. T. 4 p. 598. Fateor autem mihi nonnisi nostrum a Seneca patrem laudatum videri, quonia nulla patris nota, quae frequentissima in aliis ei rhetoribus est, usquam nomini apponitur. Et potuit plane nostrum ipsum familiariter nosse M. Seneca. Veliejanus ille Passiens quin pater sit nostrum nequaquam repugno. Quintilianus hujus meminit et 6, 3, 74. 10, 1, 24. Noster quoque locus divitem Passienum significat, qualem ostendunt Suetonius, Chronicon Eusebii Scholiastes Juvenalis.

pecuniaria lite. vide notit.

nam, cum de necessitudine multa dixisset, de fortuna quoque, qua uterque abundabat, adjecit, *Nihil vobis minus deest, quam de quo contenditis.* Omnes autem hos affectus, 51 etiam si quibusdam videntur in prooemio atque in epilogo sedem habere, in quibus sane sunt frequentissimi, tamen aliae quoque partes recipiunt, sed breviores, ut cum ex iis

quam et Regius add: malebat, abesse satius puto in formula forensi. Memorabilis est consensus Goth. Voss. 2. Vall. (cf. § 53. 52.) dantium haec: *uxori suae pecuniaria lite — adestet*, quibus male Gesnerus addit *Jens.*

cum de. Turic. omittit *cum.* *qua.* Turic. Guelf. omittunt.

51. *ut cum.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Goth. (tac. Gesn.) omittunt *cum*, accedente Obr. Male. vide not. ex.

ex iis. Sic Camp. et edd. ante Bas. Reliqui *e. his.* cf. § 23.

fortuna. Apparet hic vocabulum usurpari pro *divitiis*, quo usu pluralem *fortunas* frequentari monet Burmannus nec gemino loco singularem in hoc significato illustrare datur. cf. Ernesti. ad Cornific. seu Script. ad Herenn. 4, 41. not. 98. ubi et Oudend. Sed Vellejo hunc usum vindicat summus Ruhkenius 6, 60, 1. Accensebimus hoc quoque timenti latinitati et in Gallicismum vergenti. vide 5, 12, 6.

51. *ut cum* — *fit.* cf. 5, 10, 44. 6, 3, 9.

ex iis plurima — *res eruenda.* Ex aliis istis partibus (has enim intellige *ex iis*, videlicet *narrandi* et *probandi*.

opponitur huic *ex iis* mox *At hic i. e. in epilogo*) veritas rei maxime est eruenda, nec patiuntur propterea magnam affectuum copiam et diuturnitatem. cf. 12, 9, 3. ubi itidem „*eruendae veritatis latebrae*“ et passim *eruendi* verbo utitur de probatione agens. Argutius dictum videri possit *plurima res* pro *plurimum rei*, *maxima pars rei*; nisi forte malis accipere pro *plurimae res*, usitatius sane, sed minus apte ad hunc locum. Hic, quem poeticum dicas, singularis numeri usus frequentissimus est Plinio in H. N. veluti 16, 25 p. Bip. 103 „*quoniam — plurima tum sicut exeat.*“

plurima sit res eruenda. At hic, si usquam, totos eloquentiae aperire fontes
 52 licet. Nam ex his, si bene diximus reliqua, possidemus jam iudicium animos: et, confragosis atque asperis eveci, tuto pandere

sit res eruenda. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Vall. Tarv. *sit res ruenda* Camp. per errorem. Reliqui *sint reserranda*, profecto ex mera conjectura, infelici illa, etii lenissima. Quid enim est: „reservare plurima ex affectibus?“ nam ad affectus ex iis retulerunt correctores. Aliud est „iplos affectus reservare perorationi“ ut 7, 10, 12. Vide mihi quantum jaceant haec: „aliae partes recipiunt affectus „breviores, quia“ (hoc enim est *ut cum*) „contrahi et breviriari debent.“ Neque enim aliud inest. Et, cui *reservantur*, si jam in prooemio sedem habuerunt? Nempe de epilogo solo cogitarunt, qui sic scriberent.

At hic. Turic. a pr. manu *Ad hic.* a sec. *ad haec cum* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *si usquam.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *si cujusquam*, quare errorem suspicor quod notatur e Voss. 2. *sicut unquam.* Camp. *sicut usquam.*

52. *possidemus.* Goth. (tac. Gesn.) Camp. *possidebimus* cum Voss. 2. et edd. ante Bad. qui reposuit nostrum ex Vall. hic cum duobus illis non faciente. cf. § 50. 6, 2, 20.

et confr. Turic. Camp. inferunt *e.* Nescio quomodo placet omissio praepositionis. Alias sane repetitur ea vid. Drakenb. ad Liv. 57, 30, 9 *Sine et, confragosius a. asperius.* Guelf. cum Bas. margine.

tuto. Sic Turic. (a sec. manu, a pr. toto) Guelf. cum Goth. Voss. 2. Obr. *toto sinu* Camp. Tarv. cum Andr. ex manifesta correctione (cf. § 40) quae non debebat placere Burmanno. Reliqui *totu.* Praeter defectum auctoritatis displicet iteratio, cum modo esset (§ 51) „totos — fontes.“ cf. tamen 4, 1, 28.

52. *Nam ex his.* Parum „et hic“ respiciendo ad: „At assequor. Si enim *his* referendum ad *reliqua*, transponenda saltem: „Nam, si — „reliqua, ex *his*“ quod ipsum valde friget. Corripi „Nam „et hic“ respiciendo ad: „At „hi“ Et valet nempe. cf. 2, 13, 9. De hic pro his cf. 5, 10, 80. Libri nihil variant, nisi quod Turic. a prima manu pro *ex his* dat *esse*.

possimus vela: et, cum sit maxima pars epilogi amplificatio, verbis atque sententiis uti licet magnificis atque ornatis. Tunc est commovendum theatrum, cum ventum est ad ipsum illud, quo veteres tragoediae comoediaeque clauduntur, *Plaudite*. In aliis⁵³ autem partibus tractandus affectus erit, ut quisque nascetur. nam neque exponi sine hoc res atroces et miserabiles debent: cum de qualitate alicujus rei quaestio est, probationibus uniuscujusque rei recte subjungitur. Ubi vero conjunctam ex pluribus causam⁵⁴ agimus, etiam necesse erit uti pluribus quasi epilogis: ut in Verrem Cicero fecit. Nam et *Philodamo*, et *nauarchis*, et *cruciatis civibus Romanis*, et aliis plurimis suas lauri-

et cum. Guelf. *ut cum.* Male. *clauduntur.* Turic. *clauduntur.* *Plaudite.* Turic. *plodite* a pr. manu.

54. *fecit.* Guelf. Camp. *facit*, male ob *dedit*.

cruciatis — Rom. Turic. *crucitius R.* a sec. manu *crucis civibus R.* cum Voss. 2. Sed Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *Erudis* (Guelf. minuscula *e* ut et Vall.) *c. R.* (Camp. per comp. Ro.) Jenf. (tac. Gesn.) *eruciatis c. R.* Venet. *cruciatis civitatibus R.* Mirus codd. consensus. Displicet aliquatenus participium in fronte positum, ut malim e prima Turic. manu eruere *cruciatibus civium Romanorum*, quoniam compendiis fere res

53. *debent: cum.* Contra-gosa haec est oratio; et nimium neque modo, si significat *ne* — *quidem*. Non dubito quin exciderit *et* post *debent*, referendum illud ad *neque*. cf. not. crit. ad 5. 4. 13.

qualitate. cf. 5, 10, 52.

54. *conjunctam* — *causam.* Eadem quae et *multiplex*. cf. § 8.

Philodamo — *Romanis.* Cic. in Verr. 1, 30. Philodamus. 5, 45, 46. nauarchi. 5, 53 — 68. cives Romani. cf. autem not. crit.

55mas dedit. Sunt, qui hos *μερικῶς ἐπιλόγους* vocent, quo *partitam perorationem* significant. Mihi non tam partes ejus, quam species videntur. Siquidem et *epilogi* et *perorationis* nomina ipsa aperte satis ostendunt, hanc esse consummationem orationis.

II. Quamvis autem pars haec judicialium causarum sit summa, praecipueque constet *affectibus*, et aliqua de his necessario dixerim: non tamen potui, ac ne debui quidem istum locum in unam speciem concludere. Quare adhuc opus superest, cum ad obtinenda, quae volumus, potentissimum, tum supra dictis multo difficilius, movendi iudicum animos, atque in eum, quem volumus, habitum formandi, et velut transfigurandi.

geritur in istis gentium nominibus. Sed propius etiam MSS. scripturam, et ipsam illam primam manum, fuerit *cruci civis Romani*, quod referatur ad supplicium P. Gavii (Cic. in Verr. 5, 61 — 66.) in quo hoc identidem indignatur et vociferatur Cicero, veluti c. 62 extr. „cum — usurparet — nomen civis — tatis — *crux*, *crux* inquam — comparabatur.“ cf. 4, 2, 113 de eodem. ubi „*verbera civis Romani*,“ ut hic *crux*.

55. *hos*. Turic. (a sec. manu) Guelf. Goth. (tac. Gesu.) *hoc*. *vocent*. Turic. (a pr. manu) Guelf. *vocem*. Camp. *vocant*. Guelf. autem pro Graecis habet lacunam plus quam sufficientem. *perorationem*. Jenu. *orationem* cum edd. ante Ruse. Correxerit Regius, sed, praeter MSS., Camp. jam nostrum dat. *et epilogi*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Andr. Obr. et quibusdam edd. Reliqui *haec e*. *orationis*. Turic. Guelf. *rationis*.

1. *istum locum*. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Reliqui *l. i.* (cf. 6. 1. 42. item hic § 2.) Camp. modo omittit *quidem* cf. 6, 1, 47.

Qua de re pauca, quae postulabat materia,² sic attingi, ut magis, quid oporteret fieri, quam quo id modo consequi possemus, ostenderem. Nunc altius omnis rei repetenda ratio est. Nam et per totam (ut diximus) causam locus est *affectibus*: et eorum non simplex natura, nec in transitu tractanda, quo nihil afferre majus vis orandi potest.

2. *postulab. mat.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Joss. 1. (an 2.?) Obr. Reliqui inferunt *haec*.

possemus. Turic. Guelf. *possimus.* cum Goth. et edd. ante Joer. exceptis Camp. Tarv. Ald. Bas. Male. cf. 6 Pro. 10.

nihil — orandi. Turic. omittit *vis*, et a sec. manu *oranti* at. Guelf. n. *afferri magis* (a sec. manu *majus*) *oranti*, cujus ovatam scripturam dant Vall. et edd. ante Bad. sec. exc. Camp. et Aldo. Ille enim n. *afferre majus jus orandi*, hic n. *majus afferre vis orandi*, cum recentioribus in quo est nostra, dicefferis a levi transpositione τᾶν *afferre majus*, quam exhibuit Regius, non conjiciens ille, ut putat Charles V. C. sed ceteros libros excerptens. Restituendus erat veterrimorumordo (cf. § 1. 6.) qui locum dedit omissioni.

2. *quae postulabat materia.* Loc idem modo appellabat: *necessario*. Natura enim epilogi, quem tractabat, eo deiuxit eum. Omne hoc de affectu persequitur Macrobius Saturnal. I. 4. Virgilianis quidem exemplis.

ut diximus. Modo 6, 1, 51. hic quoque § 1. „non debui — in unam spec. concludere.“

quo nihil — majus. Quaerit solus, sed recte, Capperonueius, cui reddatur relativum istud *quo*, et „totum ne-

„gotium“ intelligi, ut neutrum genus stare possit, pro Quintiliano candore esse negat. Vidimus quidem similes structuras, ut 3, 10, 4 „*quod* „*accidit.*“ 4, 2, 27. 5. c. 3, 5, 14, 1. sed non hujus duritiae illas. Leniter corrigas *qua*, referendo ad *natura*; nec tamen feliciter. Cum Capp. equidem probo scripturam Obrechtii, solius ante ipsam, *quod*, quamvis possit illa ex mero sphalmate nobis exitisse, quoniam inter mutationes suas non recenset Obrechtus. Malim tamen *quoniam*, prae *quod*.

3 Nam cetera forsitan tenuis quoque et angusta ingenii vena, si modo vel doctrina vel usu sit adjuncta, generare, atque ad frugem aliquam perducere queat: certe sunt, semperque fuerunt non parum multi, qui satis perite, quae essent probationibus utilia, reperirent: quos equidem non contemno, sed haecenus utiles credo, ne quid per eos iudici sit ignotum; atque (ut dicam, quod sentio) dignos, a quibus causas disertim docerentur: qui vero iudicem rapere, et in quem vellet habitum animi posset perducere, quo dicto flendum et irascendum

3. vena. Turic. venia. quod sentio. Turic. a pr. manu quia f. (cf. 6, 1, 32. item § 5).

semperque. Turic. a pr. manu que omittit. cf. 5, 8, 34. ubi diversa ratio. causas. Turic. Camp. causam. Goth. causis. Mire. disertim. Aldi sed in utraque ed. sphaalma diserte propagavit Basil.

h. l. Quod et quo confusa vidinius 5, 10, 2. 124. 5, 13, 42.

3. vel — vel. cf. 5, 12, 21. Neque enim disjunctivas arbitror particulas. Exemplum in primis evidens est Suet. Tit. 3.

docerentur. Nullum imperfecto locum video. Neque tamen tam leniter hic reponatur doceantur quam supra (5, 11, 4.) concedatur. cf. § 24.

quo dicto. Certatim hic significatum activi in forma passiva agnoscunt Gallaeus et

Gesnerus, interpretantes Graece: οὐ ἡγορευκός, αὐτοῦ λέξαντος, nixus hic auctore Perizonio ad Sanctii Minervam 1, 15, 4. Equidem Perizonii illam disputationem missam nunc faciens, praeterquam quod aegerrime adducar, ut Qu. tale quid ausum credam, in tempore praeterito haereo quam maxime. Quis enim Graeca illa tulerit pro οὐ λέγοντος? Fiunt ista dum dicit orator, non postquam dixit. cf. mox § 7. pronuntiatio — sedens adhuc. Gallaeus in super tentat audito, in quo

esset, rarus fuit. Atqui hoc est, quod do-
minatur in judiciis. haec eloquentiam regunt.
Namque argumenta plerumque nascuntur ex
causa; et pro meliore parte plura sunt sem-
per: ut, qui per haec vicit, tantum non

fl. et irasc. Turic. a pr. manu omittit *et*.

rarus. Hoc primus dedi ex conjectura Burmanni verissima,
pro *rarius* omnium librorum, quibus auctoribus hic pessime
utitur Capper., repente religiosus factus, etiam novis, a se
erutis. vide Burm. in epistola ad Capp. p. 79.

4. *Atqui.* Sic coniecit Gesnerus. Libri omnes *Atque*.
cf. 4, 3, 17. *dominatur.* Turic. Guelf. Tarv. *domine-*
tur cum Goth. Voss. Jenf. Ald. Bas. Correxerit Regius, cujus
scripturam firmat Camp. *qui per haec.* Guelf. *qui pe h.*
Volebat *quippe h.* Camp. *qui h.* quod, etsi sensu non omnino
caret, alienum tamen hinc.

non eadem est temporis diffi-
cultas, quippe palivo. Non
adeo magnum ego facinus du-
xerim, si quis corrigat *dicente*
pro *dicto*. Sed subit animum
suspicio glossae. Verba: *q. d.*
f. e. i. e., si ab hoc naevo
discesseris, satis elegantia esse,
non nego. Videor tamen per-
sentiscere molestam sedulita-
tem ejus, qui vellet explanare
habitum animi, in quibus vo-
cabulis profecto inesse *fletum*
hunc et *iracundiam*, nemo
non fatebitur. Jam in mar-
gine poterat allinere quis ista,
dicto usurpans vulgari modo,
et *quo dicto* scribens pro *ad*
quod dictum. Hoc malim sal-
tem, quam ad summam di-
cendi insolentiam confugere in
Quintiliano.

rarus fuit. cf. 12 Prooem.
3. *rarus*, qui recessisset, re-

„periebatur.“ Cum hac elo-
quentiae affectus moventis
laude cf. Cic. Orat. c. 28.

4. *haec — regunt.* Non
possum non agnoscere glossam
in his verbis. Quid sibi vult
repente positus pluralis? Quid
est, quod nunc *regitur* elo-
quentia, quae modo *regebat*
i. e. *dominabatur*? cf. 7, 4,
24. ubi item „eloquentia
„regnat — imperat.“ Quid ulla
parte accedit sententiae hisce
addendis? At, regeret aliquis,
unde nata glossa? Quid si
ignoro? Cogarne ideo sincera
haec judicare? Et potuit haec
misera esse interpretatio illo-
rum *hoc — judiciis*, cum prae-
sertim veteres aliquot edd.
haec ibi dent pro *hoc*, quod
correxerit Regius.

tantum non. Commodum
succurrit locus Livianus plane

5 defuisse sibi advocatum sciat. Ubi vero animis iudicium vis afferenda est, et ab ipsa veri contemplatione abducenda mens, ibi proprium oratoris opus est. Hoc non docet litigator: hoc libellis non continetur. *Proba-* *tiones* enim efficiunt sane, ut causam nostram meliorem esse iudices putent: *affectus* praestant, ut etiam velint: sed id, quod 6 volunt, credunt quoque. Nam, cum *irasci, favere, odisse, misereri* coeperunt, agi iam rem suam existimant: et, sicut amantes de forma iudicare non possunt, quia sensum oculorum praecipitat animus, ita omnem

5. *hoc libellis.* Camp. inserit *causarum* cum edd. ante Bad. quo acc. Basil. MSS. in eorum nullus, ut nec Vall.

praestant. Turic. *putant*, a sec. manu *petunt* cum Guelf. Goth. Voss. 2. Apparet fons erroris pr. Turic. manu.

quod vol. Sic Camp. Reliqui *quia v.* cf. § 3. 15.

6. *coeperunt.* Sic Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum edd. ante Basil. Reliqui *coeperint*.

praecipitat animus. Ita Goth. 2. *praecipitamus* Turic. a pr. manu. *praecipitamus*, cum nota divulsionis post literam *t* Cod.

geminus nostro 4, 57, 3
 „Dictator, bello ita gesto,
 „ut tantum non defuisse for-
 „tunae videretur,“ quo ap-
 „pareat in neutro horum acci-
 „pi debere tantum non pro-
 „puere. Nimum enim et stul-
 „tium hoc erat tam in Livio
 quam in Qu. cf. not. crit. ad
 2, 15, 14.

5. *ab ipsa — abducenda*
mens. cf. 4, 5, 6.

libellis. „Quos componit
 „aut litigator, qui confugit

„ad patrum, quia liti ipse
 „non sufficit: aut aliquis ex
 „eo genere advocatorum, qui
 „se non posse agere consiten-
 „tur, deinde faciunt id, quod
 „in agendo est difficillimum.“
 Noster lib. 12, 8, 5.

sed id — quoque. cf. 5,
 14, 55.

6. *amantes — possunt.*
 cf. Horat. Serp. 1, 5, 36.
 ubi Gesnerus imitationes de-
 signat.

veritatis inquirendae rationem iudex omittit occupatus affectibus: aestu fertur, et velut rapido flumini obsequitur. Ita argumenta ac testes quid egerint, pronuntiatio ostendit: commotus autem ab oratore iudex, quid sentiat, sedens adhuc atque audiens confitetur. An, cum ille, qui plerisque perorationibus petitur, fletus erumpit, non palam dicta sententia est? Huc igitur incumbat orator, hoc opus ejus, hic labor est: sine quo cetera laeva, jejuna, infirma, ingrata sunt. adeo velut spiritus operis hujus atque animus est

Palat. Gebhardi. *premit amor* a sec. manu Turic. et sic reliqui. Gebhardus e suo effugit *praecipit amor*, indubitate, ut ipse censet; infeliciter, ut ego (cf. 4, 5, 4). Longe melius e vulgato Burm. *perimit amor*, quamquam hoc nimium. Nostra in Turic. et Palat. est manifesto. Parum eleganter vulgata *amorem* iterat post *amantes*, nec *premit* nisi a poeta sic dici poterat.

verit. inquir. Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui *i. v.* cf. § 2. 15. *omittit.* Ita Camp. Sed Turic. *obmittit*, a sec. manu *amittit*, et sic reliqui. „Rationem veritatis inquirendae“ non tanquam aliunde acceptam *amittit* iudex, sed tanquam suum negotium *omittit*. Millies haec confusa vid. Drakenb. ad Liv. 21, 8, 12.

obsequitur. Jenf. *consequitur* cum edd. ante Rusc. Correxerit Regius, sed immunis ab errore Camp. cum MSS.

7. *atque aud.* Goth. (tac. Gesn.) *ac a.* cum Voss. 2. En veteriores Codd.! cf. 4, 1, 79. 5, 10, 107.

spiritus. Camp. *species* cum Goth. Voss. 2. male interpretando compendium scribendi, sicut et cum *spes* confunditur horum utrumque.

7. *hoc opus — hic labor.* „sint.“ Sive enim potentialem illum modum agnoscis, non sine respectu ad Aen. 6, 128 dictum credo. Sive refers ad *quo*, ubi lateat *talē ut in eo*, elegantius profecto sic dicitur, quam per indicativum.

ingrata sunt. Non videtur negligendum quod sola Turic. prima manus dat: „ingrata

8 *in affectibus*. Horum autem, sicut antiquitus traditam accepimus, duae sunt species: alteram Graeci πάθος vocant, quam nos vertentes recte ac proprie *affectum* dicimus; alteram ήθος, cuius nomine, ut ego quidem sentio, caret sermo Romanus; *mores* appellantur: atque inde pars quoque illa philosophiae ήθικη, *moralis* est dicta. Sed ipsam rei naturam spectanti mihi, non tam *mores* significari videntur, quam *morum quaedam proprietates*. nam ipsis quidem omnes habitus mentis continentur. Cautiores voluntatem complecti, quam nomina interpretari, ma-

9. *omnes* — *continentur*. Camp. *omnis* — *continentur*. Not displicet, cum praesertim Turic. (a pr. manu) et Goth. (tac Gesn.) *omnis* — *continentur*. *voluntatem*. Turic. Jenf. (tac. Gesn.) *voluptatem*.

8. *quam* — *vertentes*. Alienum videtur, quod relativum accommodavit ad *species* quasi *speciem* vertissent Romani, non πάθος. Censeo igitur ex prima Turic. manu *quia* eruendum *quod*. cf. not. crit. ad § 5. Nostrum cum aliis citat Hermannus ad Aristot. Poët. p. 35.

affectum. De hoc vocabulo disputantem Regium, qui negat Ciceroni usurpatum, Burmannus frustra admonet loci Disput. Tusc. l. 5, c. 16. Ibi enim *affectus* non pro πάθει ponitur; sed expressit Cicero Platonis τὸ τῆς ψυχῆς ήθος (de

repub. 3 p. 400 d.) neque quidquam voluit nisi *affectio-nem*, varians modo formam vocabuli.

ήθος. cf. 5, 15, 2.

moralis est dicta. Ab ipso quidem Cicerone de Fato c. 1.

9. *omnes* — *continentur*. cf. not. crit.

voluntatem i. e. significatio-nem, oppositam vocabulo. Sic 7, 10, 1 indicante Gesnero „In definitione quae sit *voluntas* „nominis, quaeritur.“ Adde 5, 6, 37. „Alia — cuius ver- „bis, — alia cuius *volun-tate*.“

luerunt. Affectus igitur hos concitados, illos mites atque compositos esse dixerunt; in altero vehementer commotos, in altero lenes; denique hos imperare, illos persuadere; hos ad perturbationem, illos ad benevolentiam praevalere. Adjiciunt quidam¹⁰

in altero len. Turic. *in alteros l.* *imperare.* Turic.

Guelf. Camp. *impetrare* cum Goth. Frequens confusio vid. Drakenb. ad I.iv. 55, 17, 7. item nostrum 7, 4, 24. ubi Goth. (tac. Gesu.) *impetrat* pro *imperat*. Hic quidem attendenti aulia *impetrandi* ratio placere potest. cf. 10, 1, 110.

perturbationem. Turic. Guelf. *perlotionem.* Camp. *probationem* cum Goth. (nisi et Gesu. et ego dormitavimus, nam Voss. 2. narratur dare *prolationem*) et edd. ante Rusc. Miror Badium de Vallensi altum filere. Regius correxit refragantibus, ut ipse ait, exemplaribus. Blanditur sane emendatio; sed corruptelae origo non apparet. Equidem valde moveor scriptura Turicensi, quam aut ipsam veram esse, aut verae semina recondita tenere suspicor. *Perlatio* adhuc nonnisi apud Lactantium Institutt. 5, 23 objicitur, sed potestate hinc aliena. Si verum sit, fuerit repetendum ab illo *perferendi* significatu, quo dicitur *perlata lex*, cum aliquid per obstacula ipsa evehitur. Sed quis defenderit ἀπαξ λεγόμενον? Malis tamen aliquid,

Affectus — dixerunt. Equidem veram censeo κρίσις Regii, inferentis post *concitados* πᾶσος, post *compositos* ἡσος (quae tanto facilius excidebant si latinis scripta erant literis, *patos, atos*); frustra obloquentibus Badio, qui, auctore Servio, negat pronomen (*hos*) cum nomine (πᾶσος) simul poni debere, et Capponmerio, qui haec vocabula subaudiri ait ab erudito lectore. Non dixerunt *cautiores* isti „affectus hos esse „conc.; illos, mites“ sed, quae

res verbis illis Graecis significarentur, ostenderunt. Si abesset *esse* ferri posset „*dixerunt* „*hos* concitados aff.“ pro eo „*vocarunt hoc* conc. aff.“ Nunc cf. 5, 6, 15. Addendo Graeca cavetur etiam scabrities, quae sit alioquin in sequentibus. Quid enim sibi vult *in altero — in altero*, nisi prius ad πᾶσος refertur, posterius ad ἡσος?

hos — illos — hos — illos. cf. 6, 1, 22. et in primis 4, 1, 23.

perturbationem. cf. not. crit.

peritorum, *πάρος* temporale esse. Quod ut accidere frequentius fateor, ita nonnullas credo esse materias, quae continuum desiderent affectum. Nec tamen minus artis aut usus hi leniores habent, virium atque impetus non tantundem exigunt. In causis vero etiam pluribus versantur, immo, secundum
11 quendam intellectum, in omnibus. Nam,

quod ad ipsum iudicem referatur. *Perlatio* illa ad summum non nisi *causae, rei*; fuerit. Ad sensum apte rescriptit Regius cf. 4, 5, 6. (quanquam loco incerto et ipso) 5 Pro. 1. Sententiae ipsius summam, mirifice exornatam, habes 10, 1, 110. in Ciceronis laudibus, sed unde nil proficias ad verba nostri loci ordinanda. *Probationem* quidem sensus, ut recte ait Regius, aspernatur; quanquam fuit, cum de aliis omnibus cogitarem, ut pronomina *hos* — *illos* vulgari ordine acciperentur, *impetrare* praeferretur, *persuadere et benevolentia* de *πάσει*, non de *ἡσει*, dicta viderentur. Sed haec velut desperantis interpretatio fuerit.

peritorum. Turic. a pr. manu *per tuum*. Quid si antiquitus fuit: „*quidam perpetuum ἡρος, πάρος temporale esse?*“ Insolens est *peritorum* appellatio, cum plerumque *quidam* modo dicat, in diversis rhetorum opinionibus recensendis: nec probat hic *peritos* illos.

hi leniores. Turic. (a pr. manu *hic l.*) Guelf. *haec leviores*. Camp. *ii lev.* Goth. (tac. Gesn.) *Hi lev.* cum Bodl. Vall. et edd. ante Basil. exc. Tarv. Rusc. Ald. Correxerit Regius; necessario. cf. 6, 1, 50.

vero. Goth. (tac. Gesn.) omittit.

10. *peritorum.* cf. not. crit.
quae continuum — affectum.
Hic *peritos* illos fortasse parum assequitur noster. Cum enim *temporale* dicunt *πάρος*, animi affectionem quae sic appellatur ab illa, quae *ἡρος*,

distinguunt, non id spectant, quod in orando locum habet. *Continuum affectum* in quibusdam suavoriis concedit 3, 8, 60.

usus. cf. dicta ad 1, 1, 34. Idem significatus 10, 7, 18.

cum nisi ex illo et hoc loco nihil ab oratore tractetur; quidquid de *honestis, et utilibus,*

cum — *vocari*. Turic. Guelf. Camp. *cum ex i. e. h. l. n.* — *discitur hoc v.* cum Goth. (quem omittere *nisi* non monuit Gesn.) Voss. 2. (quanquam hujus nec *discitur* memoratur nec *hoc*) et edd. ante Rusc. nisi quod *dicitur* jam inde a Locat. Jant. Inseruit *nisi* Regius, idemque *dicitur* scripsit pro *discitur*. Vallensis nulla mentio apud Bad. Inuitum se quidquam inserere testatur optimus Regius. Superest conjectura ejus, quem hac nota: *Dan.* designat P. Pithoeus in Leidensi ed. Eam notam ad 6 Pro. 8. (ubi primum occurrit *ni f.*) Burmannus interpretatur *Danielem*, quo quidem auctore, ignoro; sed possit esse Ictus Aurelianeus, Turnebo juvenis cum laude memoratus Advers. 14, 12., editor Servii in Virgilium, de quo vide Saxii Onomast. 3, 408. Possit esse Danelius Episcopus. Eadem est ad 6 Pro. 15. multisque praeterea locis. Cum tamen ubique aliquam conjecturam sub hac nota prolatam viderim, ubi infignem suspicari in Schrevelio incertiam, qui allitam P. Pithoei in margine *παρεκβολήν An?*, in ductu fortasse obscuriore, habuerit pro nota nominis. Quanquam alibi haec vox et ipsa ponitur. Acceperat enim ab Emerico Bigotio cor-

11. *ex illo et hoc loco.* Hoc quid sit difficile est dictu. Capperonnerius quidem et Gesnerus *illo et hoc* ad *τάσος* et *ἡσος* referunt, quod nequaquam placet. Quae enim haec est argumentatio: „Quia orator semper cum *τάσει* et *ἡσει* tractat res subjectas“ (unde tandem hoc rescivimus, aut quomodo probavit Qu?) „potest huc, i. e. ad *ἡσος*, vocari quidquid de honesto — — dicitur?“ Regius, cui debemus hanc loci nostri constitutionem, pronomina ne dignatur quidem interpretari. Retulisse tamen ea videtur ad sequentia, ut intelligeret *honestum et utile*. Hanc, quan-

quam veram censeo interpretationem, video tamen exemplis esse firmandam, quibus ipsis destitutor. Si absint haec *cum — tractetur*, sat argumenti ad probandum, quod modo dixerat, fuerit in reliquis. Quod nequaquam eo dico, quasi glossam suspicer, quae tractamus. Ita tamen fere se expedit Gedoynus, quem sententiam probabiliter affectum censeo. „Car l'orateur ne peut rien traiter, qui ne regarde l'honnête ou l'utile; ce qui est à faire ou à éviter. Or tout cela se rapporte aux moeurs.“ Si structura ferret ut pronomina subjicerentur istis *de hone-*

denique *faciendis et non faciendis* dicitur huc vocari potest. Quidam *commendationem* atque *excusationem* propria hujus officii putaverunt: nec abnuo esse ista in hac parte

rectum a Petro Pithoeo exemplum (vid. Burm. in praef.) Hujus igitur, sive Danielis, sive Pithoei, haec ponitur conjectura: ἡ 905 vocari non potest pro hoc vocari potest, in quod quid sibi velit non, nequaquam assequor. An non posuit alio loco, et quidem post nihil, quo minus indigeremus additamento illo Regiano nisi? Lenior profecto est medicina, cum non interciderit saepe in MSS. negari plane nequeat (velut 3 5, 10. 4, 2, 93. 5, 11, 39. 5, 13, 31. 5, 14, 27. 6 3, 4. 13.); et hic imperitum librarium post nihil poterat etiam offendere. Nisi item a Regio profectum, sed non insertum vide 5, 7, 25. Structura quidem, qua nisi longius praecedi non, non debet offendere cf. 5, 14, 29. Insertum a Regio nisi 4, 1, 25. Hoc est in omnibus libris ante Leid. et revocavit etiam Capp. ἀπροσδιονύτως. Unde igitur huc? Profecto: summo viro I. F. Gronovio, qui in literis ad N. Heinsium „De Institutt.“ ait „non me immisceo, nisi quod vivo“ (Schrevelio) „pauculas conjecturas dedi.“ Jam praestantissimum cum sit haec emendatio (cf. Gesn. idem mutantem 4, 2, 55.) magis tamen arridet illa Pithoeana, velut sponte nascens ex Graeco ΗΘΟC, et sententiam habens plauiolem. Et ecce mox (§ 12. pr. loco) pro ἡ 905 in Camp. ed. est hoc.

abnuo. Turic. a pr. manu abnunc. Guelf. Camp. Tarv ab uno cum Jenf. Sed jam Turic. a sec. manu nostrum, quod et in aliis vidit Regius.

esse. Turic. Guelf. Camp. Gothi. Jenf. (tac. Gesn.) secum Voss. 2. et edd. ante Ald. Hic de conjectura nostrum

stis — non faciendis, nihil obscuritatis haberet locus. Sed necesse erat rationem averti, unde insolentiam illam praemittendi pronomina velut necessario extitisse mihi persuadeo. Quaerat quidem aliquis: Num in statu conjecturali quidquam de honestis — faciendis tractet orator? Sed

cum in affectuum praeceptis versetur, quorum sedes propria est in epilogo, nihil profecto, quod ad docendum unice faciat, hic spectatur; verum oratoris est cum iudice negotium, hunc ad pronuntiandum hortantis, ubi semper aliquid ex illis tractatur. huc vocari. cf. not. crit.

sed non concedo, ut sola sint. Quin illud¹²
 adhuc adjicio, *πάθος* atque *ἡθός* esse interim
 ex eadem natura, ita ut illud majus sit, hoc
 minus, ut *amor πάθος*, *caritas ἡθός*: inter-
 lum diversa inter se, sicut in epilogis;
 namque *πάθος concitat*, *ἡθός* solet *mitigare*.
 Proprie tamen mihi hujus nominis expri-
 nenda natura est, quatenus appellatione
 ipsa non satis significari videtur. *ἡθός*,¹³

videtur; verissima illa, nec adeo dura. Confunduntur
 enim *esse, esset* (5, 1, 31) *est* (3, 8, 31). Quidni cum hisce
ed, quod toties cum *et*?

12. *adj. πάθος atque — πάθος caritas ἡθός: int.* Guelf.
dj. ἡθός atque πάθος caritas int. Turic. a pr. manu *adj. π. u.*
. e. i. e. e. n. i. n. i. m. f. h. m. u. amor ἡθός caritas ἡθός int.
 eunda manus nostrum, sed Graeca litt. latt.

concitat. Turic. a pr. manu: *concitavit.* An fuit: *nam*
uae — concitavit cet.? *Proprie.* Sic Turic. Guelf.
 Gothl. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *Propria.*

tamen — est. Sic Jenf. et edd. ante Bad. quo accedunt
 Gryph. et edd. ante Obr. Reliquae edd. *t. m. vis n. et e. n. e.*
 quam, nihil monito lectore, jam Badius dedit. MSS. faciunt
 cum hisce Goth. Voss. 2. Bodl. Turic. (nisi quod *et* omittit
 r. ejus manus) Guelf. (nisi quod transponit *vis nom. mihi*).
 auferit Camp. *hujus post mihi*, in ceteris similis. Vide mihi
 affectationem hyperbati in illis: *vis nom. et expr. nut. est*
cf. not. ex. ad 4, 2, 112). Proclivis autem erat error ab
mihī hujus delabendi in mihi vis.

significari. Turic. Guelf. Camp. *significare* cum Goth. et
 edd. ante Bad. Lenissima quidem mutatio (cf. 5, 7, 57.) sed

12. *interim — interdum.* Possit videri alterutrum corri-
 gendum (cf. not. crit. ad 4,
 2, 19.), quo manifestior fiat
 relatio, sed neque libri va-
 riant et hujusmodi dissimili-
 tudinem aliquoties animadver-
 timus in nostro cf. 5, 13, 28.

Suet. Caes. 81. *interdum —*
alias. Cal. 45. *modo — in-*
terdum. Claud. 15. *modo —*
nonnunquam, in quorum loco-
 rum postremo vid. Oud.

concitat — mitigare. vide
 4, 3, 9.

significari. cf. not. crit.

quod intelligimus, quodque a dicentibus desideramus, id erit, quod ante omnia *bonitate* commendabitur: non solum mite ac placidum, sed plerumque blandum et humanum, et audientibus amabile atque jucundum: in quo exprimendo summa virtus ea est, ut fluere omnia ex natura rerum hominumque videantur, quo mores dicentis ex oratione pelluceant, et quodammodo agnoscantur.

¹⁴ Quod est sine dubio inter conjunctas maxime

fortasse non necessaria. Intelligam subjectum, non ut in recepta *naturam*, verum *nomen*. „Hoc non videtur satis significare i. e. significans esse“ (cf. 8, 6, 6. item not. ex. ad 1, 7, 32.) „ipsa appellatione i. e. pronunciatione, vel sonó“ (cf. 11, 3, 35 ex Cicerone). Simile quiddam 1, 7, 10 „K — quae significat.“ Sed potest geminus videri locus 9, 3, 44 ubi est ostendi.

13. *quod*. Turic. Guelf. *quia* ut et mox post *erit* et § 14. ante *est*. cf. § 5. 15.

a dicentibus. Turic. *adicientibus* (a pr. manu). Guelf. *adjicientibus*. cf. 3, 6, 10. Ille a sec. manu *a docentibus* et sic Camp. cum omnibus ante Capper. qui recepit, quod secundis curis posuerat Obr. sequentibus Gesnero et Bipontinis; Andrete autem et Blassio male redeuntibus ad obsoleta, quae operose interpretari conatur Rollinus. Defendere eadem videtur Gedoynus in nota versioni subjecta; sed frustra.

quo mores. Turic. Guelf. *quae m.*

mores dicentis. Turic. Guelf. *m. dicitis*, sed ille a sec. manu *modestis*.

pelluceant. Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *perluceant* cum edd. ante Basil. quo acc. Gryph. (cf. 6, 1, 17. item hic § 16. sed in primis 11, 3, 35).

agnoscantur. Goth. (tac. Gesn.) *agnoscuntur*.

13. *quo mores*. Obscurius hoc et affectatius quam pro Quintiliano. Displicet in primis *quo*, post *ut* idem valens. An *quod* legemus potestate *rei quia?* cf. § 2.

14. *sine dubio* — *Sed tamen*. Probat vulgare praecceptum, sed sufficere negat, et majorem partiendi diligentiam adhibet. cf. 4, 1, 7.

personas, quoties *ferimus*, *ignoscimus*, *satisfacimus*, *monemus*, procul ab ira, procul ab odio. Sed tamen alia patris adversus filium, tutoris adversus pupillum, mariti adversus uxorem moderatio est (hi enim praeferunt eorum ipsorum, a quibus laeduntur, caritatem; neque alio modo invidiosos eos faciunt, quam quod amare ipsi videntur); alia, cum senex adolescentis, alia, cum vitium honestus

14. *ferimus*. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Reliqui *perferimus*. *monemus*. Goth. (tac. Gesn.) *movemus* cum Voss. 2. *praeferunt*. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Bodl. Voss. 2. Vall. Andr. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. prior. Reginus de conjectura inferuit *se*, praeter necessitatem. Ablegat Burm. ad 10, 1, 115 ubi MSS. mei et Camp. cum aliis *praeferens*. cf. mox 6, 3, 17. Structuram defendit etiam Badius. cf. Clav. Ern. Cic. Drakeub. ad Liv. 27, 34, 5. et Lexica. Nec video quare Ond. damnet ad Suet. Cal. 14. Hic quidem Rusc. non exprimit mutationem Regianam. cf. 6, 1, 50.

laeduntur. Turic. (a pr. manu) *ledimur* cum Jenf. et edd. ante Ald. ne Rusc. quidem recedente. Sed Camp. verum dat. Correxerunt Reginus.

alia cum vitium. Sic Turic (a sec. manu) Camp. cum Goth. et edd. ante Ald. exc. Tarv. quae sic habet: *u. enim v.* Prima Turic. manus: *alieni c. v.* in cuius correctione obscurius quid addi narratur, quod referat *enim*. Ald. *convicium* omisso *alia*. Mox omnes *a. c. convicium*. Meo in Guelf. silentio parum fido. Non est, quare protinus *convicii* mentio injiciatur; *vitium* enim sufficit: aptius quoque ad id quod sequitur *affici*. Insuavis etiam sonus *cum con.* facile poterat vitari, si hoc volebat Qu. Coniicit, hic pudenti sub nota *D.*, nescio quis in Leidensi *aut c. conv.* cf. not. ad § 11.

praeferunt. cf. not. crit.
honestus. vid. 1, 1, 25. Sic et 9, 2, 61. ex Cicerone 11, 1, 42. 82. 11, 3, 137. Hor. Ep. ad Pis. 213. Ita Plaut. in

Aulul. 4, 9, 6. *frugi*. Structura sane mollior erat, posita voce *vitium* statim post *adolescentis*. Fortasse tamen pondus addere voluit orationi.

inferioris fert (hic enim tantum concitari,
 15 illic etiam affici debet). Sunt et illa ex
 eadem natura, sed motus adhuc minoris,
veniam petere, adolescentium defendere 5

fert. Turic. ferit.

15. *adolescentium.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp.
adolescentiam cum Voss. 2. et edd. ante Ald. (nisi quod Tur. et
 Goth. *adul.*) exc. Tarv. qui *adolescentiae*, ut reliqui omnes.
 Dedi conjecturam verissimam Burmanni.

Quod ipsum conjungas cum
 minore dicendi insolentia si
 transposueris *inferioris hone-*
stus. vid. 4, 2, 112.

hic enim — debet. Quod est
 hujus sententiae subjectum?
 Id quidem nemo videtur quae-
 sisse. Si locutionem acce-
 perunt impersonalem, qua di-
 cretur *concitatur, afficitur*
 sicut *curritur, itur*, unde mox
 fieret *concitari debet* quomodo
curri debet; exempla quam
 maxime desidero durissimae
 structurae; et ne sic quidem
 in verbo transitivae signifi-
 cationis procedit ratio, qualis
 est in illis intransitivis *eundi,*
currendi. Mutatione subve-
 niri debet loco. Aut pro *illic*
 scribemus *ille*, aut *decet* pro
debet (cf. not. crit. ad 4, 1,
 76). Expediitissimam praestat
 sententiam prior correctio. Re-
 fertur enim hoc ad postremum
 exemplum *senis* et *honesti* non
 item ad reliqua, supra posita.
 Jam in verbis hisce *concitandi*
 et *afficiendi* nequaquam est

arguendum quasi cum artifi-
 ciali quadam diligentia usur-
 patis, quod vel ipsa hac
 eorum conjunctione apparet.
 Versatur sane Qu. in prae-
 ceptis τοῦ ἡθους, ut ne locus
 quidem esse videatur *conci-*
tando. Sed cum ipsa etiam
 indignatio possit moderatione
 temperari, cum, qui cum
 ἡθου velit tractare hunc af-
 fectum, pro personae differen-
 tia agere debere monet.
 „Honestius, ferens vitium in-
 „ferioris, solum indignatio-
 „nis, sed mitigatae ejus per
 „ἡθου, affectum ostendet:
 „Senex, adolescenti errorem
 „ignoscens, praeter illam in-
 „dignationem, paternum etiam
 „quendam dolorem testabi-
 „tur.“ *Illic* tanto libentius
 muto, quanto concinnior exit
 structura, si in adjunctis istis
 duobus, quorum utrumque
 inducitur per *enim*, utrobique
 sunt prouomina personalia,
 non adverbium secundo loco.
 Similis ratio erat 1, 7, 8.

amores. Nonnunquam etiam lenis calor alieni derisus ex hac forma venit, sed non his ex locis tantum. Verum aliquanto magis propria sunt *virtutis simulatio*, *satis-*

15. *lenis.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Leid. exc. Basil. quo acc. Gesn. Bip. Reliqui *lenis.* *cal. al.* Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui *a. c.* cf. § 6. 8.

non his. Turic. Guelf. *his non.* Mox praepositionem *ex* omittunt Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. qui pro ea dat *a* (cum Vidovaeo) sed *ex* narrat esse in Vall.

propria sunt virtutis. Sic Turic. (nisi quod pro *sunt* a pr. manu fuit. An fuerit legendum? cf. § 26.) Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Vall. Voss. 2. *propriae s. virtutis* Camp. *propriae s. virtutis.* Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. cum edd. ante Rusc. qui ex Regii conjectura dat *propriae* (nisi quod per errorem hic *proprie*) *s. virtutes.* cum reliquis. *simulatio.* Hoc dedi de

15. *sed non his — intellectum petit.* Nonnisi dubitanter et timide hujus loci rationem reddam, in quo ordinando multum novavi, cum priorum editorum nullus sensum probabilem mihi praestaret (vid. not. crit.). Sententiam igitur agnosco hanc: „Derisus „ille calor alieni non ex „hiscce veniam petendi, et de „sendendi amores“ (sub quo omnem levium errorum excusationem comprehendens) „lo „cis solis veniet, verum ex „multis praeterea. Magis au „tem hujus, quod tractamus „i. e. τῷ ἡθους, propria sunt „ista: si quis bonum se sinu „let, si speciem induat satis „facientis“ (vid. 6, 1, 50.) „rogantis, dum nihil aliud „agit, quam ut iracundiam „suam et indignationem

„cum iudicibus communicet.“ Agnosco ultro quod objectum mihi iri video. *Virtutis* vocabulum vereor ut recte cepisse hoc loco videar. Non possum enim non in hac sententia χρηστότητα i. e. *bonitatem* (cf. § 15.) interpretari. Simulatur virtus, cum aliquis vult videri *vir bonus*, qui hic quidem opponitur maxime, iracundo, vindictae cupido, magnum offensae sensum habenti. Si nimis aversaris vociferam *virtutis* potestatem, scribere liceat: „propriae — virtutes, *simulatio satisfaciendi*, „rogandi εἰρωνεῖα.“ Audacius tamen contra Codd. nec placet *propriae virtutes* praesimplici illo *propria*. Gedoy-nus, quanquam egregie h. l. in quibusdam hallucinatus, ad veram rationem me deduxit.

faciendi, rogandi, εἰρωνεία, quae diversum ei, quod dicit, intellectum petit. Hinc etiam ille major ad conciliandum odium nasci affectus solet, cum hoc ipso, quod nos adversariis summittimus, intelligitur tacita impotentiae exprobratio. Namque eos graves et intolerabiles id ipsum demonstrat, quod cedimus: et ignorant cupidi maledi-

mea conjectura. Reliqui *simulationis*. Erroris, si error, origo est in continuatione structurae (cf. 6, 1, 49. 6, 3, 35.) sequente praesertim S in *satisfaciendi*.

rog. εἰρωνεία. Sic Turic. Guelf. Reliqui inferunt *et*. Sed tamen nominativum in *εἰρ.* retinent Goth. Camp. Loc. Ven. Rusc. Reliqui *εἰρωνείας*, quorum est jam Tarv. *Et*, etiam cum genitivo *εἰρ.*, rejeculum (cf. p. 79 praef. nostr.) natum ex primis graeci literis. Foeditissima etiam fuerit definiendi simplicitas, *εἰρωνείαν* ipsam hic, quid sit, ostendere. Neque enim de industria hic ea tractabatur, ut ferri posset verbosa huiusmodi explanatio, velut 9, 2, 44. Quidni jam antea 4, 1, 39 hoc vocabulum credidit interpretatione egere? In nostra quidem ratione, haec, quae addantur, eo spectant, ut *diversus ille intellectus* referatur ad *rogandum, satisfaciendum*; non generatim et universe dicatur. „Dum rogat, „significat indignationem; dum *satisfacit*, maledicit.“

quod. Turic. a pr. manu *quia*. cf. § 13. 36.

16. *quod*. Turic. *qui*, a sec. manu *quo* et sic Guelf. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. (cf. 5, 13, 42). In ipso *qui* Tur. latet *quod*. cf. 3, 7, 5. Probam scripturam dat Camp. *summittimus*. Sic Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Reliqui *subm.* cf. § 13. 18. *tacita*. Jenf. *tacite*. volebat *tacitae*, et sic edd. ante Bas. exc. Camp. Tarv. Ald.

16. *ille major — affectus*. et *ignorant*. Gesnerus, post Qui in ipsum *πάσης* evadit. Capper., rectissime improbat Burmannum, suadentem *ne nos — summittimus*. Gesnerus apposite exemplum ostendit Cic. pro Rosc. Am. c. 49. *ign.*, quasi *affectatores* istos *libertatis* laudet Qu., conferre jubens 6, 4, 13.

cedi, aut affectatores libertatis, plus invidiam, quam convicium, posse: nam invidia adversarios, convicium nos invidiosos facit. Ille jam paene medius affectus est, ex¹⁷ amoribus et ex desideriis amicorum et necessariorum. Nam et hoc major est, et illo minor. Non parum significantes etiam illa in scholis ἡδῶν dixerimus, quibus plerumque rusticos, superstitiosos, avaros, timidos, secundum conditionem propositorum effingimus. Nam si ἡδῶν mores sunt; cum hos

plus invid. Guelf. quam inv. Mire!

17. *am. et ex.* Turic. (a pr. manu) Camp. omittunt et. Non male. *significantes.* Sic Turic. (a pr. manu) Guelf. Camp. Reliqui *significanter.* Nostrum vulgato, et si exiguo discrimine, praestare videtur. Sic et Oudeud. ad Suet. Claud. 28 *libens* praetulit τῶν *libenter.* Adverbium propius verbum esse debebat, ni fallor. „Si ita dixerimus, recte, „quid res sit, ostendemus.“ cf. § 12. 27. Jenf. (tac. Gesn.) *significantur* cum ead. ante Ald. exc. Tarv.

propositorum. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *propositionum* cum Goth. 2. et edd. ante Ald. Regius correxit, *si* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. cum Vall. Bad. pr. Obr. Reliqui *sic* ex prava Regii correctione, quauquam jam Camp. idem.

17. *hoc major.* Illic in hisce semper ad ἡδῶν referendum est, ille ad πᾶσις.

significantes. cf. not. crit. Designat profecto quas ethopoeias appellamus. vide dicta ad 1, 9, 3.

propositorum. i. e. thematum cf. 4, 1, 4. 7, 1, 4. Quauquam vel hoc exemplo apparet, quantum fluctuet

Qu. in vocabulis artis usurpandis (cf. 5, 14, 10): *propositum* enim apud Ciceronem nequaquam est *thema*, verum θέσις, vide 3, 5, 5.

Nam, si — orationem. Non nimis proprietatem defendit. „Si enim ἡδῶν sunt mores, „quid aliud nisi ἡδῶν in oratione nostra potest esse tum, „cum mores imitatur.

18 imitamur, ex his ducimus orationem. Denique hoc omne bonum et comem virum poscit. Quas virtutes cum etiam in litigatore debeat orator, si fieri potest, approbare, utique ipse aut habeat, aut habere credatur. Sic proderit plurimum causis, quibus ex sua bonitate faciet fidem. Nam qui, dum dicit, malus videtur, utique male dicit: non enim videtur iusta dicere, 19 alioqui ἤσος videretur. Quare ipsum etiam dicendi genus in hoc placidum debet esse ac mite: nihil superbum, nihil elatum saltem 5: ac sublime desideret: proprie, jucunde,

imit. ex. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Bad. pr. (et profecto Vall.) Obr. Reliqui inserunt *et*. Pessime.

18. *approbare.* Turic. *adprobari*, a *sec. manu adprobare*. cf. § 16. 6, 3, 3. *alioqui ἤσος.* Turic. *a. et vos.* Guelf. *a. et nos.* Goth. (tac. Gesn.) *a. ethos.* Jenf. inserit *qui* cum edd. ante Bad. exc. Camp. in qua scriptura est interrogandi forma, negationem valens. Ego ex Turic. ceterisque illis scripturis eruo: *et bonus*. Postremi vocabuli compendium locum dedit errori. De sententia cf. 2, 15, 34.

18. *Denique hoc omne.* Cave ad proxima adjungas. *Hoc omne* est id quod generatim tractamus, τὸ ἤσος.

approbare. scil. iudicibus. Sic idem verbum 3, 6, 63.

alioqui — ἤσος videretur. Hoc non intelligo. Dicunt, *videretur* positum pro *apparet*, *conspiceretur*. Sed hoc dici posse video, probari posse, non video; in tanta praesertim vicinia proprie adhibiti verbi *videri*. Neque

facile credam ἤσος sic a Romano pro *virtute* potuisse usurpari quae apud Graecos interdum est significatio. vid. not. crit. Recte autem Pseudo-Turnebus conferre jubet 5, 12, 9.

19. *nihil elatum saltem — desideret.* „Quid significat illud: *saltem*? Malim etiam „legere: *desiderat*.“ Rollinus. De *saltem* cf. 5, 1, 3. Burmannus h. l. eadem quae nos animadvertit, negligens tamen,

credibiliter dicere, fat est. ideoque et medius ille orationis modus maxime convenit. Diverſum eſt huic, quod *πάρο*; dicitur,²⁰ quodque nos *affectum* proprie vocamus: et, ut proxime utriusque differentiam ſignem, illud comoediae, hoc tragoediae ſimile. Haec pars circa *iram*, *odium*, *metum*, *invidiam*, *miſerationem* fere tota verſatur. Quae quibus ex locis ducenda ſint, et manifeſtum omnibus, et a nobis in ratione prooemii atque epilogi dictum eſt. Et *metum* tamen²¹ duplicem intelligi volo, quem patimur, et

19. *orationis*. Sic (ut optabat Regius) Turic. Guelf. Camp. cum Vall. Voff. 2. *oratoris* Jenſ. et reliquae ante Ruſc.

20. *proxime*. Goth. *proprie* cum Voff. 2. et Vall. cf. 6, 1, 52. *duc. ſint*. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) *d. ſunt* cum edd. ante Baſil.

quod negatio adjungitur, ſine qua diverſa eſt ratio; et ablegans ad exempla aliena ſcriptoresque, quorum nemo noſtram locutionem reſpexit. De *deſiderat* tacet. Equidem unice accedo Rollino. cf. 4, 1, 24. Alienum eſſe conjunctivum, liquebit ſi quis poſuerit: *concupiſcut*, *petat*; quod ipſum tamen magis ferendum quam idem in *deſiderando*, cujus indicativus valet conjunctivum habeat. cf. 4, 2, 9.

medius ille — *modus*. vide 2, 17, 8.

20. *proxime*. ſcil. ad veritatem i. e. quam *veriffime* fieri

potest. Sic et Plin. II. N. l. 16. p. Bip. 128 „*proxime* „ — *aestimanti*.“ Ejusdem generis locutio videtur *proximum* argumentum, quae legitur Declam. 15. p. Bip. 258. cui loco conferunt Appulej. Apolog. p. Elmenh. 278 (non longe ab initio) „*tam proximum* argumentum.“ Minus placet quod *proximum* illic interpretantur in *promptu*, *obvium*. Possit tamen et *proximitas* iſta trahi non ad *veritatem* ſed ad rem ubique tractatam, ut hic *proxime* ad *affectus* hocce; minus et hoc apte, ut mihi quidem videtur.

quem facimus: et *invidiam*; namque altera invidum, altera invidiosum facit. Hoc autem hominis, illud rei est; in quo et plus habet operis oratio. Nam quaedam videntur gravia per se, *parricidium, caedes, veneficium*: quaedam efficienda sunt. Id autem contingit, aut cum magnis alioqui malis gravius esse id, quod passi sumus, ostenditur; quale est apud Virgilium:

*O felix uia ante alias Priameia virgo,
Hesilem ad tumulum Trojae sub moenibus altis
Iussa mori —*

(quam miser enim casus Andromachae, si comparata ei felix Polyxena!) aut cum ita exaggeramus injuriam nostram, ut etiam, quae multo minora sunt, intoleranda dica- 52

21. *altera invidum.* Desunt haec Goth. et Voss. 2. cf. § 7. *oratio.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) *ratio* cum edd. ante Ald. exc. Camp. Male. In Vall. nostrum a sec. manu. *parricidium.* Turic. *patric.*

22. *cont. aut cum.* Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) omitunt *aut cum* Voss. 2. et edd. ante Stoer. nisi quod Basil. modo pro *autem* dat *aut.* Habent particulam Guelf. Goth. si recto tacui. *ei.* Guelf. *eo.* Turic. *os,* a sec. manu *o.*

23. *ita.* Turic. (a pr. manu) Camp. *vita.*

multo. Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) *multa* cum edd. ante Rusc. Correxerit Regius, sed Camp. verum.

in rat. prooem. atque epil. „det solum dicitur, sed etiam
l. 4. c. 1. l. 6. c. 1. „in eo, cui invidetur.“

21. *et invidiam.* Designat Turnebus Tuscul. Disp. 4, 7. „invidia non in eo, qui invi-

Hoc — illud. cf. § 9.

22. *Virgil. Aen. 3, 321.*

mus: *Si pulsaffes, defendi non poteras: vulneraffi.* Sed haec diligentius, cum ad eam amplificationem venerimus, dicemus. Interim notaffe contentus sum, non id solum agere affectus, ut, quae sunt, ostendantur acerba ac luctuosa, sed etiam ut, quae toleranda haberi solent, gravia videantur: ut, cum in maledicto plus injuriae, quam in manu; in infamia plus poenae dicimus, quam in morte. Namque in hoc eloquentiae²⁴ vis est, ut judicem non in id tantum compellat, in quod ipsa rei natura ducetur: sed aut, qui non est, aut majorem, quam est, faciat affectum. Haec est illa, quae *δένωσις* vocatur: rebus indignis, asperis, invidiosis

ad eam ampl. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Reliqui omittunt *eam*, quod expunxit Regius. *venerimus.* Guelf. Camp. *veniemus.* Male. Turic. pr. manus omisit.

^{24.} *in id.* Sic Turic. Camp. Reliqui *ad id.*

compellat. Sic Turic. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Basil. exc. Camp. Reliqui *impellat.*

ipsa rei. Sic Turic. Camp. cum Voss. 2. (Nec Goth. nec Guelf. ulla in schedis mentio.) Reliqui fere *ipse a rei*, quam leviter fluctuant.

ducetur. Sic Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Ald. Voss. 2. (Goth. *ducitur* tac. Gesn.) Reliqui *duceretur.* cf. § 3.

^{25.} *ad eam amplificationem.* vide §, 4, 9 seqq. Dicit et ibi aliquoties *haec amplif.* ut species ostendatur universae *amplif.*

Interim notaffe. cf. 5, 11, 16.

quae sunt i. e. acerba ac luctuosa.

addens vim oratio: qua virtute praeter alias
 25 plurimum Demosthenes valuit. Quod si tra-
 dita mihi sequi praecepta sufficeret, satis fe-
 ceram huic parti, nihil eorum, quae legi,
 vel didici, quod modo probabile fuit, omit-
 tendo: sed mihi in animo est, quae latent
 penitus, ipsa hujus loci aperire p̄nētralia;
 quae quidem non aliquo tradente, sed expe-

alias. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. cum
 Vall. Voff. 2. Bad. Reliqui *alios*.

25. *satis feceram.* Turic. *f. fēcerat.*

mihī. Turic. a pr. manu *mere* et sic Alm. (cf. 6, 1, 38.
 item mox). Unde efficit Burmannus scripturam, mihi valde
 placentem: *eruerē i. a. e. q. l. p. et i. cet.* Et additum in hac
 ratione, longe molliorem et terfiozem facit structuram. Quis
 enim probet haec: „quae latent *penitus ipsa penetralia ape-*
 „*rire?*“ cf. 9, 2, 63 „*latens aliquid eruitur*“ item 6, 1, 51.
 Tarv. (per errorem) *nihil.* Guelf. mox omittit *ipsa*, solus,
 nec bene. Adde et 4, 2, 60. „*occultum — erutum.*“

24. *praeter alias*, intellige
virtutes. Nota res, et agnita
 tam veteribus quam recentio-
 ribus. Vide in primis Dio-
 nysii Halic. librum *περὶ Δη-*
μοσθένους δεινότητος, quae
 quidem ipsa latius patet quam
δεινώσις. Consule et Lexicon
rhetoric. Gracc. Ernesti in
δεινώσις.

25. *mihī.* vide not. crit.

non aliquo tradente. Mo-
 nent VV. DD. hoc prae-
 ceptum a Cicerone dari de
 Orat. 2, 45. ab Horatio notifi-
 simo loco ad Pison. v. 101
 seqq. Almeloventius et Aristo-
 telem appellat (non quidem in
 Rhetoricis, ut ipse ait, sed

in Poetica c. 18 apud Bahl.
 V. 5. p. 240) *πιθανώτατοι γὰρ*
ἀπ' αὐτῆς τῆς (vide Hermann.
 p. 158.) *φύσεως οἱ ἐν τοῖς*
πάθεσιν εἰσι. Sed illud de
Φαντασίαις (§ 29 seqq.) tan-
 quam peculiare Quintiliano
 vindicat Gesnerus. Si Stre-
 baens, quem improbat Gesne-
 rus, ad Ciceronem de Orat.
insolentiam gloriandi objicit
 Quintiliano, asperius sane, vix
 tamen reperio, quo defendam
 ampullas haec in homine alio-
 qui sano in primis et pru-
 dente, cum neque primus
 eruerit hoc neque ipsum prae-
 ceptum sit ex arcanis et recon-
 ditis. Ne Gedoynus quidem
 mihi satis facit, qui Qu. ait

rimento meo, ac natura ipsa duce, accepi. Summa enim (quantum ego quidem sentio) 26 circa movendos affectus in hoc posita est, ut moveamur ipsi. Nam et luctus, et irae, et indignationis aliquando etiam ridicula fuerit imitatio, si verba vultumque tantum, non etiam animum, accommodaverimus. Quid enim aliud est causae, ut lugentes, utique in recenti dolore, disertissime quaedam exclamare videantur, et ira nonnunquam indoctis quoque, eloquentiam faciat, quam quod illis inest vis mentis, et veritas ipsa morum? Quare in iis, quae verisimilia esse 27 volumus, simus ipsi similes eorum, qui vere patiuntur, affectibus: et a tali animo proficiscatur oratio, qualem facere iudicem

26. *indignationis*. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *indignationes* cum Voss. 2. Ald. Nulla Alm. mentio cf. modo item mox hac §. *etiam*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Ald. Bas. Reliqui omittunt. Malim *ei* quoque hic inferi alicubi.

fuerit. Turic. *fuit* a pr. manu (cf. § 15.), correctum *sunt* et sic Guelf. Sed Goth. *sunt ut* cum Voss. 2. Neque hic Alm. memoratur cf. modo, item § 27.

accommodaverimus. Turic. *accommodarimus* a pr. manu. Placet.

nonnunquam indoctis. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. et edd. ante Leid. Reliqui inserunt *in*. Turic. Goth. *indoctus*.

27. *quae verisimilia esse*. Turic. *quoque v.* cum Alm. cf. § 26. item hac §.

probe memorem, quid alii similitudo, et in universum dixerint, hoc colore excitare haec dicta. modo voluisse orationem.

accepi. Non sane placet mihi tempero, quin legam verbum ad *penetralia* relatum; *motuum*. Mox § 29 sunt sed omissa jam esse videtur *motus*.

volet. An ille dolebit, qui audiet me, qui in hoc dicam, non dolentem? irascetur, si nihil ipse, qui in iram concitat se idque exigit, simile patietur? siccis agenti oculis²⁸ lacrimas dabit? fieri non potest. Nec incendit, nisi ignis; nec inadesimus, nisi humore: nec res ulla dat alteri colorem, quem non ipsa habet. Primum est igitur, ut apud

me qui in hoc dic. Sic Turic. cum Alm. ille tamen a secunda manu *m. q. si h. d.* et sic Guelf. *m. cum haec d.* Goth. Voss. 2. *m. cum hoc d.* Camp. et edd. ante Stoer. qui transponit *m. hoc cum d.* et sic reliqui.

dolentem. Turic. a sec. manu *dolenter* et sic Guelf. cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv. cf. § 17.

se. Sic Guelf. cum Jenf. et edd. ante Ald. *concitasse.* Turic. a pr. manu, a sec. *concitat*, omisso *se.* Alm. *concitasssem* (cf. hac § item § 29). Regius expunxit *se* quod reliqui omittunt, in his Goth. Vall. 2. cf. § 20.

agenti. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *agentis* cum Alm. Voss. 2. Vall. Ald. *agens* (ut volebat Regius) Loc. et reliquae ante Gryph. exc. Bad. sec. qui primus nostrum; unde, ignoro. Sanius hoc est profecto et verius, sed nescio quomodo acrius et elatius videtur cum genitivo, ut *siccis oculis* sint dativi, quo positus etiam participii deducit. Neque hic tam proclivis erat error librariorum, qui *f* ad *agenti* addiderint de suo.

28. *alteri.* Turic. Guelf. *alterius.* Camp. omittit.

non ipsa. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *i. n.* cf. § 15. 34.

27. *in hoc.* scil. ut doleat; ita mox *idque exigit.* cf. Rubnken. ad Vellej. 2, 41 extr.

concitat se. Cavo ad dicentem referas pronomem.

agenti. cf. not crit.

28. *dat alteri colorem.* „Non versatur Fabius in re-

rum naturalium doctrina,
aut circa experimenta chemi-
corum; alias facile esset
exemplis ista revincere tum
vulgaribus tum reconditi-
bus: de simplici illo crasso-
que affricu et contactu car-
bonum, rubricae, ac pigmen-
torum agere eum apparet.“
Gesnerus.

nos valeant ea, quae valere apud iudicem volumus: afficiamurque, antequam afficere conemur. At, quomodo fiet, ut afficiamur? 29 neque enim sunt motus in nostram potestatem. Tentabo etiam de hoc dicere. Quas *Φαντασίας* Graeci vocant, nos sane *visiones* appellemus: per quas imagines rerum absentium ita repraesentantur animo, ut eas cernere oculis, ac praesentes habere videamur. Has quisquis bene conceperit, is erit 30

29. *nostram potestatem*. Sic Turic. (a pr. mann). Reliqui *nostra potestate*. „Sulpicior antiquam et Ciceroni usitatam constructionem hic corrupisse librarios, nam in V. C. Alm. „erat“ (an et ibi, ut in Turic., reposita vulgata? cf. § 27. item hac §) „in nostram potestatem. ita enim Gellius lib. 1. „c. 7. docet veteres dixisse. vide et Gronov. ad Liv. 2, 14“ (et Drakenb. ibidem) „et Voss. ad Jul. Caes. de bello Civil. 1, „25. et commentatores ad Sueton. Augusti. 13.“ (quibus adde Oudend. ibidem et Sueton. Aug. c. 16 „in conspectum fuisse.“) Burmannus. Palatini Gebhardi vulgatam dare putandi sunt, cum iis utatur hic ad 1, 1, 12 *in usum* et 3, 6, 63 *in aliam — opinionem* praeferebantibus, defendens nostram structuram crepund. 1, 5. nostri tamen loci immemor. Libro 3. Burm. conjicit *isse pro esse*. *Φαντασίας*. Turic. *fantasias* cum Jensch. et reliqui quoque ante Ald. latt. litt. (quibus adde Bad. pr.) sed per *ph*. *appellemus*. Camp. *appellamus*. cf. 5, 10, 1. *cernere*. Turic. *cense* a sec. manu *consere*, et sic Alm. cf. hac § item § 30. *videamur*. Foedum operarum Gesneri vitium *videamus* repetitum a Bip.

30. *conceperit*. Turic. Guelf. Jensch. (tac. Gesn.) *coeperit* cum Alm. Vall. Goth. 2. et edd. ante Gryph. exc. Ald. Bad. sec. Correxerit Reginus, et, quod hic neglexit, idem feci mox § 33 quem locum Burm. huic in vulgata tuendo assert, parum recte.

29. *in nostram potestatem*. „num c. 15“ (non 16) „et cf. not. crit. „quae ad cum viri doctissimi“ Gesnerus. cf. Lexicon „summi magistrum Longi- Rhet. Ern. Graec. l. v.

in affectibus potentissimus. Hunc quidam dicunt εὐφαντασίωτες, qui sibi res, voces, actus secundum verum optime finget: quod quidem nobis volentibus facile continget. An vero, inter otia animorum, et spes inanes, et velut somnia quaedam vigilantium, ita nos hae, de quibus loquor, imagines prosequuntur, ut peregrinari, navigare, proeliari, populos alloqui, divitiarum, quas non habemus, usum videamur 51 disponere, nec cogitare, sed facere: hoc

Nam et ibi libri omnes *coepit*, nec nisi aliquot in utroque loco *ceperit*, *cepit* quae est correctio librarii, cum in *coeperit*, *coepit*, lateat vera ipsa scriptura, per compendium.

Hunc. Turic. Guelf. Goth. (tac. Geln.) Camp. Tarv. Jenf. *has.* orto errore ex obscuritate vocis quae sequitur Graecae.

quidam. Turic. Goth. Jenf. (tac. Geln.) *quidem* cum edd. ante Ald. Sed Guelf. et Camp. verum.

εὐφαντασίωτων. Turic. tam obscuris litt. ut legi nequeat. Guelf. lacunam habet. Goth. ἐν πᾶσι σοφόν cum Voss. 2. dare narretur ἐμπαντασοφόν, sed hic in margine ἐμφαντασίωτων Camp. επιτησιστοτον. Tarv. primus veram vocem. Adhuc hoc solo loco cognovimus vocabulum Graecum cf. 3, 6, 55 ubi Camp. expresse ἀπροληπτου.

An vero. Turic. Guelf. *nil v.* Alm. dare narratur: *nihil ū* (cf. § 29. 34). Jenf. (tac. Geln.) *Nam u.* Reliqui *Nam ut*, pro quo Reginus malit *N. vel*, corrupte vulgatam legi agnoscens. *Vero* est etiam in illo *u* Jenf. *An pro Nam vel potius NIL* (cf. 5, 14, 25 not. ex.), de conjectura reposui, et probo locis geminis quae vide in not. ex.

loquor. Ita Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui *loquimur.* cf. 5, 8, 4.

prosequuntur. Goth. (tac. Geln.) *perseq.* cum Voss. 2. Vall. cf. § 27.

50. *An vero* — non trans- orationis forma cf. 5, 12, feremus. De hac excitandae 21.

animi vitium ad utilitatem non transferemus? At hominem occisum queror; non omnia, quae in re praesenti accidisse credibile est, in oculis habebō? non percussor ille subitus erumpet? non expavescet circumventus? exclamabit? vel rogabit, vel fugiet? non ferientem, non concidentem videbō? non animo sanguis, et pallor, et gemitus, extremus denique expirantis hiatus infidet? Inse-
 32
 32. queretur ἐνάργεια, quae a Cicerone *illustratio et*

31. non transf. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. nostram tr. cum Vall. At. Turic. ad cum Alm. Camp. sed Turic. a sec. manu at et sic Guelf. cum edd. ante Bad. qui e Vall. ut cum Goth. (errante Gesn.) et reliquis omnibus. Interpretatur Badius ut hoc modo: *Velut, si — queror.* Ego primam Turic. manum ad natam suspicor ex errore ejus qui ad hominem referret ad transf. queror. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. Novitia ergo est ista ratio struentium iā: ut querar, non — habebō? i. e. „non habebō, quo melius querar;“ quae per se spectanti videbitur jejuna. fugiet. Stoer. Chouct. Leid. ferret. Pellime. Correxerit e Codd. Gibf.

32. ἐνάργεια. Turic. ενεργεια et a sec. manu energia. Guelf. Camp. ἐνέργεια, ut et Voss. 2. et Tary. Ald. Bas.

31. At — queror. Censo delendum esse At. cf. not. crit. Exemplum abrupte inducitur optime.

insidet. Producenda est penultima, ut appareat futurum. cf. not. ad 3, 8, 60. not. crit. ad 5, 13, 13. item Drakenb. ad Liv. 2, 29, 6. 9, 21, 6 et Oudend. ad Sueton. Tiber. 14. Rem optime dirimit Burmannus, monens sedet dici in eo, quod maneat,

subsistat, fidei in eo, quod ad fundum vel locum humilem tendat. Ita hic infidet animo est pro: irrepet in animum, subibit animum. Neque erat, quod conjiceret Rollinus infidebit, quem revincit non nominatum Capper.

32. a Cicerone. Lucull. c. 6. habes „perspicuitatem „aut evidentiam.“ Illustrationem ubi vertisset. Grac-

evidentia nominatur, quae non tam dicere videtur, quam ostendere: et affectus non aliter, quam si rebus ipsis intersimus, sequentur. An non ex his visionibus illa sunt,

Excussi manibus radii, revolutaque pensa?

53 — *Levique patens in pectore vulnus?*

equus ille in funere Pallantis,

Sed Vall. verum ut et Goth. Correxit Regius hic ut 4, 2, 65 ubi etiam pejora monstra velut Turic. *apriaa*, a sec. manu *argila*. Camp. *αργιλα*. Apud Rufinianum Gesnerus (anno 1745) et Capper. (anno 1750) reposuerunt *enargia* pro *energia*. *pensa Levique*. Sic Turic. Camp. cum edd. ante Fab. Reliqui inserunt *et*. Goth. et Guelf. non notavi, negligenter ut suspicor. *equus*. Turic. Guelf. *et quos* cum Alm. et edd. ante Ald. ne hic quidem recedente Rusc. cf. § 30. Hoc correxit Regius, sed anteposuit *et*, quod deinde propagarunt Aldus et reliqui; quanquam Camp. jam *et aequus*. Goth. Voss. 2. Vall. *et equus*. cf. § 30. In *et quos* latebat nihil nisi *equus*.

cum Cicero, nondum offenderunt VV. DD. nec ostendent, ut opinor. Huc enim nequaquam pertinet, quod De Nat. Deor. 1, 31. *illustratio* legebatur ante Davisium, nunc est *lustratio*. Aut vitium inest scripturae, aut (quod verius puto) memoria lapsus est Qu., cui obversabatur locus de Or. 3, 53 ubi est *illustris explanatio*. cf. 6, 1, 24. Sed in nostri loco displicet etiam *Insequetur*. Nullam compositi verbi vim agnosco. Deinde, si respondet illi, quod mox est, *sequentur*, tanto minus convenit. Mihi quidem

illa geminatio *sequendi* non valde arridet; Quintiliano petitam tamen credam, modo pro *Insequetur*, fuerit *Hinc sequetur*. Libri quidem nullius varietatem animadverti, nisi quod Turic. a pr. manu *insequentur*. *Enargia* inter figuras desinitur a Rufiniano ut a nostro. Ruhnk. in ed. Rutil. p. 275. cf. Nic. Faber ad M. Senec. Contr. 2, 11 extr.

Excussi. Virg. Aen. 9, 474.
53. *Levique patens*. Aen. 11, 40. *positis insignibus* Aen. 11, 89. *Et dulcis*. 10, 781.

— *positis insignibus?*

Quid? non idem poëta penitus ultimi fati concepit imaginem, ut diceret,

— *Et dulces moriens reminiscitur Argos?*

Ubi vero *miseratione* opus erit, nobis ea, de³⁴ quibus queremur, accidisse credamus, atque id animo nostro persuadeamus. Nos illi simus, quos gravia, indigna, tristitia passos queremur: nec agamus rem, quasi alienam, sed assumamus parumper illum dolorem. Ita dicemus, quae in nostro simili casu dicturi essemus. Vidi ego saepe histriones³⁵

positis insign. Sic omnes ante Gryph. Reliqui inferunt *qui.* *insign. Quid.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jousf. (tac. Gesu.) cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Basil. Reliqui inferunt sequentem apud Virgilium versum.

34. *queremur acc.* Sic Turic. (a pr. manu) Camp. (nisi quod hic *s* in line pro *r*). Reliqui *querimur.*

id. Turic. Guelf. Camp. *in* cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. Hic omittit vocem cum Ald. Bad. pr. Vall. Regius reposuit nostrum. *indigna tristitia.* Turic. *an digna tristitia* cum Alm. *aut digna tristitia* Camp. *An* correctum in *in* in Turic. *queremur nec.* Sic Turic.

(a pr. manu) Camp. Reliqui *queramur.*

nostr. sim. Ita Turic. Guelf. Camp. Reliqui *s. n.* cf. § 28. 36. *essemus.* Turic. (a pr. manu) *vidissemus* cum Alm. cf. § 30. 36.

35. *Vidi — comoedos.* Quid differant *histriones* et *comoedi* non adeo facile dictu est mihi. Locus hic quidem maxime faciens adhuc mihi cognitus est Sueton. Cal. c. 54. ubi *tragoedi* (quod nullo negotio potest ad *comoedum* transferri) *pronunciatio*, se-

cernitur a *gestu* *histrionis*. cui similis ejusdem Neron. c. 24 ubi *hypocrita* est qui illic *histrio*. His acquiescere satius duxi, quam vel majorem veritatem simulare, vel rem tentare mihi valde impeditam, cum Gronovii et Salmasii (quamvis distinguendis tem-

atque comoedos, cum ex aliquo graviore actu personam deposuissent, stentes adhuc egredi. Quod si in alienis scriptis sola pronuntiatio ita falsis accedit affectibus: quid nos faciemus, qui illa cogitare debemus, et moveri periclitantium vice possumus?
 36 Sed in schola quoque rebus ipsis affici convenit, easque veras sibi fingere, hoc magis,

35. *accedit.* Sic omnes praeter Goth. qui *accendit.* Gesnerus hanc sibi conjecturam a Codice praereptam dolebat. Sed tum *Quod* debebat mutari in *Quos* et verbum ipsum est nimium. *et — possumus.* Sic Turic. Camp. Tarv. cum Alm. Ald. *ut — possumus* Jenf. *et — possumus.* Basl. Reliqui, etiam Regio iubente *ut — possumus.* Guelph. mihi non memoratum miror; sed Voss. 2. Goth. Vall. cum recepta facere facile credo.

36. *quoque rebus.* Sic Turic. Reliqui. r. q. cf. § 54. item § hac extr.

pora) aliorumque decretis multa veterum loca ob stare mihi viderentur. Geminum huic Ciceronis locum indicat Gesnerus de Orat. 2, 46. Sichertus, ni fallor, Gellii 7, 5. Mirum etiam hoc, quod *comoedi* dicantur *stentes* egredi.

accedit affectibus i. e. ad eos accedit, eos aequat, sic 10, 1, 36. et Alcon. Ped. ad Divin. in Caecil. (quanquam aliena interpretatione) „*accedere* est proximum fieri.“ cf. Sil. Ital. 14, 26. quamquam ibi cum accusativo firmitur.

cogitare debemus et moveri — possumus. Ne quis ultima haec nimis jacere putet, mo-

nendum videtur, id, quod *cogitare* etiam *debemus*, opponi *alienorum scriptorum soli pronuntiationi* (cf. 3, 8, 51 *pronunciando — dicendo*), quod autem *moveri possumus* respondere „*falsis affectibus.*“ Id quoque cavendum, ne quisquam *vice* interpretetur *loco.* Accipiendum est sic: *casu, infortuniis.*

36. *Sed in schola.* Quae praecesserunt, ad solum actorem forenses spectabant. Nunc et in declamationibus tale quid fieri posse, docet; et si non *personis*, at *rebus ipsis* affici.

easque — fingere. Interpretare: tales seligere, quae

26 quod illic ut litigatores loquimur frequen-
tius, quam ut advocati. Orbum agimus, et
naufragum, et periclitantem: quorum induere
personas quid attinet, nisi affectus assumimus?
Haec dissimulanda mihi non fuerunt, quibus
ipse, quantuscunque sum, aut fui, perve-

quod. Camp. *quia.* cf. § 15. 6, 3, 6.

illic ut lit. Turic. (a pr. manu) *illi lit.* Alm. *illi ut l.*
(cf. § 34. item hac §). Camp. *illic l.* cf. § 15.

induere. Jenf. Tarv. *inducere.* Correxerit Regius. cf. 3,
8, 50.

quid att. Camp. *non a.* cum Jenf. (tac.
Gefn.) et edd. ante Gryph. Mire, sed sententia quidem non
diltert.

fuerunt. Camp. *fuerint.* Male.

quantuscunque — *pervenisse.* Turic. *quantiscunque is a.*
f. p. cum Alm. (cf. hac § item 6, 3, 3). Sed ille a sec. manu
aut mutat in as. Guelf. *quantiscunque usus sum p.* Goth.
quantuscunque s. ac f. nam p. Camp. *quantuscunque sum nam*
p. cum Andr. *quantuscunque sim nam p.* Ald. *quantuscunque*
usus fuit nam perv. Sichardi apud Gibl. et Bas. Nostram
iplam dant Jenf. (tac. Gefn. de *nam* omisso) et edd. ante Ald.
(nisi quod *sim* habent Jenf. et Tarv.) quo acc. Bad. pr. Mox
Bad. sec. ad nostram addit *nam* insertum ante *perv.* quam
scripturam reliquae dant. Parenthesi faciunt *nam* — *credo*,
ut *motus sum* pendeat a *quibus*. Videor optimis auctoribus
expunxisse *nam* (quod ipse nonnisi in uno Goth. MS. reperi
cf. § 21). Longe melius dicitur et ad latinitatem et ad sen-
tentiam *quibus pervenisse me credo*, quam *quibus motus sum*.
Num *praeceptis* haece, vel artificii orandi, *motus* fuit?
Displicuit sane iis, qui insererent *nam*, abrupta in fine oratio:
frequenter cet.; nec profecto mihi placet; velim molliri saltem
subjecto *enim*, quod dicat aliquis excidisse post *frequenter*,
haustum ab hujus ultimis. Modestiae color corrumpitur po-
nendo *nam* post *quantuscunque*. Manifestum censeo et hoc, in

veritatem praeferant, non fa-
bulosas (cf. 2, 10, 5). Neque
enim recte accipi crediderim
hic *fingere pro credere*.

quod illic. Succurrit repo-
nere quo, referendo ad *fre-*

quentius; sed cum hoc longe
inde sit, fortasse non opus illa
relatione ad *hoc magis*.

quantuscunque. cf. 4, 2,
86.

nisse me ad aliquod nomen ingenii credo, frequenter motus sum, ut me non lacrimae solum deprehenderent, sed pallor, et veri similis dolor.

III. Huic diversa virtus, quae *risum* iudicis movendo et illos tristes solvit affectus, et animum ab intentione rerum frequenter avertit, et aliquando etiam reficit, et a satietate vel a fatigatione renovat. Quanta sit autem in ea difficultas, vel duo maximi oratores, alter Graecae, alter Latinae eloquentiae principes, docent. Nam plerique Demostheni facultatem defuisse hujus rei

illa structura *quibus motus*, opus fuisse expresso *ita*, quod subaudiri potest in nostra ratione. Turicensis illud *is* nihil aliud est nisi *sim*, cui praefertendum est *sum*, praesertim ob *fui*. Repositum *as* pro *aut*, destinabatur profecto *ac*, quod est in Goth. *usus sum* Guelf. quod inquinavit Sichard. ab arguante librario profectum existimo.

non lacr. Jenf. (tac. Gesn.) l. n. cum edd. ante Bad. cf. hac § item 6, 3, 2. *deprehenderent.* Sic Turic. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. et edd. ante Bas. Reliqui *deprehenderint.* *veri.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *vero.*

1. *sat. vel a sat.* Goth. (tac. Gesn.) f. v. f. cum Voss. 2. f. et f. Camp. *maximi.* Turic. Guelf. *maxime* cum Alm. Placet; in vulgata *vel* post *duo* collocandum videtur. Ut nunc est *vel* demonstrat non plus quam duobus opus ad hoc dicendum, ubi adverbium aptius videtur, cum etiam laus sit in sequentibus. *principes.* Guelf. *princeps.* Placet.

2. *def. huj. re.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *h. r. d.* cf. 6, 2, 36. item § 3.

1. *maximi.* cf. not. crit.

2. *Demostheni — defuisse.* Gesnerus monet, Ciceronem, agnoscentem ita vulgo judi-

cari, magnam tamen praedicare Demosthenis urbanitatem Orat. c. 26. extr.; recensere autem aliquot ejus dicta Plu-

credunt, Ciceroni modum. Nec videri potest noluisse Demosthenes, cujus pauca ²⁷admodum dicta, nec sane ceteris ejus virtutibus respondentia, palam ostendunt, non displicuisse illi jocos, sed non contigisse. Noster vero, non solum extra judicia, sed ³in ipsis etiam orationibus, habitus est nimis risus affectator. Mihi quidem, siue id recte

5. *affectator.* Turic. *affectatior* (de orthogr. cf. 6, 2, 18. item hic § 90.) *affectatior* Alm. (cf. 6, 2, 36. item § 5.) cum Palat. Gebhardi, qui hoc, cum altera ejusdem Cod. varietate, *nimis* pro *nimius* (cf. § 3. Camp.), conjungens, impense pro-

tarchum in vita p. 851. B. Capperonnerius ablegat ad Longinum c. 34. ubi inter alia et hoc: ἐνθα μέντοι γελοῖος εἶναι βιάζεται καὶ ἀστεῖος, οὗ γέλωτα κινεῖ μᾶλλον, ἢ καταγελάται. Ad quem locum Tanquerillus Faber, improbus Hermogenem, qui eum judicet κωμῶδῆν ἐπίσταςθαι (περὶ μεθόδου δεινότητος c. 34. p. 565), Demostheni accomodat, quod in rara Thucydidis facilitate a quibusdam dictum refert ipsius Scholiastes λέων ἐγέλασεν ἐνταῦθα. vid. Thucyd. Bip. Vol. 5. p. 359. (Non debebat ibi optimus Dukerus cogitare de Leone rhetore.) Dionysii Hal. iudicium de urbanitate Demosthenis (περὶ Δημ. δεινότητος. Rsk. T. 6. p. 1122) ut nunc est conspirare videtur cum hoc ipso vulgo recepto. Vix tamen credo verba illa prorsus esse sana. πλεῖστον γὰρ αὐτῆς μετέ-

χει μέρος sic video accipi, ut subjectum sit εὐτραπελία quae plurimam partem habeat τῆς χάριτος. Quid si subjectum est Demosthenes, qui uultum habeat εὐτραπελίας? Sed tum οὐδὲ oportebit inferere supra, jubente etiam Reiskio. cf. et mox § 21. Pearcius indicat locum nostri huic geminum: 10, 1, 107. „Salvus — „vincimus.“ Justus Lipsius Variar. lectt. 2, 17 (citante Almeloventio) rectissime Ciceronem defendit ab irrisione Corn. Taciti, quem tunc temporis credebat auctorem Dial. de Oratt.

dicta. proprie ita facetias appellari, notum.

5. *nimius risus affectator.* Notum Catonis illud: ὃ ἀνδρες, ὡς γελοῖον ἕπατον ἔχομεν. Plutarch. Vol. 1, 769 D. *Scurra consularis* audiebat ab inimicis Macrob. Saturn. 2, 1.

judico, sive amore immodico praecipui in eloquentia viri labor, mira quaedam in eo videtur fuisse urbanitas. Nam et in sermone quotidiano multa, et in altercationibus, et interrogandis testibus plura, quam quisquam, dixit facete, et ipsa illa, quae sunt in Verrem dicta frigidius, aliis assignavit, et testimonii loco posuit: ut, quo sunt magis vulgaria, eo sit credibilius, illa ab oratore non ficta, sed passim esse jactata. Utinamque

bat; malit tamen fere *affectantior*. Sed rejicit Burm. *ineptam*, quam recte vocat, Gebhardi emendationem, et negat sollicitandam receptam.

labor. Camp. labar. Jenf. leboro cum edd. ante Burm. qui reposuit nostrum e Voss. 2. addicentibus MSS. meis. Locum geminum, quem designat, 10, 1, frustra quaero. *in eo videtur.* Sic Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *v. i. e.* cf. § 2. item mox.

4. *ipsa illa.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Basil. Reliqui *illa ipsa.* Camp. non notavi. cf. modo item § 10. *posuit. Guelf. ponit.* placet fere, ob *sit*, modo *assignat* quoque scribatur.

illa. Guelf. omittit. Goth. (tac. Gesn.) *ea.*

non ficta. Turic. Guelf. omittunt *non.* Soli. Guelf. *et pro sed.*

5. *Utinamque lib.* Sic Turic. (a pr. manu) Guelf. Goth. (tac. Gesn.) mire! cum ipse, praeter silentium scriptorum, moneat similitates Ciceronum fratrum ob stare quo minus honorem aliquem a Quinto habitum credamus Marco) Camp. Tarv. cum Aln. Voss. 2. Andr. Pro *que* enclitico habent sane *quae*

4. *in altercationibus.* cf. 2, 4, 28. Mox inferam in ante *interrogandis.* cf. § 11.

dicta frigidius. Rectissime Liplius loco modo citato, ipsius Ciceronis appellat excusationem Verrin. 1, 46 „Quae ego non commemorarem „(neque enim perfacete dicta, „neque porro hac severitate „digna sunt) nisi vos illud „vellem recordari, istius nequitiam et iniquitatem tum „in ore vulgi, atque in communi- „munibus proverbii esse ver- „saram.“

libertus ejus Tiro, aut alius quisquis fuit, qui tres hac de re libros edidit, parcus dictorum numero indulissent, et plus iudicii in eligendis, quam in congerendis studii adhibuissent: minus objectus calumniantibus

Turic. Camp. sed hoc non refert. A sec. manu Turic. *Utinam q. libertus.* Reliqui *Utinam Quintus et l.* quod cum Mureto Varr. lectt. 10, 6. debebant eicere editores. *Utinamque* vide 2, 10, 9. 6 Pro. 7.

aut alius. Turic. Guelf. et a. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. exc. Camp. Vix defendas hanc scripturam. Quod si enim praeter Tironem, sed cum eo aliquis, ignotus Quinstiliano, ferebatur edidisse hos libros, *alter* dicendum erat, non *alius*. Vide confusa et atque *aut* 5, 10, 90.

objectus. Turic. *ablectus* cum Alm. (cf. § 3. 7.) sed ille a sec. manu *ab his locus*. Bodl. *objectus ab his locus* (modo recte excerpterit Gibl. nam *objectus* magnopere suspicor abesse ab hoc Codice) cum Obr. *abjectus locus* Jenf. cum edd. ante Ald. exc. Camp. *objectus locus* Ald. Basil. Nostram tuentur Guelf. Goth. Vall. (ref. Badio) Camp. *Abjicere* et *Objicere* con-

5. *Tiro* — *adhibuissent*. Etiam Macrobius (citante jam Regio) Saturn. 2, 1 „Cicero, „inquit, quantum in ea re va- „luerit quis ignorat, qui vel „liberti ejus libros, quos is „de patroni joci composuit, „quos quidam ipsius putant „esse, legere curavit?“ Ges- nerus de dictis Ciceronis able- gat ad Cic. ad Div. 7, 32. 9, 16. (collato Suetonii loco Caes. c. 56.) item ad Div. 15, 21. Pluralem *indulsi- sent* — *adhibuissent* post *aut* cf. ad 3, 8, 67. Malim tamen hic *indulsiisset* — *adhibuisset* ob id, quod inferitur, *edidit*. Ne Tironem quidem potuisse auctorem horum librorum

esse, si indigna Cicerone ad- missa fuerint, calidius pro- nunciare videtur Vavassor *de dictione ludicra* p. (Kappii) 342.

objectus. Proprie et cum vi dictum pro *expositus*, ut „*ob- jecti* fraudibus anni“ Claud. rapt. Prof. 3, 116. vid. Dra- kenb. ad Liv. 2, 58, 5. quan- quam ibi textus habet sensum *defendendi*, exempla in nota *periclitandi*, qui est in nostro loco. item ad 22, 34, 6. et Clav. Cic. Ern. h. v. Habet enim utramque potestatem verbum, prout refertur vel ad eos qui post *objectum* *hominem* sunt collocati vel ad eos, qui adversus eundem.

foret: qui tamen nunc quoque, ut in omni
 6 ejus ingenio, facilius, quod rejici, quam
 quod adjici possit, invenient. Affert autem
 summam rei difficultatem, primum, quod
 ridiculum dictum plerumque falsum est,
 hoc semper humile; saepe est industria
 depravatum; praeterea nunquam honorificum.
 tum varia hominum judicia in eo,
 quod non ratione aliqua, sed motu animi

funduntur, vid Drakenb. ad Liv. 34, 14, 8. Ex vulgata
 priorum edd. Burm. non male eruit *obj. joci calumniantium*,
 quanquam deteriore sententia, quam est nostra, sed Capperon-
 nerio stulte reprehensus. *locus et jocus* confusa hic docet Burm.
 item Drakenb. ad Liv. 36, 14, 4.

quod rej. — *quod adj.* Sic Camp. Reliqui *quid* — *quid*.
 Recte, si pro *invenient*, esset *doccbunt*. Guelf. secundo loco
 omittit pronomen, nec male.

6. *prim. quod.* Camp. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *p. quia*
 cum edd. aute Bad. cf. 6, 2, 36. item mox.

falsum. Rusc. (nisi forte abrafit aliquid manus male sedula)
falsum cum edd. ante Gibl. quo acc. Rollin. Muretus Varr.
 lectt. 19, 6 nostrum defendit. cf. 5, 10, 37. item hic § 18.
 Pro *falsum* conjicit *lascivum* Dan. ille cf. 6, 2, 14.

hoc. Vallae liber ac ref. Badio, non *at*, ut est apud
 Burm.

eo quod. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Gesn. Bip.
 Reliqui *quia* cf. modo hac §. Sic Camp. *quia* § 14.

animi. Edd. post Basil. ante Gesn. omittunt.

6. *hoc semper.* Nihili est tamen, pro *semper* scribenti
 pronomen h. l. nec adjuvat *saepe*, nequaquam accedo.
 Capper. interpretans *eo*, *ideo*. Gesneri quidem ratio *hoc* (ab-
 Sed verissima emendatio Bur- lat.) referentis ad *falsum*,
 manni: *ad hoc* (cf. 3, 6, 53. quasi *falsum* i. e. mendacium
 3, 5, 16. not. crit. item Tek- semper homine ingenuo in-
 leri Ind. Sallust. et Oudend. dignum hic moneat Qu., om-
 ad Sueton. Aug. c. 25.), cui nium minime placet.

quodam, nescio an enarrabili, judicatur. Neque enim ab ullo satis explicari puto, 7 licet multi tentaverint, unde *risus*, qui non solum facto aliquo dictove, sed interdum quodam etiam corporis tactu,

enarrabili. Jenf. *errabili* (cf. 1, 5, 33) quod Regius inveniebat. Tarv. *narabili*.

7. *enim ab.* Sic Camp. cum Andr. (non Venet. ut ait Gibl) *hab.* Turic. in quo idem latet (cf. 6, 1, 22.) ut exemplo in primis notabili ostendemus ad 9, 4, 140. Alii. *enim hoc ab* (cf. § 5. item mox h.) cum Ald. Reliqui *hoc ab.* Francius, conjiciens *expl. posse puto*, prodit, se, quid res sit, ignorare.

ris. qui. Sic Turic. (a pr. manu) Jenf. Tarv. cum edd. ante Gryph. exc. Camp. et Bad. pr. Quo acc. Capper. Gesn. eoque recentiores, item Muretus Varr. lectt. 19, 6 recte distinguens locum, unde *risus* referendo ad praecedentia. Reliqui *r. quidem.* In prima editione bonam esse scripturam falso narrat Gesn.

tactu. Turic. (quanquam nota subscripta, quasi si tolente) Guelf. Goth. Camp. Jenf. Tarv. *tractu* cum Alm.

nescio an enarrabili. Fortiter reponendum censeo *n. an inenarrabili.* cf. 1, 5, 33. item 5, 4, 2. et hic § 26. Perit, in recepta, structura illa legitima et jam satis confirmata τῶν *nescio an*, quae vel mox (§ 8.) servatur. *enarrabilis* ubi sine negatione possit dici, ne comminisci quidem possum, (cf. 12, 10, 76.) certe nondum legi. Quod ad sententiam attinet recte jubet Gesnerus conferre Cic. de Orat. 2, 54. 58. docentem, quam difficile sit de facetiis disputare.

7. *quodum — tactu.* Titillationem designari agnoscunt Capper. et Gesn. qui appo-

nunt locum Plinii 11, 38. Sect. 77. quem sua ex Aristotele mutuatum ostendit Harduinus. Hujus igitur verba subjiciemus *περὶ ζώων μορίων* l. 3. c. 10. pag. Sylb. 75. ὁ — γαργαλισμὸς γέλωσ ἐστὶ — συμβαίνειν δέ Φασι, καὶ παρὰ (sic lego pro *περὶ*) τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πληγὰς, εἰς τὸν τόπον τὸν περὶ τὰς Φρένας, γέλωτα, διὰ τὴν ἐκ τῆς πληγῆς γινομένην θερμότητα. Adjicit Gesn. Nemesianum Ecl. 3, 29 ubi Bacchum Silemus „vocat ad risum *digito.*“ *Quodum — tactu* dixit, quoniam non omnis tactus est titillatio.

laceffitur. praeterea non una ratione moveri solet. neque enim acute tantum ac venuste.

Voss. 2 Gebhardi (ut videtur) MS. Vall. Bas. Gryph. (1536). Burm. Nostrum ex ingenio Regii solo profectum videtur astipulante Mureto, qui nec ipse MS. nixus est, nisi forte illo quem appellat Varr. lectt. 18, 20 in corrigendo prooemio hujus libri. *Tractum* astruere conatur Burm. locis Claudian. in Rufin. praef. v. 7. De 3 cons. Honor. 141; ubi *tractu*. nihil aliud nisi spirae serpentum, paulo melius Ovidii ex Pont. 4, 15. locutione *trahere vultum*. Interpretatur „motum in „decorum.“ Recte videntur ob stare Capper. et Gesn. quorum hic *tractum* illum *facto* jam inesse monet, ut non debuerit seorsim memorari. Similem errorem habes 4, 2, 124. Sed 4, 4, 9 *jactu* male scribitur, quod et hic conjecit Francius, nullo quantum video, emolumento.

laceffitur. Turic. *lascessitur*. a sec. manu *lassescit*. Guelf. Camp. *accersitur*. Ald. *arcessitur* cum Colin. abesse verbum narrat Sichardus, a vetusto Codice, quem sibi missum ab Antonio Cassovienfi ex media fere Polonia, significat idem in praefatione. Nisi praegravaret Turic. auctoritas, amplecterer ege scripturam Guelf. *Laceffere* enim in re quacunque, quae non hostilis aut sit aut fingatur certe, usurpatum, nunc primur disco (neque enim Lucretiana exempla sufficiunt); sed est ingeniose sane dictum. Quod autem Burm. ait *arcessere* locum modo habere in frigidis jocis, longe petitis, nequaquam e accedo. Virg. Aeneid. 11, 254 hanc confusionem *arcessend* et *laceffendi* invenit Burm. cf. et Heyn.

una ratione. Turic. Guelf. *ut narratione* cum Jenf. Tarv. (hic quidem *narat*. per unam R) et edd. ante Ald. *ut ratione* Alm. (sed non credo recedere hunc a suo Turic. cf. hac § item § 8.) *una oratione* Camp. Nostram dant Goth. (quem falso veterem illam praeferre narrat Gesn.) Vall. et reliquae edd. ante Gesn. (nec dubito quin Voss. 2. etsi tacetur cf. 6, 2, 20.) qui suam *ut orat.* eruisse se ait ex Alm. interpretatur autem ita, ut non referat ad *explicari* hac sententia: „praeterea puto non „explicari, ut i. e. quo modo“ cet. quam dure, dicere vix attinet. Hunc sequuntur Bip. Andr. Blaff. Modo 6, 2, 30 *u*, quod solum offerretur, abiisse vidimus in *ut*; idem hic factum, unde *ut narrat*. extitit pro *una rat.* cf. et § 12.

solet. Turic. Camp. *soleat* cum Goth. (nisi forte cum

laceffitur. cf. not. crit.

sed stulte, iracunde, timide dicta aut facta videntur: ideoque anceps ejus rei ratio est, quod a derisu non procul abest risus. Habet enim, ut Cicero dicit, *sedem in deformitate aliqua et turpitudine*: quae cum in aliis demonstrantur, *urbanitas*: cum in ipsos licentes recidunt, *stultitia* vocatur. Cum videatur autem res levis, et quae ab scurris, nimis, insipientibus denique saepe moveatur; tamen habet vim nescio an imperiosissi-

Gesn. dormitari) et edd. ante Bad. quo acc. Gesn. et recentiores. Nostrium Vall. *solent*. Guelf. Recte Badius faultam appellat Regii divinationem (is enim conjiciendo effecerat *una at. ex ut narrat.*, mira verecundia usus in suadendo) modo pro *soleat* restituerit *solet*. Potest dici conjunctivus investus b iis, qui jam corrupissent *ut*. Pendere tamen etiam potest a *ui post risus*, modo et *laceffatur* legamus, quod ipsum suadet Regius. *aut facta*. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *ac f.* cum edd. ante Bas.

3. *ipfos dicentes*. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Goth. Voff. 2. (nisi quod *dicentis*, et Turic. a pr. *reanu ipso*, Alm. *ipse* cf. § 7. item mox). Reliqui *ipsum dicentem*.

videatur. Goth. (tac. Gesn.) *videtur* cum Vall. Voff. 2. cf. modo § 7. *ab*. Sic Turic. Guelf. Camp. Jenf.

(tac. Gesn.) Tarv. et edd. ante Bad. Reliqui *a*.

minis. Turic. *munus*, a *sec. manu minus*. Camp. *nimis*. cf. § 3. Cod. Gebh. *insipientibus*. Turic. *inspicientibus* cum Alm. cf. hac §. item § 9.

tamen. Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *tum* cum Voff. 2.

sed stulte. Suspicio intercidisse *et*. Quanquam saepe hoc omitti docet Drakenb. ad Liv. 2, 6, 1. et Oudend. ad Suet. Caes. c. 14 extr., nos ad 4, 2, 130. 5, 11, 18. 6, 3, 48. et vere omittitur modo

6, 2, 56 et mox § 12. in omnibus libris.

8. Cicero. De Orat. 2, 28. Similis est Aristotelis finitio, Poetic. c. 5. p. Buhl. 205. τὸ — γελοῖόν ἐστιν ἀμάρτημά τι καὶ αἰσχρὸς ἀνθρώπου οὐ φθαστικόν.

mam, et cui repugnari minime potest
 9 erumpit enim invitis saepe: nec vultus modo
 ac vocis exprimit confessionem, sed totum
 corpus vi sua concutit. Rerum autem
 saepe (ut dixi) maximarum momenta vertit
 ut cum odium iraque frequentissime fraugat
 10 Documento sunt juvenes Tarentini: qu

Vall. cum Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Ald. Correxerunt
 Regius.

9. enim. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.)
 etiam cum Voss. 2. Vall. et edd. ante Bad. Nostri est e con-
 jectura Regii (lenissima cf. 6, 1, 24.) quam expressit Bad.
 Reliquae enim etiam. invitis. Turic. Guelf. Camp.
 Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *invitus* cum Voss. 2. Vall. et edd. aut
 Ald. Correxerunt Regius. Alm. dare enim etiam invito non credo.
 cf. § 8 item mox. saepe: nec. Turic. Guelf. Camp.
 inserunt *nec fultus ope* cum Alm. et edd. ante Burm. exc. Ald.
 Gryph. (1556) Colin. Vidov. Scribunt Guelf. Camp. Voss.
fulctus. Goth. *fluctus* (nisi forte erravimus) Alm. *vultus* (quod
 tamen non credo cf. modo, item § 14). Muretas l. c. elegan-
 ter, ut semper, „Barbara“ ait „quaedam enunciatio effecerat
 „ut *nec fultus* pro *nec vultus* scriberetur. Quae corrupta scriptu-
 „ra fulta est postea ope alicujus, qui de suo addidit illud *ope*
 „Sic saepe *scritas* invasit in locum *veritatis*, *senus* in locum
 „*Veneris*; aliaque ad eundem modum.“ cf. Drakenb. ad Liv.
 21, 2, 4. nec vultus. Turic. Guelf. n. vultum
 cum Alm. Sed Goth. (tac. Gesn.) non v.

saepe omittit Camp. ut cum. Sic Turic. Obr.
 Reliqui omittunt ut.

10. Tarentini. Turic. (a pr. manu) *starent iniqui*.

9. erumpit — invitis. Ponit memoria lapsus Qu. credebat
 Gesnerus geminum Ciceronis hoc se alicubi monuisse?
 locum l. c. „Ita repente erum- cf. 5, 11, 26.
 „pit — oculos occupat.“ ut cum. cf. 6, 1, 51.

ut dixi. Non habeo de- 10. juvenes Tarentini. „Nar-
 monstrare locum. Securi „rat Val. Max. 5, 1, 3 ex-
 transeunt interpretes. Omisit „tern.“ (citus jam Regio)
 (sic melius) Gedwynus. An „et Plut. in Pyrho“ (Tur-

nulta de rege Pyrrho securius inter coenam
ocuti, cum rationem facti reposcerentur, et
neque negari res, neque defendi posset, risu
iunt et opportuno joco elapsi. Namque
iuus ex his, *Immo*, inquit, *nisi lagena de-*
fecisset, occidissimus te: eaque urbanitate
ota est invidia criminis dissoluta. Verum
ioc, quidquid est, ut non ausim dicere
arere omnino arte; quia nonnullam obser-
vationem habet, suntque ad id pertinentia
et a Graecis et a Latinis composita praecepta:

10. *rege Pyrrho*. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *P. r.*
f. § 4. 12. *reposerentur*. Turic. (a pr. manu) *res*
oscerentur. Jenf. (tac. Gesn.) *reposeret* cum edd. ante Ald.

11. *omnino*. Sic et Camp. cum MSS. ut volebat Regius
ro *omni* edd. a Jenf. ante Ald. *nonnull*. Turic.
a sec. manu) Guelf. omittunt *non* cum edd. post Camp. ante
ld. Correxerit Regius.

ebo, p. 387. E). „Sed mul-
to argutius noster“ (cf. 1,
5). „Ille Nisi vinum no-
bis defecisset, ista quae tibi
relata sunt, prae iis, quae
de te locuturi eramus, lusus
ac iocis fuissent. Hic Πλείο-
να δ' ἂν τούτων εἰρήκειμεν,
εἰ πλείων παρῆν οἶνος ἡμῖν.
Si vitam Plutarchi et Maxi-
mi miles, Fabianus profecto
insuper aureum tripodam me-
ruit.“ Gesnerus.

11. *composita praecepta*.
ic. de Orat. 2, 54 „Itaque
cum quosdam Graecos in-
scriptos libros esse vidissem
de ridiculis, nonnullam in
spem veneram, posse me ali-

„quid ex istis discere.“ Ari-
stotelis quidem de ridiculis
praecepta temporum injuria
nobis invidit vid. Arist. Rhet.
1, 11, 29. 3, 18, 7. etiam
Theophrasti liber περὶ γελοίου
intercidit. Rhetores, qui ali-
quid de risu scripserint, re-
centet Vavassor *de ludicra*
dictione Sect. 3. c. 1. p. (Kap-
pii) 257 — 270. Sed obiter
illi plerique; et credibile est in
artibus, quibus caremus, hunc
locum de industria tractatum,
velut in Gorgiae prodente
Aristotele l. c. cf. nostr. § 22.
Aristotelis doctrinam de εὐτρα-
πέλειā propositam in Ethic.
Nic. 2, 7 demonstrat Schaei-

ita plane affirmo, praecipue positum esse
 12 *natura et in occasione.* Porro *natura* no-
 tantum in hoc valet, ut acutior quis atque
 habilior sit ad inveniendum (nam id san-
 doctrina possit augeri): sed inest proprius
 quibusdam decor in habitu ac vultu, et
 eadem illa minus, alio dicente, urbana esse
 15 videantur. *Occasioni* vero et in rebus et

in occ. Praepositionem habent et Turic. Guelf. Got.
 Omittunt Camp. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Burm. ex
 Bad. Bas. cf. 6, 1, 25. hic § 27. Simile modo duplex a
 omnibus libris.

12. *possit.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Jenf.
 Tarv. Reliqui *possit.* Reposuit Reginus, male cf. 1, 8,
 nisi forte ejus mutatio spectabat ad § 10 ubi sane corrupte
 Goth. (tac. Gesn.) *des. possit.* cf. 4, 2, 128. Aptius hic quidem
 fuerit *potest*, quod reponere h. l. ne ipsum quidem durum
 cf. 4, 5, 11. *proprius — hab.* Turic. *propius quibus*
deorum in hab. a sec. manu: *proprius quibus decorum ha-*
 Guelf. *propria vis de eorum hab.* Jenf. *p. q. d. h.* cum ed.
 ante Ald. ubi Reginus desiderat *in.* Camp. nostrum.

ac vultu. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui atque v.

ut ead. Turic. Guelf. omittunt *ut ob u* antecede-
 cf. § 7. *alio — videantur.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac.
 Gesn.) Camp. (nisi quod hic esse vid. urb.) cum Voss.
 Reliqui *d. a. v. u. e.* (cf. § 10. 17). Quare deseruerit Cic-
 ronem? 10, 2, 18.

13. *Occasioni.* Turic. Guelf. *Occasio* cum Alm. Reliqui
 Codd. silentur. Equidem video dativum esse in Goth. c.

derus ad Demetr. p. 153. quo
 adde indicante etiam mox
 (§ 18) Almeloventio 4, 8.
 Magna Moral. 1, 31. Ethic.
 Eudem. 57. Sed juvabit au-
 dire Schneiderum de consue-
 tudine loquendi in hoc genere
 disputantem l. c. Eleganter,
 sed respiciens modo ad pro-

nunciationem, praecipit
jocatione Cornif. ad Heren-
 3, 15. 14. Marli (vid. l. c.)
 § 102.) liber intercidit. Hi-
 trahas Athenodori quoque
 opus. cf. 2, 17, 15.

12. *possit.* cf. not. crit.

13. *Occasioni — prior.* l.
 tanta, quae est hujus loci

tanta vis, ut saepe adjuti ea non indocti modo, sed etiam rustici false dicant in eum,

ocios ultro assigno Voss. 2. Vall. (cf. § 8). Sed eorum vix majorem auctoritatem agnosco quam Camp. qui et ipse occasione cum tot edd. cf. 5, 13, 19.

rustici false. Turic. Guelf. *rusticis ai se.* Ille a sec. manu *usticis adesse.* Levis error, in quo recepta illa latet.

dicant in eum. Turic. Guelf. Camp. *d. et in eo* cum Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. qui *d. et in eum.* Basil. *d. ut unum* ex conjectura Regii. Mox Gryph. *d. in eum* cum reliquis edd. ubi et perquam leviter expungitur. Neutrum genus esse in *eo*, apparet oppositis *et in rebus.* Quod si enim masculinum esset, quo referretur *quisquis*, dicturus erat Qu. „et in *rebus*, et in *persona.*“ Goth. dare *d. in* omisso pronomine et Gesnero diceuti et mihi silenti credo, quanquam obitat gemellus ille Voss. 2. cf. 6, 2, 20.

corruptela id unum relinquatur ut probabilem scripturam, ut erutam e MSS. (vid. not. rit.) communicemus cum euctore: „Occasio vero et in *rebus* est tanta“ (hic *vis* omitto de conjectura) „ut — dicant, et in *eo*, *quid*“ conj. pro *quis*) „*aliquis*“ conj. pro *aliquid*) „dixerit prior.“ Facile apparet alienissima illa *et in rebus* hac constitutione defendi et in aliquo dignitatis loco poni, dum referuntur ad *et in eo*. Est enim occasio aut in *rebus*, aut a dicto alicujus prior. Quis autem tulerit „occasione et in *rebus*?“ ubi saltem in debet omitti, etsi vel sic *rebus* utilissimum fuerit et plane notum. Sed displicet, quod, in illa partitione, prior species non nuda proponitur,

sed adjunctis istis: *tanta ut cet.* Hoc ut vitetur paulo licentius ita poterit scribi: „Occasio — est (*cujus*“ [hoc additur de conjectura] „tanta *vis* ut — *d.*) et in *eo*“ cet. Levior illa (et lenis profecto) mutatio τῶν *quid* et *aliquis* eo commendatur quod non celeritate dicendi certatur, cujusmodi sententia inest istis: *quis aliquid d. prior*, verum artificio et felicitate apprehendendi id, quodcumque forte fortuna *aliquis* dixerit prior. Eo enim prorsus ducunt quae protinus inferuntur: *Sunt enim* cet. Recte autem Regius huc advocat locum Ciceronis de Orat. 2, 56 extr. „Omnino probabiliora sunt „quae lacessiti dicimus quam „quae priores.“

quisquis aliquid dixerit prior. Sunt enim longe venustiora omnia in respondendo, ¹⁴quam in provocando. Accedit difficultati, quod ejus rei nulla exercitatio est, nulli praeceptores. Utique in conviviiis et sermonibus multi dicaces; sed, quia in hoc usu quotidiano proficimus. Oratoria urbanitas rara nec ex parte propria, sed ad hanc consuetudinem ¹⁵commendata. Nihil autem vetabat

quisquis. Turic. *quis* cum Jenf. Loc. Ven. Rusc. Bas. quod inveniebat et Regius. A sec. manu ille nostrum et hoc Camp Tarv. cum reliquis. Badius prior *cui* de conjectura.

dixerit. Jenf. (tac. Gesn.) *dicitur* cum Loc. Ven. Rusc. Bad. pr. quanquam Vall. nobiscum facit.

^{14.} *sed quia.* Turic. (a pr. manu) omittit *sed* cum Alm. probante Burm. *Sed* a librariis addi ostendit Drakenb. ad Liv. 6, 22, 8. Hanc originem verioreni censeo, quanquam et literae *ces* praecedentes parere potuerint errorem cf. eundem ad 7, 41, 5. et hic § 28. item 4, 2, 70.

parte. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 2. Vall. Bodl. Bal. Alm. Andr. Reliqui *arte.* cf. not. ex.

commendata. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 2. et edd. ante Ald. Reliqui *accommodata*, ex conjectura Aldi ut suspicor. Non dubito quin nobiscum faciat Alm. quam non memoratus cf. § 9. 19.

^{15.} *vetabat.* Goth. *vetabit*, ut conjecit et recepit (in pr.) Badius. Male, vel ob *fingersentur* imperfectum (cf. 6 Pro. 16). Sed Voff. 2 *vetebat*.

^{14.} *sed quia.* Melius sane „monum, de qua paulo ante abfuerit *sed.* cf. not. crit. Sic „dixit.“ Rollinus. et Gedoynus.

ex parte propria. Sua causa, *commendata.* a rhetoribus quasi aliquid conducat oratori. in scholis, quos protinus notat male jocos ex materiis suis proferibentes. Hoc enim est

ad hanc consuetudinem. in imperfecto isto *vetabat.* „Conviviorum scilicet et ser- cf. 2, 10, 9.

et componi materias in hoc idoneas, ut controversiae permixtis salibusingerentur: vel res proponi singulas ad juvenum talem exercitationem. Quin illae ipsae, quae *Dicta*¹⁶ sunt, ac vocantur, quas certis diebus festae licentiae dicere solebamus, si paulum adhi-

materias. Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) *materies.*

Male. cf. 2, 10, 4 et tot locis. Guelf. omittit *in hoc idoneus.*

salibus. Turic. (a sec. manu) *talibus.* Guelf. *tabulis.*

16. *Quin — vocantur.* Turic. Guelf. Camp. *Q. ipsae illae dictae sunt a. v.* Goth. (tac. Gesn.) *Q. illae ipsae dictae sunt a. v. cum Voss. 2. Alm. (?) Tarv. Ald. Q. illae ipsae quas dictae s. a. v. Vall. (?) et Bad. pr. Noltrum in Jensoniana prima,*

dicere. Onittunt hoc Turic. Guelf. cum Alm. *dare* Camp. Juvat integram protasin apponere, qualis legitur in vetustissimis Codd., quo manifestior sit difficultas loci. „Quin ipsae illae dictae sunt ac vocantur, quas certis diebus „festae licentiae solebamus.“ *Dicere* illud novitium esse, quanquam in nno meorum Codd. positum, vel hoc apparet, quod pro eodem est *dare* in Camp., quo fluctuatio librorum indicatur (cf. 5, 13, 19). Etiam quae relativum post *dictae* a sinceris libris abest. In recepta neutrum *dicta* nullis machinis structurae inferi potest, et rectissime Badius „Quaeram“ ait „ab eo“ (Regio) „quid demonstraret illa pronomina *illae* „*ipsae*, cum nullum substantivum significans rem demonstratam, tam addatur, nisi *dictae* legantur.“ In Vallenſis margine ad *dictae* annotatum est: *dictae sive dictiones.* Inauditum sane feminini generis substantivum, si tamen sincerum possit probari, magnopere subventum fuerit loco. Durissimum enim tot vocabula mutare: *ipsa illa dicta — quae*, ubi nulla erroris occasio ostenditur. Atqui hoc saltem fieri debebat in recepta. Deinde quid illud est: „*dicta sunt ac vocantur?*“

15. *et componi.* Quidni vel pro et? (cf. not. crit. ad 4, 5, 12). Opponuntur enim *componi et singulas.* Nisi forte *expanderis et.*

16. *Quin illae — solebamus.* Etiam hic ad nott. criticas lectorem amandare cogimur.

bita ratione fingerentur, aut aliquid in his serium quoque esset admixtum, plurimum

Anne igitur nomen, quod ajunt, et omen habent *dicta* illa? Sed quod tandem comminiscar *dictum*, quod *vocetur* quidem neque *sit* tamen? cf. § 109. Apage frigus istud plus quam puerile. Porro *dicta dicere* quam *sit* elegans, alii viderint. Sed hoc ne in Codd. quidem. Quare autem *solebamus*? Num igitur jam non *sit* idem? Praeteriti ratio potest esse in eo, quod vel consuetudo tangatur, quae fuerit Quintilianii et condiscipulorum in scholis (velut 1, 5, 23. 24. 1, 10, 39. 5, 12, 17.) vel mos antiquus Romanorum jam abolitus, ubi tamen perfectum aptius (velut 3, 10, 1. 6, 1, 35). Neutrum huc pertinet, cum Saturnalia et *libertas* illa *Decembris* (Hor. Serm. 2, 7, 4) procul dubio respiciatur in istis *certis diebus festae licentiae*, quae nec scholarum erant (nam seriae isto tempore) nec abolita Quintilianii aetate. In tanta obscuritate, magis, ut aliquam tamen sententiam dispiceremus, quam ad restituendam Quintilianii manum, *sunt ac et solebamus* mutare aggressus sum. Ex illo *fecerim sicut*, ex hoc *solebamus*. Aegre, fateor, quisquam admittet illam corruptelam; in hac emendatione scrupulum eundem inveniet, quem tetigimus, temporis praeteriti. Hoc quidem ita amoliri posse videaris, si dicas juvenum modo fuisse hosce jocos in Saturnalibus, quos se quoque olim agitare meminerit Qu. Sed equidem praeteritum ab eo probatum censeo, qui *fingerentur* et *poterant* male interpretaretur, quasi de praesenti non *dicta*. Quare si quid licentius grassari permittatur, scribemus ita: „Quin ipsae illae „(*dictae sententiae* vocantur) quas c. d. f. l. *jaculamur*.“ *dictas sententias* vulgo esse appellatas haec in Saturnalibus jocationes, gratis sumo, neque aliunde, quam ex hoc ipso loco, didici. Eodem redit, si pro *sunt ac* scribis *sicut*; ubi *dictae* appellabuntur eadem, in quo facilior sane est structura „*dictae* (sicut „vocantur).“ Nisi forte censes, huic voci *dictae* aliquod praesidium esse in glossa illa Vall. *Jaculamur* aptissimum fuerit verbum. cf. § 42. 43. 9, 2, 79. ubi recte Burn. ablegat ad Petron. c. 109. C in L, in B abire L, etsi exemplis docet Morelius Elém. de Critique p. 93. 140. 141., despero tamen quenquam tantae mutationi conciliatum iri, nisi casus advocetur, verus ille ex machina Deus, omniumque emendationum, ingenio carentium, vindex praesentissimus. Potuit enim sane *casu* librarius scribere *solebamus* pro *jaculamur*.

poterant utilitatis afferre: quae nunc juvenum, vel sibi ludentium exercitatio est. Pluribus autem nominibus in eadem re vulgo 17 utimur: quae tamen si diducas, suam quandam propriam vim ostendent. Nam et *urbanitas* dicitur: qua quidem significari video sermonem praefertentem in verbis et sono et usu proprium quandam gustum Urbis, et suntam ex conversatione

poterant. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Loc. Venet. Rusc. Obr. Gesn. Bip. *poterat* Jenf. Tarv. Ald. Reliqui *poterunt.* Male.

17. *diducas.* Sic Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Vall. Loc. et edd. ante Gesn. Reliqui *deducas.* Correxerunt Regius.

quand. propr. Ita Turic. Guelf. Camp. Reliqui *p. q.* cf. § 12. item § 18. *praefertentem.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Vall. et edd. ante Basil. exc. Ald. *praesentem* Gothi. Voss. 2. (cf. 6, 2, 21). Reliqui *se* inferunt; suadente Regio, Badio iterum refragante. cf. 6, 2, 14.

sono. Turic. *sofo*, a sec. manu *seso*, cui ascribitur: *vel ex arte.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *arte.* Mirum glossema! *gustum.* Camp. *gestum* cum Goth. Vall.

vel — ludentium. Ambiguum est *vel.* Aut dirimit enim *ludentes* a juvenibus, aut valet *adeo*, quod sic interpretaberis: etiam tum, cum nihil aliud nisi cet. Quid sit „*sibi ludere*“ vix dicam. An nullo alio teste, magistro non moderante? Sed fortasse nihil aliud nisi *inter se.* Nunc non ad aetatem eam refero, qua scribit Fabius, sed oppo- sito desideratis istis: *si fingentur, si esset*, quomodo dicimus: „melius abesset; nunc „ita intelligimus.“

17. *diducas* „i. e. separe.“ Regius. Si quis synonymiam hanc sedulo discernat, differentiae apparebunt.

conversatione. Vocabulum hoc, L. Senecae in primis frequentatum, jam Trogo adhibitum docet summus Ruhnkenius ad Vellej. 2, 102, 3 ubi locus Gronovii in Observ. demonstratus, est p. 631 ed. Platn. vid. nostr. 1, 2, 4. Declam. p. (Bip.) 3, 17. 4. 149. Dial. de Oratt. c. 9. Seneca Epist. 108 p. (Bip.) 55. „non solum studentes,

doctorum tacitam eruditionem; denique,
 18 cui contraria sit *rusticitas*. *Venusium* esse,
 quod cum gratia quadam et venere dicatur,
 apparet. *Salsum* in consuetudine pro ridi-
 culo tantum accipimus: natura non utique
 hoc est: quanquam et ridicula oporteat esse
 falsa. Nam et Cicero, *omne, quod falsum*
fit, ait *esse Atticorum*; non, quia sunt ma-
 xime ad risum compositi: et Catullus, cum

18. *et — dicatur.* Jenf. *ex — dictum.* Tarv. *et — dictum*
 cum edd. ante Ald. Correxerit Regius, sed jam Camp. nostram.

falsum — falsa. Turic. *falsum — falsa.* cf. § 6. 39.

accipimus. Turic. a pr. manu *accepimus.*

oport. esse. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefu.) Camp. *esse*
oport. Male. cf. § 17. 25. *falsum fit.* Turic. Guelf.

superfit cum Alm. *sal sumpsit.* Camp. apparet origo
 erroris.

„sed etiam *conversantes*“ ubi
conversatio, ut hic a nostro,
 significatur quotidiana, a certo
 discendi consilio aliena. Ap-
 pul. Met. l. 5. p. 89. 91.

doctorum — eruditionem.
 cf. 4, 2, 45. *Doctus* non ali-
 ter usurpatur quam *eruditus*.
 At quam eleganter *tacita* ap-
 pellatur illa eruditio! cf. 1,
 10, 7 „(artes) *tacitae* quoque
 „sentiuntur.“ et mox § 19.

18. *quanquam — oporteat.*
 Coniunctivum cf. ad Prooem.
 18. Recte praecipit, ridiculis
 quidem utique oportere inesse
 salem, falsis risum negat.

non quia sunt. Recte Gef-
 nernus malit *sint*, quoniam
 pertineat ad Ciceronis senten-

tiam. Possit (id quod est in
 Guelf. Camp. et marg. Vidov.)
nam pro *non*, mutari in *nam*.
 ut sit interrogatio per paren-
 thesin, valens negationem.
 cf. 5, 10, 102. Locus Cice-
 ronis est ex Oratore c. 26.
 Almeloventius ablegat ad § 107.
 et locum Demetrii de elocu-
 tione p. (Schneid.) 72 *διόπερ*
οὐδὲ ἐκωμῶδου δωρίζοντες,
ἀλλὰ πικρῶς ἠτικίζον· ἢ γὰρ
ἄττικὴ γλῶσσα συνεστραμμέ-
νον τι ἔχει καὶ δημοτικόν, καὶ
ταῖς τειαύταις εὐτραπέλιαις
πρέπον. item ad Philostr. in
 vita Scopeliani l. 1 de Sophisti.
προσφύς — τοῖς Ἰωνικοῖς
 (quales sunt Attici) *τὸ ἀστεϊ-*
ζεσθαι. p. 519 Ol.

licit, *Nulla est in corpore mica salis*, non hoc dicit, nihil in corpore ejus esse ridiculum. *Salsum* igitur erit, quod non¹⁹ erit insulsus, velut quoddam simplex orationis condimentum, quod sentitur latente iudicio, velut palato, excitatque et a taedio defendit orationem. Sane tamen, ut ille, in cibis paulo liberalius aspersus, si tamen

Nulla — salis. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui totum pentametrum, ut est apud Catullum.

non hoc. Turic. (a sec. manu) Guelf. Camp. omittunt non cum Goth. et edd. ante Roll. Vindicant negationem Turic. (a pr. manu) Alm. Goth. 2. Erasmus in Adagg. 2, 3, 51. Muretus Varr. lectt. 19, 6. Bad. in marg. et nota.

19. *jud. — excitatque.* Sic Turic. Alm. (nisi quod ille palato et excitat quae, ex hoc autem et post iudic. assertur. falso profecto cf. § 14. 20.) cum Goth. Voss. 2. Stoer. et edd. ante Gibl. quo acc. Roll. j. v. p. excitat quod Guelf. Reliqui . et velut palatum excitat quod cuius auctorem dicit Bodl. Gibsonus, mihi quidem nil ejusmodi persuadens. Est sane in Turic. sec. manu palatom et quod pro quae. Sed quis tulerit structuram illam τὸν quod post excitat? Camp. j. velut palato extat atque excitat. Sane tamen. Goth. (tac. Gesn.) omittit tamen cum Voss. 2. Capper. cf. § 28. conjicit S. tam Burm.

Nulla — salis. memoriter extra versum citat locum. f. 6, 1, 24. Catulli epigramma est in Quintiam et Lesbiam pud Is. Vossium p. 311.

19. *latente — palato.* Latet illud iudicium, cuius ne ipse quidem qui iudicat conscientiam habet. Recte autem comparat Burmannus Cic. de Nat. Deor. 2, 18 extr. „(Epicurus) palato — iudicat.“ cf. Lactant. de Op. dei c. 10. p. 98 Lutet. 1748. 4.) excitat — orationem cf. ad 6, 1, 2.

Sane tamen — habent. Ii-
brorum quidem hic nonnisi
duorum levissima varietas:
sed non est acquiescendum in
recepta scriptura. Nihil agit
Capper. aliquot exemplis de-
fendere conatus, quod ille et
hi referuntur hic ad nomen
nusquam expressum. Id au-
tem esse *sal*, qui lateat in
salsum. Neque enim tantae
licentiae praesidium ex iis peti
potest. Colometii pater, ut
narrat filius, ad oram codicis
sui *sal* scripserat pro ille, et

non sit immodicus, assert aliquid propriae voluptatis: ita hi quoque in dicendo habent quiddam, quod nobis faciat audiendi sitim. *Facetum* quoque non tantum circa ridicula
 20 opinor consistere. Neque enim diceret Horatius, *facetum carminis genus natura concessum esse Virgilio*. Decoris hanc magis, et excultae cujusdam elegantiae appellationem puto. Ideoque in epistolis Cicero haec Bruti refert verba, *Nae illi sunt pedes*

habent. Guelf. *habet.* *sitim.* Turic. a pr. manu
sit In. Unde est profecto quod mox Camp. *Infacetum.*

20. *Horatius.* Turic. (a pr. manu) *oratus.* Goth. (tac. Gesn.) Camp. *oratus*; ut mox *oratio* Turic. Camp.

carminis. Turic. (a pr. manu) *catonius* cum Alm. Illi a sec. *catoni* et sic Guelf. cum Goth. Voss. 2. *catoni minus.* Camp. *catonis* Jens. et edd. ante Ald. Nostrum Vall. non *cautionis* ut narrat Burn. Regius *orationis* repouere suavit Equidem suspicanti Burmanno respondeam, nihil nisi receptare latere.

Nae illi. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jens. (de *ne* tac. Gesn.) *ne ulli* cum Voss. 2. et edd. ante Stoer. itemque edd. Ciceronis. *ne ullo* Andr. Sich. Potest recepta videri commoda veteris scripturae emendatio, auctore incerto. Scriptura *nae* semper per E solum tenenda, docente L'aerne

sales pro *hi*; non leni emendatione. Burmanno displicet tam brevi geminatum *tamen*. Rectissime; etiam propter logicam. Equidem praeterea quid sibi velit *fan* isto loco, si interrogat, obmutescam. Illis igitur vocabulis dilisus rescribere malim: *Sales enim* — *habent.* Peccatum fuit similiter in loco Ciceronis, modo citato, Orat. c. 26. ubi *sanum*

pro *falsum* male praetulit Lambinus ex uno codice. cf. *turbatum* in eodem vocabulo § 15. *Audiendi sitis* quam egregie dicta sit, quoniam docere non attinet.

20. *Horatius.* Sat. 1, 10, 44. 45.

Cicero in epistolis. Locus inter fragmenta relatus, apud Ernest. p. 1067. Malim praene ingrediendi.

faceti, ac deliciis ingredienti molles. Quod convenit cum illo Horatiano, *molle atque facetum Virgilio.* *Jocum* vero accipimus,²¹ quod est contrarium serio. Nam et fingere,

ad Terent. Andr. prol. 17. cf. Heusing. ad Cic. de Off. 2, 21, 16. Cort. ad Sall. Cat. 52, 27.

faceti. Turic. (a pr. manu) *facti* cum Alm. (cf. § 19. item § 26). vid. § 57.

molles. Turic. (a pr. manu) Camp. *mollis.* Jensch. *mollius* cum edd. ante Stoer. quo acc. Ciceronis fragmenta. Badius Ascensius (referente Burmanno: nec scio ubi, neque enim in edd. quas confero) conjecit *delicatus ingrediente molles*, probante Burmanno, me, quare praestet, parum assequente, nisi voluit *ingredienti*.

Quod convenit — Virgilio. Non erat quod hisce uucos apponeret, tanquam glossemati, Gesnerus, male repetitos illos a Bipontinis. Camp. *Quia — V.* cf. § 6.

21. *vero acc.* Camp. inserit *id*, non male.

et fing. Turic. Camp. *effing.*

21. *Nam et fingere.* Hisce improbatio, nisi fallor, uest ejus, quod modo fieri dicebat. Est autem talis fere in omnibus, quae hic recensentur, vocabulis. Sed particula *nam*, quamvis in omnes partes versata, nondum scio quid faciam. Id quidem unicuique manifestum esse puto, *serium* a Romanis non, ut a nobis, opponi etiam *ficto*, sed soli *ridiculo*. Quod plurima veterum loca ostendunt, velut hic apud nostrum § 106. 108. 9, 2, 14. Sic 1, 2, 1 „discere serio“ non est *vere*, non *dissimulate*, sed *severe*, *citra lusum* (cf. 1, 1, 20). *Jocus* autem potest esse vel in seriis i. e. ubi non ridetur.

Ejusmodi est *terrere* in primis. Ergo aliud hic dicit Qu. ac modo accipi narrabat. Hoc-cine autem induci potest per *nam*? Subaudiendum in proximis fuerit *male*, *parum recte*, ad illud *accipimus*. Sed nimia ista durities. *vero* etiam, post *Jocum*, languet et jacet ne levissimam quidam habens oppositionem. Malim *vulgo*, ut § 17. item § 18. *in consuetudine*. Neque tamen vel sic, etsi improbatio paulo sit manifestior, *Nam* recte dici, nullo alio interjecto, mihi persuadeo. *Et* ante *fingere* in primis necessarium, quod valet *etiam*, quo ostenditur, non solum *risum* contineri *joco*.

- et terrere, et promittere interim locus est. *Dicacitas* sine dubio a dicendo, quod est omni generi commune, ducta est: proprie tamen significat sermonem cum risu aliquos incessentem. Ideo Demosthenem *urbanum* fuisse dicunt, *dicacem* negant.
- 22 Proprium autem materiae, de qua nunc loquimur, est *ridiculum*: ideoque haec tota disputatio a Graecis *περὶ γελοίου* inscribitur. Ejus prima divisio traditur eadem, quae est omnis orationis, ut sit positum *in rebus*, aut *in verbis*. Usus autem maxime simplex.
- 25 Aut enim *ex aliis* risum petimus, aut *ex*

quod est. Turic. (a sec. manu) *quae ex.* Camp. addit *ex.* Edd. a Jensch. ad Ald. *quae e.* ducta. Goth. (tac. Gesn.) *dicta.* aliquos. Basil. Stoer. Chouet. Leid. *aliquo.* Restituit Gibf. cum magno strepitu, „reliquos“ malam scripturam dare narrans, quod Burn. refluxit „nonnulli.“ cf. 15, 13, 9.

22. *περὶ γελοίου* *inscr.* Turic. *περι γελοίου* *scr.* a sec. manu *peri sologion* *inscr.* Camp. *περιστολογία* *scr.* Goth. *περισσολογία* *inscr.* Voss. 2. *Περισσολόγιον* *inscr.* *περιίσολόγια.* Vix credo. Jensch. Tarv. Lecumani. Reliquae ante Ald. *περι γελοίου.* *Ejus prima.* Turic. enim *pr.*, a sec. manu *etenim pr.* et sic Gneiss. Goth. Jensch. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. ante Ald. *exc.* Camp. qui *et enim* *suprema*, unde apparet origo vitii, quod correxit Regius.

23. *simpl. Aut.* Turic. Camp. inserant *In.* cum Alm. *miire*, natum tamen credo ex litera *I* in *mediis* male accepta; quam Camp. transponit *med. reb.*

21. *urbanum* — *dicacem*; Goth. (tac. Gesn.) solus, sed valde in tempore.

22. *quae est omnis orationis* cf. 5, 5, 1. Sic modo § 21 *omni generi* i. e. dicendi. Mox inter *positum* et *in* inserit aut *maxime simplex.* Gesnerus pro *simplex* emendat *triplex*, aptissime et aliquanto ultra Traucium, qui pro *maximo*

nobis, aut *ex rebus mediis*. *Aliena* aut *reprehendimus*, aut *refutamus*, aut *elevamus*, aut *repercutimus*, aut *eludimus*. *Nostra*, *ridicule indicamus*, et, ut verbo Ciceronis utar, dicimus aliqua *subabsurda*. Namque eadem, quae, si imprudentibus excidunt, *stulta* sunt; si simulamus, *venusta* creduntur. Tertium est genus, ut idem dicit, in²⁴ *decipiendis expectationibus*, dictis aliter accipiendis, ceterisque, quae neutram personam contingunt, ideoque a me *media* dicuntur. Item *ridicula* aut *facimus*, aut *dicimus*.²⁵

aut repr. Turic. Guelf. Camp. autem r. cum Goth. Alm. Voss. 2. Jenf. Tarv. Correxerit Regius. Verbum Turic. Guelf. dant *reprehendimus*. *ridicule*. Reperi conjecturam Regii ex Cicerone petitam cum Aldo, Colinaeo, Pearcio ad Cic. Reliqui *ridicula*.

24. *ceterisque*. Turic. pr. manus omittit *que*. cf. 5, 11, 12.

25. *aut. fac. aut dic.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (taç. Geln.) cum Voss. 2. et edd. ante Stoer. Quo acc. Obr. Reliqui *a. d. a. f.* cf. § 18, item mox.

rescribi malit *minime*, probante Capper. Usum adverbii cum numerali, graecissantem, non capiebat librarius. cf. Viger. ed. Zenn. p. 405. item Hemsterhus. ad Lucian. Bip. Vol. 1. p. 305. cf. 5, 14, 5. *maxime quinque*. Vulgata stare nequit. Ascriptum in Rusc., excusum in Bad. utriusque margine: *maximi triplex*.

25. *mediis*. Hoc quid sit, mox ipse interpretatur § 24. extr.

verbo Ciceronis. De Orat. 2, 71. Sed totus ille locus nostra scribenti Qu. observabatur. Inde enim alia quoque mutuatus est ut *ridicule indicamus*, *decipiendis expectationibus*. Obscurius tamen loquitur Qu. dum, pro Ciceronis *naturis aliorum, ipsorum*, dicit *Aliena, nostra*. cf. et nostr. 1, 5, 65.

stulta — venusta. Par ratio soleocismi et schematis 1, 5, 53.

Facto risus conciliatur, interim admixta gravitate: ut M. Coelius praetor, cum sellam ejus curulem consul Isauricus fregisset, alteram posuit loris intentam; dicebatur autem consul a patre flagris aliquando caesus: interim sine respectu pudoris, ut in illa *pyxide Coeliana*, quod neque oratori, neque

Facto — conc. Turic. *factoribus c.*, a sec. manu *factis c.* et sic Guelf. *Factis r. c.* Camp.

Coelius. Turic. Guelf. Camp. *Caecilius* cum Goth. Bodl. Andr. et edd. ante Gryph. exc. (mire) Loc. Ven. Rusc. Error idem mox commissus § hac, ut et apud Dionem et Livium vid. Drakenb. ad Epit. l. 111. et Ruhnk. ad Vell. 2, 68, 1. p. 38. item nos in praef. p. 38, quod praesumerat Funcc. de imminente senect. L. L. p. 350. Praenomen auctore Camp. una litera scripsi, reliqui integrum. cf. 6, 1, 55.

Isauricus. Guelf. *Isaurus*

consul a patre. Sic Turic. (a prima quidem manu: *consunt a pr.*) Camp. et edd. ante Gryph. Reliqui *cos.*

flagris aliquando caes. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. Reliqui *a. c. f.* cf. hac § item mox.

pyxide. Turic. *puxide.* a sec. manu *apodixe* cum Jenf. Tarv. verum dant Camp. et Guelf. nisi quod hic *i* pro *y*. Goth. *pypside.* Voss. 2. *pyfide.* Correxerit Regius.

Coeliana. Goth. (tac. Gefn.) Camp. Tarv. *Caeciliana.*

25. *M. Coelius.* Hujus (cf. 4, 2, 123.) praetoris cum P. Servilio Vatia Isaurico, filio, consule contentiones celebres fuerunt, de quibus prodita veteribus scite, ut cetera, coagmentavit Freinshemius in Suppl. libri Liviani, ubi et haecce historiam ponit (c. 20.), a nemine, quod sciam, praeter Quintilianum, memoratam; quanquam sellam Coelii, plebem novarum tabularum promissione lactantis, ab Isaurico fractam etiam Dio refert.

l. 42. p. Reim. 319, 53. Accidit hoc A. U. C. 706 Caesare II. et P. Servilio Coff. superstitite consulis patre, qui nonagenarius mortuus est A. U. C. 710 C. Julio Caesare V, mox Dolabella, et M. Antonio Coff. quo ipso anno Caesar est interfectus. Hunc cum filio confudit Reimarus ad Dion. l. 45. p. 430. cf. et § 48.

pyxide Coeliana. vid. Cic. pro Coelio c. 25 — 29. Sed ut jocum impudicum assequa-

alli viro gravi conveniat. Idem autem de 26
 vultu gestuque ridiculo dictum sit: in qui-
 bus est quidem summa gratia, sed major,
 eum captare risum non videntur. nihil enim
 est his, quae sicut *falsa* dicuntur, *insulsus*.

ulli. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *ullo*.

viro gr. Sic Turic. Camp. Reliqui *g. v.* cf. modo, item
 26.

26. *de vultu*. Turic. Guelf. *sed v.* Goth. (tac. Gesn.)
 i. v. cum Voss. 2. Vall. et edd. ante Stoer. exc. Camp. Tarv.
 Ald. Bas. *summa*. Goth. omittit cum Vall. Possit

placere omissio ob id quod sequitur *major*, sed malim reponere
na, ubi fortasse expungas in post *sit*. Modo *est* om. Camp.

major cum. Turic. m. *eum* cum Jenf. (tac. Gesn.) Tarv.
majorum Guelf. Camp. cum Goth. Vall.

videntur. Turic. *videtur* cum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) et
 dd. ante Bad. exc. Camp. *est his — insulsus*. Turic.

sis quae dicunt falsa dicuntur insullius cum Goth. 2. et Camp.
 nisi quod hi *est his* et *insulsus*, unde optime nostram scriptu-

am eruit Gesnerus, nec tamen recepit. Mox Turic. a sec.
 nam *ex his* et sic Guelf. cum Goth. Jenf. Tarv. Mox Locat.

ex iis q. dicuntur s. dicitur i. cum Andr. Ven. Rusc. ut et Obr.
 nisi quod *dicunt* pro *dicuntur*. Ald. *ex iis q. s. dicuntur, insul-*

lus. Bad. *ex iis q. dicunt s. dicunt i.* cum Vall. Voss. 2. (cf. Goth.
 et § 15.) Bas. Mox Gryph. praefert Regianam mutationem *ex*

is q. dicuntur falsa, dicitur falsus cum reliquis, quanquam
 Roll. *false*, de suo, opinor. Burmanniana Codd. excerpta

errore carere vix credo, velut Alm. fertur cum Loc. *facere*

mur, frustra inspiciemus Ci-
 ceronem ejusque interpp. Nec
 satis perspicio, quem hic re-
 prehendam Qu., aut quomodo
facto risum conciliatum dicat
 in hoc exemplo. Ciceronem
 quidem adeo acerbe increpi-
 tum a Qu., mirer.

26. *summa gratia — gra-*
tias plurimum. Hic unusquis-
 que glossam agnoscat. Utrum-

que a sano eodemque acuto
 scriptore proficisci non potuit.
 Quis enim aut linguam suam
 aut ingenium tantae damnet
 inopiae, ut in levissima sen-
 tentiae diversitate ad eandem
 locutionem recurrat? Quid
 autem in toto hoc loco, mul-
 tis ulceribus oppleto, cultro
 sanandum sit, melius disputa-
 bitur in nott. critt.

Quaquam autem gratiae plurimum dictis
severitas affert, fitque ridiculum id ipsum,
quod qui dicit, non ridet: est tamen interim
et *aspectus* et *habitus oris* et *gestus* non inur-
banus, cum iis modus contingit. Id porro,

(cf. 20. 28). Gibsonus de suis tacet etiam hic; ferreus Criticus.
Quaquam autem. Turic. Jenf. (tac. Gesn.)
u. q. transposuit Regius (cf. § 25. 36). Guelf. *haud quaquam.*
Goth. (tac. Gesn.) omittit *autem* cum Voss. 2.

fitque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2.
et edd. ante Leid. Quo acc. Roll. Capp. Gesn. Bip. (non
Obr. ut Burm.). Reliqui *fitque.*

quod qui. Sic Turic. a pr. manu. Reliqui *quia q.*
cf. § 20. *dic. non.* Turic. Camp. inserunt *illa* cum
Alm. Ald. Bas. *inurbanus.* Turic. Guelf. Camp. *urba-*
nas cum Alm. *inurbanitas* Goth. mire! *iis.* Turic. Guelf.
Goth. (tac. Gesn.) Camp. *is.*

contingit. Guelf. Camp. *contingit* cum edd. ante Gryph.
exc. Bad. Jam totam hanc § percontantes, haerebimus pri-
mum in illis *Idem de vultu dictum sit.* *Idem* quid sit, quaeritur.
Quid igitur modo dixerat, quod etiam in gestu locum
habeat? Num „conciliari risum interim admixta gravitate,
„interim sine respectu pudoris?“ At hoc non sequitur. Restat
ut *idem* sit, „conciliari iis risum,“ satis jejunum. Deinde
importunum est quod *dicere* hic usurpatur pro *praecipere*, ut est
mox § 34, in tanta facilitate referendi verbum magis ad *ora-*
torem jocantem quam ad *Quintilianum docentem.* sed cf. 7, 1, 9.
Accedit varietas veteris scripturae; cui quidem prospiciat, qui
ex *si* faciat *in.* Badius *si* retinens subaudit *fit* (vel *fuerit*) post
autem, et *dictum* interpretatur de dicto oratoris, non Quinti-
liani. Sed repugnat sententia, cum de risu in *factis* agatur
adhuc, cui *vultus* et *gestus* subjici quodammodo possunt, non
ea quae *dicuntur.* Vel hisce igitur distat qui fuerit suspicio-
sior. Sed quae iis protinus continuantur, sua se elegantia
haec quoque iuventur adeo, ut non nisi aegre jacturam facias.
Alterutram „*gratiam*“ abjiciendam esse monui in not. ex. nec
dubito quin *Quaquam* — *affert* sit mera glossa. Sed illa quo-
que conclamata *nihil* — *insulsius* resecauda censeo. Recte enim
nexum logicum desiderat in iis Regius. Non si *major gratia*
est in gestu risum non captante, protinus etiam *plane insulsum*

quod dicitur, aut est *lascivum* et *hilare*, quaelia A. Galbae pleraque: aut *contumeliosum*,

est quod sicut falsum dicitur; nec possunt tales sententiae vinciri conjunctione *enim*. Regii scriptura, etli ab oratione valde laborans, sensu tamen sola huc fecerit. Hoc ipsum quod nunc est in recepta, infra suo loco ponit noster § 30. Etiam insequentia multum abest ut in veteribus libris habeant eam sanitatis speciem quam hic praefertunt, *autem* vitium prodit. Sic igitur continuo orationem: *videntur, fitque — non ridet*. Mox deesse aliquid videtur in *itis est tamen — inurbanus*, huiusmodi fere, post *gestus*: „ad risum compositus.“ Pluralis *iis* displicet post *est* et *inurbanus*, nec *contingere* fero in re sita in potestate oratoris, qui, modo vulnerit, adhibebit illum *modum*. Quid si extrema legis: *cum is motus contigit* vel *contingit*? i. e. cum risus audientium contingit. Si quid recte vidi hic, cogitandum erit de corruptelis et glossematis valde antiquis, quae profecta primitus a commentantibus non imperitis, resingendo et accommodando textum turbaverint.

27. A. Galbae. Turic. *agalbae* a pr. manu. Reliqui *Galbae*. cf. § 62.

27. A. Galbae. Huius aliquoties in hoc capite meminit, nec alibi usquam. Quin enim idem sit omnibus locis, non dubito, quamvis obstante Burmanno ad § 64. De ejus persona nihil certi habeo dicere. Scurram illum, Juvenali 5, 4 *vilem* appellatum, sub Augusto viventem, hinc alienum putat Burmannus vel ob praenomen, quod indicet de honestiore Galba agi. Hoc quantum valeat, mihi non satis exploratum ingenue fateor. Alioqui vicinitas *Bassi*, cui mox subjungitur *Sarmentus* (§ 58), magis etiam de scurra cogitare suadet. Nam et *Sarmentus* ibidem Juvenali advocatur. Eodem nomine 72

λωτοποιδὸν memorat Plutarchus (V. 2. p. 700 A.), quanquam ibi de nomine certatur *Galba*, an *Cabba*, an *Gabba*, quorum postremum vel apud Juvenalem et Martialem 1, 42. 10, 10. reponunt. Expectandus ad Plutarchum Wyttenbachius. *Humilem* ejus conditionem et hic ipse locus et § 64. ostendere videntur. Quominus frater Galbae imperatoris intelligatur, quem habes apud Sueton. Galb. c. 3. Tac. Ann. 6, 40., obstat praenomen, in quo religiose sequimur vetustissimos libros, nihil conjecturae dantes. Is enim C. qui „attritis facultatibus urbe „cessit“ teste Suetonio.

qualia nuper Junii Bassi: aut *asperum*, qualia Cassii Severi: aut *lene*, qualia Domitii Afri. Refert, his ubi quis utatur. Nam in convictibus et quotidiano sermone *lasciva* humilibus, *hilaria* omnibus convenient. 28 Laedere nunquam velimus, longeque absit

Junii. Turic. *Jani* cum Jenf. Tarv. quanquam conjunctim duo nomina, et hic magis *lani*. Guelf. Camp. *jam*. Voss. 2. *Jā.* (i. e. *jam*) cum Goth. dare narretur *Lambassi.* cf. § 58. 74. ubi non variatur. Frustra Burm. (post Schottum de Rhett. apud Senecam patrem p. 9.) *Julii* conjicit.

convictibus. Sic Turic. Camp. cum MS. Pal. Alm. Andr. et edd. ante Stoer. quo acc. Gibl. Obr. Reliqui *conviviis*, glossam, dant. cf. Vossius ad Vellej. 2, 33 ubi Burm. quare hic notius praetulerit, non meliores affert rationes, quam ad ipsum nostrum locum. Neque enim exemplis, in quibus sunt *convivia*, res conficitur. Locus infra positus § 105. ne Qu. quidem est, sed Domitii Marfi. Mox inter *et et quot.* Goth. *in*, solus (tac. Gesn.). cf. § 11. 32.

convenient. Sic Turic. Guelf. (a sec. manu) Goth. (tac. Gesn.). Reliqui *conveniunt*.

28. *Laedere.* Sic Gesn. Bip. Reliqui *Ludere.* Conjectura est deinceps Rollini, Burmanni, Gesneri. Turbata haec vulgo

Junii Bassi. Recens fato functum significat dicens *nuper* (cf. 10, 2, 90. item hic § 57). Ter hoc capite memoratur, ubi aetas ejus (§ 74.) ostenditur conjuncta cum Crispi Passieni (6, 1, 50). Nihil equidem hic moveam, nec temere huc traham *Julium* Bassum, nomine mutando, vel a Seneca patre, vel a Plinio in Epistolis memoratum. Videtur enim sat manifestis vestigiis argui noster infra illorum conditionem constitutus, nec fuisse nisi scutra.

Cassii Severi — Domitii Afri. vide 6, 1, 43. 5, 10, 79. de *leni* joco § 93.

convictibus. Vocabulum pro *convivis* usurpatum Vellejo, Senecae, Plinio, Tacito, Juvenali. „Eleganter etiam hic „locus tractatur apud Plutarch. „in Sympos. lib. 1. Quaest. 1 „circa finem, ubi de quaestio- „nibus convivalibus agit.“ (Vol. 2. p. 614. C. D. E.) „et apud Macrobian. Lib. 7. Sa- „turn. c. 3.“ Almelovenius.

propositum illud, *Potius amicum, quam dictum, perdendi.* In hac quidem pugna forensi malum mihi lenibus uti licere. quanquam et contumeliose et asperere dicere in adversarios permissum est: cum accusare etiam palam, et caput alterius iuste petere

a librariis Burm. ostendit ad Ovid. Am. 3, 3, 4. Displicet, quod accusativus nullus praesto est, veluti § 34. et 4, 1, 10. Simile nostro 5, 7, 30. Nec tamen facinus fuerit reponere: *L. neminem unq. perdendi.* Posui lenissimam Mureti emendationem (Varr. lectt. 19, 6). Deterior est Nicolai Fabri ad Senecam l. c. *perdere.* Reliqui *perdidi.*

forensi. Turic. Guelf. Camp. *forensium* cum Alm. Voss. 2. Goth. Andr. et edd. ante Ald. Correxerit Regius, neque etiam in extremis latere puto cum Burm. sed errorem natum ex continuatis multis I et M. *licere.* Turic. Guelf. *dicere* cum Vall. Sed Goth. *decere.* Alm. Voss. 2. nostrum dare, Burmanno narranti non credo (cf. 6, 2, 21. item hic § 29). Jenf. pro *uti lic.* junctim *interdicere* cum edd. ante Gesn. exc. Camp. Andr. Ald. Bas. *quanquam.* Turic. Guelf. Camp. *nonnunquam* cum Voss. 2. Goth. 1. 2. Vall. et edd. ante Ald. Correxerit Regius.

iuste. Turic. *iste.* Guelf. *te.* Jenf. *injuste* cum edd. ante Bad. exc. Camp. *inrife* margo Bas. Adhaesisse suspicor ex postremis proximi. Nonnisi insulse additur quidquam illi *concessum.* Vereor enim ut Gesnerus rationem suam exemplis tueatur, qua *iuste* dici putat pro: „plane, non dissimulante, nec oblique, sed omni paratu, et dedita opera.“

28. *propositum illud.* Pronomen significat, alicujus hoc fuisse propositum, vulgo notum. Mihi tamen nihil ejusmodi compertum. Sunt enim alia verba apud Horat. Serm. 1, 4, 34. 35. In re diversa eadem locutus invenitur Seneca pater p. Bip. 174. „caput

„potius quam dictum per-
„dere.“

hac — forensi. Opponitur ea *convictibus* ceterisque. Sequitur autem ipse praeceptorem suum Domitium, *lenia* praeferens *asperis.*

iuste. cf. not. crit.

concessum sit. Sed hic quoque tamen inhumana videri solet fortunae infectatio: vel quia culpa caret, vel quia recidere etiam in ipsos, qui objecerunt, potest. Primum itaque considerandum est, *et quis, et in qua causa, et apud quem, et*
 29 *in quem, et quid dicat.* Oratori minime convenit distortus vultus, gestusque: quae in minimis rideri solent. *Dicacitas* etiam scurrilis et scenica huic personae alienissima est. *Obscenitas* vero non a verbis tantum abesse debet, sed etiam a significatione. Nam, si quando objici potest, non in joco

tamen. Goth. (tac. Gesn.) omittit. cf. § 19.

recidere. Turic. Guelf. Camp. *redire* cum Goth. Alu. e
 edd. ante Ald. Correxerunt Regius. cf. § 3. 32. 5, 2, 2.

et quis. Goth. (tac. Gesn.) omittit *et*.

et in qua. Turic. Camp. omittunt *et* cum Alm. edd. ante
 Ald. acc. Bas. *et qua* Ald. (emendante Regio) cum Bad. Gryphi
ut quis in qua Voss. 2. (?)

29. *minimis.* Turic. *minimis* cum Alm. cf. § 28. 34.

Obscen. — *significatione.* Turic. Guelf. omittunt haec.

in joco. Turic. Guelf. *i. loco.* Camp. *omni loco.* Reli
 qui *in omni loco*, sine sensu; nostram de conjectura dedimus
 cf. § 5.

Sed. Supervacuum hoc ob id quod subjicitur *tamen*; et adhaesit fortasse ex illo sit praecedente. cf. § 14.

29. *Oratori* — *rideri solent.* Turnebus ablegat ad Cic. de Orat. 2, 59. eadem docentem. cf. noster 6, 1, 47.

significatione. Accipe latentem illam significationem quae

non ingeritur audienti, sed relinquitur.

si quando — *exprob. est*
 Non quidem debet omitti occasio infamandi adversarium si quid obscenum in moribus ejus et vita contingit objiciendum, sed nunquam jocus inde est petendus, nec nisi seria et gravitate plena tanti probri mentio facienda.

exprobranda est. Oratorem praeterea ut di-³⁰
cere urbane volo, ita videri affectare id,
plane nolo. Quapropter ne dicet quidem
falsè, quoties poterit, et dictum potius ali-
quando perdet, quam minuet auctoritatem.
Nec accusatorem autem atroci in causa, nec³¹
patronum in miserabili jocantem feret quis-
quam. Sunt etiam iudices quidam tristiores,
quam ut risum libenter patiantur. Solet in-³²
terim accidere, ut id, quod in adversarium
dicimus, aut in iudicem conveniat, aut
in nostrum quoque litigatorem: quanquam
aliqui reperiuntur, qui ne id quidem,
quod in ipsos recidere possit, evitent: quod
fecit. Longus Sulpicius, qui, cum ipse

exprobranda. Goth. (tac. Gesn.) *exprobrandum.*

^{31.} *libenter.* Guelf. omittit.

^{32.} *in nostrum.* Turic. Guelf. omittunt praepositionem
cum Voss. 1. Jensch. et edd. ante Rusc. Correxerit Regius (cf. 5,
14, 27). Praepositionem bis positam vide § 27.

quod in ipsos. Guelf. omittit *quod.*

^{30.} *quoties poterit.* cf. Cic. de Orat. 2, 60.

^{31.} *autem.* Offenditur hac particula Burmannus; positu profecto ejusdem positi duo vocabula. Conjicit autem *ludentem* vel *ridentem*, Francius *unquam*. Frustra uterque. Aliquot succurrunt exempla ejusmodi structurae; velut 4, 1, 66. 6, 3, 70. (quanquam ibi transponunt Guelf. Goth. tac. Gesn.) item comicorum in interrogationibus cf. Indicem

Terentianum, et Drakenb. ad Liv. 6, 17, 5. Alioqui satis apta est conjunctio, quanquam mutare possis eandem altera *enim* (cf. 5, 14, 7.), de cujus positu vide 5, 11, 57. *tristiores* mox cf. ad 1 Pro. 15.

^{32.} *in iudicem conveniat.* Recte Turneb. et Rollinus ablegant ad Cic. de Or. 2, 60 vid. et 4, 1, 11.

Longus Sulpicius. Cognominis nomini praemissi exempla vide apud Drakeub. ad

foedissimus esset, ait eum, contra quem iudicio liberali aderat, *ne faciem quidem habere liberi hominis.* cui respondens Domitius Afer, *Ex tui*, inquit, *animi sententia,* 5
 35 *Longe? qui malam faciem habet, liber non est?* Vitandum etiam, *ne petulans, ne superbum, ne loco, ne tempore alienum, ne*

foedissimus. Turic. *fidissimus.* ait. Turic. *aut,* a sec. manu *ad* et sic Guelf. Goth. (tac. Gefa.) Camp. cum edd. ante Rusc. Reginus expuuxit, cui obsecuti sunt reliqui. Nos facillimam conjecturam expressimus.

hom. cui. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Reliqui inserunt *dixit*, quod Reginus subaudiendum ducebat.

Afer, Ex tui. Turic. *afe rex tu*, a sec. manu *afes es tu* et sic Guelf. *A. tu* Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bas. Reliqui *A. Et tu.* Nostrium ex conjectura.

inq. animi. Sic Turic. Guelf. Reliqui inserunt *ex.*

33. *superbum.* Turic. Guelf. Camp. *superbus* cum edd. ante Bad. quo acc. Bas. Gesnerus suspicatur primitus fuisse *superbuis*, non ego, sed tralatitium errorem interpretor male jungendi, cum *petulans* pro masculino accepisset librarius. cf. 6, 2, 15. item § 36.

tempore. Vall. Loc. Bip. *tempori* cum edd. recentt. ante Burm. exc. Ald. Bas.

Liv. Epit. lib. 67. Ovidend. ad Suet. Caes. 63. Rabuk. de Longino p. 2. Nec aliter nosier Marcellum Victorium dicit. Nihil autem de hoc Sulpicio Longo habeo dicere. Qui hoc nomine memorantur a veteribus, aliorum sunt temporum quam Domitii Afri cf. § 27.

iudicio liberali. cf. 5, 2, 1.

Ex tui — sententia. Recte hic oblegant Pareus ad Lipsium Varr. lectt. 1, 1. Gesnerus ad Briffonium de Formulis 8,

9. p. 689. ed. Conradi. Formula enim est jurandi. cf. in primis locum nostri 8, 5, 1 Briffonio laudatum. Apparet ubique in iurejurando addi *animo* pronomen possessivum. Reginus mentionem injicit loci Dig. 1, 5, 14. qui est et apud Schulting. Jurispr. Antejusi. p. 416. Pauli recept. sentent. 4, 9, 5. „non sunt — liberi „qui contra formam humani „generis converso more pro- „creantur.“

33. *tempore alienum.* Reginus dativum substantivi re-

praeparatum et domo allatum videatur, quod dicimus. Nam adversus miseros, sicut supra dixeram, inhumanus est jocus. Sed quidam ita sunt receptae auctoritatis ac notae verecundiae, ut nocitura sit in eos dicendi petulantia. Nam de amicis jam praeceptum est. Illud non ad orandi fere consilium, sed

et domo. Camp. Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. *ne d.* cum edd. ante Bad. Male. *ac notae.* Sic Turic. Goth. (tac. Gesu.) Camp. cum Ald. Reliqui *et n.* Turic. a pr. manu *notae.*

34. *ad orandi fere.* Turic. *adoram f.* Guelf. *ad horam fere* (a sec. manu *a. oram f.*) cum Camp. Goth. (nisi quod hic *ere*). *ad horandi f.* Tarv. Nihil exputo quod in veteri scriptura lateat, praeter receptum.

ponendum ducebat, et est sane a structura modo § 29. et Pro. 5. Sed manifestis Ciceronis et Ovidii exemplis normam defendit Burm. cf. et Leusing. ad Cic. de Off. 1, 3, 10. Hujus generis est modus Cicero loco mox citando aut sua persona“ inquit „aut — tempore alienum.“

35. *domo allatum.* Almerovinius ad partes vocat Cic. de Orat. 2, 60. 65. ubi quaequam hujus doctrinae semina, sed convenientius Orat. c. 26 Gesnerus: „Vitabit etiam quae sita nec extempore fieta, sed *domo allata*, quae plerumque sunt frigida.“ quae ipsa Quintiliano observata censet.

supra. § 28.

verecundiae. Dicitur pro *reverentia* et haec ipsa passive

intelligitur ea, „qua coluntur „ii, qui sunt notae verecundiae.“ vide Drakenborch. ad Liv. 4, 45, 8. Oudend. ad Suet. Caes. 75. p. 117. cf. mox § 34. 64. Diverso plane modo junguntur *autoritas* et *verecundia* apud Vellej. 2, 52, 1. 2.

dicendi. Cum Gesaero respondere *dicenti* nec opus est nec necesse. Dativo ad *nocitura* non indigemus, *petulantia*, sine illo gerundii genitivo, jacet. cf. *delicias ingrediendi* § 20. Alia ratio 4, 5, 6.

jam. § 28.

34. *orandi* — *hominis.* Possis tentare *orantis*, nec tamen opus. Opponitur sibi invicem *orandi* et *vivendi* prudentia (cf. G. 5, 11). *Non — fere — sed* interpretare non — *tantum — quam*, sed etiam modestius pronuntiandum.

ad hominis pertinet: laceffat hoc modo, quem laedere fit periculofum, ne aut inimicitiae graves infequantur, aut turpis satisfactio. Male etiam dicitur, quod in plures convenit: fi aut nationes totae inceffantur, aut ordines, aut conditio, aut studia multorum. ⁵⁵ Ea, quae dicit vir bonus, omnia falva dignitate ac verecundia dicet. Nimum enim rifus pretium eft, fi probitatis impendio conftat. Unde autem concilietur rifus, et quibus ex locis peti folet, difficillimum dicere.

hominis. Sic Turic. *homines.* Guelf. cum Alm. (vix credo, cf. § 29. 38.) Voff. 2. Goth. Vall. Bad. pr. *omnis* Camp. *omnes* Turic. a fec. manu, cum edd. ante Ald. Reliqui *omnia* ex Regii conjectura, cui patrocinator aliquatenus 5, 7, 7.

pertinet: lac. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefu.) cum Alm. et edd. ante Gryph. Reliqui inferunt *ne*.

^{35.} *falva.* Turic. *falfia*, a fec. manu *falfa* et fic Guelf. cum Jenf. (non *falfa*, ut Gefu.) Noftro Goth. Vall. Camp. reliqui, quod et ipfum latet in prima Turic. manu. Praetulit Regius quoque. *dicet.* Turic. *decet.* Noftro Guelf. Tarv. Ald. margo Bas. (non *dices* ut Burm.) et coniecit Gefu. Reliqui *decent.*

impedio. Turic. Guelf. Camp. *compendio* cum Alm. Voff. 2. Goth. et edd. ante Gryph. exc. Tarv. Ald. Error natus e *compendio* *ipend.* fequente praefertim *cftat.* vid. Dra- kenb. ad Liv. 10, 5, 11. *diffic. dic.* Sic Turic. Guelf.

laceffat — ne. „Subaudi: „ut orator laceffat eum, quem „periculofum fit laedere, hoc „modo ne etc.“ BADIUS, cujus interpretatione arcentur et Gallæus, conjiciens *laceffatur*, probante Capper., et plerique recentiorum inferentes *ne* ante *lac.* Minus eft et levius laceffere quam laedere.

satisfactio. vide 6, 1, 50.

^{55.} *Unde — rifus.* cf. § 7. item 5, 14, 30. Neque tamen mera ταυτολογία, cum illic de rifus origine in genere et quali Φυσικῶς quaeratur, hic de dictis eorumque locis, praeceptis quibusdam comprehendendis.

Nam, si species omnes persequi velimus, nec modum reperiemus, et frustra laborabimus. Neque enim minus numerosi³⁶ sunt loci, ex quibus haec dicta, quam illi, ex quibus eae, quas *sententias* vocamus, ducuntur, neque alii. Nam hic quoque est *inventio* et *elocutio*, atque ipsius elocutionis vis, alia in *verbis*, alia in *figuris*. *Hisus* igitur³⁷

Reliqui inferunt *est*. *laborabimus*. Turic. (a pr. manu) Camp. *laborarimus*. Hoc, tantillum absuit, ut reciderem. Nonne enim redit fere eodem, *modum non reperire et frustra laborare*? At longe manifestius opponuntur, *modum non reperire et frustra adhuc laborasse*. Haec igitur digna tantum operosa illa structura *neque — et*, quae, si parum differens conjunxerit, jacet. Nec tamen ostendere contingit, ubi e *sententiis* (cf. § 36.) jam dixerit, quod sit demum 8, 5. loc obstitit mutaturam receptam. Nisi forte dicas, intelligi tamen hoc negotium partiendi et genera constituendi, quod frustra factum sit, si per singula ire, etiam in risu, velimus. *Infinite* labor est in *numerofitate*, *irritus* in *paritate* rerum accendarum. „Neque minus *numerosi* neque *alii*.“ Sed, unde natus sit error postmodo corrigentis *laborabimus* (si est error) liquido apparet, unde scribentis primitus *laborarimus*, non item; nisi forte casu (cf. 6 Pro. 16). In gemello fere loco 4, 1, 26 parum praesidii ad dirimendam scripturam.

36. *min. num.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) Camp. Reliqui *n. m.* cf. § 26. 58. *dicta*. Sic Turic. (a pr. manu) Camp. Ald. Reliqui ante Gryph. libri *ducta*, inter quos Goth. (tac. Gefn.) Vall. Emendavit Regius.

eae. Turic. Guelf. *eas* cum edd. ante Ald. (errore quem id. § 35.) exc. Camp. qui *aea*, cum ex Vall. Bad. pr. det *ea*. Goth. Voff. 2. *causae* in qua recepta ipsa (vid. 4, 1, 19). correxit Regius.

laborabimus. cf. not. crit. 61. „mementote — unde ri-
36. *haec dicta*. vide § 2. „dicula — ex iisdem locis fore
quas *sententias*. vid. l. 8. „etiam *graves* *sententias* duci
5. Regius geminum Cice- „posse.“ Cicero tamen de *sen-*
onis locum designat, unde *tentiis*, proprie sic dictis, non
ita desumerit Qu. De Or. 2, cogitat:

oriuntur aut *ex corpore* ejus, in quem dicimus; aut *ex animo*, qui factis ab eo dictisque colligitur; aut *ex his, quae sunt extra posita*. Intra haec enim est omnis vituperatio: quae si gravius posita sit, *severa* est; si levius, *ridicula*. Haec aut ostenduntur
 58 aut narrantur, aut dicto notantur. Rarum est autem, ut oculis subicere contingat, ut fecit C. Julius, qui cum Helvio Manciae fae

57. *ex corpore*. Turic. Guelf. Camp. in c. cum edd. ant Ald. Nostrum Goth. Vall. et Regii quaedam exemplaria.

factis — dictisque. Turic. Guelf. *factus* (ille a pr. manu factus cf. § 20.) *dictus* qui. Intra. Turic. Guelf.

Camp. *inter*. Male. Frequens confusio, vid. Drakenb. a Liv. 5, 27, 2.

severa. Sic Turic. Guelf. Camp. cur Goth. Voff. 2. (qui modo lacunam habet a *posita* ad *posita* in Goth. non comparentem cf. 6, 2, 21.) Bodl. Alm. Val. Andr. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Obr. Reliqui *serio* obsequentes Regio. *est*. Jenf. *sit* cum edd. aut

Gryph. exc. Bad. pr. Correxerit Regius MSS. addicentibus. cf. 4, 1, 28.

dicto. Turic. Guelf. Camp. *dicto* Turic. tamen a sec. manu *digito* et sic Goth. (tac. Gefn.) cur Bodl. Bal. Obr.

58. *autem ut oculis*. Turic. (a pr. manu) omittit *ut*, quo ipsum suis exemplaribus addere cogebatur Regius. Ex Alm aut *ut* assertur. An forte excerpens Burm. volebat dare *autem* sine *ut*? (cf. § 54. 41). Displicet iteratum, diversa potestati *ut*; nec tamen aliam rationem comminiscor.

C. Julius. Goth. 2. C Lucilius.

Manciae — Manciu. Turic. Guelf. (a pr. manu) Camp *mancipe* — *manceps* cum Bodl. Alm. Andr. Tarv. Sed Guel

57. *ex corpore*. „Verba contracta ex Cicerone de „Orat. 2, 59.“ Almelovenius Tripertitam hanc rationem habes etiam 5, 6, 25.

dicto notantur. Hic ego *notantur* non tam censoria signifi-

catione vituperandi accipiam quam illa altera breviter *indicandi* (cf. 6, 2, 23.) quod commoda sit aliquo urbane dicto.

58. C. Julius — signi gratia positum. cf. Liv. 7, 10 ubi narratur certamen T. Mar

pius obstrepenti sibi diceret, *Jam ostendam, qualis sis*: isque plane instaret interrogatione, qualem tandem se ostensurus esset, digito demonstravit imaginem Galli in scuto Cimbrico pictam, cui Mançia tum simili-

sec. manus Jenf. et mox edd. ante Basil. *incipi* — *manceps*. cum Vall. Colb. *Mançino* — *manceps* Goth. *Mancius* — *manceps*. Voff. 2. (?) Error pertinax, sed posterior ille consulto effectus, ut opinor, cum in priorem casus incidisset. Pighius quoque correxit. Nomen praenissum recte praeferunt plerique veteres, nisi quod Loc. Ven. Rusc. *Heho*, Camp. Andr. *Elvio*. Mox Basil. cum edd. ante Gesn. *Helmio*, quod vitium invasit et Ciceronis libros.

Jam ost. qual. Turic. Guelf. etiam o. q. cum Alm. Voff. 2. Goth. edd. ante Ald. exc. Camp. qui sic: *J. ost. etiam jam q.* Correxerunt Regius. *tamen* et sic Jenf. cum edd. ante Rusc. exc. Camp. Correxerunt Regius. *tandem*. Turic. *talem*, a sec. manu *se ostens.* Sic Turic. Camp. Reliqui *se ante tandem*. cf. § 36. 39. *scuto Cimbr.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voff. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *Mariano*, ex Cicerone.

hii cum Gallo, ferociter provocante Romanos. Ita autem ad § 5. Drakenborchius: „Hujus proclii picturam multis postea seculis in foro Romano prope rostra vetera sub novis tabernis argentariis publicatam mansisse, et in tabula, facta in scuti Gallici vel Cimbrici formam, exhibitam fuisse Galli istius exultantis ac barbare linguam exerentis imaginem ex Cic. l. 2. de Orat. c. 66. Quintil. lib. 6. Instit. Orat. c. 3. et Plin. lib. 35. Hist. Nat. c. 15.“ [est c. 4. segm. 8. p. 683. Hard.] „docuit Pig-

„hii in Aunal. ad ann. 392. „p. 277.“ Plinius Crassum, pro C. Julio, joci auctorem facit, neque est temere corrigendus, ut vult Huberus Basilicensis in *Variis lectionibus ad Plauti Amphitryonem* (s. anno, sed editis haud dubie post 1684); verum error ipsius scriptoris agnoscendus.

in scuto Cimbrico. cf. Cic. de Orat. 2, 66. ad quem locum Turnebus in libello de Joci Ciceronianis: „Marianum“ [hoc enim adjicitur apud Ciceronem] „scutum Cimbricum vocat propterea quod Cimbris nuper a Mario

mus est visus. Tabernae autem erant circa forum, ac scutum illud figui gratia positum.
 39 Narrare, quae falsa sint, in primis est subtile

39. *falsa*. Sic Turic. Voff. 2. Goth. Jenf. Tarv. Ald. Bad. pr. multaeque vet. edd. et hoc coniecit Rollinus. Sed Guelf. Camp. *falsa* cum Venet. Bad. sec. Stoer. eoque recen-

„victis, in memoriam victo-
 „riae dominus tabernae scu-
 „tum suspenderat, sic pictum
 „pro tabernae signo. Solebant
 „enim ad pompam triumphi
 „ornanda multa huiusmodi
 „scuta traduci, et in foro
 „poni. Livius“ [9, 40, 15.
 16.]: „Dictator“ [Papirius
 Cursor] „ex senatusconsulto
 „triumphavit, cuius trium-
 „pho longe maximam speciem
 „captiva arma praebuere; tan-
 „tum magnificentiae visum in
 „iis, ut aurata scuta dominis
 „argentariarum ad forum
 „ornandum dividerentur. inde
 „natum initium dicitur fori
 „ornandi ab aedilibus.“ Hic
 nondum apparet, quare in
 Cimbrico scuto pictus fuerit
 Gallus ille Manlianus. Nec
 multum adjuvat Pighius l. c.
Manliano reponens pro *Ma-*
riano. Nam si maxime C.
 Manlius Maximus, qui et
Mallius, A. U. C. 649 Con-
 sul bellavit cum Cimbris, qui
 potest ejus Cimbricum scutum
 memorari, fusi et fugati a
 Cimbris? Occasio picturae ex
 nominibus tam gentis devictae
 quam ducis Romani erui posse,
 mihi quidem vix videtur; nisi
 forte Romanis videbatur Gal-

lus ille etiam Cimbro designa-
 re. Neque tamen dubito quin
 illius certaminis Manliani ima-
 ginem praetulerit scutum;
 nec cuiquam temere credam,
 gallum gallinaceum esse intel-
 ligendum, quae fuit Sighardi
 et Gesneri opinio. Et haesit
 Gesnerus quoque, hanc ratio-
 nem tenens, in „buccis fluen-
 „tibus“ Gallo tributis a Cice-
 rone. Rectissime; iisque illu-
 strandis Turnebus l. c. com-
 mode adhibet verba gemina
 Orat. post red. in Senatu c. 6.
 „fluentibus buccis, pressa voce
 „et temulenta“ quibus cum
 nemo eruditior fidere queat
 post *ἠρίσει* Marlandi et
 Wolfii, substitutam tutiora
 in Pisonem c. 11. „fluentes
 „cerussataeque buccae.“ Quod
 in Pifone temulentia et luxu-
 ria, in Gallo Manliano ferocia
 et iracundia essecerunt. De
 oris enim impuritate expro-
 branda interpretari imagi-
 nem Galli, linguam exerentis,
 quod jubet Haecus Vossius ad
 Catullum p. 336 citante Bur-
 manno, alienissimum fuerit.

39. *quae falsa sint*. Haec
 est optimorum librorum scri-
 ptura, quam et ipsa sententia
 firmissime tuetur. Neque enim

et oratorium: ut Cicero pro Cluentio narrat *de Cepasio atque Fabricio*, aut M. Coelius *de illa D. Laelii collegaeque ejus in provinciam festinantium contentione*. Sed in his omnibus cum elegans et venusta exigitur tota expositio, tum id festivissimum est, quod adjicit orator. Nam et a Cicerone sic est 4• Fabricii fuga illa condita: *Itaque cum callidissime se putaret dicere, et cum illa verba gravissima ex intimo artificio depromsisset:*

tioribus ante Burm. Nulla mentio Alm. et multorum praeterea. cf. § 39. aut. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Jenf. (non at ut Gesn.) Voss. 2. et edd. ante Ald. Reliqui *ac*, mutante Regio. M. Sic Turic. Camp. cum Ald. Reliqui *Marcus*. cf. § 25.

D. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Reliqui (sed ii sunt editi) C. Nominis autem genitivum Turic. a pr. manu habet simplici I, ut et mox in Fabricio bis et in Fabio § 61. in Vatino § 68. cf. 3, 5, 17. Eadem ratio ubique est Turicensis. cf. Oudend. ad Suet. Aug. 101. Claud. 12.

festinantium. Turic. a pr. manu *festantium*. Guelf. *manifestantium*. *festiv. est*. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *e. f.* cf. § 33. 44.

40. *condita*. Guelf. *credita* cum Jenf. Loc. Ven. Rusc. Sed verum, quod reposuit Regius, jam Turic. Vall. Camp. Tarv. cf. Cic. pro Muren. c. 51 extr.

depromsisset. Turic. a sec. manu inserit *p.* cf. 3, 8, 16.

falsas haec narrationes appellare ulla ratione procedit. cf. 4, 2, 19.

Cic. pro Cluent. c. 21.

D. *Laelii*. Hujus viri praenomen C. ponit ex editionibus nostri Pighius Annual. ad A. U. C. 799. p. 400 sq., sed praegravant MSS. Neque

factum neque dictum hoc aliunde notum ex hoc ipso loco eruit idem hunc in modum, ut contentio fuerit Laelio cum collega quaesturae, utrum Syracusanam an Lilybaetanam obtineret. Sic Laelium occupare voluisse alteram.

Respiciate C. Fabricii senectutem. cum hoc, respiciate, ornandae orationis causa saepe dixisset, respexit ipse: at Fabricius a subselliis demisso capite discesserat, et cetera, quae adjecit: nam est notus locus: cum in re hoc solum esset, Fabricium a iudicio recessisse.

41 *Et Coelius cum omnia venustissime finxit, tum illud ultimum, Hic subsecutus quomodo transferit, utrum rate, an piscatorio navigio, nemo sciebat. Siculi quidem, ut sunt lascivi et dicaces, ajebant in delphino sedisse, et sic tanquam Ariona transvectum.* 5

Resp. C. Sic Turic. Guelf. *Resp. inquit hominum fortunam resp. C.* Goth. Jenf. (errante Gesn.) cum Voss. 2. et edd. ante Bad. nisi quod *fort.* omisi in excerptis Camp., per errorem haud dubie. Mox integra dantur e Cicerone, nec tamen *judices pro inquit* ante Gryph. Malui abstinere iis, quae abessent a vetustissimis; nec attinebat notissimum locum integrum dari a Qu. Quod autem *duros* ponunt pro *dubios* Ciceronis, id nullo MS. niti persuasum habeo.

at Fabr. a. Turic. *a F. a*, a sec. manu *F. et a.* Guelf. *ac F. a.* Goth. nostrum ipsum (errante Gesn.). Sed Jenf. omittit *at* cum edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv.

demisso. Turic. Guelf. Camp. *dimisso.*

notus. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *totus.* Praeferrem si addiceret Turic.

41. *illud.* Turic. a pr. manu *illum* cum Alm. cf. § 38.
45. *Hic.* Ita Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm.
Reliqui Sic. *rate.* Turic. *ratus.*

40. *notus.* vid. not. crit.

41. *finxit.* Hoc quidem non eo pertinet ut commendetur modo (§ 39.) *falsa*, vel *Ficta* l. 4. Est enim *effinxit*, *exposuit*, quorum prius sine

audacia reponere possis, praecedente *E* in *venustissime*.

quidem. Cave audias Francium corrigentem *quidam*, nihil enim alienius.

In narrando autem Cicero consistere *facetias* 42
 putat, *dicacitatem* in jaciendo. Mire fuit
 in hoc genere venustus *Afer Domitius*, cujus
 orationibus complures hujusmodi narrationes
 infertae reperiuntur: sed dictorum quoque
 ab eodem urbane sunt editi libri. Illud quo- 43
 que genus est positum non in hac veluti
 jaculatione verborum, et inclusa breviter
 urbanitate, sed in quodam longiore actu,
 quod de Crasso *contra Brutum* Cicero in
secundo de Oratore libro, et aliis quibusdam
 locis narrat. Nam, cum Brutus in accusa- 44
 tione Cn. Planci ex duobus lectoribus osten-

42. *jaciendo*. Turic. Guelf. Camp. *faciendo* cum Goth.
 Alm. Voss. 2. et edd. ante Ald. Emendavit Reginus praestanti-
 ssima conjectura, nihil contra agente Badio, qui transponit:
fac. — fac. — dic. i. narr. levicula etymorum specie deceptus.

43. *verborum*. Camp. *dictorum* cum Palat. Gebh. Goth. 2.
 Alm. sed hunc vix credo recedere a vulgata, quacum facit
 Turic. (cf. § 41. 45). Recte Burmannus abstinnit a scriptura
 sane blandiente, ob id quod modo erat *dictorum*. Gesnerus
 glossam interpretatur *dictorum*.

44. *Cn.* Turic. Guelf. Camp. *C.* cum Goth. et edd. ante
 Bas. nisi quod Tarv. et recc. integrum dant *Coji.* cf. Ern. Clav.

42. *Cicero*. Locum designa-
 vit Rollinus: Orat. c. 26.
 „duo genera — *facietiarum* —
 „*dicacitatis* — altero in nar-
 „*rando* — altero in *jaciendo*.“
 Paulo diversum vocabulorum
 usum animadvertit Gesnerus
 de Orat. 2, 54. ubi *facetiis*
 ipsis subjicitur hoc *peracutum*
et breve, et sit mentio *faceti*
dicti. Reginus ablegat ad libros
 de Or. 2, 59. 60. qui et ipse
 locus valde huc facit.

43. *jaculatione*. Juvenal. 7.
 193 „Felix, orator quoque
 „maximus et *jaculator*.“

secundo de Oratore. c. 55.
aliis — locis. Designant
 VV. DD. Pro Cluentio c. 51.
 Utrum praeterea alicubi idem
 memoretur in Ciceronis libris,
 equidem non dixerim.

44. *ex duobus*. Pithoens
 verissime pro *ex* de conjectura
 reponit *excitatis*; neque enim

disset, contraria L. Crassum patronum ejus in oratione, quam de Colonia Narbonensi habuerat, suasisse iis, quae de lege Servilia dixerat; tres excitavit et ipse lectores, hisque patris ejus dialogos dedit legendos: quorum cum in *Privernati* unus, alter in *Albano*, tertius in *Tiburti* sermonem habitum complecteretur, requirebat, *Ubi essent eae possessiones?* Omnes autem illas Brutus vendiderat: et, cum paterna emancuparet praedia, turpis habebatur. Similis in apo-⁵⁴logis quoque et quibusdam interim etiam historiis exponendi gratia consequi solet.
 45 Sed acutior est illa atque velocior in urbanitate *brevitas*. Cujus quidem duplex forma

Cic. p. 234.

dixerat. Turic. Guelf. Goth. (tac.

Gesu.) Camp. *dixerit* cum Vall. Voss. 2. et edd. ante Bad. Correxerunt Regins.

emancuparet. Sic Turic. quan-

quam latet haec scriptura in vitio librarii *paternae mancuparet.*

Reliqui *manciparet* nisi quod Guelf. Obr. *mancuparet.* Camp.

nuncuparet cum Goth. Voss. 2. Andr. Agnosce Codd. deterio-

res cf. § 37. Praetuli compositum verbum simplici, quia sic

clarius sit, alienasse Brutum paterna praedia. Nam si maxime

mancupare ipsum tale quid significat, dativo addito erat opus,

qui fere semper reperitur in structura *mancipandi.* (Quaerendum

hinc hoc est Tac. *Annal.* 1, 73.) Sed expletur hoc praeposi-

tionem adjuncta, quam imprudens nobis servavit dormitans ille

librarius Turicensis. cf. 4, 5, 17.

inter. etiam. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp.

Reliqui *e. i.* cf. § 39. 45. *exponendi.* Sic Turic.

Guelf. Camp. Tarv. cum Goth. Alm. Jenf. Ald. Bas. Reliqui

exponendis. 45. *dupl. forma est.* Sic Turic. Guelf.

ferendam credo vulgatam, quaerendum est omnium librorum.

exponendi gratia i. e. grata narratio. Consequi autem h. l. fere quod contingere significat.

emancuparet, vid. not. crit.

est, *dicendi, ac respondendi*. sed ratio com-⁴⁶munis in partem: nihil enim quod in lacef-
fendo dici potest, non etiam in repercu-
tiendo: at quaedam propria sunt responden-
tium. illa etiam ira concitati asferre solent:
haec plerumque in altercatione, aut in rogan-
dis testibus requiruntur. Cum sint autem
loci plures, ex quibus dicta ridicula ducan-
tur, repetendum est mihi, non omnes eos

Camp. e. dupl. f. Goth. (tac. Gesn.). Reliqui d. e. f. cf. § 44.
item § 46.

partem. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Obr. Reliqui
parte.

46 nihil enim quod — potest non. Sic Turic. Guelf.
Camp. Goth. Jenf. (errante Gesn. sed in Goth. quod additur
a sec. demum manu) et edd. ante Ald. Ex Alm. idem, nisi
quod omittitur quod. cf. § 43. 47. Reliqui n. e. — p. quod n.
transponentem Regium secuti.

quaed. propr. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.). Reliqui
p. q. cf. § 45. 50. ira conc. Turic. a pr. manu

itaque c. Diu equidem hasce literas versavi et revolvi ut ali-
quid utile sententiae eruerem. Neque enim dubito quin
vera in iis lateat scriptura eaque multum discrepans a vulgata.
que post ita vix potuit forte fortuna allini. Nihil sane succur-
rit, in quo acquiescere velim. An patiemur etiam itaque con-
citati abire in ista: etiam atque etiam meditati?

requiruntur. Turic. a pr. manu requirantur.

46. illa etiam — requirun-
tur. Apparet opponi ea, quae
domo asferuntur, inventis in
ipsa altercatione testiumque
interrogatione. Jam ne requi-
runtur quidem magnopere ad
rem facit, nisi forte id tenes,
quod sane multam speciem
habet, requiri dici pro deside-
rari; sin pro erui, usum lo-
quendi ignoro et ualim repe-

riuntur. Sed quid est quod
„ira concitati“ haec asferre
dicuntur? Aut cur irue pro-
prie sit mentio, quae magis
subitaneum aliquod dictum ex-
primet, quam domo asferen-
dum ministrabit? cf. uot. crit.

ducantur. Non displicet pro-
fecto Obrechtus, reponens du-
cuntur.

repetendum. cf. § 29. 50.

47 oratoribus convenire. In primis autem ex *amphibolia*, neque illa obscura, quae Atellanae more captent, nec, qualia vulgo jactantur a vilissimo quoque, conversa in

47. autem ex. Turic. Guelf. ut ex. In Alm. τῷ aut, an ex subjiciatur, nemo docet (cf. § 46. 50). Camp. ut in.

amphibolia. Guelf. Camp. Tarv. *amphubologia* cum Bodl. Vall. (a pr. manu) Andr. et edd. ante Gryph.

quae. Tarv. *quum*. Ald. *cum*.

Atellanae. Turic. *ate iellanie*, a sec. manu *attellanae* ut et Jent. Sed Guelf. *attelliano*. Camp. *Attellano*. Goth. *Atellanio* cum Voss. 2. Vall. Similis varietas est apud Suet. Cal. 27 ed. Ond. ubi quoque terminatio *niae*.

captent. Turic. a sec. manu *captant*, et fortasse apiculus in extrema voce, index pallivi. Guelf. *captantur*, anteversum τῷ more.

a vilissimo. Turic. Guelf. Camp. omittunt *a* cum Goth. et edd. ante Gryph. Mox § 49. *a villa* libentius careas praepositione, itidem literae V praemissa. Si quid in universum statuere licet de hac §, dissido sane illi autem post in primis, a bonis libris desinito, cum praesertim paucis vocabulis ante sit „cum — „autem.“ Nec tamen facile dictu, quomodo ut structuram juvare possit. Malim quidem sic ordinari eam: *In primis ut ex amph. neque illa obscura, quasi Atellano more, captent nec q. v. j. a* (praepositione omni opus est profecto) *v. q. etc. Ut pendere dicam ab illo repetendum est, quanquam impeditur hoc, interveniente aculativo cum inf., nec praestem latinitatem hanc ut neque — neque pro ne — neve. In idem mox pendebit hoc quoque: Ne illa quidem. Sin retinemus autem, tamen captent interdicens et dehortantis animo dictum accipiemus. Saltem quae nequaquam fero, quo stante neque illa*

47. *In primis — ambiguitate*. In hisce sententia quidem facillime perspicitur, structura justa, neque ex vulgata eruitur, neque ex librorum veterum fluctuatione constituitur. *Atellanarum* dicta ex antiquitate obscura habita a Qu. recte

monet Gesnerus. De hoc fabularum genere videndus Livius loco classico 7, 2 cum interpretibus et in his Casaubono de Satira et Dacero in Commentariis Academiae Inscrip.

maledictum fere ambiguitate. Ne illa quidem, quae Ciceroni aliquando, sed non in agendo, exciderunt, ut dixit, cum is candidatus, qui coci filius habebatur, coram eo sutragiam ab alio peteret: *Ego quoque*

obscura referri debent ad praecedentem infinitivum *convenire*, durissima structura. Nec video, unde nobis existat conjunctivus in illo *captent*, nisi fuerit praecipientis Quintiliani. Secundae enim Turicensis manus minimum tribuo. Ne passivum quidem illud Guelf. placet, vel ob sonum intsuavem *captantur, jactantur*. Huic taedio remediis quibusdam contra iturus erat Fabius. Burmanni quidem suspicio, scribentis: *quae Atellani more captant*, non est spernenda, praesertim si scribere liceat *Atellani e more*, in quo tota est veterum scriptura. *Atellanum*, actorum *Atellanarum*, habes apud Cic. quoque ad Div. 9, 16. Suet. Galb. 13. Sed scrupulus (praeter illam firuendi cum inf. *convenire* dunitiem) restat in *captent*, quod aegre mutatur in *captant*. Nam *more, e more* satis appetam.

quae Cic. Turic. a pr. manu quod C. dixit. Hoc dedi ex uno Camp. Reliqui dixi, sententia admodum impedita. Quando enim et ubi, hoc dixit Qu.? quanquam aliquid simile § 4. Nec videtur structura posse carere verbo finito (Aliter se res habet § 96 ubi casus rectus *Cicero*); nec exitum habet ullum in hac ordinatione, vulgo recepta. Possit tamen nostrum ipsum esse a Campani emendatione cf. 5, 15, 19. Gallaeus suo remedio (cf. 2, 10, 4.) utens expungit *dixi*. Si salebrosus videtur *dixit cum* cf. § 59. 64.

is. Turic. his.
coci. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Jenf. (non *cocci*) et edd. ante Bad. Reliqui *coqui.* cf. 1, 2, 6.

ab alio. Turic. Guelf. a. eo cum Vall. et edd. ante Ald. exc. Camp. Regius nostrum commendavit, quod in quibusdam legi narrat, frustra refragante Badio. Et Goth. nobiscum.

coci filius — favebo. Donatus ad Terent. Adelph. 3, 3, 69. „Ciceronis dictum refer-
tur in eum, qui coqui filius
secum causas agebat: Tu
quoque aderas huic causae.

„Nam apud veteres *coquus*
„non per C. literam, sed per
„Q scribebatur.“ Occasio dicti
verior profecto et elegantior
narratur a Quintiliano.

48 *tibi favebo.* Non, quia excludenda sint omnino verba, duos sensus significantia: sed, quia raro belle respondeant, nisi cum profus⁵⁴ rebus ipsis adjuvantur. Quare non hoc modo, paene et ipsum scurrile, Ciceronis est in eundem, de quo supra dixi, Isauricum, *Mirror, quid sit, quod pater tuus, homo constantissimus, te nobis varium reliquit:*
 49 sed illud ex eodem genere praeclarum, cum objiceret Miloni accusator in argumentum factarum Clodio insidiarum, *quod Bovillus ante horum nonam devertisset, ut expectaret, dum Clodius a villa sua exiret, et identidem interrogaret, quo tempore Clodius occisus*

tibi favebo. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et cdd. ante Ald. exc. Camp. Reliqui inferunt *jure*, improbante Regio et a vetere exemplo abesse testante. Profectum hoc ab iis, qui ignorant εὖ πλεον ἡμῶν παντός.

48. *belle.* Turic. *velle* cum Alm. sed ille a sec. manu *ad velle* et ita Obr. Sed Guelf. *id velie* (puto voluisse hos: *ad voluntatem*). Jenf. *bello*, ex quo nostrum reposuit Regius. Tarv. *pelle*. Burmanni conjectura *ad verum* nequaquam opus. cf. § 74. *in eundem.* Turic. *et e.* a sec. manu *ejusdem.* Guelf. *et ejusdem.* *Isauricum, Mirror.* Turic. *isauri minor.* Guelf. *isauri minorem.*

reliquit. Camp. *reliquerit.*
manu inferit et. cf. § 7.

sed illud. Turic. a sec.

48. *respondeant.* Ita et mox § 54. *respondent* pro *conveniunt.*

Qua re. Sensum turbant haec. Repone *Quale*, conjiciente jam Dan. (cf. 6 2, 11). Idem error § 88.

supra. § 25. *Varium Phi-*

lander et Gesnerus rectissime interpretantur *maculosum a plagis*, quorum hic ponit locum Plautinum Pseud. 1, 2, 12 „Ita ego vestra latera loris „faciam ut valide *varia* sint.“ vide Taubm. ad Plaut. Epid. 1, 1, 15.

esset? respondit, *Sero.* quod vel solum
sufficit, ut hoc genus non totum repudie-
tur. Nec plura modo significari solent, sed⁵⁰
etiam diversa: ut Nero de servo pessimo
dixit; *Nulli plus apud se fidei haberi: nihil
ei neque clusum neque signatum esse.* Per-⁵¹

50. *plus apud se.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.)
Camp. Reliqui a. f. p. cf. § 46. 51.

neque clusum. Sic Jenf. Loc. Ven. Rusc. Bad. pr. *neclu-
sum* Turic. *inclusum* Guelf. Camp. Goth. Voss. 2. *neque inclu-
sum* Vall. Tarv. Bad. sec. *neque oclusum* Alm. (cf. § 47. 52.)
et sic reliqui cum Cicerone.

signatum. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 2.
Vall. et edd. ante Gryph. Reliqui ex Cicerone *obsignatum*.

49. *sero.* Valla Elegant. 4,
107. „Haec — tria Sero signi-
„ficat, quae tamen paene
„idem sunt. Una et vera
„significatio est pro vespere,
„quod est post occasum. Al-
„tera quae hinc nascitur,
„quae est post tempus. Quod
„enim post solis lucem est,
„id vere potest post tempus
„dici. Cicero, cum accusa-
„tor Milonis identidem inter-
„rogatus“ [1. interrogans]
„instaret, quo tempore Clo-
„dius esset occisus, urbane re-
„spondit: *Sero*, non tam ho-
„ram intelligens, quam tar-
„dius occisum, et post tem-
„pus, quo debuisset occidi“
etc. Ejusdem adverbii signi-
ficationis testem locum ponit
Pseudo-Turnebus Cic. ad At-
tic. 7, 21 „Lentulus venit

„*sero.*“ Regius quidem hae-
ret in hisce et operosius sen-
tentiae rationem reddit, sed
nec diversam ab illa, quam
posui. Male autem a suis ac-
qualibus vulgo dici narrat *bo-
num sero*, quibus se respon-
dere consuevit *malum cito*.
cf. Cerda ad Virg. Aen. 12,
864 *serum*.

50. *Nero de servo.* Cic. de
Or. 2, 61 „Ridiculum est Ne-
„ronianum illud vetus in su-
„race servo, solum esse, cui
„domi nihil sit nec obigua-
„tum, nec oclusum.“ Tur-
nebus in Commentario ad jo-
cos Ciceronianos hunc Nero-
nem censet esse eundem C.
Claudium consulem A. U. C.
547, qui res adversus Anniba-
lem, et Asdrubalem gesserit.

venit res usque ad aenigma: quale est Ciceronis in Pletorium Fonteji accusatorem, *cujus matrem dixit, dum vixisset, ludum, postquam mortua esset, magistros*⁵¹ *habuisse.* Dicebantur autem, dum vixit, infames feminae convenire ad eam solitae: post mortem bona ejus venibant. Quamquam hic *ludus* per translationem dictus est,⁵² *magistri* per ambiguitatem. In metalepsin quoque cadit eadem ratio dictorum: ut

51. *aenigma.* Turic. Guelf. *enigmam.*
quale. Turic. Tarv. *quas cum* Jenf. Correxerit Regius.
 Origo vitii est in scriptura modo relata.

Fonteji. Turic. Guelf. Camp. *Fontei.* cf. § 39.

vixisset. Turic. Camp. *jussisset* cum Alm.

esset. Turic. a pr. manu *esse.* Camp. *est.* cf. 6, 2, 12.

habuisse. Turic. (a pr. manu) Guelf. *abiuisse.*

vixit. Turic. *vissit.* cf. 5, 14, 12.

conv. ad eam. Sic Turic. Camp. Reliqui *a. e. c.* cf. § 50.
 item *nox.* *bona ejus.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac.

Gesn.) Camp. Reliqui *e. b.* cf. modo, item § 55.

venibant. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Tarv.
veniebant cum Voss. 2. *dictus.* Turic. *dictum,* mire.

52. *eadem.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. 1. 2.
 Voss. Andr. Bas. Reliqui omittunt.

51. *Ciceronis.* Magna pars ejus orationis quam pro M. Fontejo habuit Cicero, actatem non tulit, cujus et hoc est quod refert Qu. cf. Fragmenta apud Ern. p. 1059. Ad hunc nostri locum spectat nota P. Manutii ad Cic. ad Att. 1. 1. „infamem“ [matrem Pletorii Cicero] „significavit et ab im-
 „pudicitia, dum viveret; et
 „mortuam, ab aere alieno.“

52. *metalepsin.* cf. 8, 6, 37.

eadem ratio i. e. hoc dictorum genus quod petitur ex amphibolia. Neque enim quidquam nisi species amphiboliae est metalepsis, cujus praesentissimum exemplum habe Homericum illud ubi ἰδὼσα ponitur pro ἄζωσα, Odyss. 9, 327. quoniam ἰδὼς aliquo usu idem est τῷ ἄζωσι.

Fabius Maximus, incusans Augusti congiariorum, quae amicis dabantur, exiguitatem, *heminaria esse* dixit. nam *congiarium* commune liberalitatis atque mensurae; ea mensura ducta, in minutionem rerum.

Augusti. Turic. *angustae.* Guelf. *anguste.* Camp. *augustae* cum Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Correxit Reginus, cui tanto libentius ausculto, quia primitus *anguste* scriptum videtur, adverbium interpretante librario.

heminaria. Guelf. Camp. *heminariam* (nisi quod hic sine aspiratione) cum Goth. Voss. 2. Vall. Bodl. Andr. et edd. ante Bad. Correxit Reginus, quem adjuvat Turic. neque enim hic quidquam suspicor neglectum a conferente.

cong. commune. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Bad. Reliqui inserunt *cum sit*, suadente Regio.

ea. Sic Turic. Guelf. Goth. (err. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. (qui et deinceps *mensura* omittit cum Goth. tac. Gesn.). Reliqui *a.*

ducta. Guelf. Camp. *dicta.*

in minutionem. Sic Turic. Guelf. Camp. Tarv. cum Goth. Voss. 2. Jenf. Mox Locat. cum reliquis ante Ald. *imminutione*, quod et Alm. tribuitur (cf. § 50. 54). Reliqui *imminutio est*, ex Regii conjectura.

Pariter et hic, quoniam *congius* et *hemina* aliquatenus sunt conjuncta, Fabius, dictum captans, alieno etiam loco eadem reciprocavit.

Fabius Maximus. Hic est P. Fabius Paulus Maximus (tale enim ejus nomen indicat Cannegieterus de mutata Romanorum nominum ratione p. 2.) A. U. C. 745 Cos. de quo vide Tacit. Annal. 1, 5 ibique Lips. Ad eundem sunt aliquot Ovidii ex Ponto epistolae magnam ejus eloquentiae famam fuisse tellantes,

nisi forte hac laude exul poeta amicum potentem demereri conabatur. Longe enim iniquius de eodem est Cassii Severi et Senecae ipsius apud M. Senecam judicium p. Bip. 173. (ubi cum Nic. Fabio scribe *Fabius* pro *Fabianus*) nec aliud videtur nostri h. l. Generis claritatem, quam et Ovidius, significat L. Seneca de Clementia c. 9.

nam cong. — rerum. Sunt haec abruptius posita, cujusmodi oratione utimur, brevi interpretatione aliquid velut

53 et tam frigida, quam est nominum fictio, ad-
 jectis, detractis, mutatis literis: ut *Acisculum*,
 quia esset pactus, *Pacisculum*; et *Placidum* no-
 mine, quia is acerbus natura esset, *Acidum*;
 et *Tullium*, cum fur esset, *Tollium* dictos in-
 54 venio. Sed haec eadem genera commodius
 in rebus, quam in nominibus respondent. 544
 Afer enim venuste *Mallium Suram*, multum
 in agendo discursantem, salientem, manus
 jactantem, togam dejicientem et reponen-
 tem, *non agere* dixit, *sed satagere*. Est
 enim dictum per se urbanum, *satagere*,
 etiam si nulla subsit alterius verbi similitudo.

53. *et tam*. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac.
 Gesn.) cum Voss. 2. et Loc. Venet. Nam Tarv. jam inserit
haec, quod mox et Rusc. reliquique jubente Regio, sed nulla
 utilitate. *adjectis*. Turic. Guelf. *adjecit*. Jenf. (tac.
 Gesn.) *adjecit is*. *mutatis*. Turic. Guelf. omittunt.
 Male. *esset Acidum*. Turic. Guelf. *et ad citum*. Jenf.
 (tac. Gesn.) *e. Aculum*.

54. *Mallium*. Sic Turic. Camp. cum Voss. 2. non con-
 cinent Goth. Sed ego Burm. voluisse nominare *Alm*. existimo
 (cf. § 52. 57). Reliqui *Manlium*. Guelf. *Maulium*. cf. not.
 ex. ad § 38. In Leidensi jubemur (a Pithoeo haud dubie)
 legere *Manilium*, ratione posita nulla.

agendo. Turic. a pr. *mauu agendum*.

enim dict. Guelf. *hoc d.* cum Goth. Error est, de quo

§ 7.

cito subsequentes. Ad rerum
 intellige „dono datarum.“
 Pronomen *ea* ad mensura sic
 additur ut supra 6, 2, 23 ad
ampl.

53. *et tam frigida*. Hoc et
 ipsum refertur ad nominati-
 vum *mensura*. Ducta ep est
mensura, et quidem non ma-

jore cum sale, quam fit *fictio*
nominum.

54. *Mallium Suram*. Hunc
 non aliunde norunt VV. DD.
 Burmanns, apud Plin. II. N.
 l. 18 p. (Bip.) 259 *Suram*
Manilium esse monens, cum
 nostro eundem facere recte
 dubitat. cf. not. crit.

Fiunt et adjecta et detracta aspiratione, et
 binis conjunctis verbis similiter saepius fri-
 gida, aliquando tamen recipienda. Eadem-
 que conditio est in iis, quae a nominibus
 trahuntur. Multa ex hoc Cicero in Verrem,
 sed ut ab aliis dicta, modo, *futurum*, ut
omnia verreret, cum diceretur ei *Verres*:

55. et adj. et detr. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui e.
 d. e. a. cf. § 51. 56. *futurum*. Guelf. *furtim*.
 Camp. *furtum*. *verreret*. Turic. (a pr. manu) Camp.
verteret cum Goth. Voss. 2. Jenf. Tarv. *everreret* malit Gesn.

ei. Sic vestitiores mei omnes. Onittunt Goth. et edd.
 post Tarv. quod suadet etiam Regius. Gesnerus omne hoc
eum — *Verres* uncis sepfit tanquam glossema.

55. ex hoc. Hoc vix vi-
 detur integrum. Malis addi
genere. cf. § 56. Facilius ex-
 cidebat ob literas similes in
Cicero.

ab aliis. cf. § 4.

futurum — *Verres*. Hoc
 quidem frustra quaesiveris in
 libris Verrinis, neque enim
 sufficit positum 4, 24 *everricu-*
lum quo utitur Gesnerus, nec
eversum atque *extersum* fa-
 num 2, 21. Propius est 4,
 25 extr. Praeterea trium isto-
 rum minime est facetum,
 quamquam aliqua, et major
 sane quam pro librario, gra-
 tia contingit dicto, si atten-
 das, cujus me admonuit Butt-
 mannus, secundam futuri per-
 sonam esse in *Verres*, ut, au-

dito sermone compellantium
 Verrem, continuo Siculi di-
 xerint *futurum* cet. Sic appa-
 ret nequaquam otiosum esse
 pronominiis dativum *ei*, sine
 quo nec ullus relinqueretur
 lepor, nec ferri posset *diceretur*
 positum pro *vocaretur*.
 Unde igitur arripuit hoc Qu.?
 An forte et ipsum incertae
 ejus memoriae (cf. § 18.) tri-
 buemus, ut vulgo jactatum
 quid, vel quod jactari potuerit,
 apud Ciceronem legisse sibi
 visus sit? Nam in lacuna illa
 libri primi Verrinarum extre-
 mi nullum praesidium, quo-
 niam is non est locus hujus-
 modi dictorum. Structura
 autem subjiciendi hanc dicto
 explanationem, eadem recur-
 rit § 64 *eum* — *perplueret*.

modo, *Herculi, quem expilaverat, molestiorem apro Erymanthio fuisse: modo, malum Sacerdotem, qui tam nequam verrem reliquisset: quia Sacerdoti Verres successerat.*

56 Praebet tamen aliquando occasionem quaedam felicitas hoc quoque genere bene utendi: ut pro Cecinna Cicero in testem Sex. Clo-

Herculi quem. Turic. *Herculae ei quae.* Guelf. *Hercule ei quem.* Camp. Goth. Jenf. (err. et tac. Gesn.) *Herculem ei quem* cum Voss. 2. et edd. ante Ald.

molestiorem. Turic. (a sec. manu) Guelf. *molestior est* cum Bas. non margine, ut Burm., sed contextu.

mol. apro. Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *inserunt quam* (quod et Guelf. post suum *est*) cum Alm. Voss. 2.

Sacerdoti Verres. Turic. Guelf. Camp. *Sacerdos Verri* (Turic. a pr. manu *S. Veri* et sic Tarv.) cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald., relabente in vitium Bad. pr. Hic non potuit ipsius Qu. esse error, sed fuit ejusdem librarii qui modo omnia turbavit ignarus, addens de suo *quam*.

56. *hoc quoque genere bene.* Turic. *enim* (cf. § 54.) *q. b.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *h. q. b.* cum Alm. Voss. 2. Hic quidem *genere* poteramus carere, modo fuisset § 55.

Sex. Clod. Turic. a pr. manu *sunt* (sed per compendium solius S cum linea) ex C. mox a sec. manu *sumit ex Clodio*. Vide mihi correctricem manum secundam.

Herculi — Sacerdotem. vid. Cic. in Verr. 4, 43. 1, 46.

56. *pro Cecinna.* c. 10. Ernestus nequaquam debebat verba ista *nec minus niger* velut spuria rejicere, si maxime aberant a Waldarseriana. Rectissime enim h. l. Gesnerus monet, respicere hoc ad colorem personae, qualis et Ma-

nentii est animadversio ad locum Ciceronis. Quauquam nihil tale nunc apparet in personis Terentianis. Nec ab re est, cujus mentionem injicit Pseudo-Turnebus, in primis facetum esse in nominibus lusum Ciceronis pro Cluentio, in Bulbo et Gutta c. 26. quem locum excidisse Quintiliano, haec tractanti, valde miror.

dium Phormionem, *Nec minus niger, inquit, nec minus confidens, quam est ille Terentianus Phormio.* Acriora igitur sunt et 57 elegantiora, quae trahuntur ex vi rerum. In his maxime valet similitudo, si tamen ad aliquid inferius leviusque referatur: quae jam veteres illi iocabantur, qui Lentulum *Spintherem*, et Scipionem *Serapionem*

est ille Ter. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui *i. T. e.* cf. § 55. 59.

57. *quae jam.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Bodl. Alm. Voss. 2. Andr. et edd. ante Ald. qui, de suo haud dubie, *quemadmodum* cum marg. Basl. Reliqui *qua jam* conjiciente Regio.

Serapionem. Turic. et *serationem*, a sec. manu *e. siri- tionem.* Guelf. et *siricionem.* Camp. *Siricionem* cum Goth. (err. Gesn.) nisi quod hic Sy. Jenf. *syriationem* cum edd. ante Rusf. qui, Regio docte emendante, nostrum (cf. § 52). Ex Voss. 2. *serationem* affert Burm. An volebat Alm. (cf. § 54. 59.)? Manifesta verae scripturae vestigia in prima manu Turic. Hermolaus Barbarus et hic et in Plinii loco legi volebat *siricionem* prodeunte, nescio unde, Pseudo-Turnebo. Quid in Plinio dent MSS. nescimus, si Criticus esset Harduinus. Aldus, non inconsulto, bis enim, *Scrapionem* facit, quod Mosellanus

57. *quae — iocabantur.* Eadem structura Cic. ad Div. 9, 14 „*haec — iocatus sum.*“ 7, 14. Horat. Sat. 1, 5, 62. „*permulta iocatus.*“ Malis sane *qualia pro quae jam.*

Spintherem — Serapionem. Valer. Max. 9, 14, 3. „*Cor- nelius Scipio — in servilem Serapionis appellationem vul- gi sermone impactus est, quod huiusce nominis victi- mario quam simillimus erat.*“

ibid. n. 4. „*propter similitu- dinem*“ (Lentulus) „*ex quodam secundarum*“ (partium histrionum) „*cognomen Spintheris traxit.*“ Lentulus hic est ad quem datae sunt epistolae libri primi Ciceronis ad diversos, ubi vide Manutium, de eodem exponentem. Scipio est Nafica, interfector Ti. Gracchi. de hoc cf. Epir. Liv. 55. item de utroque Plin. H. N. 7, 12 §. 10. 21. 3 §. 7.

esse dixerunt. Sed ea non ab hominibus modo petitur, verum etiam ab animalibus: ut nobis pueris Junius Bassus, homo in primis
58 dicax, *Afinus albus* vocabatur. Et Sarmen-
tas, seu P. Bleffus, *Junium, hominem nigrum,*

interpretatur a *scribendo*, Festi anus *scriptas* ad partes vocans neque ullo modo ferens Codd. scripturam *Serapionem*.

58. P. *Bleffus*. Sic Turic. a sec. manu (a pr. enim *pblessis*) cum Camp. nisi quod hic simplici S. ut et Guelf. Goth. (tac. Gesn.). Unica litera praenomen dant nomini Turic. Camp. cf. § 39.

Junius Bassus. vid. § 27. Recte autem Burmannus improbat Turnebum Advers. 28, 35 interpretantem *asinum album* quasi dictum de stulto non inficeto, ut *asinus* pertinuerit ad ineptias hominis, color *albus* ad ejusdem dicta acuta. Aliam *albi* potestatem improprietate cognovimus ad 2, 5, 19. nec, id quod caput, occasio, per quam hoc inducitur, fert nullum hic respectum nisi ad faciei et corporis similitudinem.

58. *Sarmentus*. Hunc Horatio prodente novimus. vid. Sat. 1, 5. Erat autem ex *deliliis* (cf. 1, 2, 7) Augusti teste Plutarcho V. 2. p. 943. Apud Horatium quoque pollet comparando eum quem ludibrio habet v. 55 — 64. Vide et Juvenal. 5, 3. ibique Schol. Et hoc notabile, quod *Sarmentus* ipse *gracilis* erat *magnopere* (Hor. 1, 5, 69) ut

verendum esset, ne in ipsum recideret jocus cf. § 32.

P. *Bleffus*. Qua potestate huic nomini praemissum sit *seu*, quaeri sane potest. Iudicatur eo vel idem homo, diversis nominibus, vel diversus joci auctor a scriptoribus proditus. Hoc profecto aptius altero. Nec tamen accedam Burmanno, qui, scribendo *Blaesum* pro *Bleffus*, praenomen solum refert ad jocantem nostrum, eumque intelligit P. Syrum, celeberrimum mimerum scriptorem; ut vel *Sarmentus* vel *Publius* hoc fuerit jocus. *Blaesum* deinceps Burm. conjungit ad *Junium*, designans loca Taciti Annal. 1, 16. 18. 21. ubi memoratur ejus nominis legatus, in *Bleffi* autem nomine erratum esse suspicans. *Junium Blaesum* (praemisso hic quidem, ut saepe, cognomine vid. § 52, quod fraudi fuisse putat libra-

et macrum, et pandum, fibulam ferream dixit. Quod nunc risus petendi genus frequentissimum est. Adhibetur autem simili-⁵⁹tudo interim palam, interim inferi solet parabolae: cujus est generis id Augusti, qui militi libellum timide porrigenti,

59. *inferi.* Turic. Guelf. Camp. *serio* cum Goth. Voss. 2. Alm. et edd. ante Rusc. Nostrium reposuit Regius; Gesnerus tentat *seruire*, ille propius ad ductus Codd. hic iucundius ad fouum, uterque ingeniose. In Turic. *interim* a sec. demuni manu praemittitur τῷ *serio*, in Alm. omittitur (cf. § 53. item hac §) Guelf. Camp. *serio* antevertunt τῷ *interim*. cf. § 56. 60. *solet.* Camp. *sed et.*

generis — libellum. Turic. *generi augusti militi qui bellum*, a sec. manu: *generis id a. q. m. bellum.* Camp. *g. is augusti qui nulli l.*

riis) nostrum patrem fuisse haud dubie illius apud Tacitum, quo magis congruant tempora. Mihi quidem in omnibus hisce nimium videtur conjecturae datum, nulla certa vel temporis vel rerum nota comparante, quare huc traheretur Blaeus ille Taciti. Nec placent Sarmentus et Syrus ad unam aetatem relati. Ceterum corruptelam in *Blessi* scriptura et ipse non invitus agnoscam. Pronunciandum igitur erit AMPLIUS de Junio isto nigro et macro, quem tamen aliquis dicat ipsum *Bassum*, et de ejusdem irrisore *Blesso* seu *Blaeso*. Junius Blaeus consul memoratur Suidae in Ἀπίκιος, unde tamen nihil proficias, nec in consularibus

Fastis idem recensetur. Fibulae similitudinem non alienam esse ab hominis statura recurva, ultro apparet.

59. *inferi.* cf. not. crit.

Augusti — Noli. Idem narrant Sueton. Aug. c. 53 et Macrobr. Saturn. 2, 4. Morem vero dandi stipem elephantis ad Sueton. illustrant Torrentius ex Plin. H. N. 8, 5 ubi vide Hard. et Casaubonus ex Galeno de usu partium, cujus sunt haec: ὁ ἐλέφας ἐκείνῳ τῷ μορίῳ (proboscide) κατὰ τὸ πέρασ ἀπαντα μεταχειρίζεται περιπτισσομένῳ τοῖς λαμβανομένοις ἄχρι τῶν σμικρωτάτων νομισμάτων ἃ καὶ τοῖς ἐπικαθεζομένοις αὐτῷ δίδωσι.

Noli, inquit, dubitare, tanquam affem ele-
 60 *phanto des.* Sunt quaedam veri similia:
 unde Vatinius dixit hoc dictum, cum reus,
 agente in eum Calvo, frontem candido
 sudario tergeret, idque ipsum accusator in
 invidiam vocaret, *Quamvis reus sum, in-*
 61 *quit, et panem candidum edo.* Adhuc est

dubitare. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. omit-
 tunt cum Alm. et Goth. 2. Probat hoc Heusingerus, nescio
 tamen quo exemplo. Debet enim *timere* subaudiri et velut
 δεικτικῶς intelligi: „Noli facere, quod facis, nunc porrigens
 „nunc retrahens libellum.“ Procul dubio vetustissimi edito-
 res explerunt locum e Suetonio. Malim equidem *timere* inse-
 rere inter *inq.* et *tanquam.* Confusum *timere* cum *tunc* vide
 apud Drakenb. ad Liv. 2, 16, 6. *tunc* autem per compendium
 notatur unius prope literae.

affem elephanto des. Turic. et semel *phantodes* cum Alm.
 cf. hac § item mox.

60. *quaedam v.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth.
 Voss. 2. Sed pro *veri* Turic. *vi*, et Alm. *ut veri* (cf. modo
 item § 61). Reliqui inserunt *etiam*.

Vatin. — *cum.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2.
 Alm. Bodl. Andr. et edd. ante Gryph. Reliqui omittunt in-
 terjecta, quae non est quod fastidias, modo recte intelligatur
dictum. cf. § 43.

Reliqui *c. f.* cf. § 59. 66.

front. cand. Sic Turic. Camp.

parentem cum Alm.

panem. Turic. Guelf.

dubitare. cf. not. crit.

Vatinius. cf. 6, 1, 13. unde
 vid. 5, 10, 90.

60. *veri similia.* Non vi-
 detur sufficere hoc ad signifi-
 candum quod vult scriptor, ut
 Gedoynus cogeretur addere
 haec esse ejusmodi, quorum
 ipsa veri similitudine conti-
 neatur lepor. Eo sane per-
 tinet exemplum. Sed vix ac-
 quiesco in appellatione.

panem candidum. Huic op-
 ponitur *cibarius* servis paratus
 et pauperibus. vid. Schol.
 Cruq. ad Hor. Epist. 2, 1,
 123. Juvenal. 5, 67 — 70.
 Donat. ad Eunucl. 5, 4, 17.
 Nequaquam autem accedo
 Burmanno putanti simul obli-

subtilior illa ex simili translatio, cum, quod in alia re fieri solet, in aliam mutua-
mur. Ea dicatur sane *fictio*: ut Chrysiippus,
cum in triumpho Caesaris eborea oppida
essent translata, et post dies paucos Fabii
Maximi lignea, *thecas esse oppidorum Cae-
saris* dixit. Et Pedo de mirmillone, qui

61. *eborea*. Turic. Guelf. Camp. *epolitea*, nisi quod hic
per *y*. Alm. *epolita* (cf. § 60. 67). Jenf. (tac. Gesu.) *ebur-
nea* cum edd. ante Bad. qui nostrum e Vall. (quocum conspirat
Goth.) monens Vallam annotasse hic, *eboreum* dici magis in
prosa quam *eburneum*; ipse autem eandem vocem ostendens
Digest. 32, 52 bis. Harduinus ad Plin. II. N. 36, 5 vertus
su. hoc dare omnes MSS. testatur, non *eburneum*. Fortasse
ignotius vocabulum ad eum, quem vidimus, modum potuit
inquinari a librariis; quis autem certo statuatur, nullam aliam
ejusdem formam fuisse in usu, velut *eboritium*, ut *lateritium*.
Quin enim illud ipsum *ebur* hic lateat, non potest dubitari.

Et Pedo — qui. Turic. et *pedocle mirmillo neque*. Guelf.
et *pec lode Mirmillo neque*. Camp. E. P. d. *mirmillo q*.
Jenf. (tac. Gesu.) *E. Empedocles d. m. q.* cum edd. ante Ald.
exc. Tarv.

que in Calvum, quasi fordi-
dum, haec jaci.

61. *Chrysiippus*. Recte Bur-
mannus videtur hunc suspi-
cari Chrysiippum Vettium,
Cyri libertum, architectum
(vid. Cic. ad Div. 7, 14. Ad
Att. 14, 9) argumento usus,
quod eundem in Gallia fuisse
appareat, et fortasse in Cae-
saris comitatu.

in triumpho Caesaris — Cae-
saris dixit. Idem fere narrant
Dio Cass. l. 45. p. 369.
cf. Vellej. 2, 5. (in quo
levis differentia, de qua vide

Ruhnk.) Sueton. Caes. c. 37.
Appian. B. C. 2, 101. *Fabius
Maximus* hic quidem alius est
ab illo § 52. Noster Q. Fa-
bius Maximus Caesaris lega-
tus in Hispania, Consul Cae-
sari suffectus A. U. C. 709,
mortuus extremo consulatus
die.

Pedo. Non dubito quin hic
sit poeta non ignobilis C. Peto
Albinovanus cujus obiter sit
mentio 10, 1, 90. Reliquae
nobis factae sunt hujus (si
modo) Elegiae duae in Mae-
cenatem et Drusum Neronem.

retiarium conſequebatur, nec feriebat, *Vi-*
 62 *vum*, inquit, *capere vult*. Jungitur am-
 phiboliae ſimilitudo: ut A. Galba pilam
 negligenter petenti, *Sic*, inquit, *petis, tan-*
quam Caefaris candidatus. Nam illud *petis*
 63 hactenus oſtendiſſe ſatis eſt. Ceterum fre-
 quentiſſima aliorum generum cum aliis
 mixtura eſt: eaque optima, quae ex pluri-
 bus conſtat. Eadem diſſimilium ratio eſt.

62. *A. Galba*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voff. 2. Colb. Andr. Tarv. Ald. Reliqui *L. G.* niſi quod Jenſ. praepoſtere *A. L. G.* cf. § 27.

pilam. Turic. praemittit *qui* cum Goth. Alm. Camp. (niſi quod hic *cui*) et edd. ante Stoer. Puſo hoc inſertum ab eo qui *A.* ante *Galb.* interpretaretur praepoſitionem, quo deducit ſcriptura Turic. et Guelf. (quanquam *qui* in hoc non animad-verti) Et ſic hunc noſtri locum recenſet Budaens ad Pandd. ſol. 237. E. (cum prius eundem ſol. 83. C. „*Lucius G.*“). Neque tamen eam rectam cenſeo rationem.

Cum enim laus ejus frequen-ter cum Catulli et Marſi potif-ſimum (cf. § 102.) conjunga-
 tur a Martiale, ſatis proba-
 bile ſit, ingenium fuiſſe hujus-
 cemodi luſibus accommoda-
 tum. Vide et L. Senecam
 epiſt. 122, p. 136. qui *fabu-*
latorem elegantifſimum vocat.

62. *Caefaris candidatus* i. e. quem Caefar commendafſet. vid. Sueton. Caef. c. 41. Aug. c. 56. Alieni hinc *Candidati Principis* i. e. Quaeftores de quibus vide Bach. Hiſt. Jur. 3, 1, 1, 40. Non equidem

credo ex hac *Caefaris* appella-
 tione colligi neceſſario, Gal-
 bam C. Julii Caefaris ſcurram
 fuiſſe, quae eſt multorum opi-
 nio; quanquam ſequiores fere,
 et ipſe Quintilianus, Augu-
 ſtum ſolent appellare et Caef-
 ſarem, ita ut delignent homi-
 nem non dignitatem. Sed hoc
 reſertur ex Galbae ipſius per-
 ſona. vide et § 81. Juvena-
 lis ſaltem et Plutarchus (modo
 hujus locus, id quod mihi
 perſuadeo, ſpectet ad noſtrum)
 Auguſti temporibus dant Gal-
 bam, non Caefaris. cf. § 27.

Hinc eques Romanus, ad quem in spectaculis bibentem cum misisset Augustus, qui ei diceret, *Ego si praudere volo, domum eo: Tu enim, inquit, non times, ne locum perdas.* Ex contrario non una species. Neque enim eodem modo dixit Augustus praefecto, quem cum ignominia mittebat, subiinde interponenti precibus, *Quid respondebo patri meo? Dic, me tibi displicuisse:* quo Galba,

64. *mittebat.* Sic Turic. cum Alm. Jenf. et edd. post hunc ante Ald. quo acc. Obr. Reliqui *notabat.* Cum inferui inter quem et ignominia, ex lenissima verissimaque Burmanni conjectura. cf. Oudend. ad Suet. Cal. 44. Sic enim saepe apud hunc scriptorem. Subiit corrigere q. *ignominiae causa m.* quae fuit legitima formula (vid. Buiss. de Form. p. 343.) et facillime excidebat vox brevissimo compendio scribi solita (cf. § 36). Sed lenius et usitatius illud.

quo. Turic. *quod* (a pr. quidem manu obscurius compen-

63. *in spectaculis bibentem.* Post Augusti tempora hoc etiam vulgo fiebat et, cum per integros dies retinerentur in spectaculis, concessa est a principe certa summa singulis ordinibus, unde vinum emerent in theatro bibendum. cf. Martial. 1, 12. 27 ibique interpp. nec nostri loci inmemores.

Tu enim — perdas. De conjunctione, quam hinc expellere velit Regius ut et mox § 77. vide 2, 11, 7. Jocum equidem hunc agnosco unum ex lascivis illis et hilaribus (cf. § 27.) non ἄπολλον et amarulentum, ut placet Burmanno, Gesnero assentiente.

Putant enim locum hic designari summum in republica et proinde jaci hoc dictum in tyrannidem Augusti; cui interpretationi praesidium petunt ex Sueton. Aug. c. 54 „Contradicerem si locum haberem.“ Casauboni quidem istorum verborum explanatio diversa est ab hac Burmanniana, tutiorque illa. Nec hujus generis, de quo nunc agit Qu., fuerit exemplum, si tam reconditum habeat aculeum. cf. § 60.

64. *Augustus — mittebat.* Idem narrat Macrobius Saturnall. 2, 4. designans praefectum Herennium, juvenem vitiiis deditum.

penulam roganti, *Non possum commodare, domi maneo*; cum coenaculum ejus perplueret. Tertium adhuc illud (siquidem, ut ne auctorem ponam, verecundia ipsius facit), *Libidinosior es, quam ullus spado*: quo sine dubio et opinio decipitur; sed ex contrario. Et hoc ex eodem loco est, sed nulli priorum simile, quod dixit M. Vestinius,

dium). Camp. qui.

commodare. Turic. Guelf. *commendare* cum Alm. cf. § 14 et VV. DD. ad Phaedr. 1, 17, 3. indicante Burm.

M. Sic Turic. Camp. Tarv. Ald. Bas. Reliqui *Marcus*. cf. § 53.

Vestinius. Turic. (a pr. manu, *vestinus*. Qui hoc nomen memorant scriptores Plancus ap. Cic. ad Divers. 10, 23. Tacitus, Suetonius, Martialis, Phlegon, Suidas, Marmor apud Reines. 2, 68 dant *Vestinum* sine *I* et hoc reposuit Burmannus, obsecundantibus Gesn. Bip. Nec sane hoc gentile nomen fuisse dicas, ut desineret in *ius*.

verecundia ipsius. cf. § 33. „Major ejus est persona, quam „ut dicto huic ejus hilariori „nomen „onomani.“ Neque tamen huic significat Qu. libi minus probari hunc jocum, quod est Gesneri iudicium. Equidem suspicor Domitiani hoc fuisse dictum, vulgo tunc notum, quod nec omittere vellet Qu. nec in magna quadam tanti viri laude ponere videri. Spadonum libidinem sed effectum corentem veteribus satis cognitam ostendit Barthius ad Claudian. in Eutrop. 2, 88. Sed ea re non tollitur hujus dicti lepor.

sine dubio — *sed.* cf. 6, 2, 14. Possit aliquis malle hoc

referri ad *inopinatum* (vid. 9, 2, 25), sed vindicat Qu. suam rationem huic subjiciendi generi, quod est *ex contrario*.

M. Vestinius. Burmannus, ostendendis Taciti locis Anual. 15, 43. 52. 63. adjuncto Phlegonte Tralliano de mirabili. c. 23, persuasit hunc esse M. Vestinum Atticum A. U. C. 818 Consulem, sed mox post initium magistratum mori iussu a Nerone (cf. not. crit.). Mutilum esse locum nemo non videt, sed solus Burmannus perspexit, cujusmodi esset id quod intercidisset, accedente Gesnero; mortem turpis et foedi cujusdam hominis nuntiata esse Vestinio. Facilis

cum ei nunciatum esset, *Aliquando desinet putere.* Onerabo librum exemplis, similem-⁶⁵ que iis, qui risus gratia componuntur, efficiam, si persequi voluero singula veterum. Ex omnibus argumentorum locis eadem occasio est. Nam et *finitione* usus est Augustus de pantominis duobus, qui alternis gestibus contendebant, cum eorum alterum *saltatorem* dixit, alterum *interpellatorem*. Et partitione Galba, cum penulam roganti⁶⁶

esset. Turic. (a pr. mann) *esse.* Succurrit nostrae conjecturae. Sed cf. § 51.

fuerit expletio, cum aliquo vestigio occasionis errori datae: „cum ei nunciatum esset“ — *necatam esse.*“ Quamquam hoc homoeoteleuton suave equidem non dicam. Si falsum rumore interpretaris, possis *Neronem* lacunae reponere, cuius nominis ductus non male respondent. Quare autem dictum *Vesinii* neget Qu nulli priorum simile, cum proxime accedat ad illud de *spadone*, parum assequor, nisi forte asperitas notari facit discrimen.

65. *argument. locis.* cf. 5, 10, 20. *finitione* ib. § 54.

saltatorem — *interpellatorem.* Illo quidem vocabulo nihil aliud quam ipsum pantomimum voluit significare Augustus, neque enim *saltatio* aliena ab huius arte, sed ea

ipsa est. cf. 1, 11, 17. Alter contra ei videtur non, qualem se esse profitebatur, saltator, sed saltationis corruptor et everfor. Tantum video in hoc joco, quem, cum male interpretatus esset *Pseudo-Turnebus*, ceteri intactum reliquerunt. Augustus pantomimicae saltationis fautor et auctor, testibus *Athenaeo*, *Zosimo*, *Macrobio* prae aliis offendebatur huiusmodi artificum inscitia. Si forte aliquod artis vocabulum est in isto *interpellatore*, me sane fugit. Nec ubique in hisce dictis, exempli loco appositis, magnas expectandas facetas reor, cum qualicumque in singulis partibus exemplo desingatur. Qui autem, praeter illum, hoc referret, inveni neminem.

respondit, *Non pluit, non opus est tibi: si pluit, ipse utar.* Proinde genere, specie, propriis, differentibus, jugatis, adjectis, consequentibus, antecedentibus, repugnantibus, causis, effectis, comparatione parium,⁵⁵ majorum, minorum, similis materia praebe-
67 tur. Sicut in tropos quoque omnes cadunt. An non plurima καὶ ὑπερβολὴν dicuntur? quale refert Cicero de homine praelongo,

66. *op. est.* Sic Turic. Camp. Reliqui *e. o.* cf. § 60. 79.

67. καὶ ὑπερβολὴν. Haec omittunt Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. qui pro iis *per hyperbolēn.* Inseruit Graeca Regius de conjectura; argumento non inepto usus, quod hujus linguae vocabula ab indoctioribus librariis plerumque omittantur. Alioqui sane Aldina ratio magis placeret. *quale.* Turic. a pr. manu *quod*, a sec. *quae* et sic Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tae. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Bad. Correxerit Regius.

de homine. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *Memmo.*

66. *resp. non.* Rectissime si inferere suadet Dan. (cf. § 48.) Similis partitio 1, 8, 2.

genere — comparatione. cf. 5, 10, 94.

67. *cadunt.* Subjectum quidem hujus verbi nullum invenio, nisi *dicta ἀπὸ κοινοῦ.* Nec melius, quod prima Turic. manus offert, *cadit*, ut *materia* intelligatur.

quale — Cicero. De Orat. 2, 66. Hic quidem novo exemplo agnoscimus securitatem citandi Quintilianeam (cf. § 55). De qua antequam

expono notanda videtur locutio parum latina „refert de „homine eum offendisse.“ Huic vitio inderi possis inferendo *Crassi* ante *refert.* Neque enim alioqui verisimile est, adeo immemorem loci Ciceroniani fuisse, cum haec scriberet, Qu. ut Ciceronem joci auctorem crederet, et *refert* in alieno demum dicto memorando proprium habet usum. Restat aliud vestigium oblivionis. In Cicerone ipso legendo non apparet jocum hunc in staturam Memmii fuisse intentum. Quare Tur-

caput cum ad fornicem Fabium offendisse:
et, quod P. Oppius dixit de genere Lentu-
lorum, cum assidue minores parentibus liberi

Fabium. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.)
cum Alm. Voff. 2. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Reliqui
Fabii. Sequor analogiam viae Appiae, columnae Maeniae.
cf. Drakenb. ad Silium 3, 387. *jussa magistrat.*

offendisse. Goth. 2. *ostendisse.* Goth. 1. *demisisse* cum
Voff. 2. sublectum Ciceronis libris cf. § 44. Sed Goth. 1.
praeterea in margine *ostendisse.*

Oppius. Turic. a pr. manu *opis*, a sec. *opius.* Camp.
Appius. In praenomine mei consentiunt, cum ex edd. aliquot
et Alm. asseratur *D.* cf. § 61. item mox.

nebus in jocis Ciceronianis,
ad animum referens rectissime
„reprehenduntur“ ait „magnum
„ejus spiritus et notatur inso-
„lencia hominis sese offerentis
„supra modum. Ut ita intel-
„ligam, faciunt et verba Ci-
„ceronis scribentis ipsum
„Memmium ita sibi videri
„magnum, et historia.“ cf. de
C. Mercurio Cic. Brut. c. 36.
de Orat. 2, 59. Sallust. bell.
Jugurth. c. 23. 26. Tell. De-
nique ne *offendisse* quidem sed
demisisse caput, metuentem,
ne offenderet, Memmium nar-
rat apud Ciceronem Crassus.
Dicat Qu. hominis, in quem
hoc jactum fuerit, totiusque
occasionis oblitum, solum di-
ctum meminisse.

fornicem Fabium. „Fornix
„Fabianus arcus est juxta Re-
„giam in Sacra via a Fabio
„Censore constructus, qui, a

„devictis Allobrogibus, Allo-
„brox cognominatus est, ibi-
„que situs ejus posita propter-
„ea est.“ Alcon. Pedian. ad
Actionem pr. in Verr. c. 7.
citante Regio qui extrema
haec ita: „Ibique senta ejus
„posita fuere.“ cf. Ernest.
Clav. Cic. in voce *Q. Fabius*
Allobrogicus, cujus insignis πα-
ρόραμα est, partem saxae tur-
ris in principatu Arausionensi
inventam cum hujus fornicis
reliquiis confundentis. vid.
Glaev. ad Flor. 3, 2, 6. Sed
cf. et Menardus trahens mo-
numentum. Mem. de l'Ac.
des Inscri. T. 44. p. 326. 8vo.

P. Oppius. De hoc nihil
certi tradere contingit. Bur-
mannus ostendit hujus nomi-
natis virum memoratum Ci-
ceroni Philipp. 3, 10. Sed
nulla adest nota; nec illo loco
constat lectio.

68 essent, nascendo interiturum. Quid ironia?
 noune etiam, quae severissime sit, joci prope 55
 genus est? Qua urbanae usus est Afer, cum
 Didio Gallo, qui provinciam ambitiosissime

essent nasc. Sic Bas. Obr. Alm. (cf. modo item § 68).
 Sed Turic. Guelf. esse n. cum Goth. 2. Mox Camp. *esset n.*
 Reliqui e. in n. Addunt autem deinceps haec: *decrefcere ge-*
nus Lentulorum edd. a Gryph. inde ante Gesn. Equidem, id
 quod narrat Burn., Badium jactantem se ansum apponere
decrefit genus Lentulorum, nusquam reperio. Ait ille, testa-
 tus suam verae scripturae inveniendae desperationem, facile
 quidem aliquid, quod congruat, posse divinari, quale sit:
 „Lentuli interim patrem aequare verentur, interim matrem,
 „interim utrumque.“

interiturum. Turic. a pr. manu *interit utrumque.* a sec.
interim utrumque et sic libri ad unum omnes, nisi quod Guelf.
 i. *utrinque* et Goth. 2. *vicerit. Utrumque.* Nos cum Bip. dedi-
 mus elegantem et verissimam Gesneri emendationem, cui pa-
 trocinatur in primis quod protinus sequitur Q in *Quid.*
 Nec nihil adjuvatur a pr. manu Turic.

68. *severissime.* Turic. Jenf. (t.c. Gesn.) *sit verissime* cum
 edd. ante Ald. exc. Camp. et Tarv. Reliqui *sit verissima* (nisi
 quod Bad. pr. *si verissima*). Nostrum partim ex conjectura
 Gesneri, pro *verissima* optantis *severissima*. Alm. cum recepta
 facere narratur cf. § 67 item mox hac §.

sit. Sic Turic. a pr. manu. Reliqui omittunt.

joci. Turic. Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *loci* cum Alm.
 Loc. Ven. Rusc. cf. § 29.

prope. Turic. *proe.* a sec. manu *proprie* et sic Guelf. cum
 Bas. marg. Omittit Camp. *prope egens* Alm. male a collatore
 continuato vocabulo sequenti cf. modo hac § item hac §.

Qua. Turic. Guelf. Camp. *quam* cum Alm.

68. *Didio Gallo.* Hujus Avitus Gallus, Britanniae praec-
 meminit Tacitus Annal. 12, lectus. Nec dubitandum quin
 40, 2. 14, 29, 1. Agric. 14, idem sit, cui Domitium Afrum
 3. unde nomen ejus integrum successisse in aquis publicis
 effect Ryckius: A. Didius curandis sub Claudio narrat

petierat, deinde, impetrata ea, tanquam coactus querebatur, *Age*, inquit, *aliquid et reipublicae causa elabora*: quaque Cicero iussit, cum, Vatini morte nunciata, cuius parum certus dicebatur auctor, *Interim*, inquit, *usura fruatur*. Idem per allegoriam⁶⁹ M. Coelum, melius objicientem crimina, quam defendentem, *Bonam dextram, malam*

quaque. Turic. Guelf. *quoque*. *iussit*. Sic Goth. Voss. 2. Colbert. *iussit* Turic. Alm. (cf. hac § item § 75.) sed ille a sec. manu *usus sit* et ita Camp. cum edd. ante Ald. qui primus ex Regii emendatione *usus est* ut et reliqui. Tantaene quinquam infantiae danmare potuisse Qu., ut bis continuo poneret *usus est*!

Frontinus de aquaeductibus, citante Glandorpio in Onomasti.

quaque — *iussit*. Locum ipsius Ciceronis geminam locatione citant ad Div. 6, 12. „ut te usura falsi gaudii frui „velim.“ Sed ironiam hic ullam ostendi rectissime negat Gesnerus. Quid si ab illo proximo *elabora* haustum fuit *metaphora*, pro *quaque* autem scribimus *quoque* (cf. not. crit.)? *Causam* dant aliquot veteres modo pro *causa*, quod facit ad occasionem vitii in omittendo tropi vocabulo. Vatiniium vide ad 6, 1, 13. Juvat autem videre Ciceronem, fortasse etiam post reditum in gratiam, non ignarum Vatiniianae turpitudinis.

Βατίνιον — ἀκούσας ὅτι τέθυγ-
κεν, εἶτα ἤρως ὑπερῶν ὅτι ζῆ-
κακῶς (εἶπεν) ἀπέλοιτο κακῶς
ὁ ψευδόμενος. Plutarch. in
Aprophthth. Vol. 2. p. 205.
indicante Pseudo-Turnebo. cf.
Vol. 1. p. 873. E. sed et no-
strum mox § 84.

69. *Bonam* — *habere*.
„Recte personatus Turnebus
„monet, *dextra* gladium geri
„ad laedendum, scutum, quo
„tegitur corpus, *sinistra*“
Gesnerus. cf. Cic. Bruto c. 79.
„ejus — acres accusationes —
„defensiones — non contem-
„nendae tamen, saneque to-
„lerabiles.“ Attende autem
dicebat, quo verbi tempore
ostenditur Cicero haec dicere
solitus.

sinistram habere dicebat: Antonomafia

Antonomafia. Turic. Guelf. Camp. *emphasia.* cum Goth. 1. 2. Loc. Venet. Reliqui *emphasi* praeter Bas. Gesn. Bip. qui dant *emphasi qua*, quod ex Vallae libro sumtum testantem Gesu. non assequor. Interpretatur quidem *eadem* hoc de Coelio dixisse Ciceronem *emphasi, qua* cet. Muretus 19, 6 p. Grut. 1229. in Vett. suis membranis esse ait: *Emphasis A*, in quo acquiescit ipse. Si maxime *A* accepit praenomen sequentis, tamen nominativum non expedit. Ausus sum nostrum de conjectura dare. Sed eo et necessitas tropi cujusdam inveniendi (*emphasis* enim non est, nec ipsi Fabio, sed inter schemata 9, 2, 63) et ipsa literarum hic comparentium fragmina me quali manu duxerunt. Terminatio nostra est quidem etiam in *paronomasia*, sed neque haec tropus et longe facilius ex praecedente *at* in *dicebat* repetebatur *ant*. Incognitum rudibus librariis vocabulum paene necessario cedebat decantatissimae illi *emphasi*, quam facile crediderim vel *emphasiam* iis appellatam.

Antonomafia — incidisse.
 „Locus depositus, nec sine
 „ope codicis melioris sanan-
 „dus.“ Burmannus. Tropum,
 quem posui, quatenus quidem
 dispicio densissimas illas
 sequentium verborum tenebras,
 aptissimum loco huic invenio.
Ferrum enim, quod plerumque
 sine controversia (cf. not. crit.)
 legitur, usurpatum suspicor
 pro homine quodam, vel Marte,
 Deo, qui, sive *in* alium, sive
alium, ferri instar *inciderit*,
 prout antepenultimam
 verbi vel productis, vel
 corripis. Ea vero vis est
antonomasiae vid. 3, 6, 29.
 Magis etiam nostrae rationi
 conducit, si quis latiore
 illam *antonomasiae* definitionem
 probet, quam recte

contra Fabium tuetur Vossius
 in *Iustit. Oratt.* l. 4. p. 172
 seqq. ut non solum commune
 succedat proprio, sed et
 proprium communi per hunc
 tropum, velut *Herulem* dicimus
 quemvis virum fortem. Illud
 ipsum fortasse fuerit in
 nomine isto obscurato vel
Tuccii vel *Accii Navii* vel
 cujuscunque tandem viri. Nec
 obstat, quod artior est
 Quintiliani ipsius definitio,
 quem saepe vidimus, non
 adeo diligenter sibi ipsum
 constare ubique. An sani
 quidquam in tanta
 brevitate possit extundi,
 cum praesertim ceterorum
 hic relatorum liquidissima
 sit perspicuitas, magnopere
 aestuo. Quaecunque autem
 interpretationes pendent
 ex historia illa

Julius dixit, ferrum Accium Navium incidisse. Figuras quoque mentis, quae σχήματα⁷⁰ διαβολῆς dicuntur, res eadem recipit omnes, in quas nonnulli diviserunt species dictorum. Nam et *interrogamus*, et *dubitamus*, et *affirmamus*, et *minamur*, et *optamus*, quaedam ut *miserantes*, quaedam ut *irascens*, dicimus. Ridiculum est autem omne, quod aperte fingitur. Stulta reprehendere facilli-⁷¹

69. *Julius*. Turic. *villis*, a sec. manu *nullius*. Guelf. *Villius* an *Jullius*. illud cum Mureti libro et Goth. 2. Sed Gryph. cum recentioribus ante Gesn. *Livius*.

- *ferrum*. Rusc. *ferrum*. Sic et Commentarius Regianus in Bad. editione. Per sphalma uterque profecto.

Accium Navium. Turic. *in tuctium* (a sec. manu tollitur *in*) Guelf. *intactum* cum Goth. Omitit Camp. *tatum* Jenf. (errante Gesn.) cum edd. ante Ald. qui *ductitium*. Mureti liber *in cotem*. Nostrium in Vall. a sec. manu et dant edd. a Bad. ad Gryph. Hic *fēro cotem Acc. Nav. inc.* cum edd. ante Gesn. In Voss. 2. lacuna esse narratur; Alm. ductus prorsus obscuratos notavit Francius. Gibsonum et hic habemus *egregii mortalem altique silenti*.

70. *miser. quaed.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui inserunt et. *aperte*. Turic. a pr. manu *aparte*. Camp. a parte et sic ex Alm.

Liviana de Attio Navio (1, 36), eas falsas esse plane persuasum habeo. vid. not. crit.

Julius. Haec quidem probatissima hujus nominis scriptura. Nec tamen quidquam constituti est, quis maxime hic sit agnoscendus. Sunt apud ipsum nostrum tres hoc nomine oratores: Africanus, Florus, Secundus. 10, 1, 118. 120. 10, 3, 13.

70. *Ridiculum — fingitur*. Omnis ejusmodi figura, quae ne speciem quidem habet veri affectus, ridiculis accensetur. Cave autem *ridiculum* hic in vitio accipias; est pro dicto, facetiis. Quanquam *aperte* potest sollicitari, et malebat Burmannus *apte*. Praefero tamen receptam. *Apte* enim fingi debet vel in severa oratione.

mum est: nam per se sunt ridicula. Sed rem urbanam facit aliqua ex nobis adjectio. Stulte interrogaverat exeuntem de theatro Carpathium Titius Maximus, *An Spectasset?* fecit Carpathius dubitationem ejus stultiorem 72 dicendo, *Non, sed in orchestra pila lusi.* Refutatio cum sit in *negando, redarguendo, de jendendo, elevando*: ridicule negavit Manius

71. *Titius.* Turic. Guelf. *citius.* Goth. (tac. Gesn.) *Titius.* Voss. 2. *Litius.* Jenf. Loc. Ven. Rusc. *Curius* (et pro *Maximus*, iidem *Mannius*) Camp. *Tityus* quocum faciunt reliqui, sed mecum Tarv. etiam in majuscula sequentis cognominis, quanquam illud in *Titiis* nullo alio exemplo doceam. Alios dare *Tyrius* Passeratius narrat hic subito nobis objectus in Leid. cujus nullae adhuc ibi fuerant partes, quanquam nonnihil *Puff.* notatum. *fecit.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *facit* cum Voss. 2. et edd. ante Bad. exc. Rusc. *Carpathius.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *campatius* cum Vall. Jenf. et edd. ante Ald. exc. Camp. qui nostrum. *Supra* item. *Non.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) omittunt cum Voss. 2. Alm. e. edd. ante Ald. Regius reposuit, cui sum eo lubentius obsecrati quod praecedit *do* in *dicendo.* *A modo* saepissime hauritur *Non* cf. Drakenb. ad Liv. 9, 11, 11. Neque enim reor sine affectatione potuisse intelligi tantum negationem h. l.

72. *redarguendo.* Turic. Guelf. Camp. *in arg.* cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Ald. Correxit Regius. Sed Rusc. abest et *in.* *Manius.* Guelf. *Mannius.* Pol. Carp. vett. edd. *Mannius* usque ad Stoer. exc. Bas. qui non hic in marg. *Curius Manius*, sed supra ad *Titius Maximus* Praenomen hic quidem totum expressum, non miror, cum ratio illa obscurior *M*, errori obnoxia esset. cf. § 64. 2 15, 7.

71. *Carpathium Titius Maximus.* Nihil contingit asserre de hisce ex aliis scriptoribus. opusculis T. 1. p. 87.) conjectura, „esse eundem illum „Catilinae conjugationem

72. *Mannius Curius.* De hoc „proditorem de quo Sall. „stius“ Catil. c. 25. (ap. Tel

Curius. nam, cum ejus accusator, in sipario omnibus locis, aut nudum eum in nervo, aut ab amicis redemptum ex alea pinxisset, *Ergo ego, inquit, nunquam vici? Redarguimus* interim aperte, ut Cicero 73 Vibium Curium, multum de annis aetatis

Nam cum. Turic. Guelf. Camp. inferunt et cum Goth. Voss. 2. et Tarv. Expunxit Regius quoque. Mili displicet *ejus*. An forte fuit *cum cum* siue *ejus*, ut mox post *nudam* per errorem adhaeserit *eum*? pro quo *cum* Turic. Guelf.

ex alea. Turic. Guelf. *exale.* Camp. *male.* Goth. Voss. 2. *exile.*

73. *Vibium Curium.* Turic. *Jubium curtum.* Guelf. Camp.

19.) et Alc. Ped. ad Orat. in toga candida p. 155. Hujus quidem haec sunt verba „Curius hic notissimus fuit „aleator.“ Catilinarii Curii praenomen cum sit Q., ad partes vocat Gesnerus morem praenomina quaedam, certis gentibus propria, ponendi pro ipsis gentibus, ita ut novo praenomini locus esset, testante hanc ipsis Manii sortem Spanhemio de Ul. et pr. num. Diss. 10. p. 27 sqq.

Nam cum. cf. not. crit.

in sipario omnibus locis. cf. 6, 1, 32. „Oportet siparium illud s. velum pictum „in plura quasi loculamenta „lincis divisum fuerit, et in „singulis pictus alio in loco, „apud alios homines, aleator „idem Curius.“ GESNERUS, qui (in Opusce. l. c.) huic ra-

tioni commendandae adhibet auctoritatem Conradi Uti (in Miscell. Lips. loco ad 6, 1, 32 citato) exempli causa afferentis monumenta pluribus arcis sive fasciis distincta, in usque singulis ostendentia alia atque alia facta, velut basim marmoream apud Sabretium de Columna Trajani c. 3. p. 81. et tabellam Iliadis in calce ejusdem operis p. 315. Idem deinde Gesnerus in Probabilibus Cruxii p. 88 „Luculenter“ ait „hoc docet prima statim „tabula Codicis Virgiliani ex „Vaticana bibliotheca nuper“ (1741) „editi.“ Sed tale ego nihil ibi invenio. Hisce Gesnerianis accessit etiam Hommelius in Prolusione de Tribunali p. (subj. Nieup. Berol. 1767.) 31 — 35.

73. *Vibium Curium.* Hinc

suae mentientem, *Tum ergo, cum una declamabamus, non eras natus.* Interim et simulata assensione, ut idem Fabiae Dolabellae dicenti, triginta se annos habere, *Verum est,*

V. Curtium cum Goth. *Jubium Curtium.* Jenf. cum Loc. Ven. *Julium Curtium.* Rusc. Bad. pr. Idem qui hic in Turic. error ad Att. 9, 6 est in Bessarionis libro. *Curtii* autem et *Curii* frequentissima confusio v. c. apud Cic. pro Rabir. Post. c. 3. vide § 90. et simul. Turic. Guelf. Camp. ut f. cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Rusc. Correxerit Regius. cf. § 32. *Dolabellae.* Guelf. Goth. (tac. Genu.) Camp. *Dolobellae* cum edd. ante Gryph. exc. Jenf. Ald. Bad. fec. sed mox (§ 79.) et Jenf. ita, nec vicissim Goth. cf. 4, 2, 132. item hic § 99.

credunt esse eum, cujus mentionem injicit Caesar in Commentariis Belli Civ. 1, 24. quanquam ibi legitur *Bivius*, ad quem locum Oudendorpius recte monet nomen mutandum videri in nostrum, sive hic noster sit sive non sit. Caesarianus ille Ciceroni quoque memoratur ad Att. 9, 6 neque est quod de alio cogitare debeamus ad Att. 2, 20, ubi a Vibio se accepisse narrat libros Alexandri poetae inepti. Male enim Burmannus *Vibium* ipsam poetam illum facit. cf. ad Att. 2, 22.

mentientem. Malim *dementem.* Structuram *demendi* cum praepositione *de* vide apud Cic. In Verr. 3, 33. 34. Livium 7, 41 extr. ut taceam poetas.

Dolabellae. intellige: uxor.

ut mox § 74 (vid. Duk. ad Epit. Liv. l. 30). *Dolabellam* hunc esse notissimum Ciceronis generum, antequam duceret Tulliam, jam maritum (vid. Cic. ad Div. 8, 6.), nec quo probem habeo, nec, quare negem, reperio.

triginta — annos habere. Manifestum hunc, qualis videri possit, Gallicismum habes infra 8, 5, 17. Quanquam utroque loco non fuerit difficilis emendatio: *trigesimum — annum agere: ageret annum duodevigesimum;* si notas numerorum in libris antiquis fuisse sumas, memineris autem quoties *agere* abierit in *habere* (cf. 5, 6, 3). Eandem structuram ostendit Epitomator Livianus l. 7. sed non sine hac, quam praeposui, librorum varietate. vid. ibi Drakenb.

inquit: *nam hoc jam viginti annis audio.* Belle interim subjicitur pro eo, quod neges,⁷⁴ aliud mordacius: ut Junius Bassus, querente Domitia Passieni, quod, incusans ejus fordes, *calceos eam veteres diceret vendere solere, Non mehercule,* inquit, *hoc unquam*

hoc jam. Turic. Guelf. Camp. *h. illam* cum Alm. Voss. 2. Goth. Ald. Praetulissim, nisi obstaret *dicenti* poscens secundam personam *te* pro *tertia illam.* Alioqui, praeter summae auctoritatis libros, geminus locus Livianus (4, 20, 7 ubi vide Drakenb.), valde commendat scripturam habentem ellipsin τῷ *dicentem.* Sic enim ille: „cum Augustum Caesarem — se — legisse, audissem.“ Hic tali structurae occasio erat, ex eo, quod modo est, *dicenti.* Hoc ipsum si mutaris in *dicente,* pro *Fabias* scribens *Fabia* (quod est in Turic. a pr. manu), recte defendas *illam;* in qua constitutione *Dolabellae* fortasse interpreteris dativum, ut ne uxor quidem *Dolabellae* fuerit *Fabia.* Nec tamen id placet. *annis.* Camp. Ald. *annos* cum Voss. 2. (non Goth.) cf. 5, 13, 27.

^{74.} *Belle.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Camp. *velle.* cf. § 48. *neges.* Gesnerus, Bip. *negas.* Ex illius sphaerate. *eges* Goth. (tac. Gesn.).

Passieni. Turic. *passioni.* a sec. manu *passanii* et sic Guelf. Camp. cum Jenf. (err. Gesn.) et edd. ante Ald. (nisi quod Tarv. simplici I in fine) quo acc. Bad. pr. *Passiani* Goth. *Passenii* Voss. 2. Neutrum credo. Apparet, quas turbas dederit librarius intempestive *passionem* cogitans.

mehercule. Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *mehercules* cum edd. ante Gryph. exc. Camp. Libri mei veteres, ut hic, etiam 12, 5, 2. Alibi nostrum ut mox § 81. Nihil certi statui posse arbitror, cum saepe, contra canonem illum Ciceroniamum (Orat. 47.) *mehercules* legatur; commendat autem hoc ipsa ratio τῶν *medius fidius, di me perdant.* Sine me magis Votivum (de quo vid. Voss. Anal. p. 715) expectes velat Graecum Ἡράκλεις. Apud Suet. Cal. 34 *Semet hercule*

hoc jam. cf. not. crit.

Junium Bassum arguam, non justae dignitatis virum, cui tantum in Domitiam licuisse vix crediderim cf. § 27.

^{74.} *Domitia Passieni.* cf. 6, 1, 50. Vel hoc dicto scurram

dixi; sed dixi, emere te solere. Defensio-
nent inuitatus est eques Romanus, qui obji-
cienti Augusto, quod patrimonium comedif-
 75 *set, Meum, inquit, putavi. Elevandi ratio*
 est duplex, ut aut veniam quis, aut jactan-
 tiam minuatur: quemadmodum C. Caesar Pom-
 ponio, ostendenti vulnus ore exceptum in

Ostend. reponit pro *se mehercule*: verissime. cf. ipsum ad
 Claud. § extr. *sed dixi*. Goth. Vall. Bad. omit-
 tunt verbum, cum edd. post Ald. ante Obr. quo redit Capp.

Romanus. Camp. omittit.

sed dixi. Burmannus in
 Epistola ad Capper. p. 37.
 recte docet iterationem hanc
 verbi adamatam veteribus,
 exempla ponens Cic. pro Lig.
 c. 6. „dignitas — paene *par*:
 non *par* fortasse“ cet. Brut.
 c. 97. extr. „nihil *dico* —
 tantum *di o*“ cet. Pro Sext.
 c. 5 „*Ademit* — non *ademit*.“
 ubi Abramus pro Mil. c. 55.
 „*negat* — *negat* — non *ne-*
 „*gat*.“

75. *aut veniam quis aut*.
 Recte Gesnerus, sed solus,
 haeret in *veniam*, quae hujus
 non sit loci. Malebat quidem
 reponi *crimen*, nec leni con-
 jectura, nec valde congruente,
 cum structura plane non sit
 ferenda *aut* ter positi in divi-
 sione non nisi bipertita: „*aut*
 „*crimen* — *aut jactantiam* —
 „ — *aut crimen* objectum.“
 Horam unius jactura necessa-
 ria. Nihil melius succurrit
 hoc: „*aut vanam* quis *alius*“

(cf. §, 1, 9.) „jactantiam mi-
 „nuat — aut crimen ob-
 „jectum.“ Postquam *alius* abie-
 rat in *aut*, cogebantur librarii
 substantivum extundere ex ad-
 jectivo *vanam*, respondens
 illud *jactantiae*. Potuit etiam
 ante „*obi* — ectum“ excidere
sibi, relatum ad *alius*.

Caesar Pomponio. Hic qui-
 dem olitor ille Turnebianus
 valde opportuna est locutus,
 monens hoc dictum a Macro-
 bio tribui Augusto (Saturn. 2,
 4.) sed Fabium profecto de-
 signasse C. Julium Caesarem
 Strabonem, patris magni illius
 Dictatoris patruelem, I. Cae-
 saris et Catuli fratrem, ejus
 sunt partes praecipuae apud
 Cic. de Orat. lib. 2. (cf. § 38).
 Neque enim alius esse tempo-
 ris seditionem - Sulpicianam
 summa inis miscentem pro
 Mario contra Sullam A. U. C.
 666. L. Cornelio Sulla et Q.
 Pompejo Rufo Coss. Perit

seditione Sulpiciana, quod ipse se passum pro Caesare pugnantem gloriabatur, *Nunquam fugiens respexeris*, inquit: aut crimen objectum, ut Cicero objurgantibus, quod sexagenarius Publiliam virginem duxisset, *Cras mulier erit*, inquit. Hoc genus 76

75. *Publiliam*. Turic. *puplicam*, a sec. manu *pupliam*. Guelf. *Pupiliam*. Alm. *publicam* (cf. § 68. 80). Tavv. *publiam* cum Ald. *pupillam* Jens. Loc. Ven. Rusc. non inepte quidem, quoniam in Ciceronis tutela erat; nec tamen sine errore. *Pompiliam* Goth. *Popiliam* Bad. (cum edd. reliquis ante Burm.) et sic a Quintiliano nominari referunt Corradus ad Cic. ad Div. 4, 14 et Bosius ad Epist. ad Att. 12, 32. Equidem non dubito quin manum Quintiliani restituerit Burm. cui astipulatur etiam (nisi quid dormitavi) Camp. cf. 5, 10, 75.

idem a Marianis interfectus anno post. Sulpicius tribunus pl. C. Caesari praecipue infensus fuisse narratur ab Aconio ad Cic. pro Scauro p. 175. Nec absurdum fuerit Pomponium hunc facere M. Pomponium Luculli legatum captum a Mithridate A. U. C. 685. Cn. Aufidio Oreste et P. Cornelio Lentulo Coss. vid. Appian. B. Mithr. c. 79. quamquam ejus ibidem ostenditur animus, ignaviae crimine nequaquam dignus. Sed nihil attinet eruere, in quem potissimum jecerit hoc Caesar, cum desint certae notae.

nunquam — respexeris. Perperam Badius interrogationem hanc accipit. Est cautio in posterum facta, quomodo et Macrobius reddit (l. c.): „At „tu cum fugies — nunquam

„post te respexeris.“ Idem auctor „saxo percussum“ narrans fortasse recte tenuit vulgi rumorem ad sua tempora transmissum, quoniam ejusmodi telam seditioni in primis convenit. cf. Appian. Civ. 1, 55.

Cicero — Publiliam. cf. Cic. ad Div. 4, 14. ad Att. 12, 32. Plutarch. Vol. 1. p. 881. Ex pervulgatis fortasse in Cicero-nem diceriis effinxit sua Dio Cassius, quae dicentem facit Fusium Calenum l. 46. ut et in hoc ipsum matrimonium p. Reim. 461. τίς — οὐκ εἶδεν ὅτι τὴν μὲν γυναῖκα τὴν πρετέραν — ἐξέβαλες, ἑτέραν δὲ ἐπεισηγάγου παρθένου ὑπέργητος ὄν.

mulier. De hoc vocabuli significatu vide Vallam Eleg. 6, 33 indicante Pseudo-Tur-

dicti *consequens* vocant quidam, atque illi simile, quo Cicero Curionem, semper ab

76. *simile*. Subjiciunt huic voci et Leid. eoque recentiores ante Burm. qui eiecit auctore etiam Voss. 2.

quo. Turic. Guelf. *quod*. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. exc. Camp. Scabrities inest aliqua istis: „dicto (id enim intelligi debet) *quo* — dixit.“ Lenius autem „illi (per „neutrum, absolute) *quod* i. e. secundum quod (καθ' ὃ).“ Sed nec totum placet: „Hoc — vocant — simile illi *quo*.“ Si et, modo relatum, esset in MSS., extunderem inde parenthesin: „atque illi simile est quod — dixit:“ duram tamen, fateor, quia mox in *videantur* respicitur ad illud *vocant*. Nec satis novi, illi ad sequens an ad praecedens referendum sit, i. e. utrum dictum Ciceronis simile sit *generi*, an *genus* dicto Ciceronis. Prius malim, nec impedire credo usum *illius* oppositum quid postulantem. *Illi* fuerit pro *ei*. (Post *quidam* nec aegre in *quod* abierit atque.) Displicet maxime quod illi quæ

nebo; item Gothofr. ad Dig. 21, 1, 14, 7. et Briffon. De V. S. ubi citatur Servius ad Aen 11, 687.

76. *quo*. cf. not. crit.

Curionem. Neque quis potissimum Curionum h. l. sit agnoscendus (quanquam Curio avus aetate ipsa Ciceronis excluditur), neque adolescentiam, an senium causatus fuerit orator, satis compertum habeo. Turnebus Advers. 28, 35 (indicante Capper.) de senie in dies magis delirante dictum accipit, non prorsus repugnans tamen, si quis juventutis confidentiam excusatam interpretetur. *Excusatio aetatis* ipsa non uno modo potest intelligi. Nam aut alicui errori veniam impetrare aetas dicitur, aut ipsa egere indulgen-

tia. Illud sit in senie minus emendate dicente, cujus sane vitia quotidie paratiorum habent veniam; hoc in adolescente de republica consulere jam nunc audente, qui et ipse quotidie minus arrogans videri debet. Prius tamen magis pro consuetudine Romanorum dici puto, verumque vidisse Turnebum, in cujus sententiam vel hoc deducit, quod ita Curionem patrem agnoscere licet, cum filius, admodum adolescens tractans rempublicam, et mox immatura morte oppressus, major fuerit orator, quam in quo tanta infantia potuerit notari. cf. not. ad 3, 7, 2. In Curionem igitur patrem maxime convenit dictum. cf. 11, 3, 129. Cic. Brut. 59. 60.

excusatione aetatis incipientem, *facilius quotidie prooemium habere* dixit: quia ista natura sequi et cohaerere videantur. Sed *ele-* 77
vandi genus est etiam *causarum relatio*, qua Cicero est usus in Vatinium. Qui, pedibus aeger, cum vellet videri commodioris valetudinis factus, et diceret se jam bina millia passuum ambulare, *Dies enim*, inquit, *lon-*

vacant, jocosum Ciceronianum referre sunt putandi, propter structuram. *excusatione.* Turic. Guelf. *accusatore.* Male.

77. *Qui.* Turic. *quod*, a pr. manu.
et diceret. Turic. Guelf. *ediceret.* *enim.* Turic.
 (a sec. manu) Guelf. Goth. (errante Gesn.) *hi* cum Voss. 2. Vall. Ald., Bas. Burm. Capp. orto, ut monet Ulricus V. C., errore ex compendio *rei enim.* cf. § 54. Gesnerus jungi posse utrumque censet, nec male.

77. *Sed — etiam.* Non quidem Qu. obloquitur hic istis *vocantibus*. Neque enim inest contrarium argumentum, sed transitioni modo inservit *sed*, ut ostendat alias quoque posse species fieri. Ut modo aliquid *sequi* dicebatur praeter opinionem, ita hic *causa* ostenditur insperata.

Qui — Dies enim inquit. Ita fuit dirimendum cum Jenf. et Tarv. ut iusta existeret structura. Nisi enim sententiam ordiris ab *Qui*, pertinenti protasi ad *ambulare* apodosi illata per *inquit*, cuius subjectum est Cicero, impeditur oratio. Reliqui fere *qui* subjungunt praecedenti

sensui. Badius autem commodum injicit mentionem Vallae hunc in modum praecipientis in *Elegantibus* 3, 17. „Sallustius“ (B. Cat. cap. penult.) „At ex altera parte „C. Antonius *pedibus aeger* in „proelio adesse nequibat. „Cicero Quintilianusque dixissent *Pedibus aegris*.“ quibus haec subjicit ille: „omnium ta- „men hic quoque in ejus“ (Vallae) „codice scriptum sit „*aeger*“ *Enim*, itidem monente Badio, „eam vim habet „ut intelligam Ciceronem re- „spondisse: facile credo, aut „nihil miror: dies enim“ cet. cf. § 63. Macrobius et hoc dictum Augusto tribuit. Sat. 2, 4.

giore sunt. Et Augustus nunciantibus Tarraconensibus, palmam in ara ejus enatam, *Apparet, inquit, quam saepe accendatis.*
 78 *Transfudit* crimen Cassius Severus. Nam, cum objurgaretur a praetore, quod advocati ejus L. Varo Epicureo, Caesaris amico, con-

accendatis. Guelf. *accedatis.* quod in aliquot suis reperisse videtur Badius.

78. *advocati.* Guelf. *evocati.*

L. Varo Epicureo. Turic. (a pr. manu) *vel vareo epicurio.* Camp. *ut L. Varro Epicuro.* Guelf. *L. Varro E.* cum edd. meis ante Gribl. excepta Basil. Ex Alm. nostrum avertit Burm. ut et ex edd. aliquot mihi non visis.

Tarraconensibus — enatam. Fastum hujusmodi palmae ostentum aliquoties referunt scriptores velut Liv. 43, 13. Dio Cass. p. Reim. 369 (idemque Sueton. Aug. c. 94). Caes. B. C. 3, 105 (idemque Plin. H. N. 17, 25 extr. ubi vide Hard.). Dio Cass. p. 559. Aliquot horum et inter se et cum nostro confundit Almelovenius. De honoribus divinis Augusto habitis consulendus Lipsius ad Tac. Annal. 1, 10. 4, 57. Tarraconensis templi mentionem habent Tacit. Annal. 1, 78 (ubi Lipsius nostri loci meminit, sed vide ibi et Wolf.), Spartianus Hadr. 12. (ubi vide Casaub.) idemque Sever. 3. Monet Burmannus hujus ipsius eventus testem nummum produci ab Antonio Augustino (in Antiquitatibus. Antverp. 1653. F. p. 13.) ipsius Tarraconis ar-

chiepiscopo doctissimo. Ejusdem nummi effigiem habes apud Valentem Numism. aerea imp. Paris. 1698. F. p. 45. unde sua compilat Harduinius Opp. Selectt. p. 164. Balzacus, memoratus Colomesio, Dissert. Politt. 12. Vol. 2. Opp. p. 497. 8. hunc jocum a solo Quintiliano referri testatur.

78. *Cassius Severus.* vid. § 27.

L. Varo. De hoc nihil comperi. Suspicio tamen objurgatum a praetore Cassium in causa Asprenatis. vid. 10, 1, 22. 11, 1, 57. item Suet. Aug. 56. Qui cum Nonium Asprenatem, accusatum venefici a Cassio Severo, *artius* dicat *junctum* fuisse Augusto, potuit *L. Varus*, propinquus *P. Quintilii Vari*, intelicis contra Germanos ducis, avunculi *L. Nonii Asprenatis* (vid.

vicium fecissent; *Nescio*, inquit, *qui convi-
ciati sint: et puto Stoicos fuisse. Repercu-
tiendi multa sunt genera: venustissimum,
quod etiam similitudine aliqua verbi adjava-
tur: ut Trachalus dicenti Suellio, Si hoc ita*

venustissimum. Turic. Guelf. Camp. Tarv. *vetustissimum*
cum Jous. quod se ex libris corrigere monet Regius. Nostrium
est in Vall Goth. *Trachalus.* Turic. Guelf. *tra-*

challatus cum Goth. Colb. Voss. 2. et edd. ante Ald. nisi quod
hae sine aspiratione. Camp. *Trachal latus.* Fluctuant prae-
terea editi nunc literae T nunc C reddentes spiritum ut et
lapis apud Gruter. 300 *Thrachalus.* Nominis scripturam no-
stram constituit Burmannus ex Fessio h. v., et sic Guelf. et
Camp. plerisque locis, Turic. autem, ut videtur, nonnisi 10,
1, 119. in reliquis geminans liquidam.

Suellio. Turic. Guelf. *suclio.* Goth. (tac. Gesn.) *Suelio*
et sic Vall. non *Suillio* ut perperam Badium accepit Burm.
In Badii nota, textum suum repetente, est sphaera *Suill.* pro
Suell. Camp. *sudio* cum Andr. Tarv. Ald. Quod *Diconti*

Vellej. 2, 120, 3.), ex hac
occasione notari ab advocatis
Severi, cum esset Caesaris i. e.
Augusti amicus. *Caesar* au-
tem h. l. est dignitatis magis
quam hominis significatio,
quasi diceret *principis, impe-
ratoris* ut modo § 62. Filium
Publii Vari non equidem acci-
piam (de quo vide Senecam
patrem p. 97.), qui et Tacito
Annal. 4, 66 anavit *Caesari*
(i. e. Tiberio) *propinquus* ubi
vide Liphum. Nec puto ob-
stare, quod hic *advocati* dicun-
tur Callii accusatoris, qui pro-
prie sunt rei. Nam laus
patere appellationem docent
Lexica. cl. 4, 1, 7. Simula-
vit autem Callius convicia ista

in Varum conjecta, fuisse eru-
ditas quosdam altercationes,
quippe Stoicorum contra Epi-
cureum; Traicinus quidem non
male pro *et puto* malit *sed p.*

Trachalus — Suellio. Ga-
lerii Trachali bis meminit Ta-
cit. Hist. 1, 90. et 2, 60.
Consul fuit A. U. C. 821.
Dicat propinquum fuisse Ga-
leriae Funtae, Vitellii uxori.
Noster aliquoties memo-
rat et magni facit. 8, 5, 19.
10, 1, 119. 12, 5, 5. 12,
10, 11. Voce suavissima fuis-
se eum testatur, nec tamen
reperio, ubi legatur, quod
obiter recenset Erasmus, *Tra-
chalo vocalior*, proverbium.
Alterius quidem, *Suellii*, cor-

est, is in exilium: Si non est ita, redis, in-
 79quit. *Elusit* Cassius Severus objiciente quodam, quod ei domo sua Proculejus inter-

Suellio reponi curis posterioribus Obrechtii ait Burm., id et ipsum sphalma est (Obrechtii), cum nil nisi *Trachallum* corrigi vellet ille pro *Trachalo*, quem operae dederant in textu. Ex *Suelio* (quod ipsum latet in Camp. scriptura) facile eruas *Suilio*, qualis est apud Tacitum et Plinium. Gruterus tamen in lapidibus aliquoties, indicante Burm., ostendit *Suellium*, ut et Muratorius; sed et *Suillium* idem.

redis. Bad. (de conjectura) *redii* cum edd. posterioribus ante Obr. exc. Basil. qui tantum in margine. Sed redit eo Capp. Nihil magnopere proficitur hac mutatione. Latent hic nos omnia, quoniam joci occasionem ignoramus. An hoc inerat: „Tu dignus exilio, jam nunc exul habendus, tum „denum inde reverteris, si hoc, quod dico, verum non sit „i. e. nunquam inde redibis?“ Nam si *in exilium redire* dicatur *Suilius*, minus etiam capio. Apud Tacit. Ann. 13, 48 „in Baleares pellitur“ *Suilius*. Sed ne hoc quidem in comperto, utrum *si hoc ita est* significet, „si id quod tu dicis, „verum est“ an potius „si id quod ego.“ Inde enim pendet antapodoti interpretatio. Nec satis allequor: *is in exilium*. An forte sic: „sequitur, ut tibi sit eundem in exil.“ Sed quis ita pro futuro usurpavit praesens? cf. § 92.

79. *Elusit.* Turic. Guelf. *cludit* cum Voss. 2. non Goth.

ruptum esse scripturam facile credo Burmanno. Nec fugio h. l. agnoscere P. *Suillium* Rufum accusatorem venalem sub Claudio Tac. Annal. 11, 1 seq. quem recte videtur Burmannus fecernere a M. *Suilio* Consule A. U. C. 305. Glandorpius autem Consulem Publium quoque eruit ex Instit. 3. tit. 9. quem quidem susceptum Kal. Jul. A. U. C. 799 invenio apud Almelovenium. Ejus tempora admodum conveniunt aetati *Trachali*, si ta-

men hunc aliquanto juniorem fugas. Quo spectaverit jocus hujus, aut qua de re hic agatur non magis quam Burmannus divino. cf. not. crit.

79. *Proculejus.* Nomen hoc in antiquitate legitur apud Horatium Carm. 2, 2, 5. Pliu. II. N. 7, 45. 36, 24. Rutil. Lup. p. Ruhk. 18 seqq. Tacit. Ann. 4, 40. Juv. 7, 94. Plut. Anton. p. 952. Dion. Cass. p. Reim. 641. 718. 732. Nostrium 9, 5. 68. Vir gravis et notae mo-

dixisset, respondendo, *Numquid ergo illuc accedo?* Sic eluditur et ridiculum ridiculo; ut divus Augustus, cum ei Galli torquem aureum centum pondo dedissent, et Dolabella per jocum, tentans tamen joci sui eventum, dixisset, *Imperator, torque me dona; Malo*, inquit, *te civica donare*: menda-80

ergo. Camp. Ego ut coniecit Regius, cum edd. a Rusc. ad Gesu. Male. *inqu. te.* Hoc ordiue Turic. Guelf. Reliquit. i. nisi quod Camp. *inq. te Civ. malo d.* cf. § 66. 85.

civica. Turip. Guelf. *ravica.* An fuit rari, ut jocatus fuerit Augustus, reponens pro *torque*, qui circa collum est, *ravim*, quae intra, tali sententia: „Malo te silentio damnare?“ Sed non multum tribuo huic commento.

rum severitatis fuisse, nostro ipso loco ostenditur. Pauciores quidem insunt notae singulis, quae recensui, quam unde certo statuas, idemne ubique significetur necne. Nihil tamen obstat, quo minus coeter ut Horatianus ille, Maecenatis per Terentiam sororem ullius, quo etiam deducere quaedam videntur. vide Torrentium ad Hor. Carm. 2, 2.

Numquid — accedo. „Ob-jectio eo pertinebat, turpem videri, cui domo Proculejus interdixerit. Sed simulat Castus sibi objici, quasi contra interdictum domum illam venisset: idque negat.“ Gesnerus.

Sic. An forte *Sed?* Confunduntur saepe *Sed* et *si*, *si* et *hic*.

Centum pondo. cf. 1, 5, 15.

tentans — eventum. Ille quoque joci sui eventum tentavit, qui, cum Ludovicus XIV patellam auream, in qua erant perdices, domum ejus asportandam coram jussisset: „Perdicesne“ inquit „simul, domine?“

Imperator. Militari vocabulo *imperatorem* appellat, a quo vult torque donari, quippe noto fortitudinis praemio ab imperatoribus tribui solito post proelium. Vide Lips. Mil. Rom. 5, 17. Inesi autem jocus in eo quod *torquem* nominat univcrse, cum velit intelligi *hunc* torquem, modo allatum a Gallis.

Malo — donare. „Cum Dolabellae torquem maximae indicaturae petenti, civic-m potius se daturum ait Augustus, hoc ipso satis indicat, quanti faceret donum

cium quoque mendacio; ut Galba, dicente quodam, *victoriato se uno in Sicilia quinque pedes longam murenam emisse*; Nihil, inquit, mirum, nam ibi tam longae nascuntur, ut iis
 81. *piscatores pro restibus utantur*. Contraria est neganti *confessionis* simulatio, sed ipsa

80. *quodam victoriato se*. Turic. *quadam victoria id se*. Duo postrema vocabb. a sec. manu *asse* et sic Guelf. Goth. (err. Gesu.) Camp. cum Voss. 2. Vall. Tarv. Sed Jenf. *quadam victoria esse se* (err. Gesu.) cum edd. ante Rusc. (cf. § 75). Hanc Regii emendationem, quae multum adjuvatur Turicensi, laudare cogitur ipse ejus obtrectator Badius.

murenam. Ita et hic libri cf. 4, 2, 75.

restibus. Jenf. *testibus*. Tarv. *vestibus*. Goth. *reste*, nisi forte et Gesu. et ego dormitavimus.

utantur. Turic. a pr. manu *cingatur* cum Alm. (cf. § 75. 85.) a sec. *cingantur* et sic Guelf. cum Voss. 2. Bodl. Goth. 2. et edd. ante Bad. qui recepit conjecturam Regianam, quid esset in Vall. referre oblitus. Ad prius redierunt Bas. et Obr. Rectene acquieverim in Gesneri notato, Gothanum 1. *cinguntur* dare monentis, magnopere dubito. Unice placet Regii ratio. Quis enim *reste cingitur*? Aliquod ei praesidium quaero vel e prima Turic. manu, quae totidem habet ductus; et, mirum, concinit Camp.

„civicae, quam nisi coactus „non daret.“ CASAUB. ad Suet. Aug. c. 25. ubi haec leguntur „Dona militaria alio „quanto facilius, phaleras et „torques et quidquid auro ar- „gentoque constaret, quam „vallares et murales coronas, „quae honore praecellerent, „dabat.“ Observat Casaub. nullam hic civicarum mentionem fieri; sed parcissime omnium datas istas ab Augusto. cf. Sueton. Tib. c. 26. 32.

ibique interpp. in primis Oudend. Civica postquam dormibus Augustis appendi solita est, nonnisi ab ipsis tribuebatur. Redit igitur eo responsum Augusti: „Malo tibi tribuere id, quod vix unquam „ulli.“ Simul tamen et vilitas materiae in civica partem facit joci. cf. not. crit.

80. *victoriato — uno. i. a. duobus nummis*.

81. *utantur*. cf. not. crit.

quoque multum habet urbanitatis. Sic Afer, cum ageret contra libertum Claudii Caesaris, et ex diverso quidam conditionis ejusdem, cujus erat litigator, exclamasset, *Praeterea tu semper in liberos Caesaris dicis? Nec mehercule*, inquit, *quidquam proficio*. Cui vicinum est, *non negare*, quod objicitur, cum et id palam falsum est, et inde materia bene respondendi datur: ut Catulus dicenti Philippo, *Quid latras? Furem video*, inquit. *In se dicere*, non est fere nisi scur-⁸²rarum, et in oratore utique minime probabile: quod fieri totidem modis, quot in alios, potest. Ideoque hoc, quamvis fre-

81. *cum*. Turic. Guelf. omittunt cum edd. ante Bad. exc. Camp. *ageret*. Turic. (a sec. manu) *egerat* et sic Guelf. cum edd. ante Bad. exc. Camp.

cuj. — litig. Turic. Guelf. *civium — litigatus* cum Jenf. *exclamasset* Turic. *exclamasse* et a sec. manu additur *fertur*. Utrumque Camp. cum Bodl. Voss. 2. Goth. Andr. et edd. ante Bad. acc. Bahl. *vicinum*. Turic. a pr. manu *vicinium*. Tarv. *vitium* cum Voss. 2. (Goth. nil tale, nec Vall.) et edd. ante Ald. exc. Camp. Illae praeter Tarv. etiam *cum pro cui*. Correxerit Regius.

82. *oratore*. Guelf. Camp. *oratione*.

contra libertum Claudii. Tacito, Suetonio, Dione, testibus notum, quam obnoxius libertis suis vixerit Claudius, quorum unum Polybium nobilitavit in primis adulatio L. Senecae, consolationem ei scribentis in morte fratris. Quo laudabilior libertas in dicto Atri.

et id. Pronomen certissime

est inducendum, natum ex iteratione soni. Etiam si transposueris, ingratum nihilominus est, quod operose invicem referuntur *id, inde*. Neque enim hic est ratio insuper addendi pronominis, de qua Ruhnk. ad Vell. 2, 79, 2. cf. not. crit. ad 5, 7, 8.

Catulus — Philippo. vide Cic. de Orat. 2, 54.

83 quens sit, transeo. Illud vero, etiam si ridiculum est, indignum tamen homine tolerabili, quod aut turpiter, aut impotenter dicitur: quod fecisse quendam scio, qui humiliori, libere adversus se loquenti, *Colaphum*, inquit, *tibi ducam, et formulam scribam, quod caput durum habeas.* Hic enim dubium

83. *ridic. est ind.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Bad. (Hic quidem *r. et i.*) Mox omittunt *est exc.* Basil. Malui mox post *tamen ejicere est*, quanquam invitis omnibus libris. Potuit adhaerescere ibi *ex tamen extremo.*

tolerabili. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Bas. nisi quod Bad. *tolerabile.* A Basil. inde omnes *liberali*, sine auctore. Illud levius, quod ante Ald. *homini.*

impotenter. Turic. Guelf. *potenter* cum Alm.

scribam. Turic. a pr. manu *scribe* (cum Goth. 2.) a sec. *scribo*, et sic Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Bad. sec. qui unde verissimam sumserit scripturam, nusquam ostenditur. Nam quod Alm. *scribebam* dare narratur, errorem suspicor (cf. § 30. 85). Idem error § 55.

83. *homine tolerabili.* Paulo insolentius vocabulum, sed nec inauditum, velut Terent. Heaut. 1, 2, 34. ubi *homo tolerabilis* is dicitur qui sit comis et moribus jucundis. cf. 6, 2, 16. *intolerabiles.* Eodem redit Tacit. Annual. 11, 10 extr. *intolerantior subjectis.* Cic. ad Att. 16, 14 *intolerabilis Antonius.* Non erat igitur, quod deferretur librorum auctoritas. Gujetus ad Ter. (quo ablegat Burm.) verum vocabuli in loco sensum non est affectus.

aut turpiter aut impotenter. Non videtur haerendum et argutandum in priore adver-

bio, cum utrumque facile possit eodem referri. Contumeliose (i. e. *turpiter*) patienti sit idem quod ab agente geritur *impotenter.* de aut aut cf. 3, 5, 1.

Colaphum — habeas. Impotentia in hisce manifesta; nec assequor Badium, qui „*Colaphum*“ inquit „*ducere*“, et *formulam scribere* qui *solum id quod Regius affert*“ (sunt autem hujus interpretationes verissimae, sed obviae in quovis Lexico) „*significare*“, credit, *delicias dicti illius* „*non intelligit.*“ Plane persuasum mihi est, has esse argutias.

est, utrum ridere audientes, an indignari debuerint. Superest genus *decipiendi opi-* 84
nionem, aut dicta aliter intelligendi, quae sunt in omni hac materia vel venustissima. inopinatum et a laceffente poni solet: quale est, quod feret Cicero, *Quid huic abest, nisi res et virtus?* aut illud Afri, *Homo in agendis causis optime vestitus*: et in occurrendo, ut Cicero, audita falsa Vatini morte, cum Ovinium libertum ejus interrogasset, *Rectene omnia?* dicenti, *Recte; Mortuus est?* inquit. Plurimus autem circa simulationem et dissimu- 85
 lationem risus est, quae sunt vicina, et prope eadem; sed *simulatio* est, certam opinionem animi sui imitantis: *dissimulatio*, aliena se

84. *opinionem*. Sic scripsi e certissima Burmanni emendatione. Libri *opinionem*. *feret*. Sic Turic. sed a sec. manu deletur *R*. An voluit librarius efficere *fecit*? Nam hoc est in Guelf. Camp. *facit* Goth. *Refert* reliqui. Sed hoc proprie non cadit in locum Ciceronis, quoniam nemini hoc assignat, sed exempli causa ipse finxisse videtur.

abest. Turic. Guelf. Camp. *est* cum Goth. Voss. 2. male, quoniam in laceffendo.

85. *et dissimulationem*. Omittunt haec Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Alw. Voss. 2. Jenf. Loc. Ven. Repoiit Regius, sed sunt jam in Camp. et Tarv.

sed simul. Turic. Camp. *si f*.

se purum. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) Reliqui *p. f.* cf. § 79. 93.

84. *decipiendi opinionem*. f. 9, 2, 22. 23. Cic. de Orat. 2, 70.

a laceffente — in occurrendo. cf. § 45. *dicendi respondendi. in laceffendo — in re- percutiundo*.

feret Cicero. Verbum sic interpretor: „quod ministra- bit Cicero (de Or. 2, 70) si „eum consulueris.“ vid. not. crit. et ad 4, 2, 30.

Vatini morte. cf. § 68.

parum intelligere fingentis. Simulavit Afer, cum in causa subinde dicentibus, *Celsinam de re cognovisse*; quae erat potens femina: *Quis est, inquit, iste?* Celsinam enim videri sibi ⁸⁶virum finxit. Dissimulavit Cicero, cum Sex. Annalis testis reum laelisset, et instaret

Afer cum. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Stoer. quo redeunt Gesu. et Bip. Reliqui inferunt *qui.* *de re cognovisse.* Turic. *de re cognovisset* cum Alm. quanquam hic disjunctim *de re.* (cf. § 83. 87). Ille autem a sec. manu *dicere* et sic reliqui mei, nisi quod Bad. pr. et Gryph. *ditem* Bad. sec. *diceret* cum Stoer. Chouet. *cognovisse* conjecit Burm. expressit Gesnerus. Lenissima emendatio cf. § 81. 6, 1, 31. Sed et *de re* suavit Burm.

quae. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoer. quo redeunt Gesu. Bip. Reliqui *quod.*

85. *Celsinam — cognovisse.* Testimoniis Celsinae magnam auctoritatem inesse, eaque nominanda multum se profecturos rati, hujus in primis nomen jactabant, quibus ita respondet Domitius, ut ne nosse quidem eam testetur. Simul marem potius quam feminam decere hanc nominis celebritatem significat. *de re cognoscere,* ut recte monet Burmannus, Cicero saepe pro certiore fieri. Fortasse tamen simulavit id quoque Domitius, se de aliquo *cognoscente in judicio* haec accipere. De ipsa, alicujus Celsorum filia, quod ipsum cognomen est complurium gentium, nihil comperi. Aliquot Celsii apud Gruterum (quanquam aliquoties per con-

jecturam) velut Clodius Celsinus p. 1141, 1.

86. *Sex. Annalis.* Nonnisi Villiorum hoc cognomen fuisse recte monet Burmannus, cujus gentis familiae haesit e lege annali, quam tulit L. Villius tribunus plebis. cf. Ernest. in Clav. Cic. p. 6. 7. Causa, in qua hoc dictum sit, ignoratur; quapropter incertissima est de homine conjectura, quanquam Burm. aliquem *Sex. Villium* designat apud Cic. ad Div. 2, 6. *L. Villium Annalem* 3, 8. *Annalem* ad Qu. fr. 3, 1 sine nomine et praen. Duos habes Annales apud Appianum Civ. 4, 18 quorum alter patri pro dito cito poenas dedit. Pater Valerio Maximo 9, 11, 6 audit L. Villius. Ceterum ap-

identidem accusator ei, *Dic, M. Tulli, numquid potes de Sexto Annali?* versus enim dicere coepit de libro Emii annali sexto,

Quis potis ingentis causas evolvere belli.

Cui sine dubio frequentissimam dat occasionem ambiguitas: ut Cascellio, qui

86. *accusator — numquid.* Turic. *accusato di M. Tullius inquit.* a sec. manu *accusatori M. Tullius i.* et sic Guelf. *Errorem inquit etiam Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Ven.*

enim. Sic Turic. Guelf. Camp. *Reliqui tunc.*

Quis. Sic Turic. Guelf. Camp. *Reliqui Qui* et sic Serv. ad Virg. antiquius profecto et magis Ennianum. Sed et Diomedes *Quis.* Est apud Macrob. Sat. 6, 1. Diomed. p. 381. *Virgilium, oras, pro causas,* verius sane, sed Qu. minus memorem saepe cognovimus. Male nostrum corrigere vult Merula.

87. *Cascellio.* Sic Turic. a pr. manu (*Alm. Castellio* per errorem conferentis haud dubie cf. 85. 90.) a sec. *Cassio Celio* et sic Guelf. (nisi quod per AE) Goth. (err. Gesn.) Camp. *Cascelio* Jenf. *Reliqui fere Casselio, Caselio,* nisi quod Caeci-

paret quam precarium sit Prisciani decretum (p. Putsch. 761.), nomina propria ablativum formare in E, qui et ipso *Annalis* exemplo utitur (ubi est *Julius* pro *Villius*) e Cic. pro Fundanio p. Ein. Fragm. 1041.

Quis — belli. Locus Ennianus expressus a Virgilio Aen. 9, 528 ubi vide Heynium. Proba est Columnae conjectura, qua „Ciceronem „non e medio libro, sed ex „principio eum versum exce- „pisse“ suspicatur „cujus facile omnes meminisse pos-

„sent.“ Quanquam Merula alio loco ponit ex ratione annorum, cum initium ei pertinere videatur ad A. U. C. 462. hic versus ad 477.

87. *Cascellio.* A. Cascellius, celeberrimus Augustae, sed et prioris, aetatis ICTus. Ejus in sua arte famam ostendit Horatius A. P. 371. Sed et libertatem animique praestantiam Val. Max. 6, 2, 12. Macrobius Saturn. 2, 6 inter alia hoc ipsum ejus dictum refert, cujus scriptoris ope illustratur quidquid obscuritatis inesse videatur nostro loco.

consultori dicenti, *Navem dividere volo; Perdes*, inquit. Sed averti intellectus et aliter solet, cum ab asperioribus ad leniora

lio Capper. stolidè obsequens Colomesio, compilanti Meursium ad Macrob. qui et ipse contra temporum rationes huc advocat Caecilium Gellii 20, 1. Sed eo ablegat vetus quoque Cruquii interpres ad Hor. A. P. legens *Cascell.* ap. Gell. In jure semper *Cascelius.* cf. Hard. Emendatt. ad Plin. H. N. l. 3. n. 115.

consultori. Turic. Guelf. Tarv. *consultatori* cum Goth. Jenf. Regius correxit. Sed nostrum jam in Camp. cf. Drakenb. ad Liv. Epit. 54. Et nisi obtulisset auctoritas Camp., immutatam, recentioribusque linguis accommodatam vocem praeferebam. cf. 7, 1, 18.

perdes. Turic. Guelf. MS. Gebhardi, Sichardus *pedes.* Pessime; inde natae interpretationes Scipionis Gentilis in Parergg. ad Panūd. 1, 58. et Gebh. in Crepp. 3, 1. quae et aliena hinc obscenitate (cf. § 29.) et pravitate judicii mire peccant.

et aliter. Sic Turic. Camp. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Bad. Reliqui *etiam a.*

„Mercatori, quemadmodum
„cum socio navim divideret,
„interroganti respondisse tra-
„ditur: Navim si dividis, nec
„tu, nec socius habebitis.“
Ad quae Menagius in Amoenitt. Juris Civilis c. 8. „Con-
„sultor“ inquit „intelligebat
„de dividenda navis aestima-
„tione, Cascellius de dividen-
„do navis corpore. Quod
„Labeonem,“ qui Antiochum
„bello superaverat, fecisse
„auctor est Valerius (7, 3, 4).
„Is scilicet, icto foedere, cum
„dimidiam navium habere de-
„buisset, dimidias omnes se-
„cut, ut tota Antiochum
„elasse privaret.“ Ad Hora-
tium locum vulgo nostrum con-
fundunt cum aliquo majorum,

cujus meminit Cicero pro Balbo c. 20. unde sua hausit Valer. Max. 8, 12, 1. nec caret hoc errore Vorstius ad eundem. cf. Bachius Hist. Jur. ed. Stokm. p. 254. Multam nostri mentionem habent auctores Juris Justiniani. cf. in primis Pomponium de origine Juris Dig. 1, 2, 2, 45. Apud Gruterum in Inferr. 1151, 11 est A. Cascellius Jucundus, qui videtur orbis fuisse, qualem se dicit noster apud Val. Max. Oblatum sibi ab Augusto consulatum recusasse narrat Glandorpheus in Onomastico, nullum designans auctorem, qualem nec ipse inveni.

deflectitur: ut, qui interrogatus, quid sentiret de eo, qui in adulterio deprehensus esset, *Tardum fuisse* respondit. Ei confine⁸⁸ est, quod dicitur per suspicionem: quale illud apud Ciceronem, querenti, quod uxor sua e fico se suspendisset, *Rogo, des mihi furculum ex illa arbore, ut inferam*. Intelligitur enim, quod non dicitur. Et hercle⁸⁹ omnis false dicendi ratio in eo est, ut aliter, quam est rectum verumque, dicatur. quod sit totum fingendis aut nostris aut alienis persuasionibus, aut dicendo, quod fieri non

deflectitur. Turic. Guelf. Camp. *inde flectitur* cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. qui nostrum, quo auctore nescio, sed recte.

88. *Ei confine.* Turic. Guelf. *et quo sine.* Habent et praeterea Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Camp. Voss. 2. et edd. ante Ald. Correxerit Regius, acute cf. 5, 10, 96.

quale. Turic. Guelf. Camp. *quare.* cf. § 48.

hercle. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *hercule.*

false. Turic. *falsae,* a sec. manu *falsae* et sic Guelf. cf. § 39.

interrogatus — tardum fuisse. Vide Cic. de Orat. 2, 68. Nihil hic in recessu, et aliena est Burmanni docta obscenitas, *tardum* ad torporem in Venere trahentis.

88. *per suspicionem.* Suspicio haec est decantatissima illa apud rhetoras *figura*, unde controversiae *figuratae* (cf. 5, 10, 70). Nam et in iis 9, 2, 65. 90. usurpat noster haec: *per suspicionem.* Graecis esse

ἐπὶ σέλιαν et hic Capper. et copiosius Ernestus (inmatura morte interceptus) docet in Lexico utroque sub his vocibus.

apud Cic. de Orat. 2, 69. Levis, quae et hic differentia, facile apparebit consulenti Ciceronis libros (cf. § 67).

89. *omnis false — verumque.* Recte Capper. ablegat ad § 6.

90 potest. Aliena finxit Juba, qui querenti, quod ab equo suo esset adpersus, *Quid? Tu, inquit, me Hippocentaurum putas?* sua C. Cassius, qui militi sine gladio decurrenti, 559 *Heus, commilito, pugno bene uteris*, inquit. Et Galba de piscibus, qui cum pridie ex parte adesi, et versati postera die appositi essent,

90. *ab equo suo.* Turic. Guelf. *ab eo quod suos* et Guelf. a pr. manu *suus*. Alm. *ab eo qui suos* et omisso *esset* (cf. § 87. item hac §). Camp. a. e. *sputos*. Goth. Tarv. a. e. *sputo* cum Voss. 2. Reginus recte probat nostram. Sed latere aliquid videtur sub illo S finali librorum vet., nisi forte adhaesit illud ex sequente protinus *esset* ut mox hac §.

sua. Camp. Tarv. sic cum Ald. Bas.

Heus comun. Camp. Tarv. Ald. inserunt *tu*, male, ni fallor, cum *Heus* videatur esse vocantis, imperantis; *Heus tu* objurgantis.

adesi. Turic. Guelf. Camp. *adusti* cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Gryph. Philander nostrum, vel *adesti*, conjecisse Badium memorat; et est saue in pr. Bad. margine nostrum, nihil tamen in notis monito lectore. *adesios* Grammatica respuit cum et de *comesio* sit lis. Verissima emendatio.

postera. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *postere*. Nolui insolentiosem formam fraudare bonis auctoribus.

appositi. Turic. a pr. manu *appositus* Alm. *positus*. cf. hac § item 92.

90. *Juba.* Hic est Juba filius, historicus, quem in triumpho duxit Caesar, post autem Romae educatum et literis eruditum Augustus regno donavit. cf. Plut. Vol. 1. p. 733 E. Appian. Civ. 2, 101 ibique Schweighauf.

C. Cassius. Nemine praeterea, quod sciam, dictum hoc referente, quis hic fuerit Cassius, dici non potest. Intersector Caesaris hoc fuit prae-

nomine. Mox autem *uteris* penultima longa pronuntiabis, ut sit futurum indicativi pro imperativo.

decurrenti. Verbum proprium *decurrere* in exercitationibus militum, quare non sine vitio edd. a Bad. ad Obr. *discurrenti*. vid. Drakenb. ad Liv. 26, 51, 4.

ex parte adesi. Similem parsimoniam Tiberii narrat Sueton. c. 34.

postera die. Femininum ge-

Festinemus, alii subcoenant, inquit. Tertium illud Ciceronis (ut dixi) adversus Curium. fieri enim certe non poterat, ut, cum declamaret, natus non esset. Est et illa⁹¹ ex ironia fictio, qua usus est C. Caesar. Nam, cum testis diceret, a reo femina sua ferro petita, et esset facilis responsio, cur illam potissimum partem corporis vulnerare

subcoenant. Turic. (a pr. manu) *subscenant.* Goth. (tac. Gesn.) *succoenant.* In novato verbo malui etymon custodire, quod longe secus fuerit in *succidendo.* cf. § 5.

Ciceronis. Turic. (a pr. manu) *Cicero* cum Alm.

Curium. Turic. *Curbum* cum Alm. sed ille a sec. manu *Curvum.* Guelf. Goth. (sed hic a sec. manu, tac. Gesn.) *Curium* cum Voss. 2. cf. § 73.

ut — natus. Turic. *u. declam. et n.* (sed *et* a sec. demum manu), cum Guelf. Camp. Goth. Voss. 2. Obr. Malui re-reptam, cum facile exciderit *cum* antecedente praesertim *ut* (quod speciem dabat structurae illius de qua vide § 9. cf. et 4, 4, 9.) et videar corrigentis manum deprehendere in Turic.

⁹¹ *femina sua — petita.* Turic. *feminam suam — petitam*, sed a sec. manu; et sic Guelf. nisi quod *potitam*.

facilis. Jenf. Tarv. *facilius.*

responsio. Guelf. Camp. *reprehensio* cum Goth. Voss. 2. et edd. ab Aldo inde ante Burm. cf. 3, 5, 15.

nus non inauditum in hoc vocabulo. cf. Drakenb. ad Liv. 1, 12, 1.

Ciceronis — adversus Curium. cf. § 73.

⁹¹ *ex ironia.* Quod fingitur h. l. est, armatum fuisse testem illum. Fit autem illud *ex ironia*, quoniam speciem dat Caesar haec, quae dica-

tur a teste, serio credentis, cum simul significet, ne potuisse quidem ea fieri. cf. 6, 2, 15.

C. Caesar. Aliunde quidem hoc dictum non novi. Satis tamen persuasum habeo esse C. Julii Caesaris Strabonis cf. § 75. In hunc maxime cadit altercatio cum teste, et ipsa quoque festivitas.

voluisset: *Quid enim faceret, inquit, cum g2tu galeam et loricam haberes?* Vel optima est simulatio contra simulantem, qualis illa Domitii Afri fuit: Vetus habebat testamentum, et unus ex amicis recentioribus, sperans aliquid ex mutatione tabularum,

92. *Domitii Afri.* Plin. Epist. 8, 18, 5 „Domitius „Afr“ inquit „reliquit testa- „mentum ante octo et decem „annos nuncupatum“ cuius mentio commodum succurrit loco nostro, quo magis appareat occasio talis consilii in homine nuper admissio in familiaritatem Domitii. *Falsam, quam ille narravit, fabulam* omisit hic Qu., ne longus esset. (Nemo, puto, haerebit in *falsa fabula*, quasi τὰ τελογούση. Nam supra [6, 1, 41] *fabula circa Cepasios erat vera*, nec „ceterae diei *fabulae*“ [Suet. Dom. c. 15.] *falsae* omnes.) Sed credibile est hanc fuisse ejusmodi, ut primipilaris quidam induceretur, cuius res postquam essent mutatae, tabularum quoque mutatio consentanea videretur. Quare hujus maxime conditionis homo ad partes vocatus sit, equidem non dixerim; nisi forte horum tunc temporis testamenta plurimum jactabantur quotidianis sermonibus. In pristina hujus, quem tractamus, loci constitutione, magis pro-

pria VV. DD. visa est *primipilaris* mentio, quippe qui conferrent Suetonii verba c. 58 Calig. - „Testamenta „primipilarium, qui ab initio „principatus Tiberii, neque „illum, neque se heredem re- „liquissent, ut ingrata, resei- „dit.“ Ad ea ipsa Casaubonus nostrum quoque expendit sed ex prava scriptura. Eo tamen tendunt loca Dionis et Vegetii, ab ipso appolita, ut intelligamus, quare hereditates primipilarium solerent magnopere expeti. Quae Turnebus in Advv. 28, 35 acute sane excogitavit ad haecce Quintiliana explicanda, reperta jam vera eorum scriptura, minus ad rem faciunt. *Suprema judicia ordinare* pro *testando* usurpant juris auctores, quanquam frequentius omisso substantivo. vid. Brisson. de V. S. *Rursus* verbo *suadendi* hic praeter consuetudinem anteveritur, quoniam propria sententiae vis est in eo adverbio quanquam pertinente non ad *suadendum* sed ad *ordinandum*, ut possis, si libuerit, virgulis seipre τὸ *suaderet*.

falsam fabulam intulerat, consulens eum, an primipilari seni jam testato rursus suaderet ordinare suprema iudicia, *Noli*, inquit, *facere: offendis illum*. Jucundissima sunt au-93-tem ex his omnibus lenia, et (ut sic dixerim) boni stomachi: ut Afer idem ingrato litiga-

92. *fabulam*. Guelf. Camp. Tarv. *tabulam* cum Ald. et ecc. ante Gesn. exc. Obr. qui tamen minus leviter expungit *falsam*. Nostri praeterea defendunt Turic. Goth. 1. 2. Voss. 2. cum edd. reliquis ante Ald. Silentur Alm. (cf. § 90. 15) et Vall. *primipilari — suaderet*. Turic. *primipilaris enim intestator s.* Alm. *primipilaris ei intestator s.* sed ille a sec. manu expungit *in* ante *testator*. Et sic Guelf. nisi quod *eum* pro *enim*) Goth. Voss. 2. Camp. cum edd. ante Ald. sed hi omnes *ei* pro *enim*. Mox e Regii conjectura *testamento* pro *testator* ante Gesn. exc. Obr. cujus ille scripturam recepit, quae est nostra, omissis *jam* et *rursus*. Regianum illud *testamento*, sed praemisso *in*, dare narratur Goth. 2., me quidem incredulo. Voces duas, hic primum comparentes, effluxi partim ex prima Turic. manu, quae et in Alm. Goth. 2., partim ex R, quod nullus veterum librorum ignorat. Sequente nam protinus S facillime hauriebatur *rursus* quod *rs* scribitur per compendium, impositis quibusdam notis, nullo negotio vanescentibus.

93. *et ut*. Turic. Guelf. omittunt *et*, proclivi ante *ut* errore. *Afer idem ingrato*. Turic. Guelf. *aperiam de ingrato* cum Alm. *aperiam de ingrato* Jenf. cum edd. ante Gesn. qui de Regii conjectura *Afer ingr.* et sic reliqui. Ego *Aferui idem* (6, 1, 27 Goth. *idem* omittit ante Cic.). Camp. *per ingr.* manifesta, ut mihi videtur, correctione (cf. 6, 1, 9). quod Goth. *aperiant de ingr.* dare narratur et Voss. 2. *Afer* (quasi lacuna interjecta) *e ingr.*, miror.

offendis illum. Minus huius loci videri potest praefens impus (cf. 78.) quod omnes auri praeferunt; sed censo subito adhibitum a Domitio, quo magis ostenderet, tanquam per suspensionem,

quid sibi ipsi cum maxime esset mentis. Longius abit Turnebus l. c. referens, quasi sic in nostro positum, *offendes enim*.

93. *lenia*. cf. § 27.

tori, conspectum ejus in foro vitanti, per nomenclatorem missum ad eum, *Amas me*, inquit, *quod te non vidi?* Et dispensatori,

in foro vit. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui v. i. f. cf. § 85. 105. *nomenclatorem.* Turic. *nomen elatorem*, 2 sec. manu *nomen delatorem.* Goth. *nomen datoris.*

Amas — vidi? Locutio *amas quod* satis illustratur exemplo, quod ponunt, Terentii Eun. 3, 2, 3. „Ecquid nos *amas* de medicina ista?“ Sed hoc in quovis lexico reperias. Parum tamen, a Turnebo inde Advers. 20, 27, affecti sunt jocum, quem eo trahunt, quasi collaudet Afer litigatorem illum, qui se molesto aspectu ingrati hominis levavit. Non erat tunc hic jocus pro solita Afri lenitate, cujus exemplum ponitur; et debebat *amo te* scribi, non *amas me*. Sed longe festivius et impudicus: „Nonne gratias mihi habes, quod te videre dissimulavi?“ Et, mirum, interrogandi signum in ipso Codice Guelf. comparet. Malin: sane *Ecquid* vel *Numquid* praemitti quaestioni, elapsus fortasse ob *inquit* sequens, cujusmodi non est sine exemplo confusio. cf. 5, 11, 28. 6, 1, 43. hic § 86. *Ingratum litigatorem* accipio eum, qui nihil praemii contulerit patrono. cf. not. ad libr. 1 extr. sicut toties *ingrati* appellantur, qui in testando obliviscuntur principis.

dispensatori — debes. Quid sit *respondere ad reliqua* optime docet magnus Gronovius Obs. 2, 4. p. 185 seq. „*Respondere ad reliqua* dicitur „qui reliquum solvit et parem rationem facit vel pariat.“ Quod qui non facit, *reliquatur* ille, de qua voce consule Bissinum de V. S. Hic dispensator servus cum velit frugi videri mancipium, credere se illi simulat jucundus Afer, sed vel *passerem* hunc, nil nisi aquam gustantem, jubet tamen reddere quod debeat. Eandem passeris similitudinem nullo sane praeterea loco apud veteres invenio; neque enim, quo utitur Gebhardus, huc facit illud apud Nonium (c. 2. § 355.) „*passerinum* prandium,“ ubi intelligitur id quod frustatim comeditur. Clarius sane multo erat, si dixisse narraretur Afer: „Cicada redde cet.“ cujusmodi locum ponit Gebhardus Theocrit. 4, 17 μή πρῶτα; σιτίσεται ὄσπερ ἔ τέρτι;? Nam in cicada notissimus roris pastus. Sed et nosirates exiguo cibo contentum avi comparant, quanquam non speciei certae.

qui, cum ad reliqua non responderet, dicebat subinde, *Non comedi panem, et aquam habito: Passer redde, quod debes.* Quae ὑπὸ

Voss. 2. *nomen et latorem.* Camp. *nomenclatorem* cum edd. ante Bas.

cum ad reliqua. Turic. Guelf. Camp. omittunt *ad* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. Infernit Regius. Bad. c. a. *aliqua.* Goth. Voss. 2. c. *aliqua.* cf. 4, 2, 92. Obr. c. r. — *responderent* et sic Salmasius.

Passer. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Bal. Palat. Gebh. Andr. Dicitur Alm. subicere et nostrae voci (cf. § 92. 99). Reliqui omnes *pasce et* exc. Obr. qui *Pascere et.* Cod. Bodl. ut et reliquorum nullam mentionem fieri, conferentium socordiae imputo. Salmasium ad Spart. Andr. c. 7. nostrum dare e MS. vel antiquissima editione nullus dubito, quoniam ne meminit quidem alterius scripturae. Gronovii vero aequius de hac textus constitutione iudicium futurum fuisse mihi persuadeo, si consensum vet. librorum vidisset. Nec absurdum Gebhardi iudicium, alioqui satis plerumque inficeti hominis, „Frigidiora haec“ in vulgata „hieme Gallicana“ dicentis. Ubi enim nullus hic jocus, si *pasce* (sive *pascere*, quod profecto tutius, ob similitudinem MSS.) e. *epulare et redde quod debes* dixit servo suo Afer? In eo autem Gronovii solitam verecundiam desidero, quod pro *Non comedi panem* se ait legere *Nigrum edo panem*, nullo auctore. Est hyperbole in vulgato, satis conveniens illa dispensatori nequam.

ὑπὸ τὸ ἤ9ος. Sic plane (nisi quod sine accentibus), Turic. Guelf. cum Goth. Voss. 2. Alm. (quauquam sic Burm. ΤΠΟΤΟΠΘΟΟ). *υποτου9ος* Camp. Sed Turicensi ascribitur *ipochetos*. Obr. Ὑπόθετα. Reliqui ὑπαγωγὰς. Meorum hoc

ὑπὸ τὸ ἤ9ος. Desituor sane vocis rhetorum Graecorum, qui hoc artis vocabulo utantur. Neque tamen obscurum quo modo dicta, qualia modo relata sunt, potuerint hac appellatione designari. Dicuntur enim quam maxime ἐν ἤ9ει, et personam eandem seruant, quam alter, quocum loquimur, sumsit. Minus doctus cuero ὑπὸ praepositionem huius locutionis propriam esse, potius quam κατά. Au videtur, qui talia ludit, ὑποθέσθαι ὑπὸ τὸ ἤ9ος? cf. l. huj. c. 2.

94 τὸ ἡῖ90; vocant. Est gratus jocus, qui minus exprobrat, quam potest, ut idem dicenti candidato, *Semper domum tuam colui*: cum pollet palam negare, *Credo*, inquit, *et verum est*. Interim de se dicere ridiculum est: et, quod in alium, si absentem diceretur, urbanum non erat, quoniam ipsi palam ex-
 95 probratur, movet risum: quale Augusti est, cum ab eo miles nescio quid improbe peteret, veniret contra Marcianus, quem suspicaba-

primus Tarv. Etiam obscurius nostro, nec magis firmatum aliorum scriptorum usu. Neque enim quidquam huc faciens dant Hesychius et Suidas in v. Lepidum Regii commentum: „Subactiones dici, quod, qui iis utatur, quodammodo subigat „eum, quem rideat.“ Haec corrupta vulgo tribuuntur Tur-
 neto isti. Unde sit recepta, discere velim. Camp. *quod pro quae.* Turic. (a pr. manu) *vocantem* cum Alm.

94. *jocus*. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *locus* cum Voss. 2. et edd. ante Rusc. exc. Camp. Correxerit Regius. cf. § 29. *diceretur*. Dedi hoc ex Obr. solo. Neque enim id conjecit Francus, ut credidit Gesn. Reliqui *diceret*. Sponte nascitur emendatio, subjecto mox „urbanum.“

erat. Gryph. (1544.) *esset* cum edd. ante Gesn.

95. *veniret contra*. Camp. inserit *et* cum Goth. Mallem copulam ostendi ante *veniret*, unde facillime excidebat.

95. *Marcianus*. Sic Goth. (tac. Gesn.) priore loco. Reliqui *Martianus*. Nostrum recte tuetur Oudend. ad Suet. Galb. c. 14.

94. *Interim — ridiculum est*. Minor nullum hic exemplum subjici. Etsi enim de suo consilio aliquid narrat Augustus in dicto mox relato, alio tamen pertinet quam ad hanc speciem. Suspicio aliquot verba hic turbata et intercepta, fortasse cum exemplo ipso.

alium etiam aptius referas ad *se*; quod in nostra structura fieri nequit. Nam *de se* nisi aliud fuerit quam *in se*, improbavit hoc noster § 32.

95. *Marcianus*. „Memoratur Granus Marcianus Senator sub Tiberio apud Tacit. „*annal.* 6, 38. Sed illum

tur et ipsum aliquid injuste rogaturum: *Non magis, inquit, faciam, commilito, quae petis, quam quod Marcianus a me petiturus est.* Adjuvant urbanitatem et versus commode⁹⁶ positi, seu toti, ut sunt (quod adeo facile est, ut Ovidius ex tetrastichon Macri carmine librum in malos poëtas composuerit),

faciam. Guelf. *facio.* cf. 83.

96. *toti.* Turic. Guelf. Camp. *tot* curi Goth. (err. Gesn.) Voss. 2. Alm. et edd. ante Rusc. Correxerit Regius. Sed Rusc. omittit *ut* et fortasse id volebat Reg. cf. § 73. Eli tamen pnd Cic. de Or. 2, 64. *tetrastichon.* Sic Turic. Guelf. nisi quod sine aspiratione. Reliqui *tetrasticho*, quam vetustiores aliquot plurimis mendis inquinati v. c. *thetaërico.* Corruptissimus Tarv. *terraëtico* et omittit *Macri*, quod facile excidebat, sicut litera M officiebat antecedenti voci. *tetrastichum carmen* nihil aliud est nisi carmen constans duobus iustichis, uude nemo librum integrum effecerit.

composuerit. Turic. a sec. manu *composuerat.* Jenf. Tarv. *composuit* quod correxit Regius.

senem fuisse oportuit, quia hic Augustus militem *commilitonis* titulo ornat, quod eum fecisse post bella civilia negat Suetonius c. 25. nisi hic in communi sermone praeter solitum blandum Augustum dicamus, cum Suetonius abstinuisse hoc vocabulo in concionibus et edictis scribat. " BURMANNUS. *contra venire* *Ἐπιεικῶς* dictum *incipio*, pro *e regione*, in *conpectum*. Mirum tamen hoc *syndeton.* cf. not. crit. Macrobius quidem hunc Augusti cum non refert, nec alibi gi.

96. *Ovidius — composuerit.* Aemilius Macer, Virgilii, Tibulli, Ovidii aequalis, carmen aliquod *tetrasticha* appellatum, constans singulis per tetrasticha elatis epigrammatis, composuerit necesse est. Neque tamen ipsum opus neque parodia Ovidiana alio, quam hoc Quintiliani, testimonio nobis innotuit. Videtur autem Ovidius trajiciendis versibus, quos singulos intactos reliquerat, in alium sensum deflectisse librum Aemilii. Scripsit ille de volucris, herbis, serpentibus. item Paralipomena Homeri (quanquam Mas-

quod fit gratius, si qua etiam ambiguitate conditur; ut Cicero in Marcium hominem callidum et versutum, cum is in quadam causa suspectus esset, *Nisi qua Ulixes rate* 97 *evasis Laërtius*: seu verbis ex parte muta- 56: tis; ut in eum, qui, cum antea stultissimus esset, post acceptam hereditatem pri-

Marcium. Sic Turic. a sec. manu omisso antea *in*, a pr. quidem et tertia *in arcium*. Plerique vetustiorum *Martium* per T. nisi quod Guelf. *Arrium* Camp. *Accium* et ad hunc redeunt Ald. eoque recentiores.

hominem. Turic. *nomine* cum Alm. non sine sensu. Sed fortasse recte junxeris utrumque. *Ulixes.* Sic Turic. Camp. *rate evasis.* Turic. *intervasis* cum Alm. Jenf. *intervasis* Guelf. Qui darent *arte e.* non vidi, memorantur tamen a Burm. *Laërtius.* Turic. *lertius.* Jenf. *lentius.* Jocus difficilis intellectu, nec profecto integer ad nos perlatus. Ambiguitas, qua condiri debet, in vocum sono quaerenda videtur (cf. § 47. 78). Versum esse veteris Tragicæ agnovit Pseudo-Turnebus, sed quis non? Est tamen corruptus, nec facile medelam adhibeas retenta *rate*. Si quid navigio opus, malim *lindre*. Sed fortasse e Guelf. lenissime *inde*. Nomen postremum *Lartius* scribam, Graecis tragicis non infrequenti more, quem Accius quoque, vel quicumque tandem Romanorum antiquus, est adoptasse putandus. Neque enim obstat, quod pro proprio usurpant illi cæticou, cum et

feus in Verona illustrata 2, 19 non sine specie veritatis Iliacum Macrum fecernit ab herbarum poeta). Loca veterum de hoc poeta collegit Bruklhusius ad Tibull. 2, 6, 1. Nostro memoratur 10, 1, 56. 87. 12, 11, 27. De versuum interpositione Cicero de Or. 2, 64. noster 1, 3. 10 seqq.

Cicero — *Laërtius.* Facile hoc quidem loco subaudies

dixit vel inquit. cf. Burm. ad Phædr. 1, 29, 10. et Periz. Sanct. 4, 4, 7. Sed huc ea tantum pertinent, in quibus loquentis recta oratio, non obliqua, quale Curtii illud 5, 7. apud Periz. „Rex quoque — „Quin — ulciscimur.“ Aliter 5, 11, 24. Jocum nemo præter nostrum refert, nec novimus, in quem conjectus est. vid. not. crit.

mus sententiam rogabatur, *Cujus hereditas est, quam vocant sapientiam*, pro illo, *facilitas est*: seu ficti notis versibus similes, quae *παρῳδία* dicitur; et *proverbia* opportune

sic promiscue *λαέρτιον* dicant et *λάρτιον*. Hinc paronomasiam ellicias ad *Marcium*. Quamquam discrepant C et T, nolim cuius *Martium* (cf. Drakenb. ad Liv. 1, 52, 1). Verior tamen hujus loci emendatio fuerit si pro *Marcio*, *Arcio* ponatur nomen *Lartius*, quod etsi rarum, post veterem illam consulem et dictatorem, tamen legitur in aliquot inscriptionibus apud Gruterum. Sic fiat senarius iustus et castus et iustus, modo nisi producat ultimam; quod si displicuerit, licebit reponere *nisi si*. cf. G, 1, 34.

97. *hered. est.* Turic. Guelf. Camp. h. *effet* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. (Tarv. etiam *haereditatis*, et *cujus* omittit Turic. a pr. manu). Correxerit Regius errorem librarii male jungentis ad *rogabatur*, eo quoque recte usus, quod mox sine controversia *fac. est.*

facilitus. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Loc. Ven. Rusc. Reliqui *facultas*, quo perit versus.

notis. Sic Turic. Guelf. cum Goth. Alm. Mureti Cod. et edd. ante Basil. quo acc. Obr. Capp. Bip. Reliqui *novis*. Gesnero operae non videntur parasse; voluit enim profecto nostrum. Modo *fictis* dant corrupte multi editi a Tarv. inde ad Obr.

similes. Locat. *Simile* cum edd. ante Obr. nisi quod a Rusc. inde addunt *est* ex conjectura Regiana.

quae. Sic Turic. cum Alm. quam *que.* Reliqui *quod.*

παρῳδία. Turic. *παροδια*, a sec. manu *paronia* et sic Camp. Guelf. (hi quidem graecis ut.). Nostrum Mureti Codex et Obr. cum rec. Reliqui *παροιδία*. pessime. *proverbia.* Turic. *verbia*, a sec.

97. *sententiam rogabatur.* Hoc in senatu igitur jocus videtur Cicero. Neque enim subito accedere Turnebiano interpreti, hoc quoque Cicero tributam a Qu. putanti. Versus quidem est iambicus trimeter, in ea duntaxat constitutione ubi *facilitas* relinquatur. Nam joco illo cor-

rumpuntur modi, cum *hereditas* non ingrediatur in versum. *Cujus* monosyllabum est, ut saepe apud Comicos. Poëtam veterem, unde sit desumptum hoc, non magis quam Regius demonstrarem. *Facilitas* antiquo more dicitur pro *facultate* cf. 4, 1, 61.

παρῳδία. Haeserunt hic

98 aptata: ut homini nequam lapso, et, ut 563
 allevaretur, roganti, *Tollat te, qui non
 novit.* Ex historia etiam ducere urbanitatem,

manu *verba* et sic Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. marg.
 Bas. ut. Ald. subjicit *de* ex conjectura Regii, cum
 edd. recentioribus ante Gesn. exc. Obr.

homini nequam. Turic. *homine quam* cum Alm. Colb. Sed
 Turic. a sec. manu *homine in aquam*, et sic Guelf. Camp. cum
 edd. ante Burm. Nostrum dant Goth. Voss. 2. nisi quod ille
neque pro nequam. *roganti.* Turic. *rogant* a pr.
 manu. Reliqui, etiam qui *homine*, omnes nostrum.

98. *ducere.* Turic. Guelf. *docere* cum Jenf. Tarv. Cor-
 rexerit Regius, sed est nostrum jam apud Camp.

VV. DI). partim quia exem-
 plo hoc praeceptum careret,
 qualia in reliquis omnibus
 posuit Fabius, partim quia
 parodia esse videretur jam in
 proximo. Interest quod in
 illo genere levis sit mutatio,
 in hoc potest ne ullum qui-
 dem verbum remanere pristini
 versus. Accedit illa veterum,
 toties in nostro animadversa,
 securitas dividendi et ordinan-
 di systematis (cf. 5, 14, 10).
 Neque enim repugno si quis
 parodiam agnoscat in Ovi-
 diano illo contra malos poë-
 tas libro. cf. 5, 14, 10. Ex-
 emplo afferendo superfeddit for-
 tasse, ne longus esset, cum
 parodia fere (et haec altera
 nota est) iusto carmine cerna-
 tur. Muretus ad Athenaeum
 ablegat, ut et Turnebus in
 explicatione jocosum Ciceroni-
 anorum ad libr. de Orat. 2,
 64. item Gesnerus ad Fabr.

Bibl. Gr. Vol. 1. p. Harl.
 550 seq.

ut *homini* — *non novit.*
 Huic loco commodum succur-
 rit alter Horatianus Epist. 1,
 17, 62. ad partes vocatus Re-
 gio et omnibus deinceps, ubi
 ei, qui tolli vult fracto crure,
 plano „*Quaere peregrinum*
 „*vicinia ranca reclamat.*“ Nisi
 diserte tamen monuisset nos
 Qu., vix agnoscebamus pro-
 verbium in istis; nec facilis
 demonstratu est origo dicti, si
 in Horatiano exemplo jam
 fuit proverbium. Neminem
 praeter hos duos, qui eodem
 sit usus, designat Erasmus,
 7, 75. Fortasse autem non
 ipsum hoc fuit proverbium,
 sed potius contrarium, ut con-
 suetum esset, opem roganti-
 bus acclamare: „*Familiares*
 „*tuos adi, ego te non novi.*“
 Ita parodia quaedam hic fuerit
 proverbii, et *aptata* accipias,

eruditum: ut Cicero fecit, cum ei testem in iudicio Verris roganti dixisset Hortensius, *Non intelligo haec aenigmata. Atqui debes,* inquit, *cum Sphingem domi habeas.* acceperat autem ille a Verre Sphingem aeneam magnae pecuniae. *Subabsurda* illa constant stultis simili imitatione, et quae, nisi fingantur, stulta sunt: ut, qui mirantibus, quod humile candelabrum emisset,

Sph. — *Sph.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *sp.* — *sp.* cum Voff. 2. Priores quidem duo *n* in fine pro *m*.

99. *stultis* — *imit.* Turic. Camp. *stultissimi i.* cum Alm. Goth. Voff. 2. et edd. ante Bad. Sed Guelf. (nisi quid peccavi) *stultissima i.* Nosirum coniecit Regius sribligine vix ferenda. Malim *siulti simulatione* (cf. § 23. *simulamus*), ubi non dicam, *stulti* masculinae melius accipias, an neutraliter.

humile. Turic. a pr. mauu *humilem.*

figurata, deslexa. Structura quidem nominativivi *proverbia* pendet ex illo *Adjuvant* § 96. Ceterum nude sua hauserit, quosve dicat *Teutonicos*, Badius, equidem ignoro, qui haec ad locum nostrum: „Teutonici adagium est: Te novi: „nec te, qui bene norit, „emet.“

98. *Cicero* — *domi habeas.* Bis legitur idem jocus apud Plutarchum, in vita Ciceronis Vol. 1. p. 364. D. et Apophthh. 2, 205. B. Triplicem vero apud scriptores materiam hujus Sphingis habes. Nam Plutarchi priore loco

ἐλεφαντίνην, posteriore ἀργυροῦν accepisse narratur Hortensius. Occasio quidem dicti expeditior apud Plutarchum, πλαγίως τι εἰπεῖν τὸν Κικέρωνα πρὸς τὸν Ὀρτήσιον; nisi forte *testem rogatum* esse Hortensium ipsum, interpretaris in nostro. Alioqui non apparet, quare sibi hoc aenigma solvendum duxerit Hortensius.

99. *Subabsurda* illa. cf. § 23.

stultis simili imitatione. cf. not. crit.

et quae. Copula profecto abjicienda. Adhaesit ex proximo.

Pranforium erit, inquit. Sed illa *similia absurdis* sunt acria, quae tanquam sine ratione dicta feruntur: ut servus Dolabellae, cum interrogaretur, an dominus ejus auctionem proposuisset, *Domum*, inquit, *vendidit*.
 100 Deprehensi interim pudorem suum ridiculo aliquo explicant: ut, qui testem dicentem se a reo vulneratum, interrogaverat, *An cicatricem haberet?* cum ille ingentem in

Pranforium. Turic. a pr. manu *prandorum*, a sec. *pransurum* et sic Guelf. *pramurum* Goth. *parmurnm* Camp.

dicta. Omittit Guelf. *feruntur.* Alm. *ferunt dare* narratur, sed nihil tale in Turic. ut nec mox *interrogaret* quod Alm. tribuitur (cf. § 93. 100). Sed hoc est in Guelf. Goth. Camp. et edd. ante Bad. qui se conjecturam Regianam recipere testatur, cum in omnibus sit activum.

ut servus. Turic. a pr. manu *et f.*

Dolab. Guelf. Goth. Camp. *Dolob.* cum edd. ante Gryph. exc. Jenf. Ald. Bad. sec. cf. § 75.

100. *aliquo.* Turic. a pr. manu *alio quo* cum Alm.

cicatricem. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Alm. Reliqui *cicatrices.*

Pranforium. Prandia,¹ nostris fere jentaculis similia, minorem apparatus desiderabant.

Sed illa. Illa h. l. refer ad relativum insequens *quae*; neque enim intelligitur aliquid frequenti mentione trium, quale modo in *subabsurdis*, sed certa species, quae mox definitur.

Dolabellae. Ciceronis ille gener (cf. § 75), acre alieno obrutus, ab Antonio, ut suas

partes sequeretur, emtus est, sicut olim a Caesare Curio. In hunc ergo quam maxime cadit tale servi dictum.

auctionem proposuisset. Proprium verbum est *auctionem proferre* vid. Briffon. de Formm. p. 485 sqq.

Domum — vendidit. „Acute „responsum: domum vendidit. s. suam. quomodo auctionem igitur proposuisset: cui nihil reliquum sit?“ Ba-dius.

femine ostendisset, *Latus*, inquit, *oportuit*. Contumeliis quoque uti belle datur: ut

famine. Sic Turic. Reliqui *femora*. cf. § 91 et Graev. et Oudend. ad script. ad Her. 3, 15 item ad Suet. Tit. c. 4. et in primis Drakenb. ad Sil. It. 1, 540, qui exemplorum copia rem confecit, in obliquis casibus *N* potius esse quam *R*. adde Wolf. in Addend. Vitruv. item Qu. 1, 6, 22.

oportuit. *Contumeliis*. Turic. *oportunum is*, cum Alm. (cf. 99. item mox), sed ille a sec. manu *oportusius* et sic Guelf. Bodl. Voff. 2. Vall. cum edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. sed exc. Camp. qui nostrum. Goth. nobiscum facere de industria notavi, contra Gesn. qui loco *G*. fortasse volebat *Jensf*. Sed miror hunc a ceteris, suisque in primis, recedere. Alteram vocem Turic. in sec. manu ponit nullam; reliqui autem ante Bad. *iis*, nisi quod Guelf. Voff. 2. Goth. (err. Gesn.) Tarv. *Is*, Camp. *id*. Badius, postquam Regius pro *iis* suaserat vel *jurgiiis* vel *conviciis*, „lego,“ inquit „*contumeliis*.“ Eum certatim sunt secuti.

uti. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *utile* cum Alm. Voff. 2. *belle*. Camp. *bello*.

100. *Latus* — *oportuit*. „Latus et vitalia petere debebat cliens meus, quo minus nunc dicere contra ipsum testimonium posses.“ Gesnerus. Plaut. Aulul. 3, 2, 4 „— istuc malefactum arbitror, quia non *latus* fodi.“

Contumeliis — inquit *domine*. Ab hisce emendandis manum abstinere malo, quam quidquam in densissimis tenebris dispicere videri. Varietas scripturae ostendet, quam incerta sint singula prope verba. In primo quidem dicto Hispanis persona satis nota. Burmannus eum designari putat, cujus plurimam mentionem habet Seneca pater (velut p. 250. 290 ubi dicitur asperiores dicendi viam natura

secutus, p. 363). cf. et Tacitus Annal. 1, 74 ubi ne quis turpia illa delatorum vitia Hispani tribuat, recte cavent Pichena et Ryckius. Eiusdem cognominis memorari apud Ciceronem Ad Div. 13, 65. 14, 1. Alterius joci contumeliosi auctor Fulvius eidem Burmanno videtur esse Fulvius Sparfus, saepe et ipse obliatus legentibus Senecam patrem, v. c. p. 179. 229. 242 quibus locis gentile quoque nomen exprimitur. Sed praeter superioris dicti corruptissimi difficultatem, sat habet tricarum hoc ipsum Fulvii, in quo Gesnerus *propinqui*, *legati*, significationem, *clirographi* etiam insolenter novatum genus (vide 5, 13;

Hispo objicienti bis acerba crimina accusatori, ⁵⁶⁴
Mentiris, inquit. Et Fulvius propinquus
 Legato interroganti, an in tabulis, quas pro-
 ferebat, chirographus esset, *Et verus*, in-
 101 quit, *domine*. Has aut accepi species, aut
 inveni frequentissimas, ex quibus ridicula
 ducerentur: sed repetam necesse est, inhiui-

Hispo. Tarv. *Hifopo*. *objicienti* — inquit. Turic.
objicientibus arbore c. a. mentis i. cum Alm. (cf. hac §. item
 104.) quo acc. Guelf. Goth. Voss. 2. Pithoei lib., nisi quod *obj.*
 et *mentiris*, quorum posterius Turic. a sec. manu. Camp.
obj. acerba c. a. m. i. omisso *bis*. Jens. nostrum, sed *ardore*
 pro *acerba* cum edd. ante Ald. Rectissime Burm. „latet“ in-
 quit „aliquid; nam quid belli sit in rustico illo convicio,
 „*mentiris*, non video.“ Obrechtus, quanquam genio, ut vi-
 detur, indulgens, nihil magnopere proficit, haec dans: *obji-*
cienti elisa tempore crimina a. m. i. Ingenio sane non caret
 correctio.

Fulvius. Turic. a pr. manu *fluvius*.

an. Turic. a pr. manu *aut*. cf. 5, 10, 69. 6, 4, 4.

chirographus. Turic. *cirograhus*. Guelf. Camp. *cyrogra-*
phus.

§. et Steph. de abusu Gr. L. p. 26 Roloff.), merito gravatur. Superioris quidem aetatis interpretes certatim agnoscunt contumeliam in *domini* appellatione, cui rectissime Burmannus, Gesnero etiam probatus, adjicit alteram in illo: *et verus*, quasi is, cui hoc dicebatur, notatus sit tanquam *falsarius*. Sed est aliquid etiam in isto *domine*, quod tum demum perspicitur, si quis *Legati* in hoc loco rectam rationem reddiderit. *Chirographi* (de quo vide Briffon. de V. S.) mentio deducit sane eo, de quo cogitat Gesnerus, ad tabulas testa-

menti, in quo *legatum* fuerit. Sed nihil proficiunt. Gedoynus multum sibi licere ratus non incommodam extudit utrinque sententiam: „L'accusateur „d'Hispon disoit qu' il l'avoit „accusé deux fois en justice; „et deux fois tu as menti, lui „dit Hispon. Un lieutenant „général demandoit à Fulvius „si le testament qu' il produi- „soit étoit signé. Et la signa- „ture n' en est pas contrefaite „répondit Fulvius.“ Vides *propinqui* nec volam nec vestigium relinqui. Gesnerus de cognomine cogitabat.

101. *repetam*. cf. § 35.

tas esse, tam false dicendi, quam severe; quas praestat *persona, locus, tempus, casus* denique, qui est maxime varius. Itaque ¹⁰² haec, ne omisisse viderer, attigi: illa autem, quae de usu ipso et modo jocandi complexus sum, adeo infirma, sed plane necessaria. His adjicit Domitius Marfus, qui *de urbanitate* diligentissime scripsit, quaedam non ridicula, sed cuilibet severissimae orationi convenientia, eleganter dicta, et proprio quodam lepore jucunda: quae sunt quidem *urbana*, sed risum tamen non habent. Neque ¹⁰³

102. *usu. Camp. risu. Male. adeo — sed.* Ne hic quidem quidquam expedito. *Adeo*, quod pertinaciter retinent omnes libri, sensu prorsus caret. Videntur quidem VV. DD. accepisse pro *quidem, etsi*, cui mox opponeretur *sed*, sed quo tandem illi usu aut exemplo nixi? Nihil magnopere proficias si *ad ea* exculpas et hoc referas ad *complexus sum*, ut sit *simul cum iis*. cf. Drakenb. ad Liv. 4, 54, 4. *infirmarem* est in Turic. et Alm. sed ille *rem* reflexit in *sed*, quod omnes reliqui tuentur. Modo priora ordinariis, hinc facile eruas: *rem plano necessariam*, ut videlicet agatur de „usu et modo jocandi.“ Sed *infirma* ipsum quam maxime languet, prae quo *infirma* malebat Regius, improbante recte Badio, sed male, cum ceteris, acquiescente in recepta. Gesnerus, non inseri posse ante *adeo*, putabat, vel *infinita* scribi pro *infirma*, nec sibi satisfaciens. Sententiam quidem trans nebulam video, orationem nullam extrico sanam. Verbum finitum in hisce post *illa autem quae — sum*, quam maxime desidero.

102. *complexus sum.* *Com- plecti* h. l. habet potestatem *conjugendi, admiscendi*, veluti 5, 6, 68. De modo *jocandi* cf. ad 5, 12, 1 ubi *modus utendi argg.* post ipsa ar-

gumenta tractatur. item 4, 1, 52. 6, 2, 2.

adeo infirma sed. cf. not. crit.

Domitius Marfus. cf. 3, 1, 18. Bruklhusius ad Tibull. 4, 15 multa de eo collegit.

enim ei *de risu*, sed *de urbanitate* est opus institutum, quam propriam esse nostrae civitatis, et sero sic intelligi coeptam, postquam *Urbis* appellationem, etiamsi nomen proprium non adjiceretur, *Romam* tamen ¹⁰⁴accipi sit receptum. Eamque sic finit: *Urbanitas est virtus quaedam in breve dictum coacta, et apta ad delectandos movendosque homines in omnem affectum, maxime idonea ad resistendum, vel laceffendum, prout quaeque res ac persona desiderat.* Cui si brevitat^{is} exceptionem detraxeris, omnes orationis ⁵⁶⁵virtutes complexa sit. Nam, si constat rebus et personis; quod in utrisque oporteat, di-

103. *civit. et sero.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. Reliqui post *civ.* inferunt *ait*, (suadente Regio) morosiores illi hic quam § 47. et 1, 6, 36. Marci hanc esse sententiam elicitur ex „est opus institutum“ unde mox pendet infinitivus. *proprium.* Omittit Camp. *Romam.* Turic. Guelf. *roma.*

104. *si — quod.* Turic. Guelf. Camp. *sicut ista r. e. p. q.* cum Bodl. Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoer. nisi quod Goth. Voss. 2. edd. a Bad. sec. inferunt *et post pers.* In Gryph. margine primum: *sic constat* pro *sicut ista*, conjiciente (satis quidem leniter) nescio quo, neque enim ex nullo Codice prolatum credo. Hoc omnes retinnerunt, sed Gesn. recepit conjecturam Burm. *si* pro *sic* quam occupavit, sed operarum,

103. *eamque sic finit.* „Vid. supra Fabianam finitionem s. 17.“ Gesnerus.

104. *exceptionem.* „H. e. „ut nunc loquuntur *determinationem, restrictionem.* Vid. „supra 2, 15, 36.“ Gesnerus.

Nam si — eloquentiae est.

i. e. Si enim nullam aliam definitionem profers, quam rebus et personis contineri urbanitatem, equidem vicissim te admonebo, dicere id, quod et in personis et in rebus conveniat, esse perfectae eloquentiae opus, nec jam solius urbanitatis.

cere, perfectae eloquentiae est. Cur autem *brevem* esse eam voluerit, nescio quidem. At, quam in eodem libro dicat fuisse et in¹⁰⁵ multis, narrandi urbanitatem paulo post ita finit, Catonis (ut ait) opinionem secutus, *Urbanus homo erit, cuius multa bene dicta responsaque erunt: et, qui in sermonibus, circulis, convivis, item in concionibus, omni denique loco ridicule commodeque dicet. Risus*

hand dubie errore, Chonetus, in quo est ipsa Gesneri constitutio, revocantis *et* (ante *quod*) ex Goth. ceterisque, omissum a Burm. Structura Gesneri quam maxime contorta: „Si con-
„stat (urbanitas) r. e. p. et (eo) quod i. u. o. d.; perfectae
„(urbanitas) est eloquentiae,“ incommodo, ut apparet, postremae sententiae subjecto.

perfectae — est. Turic. (a pr. manu) *perfecti eloquenti esse* cum Alm. sed ex hoc profertur *est.* cf. § 100. 110.

esse eam. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.). Reliqui *eam esse.* cf. § 93. 106.

105. *dicat.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *dicit.*

Risus erunt. Bad. pr. *R. eruet,* ex conjectura, nec quidquam de ea monens.

105. *At, quam — finit.* Haec cum sit constans optimorum librorum scriptura, ferri tamen nequit. Quo enim conjunctivus in *dicat*, quo et post *fuisse*? Quid deinde est, quod „narrandi urbanitatem“ sic finisse dicitur Marfus. „Urbanus homo erit?“ Haec levigabuntur aliquatenus si cum scripserimus pro *quam*. „Cum tamen narrandi quoque „urbanitatem fuisse in multis „dicat, mox hanc finitionem „ponit cet.“ *Finit*, sine objecto sive accusativo, positum

accipio. Qui in narrando agnoscit urbanitatem, is a dicto illo in *breve coacto*, jam recessisse videtur, nomenque urbanitatis etiam copiosiori sermone impertire.

Risus — orator. „Primo „illud mihi liquebat, haec „verba, *Risus — orator*, ad „huc pertinere ad Catonianam „finitionem hominis urbani; „de qua deinde judicat Fabius, „*Quas si recipimus finitiones* „etc. Porro illa etiam con- „structio, *Risus erunt, qui- „cunque haec faciet orator,*

erunt, quicumque haec faciet orator. Quas si recipimus finitiones, quidquid bene dice-

quicumque. Bad. sec. quaecunque, suadente Regio, nec tamen sibi satisfaciente.

106. quidquid — urbane dicti nom. Transponit Gibsonus *Dicti q. b. d. e. urbane nom.* nullo auctore, nec quidquam monens.

„ ipsum olere ac sapere Cato-
 „ nem, familiarem nuper me-
 „ um, mihi videbatur. V. G.
 „ c. 144, 5. *Qui oleam legerit,*
 „ *qui deportarit, in singulas*
 „ *deportationes SS. N. 11. de-*
 „ *ducentur. c. 145, 5. Qui*
 „ *eorum non ita juraverit, quae*
 „ *ejus pars erit, omne deduce-*
 „ *tur, neque debbitur. c. 146,*
 „ *1. Qui oleam emerit, am-*
 „ *plius, quam quanti emerit,*
 „ *omnis pecuniae centesima ac-*
 „ *cedet. c. 157, 8. Omnis, qui*
 „ *insomniosus est, hac eadem*
 „ *curatione sanum facies. Ni-*
 „ *mirum ut pro qui vel qui-*
 „ *cunque ponunt boni scripto-*
 „ *res si quis, ita contra ea pro*
 „ *si quis antiqui illi relativo*
 „ *qui vel quicumque uteban-*
 „ *tur.*“ GESNERUS. In his
 nullum quidem *quicumque*
 exemplum comperet, quod
 sane insolentius; nec est
 ipsius Catonis haec definitio,
 ut priscam illam elocutionem
 hic expectemus; nec tamen
 dubito quin verum viderit
 Gesnerus, cum praesertim
 Marfus solutae quidem oratio-
 nis non tam peritus videatur,
 ut Catonianam simplicitatem
 elegantioris eloquentiae ner-

vis et vinculis astringere cal-
 luerit. Sunt enim haecce ex
 eo prolata *fluctuantis* illius et
dissoluti generis, de quo agit
 Wolfius in praef. ad quatuor
 orationes Ciceronis personati
 p. 58 seqq. Simile quid agnosco
 illorum, quae legimus 2,
 15, 21.

106. quidquid — accipiet.
 Restitui veterum plerorumque
 diremptionem, cum alii, ma-
 xime recentiores, sed et ali-
 quot vetusti, ita ordinant:
 „ quidquid bene dicitur et
 „ urbane, dicti nomen ac-
 „ cipiet.“ Apparet sententiae
 diversitas. Potest autem illa
 verior videri structura, cum,
 Marfi quidem, urbanitas risu
 saepe carere dicta fuerit
 (§ 102); ut nunc reprehendat
 Qu., risum tribui urbanis
 istis, quae non utique *dicti*,
 i. e. ridiculi, nomen accipere
 debeant. Sed et illud impro-
 barat in Marfi finitione, quod
 „ omnes — complexa sit“
 (§ 104). Vide et § 109. 110.
 Et quis, quaeso, qui hoc vole-
 bat, quod est in ista structu-
 ra, non poneret: *bene et ur-*
bane dicitur? cf. 5, 7, 26. 6,
 1, 46. In genere Marfum qui-

tur, et *urbane* dicti nomen accipiet. Ceterum illi, qui hoc proposuerat, consentanea fuit illa divisio, ut dictorum urbanorum alia *seria*, alia *jocosa*, alia *media* faceret. Nam est eadem omnium bene dictorum. Verum mihi etiam *jocosa* quaedam videntur posse non satis *urbane* referri. Nam meo quidem ¹⁰⁷ iudicio illa est *urbanitas*, in qua nihil *absonum*, nihil *agreste*, nihil *inconditum*, nihil *peregrinum*, neque *sensu*, neque *verbis*, neque *ore gestura* possit deprehendi: ut non tam sit in singulis dictis, quam in toto colore dicendi: qualis apud Graecos ἀττιμισμὸς; ille

est eadem. Sic Turic. Guelf. Obr. Reliqui *ead.* *est*. cf. § 105. 108.

107. *gestura*. Turic. *gustuque*. Guelf. Camp. *gestuque*. Goth. *gustura*. *deprehendi*. Turic. *deprendi*.

ἀττιμισμὸς. Sic Obr. Capp. Reliqui latt. lit. unde multa portenta extiterunt apud vetustiores. *atticis mos*, *atticos mos* Tur. quorum posterius Guelf. *Atticosmos* Camp. Etiam *mos illos* pro *ille* Goth. (tac. Gesn.). Similiter K Graecum librarii

dem recte reprehendit noster; nec tamen eidem contingit justam ponere finitionem, cum impediatur fere, nunc etymon premens, in quo nulla est ridiculi ratio, nunc usam, qui saepe jocum praecipue complectitur vel satis interdum inurbanum. Neque enim M. Seneca rhetor suae linguae usum ignorasse est putandus, qui, cum Ciceronem oratoris filium negasset (p. 51) quidquam ex paterno ingenio habuisse praeter *urbanitatem*, protinus narrat flagris caedi

justam Cestium ab eodem per jocum. cf. Gedoyrus in Commentt. Academiæ Inscri. 3. 354 — 368. 12mo.

Verum — referri. Interdum pugnat *jocus* et *urbanitas*. *referre* vide 5. 15. 29.

107. *nihil absonum*. „Similiter fere de voce et sono „Tullius de Orat. 3. 12.“ Gesnerus.

ἀττιμισμὸς. cf. Cic. ad Att. 4. 17. „ille Latinius ἀττιμισμὸς;“ indicante Capp.

108 redolens Athenarum proprium saporem. Ne tamen iudicium Marſi, hominis eruditiffimi, ſubtraham, ſeria partitur in tria genera, *honorificum, contumelioſum, medium*. Et ho- 566
noriſici ponit exemplum Ciceronis quod eſt pro Ligario apud Caefarem, *Qui nihil ſoles*
109 *obliviſci, niſi injurias*: et contumelioſi, quod Attico ſcripſit de Pompejo et Caefare, *Habeo,*

mutarunt in C apud Suet. Domit. c. 13. „Latine ſcriberetur „*Atticismus*.“ Capper. cf. 5, 10, 42.

redolens. Turic. Guelf. Camp. *reddens* cum Alm. Goth. Voſſ. 2. Vall. et edd. ante Ald. Noſtrum eleganter coniecit Regius.

108. *Marſi hom.* Goth. (tac. Geſn.) *h. M.* peſſime. cf. § 106. 109. *quod — Lig.* Sic Camp. Sed Turic. *quoque* (per compendium 99.) *Lig.*, a ſec. manu *quod pro L.* et ſic Guelf. cum Goth. Voſſ. 2. Ald. Obr. Reliqui *quoque pro L.*

redolens — ſaporem. „Apud „Plautum (Pſend. 2, 4, 48) „ad quaestionem, *Quid ſapit?* „reſpondetur, *Hircum ab aliſ.* „Ipſe Cicero, Plinio teſte 17, „5 l. 3“ (Bip. Vol. 3. p. 159) „ubi *Certe*, inquit, *Cicero* „*lux doctrinarum altera, me-* „*liora, inquit, unguenta ſunt,* „*quae terram, quam quae cro-* „*cum ſapiunt. Hoc enim, per-* „*git Plinius, maluit dixiſſe,* „*quam redolent.*“ GESNE-
RUS. In reliquis tamen Ci-
ceronis operibus de Orat. 3,
25. „quod crocum *olere* vide-
atur.“ quem locum indicat
Harduinus ad Plin. H. N. 13,
5. Ponunt quidem VV. DD.
verba iſta in fragmentis Cice-

ronianis, ut apud Ern. p. 1140;
ſed vix dubito quin ſint ipſa
illa ex libris de Oratore, me-
moriter relata Plinio (cf. ad
§ 88). Id tamen proſus ap-
paret *redolere ſaporem* potuiſſe
ſcribi a Qu. Burmannus ab-
legat ad locum geminum 8, 1
extr. ubi loca ponit Ciceronis
et Varronis, in quibus nihil
eſt ad noſtram locutionem.
Apud Cic. de Orat. non du-
bito quin gloſſa ſit *olere*, pro
ſapere.

108. *pro Ligario*. c. 12.

109. *Attico*. Cic. ad Att. 8,
7. paulo aliter ordiuatum.
cf. Plutarch. Vol. 2. p. 205.
C. Macrob. Saturn. 2, 3. No-
ſter 8, 5, 18.

quem fugiam; quem sequar, non habeo: et medii, quod ἀποφθεγματικὸν vocat, et est, cum ita dixit, *Neque gravem mortem accidere viro forti posse, neque immaturam consulari, neque miseram sapienti.* Quae omnia sunt optime dicta: sed, cur proprie nomen *urbanitatis* accipiant, non video: quod si non totus (ut mihi videtur) orationis color meretur, sed etiam singulis dictis tribuendum est: illa potius *urbana* esse dixerim,

109. quem sequar. Turic. Guelf. Camp. quemque f.

ἀποφθεγματικὸν. Turic. ἀποφθηματικόν; a sec. manu apothematicon. Guelf. Camp. ἀποθηματικὸν. Goth. ἀποθεματικὸν.

et est — dixit. Turic. Guelf. Camp. e. e. ita cum dixerit, cum Goth. Voss. 2. (quanquam hi fortasse aliter ordinatum habent) et edd. ante Ald. qui tamen et ipse ita cum. Nostrium est a Regio. Ferri tamen nequit. vocat et est per eandem affectationem dicta videntur, quam explosivus ad § 16. Equidem suspicor ita corruptum esse ex hisce: in *Catilinam* (cf. longius quid contractum in ita 5, 10, 9). Neque enim abesse poterat, ubi hoc diceret Cicero. Jam sicut modo erat est pro *Lig.* ita hic est in *Cat.* cf. et 4, 2, 123 „qualis „est — in *Ant.* descr.“ Coniunctivum tamen recte mutasse videtur Regius. Fortasse vocatur quoque magis conveniat.

viro forti. Sic Turic. Guelf. Reliqui f. v. cf. § 108. 6, 4, 1.

posse. Turic. a pr. manu possit.

neque imm. — neque. Turic. Guelf. Camp. nec i. nec. cf. 5, 10, 31.

110. quod — totus — mihi. Turic. a pr. manu que — totis — vidi. Post non inserunt solum nonnulli edd. a Gryph. ante Obr. quo male rediit Capper.

urbana esse. Turic. urbs exerio cum Alm. (cf. § 104. 111). Sed ille a sec. manu urbe ex serio et sic Guelf. Goth. verbane

et est — dixit. cf. not. crit. impetrat, accipit. cf. 6, 1, Locus Ciceronis est in *Catilin.* 45.

4, 2.

110. meretur. Etiam hic: urbana esse. cf. not. crit,

quae sunt generis ejusdem, quo *ridicula* dicuntur, et tamen *ridicula* non sunt: ut de Pollione Asinio, seriis jocosque pariter accommodato, dictum est, *Esse eum omnium horarum*: et de actore facile dicente ex tempore, *Ingenium eum in numerato habere*: etiam

ex serio. Camp. Displicet in recepta *esse*, quoniam de nomine agitur solo. Effingam ex illis: *urbana ex serio* i. e. „urbane „dicta ex serio petita.“ Sic illa revellitur saepe ab illo *quae* sequente; sed commode referas ad *singula dicta*, quibus nomen urbanitatis tribuendum fit.

quo ridic. Sic Turic. a pr. manu. mox reponitur *que r.* et sic reliqui, nisi quod saepe *quae r.* Capper. quidem „Sic“ inquit „intelligo, quasi scripsisset Fabius: *Quae sunt generis „ejusdem atque ea, quae r. d.*“ Sed per qualem usum loquendi tantum licet? *ut de Poll.* Omittunt *ut* omnes ante Rusc. Inseruit Regius.

111. *actore*. Alm. *arctore*, nihil tale dante Turic. (cf. § 110. 112.) *doctore* Gryph. quod et ex Steph. affertur.

quo — dicuntur. Ad ablativum aut *in* intellige aut *ex* vel *e* vel denique *de* reponere, quod exciderit post *ejusdem*. „Dicuntur *ridicula* ex certo „quodam dictorum genere“ h. e. genus quoddam potest constitui, cujus non nisi una species sit *ridiculum*.

omnium horarum. Mosellanus ablegat ad Erasmi Chiliad. 1, 3, 36 ubi aliquot huic similia dicta referuntur; Tiberii in primis quosdam combibones suos in codicillis appellantis *omnium horarum homines* Suet. Tib. c. 42. Addit Burm. Cic. de Orat. 2, 67 „apud Catonem est, C. Publi- „cium solitum dicere, P.

„*Mummium* cuius temporis „*hominem esse*.“ cf. Schneid. in Ind. Rust. voce *quis*.

111. *ingenium — habere*. Seneca pater Contr. l. 2. p. 184. „L. Vinicius — De „hoc eleganter dixit divus „Augustus: — *Vinicius inge- „nium in numerato habet*. (cf. Idem in Excerptis p. 392.) Idem p. 414. „Tanta“ (Haterio) „erat velocitas oratio- „nis, ut vitium fieret. Ita „que divus Augustus optime „dixit: Haterius noster sus- „flaminandus est.“ Hieronymus Epist. 61 ad Pammachium (citante ad Senec. contr. 13. Andrea Schotto) „Q. Haterius,

67 Pompeji, quod refert Marfus, in Ciceronem, diffidentem partibus, *Transi ad Caesarem, me timebis*. Erat enim, si de re minore, aut alio animo, aut denique non ab ipso dictum fuisset, quod posset inter ridicula numerari. Etiam illud, quod Cicero Cerelliae scripsit,¹¹²

diff. part. Gryph. cum rell. ante Obr. inserunt *ejus*, improbaute recte Burm. neque tamen ei credam, absolute sic designatas veteribus partes Pompejanas.

non ab ipso. Turic. nam a. i., a sec. manu jam a. i. et sic Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Ald. (sed Bad. pr. *non jam a. i.*). Regius, sed ex libris, correxit. Nam et non confusa vid. apud Drakeab. ad Liv. 8, 27, 2. et mox 6, 4, 1. pro *nam* — *usus* in Turic. et Alm. est *non* — *u.* item 5, 14, 32.

112. *Cerellias*. Sic Turic. Guelf. Bodl. (non *Cor.* ut Burm.). Sed Goth. *Coreliae* (non geminata I.) cum Voss. 2. at Vall. *Corelliae* ref. Bad. Nostrium ipsum, simplici L., Camp. Tarv. et edd. ab Ald. ante Burm. Is duplicavit liquidam; recte, ex inscriptionibus. *AE* et *E* in ipsius monumentis promiscue scribitur. Reliquae ante Ald. *Coteliae*, ex vitio Gothani. Apud Muratorium p. 308, 1 est *Caerellius* (sic enim expletur nomen *Caer.*) *Quintilianus*, siue C. scriptus, quater.

„qui ingenium in numerato
„habebat, de quo egregie
„Caesar Augustus: Quinctus
„noster insulamandus est.“
Posui haec loca, ut copia fieret lectori iudicandi de conjectura Torrentii qui (ad Horat. carm. 3, 10) velit reponi *Haterio* pro *actore*. Mihi quidem hoc non persuadet. Est enim manifestus error Hieronymi, quo solo nititur emendatio Torrentiana.

me timebis. Longe alia mente idem dictum refert Macrob. Saturn. 2, 3. Non

dubium quin major sit Marfi auctoritas, unde pendet Qu.

112. *Cerelliae*. Cum hac muliere, docta illa et philosophiae studiosa, societas aliqua epistolarum intercessit Ciceroni. Neque abstinet convicio adulterii, quanquam in anu, Tullius Calenus ille Dionianus. vid. Dio Cass. l. 46. p. Reim. 461. A talibus nullo negotio defenditur bonus consularis cf. Mongalt. ad Epist. ad Att. 12, 51 (qui tamen non debebat Ansoni locum Cent. Nupt. p. Tollii 516

reddens rationem, cur illa C. Caesaris tempora tam patienter toleraret, *Haec aut animo Catonis ferenda sunt, aut Ciceronis stomacho*: stomachus enim ille habet aliquid joco simile. Haec, quae movebant, dissimulanda mihi non fuerunt: in quibus ut erraverim, legentes tamen non decepi, indicata et diversa opinione, quam sequi magis probantibus liberum est.

IV. *Altercationis* praecepta poterant videri tunc inchoanda, cum omnia, quae ad continuam orationem pertinent, peregissem: nam est usus ejus ordine ultimus: sed, cum sit posita in sola inventionem, neque habere

decepi. Turic. *decipi* cum Alm. Goth. *decepi* Camp.

et diversa. Sic Turic. cum Alm. (cf. § 111. 6, 4, 1). Ille a sec. manu tollit *et*. Sic reliqui.

1. *habere* — *possit.* Turic. *ab heredis possit*, a sec. manu *abradi p.* et sic Guelf. Camp. cum Bodl. Bal. Andr. (siletur

a Cicerone avertere ad Appulejum, meliora docente I. F. Gronovio) et Middleton. in vita Cic. Vol. 5. p. 308. ed. Basil. Nullum quidem aliud harum epistolarum fragmentum extat praeter hoc, neque ab alio relatum.

112. *ille.* Eleganter hoc refertur ad *stomachum*, nec opus mutatione Regiana *illic*, quae placet Badio. (cf. 6, 2, 14.) Similis usus 5, 9 extr. „haec ipsa cornix.“

movebant. Unus haeret in hoc verbo Gesnerus, ceteris

non quidem magis intelligentibus, sed minus diligentibus. Interpretatur „quae *novabant* „quidam,“ in quo non acquiescens, conjicit *movebant*. Neutrum placet. *Movere* accipio potestate, de qua vide 4, 5, 14. 3, 6, 59. Praemitti autem oportet *me*. Quanquam fateor, sic quoque nimis correptam locutionem pro hac pleniore: „quae *me movebant*, *ut aliter sentirem ac „Marfus.*“ Libri tamen omnes conspirant.

1. *Altercationis.* cf. 6, 3, 4.

dispositionem possit, nec elocutionis ornamenta maguopere desideret, aut circa memoriam et pronunciationem laboret: prius quam secundam quinque partium, hanc, quae tota ex prima pendet, tractaturus non alieno loco videor: quam scriptores alii fortasse ideo reliquerunt, quia satis ceteris praeceptis in hanc quoque videbatur esse prospectum. Constat enim aut intentione, aut²

Alm. cf. 6, 5, 112. item mox). Voci *dispositionem* obsuit similitudine syllabarum *disposit* in Turic.

desideret. Turic. (a pr. manu) *resideret* cum Alm. (cf. modo, item hac §). Ortum ex „*maguopere*.“

quinque. Turic. Guelf. *quam que.*

alii fortasse ideo. Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Obr. Reliqui i. f. a. cf. 6, 5, 109. item hic § 9. *reliquerunt.* Turic. a pr. manu *reliquerint.*

ceteris. Guelf. Camp. *aliis* cum Goth. Voss. 2.

praeceptis. Stoer. Chouet. Leid. Gibl. *perceptis.* cf. 2, 17, 41. *in hanc quoque.* Turic. Guelf. Camp.

i. *hac q.* cum edd. a Stoerio ante Obr. *Hanc dare* Alm. narrat Burm. cf. hac § item 2. *videbatur.* Turic. (a

pr. manu) *videbantur* cum Alm. *prospectum.* Turic.

(a pr. manu) Guelf. *perfectum* cum Goth. et edd. ante Gryph. exc. Camp. (quae *perfectum* cum Turic. sec. manu et Alm.)

Bad. qui nostrum. Mox Stoer. et edd. ante Obr. *profectum.*

Nostrum Vall. (hic quidem cum Goth. non faciens) quod conjectura reposuit Regius. In Stoer., ejusque commatis, haec est sententia: *ceteris perceptis in hac quoque — profectum,*

jacens illa maguopere.

nec — maguopere desideret. *hanc, quae — pendet.* Ad Hic quidem non ironica illa *hanc* non tam pars intelligenda quam *res*, vel *altercatio* significatio, quam vide 4, 1, ipsa. Neque enim sextam partem facit. 24. *Maguopere* statim admonet verae potestatis.

quinque partium. cf. 5 Pr. 5.

depulsione: de quibus satis traditum est; quia, quidquid in actione perpetua circa probationes utile est, idem in hac brevi atque concisa proficit, necesse est. Neque alia dicuntur in altercatione, sed aliter, aut interrogando, aut respondendo. Cujus rei fere omnis observatio in illo testium loco excussa nobis est. Tamen, quia latius hoc opus aggressi sumus, neque perfectus orator sine hac virtute dici potest, paululum impendamus huic quoque peculiaris operae, quae quidem in quibusdam causis ad victoriam vel plurimum valet. Nam, ut in *qualitate* generali, in qua, *Rectene factum quid,*

2. *perpetua.* Camp. *praecipue.* Sane *actio* per se intelligitur *perpetua*, sed obsiant *mox brevi atque concisa.* cf. 5, 7, 3. 25. hic § 4. *idem.* Sic edd. (exc. Camp.) ante Stoer. nec Jenf. omittit deinceps *in.* Turic. a pr. manu *id est*, a sec. *id et* ut reliqui praeter Alm. qui nostrum dare narratur (cf. § 1. 8.) cum aliquot edd. apud Burn. *Id est* pro *idem* saepius ingeritur quam pro *id et.*

3. *quoque peculiaris.* Turic. a pr. manu *quorum p.*, a sec. *quoque peculiaris.* Posteriores vocem sic et Guelf. *peculiari* Goth. (tac. Geln.).

4. *ut in.* Turic. *utine*, a sec. *uti in.* in Kappii Lipsiensis Cod. u. *itque ne in.*

2. *satis traditum.* Designant lib. 3. c. 9. sed passim per totum opus adhuc factum hoc, praecipue in l. 5. ubi probatio et refutatio proprie tractantur.

in illo — loco. Lib. 5. c. 7.

3. *quia latius — aggressi sumus.* cf. 5, 7, 6.

4. *generali — quaeritur.* Haec supervacua plane videntur, possisque glossa suspicari. Sed potuit subjici explanatio vocis *qualitas*, quo magis apparet, *dominari* in ea *perp. or.* cf. 7, 4, 24. Eodem modo glossae crimen amoliti sumus 2, 1, 4. Etiam id mirum, quod additur ad-

an contra sit, quaeritur, perpetua dominatur oratio; et quaestionem *fnitionis*, *actionis*, plerumque satis explicat, et omnia paene, in quibus de facto constat, aut *conjectura*

an contra. Camp. aut c. cf. 6, 3, 100.

dominatur. Turic. Guelf. *donatur* cum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) Regius correxit. Sed nostrum jam in Camp.

actionis — explicat. Turic. (a pr. manu) a. — *explicant.* Camp. *actiones — explicant* cum Goth. Voss. 2. Kappii Cod. Gesn. Bip. Fateor magnam esse primae in Turic. manus auctoritatem, eique accedere alias istas, integram praestantes scripturam. Sed nulla ego ratione concilior ei constitutioni, ubi *perpetua oratio* operose distinguitur ab illis continuo subjectis *actionibus*, quae tamen idem plane significant. Restat scrupulus in utraque scriptura. et sic sane § 7. 14. 18. Indigebamus enim tertio aliquo verbo (post *dominatur*, *explicat*) quo non nisi per summum languorem caret tertium comprehensionis hujus membrum. Corrigebat quidem Francius *colligit* pro *colligitur*, hoc fortasse sentiens. Sed id ipsum ut proficiat, majore mutatione opus est. „et — facto non constat conjectura „ — colligit.“ Non facile excidebat inter o et co (cf. 6, 3, 71) inferebatur aut post *stat*. Sic *colligit* reddetur ad *perpetua oratio*, quae *dominatur*, *explicat*, *colligit*. Datum sane *conjectura* accipere ablativum. Sed tota structura admonetur lector, tenens adhuc subjectum integre comprehensionis, quod est *perp. or.* Illud, quod impedimento esse videtur, *artificiali ratione*, interpreter oppositionem ad *conjectura*, adjectam ob sequentia, in quibus *probationes extra artem* memorantur.

jectivum *generalis*. Alias hic ipse *status qualitatis* vocatur *fiatus* l. *constitutio generalis*. An forte natum inde aliquid erroris? cf. Cic. de Inv. 1, 8. et *quaestionem — explicat.* *Actionem* h. l. interpretare *statum translative* (cf. 5, 6, 50. 84. 4, 2, 68. 5, 13, 3. 7, 1, 9) Sic habebis in hisce *qualitate — conjectura*, quatuor

illos status rationales, a nostro diligenter explicatos c. 6. lib. 3. Malim sane pro *quaestionem* hic legi *quaestiones* (cf. 5, 10, 36), et fuerit lenissima correctio. Quod duo illa *fnitionis* et *actionis* vocabula copula committuntur nulla, nihil habet insoliti et huic structurae congruetat. cf. tamen not. crit.

artificiali ratione colligitur: ita in iis causis (quae sunt frequentissimae), quae vel solis extra artem probationibus, vel mixtis continentur, asperrima in hac parte dinicatio est, nec alibi dixeris magis mucrone pugnari.

5 Nam et firmissima quaeque memoriae iudicis inculcanda sunt, et praestandum, quidquid in actione promissimus, et refellenda mendacia. Nusquam est denique, qui cognoscit, intentior. Nec immerito quidam, quamquam in dicendo mediocres, hac tamen altercandi praestantia meruerunt nomen patronorum. At quidam litigatoribus suis illum

6 modo ambitiosum declamandi sudorem prae-

iis c. MSS. mei (praeter Goth.) et edd. ante Gryph. *his c.* cf. 5, 10, 21. *quae vel.* Turic. Camp. *quae ve.* cf. § 16.

5. *inculcanda sunt.* Turic. (a pr. manu) *inculcata sunt.*

et praest. Sic Turic. Guelf. Camp. cum plerisque praeter edd. a Jenf. ante Bad. dantes *etiam p.* unde, melius sane sed alienum, eruit et recepit *et jam pr.* Gesn. cum Bip.

intentior. Guelf. *interior.*

6. *suis illum.* Turic. *ius i.*, sed a sec. manu *usi i.* et sic Guelf. Camp. Tarv. cum Bodl. Bal. Andr. *usi ull.* Jenf. cum rell. ante Ald. qui recepit Regii conjecturam; est ea in Goth. Vall. sed et in prima manu Turic.

mucrone pugnari. Locutionem exemplo illustrare non contingit, quamquam minime obscuram; neque enim sufficit gladiatorum mentio, quae est in multis locis hic apponi solitis a VV. DD.

5. *Nec immerito — meruerunt.* Displicent haec geminata

(cf. 6 Pro. 5.) sed hoc ipso naevo apparet quam plane *merendi* verbum abierit in *seasum impetrandi*, etymo plane absterfo cf. 6, 3, 110.

ambitiosum. vide 1, 2, 22. Sed ad *declamandi sudorem* cf. 12, 3, 4 *clamorem suum.* *Sudor* est agitatio cf. 5, 7, 1.

stitisse contenti, cum turba laudantium destituunt subsellia, pugnamque illam decretoriam imperitis ac saepe pullatae turbae relinquunt. Itaque videas alios plerumque 7
 iudiciis privatis *ad actiones* vocari, alios *ad probationem*. Quae si dividenda sunt officia, hoc certe magis necessarium est: pudendumque dictu, si plus litigantibus profunt mino-

decretoriam. Sic Turic. Guelf. Tarv. cum Goth. Vall. (a sec. manu) Bodl. Andr. Obr. (etsi sph. *decretor.*) Roll. Capp. Gesu. Bip. Reliqui vet. *decretoriam* cum Vall. a pr. manu, et mox Rusc. cum recentioribus *decretatoriam* ex Regii conjectura. *pullatae*. Jenf. (tac. Gesu.) *puellatae* quod inventum correxit Regius.

7. *iudiciis*. Turic. *inridiis*, a sec. manu *insidiis* et sic Guelf. cum Vall. Jenf. et edd. ante Rusc. qui recepit Regii emendationem. Camp. tamen *subsellis* et sic Goth. Aforter e Voss. 2. *insidiis*, sed per errorem profecto, cum *subsellis* ibi etiam memoretur, tanquam recepta. Posterius Regius et ipsum inveniebat.

actiones. Ald. cum edd. reliquis ante Gryph. *altercationes* de conjectura Regii, falsa illa et improbata Capperonnerio quoque. Intelligentur enim *actiones perpetuae* (cf. 12, 3, 5), quibus opponitur *probatio*, quae ipsa sit partim altercatione. Ad totum locum recte adhibebis quae sunt c. 3. lib. 12. de pragmaticis, ubi *minores advocati* ut hac ipsa § *minores*. Malim sane hic *actionem* sing. numero ut mox.

probationem. Sic Turic. Guelf. Camp. cum edd. ante Gryph. Reliqui *probationes*.

litigantibus. Tarv. Stoer. Chouet. Leid. Gibl. *litigato-ribus*.

pugnamque — decretoriam. cf. 10, 5, 20. 1. Seneca Epist. 117. „Remove ista lussoria arma; *decretorii* opus est.“ citante Nic. Fabro ad M. Senecae praef. libri 4. Controversi.

pullatae turbae. cf. 2, 12, 10. „Hic tamen intelligentur

„pragmatici“ (cf. 3, 6, 59) TURNEBUS; rectissime, quam personatus ille, et ex Regii nota. Neque enim coronae circumstantiam haec relinquuntur, quoniam sunt ipsius patroni partes.

7. *ad actiones*. vid. not. crit.

res. In publicis certe judiciis vox illa praeconis, praeter patronos, ipsum, qui egerit, citat. Opus est igitur in primis ingenio veloci ac mobili, animo praesenti et acri. Non enim cogitandum, sed dicendum statim⁵⁷⁶ est, et prope sub conatu adversarii manus exigenda. Quare cum in omni parte hujusce officii plurimum facit, totas non diligenter modo, sed etiam familiariter nosse causas; tum *in altercatione* maxime necessarium est, omnium *personarum, instrumentorum, temporum, locorum habere notitiam*: alicui et tacendum erit saepe, et aliis sub-

3. *statim.* Turic. Guelf. *fatis* cum Alm.

exigenda. Sic Turic. Guelf. Camp. Tarv. cum Alm. Goth. Voss. 2. Bodl. Andr. et edd. ante Gryph. quo acc. Gesn. Bip. Reliqui *erigenda* frustra defendente Burnauno.

fam. nosse. Turic. Guelf. Camp. inserunt *nos* cum Alm. Goth. et edd. ante Bad. Regius proscriptit compositionis causa; optime.

tac. erit. Turic. Guelf. Camp. *t. ergo.* cum Alm. Goth. Voss. 2. *t. est ergo* edd. ante Ald. Regius pro *ergo* reposuit *est* obsecundantibus reliquis, praeter Ald. et Bas.

vox illa praeconis. cf. 1, 5, 45 ad quem locum erant ponenda Alconii verba ad act. pr. in Verrem p. 65. „Ab „utraque parte oratione con„sumta, ut in consilium di„mitterentur, Praetor solebat „pronunciare: Dixerunt.“ In his autem pro Praetor reponere Praeco, auctore Qu. l. c. et Cic. Verr. 2, 50 „praeco dixisse „proaunciat.“

praeter patronos. „Patroni „enim possunt esse plures,

„unus tantum egisse.“ GESNERUS. Malis tamen fortasse „inter patronos,“ ut librarii oculus aberravit ad „praecoonis“ „patronos.“

8. *cogitandum.* cf. 2, 11, 4. et praef. nostr. p. 83.

manus exigenda — est. De manu vide 5, 13, 54. *exigere* autem est perferre ad corpus adversarii (Francogallice *alonger*), ferire. cf. Gronov. ad Senec. consol. ad Marc. c. 16. citante Barm.

jicientibus, plerumque studio loquendi fatue modo accedendum: quo nonnunquam accidit, ut in nostra credulitate aliena

quorum scripturam expressimus. Compendia τῶν ergo et erit fatis familia habes in Waltheri Lexico Diplom. p. 105, 9-111, 21.

plerumque — accedendum. Turic. Guelf. Camp. p. autem — a. cum Goth. Voss. 2. Alm. et edd. ante Gryph. Proscripsit autem jam Regius; sed jacturae hujus faciendae nullam rationem criticam ostendit. Etiam in sequentibus illis *fatue modo* vix est acquiescendum. Nec *plerumque* nec *studium loquendi* congruit, si hoc *studium* est patronorum in altercando destitutorum ab sua ignorantia. Quare enim *plerumque* post *saepe*? Quodve exprobratur iis *studium loquendi*, quibus turpe sane est *tacere*, ut illud non tam sit *studium*, quam *officium*? Assumto igitur autem, fuerit melius *stud. loqu.* referre ad *subicientes*, et *plerumque autem studio loquendi* facere parenthesis, hac sententia: „quod tamen illi plerumque nullo certo faciunt „consilio, sed pruritu quodam, aliquem suum quoque sermonem immiscendi.“ Ea est etiam Gedoyini ratio (cf. 5, 13, 46. *cupiditate dicendi*). Jam ista „*fatue modo*“ fallor, aut habent illud *modo* insolenter usurpatum pro *tantum*, *solummodo*; quod si maxime sit latinum, jacet tamen misere. Malini igitur *fatui modo* i. e. sicut *fatuus*, *tardus*, cui effoetum est cerebrum. Irrepit hoc, inconsulto, opinor, et per sphalma, in notam Burmanni. Mihi sponte subnatum, et primo etiam propius literas ipsas volebam *fatuae modo*. cf. Senecae Epist. 50. p. Bip. 145. si forte seminae hujusmodi etiam frequentiores fuerint in domibus potentum quam mares, et solitae dominis suis per omnia assentiri.

quo nonnunquam. Turic. *quo nunquam*, a sec. manu *quod n.* et sic Guelf. Camp. cum Jenf. et edd. ante Bas. exc. Ald. Hic enim nostram, Bas. *quod nonnunquam* cum Gryph.

acc. — nosstra. Turic. omittit *ut* cum Alm. Goth. Voss. 2. Jenf. a. *ut n.* Tarv. a. *ni n.* Guelf. Camp. cum edd. rell. ante Gryph. exc. Aldo. Ni Regius tanquam suam conjecturam proponit.

credulitate. Turic. Guelf. Camp. *crudelitate* cum Jenf. Tarv. (cf. 4, 2, 107) *cruditate* Obr. *ruditate* coniecit Burm. infeliciter.

plerumque — accedendum. vid. not. cit.

9 stultitia erubescamus. Neque tamen hoc ipsis 571
monitoribus clarescit: quidam faciunt aperte,

stultitia. Turic. Guelf. Camp. *studia* cum Goth. Voss. 2. Gryph. eoque recentioribus ante Burm. Et hic et modo nostra vocabula dare narratur Alm. negligenter profecto cf. § 2. 9.

9. *tamen hoc.* Turic. *tam cum his*, a sec. manu *tantum his* et sic Guelf. cum Goth. Jenf. et recentioribus ante Rusc. Ex Alm. et Voss. 2. nonnisi *his* profertur. Camp. *tamen his* cum Ald. Bas. *tantum his*. Obr. *tantum pro tamen* retineus, exceptis, quos designavi, omnes ante Burm. quo redit Capper. *Hoc pro his* de Regii conjectura reposuit Rusc. Hanc esse inanem facile agnoscas; neque ullis argumentis doceri potest *clarescere* sic adhiberi pro „apparere, manifestum esse.“ Inest semper nitoris, splendoris aliqua significatio, velut 8, 5, 19 „(sententia) sit pulcherrima cum aliqua comparatione *clarescit*.“ Aliud est *clarere*; sed hoc est antiquitatis affectatae, nec Qu. usurpatum. Denique Gesnerus, qui solus receptam interpretari conatus est, nullum ostendit justum sententiarum nexum si prius dicuntur litigatores (eos accipit *monitores*) non agnoscere, quantum noceat domi non docuisse causam (hoc est illud *hoc*); mox autem facere aperte quod rixemur, „cum „nutu se non patiuntur eo redigi, uti taceant quod dicto opus „non est.“ In hac consilii inopia, ad mutationem confugio; eruo autem haec, partim e prima Turic. manu: „Neque *jam* „cum his ipsis monitoribus *clam res sit*: quidam faciunt „*aperte*“ cet. Locutio, quam induco, nihil habet insoliti. cf. Plin. H. N. 36, 2. „Nec *clam* illud — factum est.“ Digest. lib. 45. titulus 24. „Quod vi aut *clam*“ scil. factum est. *Jam*, quod repono, minus congruere videbitur. Neque tamen quidquam temere melius extundes ex illo *tam* Turic. *tamen* minus placeat, nec *etiam* praestare credo. Interpreter *jam* meum: *porro, praeterea*. Optimum erat *non jam accipere non amplius*, sed huic non est hic locus. Sententia univcrsa hujusmodi: „Cum his ipsis autem monitoribus, „i. e. subjicientibus, qui per se sunt valde incommodi, ne „tacite quidem, neque *clam* iudice, transigitur negotium.“ *Aperte* quo referam, ad *faciunt*, an ad *rixemur*, haereo. In altera quidem ratione transponere paene malim vocem post *quod*. Nec videor mihi totum locum emendasse, et levigasse.

quid. fac. ap. Camp. *fac. ap. quidem.* cf. § 1. 14.

9. *tamen hoc.* vid. not. crit.

quod rixemur. Videas enim plerosque ira percitos exclamantes, ut iudex audiat, contrarium id esse, quod admoneatur, sciatque ille, qui pronuntiaturus est in causa, malum, quod tacetur. Quare bonus alterca-¹⁰tor vitio iracundiae careat. Nullus enim rationi magis obstat affectus, et fert extra causam, et plerumque deformia convicia facere ac mereri cogit, et ipsos nonnunquam iudices incitat. Melior moderatio, ac nonnunquam etiam patientia. Neque enim
572 refutanda tantum, quae e contrario dicuntur, sed contemnenda, elevanda, ridenda

quod rix. Turic. *quae r.*, a sec. manu, sed obscure *quo r.*
A Voss. 2. *quod* abesse dicitur, non addicente Goth.

admoneatur. Alm. (ref. Burm.) *admoneant.* Nihil tale Turic. (cf. § 8. 10.) Paulo melius videtur recepto; nec tamen refert.
sciatque. Turic. (a pr. manu) *sciantque.*

10. *Nullus.* Turic. Camp. *nullius.* cf. 6, 2, 5.

fert. Turic. Guelf. Camp. *fere* cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Rusf. Correxerunt Regins. cf. 6, 5, 80.

plerumque def. Turic. Guelf. *inferant et*; per errorem.

quod rixemur. Nullam hic monitorum perfidiam notari arbitror, sed negligentiam modo et recordiam. Neque enim apparet ulla ejus malitiae causa, cum non suppositi illi dicantur ab adversariis. Quapropter *quod* potius dixisse videtur Qu. quam *ut*, quo non tam *occasio*, ut nunc, sed *consilium* rixandi demonstraretur.

contrarium esse. Cave hoc referas ad *audiat*; pendet ex *clamantes*. Sunt igitur pa-

troni „ira perciti,“ non *monitores*, quod recte vidit Gellnerus.

10. *mereri.* cf. § 5. Illic mire cum *cogit* componitur, neglecto item etymo.

et ipsos. Quod hic Turic., solus quidem et a prima modo manu, inserit *in*, id ego verissimum censeo. cf. 4, 1, 11.

patientia. Quae alias sane indecora est viro.

contemnenda — ridenda. cf. 5, 15, 22. 6, 5, 25.

sunt; nec usquam plus loci reperit urbanitas. Hoc, dum ordo est et pudor: contra turbantes audendum, et impudentiae fortiter resistendum. Sunt enim quidam praeduri in hoc oris, ut obstrepant ingenti clamore, et medios sermones intercipient, et omnia tumultu confundant: quos ut non imitari,

reperit. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *recipit* cum Voss. 2. et edd. ante Ald. Correxerit Regius. *Repetere* et *Recipere* confusa vide apud Drakenb. ad Liv. 28, 57, 1 et, quod sponte credas, *repetere* et *reperire* 8, 18, 12. Alm. *recepit.* *odium — pudor.* Turic. *hoc diu ordo est e. p.* Alm. *Hoc diu ordo e. p.* (cf. § 9. 11). Sed ille a secunda manu *odium mordet e. p.* Et haec iam est in reliquis scriptura; pro qua Burm. tentat *odium tardet et (etiam, vel, sic enim capio illum, minus perspicue explanantem) pudor,* quaerens nexum cum sequentibus. Gesnerus, vulgatam probans et *mordet* referens ad illa *nusquam plus*, ut suam rationem multis probet, vereor.

11. *tumultu confundant.* Turic. *tumultum confundant*, a secunda manu additur *in* et sic Guelf. *in tumultum confundant* Goth.

Hoc — pudor. Subjicit praeceptis adhuc traditis cautionem, quousque iis uti deceat. Simili locutione, quanquam pleniore 11, 5, 144 „Sed haec „amictus observatio, *dum incipimus.*“ Moderatio, patientia, urbanitas commendantur, dum adversarius in altercando se continet *ordine et pudore*, quibus mox opponitur *turbantes, impudentia.* Sed quod in transeundo ad proxima desiderare poterat tardior, eleganter omittitur.

11. *praeduri — oris.* Ovid. Met. 5, 451 „*duri puer oris*

„et audax.“ Mox opponitur „*mollis frons*“ quaecum confer 11, 5, 78 „(fronti) — sanguis — cum *infirmam verendum cutem* accipit, effunditur in ruborem.“ item 12, 5, 4 „*quamlibet imbecilla frons.*“ cf. et Declam. Qu. Vol. 4. p. 63.

oportebit — retundenda. Salebrosa oratio. Quidam enim alter infinitivus continuatur *improbiter retundere*, et mox tertius *appellare?* Responde ex Buttmanni conjectura: „et — *improbiter — appellando*“ (vid. not. crit.).

sic acriter propulsare oportebit: et ipsorum improbitas retundenda, et iudices vel praesidentes magistratus appellandi frequenter, ut loquendi vices serventur. Non est res animi jacentis, et mollis supra modum frontis, fallitque plerumque, quod *probitas* vocatur, quae est imbecillitas. Valet autem, ¹² in altercatione plurimum *acumen*, quod sine dubio ex arte non venit (natura enim non docetur) arte tamen adjuvatur. In qua prae- ¹³ cipuum est, semper id in oculis habere, de quo quaeritur, et quod volumus efficere:

(tac. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. Bal. Andr. Ex Alm. nonnisi *confidunt* memoratur. ex Bodl. in *tumultu*.

fic. Guelf. *sed.* Male. *inprob. ret.* Turic. (a pr. manu) *improbitate retundendum*, cum Alm. ex quo tamen *retundendam*. *praesidentes.* Turic. *possidentis*, a sec. manu *potestates* Alm. *possidentes.* Guelf. Camp. omittunt. Male. *vices.* Turic. *voces.*

Non. Sic Turic. (a pr. manu) cum edd. ante Ald. exc. Camp. Reliqui *Nam* et sic correxit Regius. cf. 6, 3, 111.

plerumque. Turic. a pr. manu *ferrumque* cum Alm. (cf. 10. 19). Sed ille a sec. *verum* et sic Guelf. Goth. (err. Gesn.) Camp. cum Voss. 2.

13. *volumus.* Jens. *voluimus*, meorum solus, quod inventum correxit Regius.

Non est res — frontis. Quae hic dicitur *res* ea non quidem universa est *eloquentia*, quod tamen ipsum ferri poterat, sed potius *altercandi ars*, quam negat aggredi debere eum, qui nimium verecundus sit et timidus.

fallitque. cf. 2, 12, 3. Malim sane h. l. transposita illa quod *plerumque*, ut posterior vox referatur ad *vocatur*, non

ad *fallit* (cf. § 9. not. crit.). Si minus sententia, quae in recepta est prope eadem, compositio tamen hoc flagitat.

12. *natura — non docetur.* Hoc interjicitur, ne quis credat *adjuvatur* spectare ad *naturam*. Referendum est verbum ad *acumen*. cf. 6, 3, 12. Ad *sine dubio* respicit *tamen*. cf. 6, 2, 14.

quia propositum tenentes in rixam non ibimus, nec causae debita tempora conviciando conteremus; gaudebimusque, si hoc adversarius facit. Omnia tempora fere parata sunt meditati diligenter, quae aut ex adverso dici, aut responderi a nobis possunt. Nonnunquam tamen solet hoc quoque esse artis⁵⁷⁵ genus, ut quaedam in actione dissimulata,

quia. Turic. a pr. manu *quod.* cf. 6, 2, 13.

non. Turic. (a prima manu) omittit cum Alm.

14. *fere.* Turic. (a pr. manu) *ferre.*

quae. Turic. *quae quod*, a sec. manu *quaeque* et sic Guelf. Camp. Goth. Jenf. cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. exc. Bad. utraque, quarum prior *quaecunque.*

possunt. Turic. (a pr. manu) *possunt.* Hoc, cum *quaecunque* conjunctum, verum censeo.

tam. sol. Stoer. Chouet. Leid. inserunt *dici*, pessime.

13. *rixam.* cf. 2, 12, 2.

14. *Omnia tempora.* Plane, id quod fecit jam Capper., accedo Rollino, delere jubenti *tempora*, tanquam repetitum a librario, aberrante ad proximum versum (cf. 6 Pro. 13). Sententia autem, exempto hoc, ita cum sequentibus videtur conjuncta, ut praemittatur haec et occupetur velut responsio, nondum pertinens ad praeceptum ipsum: „Non „quidem ignoro, ei, qui diligenter meditatus veniat in „judicium, nihil fere posse in „speratum et novum objici: „solet tamen nonnunquam“ cet. Fateor autem *praeparata* aptius mihi videri quam *parata.* *fere* non quidem *prope*,

paene interpreter sed *plerumque.* Illi „*meditati dilig.*“ non igitur sunt, quos instituit Qu., sed adversarii. Agnosco ultro non parvam esse in hoc duritiem, quod *ex adverso*, a nobis alio sane ducunt. Buttmanus retinens *tempora*, refert ad diversa tempora proferendi quid, prout vel in altercatione dicitur, quo ipso quoque rationem reddere sibi videtur illius mox *tamen.* Iterationem vocabuli, quam molestissimam hoc loco, defenderis multis sane exemplis. cf. § 5. *parata* tum interpretandum *convenientia*, *conducibilia.*

quae — *possunt.* cf. not. crit.

subito in altercando proferantur, et inopinatis eruptionibus, et ex insidiis citissimo facto simillimum. Id autem tum faciendum, cum est aliquid, cui responderi non statim possit; potnerat autem, si tempus ad disponendum fuisset. Nam, quod fideliter firmum est, a primis statim actionibus arripere optimum est, quo saepius diutiusque dicatur. Illud vix saltem praecipendum videtur, ne turbidus et clamorosus tantum sit altercator, et

altercando. Camp. *altercatione* cum Ald. Bas.

et inop. — *simill.* Turic. *est i. e. aut in ex i. oincisio facte s. a sec. manu et (pro est), deletur in (quod ex errore librarii, primo ex omittentis, recte repetit Ulricus, cum illud in ab initio lineae in insidiis postea ascriptum, quanquam a manu pr., videatur), reponitur citissimo facto.* Alm. siletur cum Britann. *aut pro et (ante ex) habent mei et scripti et excusi ante Gryph. cum Voss. 2. (de Goth. tac. Gesn.).* E Turic. pr. manu haec eruo; *et est i. e. aut e. i. incurfioni factae s.* Rollinus *citissime factis* coniecit, Gallaeus *citissimo furto*, occupans Burmaunum qui et ipse *impetui vel incurfui* volebat inferi post *cit.*, Gesnerus *factum* ex aliquot Frontini locis pro *stratogemate* dici probare conatur; frustra, ut videntur, omnes.

tum fac. cum. Turic. *dum (a pr. manu) fac. est e. cum* Alm. Sed Camp. omittit *tum* et addit *est*. Hoc cum Guelf. et edd. ante Bad. quo acc. Bas. *est al.* Turic. (a pr. manu) Tarv. omittunt *est*, et hinc, transponendo, fit nostra. cf. § 9. 16. *potuerat.* Turic. Guelf. Camp. *potuerit* cum Goth. Voss. 2. Vall. Obr. Bip. probante Gesn. cf. Camp. qui 4, 1, 45. 4, 2, 64 *potuerint* pro *poterunt*.

et inopinatis — simillimum. cf. not. crit.

potuerat. Malim *poterat.* cf. not. crit. et 5, 10, 101.

disponendum. Non dubito quia a Qu. fuerit *dispiciendum.* cf. 10, 7, 20 „breve saltem

„tempus — ad ea — dispicienda sumamus.“ Regius *respondendum* coniecit.

15. *vix saltem.* cf. 6, 2, 19

tantum. i. e. nihil aliud quam clamorosus et turbidus, ut

quales fere sunt, qui literas nesciunt. Nam improbitas, licet adversario molesta sit, iudici invisa est. Nocet etiam diu pugnare
 16 in iis, quae obtinere non possis. Nam, ubi vinci necesse est, expedit cedere: quia sive plura sunt, de quibus quaeritur, facilius erit in ceteris fides: sive unum, mitior solet poena irrogari verecundiae. Nam culpam, praesertim deprehensam, pertinaciter
 17 tueri, culpa altera est. Dum stat acies, multi in re consilii atque artis est, ut errantem

15. *fere.* Turic. Guelf. Camp. *facti* cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Gryph. coniecit Badius *fatui*, sed et nostrum ipsum. Mira est vetus illa scriptura, quae adnotat Francogallicae locutionis: „c'est ainsi que l'homme est fait,“ cujusmodi nihil sane vidi in latinitate.

pugnare. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *pugna* cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Bad. quo acc. Bas.

non. Turic. a pr. manu omittit. cf. ad 6, 2, 11.

16. *sive.* Turic. *si vel.* cf. § 4.

poen. irr. ver. Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *i. p. v.* cf. § 14. 6, 5, 5.

17. *re.* Turic. (a manu sec.) Guelf. Camp. *rem* cum Voss. 2. Vall. Bas. Obr. (Goth. non memoratur) Lubricum sane iudicium, sed ego vel superstitiose teneo pr. Turic. manum, et res ipsa adjuvat.

nihil afferat in iudicium praeter inconditum clamorem. Sic certe interpretor.

qui — nesciunt. cf. 1, 10, 18.

Nocet — non possis. cf. 5, 13, 34. 6, 5, 2.

17. *stat acies.* Huic contrarium *inclinat acies* cf. Drakenb. ad Liv. 7, 33, 7. nostr. 5, 13, 57 „causae incl.“

in re. Aliquoties noster *rem* dicit id ipsum quod cum maxime tractat (pro *hanc rem*), velut 6, 3, 85 et hoc capite § 11. item 9 (vid. not. crit.). Sic et Livius praef. § 4. Additur ergo hoc *in re*, ut definiatur quale hoc sit *consilium*, qualis *ars*, quasi dicas: „Con-„sultus et peritus altercatio-„nis is est, qui“ cet.

adversarium trahas, et ire quam longissime cogas, ut vana interim spe exultet. Ideo quaedam bene dissimulantur instrumenta. Instant enim, et saepe discrimen omne committunt, quod deesse nobis putant, et faciunt probationibus nostris auctoritatem postulando. Expedi etiam dare aliquid adversario, quod pro se putet, quod apprehen-
 574 dens, majus aliquid cogatur dimittere: duas interim res proponere, quarum utramlibet male sit electurus; quod in altercatione sit potentius, quam in actione: quia in illa

majus. Turic. (a pr. manu) *majus majus* (cf. 6, 5, 9).
Guelf. magis. Jenf. *minus magis* cum Loc. Ven. Rusc. Hoc inventum correxit Regius, nec video quare placeat Gesnero.
minus etiam a Vall. abest. *duas.* Turic. Guelf.
alias. *quarum.* Turic. (a pr. manu) *quartum.* Camp.
quorum.

ire quam longissime. cf. 5, 7, 19.

discrimen — committunt. Exemplo gemino haec locutionem declarare nondum contigit. Burmannus juris formulam agnoscit, qualis sit *edictum committere* vel *multam*, de qua vide Briffon. de V. S. cf. 7, 4, 20. *commissa — pœna.* Gesnerus, addubitans de scriptura, comparat notionem verbi, qua *pugna* vel *proelium committi* dicitur i. e. incipi, conseri. Sententiam nemo ignorat. Ego cogitandum censeo de Liviano isto *rem in casum committere* 4, 27, 6 ubi vide Drakenb.

Discrimen omne i. e. totius causae momentum, diremptionem: ubi fortasse malis inferi *eo* (i. e. in id) ante *quod* vel potius *ei*, quoniam non est adverbium loci. Carere tamen vel hoc possumus, tuncque ad *desse* repetemus ex proximo *instrumenta*.

18. *apprehendens.* Eleganter cf. 5, 14, 52. Concinnitati autem profuturum censeo, si copulam adjunxeris *quod*, ita: *quodque appr.* Quamquam ratione quadam potest defendi recepta, sed minus tersa illa.

duas — utramlibet. cf. 5, 10, 69.

nobis ipsi respondemus, in hac adversarium,
 19 quasi confessum, tenemus. Est in primis
 acuti, videre, quo iudex dicto moveatur,
 quid respuat: quod et vultu saepissime, et
 aliquando etiam dicto aliquo factove ejus
 deprehenditur. Et instare proficientibus; et
 ab iis, quae non adjuvant, quam mollissime
 pedem oportet referre. Faciunt hoc medici
 quoque, ut remedia periinde perseverent
 adhibere, vel desinant, ut illa recipi vel
 20 respui vident. Nonnunquam, si rem evol-
 vere propositam facile non sit, inferenda
 est alia quaestio: atque in eam, si fieri potest,
 iudex avocandus. Quid enim, cum respon-
 dere non possis, agendum est, nisi ut aliud
 invenias, cui adversarius respondere non

19. *et vultu.* Sic Turic. (a prima manu) cum Alm.
 (cf. § 11. 21). Reliqui *ex v.* *adjuvant.* Turic.
 (a pr. manu) *adjuvent.* Non male; cf. mox.

pedem oportet. Turic. (a pr. manu) *pède operet* cum Alm.
 ex quo posterius tantum. Goth. (tac. Gesn.) *p. oportere.*
 Quod sponte subuatum mihi, hac fluctuatione verisimilius sit,
 delendum esse illud *oportet.* Quanto enim terrior oratio, si
 infinitivi *instare, referre,* pendeant ex istis „Est in primis
 „acuti.“ Tum uncis sepiemus parenthesis quod — *deprehen-*
ditur. *perinde.* Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv.
proinde. cf. 5, 13, 21.

20. *avocandus.* Gneff. Goth. (tac. Gesn.) *advocandus.*
 Gesn. (per σφ.) *evocandus.*

potentius. Adverbium agno-
 scendum, non nomen. cf. 5,
 7, 37.

20. *evolvere.* i. e. expedire,
 extricare. Nullum tamen ejus-

dem usus exemplum praesto
 est, nisi forte Ennianum illud
 6, 3, 86 et *evolvere se e turba*
 apud Terent. Eun. 4, 4,
 56.

possit? In plerisque idem est, ut dixi, qui²² circa testes, locus, et personis modo distat, quod hic patronorum inter se certamen, illic pugna inter testem et patronum. Exercitatio vero hujus rei longe facilior. Nam est utilissimum, frequenter cum aliquo, qui sit studiorum eorundem, sumere materiam vel verae, vel etiam fictae, controversiae, et diversas partes, altercationis modo, tueri: quod idem etiam in simplici genere quaestio-

21. *idem.* Hoc reposui de mea conjectura, pro omnium librorum *judex.* *est ut dixi.* Sic Turic. (a pr. manu) cum Alm. (cf. § 19. 22). Reliqui ante *ut* inserunt *avocandus*, nisi quod Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Vall. *adv.* Praeterea Goth. (tac. Gesn.) omittit *dixi qui.* Burm. (non Obr. ut putat Gesn.) *eo* adjici velit post *dixi.*

testes locus. Sic Turic. Obr. *t. locos* Guelf. *t. et locus* Camp. cum Goth. Voss. 2. (nisi quod ex hoc *locus*) et *edd.* ante Bad. quo acc. Bas. Reliqui *t. est l.* et hoc repositum in Vall. narrat Bad. *personis.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Camp. *personas* cum *edd.* ante Bad. quo acc. Bas. Nostrium (contra ac narrat Gesn.) etiam in Goth. Rectissime Reginus in recepta (*judex — personas*) bonam copiam ejuravit.

certamen. Turic. (a pr. manu) *cum tamen*, quanquam *cum* per compendium. *illic.* Turic. Guelf. *illa.* Non quidem sine sensu. *qui sit.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *quod s. cum* Voss. 2. cf. 5, 6, 64.

21. *ut dixi.* § 2. (not. 2.)
In plerisque autem intellige:
„partibus altercationis.“

et — distat. Languere hoc videtur, verbo relato ad *locus.* Quid si *distat* est pro impersonali? cf. 1, 2, 4. 5, 13, 26.

in simplici — quaestionum. Male Capper. ablegat ad 5, 10, 1. Quis enim dubitet in *simplici*

quoque *causa* partes esse altercationis? Nec attinebat igitur hoc de industria moneri. Malo cogitare de *quaestionibus* (ἑσσει) quatenus opponuntur *causis* cf. 5, 10, 55 et maxime 2, 1, 9 ubi itidem respondent hinc ex altera parte *verae fictaeque controversiae.* Neque tamen in ullo eorum locorum

22 num fieri potest Ne illud quidem ignorare advocatum volo, quo quaeque ordine probatio sit apud judicem proferenda: cujus rei eadem in argumentis ratio est, ut potentissima prima et summa ponantur. Illa enim ad credendum praeparant judicem, haec ad pronunciandum.

V. His pro nostra facultate tractatis, non⁵⁷⁵ dubitarem transire protinus ad *dispositionem*, quae ordine ipso sequitur: nisi vererer, ne, quoniam fuerunt, qui *judicium inventioni* subjungerent, praeterisse hunc locum quibusdam viderer, qui mea quidem opinione adeo partibus operis hujus omnibus connexus ac mixtus est, ut ne a sententiis quidem aut verbis saltem singulis possit separari: nec magis arte traditur, quam gustus aut odor. 2 Ideoque nos, quid in quaque re sequendum cavendumque sit, docemus ac deinceps docebimus, ut ad ea *judicium* dirigatur.

22. *judicem prof.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *judices.* et *summa.* Turic. (a pr. manu) ut *f. cum Alm.* cf. § 21. 6, 5, 9.

2. *docemus ac deinceps.* Haec dant Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Bodl. Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui omittunt, improbante ipso Gesnero, qui recte ablegat ad § 6.

adjectivum *simplex* additur *quaestioni*, ut hic generi earum, sed *infinitum*, *universum*.

22. *eadem in.* Malim inferi *quae.* De re cf. 4, 12, 14. 7, 1, 17.

1. *judicium.* cf. 3, 3, 5. 6.

saltem. vid. 6, 4, 15.

2. *cavendumque.* Elegantius videtur omitti copula, ut habet prima Turic. manus.

Praecipiam igitur, ne, quod effici non potest, aggrediamur, ut contraria vitemus et communia, ne quid in eloquendo corruptum obscurumque sit: referatur oportet ad sensus, qui non docentur. Nec multum a *judicio* credo distare *consilium*, nisi quod illud ostendentibus se rebus adhibetur, hoc latentibus, et aut omnino nondum repertis, aut

2. *Praecipiam*. Turic. Guelf. Camp. *praecipuam*. Nostrium Jenf. et edd. ante Gryph. exc. Bad. pr. qui e. Vall. *Praecipuum*, cum reliquis. *ne quod — non*. Turic. *neque — ne* a secunda manu *sine qua — nil*, et sic Guelf. *rem sine qua — nil* Camp. (contemnenda profecto scriptura, quanquam negat Capper.). Turbatum misere in Jenf. et Tarv. ordinem, restituit Regius, addicente et Vall. et meis MSS. Rollini aliena *negōis*, relegantis *referatur — docentur* (quae tamen vel glossae ei suspecta sunt) post *odor*, supra § 1. extr. Quam suadens Capper., a nemine, in Qu. lectione versato, non agnitum iri censet. *obscurumque*. Turic. Guelf. omittunt copulam (cf. not. ex. ad *car.*) Camp. pro ea *re*.

ostend. se. Pronomen omittunt Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. cum Alm. (Voss. 2. *e* dare narratur pro *se*) et edd. ante Ald. Correxerit Regius.

Praecipiam — referatur. Haec sibi invicem respondent. „Meum est *praecipere*, et hoc „*praestabo*; frustra tamen fe- „*cero*, nisi *referatur* illa mea „*doctrina* ad sensus“ cet. Intervit altera sententia illustrandae priori, et est velut exemplo. Aldi ratio, post singula illa praecepta interrogationis signa ponentis, ut *Referatur oportet* sit responsio, ne ipsa quidem absurda; minus tamen accommodata vide-

tur proximis, ubi vere aliqua doceri agnoscitur.

communiam. cf. 3, 5, 5.

sensus — docentur. Malis sane *sensum — docetur*. Erravit certe Gedoyanus, haec dans: „cela est si évident qu’ il le „*faut rapporter aux sens*, qui „*n’ ont pas besoin d’ enseignement pour faire leurs fonctions*.“

3. *consilium*. cf. 5, 14, 27. 2, 15, 2.

dubiis. Et *judicium* frequentissime certum est; *consilium* vero est ratio quaedam alte petita, et plerumque plura perpendens et comparans, habensque in se et inventionem, et *judicationem*. Sed ne haec quidem praecepta in univ^{er}sum spectanda sunt. Nam ex re sumitur, cui locus *ante actionem* est frequenter: nam Cicero summo consilio videtur

Et jud. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gofn.) Camp. cum Voss. 2. et edd. ante Bad. quo acc. Basil. Obr. Reliqui inferunt *quod*, continuantes cum superiore illo nisi *quod*. Guelf. etiam majusculum habet *E* in *Et*.

comparans. Camp. *ponderans*.

et judicationem. Turic. Guelf. omittunt, non sine sensu quidem, cum *et* ante *inv.* possit esse *etiam*. Errorem tamen librarii interpretor.

Sed ne — sunt. Turic. *S. n. hoc. q. p. i. u. expectanda f.* cum Guelf. Alm. (nisi quod ille *haec*, ex hoc nihil in ista voce assertur). *S. n. h. q. p. i. u. expetenda f.* Camp. Receptam laborare apparet. Quae enim sunt ista, quae dicit *haec praecepta*? Nulla dedit. Cogebatur Gedoynus reddere „ces notions générales“ nempe respiciens ad proximam illam *consilii* definitionem. Deinde quid significat *spectanda*? Acquiescendum in Turic. Quanquam aptius cum istis in univ^{er}sum coire videtur *expetenda*, sed hoc correctorem olet. Pro *haec* autem legam *hic*. Ut in *judicio* nulla praecepta, ita ne in *consilio* quidem. Si quid desideres ad sequentem protinus sententiam, possis scribere *huic* i. e. consilio.

cui. Turic. *cuis.* Guelf. Camp. *cujus* cum Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Regius correxit, et nostrum agnosco in Turic. *nam Cic.* Turic. (a sec. manu) praemittit *a* sine sensu.

Sed ne — sunt. cf. not. crit. lis iisdem etiam minus parçit Qu. ut hic ter est *Nam*, minimo intervallo, quod ipsum

4. *sumitur.* Intellige: consilium. Geminandis particulis alicubi notavimus in superioribus.

in Verrem vel contrahere tempora dicendi maluisse, quam in eum annum, quo erat Q. Hortensius consul futurus, incidere. Et *in 5* *ipsis actionibus* primum ac potentissimum obtinet locum. nam, quid dicendum, quid tacendum, quid differendum sit, exigere, consilii est; negare sit latius, an defendere?

5. *in ipsis.* Omittunt in libri omnes ante Loc. Reposuit et Regius. Pro Et Turic. a sec. manu at.

potentissimum. Jenf. *potissimum* cum Tarv. Loc. Ven. Rusc. Idem dare Goth. narrat Gesn., cum tamen Voss. 2. Vall. nostrum. *differendum.* Hoc e Goth. recepit Gesn. qui auctorem addere oblitus est Voss. 2. Salubre hic quidem consortium. In margine eli non Stephani solum sed et Gryplii (1544). MSS. quidem et excusi *diffidendum* ante Ald. qui cum reliquis habet Regii mutationem *diffitendum* (quod in ipso Vall. legit Bad.) i. e. negandum. Sed hoc est continuo: „negare,“ nec unquam pro negando isto verbo utitur Qu. Apud Rollinum (in meo quidem exemplo) ipsum invenio *differendum*, quod tamen novasse videtur Harles. cf. 5, 10, 35.

contrahere — incidere. cf. Cic. Act. 1. in Verr. c. 8. 9. 18. Asconius Pedianus argumento ejusdem (p. 40) „Cum „videret“ (Cicero) „id agi, „ut a M. Glabrione Praetore „et ab iis iudicibus, qui tunc „erant, ad alium annum, „aliu[m]que Praetorem res tota „transiret, eripereturque sibi „reus patrocinio Hortensii ac „Metelli, qui tunc Conules „futuri erant (per hos enim „Verres eludendi iudicii fidu- „ciam sumserat) hoc commen- „tus est ut orationem longam „praetermitteret.“ Idem in fine

commentarii p. 66. „Victoriae „consulnerat *brevitate dicen- „di.*“ Middletonus in Vita Ciceronis Sect. 2. etiam nostri loco utitur.

5. *exigere.* „Examinare, ac- „curate perpendere, ut 1, 4, „7 *An cujuslibet auris est exi- „gere literarum sonos?* Plin. „Epist. 9, 26, 13 post longam „disputationem *Jam nunc, in- „quit, desines diem, quo et „de illis et de his coram exi- „gere possimus.* Vid. Gronov. „Obf. 4, 20.“ (p. Platn. 762) Gesnerus.

ubi prooemio utendum, et quali? narrandumne, et quomodo? jure prius pugandum, an aequo? qui sit ordo utilissimus? tum omnes colores; aspere an leniter, an etiam summissè loqui expediat? Sed haec quoque, ut quisque passus est locus, monuimus: idemque in reliqua parte faciemus. pauca tamen exempli gratia ponam: quibus manifestius appareat, quid sit, quod demonstrari posse praeceptis non arbitror. Laudatur consilium Demosthenis, quod, cum suaderet bellum Atheniensibus parum id prospere expertis, nihil adhuc factum esse ratione monstrat; poterat enim emendari negligentia: at, si nihil esset erratum, melioris in

narrand. — *quomodo.* Turic. *narrandum et ne q. m.* (cf. 6, 4, 16 sed et 5, 8, 2), a sec. manu *narrandum et an iniquo m.* et sic Guelf.

summissè. Sic Guelf. Goth. Camp. Reliqui fere *subm.* cf. 4, 2, 62.

jure — an aequo. cf. 4, 3, 11.

prius. cf. 4, 2, 26 „*anti-* „*quior — cura.*“ Eodem modo usurpat Caes. B. C. 3, 1. Adjectivum mox est § 11.

summissè. cf. 4, 2, 62. 7, 4, 27. „*summissa et ad satis* „*faciendum composita.*“ Repetitum a modis musicis cf. 3, 8, 48.

7. *consilium Demosthenis.* Designat Philander Olynth.

sec. quae sane habet hujusmodi quaedam, velut p. Reisk. 19. 24. Gesnerus Philipp. pr. excitans inde haec verba *ἴν' εἰδῆτε, ὅτι οὐδὲν οὔτε φυλαττομένοις ὑμῖν ἐστὶ φοβερόν οὐτ' ἂν ὀλιγορῆτε τοιοῦτον οἶον ἂν βούλησθε.* (p. Reisk. 41). Sed ipsa prope nostri verba habes eadem oratione (p 40) *ὅτι οὐδὲν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν δεόντων ποιούντων ὑμῶν, κακῶς τὰ πράγματα ἔχει. ἐπει- τοιγε εἰ πάντ' ἢ προσῆκε πρᾶτ-*

posterum spei non erat ratio. Idem, cum offensam vereretur, si objurgaret populi sequitiam in asserenda libertate reipublicae, majorum laude uti maluit, qui eam fortissime administrassent. Nam et faciles habuit aures, et natura sequebatur, ut meliora probantes pejorum poeniteret. Ciceronis quidem vel una pro Cluentio quamlibet multis exemplis suffecerit oratio. Nam, quod in eo consilium maxime mirer? primanne expositionem, qua matri, cujus filium premebat aucto-

8. *eam*. Turic. Guelf. Camp. *rem* cum Goth. Voss. 2. Alm. Andr. et edd. ante Stoer. Emendavit aliquis doctus; rectissime ille, quicumque primum. Neque enim sufficit, id quod facit Burn., proferre exempla *administrandi rempubl.* quod ipsum non est in veteri scriptura.

9. *suffecerit*. Turic. Guelf. *sufficeret*, cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoer. exc. Camp. (si recte tacui) cf. 1, 1, 22. Turic. (a pr. manu) *sufficeretur* et sic Alm. cf. 6, 4, 22 item protinus. *mirer*. Turic. *miror* cum Alm. cf. modo item hac §. *qua matri*. Sic Turic. (nisi quod *quam*) Camp. cum Alm. Andr. et edd. ante Stoer. exc. Jens. quo acc. Obr. Reliqui *quae*. Displicet in hac ratione praeteritum *absiulit*.

τόντων οὕτως εἶχεν, εὐδ' αὖ
ἐλπίς ἣν αὐτὰ βελτίω γενέσθαι.

8. *Idem*. Hic Philander ablegat ad Olynth. tert. ubi tamen (p. 34 seq.) superiorum temporum oratores maxime laudat Demosthenes, qui in concionibus nihil dixerint ad demerendum populum, omnia reipublicae causa, nec suas utilitates spectaverint sed communes. Vereor etiam ut recte

haec Demosthenis exempla ad partes vocarit Qu., offensam enim veritum dicens. Demosthenes quidem adeo animosus est et liber in exagitanda civium socordia, ut vix ullum ejus locum ostendi posse credam, ubi manifesta sit talis, qualem laudat noster, cautio et prudentia. Plenissimae enim sunt Philippicae illae decem acerrimarum torporis, levitatis,

ritas, abstulit fidem? an, quod idem corrupti iudicii crimen transferre in adversarium maluit, quam negare, propter *inveteratam* (ut ipse dicit) *infamiam*? an, quod in re invidiosa legis auxilio novissime est usus? quo genere defensionis etiam offensus 577
disset nondum praemollitas iudicum mentes: an, quod se ipsum invito Cluentio facere testatus est? Quid pro Milone? quod non ante

quod idem. Turic. (a pr. manu.) *quo dicit.*

iudicii. Turic. Guelf. omittunt cum Alm.

in re. Hoc prima Turic. manus bis ponit. cf. 6, 4, 18.

offendisset. Turic. *defendisset* cum Alm. cf. hac § item 10.

10. *non ante.* Turic. omittit *non* (cf. 6, 4, 16). Sed modo *quo*, a secunda manu et sic Guelf.

mollitiei, iniustitiae objurgationum, quarum qui contemnit invidiam, is non videtur unquam surrepturus fuisse ambitioni concionum. Talis confidentiae ipsa illa Olynthiaca tertia plurima habet exempla. Si laudes majorum requiris in Demosthene, creberrimae quidem sunt eae, sed nulla parcendi aequalibus ratione. cf. p. Rsk. 68. 295 — 297 usque ad celeberrimum istud iusiurandum. Nec Turnebianus interpretes vera docet, Dionysium Halicarnassensem ajens, haec ipsa de Demosthene prodidisse, capite artis de figuratis orationibus. Neque enim ibi quidquam tale figuris oc-

cultans ostenditur Demosthenes, verum callide avertens cives a rege Persarum jam nunc debellando (Dion. Hal. ed. Rsk. 5, 351 — 54).

9. *inveteratam* — *infamiam*. Ipse quidem Cicero *invidiam* dixit, non *infamiam*, in ipso orationis initio. Paulo tamen post *infamiam iudicii corrupti*, itidem primo capite; et 22 „iudicia — operta — *infamia*.“ Haec nobis facilia inventu in libris excusis. cf. ad 6, 3, 107.

legis auxilio — *testatus est*. cf. dicta ad 6, 1, 25.

10. *non ante narravit*. cf. 4, 2, 25.

narravit, quam praejudiciis omnibus reum liberaret? quod insidiarum invidiam in Clodium vertit? quanquam revera fuerat pugna fortuita: quod factum et laudavit, et tamen voluntatem Milonis removit? quod illi preces non dedit, et in earum locum ipse successit? Infinitum est enumerare, ut Cottae detraxerit auctoritatem; ut pro Ligario se opposuerit; Cornelium ipsa confessionis fiducia eripuerit. Illud dicere satis habeo, nihil¹¹ esse non modo in orando, sed in omni vita, prius consilio; frustra que sine eo tradi ceteras artes; plusque vel sine doctrina prudentiam, quam sine prudentia facere doctrinam. Aptare etiam orationem locis, temporibus,

reum. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. rerum. Quod emendans Regius cum dixisset eum, qui hoc ignoraret, *instruendum* reddere grammaticis oportere, acerbè increpitus est à Badio, ipsum ab illis *instituentum* dicente ut disceret quid esset *instruere*. liberaret. Sic et Goth. non *liberavit*, ut Gesn. narrat. *re vera.* Turic. Camp. *res v.* Alm. *rem v.* cf. § 10. sed et 5, 7, 13.

11. *Aptare.* Turic. (a pr. manu) *appare.* a sec. *apparet*, et sic Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Alm. Andr. Bad. utr. Rollin. et aliquot Burmanni.

orat. locis. Goth. (tac. Gesn.) Camp. inserunt *accommodare* cum Voss. 2. Andr. Bad. utr. Rollin. aliisque Burmanni. cf. § 5.

insidiarum invidiam. cf. 4,
2, 57. 5, 10, 50.

voluntatem — removit. cf. 3,
6, 93.

n n dedit — successit. cf. 6,
1, 25. 27.

Cottae. cf. 5, 13, 30.

pro Ligario. cf. 5, 10, 93.

Cornelium. cf. 5, 13, 18,
26.

11. *nihil esse — consilio.*
cf. 6, 3, 34.

personis, est ejusdem virtutis. Sed hic quia
 latius fufus est locus, mixtusque cum elocu-
 tione, tractabitur, cum praecipere de apte
 dicendo coeperimus.

est ejusdem. Sic Turic. (a pr. manu) solus. Reliqui *effo*
 2. pendente ex *dicere satis habeo* structura. Alienum est et
 hoc annumerari iis, quae dicere satis habeat.

apte. Turic. Gneif. *capite.*

de apte dicendo. cf. 1, 5, 1. Agetur autem de eo c. 1.
 lib. 11.

E r r a t a.

- p. 16. not. ex. v. 4. surf. explicatur l. explicatur.
 p. 21 - - - 3. fos l. los
 p. 23. not. crit. v. 15. 4, 6, 52 l. 4, 1, 52
 p. 29. not. ex. v. 4. 6, 4, 6 l. 6, 1, 44.
 p. 30. not. ex. v. 2. surf. quo cum l. quocum
 p. 32. - - - v. 1. 1 11. l. 1, 11.
 p. 35. - - - v. 10. Desiderari l. *Desiderari*
 p. 38. not. crit. v. 5. surf. Turic. et amorem. l. Turic. cum
     Alin. amorem
 p. 48. - - - v. 4. surf. 30, l. 30.
 p. 49. - - - v. 2. surf. cum l. et
 p. 57. - - - v. 9. 1, 2, 26. l. 1, 6, 26.
 p. 66. not. ex. v. 2. surf. Teuxer l. Teucer
 p. 77. - - - v. 1. 6, l. 5,
 p. 89. not. crit. v. 3. Bad. l. Bal.
 p. 95. - - - v. 2. surf. nec. l. nec
 p. 97. not. ex. v. 2. surf. 31, l. 31.
 p. 112. not. crit. v. 1. surf. inde l. inde.
 p. 114. not. ex. v. 1. Compara l. Comparat
 p. 119. not. crit. v. 7. surf. Ald. Rel. l. Ald. (exc. Camp.) Rel.
 p. 124. not. ex. v. 1. 61, l. § 61.
 p. 125. - - - v. 16. ἦν l. ἦν
 p. 126. not. crit. v. 3. Rollinum l. Obr.
 p. 132. not. ex. v. 2. excitamenta l. incitamenta
 p. 136. - - - v. 3. surf. ex l. et
 p. 144. - - - v. 1. surf. 62. l. 63.
 p. 146. - - - v. 3. 2, 13, 2. l. 2, 13, 3.
 p. 165. not. crit. v. 5. *adversif.* l. 19. *adversif.*
 p. 169. - - - v. 7. 27. *quid dicamus* l. 25. *quid dicamus*
 p. - not. ex. v. 4. surf. 27. l. 26.
 p. - - - v. 1. surf. *ut si dicam* l. 27. *ut si dicam.*
 p. 170. not. crit. v. 10. surf. *quod dict.* l. *de quo dict.*
 p. 179. - - - v. 4. surf. Habent l. Habet
 p. 193. not. ex. v. 2. surf. 4. l. 3.
 p. 200. not. crit. v. 5. Nihil l. Nihili
 p. 202. not. ex. v. 1. surf. tamen l. tamen.
 p. 203. not. crit. v. 2. surf. accedd. l. acc. edd.
 p. 216. - - - v. 5. *alia* l. *aliae*
 p. 223. - - - v. 4. surf. *ad* l. *ad*
 p. 233. - - - v. 1. surf. quoque l. quoquo.
 p. 235. - - - v. 2. surf. *rationum* et l. *rationum: et*
 p. 245. not. ex. v. 1. raena l. rena
 p. 261. not. crit. v. 2. *hic* l. *hic*
 p. - not. ex. v. 3. 5. l. 5,
 p. 266. not. crit. v. 2. surf. *illa* l. *ille*
 p. 272. not. ex. v. 2. surf. δίκαιον l. δίκαιον
 p. 277. not. crit. v. 1. *neque omne* l. 31. *neque omne*
 p. 302. not. crit. v. 1. surf. 20, l. 120.
 p. 303. not. ex. v. 1. *inutiles* l. *inutilem*
 p. 307. not. crit. v. 1. *copia occur.* l. *copia — occur.*
 p. 314. not. ex. v. 1. *Muraena* l. *Murena*
 p. 315. not. crit. v. 10. surf. *p. ex se* l. *D. p. ex se*
 p. 318. not. ex. v. 6. Vol. 2. l. Vol. 1.
 p. 319. - - - v. 3. surf. 672. l. 627.
 p. 328. - - - v. 2. surf. Sylla l. Sulla

- p. 335. not. ex. v. 4. surf. A. L. 2, l. A. L. Z.
- p. 361. - - v. 4. surf. malatet l. nam latet
- p. 362. not. crit. v. 5. surf. *fat.* l. *fat*
- p. 382. - - v. 2. surf. subauditur l. subaudiatur
- p. - - - - - 11. l. 11,
- p. 394. not. ex. v. 3. 18, l. 18.
- p. 426. - - v. 12. surf. 24, l. 24.
- p. 428. - - v. 12. δικαιος. l. δικαιοσ.
- p. 434. not. crit. v. 4. *mei* — *dol.* l. *mei dol.*
- p. 442. - - v. 4. 5. surf. *utilitates.* Alm. — dubito, quem
 pluralem — 14. l. *utilitates*, quem pluralem
 — 14. Alm. — dubito.
- p. 449. - - v. 5. surf. nos. l. nos
- p. 459. - - v. 2. Voff. 3. l. Voff. 2.
- p. 461. - - v. 12. Omittit l. omittit
- p. 469. - - v. 8. pronomen l. praenomen
- p. 477. - - v. 6. *I l. I.*
- p. 495. - - v. 6. *i. n. i. l. i. u. i.*
- p. 502. not. ex. v. 7. *alioqui* — ἄλλοτ' l. *alioqui* ἄλλοτ'
- p. 511. not. crit. v. 7. *ad hominem* l. *ad hominem*
- p. 536. - - v. 3. surf. *simpl. Aut* l. *mediis. Aliena.*
- p. 542. not. ex. v. 6. *convivis* l. *conviviis*
- p. 547. - - v. 4. surf. 6, 5, 11 l. 6, 5, 11
- p. 549. not. crit. v. 7. *fit* l. *fit.*
- p. 556. - - v. 8. *fit* l. *fit.*
- p. - - - v. 11. *si inc* l. *sine*
- p. 574. - - v. 5. *manu*, l. *manu)*
- p. 577. not. ex. v. 10. surf. *trahens* l. *tractans*
- p. 598. - - v. 8. *eam* l. *se eam*
- p. 629. not. crit. v. 2. surf. *oppositionem* l. *appositionem.*
- p. 638. not. ex. v. 11. *dicitur*, quo l. *dicitur*, vel in actione
 perpetua, quo

LL
Q78deiS.2

Q3318
Quintilian. De institutione oratoria
De institutione oratoria
ed. Sualding.
Vol.2.

DATE.

NAME OF BORROWER

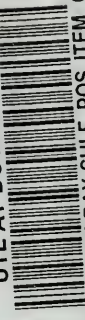
M. ...

University of Toronto Library

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 29 04 01 013 3